ZR

Universitetsbiblioteket i Bergen

92d035811/+ refid

RD0019414

BIBLIOTHECA UNIVERSITATIS BERGENSIS

EX LIBRIS
EINAR NIELSEN

UNIVERSITETET I BERGEN

PEDER ROSENSTAND-GOISKE

DEN DRAMATISKE JOURNAL

UDGIVET PAANY

FOR

»SELSKABET FOR DANSK TEATERHISTORIE«

AF

CARL BEHRENS

I

KØBENHAVN
H. H. THIELES BOGTRYKKERI
1915

DENNE BOG ER TRYKT I
250 NUMMEREREDE EKSEMPLARER

DETTE ER NR. 105

358739

PEDER ROSENSTAND-GOISKE

DEN DRAMATISKE JOURNAL

UDGIVET PAANY

FOR

»SELSKABET FOR DANSK TEATERHISTORIE«

AF

CARL BEHRENS

I

KJØBENHAVN
H. H. THIELES BOGTRYKKERI
1915

En af mig forlængst fattet Plan om paany at udgive »Den Dramatiske Journal« bliver nu virkeliggjort ved Støtte af »Selskabet for dansk Teaterhistorie,« der som litterær Gave for indeværende Aar tilstiller sine Medlemmer første Aargang af Peder Rosenstand-Goiskes Tidsskrift.

Planen er at lade anden og sidste Aargang følge i 1916 og saa 1917 afslutte Værket med et Supplementsbind, indeholdende Noter og Oplysninger til »Den Dramatiske Journal«, de Piecer, dens Udgivelse fremkaldte, samt biografiske Meddelelser om Rosenstand-Goiske.

Hans Ortografi er saa skødesløs og i saa høj Grad præget af det Hastværk, hvormed han skrev, at det ikke er muligt at gennemføre en ensartet Læsemaade eller at fjærne hans Sprogforsyndelser.

Kun de Trykfejl, han selv anfører i sine Lister, er rettede sammen med nogle enkelte aabenbare Fejltagelser (som f. Eks. i de holbergske Komediers Aktantal). Stilen er her — om ellers nogensinde — Manden: den unge Student, der af glødende Begejstring for dramatisk Kunst og Theatret skrev løs uden at bekymre sig videre om Grammatikens Regler, men hvis hurtig formede Øjebliksindtryk af sin Tids danske Skuespillere til Trods herfor er bleven en værdifuld Kilde til Belæring saavel om Arten af deres Fremstilling og deres kunstneriske Opfattelse som om Forholdene paa den danske Skueplads for henved 150 Aar siden.

I Oktober 1915.

CARL BEHRENS.

Den

Dramatiske Journal,

begyndt med

den kongelig danske

Skuepladses

Aabning

i Kiøbenhavn Aar 1771.

Alit æmulatio ingenia & nunc invidia nunc admi ratio incitationem accendit — Paterculus.

Kiøbenhavn, 1771.

Trykt og findes tilkiøbs hos Bogtrykker Borups Enke.

kun bliver udpyntet med en god Musik. — Man behøver ei at sammenligne Hr. B. Drame med andre over samme Historie, for at overbeviſes om det ſlette Værd. Og ſandelig vi ſpaaede os ei meget af Hr. B., foruden andre Aarſager, da vi hørte, at han tog denne Historie til Sujet, ſom ſaa tit er Materie til et Drama. — Men aldrig havde vi ventet ſaa god en Historie, og et i ſig ſelv ſaa ſkikket Sujet ſaaledes mishandle. — Thi vi ville kun ſpørge: Om Mangel i Karakterers Anlæg og Udførſel, om et mat proſaiſk Sprog (thi vi anſee kuns Verſene for Proſa, naar Rimene borttages), om en ei allene regelſtridig, men og latterlig Indretning, ei ere Feil nok til at overbeviſe os om, at Hr. B. er ei den Mand, ſom er ſkabt til en Drame-Forfatter. — Hvad ere der vel for Karakterer? Jo det er ſandt, Ag. og Euph. elſker hverandre heftig og beſtandig; — hvad Original? og hvad Afſtikning i diſſes Karakter? Og Abd. har enten en maadelig eller i det ringeſte en meget ubeſtemt; thi en dydig og retſkaffen Mand bliver knap meeneedig for en Krone; og ſæt, at han var dydig, hvad Kunſt er der i denne Karakter? hvad Opfindelſe? — Thi vi for-

dre

DEN DRAMATISKE JOURNAL,

BEGYNDT MED

DEN KONGELIG DANSKE SKUEPLADSES AABNING I KIØBENHAVN AAR 1771

ALIT ÆMULATIO INGENIA & NUNC INVIDIA NUNC ADMIRATIO INCITATIONEM ACCENDIT — PARTERCULUS.

KIØBENHAVN, 1771.

TRYKT OG FINDES TILKIØBS HOS BOGTRYKKER BORUPS ENKE.

Den Dramatiſke Journal.

No. 1. Mandagen d. 7 October 1771.

Ea — — ruinam
cum sonitu trahit.
Virgilius.

TRONFØLGEN I SIDON, en lyrisk Tragi-Comedie — — i to Acter af N. K. Bredal. Kiøbenhavn 1771.

Dette Stykke, som aabner Skuepladsen for denne Vinter, er et stort Beviis paa, at et slet Stykke, hvor slet det endog bliver forestillet, hvor smageløs Klædedragt m. m. er, kan behage, naar det kun bliver udpyntet med en god Musik. — Man behøver ei at sammenligne Hr. B. Drame med andre over samme Historie, for at overbevises om det slette Værd. Og sandelig vi spaaede os ei meget af Hr. B., foruden andre Aarsager, da vi hørte, at han tog denne Historie til Sujet, som saa tit er Materie til et Drama. — Men aldrig havde vi ventet saa god en Historie, og et i sig selv saa skikket Sujet saaledes mishandle. — Thi vi ville kun spørge: Om Mangel i Karakterers Anlæg og Udførsel, om et mat prosaisk Sprog (thi vi ansee kuns Versene for Prosa, naar Rimene borttages), om en ei allene regelstridig, men og latterlig Indretning, ei ere Feil nok til at overbevise os om, at Hr. B. er ei den Mand, som er skabt til en Drame-Forfatter. — Hvad ere der vel for Karakterer? Jo det er sandt, Ag. og Euph. elsker hverandre heftig og bestandig; — hvad Original? og hvad Afstikning i disses Karakter? Og Abd. har enten en maadelig eller i det ringeste en meget ubestemt; thi en dydig og retskaffen Mand bliver knap meeneedig for en Krone; og sæt, at han var dydig, hvad Kunst er der i denne Karakter? hvad Opfindelse? — Thi vi fordre ei Hverdags Karakterer i et originalt Stykke. — Men gid disse Feil vare de ringeste. — Og Kleob — han er et got Faar, — thi han bliver strax forelsket heftig i Euph. og strax overlader Ag. hende, — dog maaskee han tænke, at Euph. Elskere var i Dødens Strube, — den Tosse kunde vel vide, at et Menneske ei kunde synge en stiv halv Time efter et dødelig Stik. — Dette fører os saa uformærkt til det Spørsmaal: Hvor Hr. B. kunde falde paa at troe, at et Kneb af Don Tripot burde være Historie i et Drame af det høiere Fag? Og om han nu havde denne bagvendte Tanke, han da vilde giøre Tingen saa usandsynlig, og Enden saa latterlig, at vi toge (om vi reent ud skal bekiende vor Uvidenhed) hans Stykke an for en Parodie. — Og da nu Forfatteren endelig vil have noget tragisk i sit Stykke, og ingen Ven er af Blods Udgydelse, saa undrer det os han da ei, i steden for at giøre sit Stykke latterlig, og at bedrage og ærgre enhver Tilskuer af Smag, lod for Ex. Kleob rive Agt Dolken af Haanden, overlade ham Euph. hvilken Handling i sig selv var en ei allene bedre, men vi tør sige god Mechanisme, og kunde give Anledning til mange rørende og stærke Samtaler, da man nu maa lade sig nøie med kolde

og matte. — Og dette kolde Sprog hersker saa stærkt i dette Stykke, at vi ere forvissede om, ingen grov Gartner kunde selv bruge det koldere. — Ligesaa kold som det er, saa mat er det og der hvor det skulde have Liv og Styrke, — hvor ilde skikket til Declamationen? — Dog det skal vel ingen have, — og sandelig det fortiener den ei, — hvor lange Perioder og tomme Exclamationer f. Ex. i Abd. Monolog? og Euph. Besværelse; — naar Sproget i et tragisk Stykke ei er stærk og rørende, hvad skal da bringe Tilskuerne til at føle eller forskrækkes? — Historien maaskee? — Men vee! den Forfatter, som har sin Historie allene at takke for de Bevægelser, som skal opvækkes hos Tilskuerne. — Og Historien i dette Drame er og det eneste der rører, men kun desverre i den første Handling. — Dog — det vilde blive for vidtløftig at drøfte det altsammen, — ellers gad vi nok vide, hvad denne Entree, og denne Brækning i Stedets Eenhed, med Scenens Forflyttelse i Veneris Tempel (thi baade efter Historien og Sandsynligheden kunde Scenen gierne være i Haven) skal tiene til, uden for at faae Stykket, imod al Regel, udpiint i to Acter? — Dette lyriske Navn kan vi ei heller indsee Aarsagen til. — Men ved at giennemlæse Tilskriften (og denne er det beste af det alt; thi den giver os Haab om, at Hr. B. ei oftere vil blive dramatisk Forfatter) til Hr. Justitsraad Pauli har vi ei kundet bare os for at smile af de kierlige Erindringer Hr. B. drister sig at give de Herrer Vandal og Evald. Thi den førstes Stedmoder indeholder i en eneste af Hovedpersonernes Scene flere rørende, stærke og fuldkomne Stæder, end Hr. B. har eller maaskee kunde have i sit Stykke. — Og den sidste — vores store Digter tør vi ei engang tænke paa, af Frygt for reent at glemme Hr. B. med samt hans Tronfølge. --- Vi have nu sagt Hr. B. vore Tanker om hans Drame. — Vi spaae os vel i Forveien, at alle Hr. B. Sælskaber vil skingre af heftige Anfald paa vor arme Journal, eller og at han med sine værdige Consorter vil skrige Hevn og Forbandelse over dem, som tør sige den store Sandhed, at Tronfølgen i Sidon, denne lyriske Tragi-Comedie er et elændigt Misfoster, eller og den bittre Harm, som vor Recension maatte vel forvolde Hr. B. vil bryde ud til en haanende Foragt. — Men lige meget. — »Qvid stultius qvam in homine aliena laudare?« Seneca. — Et Regnskab skylder vi tilsidst vore Læsere, hvorfor vi have recenseret et Stykke, hvis indvortes Værd strax falder i Øinene? Aarsagen er: Deels at betage Forfatteren den falske Tanke, at alle ere saa indtagne af hans Stykke, som han maaskee selv er, og hans Tilhængere af Høflighed vilde indbilde ham; deels for at undgaae de Bebreidelser, som Fremmede giøre Nationen, at den taaler en Mand ustraffet, paabyrder Publicum med Dramer, i hvis Kunst hans Tronfølge røber den tykkeste Uvidenhed. —

Klædedragten, som bruges ved Forestillingen, ville vi for Hr. B. Æres skyld, ei troe, at han er Opfindere af; thi hvor stridende mod Constumet er den ei? Man tænke! en Borger af Sidon i en fransk Gartner-Dragt! og denne fattige Gartner, som klynkende forsikrer os om sin Armod, o. s. v. 1 Act. Sc. er klædt i den prægtigste Sølvkiole; — er dette ei væmmeligt for Folk af Smag? — Nei le Jardinier au Sidon paa Hoftheatret er klædt rigtig. — De tvende Elskende seer og ud, som paa Masqverade; — de ere det endelig og. — Hvad enten Forfatteren umiddelbar eller ei er Opfindere af Dragterne,

saa er det dog en utilladelig Skiødesløshed og Mangel af Omhu for sin egen og Nationens Ære, at han ei har sørget, at de ny Klædninger, som med stor Bekostning, efter Sædvane, unyttig bleve giorte, vare rigtige; — dog hvorfor skulde Dragterne beskiemme sit Dramme? — Og maaske Abd. Kiole skulde trække Tilskuere? —

Det er i vore Tanker en falsk Sætning, at en Forfatter slet ingen Indflydelse har paa Actionen; og allerhelst troe vi i Tragedien. — Thi naar Historien og Hændelsen for Ex. i Tronfølgen i Sidon ei interesserer meget, og altsaa rører meget lidet; og Sproget ei heller er tragisk, men Hverdags-Udtryk; hvordan skal da en Acteur, om han end var den beste — kunde udføre sin Rolle med Eftertryk? — kan da vel Actionen blive andet end maskinagtig? — og om for Ex. Hr. Musted i Abdil Rolle, en Acteur, som af Stemmen og den latterlige Comedie har mange Fortienester, end var en god tragisk Acteur, kunde han da sige vi, uden at støde mod Sandsynligheden, med Virkning udføre sin Rolle i et Sprog, hvorved endog det ømmeste Hierte maa fryse? — Dog dermed vilde vi ei undskylde Hr. M. maskinagtige Action i dette Stykke og andre Tragiske; — thi naar vi undtage den Scene da Ag. har stukket sig, hvor Hr. B. har nødt alle Acteurerne til at være ørkesløse, saa er Hr. M. selv megen skyld i, eller rettere, den Rolle han har, til hvilken han er ingenlunde skikket, at Hr. B. Stykke bliver saa slet forestillet. — Det maa ellers være ont nok for Hr. M., som efter han har sunget den første Arie, strax skal sætte sig i en bedrøvelig Stilling, som man ei bliver vaer, førend Euph. siger den. — For Resten har M. ingen Ansigt for Sørgespil, vi meene, han kan ikke forandre det, det bliver et og det samme i Affect-Rollen og den koldsindige. — Hans Stemme er og ikke rigtig; den er skingrende, og den nærmer sig meget til den klynkende og affecterende, Declamationen er monotonisk, og hans Legems Bevægelser for tvungne og unaturlige; men den Bevægelse med Skuldrene ligner mere en Henrik end en Abd. — Men derimod er hans Syngestemme i dette, ja endog i de Italiænske Operer saa god, at dens største Feil maaskee er, at den hører en dansk Acteur til. — Det skulle giøre os ont, om Hr. M. skulde finde sig fortørnet over vor Kritik; thi vi miskiende ingenlunde hans Fortienester i Comedien; — og at være en ret god tragisk og comisk Acteur tillige har Skiebnen kun undt en Garrik. — Madame Knudsen, som har Agt Rolle, en Actrise, som Paapassenhed, en endog i det tragiske, god og naturlig Action, Ild og Fyrighed i Udtrykket, god Sang, og andre Dyder let udmærker, spilte i vore Tanker best. — Vel sandt, hendes Bevægelser med Armene vare for stive; men det maa vi tilskrive hendes Dragt. — Tomheden imellem Scenen opfyldte hun meget got, endog naar Euph. sang, drog hun Opmærksomheden til sig med kierlige Øiekast til sin Elskende, eller andre Bevægelser, og forøgede derved Sandsynligheden, og underholdt hendes Karakter. — Men Ansigtet har hun ei, — Hendes Stemme er temmelig god, og i sær skikkede den sig fortreffelig her. — Hun tog Tiden og Ilden, som Riccoboni kalder det, got i Agt, i sær da hun tog Afsked, og stod op i sidste Act; kuns det kom os for, som hendes Stemme ei tog rigtig af, da hun havde stukket sig; hendes Syngestemme, som af Naturen ei er den behageligste, brugte hun med megen Smag og Moderation. —

Euph. Rolle havde Jomfru Caroline Halle, en ung Actrise, hvilken, uagtet begavet med den behageligste Stemme og andre gode Talenter for Theatret, enten Smigrere eller det hyppig kladskende Parterre, eller gal Anførsel, eller og, som vi troe, alle tre Fordervere tillige, har reent fordømt til Pernille Rollen. — Hendes Action er unaturlig og affecteret; hun bevæger sine Arme alt for tvungent, ved altid at skyde Albuen for høit, og ved denne Armenes Bevægelse hæver hun gierne den høire Hæl. — Scenen opfylder hun sielden naar hun tier, og det synes, som hun mere svarer efter Soufleuren, end efter den hun taler med, da hun lader Øinene løbe om paa Parterret og Logerne. — Men hendes Stemme er fortreffelig, og hun synger sine Arier med stor Ømhed; i sær var Stemmen fuldkommen i den Besværelse til Guderne, hvilket er det eneste stærke, men derhos almindeligst tragisk Træk. — To Ting glædede os meget ved hendes Action, at hun kunde sin Rolle, (thi den lader hun ellers tit ligge hiemme), og at hun ei loe høit, og det pleier hun ei gierne at glemme i Tronfølgen. — Hr. Hortulan var Hæph., Hr. Clementin og Hr. Irgens, som var Kleob: ere de tre øvrige Personer, og dem vil vi ei bedømme, — men vi kan ei bare os for Ærgrelse over den sidste; thi han svarer til sin Rolle, og er saa kold, dum og saa stiv, at ingen Theater burde eie ham, dog, lad ham blive! han er sagte sin Løn værd. — Musiken, det eeneste, som bør forføre en Tilskuer af Smag til at see Tronfølgen, er naturlig henrivende kort componeret med Smag, og sin Forfatter Hr. Sarti værdig; thi det unaturlige og barnagtige i den første Arie med Efterabelsen af Dyrenes Lyd, maa tilskrives Hr. B. — Entreen er maver uden Opfindelse og Pantomine, og vi see ei hvad den skal betyde; — den er componeret af Hr. Soelberg, som med Jomfru Knudsen, den ældere, dansede slet og dovent. — Decorationen vil vi gaae forbi, da den er, saa vidt, vi vide, brugt til andre Stykker, og følgelig ei passer sig.

MOHREN, en Comedie i en Act, oversat efter det Tydske.

Historien til dette Efterstykke er denne: Valerius, en Minister, har en Datter, som af nogle Spaamænd er tilsagt en ulykkelig Skiebne til hendes 15de Aar. — V. lader hende af Frygt indsætte hos sin Forvalter, som maa forsikre med Eed, at hun ei skal faae nogen anden i Tale, end sin Mohr og sin Amme. — Leander, som er Hr. Rose, aabner Stykket med Hr. Musted, som er Forvalteren, og L. beder ham, at han vil lade ham see og tale med det Fruentimmer, som han havde seet i Haven, og dette er V. Datter. Forvalteren vegrer sig, men lader sig overtale, og L., ved Hielp af hendes Opvarter Mohren, da L. trækker sig i hans Klæder, kommer hende i Tale, giver sig tilkiende, og vinder hendes Hierte. — V. som er Hr. Clementin, kommer for at hente sin Datter; — men hun er borte. — Forvalteren siger, at hun er flygtet med denne Leander. — Endelig kommer de ind, og de faaer Hr. V. Samtykke. — Vi vilde ei opholde os ved Recensionen over Stykket, for saa vidt at det er

et Drame, og følgelig burde være regelrigtig, da det er, saa vidt vi vide, af Tydsklands theatralske Middelalder. — Men hvorfor det nu bliver opført, kan vi ei begribe, og vi rødmes over dens Smag, som har valgt det. — Dog hvad vilde vi tale om Smagen, da intet dydig og veldannet Hierte kan ansee det uden Rødme og Vemmelse; thi Dialogerne, som hun holder med Forvalteren og L. ere saa fuld af Æqvivoqver og vellystige Udtryk, at vi undre, hvor det taales i en Stat, hvor Religion har sit Sæde; og sandelig vi ville fortænke enhver brav Fader, at lade sine Døttre see den. — Det giør os i denne Henseende ont, at saa slet et Stykke forestilles saa ypperlig; vores fortiente Jomfru Bøtger er Datteren; hendes Rolles Karakter er Nysgierighed, Uvidenhed og Uskyldighed, og Jomfru B. spillede den saa vel, at vi tør sige, hun giorde det uforbederlig. — Uagtet hendes Legems Storhed og Ubeqvemhed til en Piges Rolle paa 15 Aar, agerer hun saa naiv, bøier sin Stemme saa spæd og naturlig, bruger hendes Ansigt saa uskyldig, bevæger Armene og Kroppen saa fri og utvunget, saa got agerer hun, at den efter vor Mening ei kan spilles bedre. — Hr. Rose er Elskeren, og hvo kiender ei denne gamle Acteurs Fortienester endog i dette Fag? thi foruden et smukt Legeme har Naturen givet ham Øine, som selv taler, og den behageligste Stemme, tvende Egenskaber, som Elskeren i sær maa have. — Hr. Musteds Rolle fordrer ei nogen Action; kuns Skade, at han stammede i den. — Hr. Clementins denne store comiske Acteurs, fordrede nogen mere og han, det forstaaer sig, agerede ypperlig. — Oversættelsen kan vi ei bedømme, men den er opfyldt med franske Ord.

Den Dramatiſke Journal.

No. 2. Torsdagen den 10 October 1771.

DEN GIFTE PHILOSOPH, eller Ægtemanden, som skammer sig ved at være det, oversat af Hr. Philipp Nericault Des Touches le Philosoph marié *o. s. v. paa Vers i 5 Acter, i den tredie Deel af hans Skrifter efter Duodez-Udgaven fra Haag, 1752.*

Det Spørsmaal om et Lystspil kan og bør være rørende? har saa tit været Anledning til offentlig og privat Strid. — Nogle Franske, som af Spot kalder den Comédie larmoyante, har haart nægtet det, og blant dem een, som skriver sig M. D. C. har herom skrevet en besynderlig Afhandling under denne Titel: Reflexions sur le comique larmoyante par Mrs. M. D. C. Trésorier de France & Conseiller au Présidial de l'Académie de la Rochelle, adressées à M. M. Arière & Thyrolier de la même Académie; —

den er udkommen i liden Octav 1749. — Det vilde blive for vidtløftig og mod vores Hensigt stridende enten at giøre et Udtog af bemelte Forfatters Grunde mod det rørende Lystspil, eller at bestride ham; men vi henvise vore Læsere til Hr. Lessings theatralske Bibliothek i det første Stykke, hvor baade denne Forfatter og Hr. Prof. Gellerts Tale de comœdia commovente ere oversatte. — Denne sidste bekræfter dette Spørsmaal, og i vore Tanker med god Grund. — Vi ville ei dømme dem imellem; thi vi troe, at baade den Comedie som rører, og den som ei rører kan behage forskiellige Gemytter, og overalt troe vi, at naar kun begge Slags ere gode, saa behage de. — Men at den rørende Comoedie ei er andet, end afsmagelig Efterlignelse af Tragoedien, og at den er stridende mod Naturen af det virkelige Lystspil, troe vi ikke; ei heller tør vi paastaae, at de Gamle ei havde eller vilde have rørende Steder i deres Comoedier; man læse Terenz, og forstaae ham, og man skal mange Stæder blive rørt, for Ex. i hans Andria i Pamphylii Scener. — Horatz siger vel:

Versibus exponi tragicis res comica non vult,

og strax derpaa:

Singula qvæqve locum teneant sortita decenter;

men hvor mange Mistydninger ere ei disse Horatzes Regler udsatte? og at han har meent, at en Comoedie slet ingen rørende og tragiske Steder maa have, tvivle vi paa; thi han siger jo i samme Sammenhæng:

Interdum tamen & vocem comœdia tollit,
Iratusqve Chremes tumido littigat ore.

Men maaskee Horatz taler om Recitationen og Declamationen? ja men, saa meener han og det samme med de andre Vers. — Men enten Horatz her taler om den rørende Comoedie eller ei, saa er det lige meget. — Men til Sagen. — Hr. Des Touches gifte Philosoph er uden Tvivl et rørende Lystspil, og det har den Fortieneste, at det derhos beopagter det ædle Comiske; thi snart at være et Rov for den Latter, som det groteske opvækker, og snart for Taarer, er i vore Tanker mod Naturen. — Dets Karakter ere originale rigtig anlagte, og mesterlig udførte. — Hvad Opfindelse er der ei i Philosophens! hvor besynderlig, men dog sandsynlig er den ei! hvor underholdes den ei! — kuns en Ting synes os, turde vi kun dadle en Des Touches, brækker Philosophens Karakter noget, og giør, at Philosophen eene ei altid skinner igiennem; og det er den locale Omstændighed, at han frygter for at blive arveløs; thi det skal jo udmærke ham: at skamme sig ved at være Ægtemand, fordi han før har holdt denne Stand for et Slaverie, og spottet med den. — Afstikningen hvor ypperlig! Philosophen, Marqvis Faderen, og hans Broder; Melitte og hendes Søster! hvilke mesterlige Contraster! hvor rigtig blive de ei underholdte! allevegne seer man den bestandige, ømme og skamfulde Philosoph, og den flygtige Marqvis; allevegne den ømme og høflige Fader, og den haarde og stolte Farbroder; allevegne den dydige, vaersomme og retskafne Kone, og den coqvet-agtige Søster. — Ja i Karaktererne spiller D. T. oftest Mester endog i sin l'Envieux, (som han har skrevet i Prosa i en Act mod en Konstdommer, som Misundelse havde aftvunget en skarp Kritik over hans le Philosoph), udtrykker han, uagtet Stykkets Korthed, Karakteren fortreffelig. — Hvor got aabnes ei Comoedien! den første man seer er Philosophen,

og strax kiender man ham; — og man behøver kun at høre de andre en Scene, for tilfulde at kiende Karakterens Anlæg. — Just derfor hover det os meget, at den gifte Philosoph begyndes med ham selv; thi at vente hele to Acter igiennem inden man kiender Hovedpersonerne selv, men kuns efter andres Beretning, er meget fortrædeligt, — men Hr. D. T. er derfor ei falden til den Feil, som nogle pleie, naar de giøre Tilskuerne strax bekiendte med Hovedpersonen, at man nemlig kiender ham saa tilfulde, at han ei kan meer udvikles, nei den gifte Philosoph har just det Giensidige, og dette fordre vi. — Biepersonerne synes os at handle for meget, og man taber tit den gifte Philosoph i Søsteren. — Og Lisette, troe vi, snakker for meget, og derved adspredes Opmærksomheden, som vi i et rørende Drame saa gierne vilde beholde; — overalt ere vi ei store Venner, sær i et Stykke af dette Fag, af Betienternes store Veltalenhed og Vittighed, — dog hermed vilde vi ei altid formene dem dette; naar de kun sætte Hovedpersonernes Karakter i et større Lys, som for Ex. da Lisette i den 1ste Act 2 Sc. taler med Ariste om hans Kone, og da Tieneren spørger A. hvem der var hans Kone af de to Søstre, m. m. — men ellers saa maatte de gierne bruges sparsom. Men alle disse Feil uagtet, om de ere det, bliver dog den gifte Philosoph et Stykke, som fortiener al den Bifald, Mænd af Smag have givet det. — Sproget passer sig paa enhvers Karakter, men det har lidet Skade i Oversættelsen.

Naar en Des Touches gifte Philosoph skal opføres, saa bør den spilles got, og Rollerne bør være uddeelte med Valg og Smag. — Der ere kun faa Stykker, som med god Virkning kan spilles paa dette Theater, af Mangel paa Acteurer, som skiønt de ellers kan være gode, passe sig ei til deres Roller; — og den gifte Philosoph er et af dem, hvori Acteurerne temmelig beqvem ere omdeelte. — Vi kunne gierne være fornøiede med Hr. Roses Action i Aften, naar kun hans Ansigt passede sig til hans Karakter; Philos. er ei altid suurseende, og det er Skade, at Hr. R. ei kan være alvorlig, uden dette sure Ansigt, med mindre man skal kiende ham i Affecten. — Som oftest bleve vi en vis Tvang vaer i Kroppens Bevægelse; hans Gang var lidt forkunstlet ved det at han, i sær i hans Monologer, trak sine Fødder for meget efter Dandse-Regler. — Declamationen var ellers meget god; han gav Ordene sin behørige Vægt og Styrke, men undertiden gav han dem mere end hans Rolle, og de selv udfordrede; og dette mærkede vi i sær i hans Monologer, naar han forlod Skuepladsen; — og just derfore mishagede det os, da det kunde, skiønt vi slet ei formode det, give Anledning til at troe, at denne, uden Nødvendighed, forstærkede Stemme skulde paaminde Parterret, — For Resten var hans Action ham værdig. — Theater-Spillet (Jeu de Theatre) beopagtede han mesterlig, i sær ved hans Faders og Farbroders Feiltagelse af Melitte og hendes Søster. Madame Knudsen var Melitte, og hun underholdt hendes Rolle fortreffelig, — og overalt behager hun meget i en rørende Comoedie og i de Scener, som kuns skal holde Siælen i en jevn Varme, men ei oprøre den for heftig. — Melittes Søster var Jomfru Bøtger, og hun giorde alt til at giøre sin Rolle sand; — men hendes skurrende R. mishager, og dette ulyksalige Bogstav foraarsager hende tit Dadel. — Hr. Musted var Marqvis, og han var just i sin Rolle i Aften til hvilken Naturen og

Kunsten har dannet ham. — Hr. Hortulan var Faderen, — han er den eneste af vore Acteurer, som har Stemme og Ansigt til en gammel og øm Faders Rolle. — Men dette Ah, som han altid begynder med, fordærver Declamationen meget; — og at han i Aften ei kunde sin Rolle, det beskiemmer ham, som en gammel Acteur; thi foruden den ringe Agt, som det viser for ham selv og Publicum, kan Actionen ei blive god, naar dertil udfordres, at Acteuren maa have studeret sin egen og de andres Roller, og hvordan er det mueligt, at Tilskueren kan troe dette, naar Skuespilleren nu forandrer sine Ord, nu lyder efter dem, og endelig taber dem reent midt i en Mening, og man kan tydelig høre, at Soufleuren maa slaae Tonen for høit an? — Hr. Ørsted er Farbroder, — og hvo kiender ei en *Ø.* i den Burleske Rolle? — han overdrev ei sin Stemme, men den blev noget mishagelig i den sidste Act, — og den skurrer altid heslig i Affect-Rollen. — Mad. Hallesen, som var Lisette, og Hr. Irgens taale ingen Kritik, thi hun er nu for gammel til Forbedring, og ham — have vi snart tabt alt Haab om.

(Balleten i næste No.)

Den Dramatiſke Journal.

No. 3. Torsdagen den 10 og Mandagen den 14 October 1771.

SKIBBRUDDET VED CYTHEREA, en liden nye anacreontisk Ballet, inventeret og componeret af Soelberg.

Denne liden nye anacreontiske Ballet giør sin Opfindere slet ingen Ære. — Handlingen har Hr. S. beskrevet i et fransk og dansk Programme, hvilket, da vi læste, glædede os meget; thi vi henrykkedes af den smigrende Tanke, dog engang at blive frie for de kiedsommelige Harlekinader, og igien at see de Gamles Fabler fornyede paa vores Skueplads; men hvor vare vi ei blevne bedragne? dersom vi til al god Lykke ei vare blevne vaer, at den var inventeret og componeret af Hr. S. — Hele Balleten varede, Tak skee Hr. S., ei længere en Programmet fordrede Tid at læse. — Scenen skulde være ved Cytherea og Veneris Tempel; og ved Cytherea strander nogle engelske Matroser, og tilbeder Venus. — Hvor rigtig er ei dette efter Costumet og Historien! — Decorationen er fattig og usandsynlig. — Man tænke Veneris Tempel beskrives ved nogle Piller, som staaer i lige Linie, og Venus, — hvor staaer hun? — i en Krog paa høire Haand, og seer saa heslig ud, at vi toge hende an for en Furie. — Søen var elændig, og Skibene beviste os kun om den. — Det Dække, som skulde være Luften, var til al Ulykke saa gammel og tyndt, at man tydelig kunde see Jupiter med sine Tordenstraaler igien-

nem det. Nympherne vare just klædt i samme Dragt, som de Strandede, — ja vist Nympherne i Cytherea vare af Venus iførte denne Dragt ved et Mirakel, fordi engelske Matroser strandede ved et Underverk. — De kom ud af Træer, som i en temmelig afmaalet Frastand vare stillede. — Hvor glimrende er ei alt dette! — Musikken var sin Ballet værd. — Noget af Dandsen erindre vi os at have seet før; og om vi huske ret i Hr. Martinis Sicilianer og Matroser. — Hr. S. Pantomine veed vel enhver, hvor udtrykkende den er. — Jomfru Knudsen den ældre giorde sig megen Umage i Aften. Hr. S. greb sig og noget an, — men han vilde dog ei behage, uagtet han med Hatten smukt i Haanden aftryglede Publikum dets Takoffere, som dog vare hans Dandserinde allene tiltænkte. — De slette og faa Figuranter, foruden andre Aarsager, kan ei undskylde Hr. S., thi hvorfor tager han sig da et Arbeide paa, som han slet ei kan udføre? — Men er hans Directeur Skyld deri, da des større Skam for ham. — Thi vi i det mindste, og vi troe Publikum selv, ombytte gierne Hr. S. Balletter, hvor naragtigt og lærdt de endog ere betitlede med et Efterstykke, eller med intet.

MINNA AF BARNHELM, eller Soldater-Lykken, et Lystspil i 5 Optog, oversat af P. T. Vandal efter Hr. Gothold Ephraim Lessings tydske Original, som staaer i den anden Deel af hans Lystspil. Berlin 1767. i 8.

Endelig have vi seet det Haab opfyldt at see de Tydskes, som i de skiønne Videnskaber har giort saa forunderlig en Periode, deres Dramer oversatte til os. — Vi haabe ei at nogen af Smag og Læsning i disses fortreffelige Skrifter skal nægte, at en Schlegel, en Veyse, en Lessing og andre jo deels ved Kritiken, deels ved Dramer selv have opreist deres dramatiske Fortienester udødelige Æreminder. — Blant disse troe vi ingen har saa stor Ret til Navn af Forfatter og Konstdommer tillige, som Hr. G. E. Lessing, Forfatter af Minna. — Vi holde det ei fornødent at overbevise vore Læsere om Hr. L. kritiske Fortienester, da vi troe, at foruden Bidragene til Theatrets Historie og Opkomst, hvori han har stor Deel, et theatralsk Bibliothek og en hamborgisk Dramaturgie, uagtet al deres Særhed, ere uomstødelige Støtter for vores Dom. — Og en Mis Sare Sampson, og en Minna von Barnhelm ere unægtelige Beviser paa Forfatterens store Styrke i Karaktererne. — I Almindelighed at dømme om dette Stykke er det ypperlig, fuld af Karakterer, som formedelst Opfindelse, Dyd, Udførsel og Underholdning kort formedelst deres Fuldkommenhed, giøre sin Forfatter udødelig. — Det har mange rørende, lystige og interessente Scener; og et Sprog, hvis største Feil er, at det er nogle Steder for blomstred. Minnas Karakter er original og rigtig udført, men vi troe den er lidt indviklet, overdreven og ubestemt; thi at en heftig elskende kunde i saa lang en Tid ved en unyttig Intrige martre den oprigtigste Elskere synes alt for spøgende og usandsynlig. — Telheims Karakter, hvor prægtig er den ei! Dyd, Ære, Tapperhed udmærker ham; vel har han et sært Begreb

om Æren, men dette Begreb er just det, som giør den interessent og original. — Men af alle Karakterene interesserer Paul Verners meest. Hvad kan tænkes ypperligere, end P. V., som allene af Kierlighed til sin forige Majors Tapperhed og Dyder vil opofre alt, for at understøtte ham; og hvor meget ophøies ei Telheim ved denne! — Just uagtet han er en Bieperson, udmærker han sig dog ved en besynderlig Sammenblanding af Ont og Got: Troskab, Ærlighed og Grovhed. — Vertens Egennytte og Nysgierighed bliver got anbragt. — Og disse prægtige Karakterer underholdes altid saa mesterlig, at man taber dem aldrig, men bliver mere bekiendte med dem. — Dette Lystspil har mange rørende og interessente Scener, i sær de imellem T. og M. i 4 Act, — ja paa lystige feiler den og ei, den holder Siælen i god Lune, uden at overtræde det ædle Comiske. — Undertiden er den lidt kiedsommelig, og i den lange Samtale mellem M. og T. i sær mishagede den lange Forvirring i 5te Act meget; og hvad skal denne Intrigue til? — en Knude kan den ei være, da den er strax opløst for Tilskuerne; T. Karakteer sættes ei i større Lys ved den, men M. forvikles. — Men Dialogerne imellem P. V. og T. ere saa rørende, at det haardeste Hierte maa føle, og T. med M. i 4 Act 6 Sc. er saa gysende, at den forskrækker for meget. — Sproget er fuldkomment, men det som T. i 5 Act 5 Sc. »so dacht ich« o. s. v. bruger til at overtale M. er for poetisk, og man kan spore Digteren meer end Fortælleren, i sær veed vi ei, hvorfor det just her skal være saa blomstrende, da det ei er en umiddelbar Følge paa en heftig Affekt, og dersom den havde været en Følge heraf, saa kunde den bedre passe til en Monolog. — T. Monologer ere lidt for studerede, for Ex. 5 Act 4 Sc. og 5 Act 2 Sc. — Noget for meget af Scenen synes her er, det som Hr. L., i Bedømmelsen af Atreus og Tyest af Seneca i det Th. Bibl. 2 St., saa meget ivrer imod; og hvortil tiener Riccout de la M. uden at skiemte med en fransk Officeer, og til Fyldekalk? vi laste den ingenlunde, for saa vidt at den ei var interessant, men dette bør ei være en Forfatter nok, thi han bør anbringe det paa sit rette Sted. — At Hr. L. lader Fransiska staae ørkesløs den hele lange Samtale igennem med T. og M. i 5 Act er utilgivelig. — Ellers troe vi, at Minna von B. interesserede mere, naar den var kortere. — Hvorfore den heder M. v. B. veed vi ei, thi naar den skal have en Persons Navn, saa synes os, at den burde bære Hovedpersonens, og det er dog Telheim. —

Oversættelsen er af Hr. P. T. Vandal, og den giør ham Ære. — Foruden Smag og Indsigt i begge Sprogene udfordrede Soldater-Lykken en Oversætter, som tilfulde var bekiendt med Provincial-Sproget. — Og dette har Hr. V. temmelig rigtig truffet, kun nogle Stæder synes det at kunde forbedres, for Ex. 1 Act 2 Sc. »echter doppelter Lachs« oversættes »ægte dobbelt Lax«, det forstaaer kuns faa. — Samme Sted, »selbst gemacht«, overs. »af hans egen Bryg?« Brændeviin siges ei at brygges, — og det synes os ei kort nok. — Paul V. Eed, »bey meine arme Seele«, overs. »ved min arme Siæl« er ei nationalt, burde være, paa min Siæl. — 5 Act sidste Sc. »Frau Wagmeisterin«, overs. »Frue Vagmesterske«, skulde være Frue Vagtmesters, og at Verten kalder Just Hr. Just, er ei brugeligt her, men nok Msr. — Der ere og andre Stæder, hvor Hr. V. ei synes at have udtrykt Forfatterens

Mening, for Ex. 2 Act 2 Sc. da Verten qvestionerer Frøkenen, siger denne til Fransiska: »ich glaube wir werden vernommen«, overs. »jeg troer vi blive røbede,« men de kunde de jo undgaae, naar de vilde? kunde de ei indbilde Verten Usandheder? og troe vi at den Oversættelse af »vernommen« her var den rimeligste: »forhørte« — For Resten er Oversættelsen saadan, som vi ventede den af Hr. V., og vi vente med Længsel flere fra hans Haand. —

(Resten i næste No.)

Den Dramatiſke Journal.

No. 4. MANDAGEN DEN 14, TORSDAGEN DEN 17 OG MAND. D. 21 OCT. 1771.

MINNA VON BARNHELM, (sluttet).

At vi have opsat vore Tanker om Actionen Rollernes Uddeling og Stykkets øvrige Udførelse, behøve vi vel ei at undskylde, da vi deels troe, at de Iagttagelser, som vi tre gange kunde giøre, baade vare nøiagtige og forskiellige, deels at vi desbedre kunde bedømme Acteurerne i et nyt Stykke, og i sær et Stykke, hvor Karaktererne ere saa vanskelige at studere, og bemærke Forbedringerne. — At Hr. Lessings Soldater-Lykke de tvende sidste gange af de fleste blev meget bedre forestillet, end den første gang, er ustridig; og dette mærkede vi hos Hr. Rose selv, som havde von Telheims Rolle. — Ved den første Forestilling kom han os mindre naturlig for, end ved de to sidste. — Men da fyldestgiorde han os tilfulde. — Kuns den tredie Aften syntes han at føle sin Karakter saa meget, at han i sidstningen af den 4 og noget af den 5 Act løb vild i sin Rolle; — vi holde det vel for en stor Dyd hos en Acteur, at han føler sin Karakter, thi derved udtrykker han den saa meget mere levende, men hermed maa han ei tabe den, da det kunde give Fremmede Anledning til den Tanke, at han ei vidste den; — dog er dette vist ei vor Mening, thi vi kiende Hr. *R.* alt for vel til at han kunde begaae slig en Feil; desuden kan vi ei troe det, da det just var i den største Grad af Raseriet, at vi mærkede det. — Hans Ansigt og Øine udtrykte alt, og naar man saae ham saae man og den Elskende, den Misfornøiede, Ulykkelige og Rasende. — Declamationen var uden Feil, og hvo kiender ei den store *R.* i Affekt-Rollen, og det bemærke vi altid hos ham, at jo mere Affekten stiger, des fuldkomnere bliver Declamationen, des smidigere og naturligere Kroppens Bevægelse, des stærkere og mere levende udtrykkes Sinds-Bevægelserne i Ansigtet og Øinene kort des større og fuldkomnere Actionen; denne Erfaring, som troe vi at have erlanget ved Iagttagelserne hos Hr. *R.* forlede os til den Tanke, at han virkelig

behøver nogen Tid at blive varm inden hans Action bliver fuldkommen og naturlig nok, — og denne Tid troe vi er Aarsagen, hvorfor han i Soldater-Lykken spiller saa mesterlig. — Jomfru Bøtger var Minna. Den ubehagelige Monotomie, den unødvendige og kunstlede Bevægelse med Armene, den unaturlige og ubeqvemme Stilling ved altid at skyde Hovedet tilbage, kort alt det frosne, som herskede hos hende, og altid hersker i de ligegyldige Roller, falder reent bort i alle de affektfulde Dialoger med og om Telheim. — Vi troe ei nogen Action kunde være bedre mere naiv og mesterlig, end Jomfru *B.* i den 2 Act 2 Sc., hvor hun faaer at vide, at Hr. von Telh. er i Huset, —« nu har jeg ham igien, o. s. v. thi her see vi den fuldkomne Actrise. — Jomfru Caroline Halles Action fornøiede os meget, da vi fornam, at hun har forbedret sig. — Theaterspillet, som hun før ei kiendte, det Tomme i Scenen, som hun før ei opfyldte, brugte hun og opfyldte langt over Forventning. — I sær skielvede vi i den lange Scene i 4 Acts paa Jomfru *H.* Vegne, men vi saae til vores største Forundring og Fornøielse tillige, at endog her, hvor den meest øvede Actrise endog kunde forledes til Ørkesløshed, blev Scenen temmelig got opfyldt. — Nogle Stæder kunde Theaterspillet have været bedre, men det kan let rettes, naar hun allene med Flid og Møie studerer sin egen og deres Roller, som hun har at bestille med, og copierer Naturen; og for alting maa hun copiere den, thi det er det største Skridt til aldrig at blive god, naar en ung Skuespiller vil copiere Originaler; thi er det vel rimelig, at det der er naturlig hos een, er derfor naturlig hos en anden? Kan Legemets og Ansigtets Bygning ei udfordre saadanne Træk hos en Original, som bliver Grimacer hos en Copie? Kan Bevægelser med Armene hos en Leonore passe sig paa en Pernille? Dog dette er saa tydelig, at det behøver ei Beviis, men allene Overveielse og Erindring. Vi opmuntre derfor Jomfru *H.* at blive ved at forbedre sig, og det kan hun vist, naar hun giver sig Tid og Umage, thi det var dog Skade, at en Actrise, som Naturen ei har nægtet Talent, skulde forderves ved Skiødesløshed. Hendes Øine laante hun ei saa meget til Parterret, som hun pleier, — og hvorfor? — thi hun havde Theaterspillet, og naar hun passer det, glemmer hun det andet; nogle Stæder, naar hun havde en lang Dialog, gjorde hun det, men det er en Feil, som mange Skuespillere begaae; og en Feil er det virkelig, thi en Skuespiller bør forestille Handlingen saadan, som den virkelig skeer, altid see paa den Person han taler med, og altsaa ei tænke noget Publikum. — Visse Bevægelser med Armene, som ere for kunstlede, og ei skikkede for en Pige, bør hun glemme, men blot bruge saadanne Bevægelser, som naturlig Viis passe sig paa hendes Rolle. — Men et Sted har enten hun selv, eller Jomfru Bøtger, eller Oversætteren, eller Directeuren ei forstaaet Hr. Lessing, — Og dette er i den 2 Act 1 Sc., hvor M. v. B. siger til Fransiska, at Th. ei taler om nogen Dyd, thi ham fattes ingen, hvorpaa Fransiska svarer: »Det vilde jeg gierne høre,« og derpaa gaaer bort. — Men hvorfor vil hun gaae? fordi M. v. B. siger: »Bie lidt,« o. s. v. Men det er aldrig Forfatterens Mening, thi dette bie lidt kan ei sige andet, end det, som baade Talebrugen selv, og Følgen viser, at *M.* nu besinder en Dyd, som Telh. taler om, og ei har: Oekonomie. — I den 2 Act 6 Sc., hvor hun vil indbilde Just, at Frøkenen er Majorens Søster,

har hun ei passet Tiden nok, som dog er ved en Streg anmærket i Stykket, thi hun udsiger disse Ord: »Frøkenen er Majorens Søster« for hurtig, uden at betænke sig paa det hun vilde indbilde Just. Paul Verners Rolle den meest naturlige originale og rørende Karakter i hele Stykket, havde Hr. Ørsted, en Acteur, som ellers af de Burlesqve Roller har mange Fortienester. — Men denne interessante Rolle taber al sin Naivitet ved Hr. *Ø.* — som giorde den ved sin overdrevne Stemme unaturlig og latterlig, da Paul V. skal være idel Natur og Alvorlighed. — Et Træk brugte Hr. *Ø.* alle tre gange, som i vore Tanker var ganske stridende mod hans Karakter. — I 4 Act 4 Sc. udtaler han med en høi og stærk Tone disse Ord: »Major v. T. lader sin underdanige Respekt formælde ved mig Vagtmester Verner,« men med eet lader han Tonen falde og blive svag, da han siger: »at han strax skal være her,« hvad skal det betyde? — skal det være latterlig? — men hvad Ret har Hr. *Ø.* til at giøre sin Rolle latterlig, naar den selv og Naturen ei udfordrer det? — Det eneste Sted, som vi have fundet, Hr. *Ø.* nogenledes rigtig i dette Stykke var 3 Act, 7 Sc., hvor Paul V. siger: »Naar jeg mange gange tænkte, hvor vil det gaae dig i din Alderdom,« o. s. v. — thi her var Stemmen meest naturlig. — Hr. Londeman, en gammel Acteur, som vores Theater kan byde Trods mod alle andre Acteurer i det nedrigcomiske, havde Justes Rolle. — I vore Tanker feilede han ei andet, end at han ei havde studeret sin Karakter, men havde just det Giensidige af den. — Justes hele Karakter er Grovhed og Alvorlighed sammenføiet med Ærlighed, — og vi vil prøve, hvor vidt han underholder denne Karakter? — At han skal være ærlig og sin Herre troe viser den ædelmodige Regning, som han giør med sin Herre, — og dog tager han i 2 Act 6 Sc. Stikpenge af Fransiska, — vi see ei, hvorfor han giør dette. — Hr. Lessing giver ham ei Lov hertil, — og Følgen viser jo udtrykkelig, at han ei kan giøre hvad de forlanger, og at han ei forlanger deres Penge uden Tieneste, — og vi undre os paa, at Directeuren ei har anmærket dette, thi han bør jo dog see til, at et Stykke bliver i det mindste ei fordervet. — Just er alvorlig, det siger han selv, og viser hans Ord, — men Hr. *L.* er den muntre, lystige og spøgefulde Tiener. — I 3 Act 2 Sc. taler han med Fransiska, men i steden for at være uhøflig og frastødende i sine Gestus er han lystig og familiair. For Ex. hvor han taler om Vilhelm, at han kunde frisere — — — charmere, naar han siger: »ikke sandt?« tager han hende venlig om Hagen, — det maa han ei, han bør sige disse Ord med en bitter, men leende Mine, — og da han gaaer bort bukker han sig for dybt. For Resten er Hr. *L.* Action fuld af Natur. — Hr. Musted var Riccaut de la Marlinere, — som feilede den Hurtighed i Udtalen af det Franske, — dette tilskrive vi Mangel af Øvelse i Sproget, men dette er just nødvendig her. — Vertens Rolle havde Hr. Clementin, en Acteur, som i de latterlige gamle Mænds Roller er saadan, at vi tør opfordre et hvert fremmet Theater at vise os en større; thi vi spørge kun om dertil en stor comisk Acteur i disse Roller, om endog den strængeste Konstdommer selv kan fordre mere, end den beqvemmeste Bygning og Stemme, end store og klare Øine, som efter Behag kan paatage sig Lys og Mørke, end et Ansigt, som uden at giøre Grimacer, kan

modtage alle Miner, end alle disse store og sieldne Naturgaver anbragte med Flid og Konst, hvori de mindste theatralske Fiinheder (finesses de Theatre) viser sig i al Natur og Størrelse. — Og alle disse Fordele anbringer han uforbederlig, som Vert, i sær iagttog han alt hvad han her burde, da han flk at vide, at M. v. B. vilde betale v. T. Gield. — Hr. Hortulan var Greven af Bruchsal. — Jomfru Fogh, en ung Actrise, skiønt hun har længe været ved Skuepladsen, men meget sielden er brugt, havde Frue Marlofs Rolle. — Hun er unægtelig forbedret meget siden forige Vinter, men vi raade hende, som Venner, at hun ei copierer Jomfru Bøtger, thi det virkelige Gode og Fuldkomne Jomfru *B.* har, naaer hun neppe, men det Onde faaer hun let, og har alt. — Thi denne kunstledé Bevægelse med Armene bruger hun for hyppig, hun kan ei tale et Ord uden slig Bevægelse, den ubehagelige Monotonie maa hun vende sig af med; og for alting vende sine Øine til den hun taler med. — Hendes Stemme skikkede sig godt til hendes Rolle. — Hr. Prinsløv var Feltjægeren, og M. v. B. Tiener. —

Naar Soldater-Lykken skal behage saa meget paa Skuepladsen, som i Stuen, saa maa alle Rollerne være besatte med Acteurer, som fuldkommen kan spille deres Karakter, — Den Mangel, som vores Skueplads har paa slige Skuespillere, havde afskrækket os, naar vi havde været i Hr. Vandals Sted, fra at oversætte Minna; thi naar Paul Verners, Justes og Riccaut de la Marliniere deres Karakterer ei rigtig, og efter Naturen blive underholdte, saa falder alt det meest interessante og lystige reent bort. — Men desuagtet troe vi dog, at Rollerne kunde være bedre omdeelte. — Justes Rolle havde vi givet Hr. Ørsted, da vi troe, at hans Legems Bygning, hans Røst og stive Action passede sig her. — Men Paul V. havde bragt os i Forlegenhed, thi dennes Karakter udfordrer den naturligste Action, dog troe vi, at Hr. Hortulan bedre havde spillet P. V. end Hr. Ø. Greven af Bruchsal har ei saa meget at bestille, at jo Hr. Musted gierne kunde spille ham. — En Ting lægge vi Directeuren til Last, og det er, at han ei har anmærket to Feil, som tvertimod Naturen og Forfatterens Mening, ved alle tre Forestillinger af Minna ere ubemærkede, nemlig at han lader Just tage Penge, hvilket skiønt vi nu erfarer, at Hr. Vandal har forseet sig, eller maaskee Bogtrykkeren, thi i Oversættelsen skal Fransiska virkelig stikke Just Penge i Haanden, men efter Originalen skal hun allene forsøge det, dog ei kan tilgives Directeuren, da hverken Originalen, og den burde han dog vel studere, eller Naturen selv ei tillader det. — Den anden Feil er og en Feil, som Jomfru B. og Jomfru Halle kan dele med deres Directeur, — nemlig i 2 Act 1 Sc. da Jomfru Halle løber bort, fordi Jomfru B. siger: Bie lidt. — At disse Feil kunde oversees engang, kunde maaskee tilgives, skiønt en Directeur bør ved Prøverne rette dem, men at de alle tre gange ere blevne urettede, kan neppe undskyldes. —

Alle disse trende Aftener har Hr. Soelberg sat vores Taalmodighed paa Prøve med sin Ballet. — At Parterret var ei fornøiet med denne Ballet, kan vi ei fortænke dem i, men denne utidige Trampen maatte gierne blive borte, da vi troe, at det er Mishag nok, naar man ei tilkiendegiver Bifald; desuden herskede denne heslige Parti-Aand saare sterkt, og denne kan man altid finde hos vores Parterre,

at vi maa tilstaae, at Hr. S. skeete Uret; hans Ballet kunde fortiene Pibernes Lyd, allerhelst da han til Trods for Publicum opførte den, men vi mærkede ei, at Balletten foraarsagede nogen Allarm, men hans egen Person. — Vel maa vi tilstaae, at naar Hr. S. dandser allerbest, er han dog en slet Dandser, men hvorfor faldt det just nu først i Øinene? — Vi nægte ei, at offentlige Bifald og Mishag var tienlig, men saa maatte det skee fra Personer af Smag og Upartiskhed. Men disse saa nødvendige Dyder savne vi meget hos den Deel af Publicum, som med Hænderne eller Fødderne bedømme Skuespillerne, thi undertiden bifaldes en Acteur for et tvetydig Indfalds skyld, og fordi man har den Tanke, at han virkelig er en god Acteur, uden at vide, om han her fortiener den; men tvertimod andre gange gaaer den Acteur ubemærkt bort, som allerbest udfører sin Rolle. — Et Exempel er vist M. v. B., hvori Hr. Londeman fik Bifald, fordi han fordervede sin Rolle, Hr. Ørsted, fordi han spillede unaturlig, og Hr. Musted fordi han manglede alt, og det var den flygtige Udtale af det Franske. — Derimod gik Hr. Rose i sær ved sidste Forestilling bort uden klappende Bifald i første Act, hvor han dog fortiente det, og Hr. Clementin blev ei heller erindret. — Og overalt troe vi, at den patriotiske Tilskueres Klappe-Maskine og den nordiske Opseeres Pibe vare nødvendige Inventarier.

BEKIENDTGIØRELSE

Hr. Borgemester Niels Krog Bredal er beskikket til Directeur ved de danske Comedier. — Efter Forlydende skal han, i Følge af een, med Entrepreneuren og Directeuren ved de Italienske Operer, Hr. Sarti indgaaet, og af Kongen allernaadigst bifaldet Contrakt, have sex hundrede Rixdaler aarlig Løn. — Man meener, at hans Embedes Forretninger ere: at have Opsigt med Rollernes Uddeeling, Stykkernes Valg, og Skuspillernes Antagelse, Action, samt Stykkernes øvrige Udførelse, og være tilstæde ved Prøverne, for at rette og lære Skuespillerne. — Et Embede, som for længe siden har været nødvendig for et Theater, som haver samme Skiebne, som vores; men altid udfordrer en Mand af den strængeste Upartiskhed og Agtsomhed, en fiin Smag og grundig Indsigt i alle de skiønne Videnskabers Deele; men hans theatralske Indsigter bør grunde sig paa en rigtig Theorie og en Erfaring, som ei bestaaer allene i den Kundskab, som en lang Rad af Aar kan forskaffe, men som en vis Iagttagelses Aand veiledet af Kritik og Historie allene udvirker. — Og naar vores Skueplads havde altid havt saadan en Directeur af slige Fortienester, som vi udfordre, ere vi forvissede om, at baade Comediehuset nu vare befriede fra saadanne Skuespillere, som nu ere dem til Byrde, og at det i det Sted havde faaet Acteurer, som i det mindste kunde tale. — En betydelig Nytte giør og en god Directeur hos os, og det er denne, at de unge Skuespillere, som ei har havt nogen theoretisk Indsigt i det Theatralske, kan faae et rigtig Begreb om Skuespilkunsten. — Rollernes Uddeling bør og fornemmelig være enhver Directeurs Hovedsag. — I sær er det nødvendigt hos os, at de blive omdeelte

af en Mand, som kiender Skuespillernes Gaver; — dersom dette havde været Brug, saa havde Beverlei ei bleven vansiret ved Hr. Ørsted, som paa slet ingen Maade bør komme i Tragoedien; — Hr. Hortulan ønskede vi Jervis hans Rolle, og vi troe, at Hr. Ø. gierne og bedre kunde være Stukeli, end Jervis. Vi anmærke dette af den Aarsag, da vi have hørt, at denne rørende Tragoedie med det første skal opføres. — Stykkernes Valg bør ei ligge en god Directeur mindre Magt paa, som bør i sær see til, at et hvert Drames Øiemed bliver biebeholdt, og dette bør vel dog være, at ingen maa lee paa Dydens Bekostning, — naar vores Theater havde havt en god Directeur, saa var Mohren neppe bleven oversat, og mindre opført. — Paa Prøverne, som altid gaaer foran Stykkernes Opførelse paa Skuepladsen, bør han rette Skuespillerne, og i sær see til, at Stykket i det mindste ei bliver galt udført. — Men denne Opsigt med Actionen o. s. v. er en Post, hvortil udfordres meget sieldne Talents og Indsigter, men dog alligevel er en Sag, som Directeurens største Bestræbelser bør gaae ud paa, og drager meget Ansvar for Publicum efter sig.

Den Dramatiſke Journal.

No. 5. Torsdagen den 24 Oct. 1771.

HENRIK DEN FIERDES JAGT, oversat af Hr. Collees la Partie de chasse de Henri IV. — Comédie en trois actes & en prose. — *Yverdon 1766. 8.*

Uagtet dette Stykke ei udmærker sig ved stor Kunst i Karakterernes Opfindelse, eller symetrisk Forhold i Handlingerne og Iagttagelse af Reglerne er det dog unægtelig en Comedie, som har mange gode og prægtige Karakterer, og indeholder Scener, som ere fulde af Natur og Interesse. — Det Aristoteles kalder Fabel og Eenheden i den mangler uden Tvivl Henrik den Fierdes Jagt. — Ved Fablen og Eenheden forstaaer den Poesiens Fader i sin Digtkunst, (*περι της Ποιητικης*) En Handling, som har en vis Hændelse til Hovedgienstand; det er: en Handling, hvortil alle Biehandlingerne bør allene være, for at støde til og udgiøre Hovedhandlingen; disse Biehandlinger kaldes Episoderne, og de maa ei være saa store, at de enten udgiøre meer end en Hovedhandling, eller ved deres Størrelse svækker den. — Den første Act i denne Comedie er en virkelig dramatisk Handling for sig selv, Duc de Bellegarde, og Marquis de Conchiny aabner Stykket, og giør Tilskuerne bekiendte med Sullys Unaade, (Protasis). Kongen taler med Sully, her begynder Knuden at knyttes, (Epitasis), naar Henrik i den siette Scene aabner sig for Sully, begynder Tilskuernes Forventning og Nysgierighed at voxe, og For-

viklingen at strænges (Katastasis), men hele Knuden opløses ved den Seddel, som Sully leverer Kongen, og hermed faaer den hele Handling Ende (Katastrophe). — De to øvrige Acter indeholder Følgerne af Henrik den Fierdes Jagt, men har ingen rigtig Forbindelse med den første, men den første slet ingen med de øvrige; thi Jagten kunde gierne gaaet for sig, og de Handlinger, som følger af Jagten, gierne skee uden den Handling med Sully, som ei kan være en Episode, da den deels er for lang dertil, og derfor ei symetrisk, deels ei bidrager noget til det øvrige. — Der er altsaa to Handlinger i denne Comedie, og følgelig er Handlingens Eenhed ei beopagtet, det som den dybsindige Engelænder Henrik Home med alle Tidsalderes Kunstdommere med Rette holde for en nødvendig og væsentlig Dyd hos et hvert episk og dramatisk Digt. — Men desuagtet rører og interesserer denne første Act meget, og det maa den nødvendigt, da den indeholder Samtaler imellem en Henrik den Fierde og Sully, tvende Mænd, som alle Nationer maa beundre og elske. — I Karaktererne er der ei stor Kunst, vi meene Hr. Collee, havde ei nødig selv at opfinde sine Heltes Karakterer, han turde kun afskildre dem saaledes, som Historien afbilder dem. — Alle Scenerne ere fulde af Natur og Interesse. — De rørende ere prægtige, og foruden de ypperlige Scener med Kongen i første og tredie Act, maa Riccard og Agathe aftvinge Tilskuerne Bevægelser. — Møllerens Scener med Kongen ere og fulde af Natur og Smukhed, og overalt ere de lystige Scener i dette Stykke mesterlige, de holde Tilskuerne i god Lune, de opvækker ei Latter ved at støde Velanstændigheden, ei heller ere de groteske; en Dyd, som vi her meget anprise. —

Oversættelsen er, saa vidt vi, uden at have læst den, da den ei er trykt, kan skiønne, god; men det kan vi til visse sige til Oversætterens Roes, at han har mere brugt sin Smag og Forstand, end sin Dictionnaire; vi meene, han har fordansket sin Original, som ved den bogstavelige Oversættelse, havde tabt al sin Natur. — I sær i Møllerens Scener har vi sporet det ægte Danske. — Dette eeneste, som støder os, er, at Kongens Eed »Vaintre saintgris« ei er bleven fordansket, — vel tilstaae vi, at de ei kunde oversættes efter Originalens og Ordets strængeste Forstand; men dette Baand burde jo ei binde Oversætteren? Han kunde jo skabe sig en dansk Eed, som kunde særskille den. Oversættelsen er, saa vidt vi vide, af Hr. L. Knudsen, Soufleuren ved Skuepladsen, som er bekiendt af en Stridighed med en vis Hr.** i de lærde Tidender, angaaende Hr. Diderots le Pere de famille, en Comedie, som vi ønske maatte opføres. —

At Klædedragten ei er efter Costumet, vil vi ei engang tale om, skiønt Costumet er en væsentlig Deel ved et got Theater, da den uden Tvivl er indrettet for Oekonomiens skyld at bruges til andre Stykker, men hvorfor Sully skal være klædt som en gammel Mand med en lang Paryk, veed vi ei; thi at Hr. Collee ved den Habit ordinaire, har meent en Dragt, som S. her har paa, er ei rimeligt, men mod Historien, som siger, at S. og Kongen var i Alder sammen. —

Denne Comedie er af det slags Dramer, som virkelig behager mere at see, end at læse; thi den gode Action, som vi i Aften i sær med største Fornøielse bleve vaer, virkede meget paa os. — Hos Hr. Rose, som var Henrik den Fierde, fandt vi ei allene en stor For-

skiel paa hans Action ved denne Forestilling, men denne Aften henrykte han os ganske. — Man saae ei den opblæste, stive og kolde Konge, men den varme og oprigtige Ven. — I sær blev den første og sidste Act, og disse rører meest, og udfordrer meest Action, saa mesterlig og naturlig spillede, at et hvert ømt Hierte maatte føle, og vi tør fradømme dem, enten Agtsomhed eller Følelse, som ei kunde græde med Hr. R. i den sidste Act. — I den første Act brugte han et Kneb, som ingen uden den store Acteur kiender, og det var det Greb han giorde om Sullys Arm og Haand, det blev underholdt ved et Ansigt, som udtrykte den største Henrykkelse af den Kierlighed, og som en stor Konge har til en elsket Undersaat og troe Ven, og udtrykte det, som den største Digter ei selv kunde male; at han, da han i første Act gik bort, tog Sully om Skuldrene, var og et got Træk, men dog troe vi, at en Hvile paa S. Skuldre havde været et stærkere. — Ved Bordet underholdt han sin Karakteer hele Tiden, og vi har i denne Scene ei før hørt ham græde, vi sige, vi hørte ham; thi den Røst, hvormed han udtalte de Ord, da han skulde drikke Kongens Sundhed, kom ganske vist fra den virkelige rørte og grædende. — Og det, som Hr. Collee udfordrer til Actionen i denne Scene opfyldte Hr. Rose til sin største Ære. — Det var Skade baade for Scenens og Acteurens skyld, at Hr. Clementin havde Sullys Rolle. — Naturen har paa ingen Maade dannet ham til denne og andre rørende Roller. — Hans Legems Bygning passer sig ei til det Begreb man har om S. — Hans Stemme falder for meget i det monotoniske og flæbende, og hans hele Action er Kunst. — Ja saa stor en comisk Acteur, som Hr. *C.* er, saa ubehagelig kommer han os for i de rørende Roller. — Hr. Ørsteds, Møllerens Action har i den Henseende nærmet sig mere til Fuldkommenheden ved denne Forestilling, at han har aflagt den utidige og overdrevne Stemme; thi det naturlige Sprog fordre vi til en god Acteur; vi meene, han bør ei giøre sin Rolle latterlig ved en overdreven Stemme, han bør tale det Sprog, som en Møller naturlig Viis taler, og dette har i sig selv alt det latterlige det bør have. — Og denne Natur, som Hr. Ø. før manglede, o vilde han allene copiere den! havde han i Aften, og vi tør paastaae, at Møllerens Rolle knap kunde spilles bedre. — Madame Knudsen havde Karens Rolle; hendes Action var fuld af Natur, man saae Kunsten uden at blive den vaer. Hr. Londeman var Lucas, og han spilte meget got, og i sær var han meget naiv i sidste Act. — Hr. Musted var Riccard; — Elskerens Roller lykkes sielden for ham. — Den Ømhed og Følelse, som skal udtrykkes ved Stemmen og Ansigtet, kan han ei udføre; — men at han saa rigtig i den sidste Act ved Bordet underholdt den travrige Karakter, et Beviis paa, at han havde studeret den. — Han sang sin Arie med stor Lykke og Kunst, og det Bifald, som nogle af det klappende Publicum overgydede Madame Knudsen med, skiønt vi ingenlunde paastaae at hun ei fortiente den, burde unægtelig være deelt med Hr. M., — men han blev forglemt. — Hvorfor? — enten fordi man ei blev hans Fortieneste vaer? eller fordi han var ingen Fruentimmer? — maaskee begge Dele. — Atter en Ærestøtte for Parterrets Upartiskhed og Smag. — Jomfru Fogh var Agathe, — hendes Action var taalelig, — men disse parallele Arme og denne kunstlede Stilling

hun havde i sidste Act, da hun ligger paa Knæ for Kongen er unaturlig, og i sær paa dette Sted! — Hr. Hortulan var Marqvis de C. den legere Action havde han rigtig. — Hr. Irgens var vi ei saa lykkelig at kunde høre i første Act, og havde vi ei kiendt dens Indhold før, saa havde vi ei heller faaet at vide, hvad den D. d. B. skulde bestille. — Hr. Bech og Hr. Prinsløv vare Jagt-Betienterne. — Hr. B. kan man knap høre, men slet ei forstaae. — Madam Hallesen var Møllerkone.

(Florentineren i næste No.)

Den Dramatiſke Journal.

No. 6. Torsdagen den 24, og Mandagen den 28 October 1771.

FLORENTINEREN. Comedie i en Akt, oversat af Hr. de la Fontaines, le Florentin Comédie *en 1 Acte & en Vers; — den staaer i hans* Pieces de Théatre, *Side 71.* à la Haye, *1701, 8.*

Dette Efterstykke er en Comedie, som unægtelig morer fra Begyndelsen til Enden, og holder baade Læserne og Tilskuerne hele Tiden igiennem i en god Lune. — Karaktererne er meget got anlagte, og uagtet Stykkets Korthed meget rigtig udførte. — Det mekaniske i denne Comedie og Knudens Opløsning er uden Strid efter Naturen og Reglerne; thi det Buur, hvori Harpax selv bliver fangen, opløser Knuden meget naturlig og Moralen bliver og i vores Tanker ved Enden saadan, som den bør være; thi Dyden belønnes og Lasterne straffes. — Samtalerne have overalt de rigtige comiske Egenskaber, og de som forekomme i den ottende Scene imellem Harpax og Hortense, ere fulde af den naturlige Løierlighed. — Hr. Hortulan havde Harpaxes Rolle, og han udførte den med megen Lykke og Natur. — Recitationen var ypperlig, og den Lyd han udgav i niende Scene, da han med den naturligste Hidsighed og Fryd fortæller Hortense den Hevn han vilde tage over Timante, var meget latterlig og got anbragt. — Naar Jomfru Bøtger spiller Hortenses Rolle i Florentineren, kan man umuelig kiedes; vi i det mindste see hende her med største Fornøielse. — Hendes hele Action var og er altid i dette Stykke meget naturlig, men hendes Latter er saa naturlig og uden al Tvang, at vi tiltroe ei den strængeste Philosoph selv Standhaftighed til at undlade i den ottende Scene at lee med Jomfru *B.* — Hr. Musted havde Timantes Rolle, som ei udfordrer anden Action, vi meene, som ei indeholder Scener, hvori Kierligheden skal vise sig i al sin Størrelse, end den, som Hr. *M.* baade kan og virkelig meget vel udførte. — Jomfru Fogh var Marinette. — Hendes Action i Aften er

atter et Beviis paa hendes Forbedring siden forige Vinter; thi den gang var hun en fuldkommen Maskine, da hun i den tredie Scene stod ganske ørkesløs, og man derfor umuelig kunde vide, hvad hun havde der at bestille, dersom hun ei i den siette Scene havde sagt til Hortense, at den foregivne Fætter var Harpax selv; men i Aften gav hun dog med en Mine og en Bevægelse tilkiende, at hun skulde høre, hvad Harpax talte med Agathe. — Agathe, Harpaxes Moder var Madame Hallesen. — I disse Roller savne vi en Linqvitz. — Hr. Clementin var Smeden; de ham medfødte Gaver til at giøre alle comiske Roller sande, brugte han saa meget, som han her burde og kunde — Hr. Ørsted var Betienten. — Han blev med Vægterne, som paa en naragtig Maade fulgte den stakkels Harpax ud, og udgiorte et Optog, som nogle af Tilskuerne fandt stor Smag i, forfulgt med en saa græsselig Kladsken, at de med deres Opførsel bekræftede og anvendte dette Vers:

— — Ursum & pugiles media
inter carmina poscunt.

SOLIMAN DEN ANDEN, med Tilnavn den Prægtige. Comedie i tre Acter i Prosa, oversat af Jomfru C. D. Biehl, efter Hr. Favarts le Soliman second surnommé le magnifique. —

At Hr. Favart, en i vore Tanker Comedieskrivere af meget maadelige Fortienester, har taget ei allene hele Stoffet, men endog hele Samtaler og alle Indfaldene, le petit nez retroussé ei forglemt, at sige vi Hr. *F.* skylder Hr. Marmontel (see contes moraux første Deel) det meeste af sin Comedie kunde vi gierne tilgive ham, naar han kuns havde giort Hr. *M.* moralske Fortælning om Soliman skikket til et dramatisk Sujet; og ei forværret Karakterne i steden for at forbedre dem. — At Hr. Marmontels Soliman den Anden (thi saaledes heder den) ei er skikket til Stof for et Drame, eller og at Hr. Favart har feilet ved paa en slavisk Maade at følge Hr. *M.* uden at forandre hans Fortælning til et rigtig Drame, nægter ingen, som har læst Hr. *M.*, og veed hvad der udfordres til et got Drame. — Eenhed og Interesse i Handlingen, og Sandsynlighed i Karaktererne savne vi i dette Stykke, og naar disse saa nødvendige Dyder ere borte i et Drame, hvad bliver da tilbage? hvad skal da behage? Jo Musiken og Divertissementet. — Men vee den Forfattere, hvis Stykke har meget for Øiet, noget for Øret, men tillige slet intet for Forstanden. — At denne Comedie har slet intet for Forstanden, falder meget let i Øinene, naar man allene betragter de usle og usandsynlige Karakterer, som den vrimler af. — Solimans Karakter har Hr. Favart reent fordærvet, og sat paa Hovedet; thi han har givet ham en ganske anden, end den Historien giver ham; en Anmærkning, som vi skylder Hr. Lessing. — Denne Frihed har en Forfatter ei Lov til at tage sig, naar han vil forestille os en Soliman, bør han forestille ham, som han var, og i det mindste ei, som han ikke var. — Her seer man ei andet end en Keiser, hvis Karakter er den største Skrøbelig-

hed, Ubestandighed og Vellyst, den Prægtige (le magnifique) spore vi ei uden allene paa Titelbladet, og hans øvrige Dyder hører man og kiender allene af Roxelanes Mund. — Roxelanes Karakter har han paa en ganske unaturlig Maade udført; havde han allene afbildet og udført den, som Hr. Marmontel har skildret dem, saa var den dog sandsynlig, men det Træk, hvor hun tager Piben fra Soliman, og de fleste Samtaler hun fører med ham ere uudstaaelige. — En Prøve af de øvrige Regler kan denne Comedie ei udstaae, og her at giøre den var unyttig. — Til et Beviis paa Forfatterens Gaver selv at skabe vittige Indfald, kan vel være nok at anføre Elmires Aarsag, hvorfor hun iførte sig en rød Klædning, thi den røde Farve lignede den Lue, som brændte i hendes Hierte.« — Oversættelsen er af vores berømmelige Jomfru Charlotte Dorothea Biehl, og uden Strid god; ved Forestillingen have vi hist og her bemærket ei allene Forandringer, men endog Fordærvelser, hvilke man kan takke Hr. Soelberg for, en Mand, hvis Indsigter alle theatralske Sager, i Hr. Sartis Direction, vare underlagte. — Hvorfor Jomfru Biehl har oversat denne maadelige Comedie, har vi ei før kundet begribe, men den hyppige Mængde af Tilskuere, som altid indfinder sig, naar den bliver opført, overbeviser os om, at hun tilfulde har kiendt Publicums Smag.

At agere got i dette Stykke, vi meene ved en god Aktion at giøre det taalelig, er vist nødvendig, da man ellers burde lade sig betale, for at see det opføre. — Hr. Rose havde Solimans Rolle, og, naar vi undtage den allerførste Scene, hvor man saae, at Gang, Bevægelser med Armene, kort hans hele Action var den blotte Kunst, fyldestgiorte han enhver Tilskuer af Smag; thi foruden hans ypperlige Legems Bygning til slig en Rolle, (thi Størrelsen passer sig got til en Tyrk,) tog han hele Tiden den største Deel i sin Karakteer, og ved alle Leiligheder entreerte paa den ypperligste Maade i den; til Beviis herpaa er det nok at erindre ham, da han staaer ved Roxelanes Stoel, og henrykkes over hendes Sang, at Kierlighed og Henrykkelse malede sig i hans Øine, og Theaterspillet viste sig i al sin Fuldkommenhed her. — Vi veed ei om Elmires Rolle har vundet ved den Ombytning, at Jomfru Fogh har faaet Jomfru Bøtgers; i den Henseende, at hiins Ungdom og Dands bidragede noget mere til at giøre Elmires Rolle sand, har den maaskee vundet, men i Henseende til Actionen veed vi ei, hvad vi skal dømme, da Jomfru *B.* i denne Rolle slet ei behagede; dog vil vi ei sammenligne dem begge, men allene bedømme Jomfru *F.* — Naar man betænker, at det var den første gang hun spilte i Roller af dette Fag, kan man tilstaae hende en taalelig Action; men denne Stivhed og Monotonie mishagede os; et Par Steder forhøiede hun vel sin Stemme rigtig, men dog troe vi, at Jomfru Fogh burde i det mindste endnu ei bruges til slige Roller. — Delias Rolle havde Madam Knudsen. — Den Sædelighed, som hendes Rolle og Karakter udkræver, beopagtede hun overalt, som hun burde, kuns da hun har faaet Befalning af Soliman, at staae op at synge, gik hun ud af sin Karakter, da hun vendte sig om og gik omkring inden hun sang; thi en Slavinde, som havde saadan et Begreb om sin Herre, som Delia har, burde uden Tvivl blive staaende. — Hun sang meget musikalisk og got, og giorde sig en Umage, som var Beviis paa hendes Flid, og som fortiener den Roes, som er Belønning

for en paapassende og forbedret Skuespillere. — Hos Jomfru Halle fandt vi ei det i Aften, som vi ønskede, thi hendes Action var skiødesløs, og hendes Sang reent mod Musiken. – Hendes første Arie begyndte hun en heel fuldkommen Terts høiere, end hun skulde, og dette foraarsagede en stor Forvirring i Orchestret; maaskee det kunde undskylde hende, at Hr. Kirkofs Harpe var borte, og hun maatte synge efter Clausinet, men dog burde hun, dersom hun havde ret forstaaet Musikken, rette sig efter det. — Vi fornam ei, at hun paa nogen Maade har forbedret sin Action i denne Comedie siden forige Vinter; thi denne skiødesløse Action viste sig overalt, og blant andre den gang Slaverne kommer, for at dække Bordet, kom hun meget for sildig med sine Ord til dem, hvilket vi tilskrive en Correspondence med Parterret. — Osmins Rolle havde Hr. Londeman. — Hvad han skulde med denne Rolle kan vi ei begribe, da den ei udfordrer en stor Harleqvin, og der ei er Mangel paa andre Acteurer, som kunde spille den. —

Comedien sluttes med et Divertissement, som har en heel Hob Stads for de Tilskuere som elske det, og bestaaer af Roxelanes Kroning. — Hr. Musted var Mufti, han sang en meget smuk Arie, som blev udført saaledes, som vi ventede den af en Musted. — Man seer i dette Divertissement nogen Dands, som er, saa vidt vi vide, componeret af Hr. Soelberg; den har ei megen Invention, men Hr. S. med den ældre Jomfru Knudsen giorde sig Umage, men ei mere, end da Hr. S. blev udtrampet. I Aften blev han af alle bifaldet, nogle faa undtagen, som med Fødderne giorde Bevægelser. —

I Aften fornøiede vi os ikke saa meget, eller rettere kiededes vi os mere, end vi sædvanlig pleier, da vi savnede Hr. Kirkof, hvis Harpe er en uundværlig Dyd ved dette Stykke, og som henrykker enhver Tilskuer, og vi maatte lade os nøie med Clausinet, hvor vi havde i det mindste ønsket Hr. Sarti, som har componeret Musikken, det eneste, som kan forføre Tilskuere af Smag. —

DET AFTVUNGNE SAMTYKKE, Comedie i en Act, oversat efter Hr. Mervilles le consentement forcè.

Stoffet til dette Efterstykke er ei ualmindelig, og er denne: Hr. Orgon, en gierrig og urimelig Mand, har en Søn, ved Navn Leander, som gifter sig imod Faderens Villie med Clarisse, et Fruentimmer af meget gode Egenskaber. — Leander, som deels for den Kierlighed han bær til sin Fader, deels af Frygt for at blive arveløs, er meget bekymret for at blive forsonet med ham, reiser til Hr. Lisimon, en Ven af Hr. O., og aabenbarer dette Giftermaal for ham. — Med disse tvende Personer begynder Comedien. — Leander beder Hr. Lisimon at han skal giøre alt, for at forsone ham med sin Fader; imidlertid kommer Hr. O., som for Hr. L. meget beklager sin Søns Daarlighed, at han mod hans Vidende og Villie haver ægtet et Fruentimmer uden Midler, og følgelig efter hans Mening uden Dyd; her faaer han Clarisse at see, hvilken Hr. L. bilder Hr. O. ind, at hun er hans Broder-

datter; Hr. O. bliver forelsket i Clarisse, og tilbyder hende sin Haand; endelig efter en lang Dialog faaer hun ham bevæget, aabenbarer sig, og Leanders og Clarisses Ægteskab bliver af Orgon bekræftet. — Meget Kunst er her just ikke i dette Efterstykke, hverken i Karaktererne, eller Interessen, eller Samtalerne, dog alligevel behager det meget, naar det bliver spillet got. — Hr. Clementin var Orgon, og om ham behøve vi ei at sige andet, end vi saae en Clementin eller: vi saae den fuldkomne Acteur! — Hr. Rose havde Leanders Rolle; den udfordrede ei stor Action, og følgelig kan vi ei bedømme ham. — Hos Jomfru Bøtger finde vi det at udsætte, at en vis paataget Princesse-Air (man tilgiver os dette Udtryk) ei skikkede sig paa hendes Karakter; for Resten underholdt hun den ganske rigtig. — Hr. Hortulan havde Lisimons Rolle. — Jomfru Halle, som var Pernille, var i dette Stykke noget ørkesløs, thi i steden for at entrere i Scenen sysselsatte hun sig den meste Tid allene med Parterret og sit Forklæde. —

I Almindelighed at dømme om Parterrets Opførsel i Aften, maa enhver af Smag paastaae, at den var underlig; thi Hr. Londeman, skiønt denne store Skuespillere paa ingen Maade kunde behage, hvilket vi ingenlunde tilskrive ham selv, men hans Rolle, blev ved alle Leiligheder bifaldet. — Og Jomfru Halle, som uden Strid sang meget umusikalisk, blev og overvældet med Frydeskrig. — Dog hvad vil vi tale herom? da nogle af Tilskuerne udgiorte saa græsselig en Støi og Allarm, at de af andre ved Hvislen og Trampen bleve paalagte Tavshed. — Denne Opførsel saae vi gierne forskrevet fra os, da det deels viser en stor Foragt baade for Skuespillerne og de øvrige Tilskuere, deels er Tegn til at deres Øiemed ved Comediegangen ei er den rette; og bør denne være enten at forbedres ved Skuespillene? eller ved en pøbelagtig Allarm at forvirre andre? — Ja vi ere forvissede om, at de Folk, hvis Hensigt ved Skuespillenes Besøgelse er Daarernes, uden Tvivl vare af en Rabener blevne indførte i den Swiftiske Codicill. —

BEKIENDTGIØRELSE

»Originale danske Comedier have i nogen Tid været meget rare; »enhver Patriot og Elsker af Sproget længes efter at see den første »danske Original-Tragedie. Man er allerede overbeviist om, at dette »har sin Grund, ikke i Mangel af Genier iblant os, men maaskee i »Mangel af Opmuntringer og Belønninger. For nogenlunde at af»hielpe denne Mangel, er der bleven besluttet, at naar et nyt originale »dansk Hovedstykke til Skuepladsen er indleveret, og spillet et Par »gange, med Bifald af Publicum, bliver en heel Aftens Indkomst over»dragen til Stykkets Forfatter, mod selv at bestride de paagaaende »Omkostninger; og skal det i saa Maade staae Forfatteren frit for, »enten han selv vil disponere over Billetterne til en saadan Aften, »eller han vil lade dem udsælge paa den sædvanlige Maade.«

Denne Bekiendtgørelse er giort i Adresse-Avisen No. 179 af Direkteuren ved de danske Comedier, Hr. Borgemester Niels Krog Bredal. Vi have ei taget i Betænkning at indrykke den her, da vi troe, at vores Journal ei er et ubeqvemt Sted til den, og denne Bekiendtgiørelse bør blive saa almindelig og bekiendt for alle Theatrets Elskere, som mueligt.

* * *

Det Brev, som er os tilsendt under Opskrift: »Til Recensenterne af den dramatiske Journal«, kan vi ei indrykke, skiønt det ellers skulde være os en Fornøielse. Vi tilbageholde det ingenlunde af den Aarsag, fordi det indeholder mange Erindringer imod vores Journal, (thi det er tillige fuld af Roes, som vi ikke tiltroe os at fortiene), da de ere sagde med stor Beskedenhed; men derfore indrykke vi det ei, da det strider imod vores engang lagte Plan. — For Resten forsikre vi Hr. *B**** (saaledes er Brevet underskrevet) at de Erindringer, som vi have befundet sande, (og disse ere ikke faa), skal vi rigtig rette os efter. Brevet kan han afhente, og vi ønske det en beqvemmere Plads; og maaskee Forlæggerne af Magasinet for de patriotiske Skribentere vilde indrykke det? — Ellers see vi os nødte til at bekiendtgiøre, at alle andre Breve, som til os herefter maatte indkomme, blive ei i vores Journal indrykte; og vi troe ei heller, at vore Læsere vare tiente med en Efterretning om alle de Stridigheder og Enigheder, alle de Lovtaler og Skamtaler, som det kunde behage Folk til vores Journal at indsende; meget mindre er det vores Sag at opholde os ved slige Efterretninger, hvilke deres Forfattere jo ved andre Leiligheder kan bekiendtgøre. —

Den Dramatiſke Journal.

No. 7. Torsdagen den 31 Oct. 1771.

STEDMODEREN, Comedie i 5 Acter af Peder Topp Vandal, Kiøbenhavn 1769, 8.

Om denne rørende Comedie behøve vi ei at sige vore Læsere meget, da vi ei haabe, at den ypperlige Recension i den kritiske Journal (see No. 13. 17. 68.) er allerede gaaet af Glemme; dog troe vi, at det desuagtet ei er dem imod et Øieblik at anhøre vore Tanker om Hr. Vandals Stedmoder, som uden Strid giør hans Genie og Smag Ære. — Hvad Karaktererne angaaer, da ere vi enige med den kritiske Journal, i sær underskrive alt det den siger om Climenes. — Men Contraster eller Afstikning i de handlendes Personers Karakterer finde vi ei; og disse ønske vi et hvert got Drame; thi vi

troe ei, at de gode kan skinne med saa stor et Lys, og de onde kan afmales med saa slet en Farve. — Kort, vi troe ei, at de begge falder saa rigtig i Øinene, med mindre de modsættes hverandre; denne Sætning troe vi baade at have sin Grund i Naturen, og bestyrkes ved Alderdommens og de Nyeres Exempel; — dog hermed ville vi ingenlunde sige, at Afstikningen er en saa væsentlig Dyd hos et hvert Drame, at der ei kunde tænkes et rigtig og got dramatisk Stykke, med mindre det skulde just have Contraster, men vi meene kun, at det var got, om det havde dem. — I Henseende til den Deel af Interessen, som Hr. Batteux kalder Knude og Opløsning, ere vi meget fornøiede med Hr. *V.* thi Knuden opløses hvor den er knyttet stærkest, og Handlingernes Indvikling tager rigtig til; men alligevel kommer det os for, som den anden Akt svækker Tilskuernes og Læsernes Opmærksomhed noget, ved det at Dorimons Løfter i fierde Scene giør Leanders og Climenes Skiebne for god, vi troe, at de tage ei saa meget Deel i deres Omstændigheder, som de havde giort, naar Frygt for at lide Mangel havde sammenblandet sig med Frygt, for ei at blive forsonet med Orontes. — Denne Omstændighed giør og det Træk i Climenes Karakter saa meget mere usandsynlig, med hvilket hun i femte Akt 4 Scene griber til den underlige Beslutning, at vilde forlade Leander for evig. — Om de øvrige Karakterer i dette Stykke behøve vi ei at sige andet, end de ere i vore Tanker meget gode, og med stor Konst anlagte og udførte. — Sproget er overalt ædelt og stærkt, og ypperlig skikket til Declamationen, nogle Stæder synes os at det er for meget opfyldt med Komplimenter, og af disse er den hele anden Act fuld. — Men de Samtaler imellem Henrik og Pernille ere uden Strid alt for galante; thi en Henrik bruger knap de Udtryk: »at krone mine Ønsker«, og at afsige Dødsdomme, o. s. v. — Videre have vi ei nødig at sige om Hr. *V.* Comedie, men ham selv fordre vi til Regnskab: Hvorfor han ei har blevet ved paa den Bane han saa heldig har begyndt? — Ja vi ønske, at Hr. *V.* vilde giøre flere Forsøg, for paa nogen Maade at afhielpe vores Mangel paa originale Dramer; thi fra Jomfru Biehl tør vi ei vel vente os mere?

En god Action fortiener unægtelig dette Stykke, og i almindelig fik den det. — Stedmoderen var Jomfru Bøtger. Naar vi undtage de Feil, som vi havde sagt om hende i No. 4. af vores Journal, (og Feil ere de dog), spilte hun i de rørende Scener ypperlig og naturlig; thi i disse opfyldte hun alt hvad hun burde, og hun frembragte alle de Bevægelser hos Tilskuerne, som hendes Rolle og Naturen medførte og udkrævede. — I de Scener med Orontes i fierde Act fandt vi hende først, som vi ønskede, — hvorfor? derfore, at hun skulde udtrykke en stærk Affect, og naar hun skal udtrykke den, seer man altid en Bøtger. — Men i den hele første Act havde hendes Action i vore Tanker meget faae fuldkomne Træk, og i den allerførste Scene havde den slet ingen; thi vi saae ei engang et Glimt af Naturen hos hende og denne Natur, den eneste Vægt, hvorefter enhver Deel af de skiønne Videnskaber bør veies, fordre vi uafladelig til en fuldkommen Action. — Af hvad Aarsag Jomfru *B.* i 2 Act 3 Scene den meste Tid vendte sig fra Climene, og udgiorde det stumme Spil med Leander, veed vi ei, og at hun loe, da Dorontes i 5te Act 8de Scene kyste hende, forraadede strax Actrisen. — Hr. Hor-

tulan, som var Orontes, Leonores Mand, havde i Aften en Rolle, som han ene af vores Acteurer kan udføre, og vi maa tilstaae, at han spilte den til sin største Ære! — Hr. *H.* Gaver til Declamationen miskiender ingen, og dem brugte han fortreffelig, og Sproget i de Scener, hvor han er forbittret paa Leonore, udfordrer Declamationen i ligesaa høi en Grad, som Tragedien. — Hvad hans øvrige Action angaaer, saa var den upaaklagelig; kuns kom det os for, som Hr. *H.* for nøie iagttog denne Riccobonis Regel om Albuens alt for kunstlede Stilling. — Foruden Deklamationen og Actionen har Hr. *H.* mange Fordele i disse Roller, og disse ere dem Naturen har skienket ham; thi Ansigtet (kunde det allene modtage Forandring) skikker sig ypperlig; hans Røst og Legems Bygning passer sig meget vel. — Hos Madame Knudsen, som havde Climenes Rolle, finde vi kuns at udsætte en vis Bevægelse med Armene, naar hun alt for ofte førte sin Haand til Munden, og bragte den i en lige Linie ned igien; vel tilstaae vi, at Bevægelserne med Armene er ingen Hovedsag, men dog troe vi, at disse bør være naturlige, og denne kunstlede Bevægelse seer vi saa meget mere nødig hos Madame *K.*, da hun ellers paa dette Theater i Almindelighed bevæger dem meest naturlig. — Hvad Deklamationen angaaer kunde den vel synes somme Steder for kold og mat, for Ex. i 5 Act 7 Scene, men vi holde for, at denne Feil bør tilskrives Hr. Vandal ligesaa meget som Actrisen; thi vi troe ei, at Actionen i de affektfulde Scener kan være retskaffen, med mindre man føler sin Karakter, og denne Beslutning, som hun der skal tage, er i vores Tanker alt for usandsynlig, at den kan udføres med Lykke. Atter et Beviis paa Forfatternes Indflydelse paa Skuespilleren! — Om Hr. Rose, som havde Leanders Rolle, behøve vi ei at sige meget, hans Karakter underholdt han rigtig; for Resten udfordrede hans Rolle meest det stumme Spil, og i dette fandt vi os fornøiede. — Hr. Clementin havde Dorimons Rolle, og at han ei behagede saa meget i dette Stykke, som i de Roller, hvor det Comiske skal herske, er ganske naturlig, ellers kan vi ei sige at hans Action var mishagelig, og overalt kan man ei lægge en Acteur til Last, at han ei er skikket til alle Roller. — Pernilles Rolle har ei allene vundet anseelig i den Henseende, at Jomfru Halle har faaet denne Rolle, (thi Madame Hallesen havde den før), men desuden blev den udført med Naivitet og Lykke. — Hvorfore? thi hun entreerte i sin Karakter, og naar hun giør det, seer man, at hun studerer sin Rolle, og da behager hun meget. — At Henriks Rolle har tabt ved det at den er taget fra Hr. Musted, en Acteur, som disse Roller temmelig lykkes, er ustridig; thi den er givet til Hr. Hansen, en nye Acteur, som i forrige Vinter giorte Prøve i Hr. Baron Holbergs Maskerade. — Han er antaget til at spille Hr. Londemans Roller; men vil han vente at naae ham, saa maa han ei copiere ham, men Naturen, den Kilde hvorfra Hr. *L.* har og enhver Skuespillere skal hente sin Action; — Det Spørsmaal: Om man kan copiere en anden god Acteur, som har Naturen at takke for sine Fuldkommenheder, uden tillige at copiere Naturen selv? synes at have noget modsigende hos sig, men er dog meget let at opløse; naar man ved at copiere forstaaer en og anden Fiinhed og Træk, maa en ung Acteur gierne borge det af en Original, men altid giøre det med Valg og

Smag, og aldrig blindt hen bruge alle hans Grimaser, og Grimaser ere ofte de Træk, som hos en Original ere Skiønheder; vi ville oplyse dette med et Exempel: Ingen, som veed hvad der hører til en stor comisk Acteur, kan nægte det, at jo Hr. *L.* uden Strid hører til den største Klasse, ingen kan nægte, at hans Bevægelser jo ere blot naturlige, ingen kan nægte, at alle hans Bouffonerier, endog de allerstørste, jo frembringes uden Tvang, og med den naturligste Lethed; kort, enhver maa tilstaae, at alle Tirader klæder ham ypperlig, men at de derfor klæder Hr. *H.* eller en Efterabere af Hr. *L.* er urimelig. — Dette har sin Grund i Naturen selv, og vi troe ei, at det er nødvendig at bevise det med mange Omsvøb, men vi erindre allene for Hr. *H.* skyld, den eneste af alle de nye antagne Acteurer, som har Beqvemhed til at blive god. — Mange Feil, som han begik i Aften, maa han rette, og blant dem ere: den besynderlige og unaturlige Tvang han havde givet sin Stemme, de unødvendige Grimaser, som han giorde paa Munden og Ansigtet, den Stivhed der herskede i Kroppens og Armenes Bevægelse maa han aflægge og forandre dem til de giensidige, det er, han bør ei tale anderledes, end han naturlig Viis taler, dog at man kan høre ham, (og det havde vi Møie med i Aften), Ansigtet bør lade blive i sin naturlige Stilling, Bevægelserne med Kroppen og Armene bør være utvungen; kort, hans hele Action fri, uden at overdrive den.

(Efterstykket i næste No.)

Den Dramatiſke Journal.

No. 8. TORSDAGEN DEN 31 OCTOBER OG MANDAGEN DEN 4 NOV. 1771.

DEN UFORMODENTLIGE HIEMKOMST. Comedie i en Act, oversat efter Hr. Regnards le Retour imprevû.

Forfatteren af denne Comedie skylder Plauti Mostellaria Stoffet og hele Intrigen. — Vores udødelige Baron Holbergs Huusspøgelse er ogsaa en Efterlignelse, eller rettere en ypperlig frie Oversættelse af denne Plauti Comedie, som har det sande og groteske Comiske. — Vi troe, at Hr. Baron Holbergs Huusspøgelse altid bærer Prisen, i det ringeste har den meget mere Sandsynlighed, og fornøier i vore Tanker meget mere, end Hr. R. baade i Henseende til Stykkets indvortes Værd og til den Dyd, som altid udmærker hiins store Mands Comedier, ved hvilken han har giort alle sine Comedier passende til Nationen. — Vi troe ei, at en Sammenligning imellem Plautus, Hr. R. og Holberg skal mishage vore Læsere. — Plauti Comedie begyndes med en Samtale imellem Grumio og Tranio to

Tienere, som i Huusspøgelset heder Arv og Henrik; i den uformodentlige Hiemkomst aabnes Stykket med Pernille og Mad. Bertram; Plauti Tranio er baade hos den franske Forfatter og vores Holberg Henrik, som har begge for det meste af Plauti Ord; i sær hos den sidste for Ex. naar Jeronimus (hos Plautus Theûropides) er kommen, bruger Tranio og Henrik de samme Ord til Jeronimi Søn, Leander, (hos Pl. Philolaches,) Tr. »ego & tu«, — »jeg og I«, — Ph. »qvid ego & tu« — »hvad vil det sige jeg og I,« — Tr. »perditi sumus«, — »vi ere om en Hals«. I samme Scene ligger Callidamates paa Gulvet og er drukken, og han bruger det samme Indfald, som Holbergs Octavius, (hos R. Marqvis), for Ex. »valeat Pater« — »gid det gaae ham vel«, — »jube abire rursum quid illi reditio huc etiam fuit«, — »bed ham reise bort, der har ingen havt Bud efter ham«. — Dette smudsige Indfald hos Plautus: Jam hercle ego vos pro matula habebo nisi mihi matulam dabitis«, har Holberg ogsaa fordansket, o. s. v. — Den Scene imellem Henrik og Jeronimus har den meste Lighed af alle i den uformodentlige Hiemkomst, men i Huusspøgelset er den mestendeels oversat. — Vi maatte afskrive dem begge, naar vi skulle vidtløftig bevise det, men vi henvise vore Læsere til den siette Scene i Plauti Mostellaria imellem Tranio og Theuropides. — Det latterlige, som Huusspøgelset i denne Scene har, naar Henrik saa ofte spørger Jeronimus, »om han har rørt ved Porten,« har Forfatteren af den uformodentlige Hiemkomst udeladt; desuagtet er den hos Hr. R. meget latterlig, i sær er det Træk om Huset i den trettende Scene ypperlig, og Hr. Londeman, som var Henrik, har i samme Scene forandret Svaret til Jeronimus, som siger at han ei kan see Huset, »det kan jeg ei giøre for« til: »og jeg ikke heller«. — Et Træk, som giør Hr. L. Ære, og er Beviis paa, at han har indseet sin Rolle i sit fulde Liv! — Holberg har derimod i denne Scene fulgt Plautus Ord til andet, for Ex. »Tr. tetigistin foras?« »har I rørt ved Porten?« — Th. »qvomodo pultare potui si non tangerem?« — »hvordan kunde jeg banke, naar jeg ei rørte den?« o. s. v. — Dog dette maa være nok om de særdeles Scener, og enhver seer let, at sal. Holberg skylder Plautus mere end Regnard; ikke desto mindre holde vi mere af Huusspøgelset, og vi undre os paa, hvorfor at det ei bliver opført? — Dog nu erindre vi os, at Holberg var dansk, men Regnard fransk. — I Henseende til Karakterernes Udførelse foretrække vi Huusspøgelset for le Retour imprevu; thi denne er for kort, og det er ei vel muelig i en Comedie i en Act, at udføre de samme Karakterer saa vidtløftig, som i tre Acter, — og at Jeronimus i 8de Scene bliver staaende, da Pernille og Lucilie løber bort med hans Penge, er unaturlig; — den Mængde af Scenen i denne Comedie er ei symetrisk i Henseende til Handlingens Størrelse, men svækker den for meget, og adspreder Tilskuernes Opmærksomhed. — Om denne Comedie er en Efterlignelse af Plautus eller Holberg, kan vi ei til visse dømme, (skiønt denne paastaaer i sin Levnets Beskrivelse, at Hr. Regnard har fordærvet hans Huusspøgelse med at sammentrække det i en Act,) men saa meget troe vi, at Holberg lykkeligere har efterlignet Plautus end Regnard. — Oversættelsen (som er trykt 1748 i 8vo) er uden Tvivl ganske god, nogle Steder er den vel stiv, for Ex. 4 Scene, hvor

Leander siger: »Den som jeg er meest bange for, det er den Hierteklemmere Msr. Andersen; og om end var, eier jeg dog ei ham mere, end 1000 Rdlr.« o. s. v. —

Naar Rollerne i sligt et Stykke, som nogenledes ligner en Holbergs Comedier, ere got uddeelte, lykkes det altid paa vores Theater, og naar vi undtage en Hr. Irgens, som var Leander, en Jomfru Fogh, (hvis Rolle ei betyder meget), en Madam Hallesen, en Jomfru Conradi, (ogsaa en Actrise, som gierne kunde undværes,) naar vi undtage disse, sige vi, blev den spillet got, og det maatte den nødvendig naar en Clementin, en Londeman, en Hortulan, en Musted komme i deres comiske Roller. — Af alle disse udmærkede i vores Tanker Hr. Londeman sig meest, baade fordi hans Rolle var længere end de andres, og fordi han var Henrik, og dette troe vi er nok til at bevise, at den blev spillet ypperlig. — Hr. Musted var Marqvis, om ham behøve vi ei at sige meget, da enhver nok kiender hans Talenter til disse Roller; ikke destomindre kom det os for, som vi tilforn have seet, den 17de Scene, hvori han er drukken, mere smidigt udført af Hr. *M.* — Jeronimi Rolle havde Hr. Hortulan, den lykkedes meget vel, men vi troe dog, at Hr. Clementin (som var Aagerkarlen Andersen, og spilte sin Rolle fortreflig) vilde have giort den fuldkomnere; thi det Ansigt, som han i disse Roller modtoge alting, ønskede vi. — Jomfru Halle var Pernille, — uagtet hendes Rolle udfordrer meget liden Action, var den god og naturlig. —

BEVERLEY, en borgerlig Tragedie, i 5 Acter, oversat efter Hr. Saurins Beverley Tragédie bourgeoise imitée de l'Anglois en cinq Actes & en vers libres. — A Copenhague chez Cl. Philibert, *1769. 8.*

Den borgerlige Tragedie er uden Tvivl en Virkning af Engelændernes Karakter, som, saa vidt vi vide, er de første, som har viget fra de Gamles Exempler og Regler, som til en tragisk Handling udfordrede, at den skulde være heroisk, og tillige troede, at en Handling ei kunde være heroisk, uden den blev udgiort af Helte og Konger. — Vi ville ei indlade os i en vidtløftig Strid med Batteux og andre, (see hans Einleitung in die schönen Wissenschaften — — von Carl Wilhelm Ramler, zweiter Theil,) men allene erindre, at vi troe, at en borgelig Person kan lige saavel opvække Skræk og Medlidenhed, som en Helt, og at en heroisk Handling i Henseende til Karakteren kan være til, og opvække de samme Bevægelser hos Tilskuerne og Læserne hos en Borgere, som hos en Helt. — Hr. Saurins Beverlei er en borgerlig Tragedie, og vi troe den interesserer meget, uagtet at Hovedpersonerne og Handlingen ere kun af Borgere, ja! dersom at man vilde udelukke borgerlige Handlinger fra Tragedien, som uværdige til dens høie Fag, vilde mange ypperlige og for det daglige Liv umistelige Moraler ogsaa blive udelukte, og vi troe ei, at en Handling, som kunde kuns skee allene af en Helt, vilde giøre den Virkning paa de allerfleste Læsere og Tilskuere, som en Hand-

ling af Borgere, der interesserer fast alle; — men hvorfor de Gamle have udelukt borgerlige Handlinger fra Tragedien, kom uden Tvivl af de Tiders Karakter. — Dog til Sagen. — Denne Tragedie, som er en Efterlignelse af den Engelske, hvilken vi ei kiende, har uden Tvivl mange Fuldkommenheder baade i Henseende til Karakterernes Opfindelse, Anlæg, Udførelse og Afstikning, saa og i Henseende til Moralen og Stykkets øvrige Værd. — Hvor rigtig er ei Beverlei? — Hvad kunde vel henføres mere til en Spilleres Egenskaber, som tillige har det beste Hierte og Kierlighed til sin Kone? — Hans Kones Karakter er og ypperlig og meget rørende. — Jarvis, som kun er en Bieperson, udmærker sig ved den meest rørende Ædelmodighed og Kierlighed for sin Herre. — Men af alle Karakterene har Stukelis, denne Spillers, falske Vens, Forføreres, Vellystiges, Feiges, kort dette Uhyres Karakter, i vore Tanker alle Fuldkommenhedes Træk, og uden Tvivl meest Kunst; — og hvor mesterlig underholdes de ei, og viser sig altid i sin fulde Styrke; i sær i Slutningen af tredie Act. — Men Henriettes Karakter ere vi ei saa fornøiede med, som med de andre; thi man kan ei blive klog paa enten den er god eller ond; i det mindste er den vanskelig at studere. — Uden Tvivl har Hr. Saurin vildet giort den til en Kontrast mod Mad. Beverleis; men desuagtet er den for haard til et got Hierte, og for blød til et ont. — At Karaktererne for Resten afstikker paa den beste Maade er meget let at see, og at de altid underholdes er unægtelig. — Hvad Stykkets Subjekt i sig selv angaaer, da troe vi, at det er baade sandsynlig og i alle Henseender meget vel skikket til Tragedien. Vel kunde det synes, at et Menneske, som efter han havde været engang i de lyksaligste Omstændigheder, nedstyrter sig paa nye i Elændighed, og tager Livet af sig selv, ei er beqvem til at opvække Medlidenhed; — men man betænke, at Beverlei bliver forført, og vi troe, at et got Menneskes Ulykke, naar den for den største Deel har sin Grund i Forførelse, opvækker denne Bevægelse, som tilligemed Skrækken ere tvende Egenskaber som Aristoteles og, efter vores Mening, Tragediens Natur selv udfordrer. Moralen er ypperlig, og dersom den kunde opvække nogen Opmærksomhed, om ei hos den nedrigste Deel af Menneske-Slægten, der allene opofrer sig til den afskyeligste Maade at tilføre sig den Uskyldiges Eiendomme, og bygger deres egen Velfærd paa andres ulyksalige Undergang, saa dog hos de uskyldige Slagtoffere, som forblindede af Pengelyst, undertiden paa en Time ofrer deres hele Velfærd til slige krybende Siæle, som var bestemt til Statens og deres egen Vel; — dersom, sige vi, at denne Tragedie kunde opvække den Opmærksomhed, troe vi, at Forfatteren var fuldkommen belønnet. — Sproget er overalt tragisk, ædelt, stærkt, og passer sig til enhvers Tilstand og Karakter; — kuns Beverleis Monolog i anden Act synes os for poetisk; thi det Træk

»l'Amour semoit de fleurs ma couche nuptiale«, o. s. v.

er uden Tvivl i Forhold til de andre for blomstret; — og denne hele Monolog er i vore Tanker for fuld af Affekt, ja den Monolog i fierde Act er neppe stærkere; og det er uden Tvivl en sand Regel, (thi den har sin Grund i Naturen), at Affecten bør stige med Stykket, desuden er jo Beverleis Skiebne ei saa græsselig i den anden Act, som i den fierde? — den Monolog i 5te Act er efter vores Mening

for lang og for fuld af Fornuft, i det mindste støder disse Fornuftslutninger Sandsynligheden noget i den Henseende, at et Menneske, som kan have saa stærkt Herredømme over sin Forstand, endda tager Gift. — At Oversættelsen er meget middelmaadig, bevidner, om ei andet, den Efterretning, »om den spillede og fordanskede Beverlei«, som i Fior udgik, og giør den da værende Bedømmere kun liden Ære, — den kritiske Journals Recension har tydelig lagt den spillede Oversættelses Fortienester for Dagen. — Den er opfyldt med en stor Hær af uædle Udtryk, f. Ex. 2 Act Sc. 1. »vil amour de l'or«, overs. »gemene Pengegierighed,« 1 Act 9 Sc. »le traitre«, overs. »den Lurendreier«, — 3 Act 4 Sc. »imposteur«, overs. »gemeene Karl«, o. s. v. — Hvor der i Originalen staaer »vous«, oversættes det ved »I« et Ord, som altid støder mod Anstændigheden, og som vi ønske i alle Scener imellem vel opdragne Personer maatte forvandles til »de«. —

Beverleis Rolle er virkelig en Rolle, hvori man skal kiende, om en Acteur besidder Talents til Tragedien, om han har Deklamation, Ansigt og Natur. — I den Henseende see vi med Fornøielse denne Tragedie opføre, at Hr. Rose havde Beverleis Rolle, hvori det meste af Actionen var henrivende. — Deklamationen var, det forstaaer sig, ypperlig, i sær i fierde Act var den næsten uden Lige, — men i den hele anden Act var den i vores Tanker for stærk; vel kan der til Hr. Roses Undskyldning siges, at Forfatteren har den største skyld, dog troe vi, at Acteuren gierne kan og maaskee bør i førstningen spare Deklamationen, og lade den stige med Stykkets og Handlingens Vext, uagtet at Forfatteren ei just har været saa omhyggelig med sine Ord. — Var Deklamationen i førstningen for stærk, saa var den uden Tvivl i femte Act, saa og hele Actionen, for svag, kold og rolig. — Da Hr. *R.* i femte Act søger at bede, og siger: »Jeg veed ei at bede«, var baade Deklamation og Action for kold og rolig; han burde (i det ringeste troe vi at det havde giort større Virkning), have faldet paa Knæ, og naar han siger, at han ei kunde bede, burde han, i det han reiste sig, have stampet med Foden, og hans Stemme burde udvise den største Grad af Fortvivlelse, men han bevægede kun Hovedet lidet ved disse Ord, og denne Bevægelse var neppe saa udtrykkende og naturlig, som den vi fordre med Foden. — I denne Act var hans Action for seen, vi meene, at Mellemrummene i hans Monolog vare alt for lange; vel tilstaae vi, at det er høist unaturlig at udsige en Monolog saa hurtig, som en Repliqve, vel tilstaae vi, at Forfatterens Monolog er for lang; men dog troe vi, at Hr. Rose gierne kunde, vi vil ei allene sige, uden at støde Sandsynligheden, men endog virkelig give Handlingen mere Natur og Liv, naar han havde været lidet hurtigere. — Denne Seendrægtighed stødte allermeest, da han indtog Giften; thi han drak den med en besynderlig Langsomhed i trende gange; han burde i vore Tanker have slugt den med største Graadighed; En Tirade af Hr. Rose, da vi saae ham engang i Fior spille denne Rolle, falder os just nu ind, som var mesterlig: han havde i steden for Draaber, Piller i en Æske, (skiønt disse ere ei saa beqvemme som Draaber), som han med største Graadighed slugte, og da nogle af dem, vi vide ei om af en Hændelse eller med Forsæt, faldt paa Gulvet, opsamlede han dem med

den hidsigste Begierlighed af Gulvet, og slugte dem med samme Heftighed. — Denne Tirade, sige vi, var meget naturlig og mesterlig, og vi havde baade ønsket og ventet, at Hr. *R.* havde entreret mere med Naturen ved dette Sted i Aften, end han giorde. — Hvad Convulsionerne angaaer, vare de, saa vidt vi skiønne, med alt for stor Umage og Kunst frembragte, og vi troe, at Hr. *R.* havde giort bedre i ved Musklernes Sammentrykning i Underlivet, at vise Giftens Virkning, end ved den for ofte igientagne Vred med Kroppens Ophævelse og den venstre Arms Udstrækning; overalt var det maaskee naturligere at spare slige Bevægelser, (vi sætte, at de vare høist naturlige), da det er umueligt at udholde denne Scene; men hvorfor han blev saa længe staaende, kan vi ei begribe. — Deklamationen i denne sidste Scene var mesterlig, og tog fuldkommen af efter Naturen. — I øvrigt var hans Action, i sær i fierde Act, uden Lige; men hans afmaalede Trin og den besynderlige Strækning med det ene Been i anden Act 1ste Scene lod for kunstlet. — Vi have med Villie opholdt os noget længe ved Hr. Rose, en Acteur, som til Tragedien har saa mange Fordele, thi hans Ansigt og Øine udtrykke alle Sindsbevægelserne, og som bruger dem, naar han er varm, med største Lykke og Natur. — Dersom alle Rollerne i denne Tragedie vare besatte med saa habile Skuespillere, som Beverleis Rolle, kunde den ei betales nok, men vi savnede den rette og naturlige Action hos de meest interessante. — Med Jomfru Bøtger, som var Beverleis Kone, vare vi ikkuns tvende Stæder ret fornøiede, nemlig i 4de Act, og den sidste Scene i femte Act; thi her havde hun den rigtige Stemme og Action, men i de andre Acter, naar vi undtage den første, hvor hun havde sin sædvanlige Monotonie, var den hele Tiden alt for flæbende; nogle holde det vel for en Dyd, at en Actrise, i sær i lige Omstændigheder med Madame *B*, altid taler grædende, som et Tegn til at hun spiller med Affect; men vi holde for, at denne Tone er unaturlig, og at den ei bør være grædende, uden hendes Rolle udfordrer det; den anden Scene i tredie Act er efter vores Mening et Beviis paa, at hendes Stemme var mod Rollens Natur, thi da hun bebreider Stukeli og udskammer ham, burde hun tale med megen mere Foragt og Bitterhed, end med Flæben. — Stukelis Rolle havde Hr. Hortulan, og hans Action geraader ham til slet ingen Ære. — Den var saa skiødesløs, at han endog to gange gik reent fra Rollen, og er det dog ei skammelig, at en god Acteur skal fortiene den Dadel, som den yderste Grad af Skiødesløshed fortiener? — Om nu Hr. *H.* ei havde saa megen Omhyggelighed for sin egen Ære, som ene kan være Drivefiederen hos en dansk Acteur, burde han da ei for Tilskuernes skyld i det mindste lære den uden ad? — og det skulde smerte os, om det skulde blive en Roes hos ham, at han vidste sin Rolle, det som man med Billighed endog fordrer af den uselste Acteur. — Et Par Stæder var Actionen, vi nødes til at troe af Slumpelykke, for Ex. i tredie Act 9de Scene ganske rigtig. Ja! vi tvivle ei paa, at han jo kunde giøre det bedre, naar han vilde. — Den prægtige Rolle, som Jarvis har, tabte ei allene al sin Natur hos Hr. Ørsted, men blev endog væmmelig og latterlig. — Vi undskylde Hr. *Ø.* for den største Deel, thi at han skikker sig til en rørende Person, paastaaer vel ingen, som har hørt ham i slige Roller, — men

alligevel havde han en vis Tværhed og Trevenhed, som han uden Tvivl er selv skyld i, — hvorfor er han saa treven til at gaae i femte Act 7de Scene, da Mad. Beverlei beder ham iile efter Hielp? — hvorfor betænker han sig? — Den heslige Tone han havde, forspildte tit, det meest tragiske og smukke, da han altid handlede i de travrige Scener, og vi skielvede, naar han begyndte Repliqven. —

(Resten i næste No.)

Den Dramatiſke Journal.

No. 9. MANDAGEN DEN 4 NOV. 1771.

BEVERLEY, en borgerlig Tragedie, i 5 Acter, (sluttet).

Madame Knudsen havde Henrejettes Rolle, som er saa underlig at studere, at vi ei kan sige, hvordan den burde spilles. — Den Koldsindighed, som uden Tvivl er en Henrejettes Hovedkarakter, underholdt hun i vore Tanker saa rigtig, som hun burde. — I Almindelighed var Deklamationen god, og efter Naturen; kuns i tredie Acts femte Scene var den i vore Tanker for mat og kold, da Levson fortæller hende, at Beverley havde tilsat alle hendes Midler, udsiger hun det Ord: »O Himmel« baade med for kold en Udtale og en vis Rolighed, som neppe var naturlig; vel sandt, at hendes Midler ei vare af stor Betydenhed, vel sandt, at hendes Karakter er Koldsindighed; men desuagtet burde hun tage sig denne Tidende nærmere, end hun giorde; thi at hendes Midlers Vedligeholdelse og Sikkerhed laae hende meget Magt paa, viser deels den Aarsag hun siger til sin Søster i første Acts første Scene, at hun vilde fordre sine Penge af Beverlei, for at underholde hende, deels det heftige Anfald hun giør paa Beverlei i anden Acts fierde Scene. — I Henseende til de Scener, hvori Levson i første Acts syvende Scene og fierde Acts syvende Scene handler med Beverlei og Stukeli, blev Levsons Rolle temmelig got udført af Hr. Musted; thi i disse Scener havde han den ædle og ferme Tone, som hans Dialoger udkrævede, — men Actionen tabte al sin Ild i Samtalerne med Henrejette, og da hun kommer ind i første Act blev han med et iiskold. — Denne Kulde, denne frostige Action mærkede vi i sær i tredie Act; — vi ville ei tale om, at Naturen har nægtet ham Gaver til Elskerens Roller, at han ei forandrede sit Ansigt, at han ei kan give sin Stemme den behagelige Bøielighed, hvilket vi ingenlunde skrive paa hans, men den karrige Naturs Regning, men vi vil allene erindre, at hans alt for hurtige Vendinger og Bevægelser med Kroppen, at den besynderlige Ustadighed, som han havde, da han i tredie Act erklærer Henrejette sin

Kierlighed, burde være forvandlede til det giensidige; — thi saa ypperlig, som de klæder Hr. Musted som Chevalier, saa unaturlig komme de, i det mindste os, for i den ømme Elskeres Roller. — Tomis, Beverleis Søns Rolle havde en liden Dreng; ham vente vore Læsere neppe bedømmet, og naar vi ei af de Par naturlige Tirader havde faaet Leilighed til at yttre en Tanke, som vi længe have havt, og holdet for sand, havde vi blot nævnet ham. — Vi have, nemlig, holdt for meget nyttig, at der burde indrettes en Planteskole, hvor unge Børn, som havde udmærkede Talenter, kunde opdrages til Theatret. — Dersom Theatret havde havt slig en Planteskole, og dersom dens Forstandere, som altid burde være en Mand af besynderlige Gaver, havde kundet og vildet bibringe de unge Børn en naturlig og rigtig Smag og Action, troe vi ei, at den danske Skuepladses tilkommende Skiebne havde seet saa bedrøvelig ud, som den nu giør; thi en Roses, en Clementins, en Londemans Alder lover os desværre ei mange Aars Fornøielser; og hvor mørk en Epoq vil ei disse umistelige Skuespilleres Død udgiøre i Skuepladsens Historie? — Dog vi skielve for at see ind i Theatrets tilkommende Skiebne, og alle Udsigter spaaer os dets Undergang; thi ingen af de antagne Acteurer ere i Stand til at opfylde de Roller, hvortil de ere beskikkede; og dette er meget rimelig, da hverken Lønnen, eller den almindelige Høiagtelse, (som enhver god Skuespillere haver Ret til, og som meget beroer paa det første,) kan være Drivefiedre for Folk, som ellers havde Lyst til Theatret. —

Vi have altid været af den Tanke, at en Tragedie ei burde opføres, med mindre at alle Roller vare besatte med Skuespillere, som havde fornødne Talenter til Tragedien, og hvori Skuespillerne med Smag, eller i det mindste efter sund Sands vare omdeelte. — Denne Tanke er en ustridig Sandhed; desuagtet maa vi for det meeste glemme den, naar vi tale om vores Skueplads, som er saa fattig paa tragiske Skuespillere. — Den borgerlige Tragedie kan endda med nogenlunde Lykke opføres hos os, men den Heroiske bliver væmmelig; thi naar vi undtage en Rose, en Hortulan, en Bötger, en Knudsen, eier vores Theater ingen, som kan spille en Helt; og hvad kan man udrette med fire Skuespillere? — Denne Mangel vilde afskrække os fra en heroisk Tragedie, thi er det ei Skade, hvor meget taber ei en Tragedie af sin Skiønhed, naar den bliver slet spillet, endog i den mindst vigtige Rolle? — Men hvor meget maa ei endog den borgerlige Tragedie tabe, naar en Person har en af de ypperligste Roller, og handler i de meest tragiske Scener, og ei allene ei kan udføre den taalelig, men naar alting bidrager til at giøre den væmmelig og latterlig? — Hvor megen Tak er Publikum ei Direkteuren skyldig, som paa saa ypperlig en Maade har fordærvet de meest rørende Scener i Beverlei med at lade Hr. Ørsted beholde Jarvis Rolle? — Hvor meget har Direkteuren ei forbunden sig hos Nationen med at give dem en meer end kraftig Lægedom imod Taarer? — O ja! hvor vel har han ei giort i (allene til Trods for os) at opofre de smukkeste Stæder, da en Hortulan kunde have givet Jarvis Rolle al sin Natur? — Dog vi havde giort en rigtig Anmærkning, og var det ei nok til at trodse Sandheden? — Dersom Stukelis Rolle af ingen anden kunde blive spillet, end af Hr. Hortulan, vilde vi

undskylde Direkteuren. — Men hvo vil ei heller see Stukelis Rolle maadelig udført, og Jarvis ypperlig spillet, end den ene reent fordærves, og den anden maadelig ageret? — Dog dette er saa tydelig og overeensstemmende med den sunde Fornuft, at vi ville skammet os ved at igientage vor Anmærkning, dersom vore Læsere ved vor Tavshed ei kunde tænke, at den var ugrundet. —

Hvad Dekorationen angaaer, da var den langt fra ei saaledes, som Hr. Saurin har foreskrevet den, og Madame Beverleis anden Repliqve siger, at den skulde være. — At der ei var nogle Levninger af Forgyldningen, og at den Representation af Salen ei var saaledes, som Forfatteren af Beverlei vil have den, vil vi ei tale om, da Theatret er meget fattig paa sligt, men at den slet ei var meubleret, undrer os. — I fierde Act staaer der en Steen, som er ellers meget vel giort, hvorpaa Beverlei skal ligge, men at der er kuns den eneste, er meget usandsynlig; thi røber det ei strax, at den er kuns sat for Beverleis skyld? — At Beverlei bruger en Dolk, da han i den græsselige femte Scene i femte Act vil dræbe sin sovende Søn, røber og uden Tvivl Kunsten. — I hvorvel at Hr. Saurin kalder den, »un poignard«, kunde og burde Acteuren i vores Tanker ombytte denne Dolk med en Kniv, som de engelske Skuespille bruge. — Thi deels bruger en Engelænder ingen Dolk, deels er det et Spørsmaal, hvor Beverlei fik den fra? — Hvor han fik Giften fra, har Forfatteren i syvende Acts ottende Scene forberedet, hvori han siger, at han havde i Sinde, dersom Lykken ei havde blevet ham god, at dræbe sig selv. — Vi troe, at en Kniv havde været et mere sandsynligt Middel, og den kunde gierne have lagt paa Bordet, da han kuns var en Gields Fange. — Vi ansee kuns denne Tanke at være ei af stor Betydenhed, — men vi troe, at den theatralske Sandsynlighed bør paa alle Maader beopagtes. —

DE TRE FRIERE. Comedie i en Act med Sang, oversat efter Hr. Boindins les trois Gascons. —

Den løierlige Forvirring med de tre Gasconer, og de af dette foraarsagede lystige Dialoger, er det, som udmærker dette Stykke. — De sluttes med nogle Arier, hvortil Entrepreneuren Hr. Sarti har componeret en Musik, hvorfor man maa være ham meget forbunden. — Oversættelsen er ei trykt, men uden Tvivl meget god, og udmærker sig ved en naturlig Lethed og et naturaliseret Sprog. — Dens Forfatter er Hr. L. Knudsen — Hr. Clementin var Faderen, og han opfyldte det man ventede. — Lucilie var Jomfru Fogh, som ei spilte slet, og har ei en ubehagelig Syngestemme. — Erast var Hr. Musted, og hvem er ei fornøiet med ham i Comedien, især naar han begynder at synge? — Hr. Ørsted var den rette Spagdanag, og var i sin burleske Rolle. — Madame Knudsen, som var hans Forlovede, giør altid en smuk Figur i dette Stykke, og Actionen indtager alle. — Hendes Sang behøve vi ei at tale om. — Med Jomfru Halle fandt vi os tilfulde fornøiede. — Hendes Action var naturlig, og Theaterspillet oppassede hun meget got. — Hun sang, det forstaaer sig, meget

behagelig. — Frontins Rolle havde Hr. Hansen. — Han maa lade Krumspringene og Grimaserne fare, og lære sig først den frie og simple Anstand inden han giør sig lystig; og de Karesser han giorde Maton, da de andre sang, vare urimelige. —

Den Dramatiſke Journal.

No. 10. TORSDAGEN D. 7 NOV. 1771.

VIELGESCHREY. eller den Stundesløse, Comedie i tre Acter. af Hr. Baron Holberg.

Vi see med Fornøielse, at de holbergske Comedier blive endnu i Almindelighed med saa stor Begierlighed søgte i vores Fædreneland, da det er Tegn til, at denne store Mand har truffet Naturen paa det rigtigste, og, skiønt han var en stor Efterligner af Plautus og Moliere, dog altid har vidst at give Handlingen selv og Dialogerne et vist nationalt Tilsnit, som er saa nødvendig en Dyd hos en god, men tillige meget sielden hos enhver Efterligner. — Det Spørsmaal, hvad der hører til en god Efterlignelse? er enhver strax færdig med at besvare; men vi ere forvissede om, at der skal et Genie til en god Efterligner, som er i Stand til selv at giøre Originaler. — Hr. Baron Holberg, en Mand af saa udødelige Fortienester for Theatret, har i vore Tanker selv giort Original-Stykker, som i alle Henseender kan sættes ved Siden af de beste Stykker i sit Slags, og blant dem er uden Strid denne Comedie et Stykke, som eene kunde giøre sin Forfatter udødelig. — Den Stundesløses Karakter er baade original, og udført af en Mesterhaand, og bliver altid Hovedperson i Stykket. — Det kunde vel synes, at denne Comedie er fuld af for mange Scener; men de ere virkelige Episoder, og altid ere fulde af den Stundesløses Karakter, og alle bidrager paa den ypperligste Maade til at sætte hans Karakter i sit fuldeste Lys. — Intrigen med Giftermaalet kunde og synes deels at være for indviklet, deels at udgiøre for stor en Handling, og ved den Leilighed synes mere at beskiæftige sig med hans Datters Giftermaal med Leander, end med at afmale en Stundesløs, og at den altsaa var for lang til en Episode; der kunde spørges: Om Leonores og Leanders Giftermaal, eller Vielgeschreys latterlige Karakter var Forfatterens Hovedsag? — Hvad Giftermaalet og Intrigen selv angaaer, da er den i vores Tanker ei andet, end en Episode, og uagtet denne Intrige er meget sammenknyttet, sætter den kuns den Stundesløse mere og mere i sin Karakter, og er giort meget sandsynlig. — Et andet Spørsmaal kunde maaskee være om Pernilles sidste Indfald med (i tredie Act) at indbilde Vielgeschrey, at den rette Bogholder var Bedemand, om det ei, sige vi, strammede Knuden uden

Nødvendighed? — men deels troe vi det ikke, da det er meget naturlig hos en Pernille, som søger med sin Vittighed at redde sig ud af sin Ulykke, deels foraarsager den saa løierlig en Forvirring, og giver Anledning til saa sande comiske Tirader, at, om det end var en liden Feil, burde man oversee den. — Fuld af sand Klygt og vittige Dialoger, som enddog er de middelmaadigste af de holbergske Comedier egne, er denne ypperlige Comedie. — Lidt for megen Klygt synes vel Pernille og Oldfux at have, og den sidste at være noget for lærd, man bør deels betænke, at denne Tiener-Vittighed var paa den Tid høist i Mode, og at Aristophanes, Plautus og Terenz i deres Comedier vare Mynstere, hvorefter baade Moliere, Regnard og Holberg dannede deres Smag i Comedien, deels, hvad Oldfuxes Lærdom angaaer, da maa man erindre, at han ei er en slet og ret Henrik, men en forreist Pudsenmager. — Æqvivoqverne, som denne Comedie og alle Holbergs Comedier ei have Mangel paa, vil vi ei aldeles undskylde, da vi troe ei, at man i Comedien bør lee paa Dydens Bekostning; men desuagtet troe vi, at man i at bedømme en Forfatter bør have Henseende paa de Tiders almindelige Smag, og alle hans Mynstres Exempler; thi det bliver dog en unægtelig Sandhed, at en Forfatter ofte maa giøre Vold paa sig selv, for at fornøie Mængden. — Et andet Spørsmaal blev det: Om Æqvivokerne og uanstændige Udtryk ei kunde forandres, naar det var muelig, uden at bryde Dialogen for meget? — Det troe vi gierne kunde tillades, og vi anmærkede med Fornøielse i Aften, at Jomfru Halle, som havde Pernilles Rolle, forandrede det Ord »brugelig« til »sundt« Legeme. — Mange, som have saa græsselig fiin en Smag, at de ei kan finde Smag i Holbergs Comedier, vil vel paastaae, at Oldfuxes Scener med den Stundesløse, som Advokat og Tydskeren, ere for overdrevne; vel tilstaae vi, at de ere høist groteske, men mange Sottiser, som blive i disse Scener frembrungne, udfordrede just den høieste Grad af det groteske Comiske; thi uden dette havde det tabt al deres Smag og Naivitet. — Dog dette maa være nok sagt om denne ypperlige Comedie, hvis Forfatter altid hos fornuftige Folk fortiener Navn af stor, og, skiønt han af saa mange fine Aander bliver lastet, dog altid vil beholde sin Priis. —

De holbergske Comedier lykkes altid fortreffelig paa vores Theater; i sær maa vi med Fornøielse tilstaae, at den Stundesløse blev i Almindelighed ypperlig forestillet, og Tomheden i Scenen af de fleste, lige indtil Madame Hallesen, blev paa det beste og naturligste opfyldt. — Dersom vi skulde detailere alle de mesterlige Tirader i Hr. Clementins og Hr. Londemans Actioner, maatte vi behøve meer end et Ark, for at afskrive dem; men vi maa lade os nøie med at anføre nogle af dem. — Hr. Clementin var den Stundesløse, og vi veed ei, hvordan denne Rolle mesterligere og naturligere kunde spilles. — Et Theaterkneb (coup de Theatre) brugte han, som giorde den løierlige Tirade i Comedien des mere latterlig, da nemlig Leander og de andre snakker med Leonore, springer han op fra Bordet, løber imellem dem, og med et Tys paalægger dem Taushed; den første gang vi saae Hr. Cl. giøre dette, tænkte vi, at Ulykken var stor, men den falder ud til: »at Maden koger over i Kiøkkenet.« — Dette giør lige saa stor Virkning paa Theatret, som Indfaldet i Co-

medien er latterlig. — Recitationen behøve vi ei at tale om, da den altid i disse Roller er uforbederlig. — Theaterspillet opfyldte han paa det ypperligste, for Ex. da de alle i sidste Scene i tredie Act, liggende paa Knæ afbeder deres Forseelse, kunde man tydelig see hans Vrede og Hidsighed i Ansigtet, naar Pernille og Oldfux giøre deres Bekiendelse, og ved den sidstes lod det, som han vilde lede om sin Stok. — Oldfuxes Rolle blev spillet af Hr. Londeman, en Acteur, som ei trænger til vores Roes, og som langt overgaaer den. — Vi vil og kan ei detailere Actionen, thi den var saa fuld af Natur og Smidighed, som er saa besynderlig hos en Acteur, der virkelig er allerede gammel, og vi undre tit, at han kan udholde saa svær en Action. — Et vittig Indfald havde han, da han sagde: »Gid du faae en Ulykke i Topmaal og Strygmaal«, i steden for der staaer i Originalen »med din Topmaal og Strygmaal«. — En Forandring, der var lige saa god og vittig af Hr. *L.*, som den Leilighed han siger det ved, er kunstig hos Forfatteren, thi han bringer baade Leander og Oldfux bort og lykkelig ud af Regningen, ved at lade Pernille indbilde den Stundesløse, at »hans sorte Høne bliver hugget af de andre«, saa og udvikler han desmere den Stundesløses Karakter. — Madame Knudsens Rolle vil ei sige meget, den udfordrer allene en vis Betænksomhed og Kierlighed, og vil have det stumme Spil. — Og i disse Poster fandt vi os meget fornøiede. — Hun entreerte overalt i Scenen, og stod aldrig ørkesløs. — Til Exempel paa Theaterspillet er det nok at anføre den Mine og den Bevægelse med Fingeren til Munden, da hendes Fader forkynder hende om den Mand, som han »talte om i Gaar.« —

Paa Hr. Musted, som var Leander, finde vi kuns at udsætte den besynderlige Koldsindighed han viste imod Leonore, da Oldfux og Pernille overlægger Intrigen; thi den hele Tid stod han for det meste ørkesløs, uagtet at hun tit søgte at entrere med ham, og det var ei muelig at see, at han var hendes Elskere. — Jomfru Halles Action var i denne Aften i mange Henseender heel naturlig, og naar vi undtage den alt for store Hurtighed, hvormed hun reciterte sin allerførste Monolog, skiønt vi tilstaae, at den i sig selv ei er rimelig, saa maa enhver retskiønnende Tilskuer tilstaae, at hun fortiener den Roes, som en ung Actrise, der har Talenter, og søger at forbedre sig, har Ret til. — De øvrige Acteurer vare Hr. Hortulan, som var baade Skriverkarl og den rette Bogholder, Hr. Ørsted, som var Bonde, og Peders Fader, Hr. Prinsløv, som var Barberen; de vare allesammen i deres rette Roller, og Hr. Pr. giør i dette Stykke den beste Figur, da han ellers ei fortiener Navn af Acteur. — Madame Hallesen var Magdelone. — Hr. Bech var Skræderen. — Et Par Urimeligheder bleve vi vaer ved Stykkets Opførelse, nemlig de røde Gardiner; — dog vi vide ei om Theatret har et andet Loft. — Og hvorfor der skal endelig være Lys paa Bordene, da Handlingen er om Dagen, veed vi ei? —

(Efterstykket i næste No.)

Den Dramatiſke Journal.

No. 11. Torsdagen den 7, og Mandagen 11 November 1771.

DEN NYE PRØVE, Comedie i en Act, oversat efter Hr. Marivaux hans l'Epreuve nouvelle.

Hverken stor Kunst i Karakterne eller andre Skiønheder udmærke dette Efterstykke, og det, som skal giøre det behagelig, er en god og naiv Action, — og denne var i vore Tanker hos de fleste saadan, som vi fordre. Jomfru Bøtger var Angelike, og havde i Aften en Rolle, hvilken hun spilte ei allene bedre, end enhver som ei kiender hendes ypperlige og mesterlige Gaver til slige Roller, kunde vente hos en Actrise, som allerede er saa gammel, og hvis Legems Bygning slet ei skikker sig til en ung Pige, men hun udførte den ogsaa med saa stor Naivitet og Natur, som det ved den blotte Kunst var muelig at spille den. — Den forelskede og kielne Pige hørte man altid, og hun anbragte alle Theater-Fiinhederne paa den fuldkomneste Maade; af disse tillader ei Rummet os at anføre flere end denne ene Bevægelse, som hun giorde med Albuen, da hun fik at vide, at L. var hendes rette Elskere; uagtet at den kuns var liden, var den dog saa udtrykkende og naturlig, og blev tillige underholdt med en vis kielen Mine, som var saa betydende og naiv, at det ei er os mulig at skildre den, men vi forestille os den altid i sit fulde Liv. — Mange paastaaer, at Jomfru *B.* ei længer er beqvem til slige Roller, og at hun i Aften underholdt mere saadan en Karakter, som hun har i Mohren, (see dram. Journal No. 1.) end Angelikes. — At hun ei længere er beqvem til en ung Piges Rolle, tilstaae vi gierne, og at slige Roller, uagtet al den Naivitet hun udfører dem med, taber meget af deres Sandsynlighed, nægte vi ingenlunde, og ere vi eenige med Hr. Remond de Sainte-Albine, (see hans le Comédien ouvrage divisé en deux Parties, Paris 1748, 8.) at en Skuespillere, som er for gammel til sin Rolle, uagtet han spiller meest fuldkommen, vil lige saa lidet behage som et Skilderie der, uagtet det i Henseende til Tegningen og Farvernes Sammenblanding er nok saa kostbar, bliver emd Rette dadlet, naar det giør den Person, som det skal forestille, alt for gammel; alt dette tilstaae vi, da det er overeensstemmende med Naturen, men desuagtet kan det deels ei lægges Jomfru *B.* til Last, at hun ei mere er ung, deels vilde mange af de danske Skuespillere ei holde Prøve, naar den blev veiet efter denne Vægtskaal; thi kunde man ei for Ex. paa samme, (skiønt vi ei tilstaae med lige saa stor) Grund paastaae, at Hr. Rose var ubeqvem til den unge Elskeres Rolle? — Og hvor vilde vel Comedien udsee de Roller, dersom een af de andre skulde spille de forelskede Roller. — Hvad det angaaer, at Jomfru *B.* underholdt mere en Piges Karakter, som slet ingen Opdragelse havde, end Angelikes, saa troe vi deels, at hendes Tvang, som hun maatte lide ved sin Moders Haardhed, var stor, deels

holde vi for, at den heftige Kierlighed, som hun havde til L., at dette tilsammen taget, kunde gierne undskylde hendes Kielenhed; — et andet Spørsmaal blev det vel, om den Tone, som hun havde, da hun skiendte paa Lisette, var som den burde være, i det ringeste kom den os for at være noget for affecteret. — Men vi holde op, og allene sige, at Jomfru *B.* uagtet alle de Vanskeligheder, som ere forbundne med slig en Rolle, og uagtet alle de Usandsynligheder, som hun af Naturen kan have, at, sige vi, hun uagtet alt dette fortiente enhvers største Lovtaler, og at hun viste hvad Kunsten, naar den bliver rettet med Naturen, kan udvirke. — Angelikes Elskere var Hr. Rose. — Enten hans Lune ei var god i Aften, (og dette virker ligesaa ofte paa Skuespilleren, som paa Digteren og Maleren), eller hans Rolle var ham for liden, og han altsaa ei fik Tid at blive ret varm, eller en anden os ubegribelig Aarsag havde Skylden, kom det os for, som en vis Adspredelse og Kulde herskede meget i hans Action, end ikke da han faldt paa Knæ for Angelike, (skiønt vi ere ingen Venner af mange Drameskriveres utidige Knæfald), end ikke her syntes os hans Action havde Ild nok; hverken anmærkede vi Hurtigheden, hvormed han skulde falde paa Knæ, eller Stemmens Behagelighed, eller den øvrige Action, som er Hr. *R.* saa egen i slige Roller. — Hr. Ørsted var Frontin, hans Legems Bygning, Røst og Action gav hans Rolle al den Sandsynlighed, som den skulde have. Hr. Londemans Rolle betydede ei meget, i det mindste var den for liden for ham, desuagtet saae man dog den oprømte og naturlige Acteur. — Jomfru Halle var Lisette. — Hendes Rolle siger ei meget. — Madame Hallesen var Angelikes Moder. — En Ting undrede os meget, og det var den gamle Kiole Hr. Rose var iført; thi den Kiole passer sig ei til en Mand, som var saa bemidlet som Angelikes Elskere, og er dette vel sandsynlig, at en riig Mand, hvis Karakter i dette Stykke langt fra er hverken Gierighed eller Karrighed, er klædt ei allene i meget fattige, men og Klæder, som vare meget for korte? — Dog hvad ville vi tale herom, da Jomfru Halle i de tre Friere var klædt paa den højeste Mode, og vi vidste ei, enten hun eller Jomfru Fogh var Jomfruen?

SKOTLÆNDERINDEN, eller Kaffehuset, Comedie i fem Acter, oversat efter Hr. Voltaires le Caffée ou l'Ecossaise. — *Den staaer i den attende Deel af hans* Collection des œuvres. — *Amsterdam 1764, 8.*

At Iagttagelsen af de tre Eenheder er den ringeste Dyd ved denne Comedie, at den udmærker sig ved Interesse i Karaktererne og Handlingen, ved ypperlige Scener, et ædelt og naturlig Sprog, og den beste Morale; at, sige vi, denne rørende Comedie har disse Dyder, nægter vel ingen, som veed, at den er af en Voltaire. Et Navn, som allene er nok til at anprise et Arbeide i de skiønne Videnskaber! — Vi ville kuns opholde os ved Karaktererne. — Skotlænderindens eller Lindanes er ypperlig, og har den sande og ædle Stolt-

hed, — den rører meget, thi at hun nægter sig selv de almindeligste Beqvemmeligheder blot af den Aarsag, at hun ei kan vederlægge Vertens Godhed, er en meget rørende Situation, og hvor ædelt ei den Tirade med Friport? — Friports Karakter er i vore Tanker i mange Henseender interessent; thi den er i sig selv meget original og virkelig rørende, afstikker meget vel baade med Verten, Lindane og Polly, og tillige er et ypperlig Mechanisme til at lindre Knuden, og at giøre Lindanes Skiebne noget mild; — Frelons er og ypperlig i den Henseende, at hans Kneb strammer Knuden. — Denne Person ere mange misfornøiede med, men vi see ei, hvorfor at slig en narrisk og tillige ond Karakter ei bør paa alle mulige Maader have Satirens skarpeste Revselse? — Vel tilstaae vi, at Hr. Freron, Forfatteren af l'Année litteraire, Voltaires uforsonlige Fiende, bliver forestillet i Frelons Person, og at Hr. V. maaskee bryder Hovedhandlingen noget ved at giøre ham latterlig; — men han bidrager for Resten saa meget til Hovedhandlingen, at hans Scener kan ansees for virkelige Episoder, og at der i et Kaffehuus er en Avisskriver, er meget Brug i Engeland. — Alle Karaktererne afstikker meget mesterlig i denne Comedie, og de ere alle anlagte af en Mester, og underholder sig overalt. — Monroses seer man altid, som den Ulykkelige og Hevngierige, og han taler meest med sig selv, som i vore Tanker er nødvendig, da han ei tør aabne sig for nogen. — Mylord Murray er i vore Tanker den mindst interessante, thi at han forskaffer Monrose Frihed, synes at være meer en Virkning af Kierlighed til Lindane, end af Ædelmodighed, og den Forlovelse med Milady Alton er i vore Tanker ham ei værdig. — Dog dette maa være nok sagt om denne smukke Comedie, hvori Moralen er saa ypperlig. — Oversættelsen er ei trykt, og saa vidt vi allene ved at høre den paa Skuepladsen kan dømme, er den ei slet, men Friports Scener ere i vore Tanker best fordanskede. —

Skotlænderinden var Jomfru Bøtger, hvis Action, saa vidt vi skiønne, var endog i den rørende siette Scene i fierde Act ei saa smidig og naturlig, som den i dette Stykke pleier. — Dog vi have hørt, at hun var syg, og følgelig ei i god Lune, og da bør hun undskyldes. — Monroses Rolle havde Hr. Hortulan, Action, Recitation og alt bidragede til at forestille den virkelige ulyksalige Mand og Fader. — Hr. Ørsted spillede Friports Rolle paa det ypperligste; hans hele Action og Stemme var den blotte Natur, og den blev ei i Aften ved en overdreven Stemme fordervet, eller giort mere latterlig, end den virkelig burde være, eller tabte noget af sin rørende Karakter, men tvertimod blev den i vores Tanker spillet fuldkommen. — Verten var Hr. Clementin; den borgerlige Ædelmodighed, som er Vertens Hovedkarakter, uuderholdt han altid, og at han entreerte ypperlig i de andres Handlinger, beviser iblant andet de Ophævelser han giorde, da Friport i anden Acts siette Scene støder Lindanes Dør op. — Frelons Rolle blev meget got spillet af Hr. Musted. — Pollys Rolle har, saa vidt vi skiønne, vundet ved det at den er blevet givet Jomfru Halle, med hvilken vi mange Stæder fandt os fornøiede. — Theaterspillet var meget got, kuns det kom os for, som hun undertiden paatog sig en mildere Mine, end hendes Rolle udfordrede; og udsagde hun de Ord i første

Act femte Scene noget for tvungen og mere heftig, end man venter sig af en Polly, »tillad mig at kysse — med mine Taarer at væde disse smukke Hænder«, o. s. v. — Milord Murray var Hr. Rose, om ham troe vi, at han mere underholdt en Franskmands Karakter, end en Engelænders; for Resten var Recitationen meget god, og Actionen i vore Tanker temmelig rigtig. — I sig selv vil hans Rolle ei betyde meget. — Madame Hallesen var Milady Alton. — De fire Mellemtalere (Interlocuteurs) vare Hr. Londeman, Hr. Prinsløv, (som og var Tiener), Hr. Hansen og Hr. Bech, som var Betienten. —

DE LATTERLIGE PÆNE, Comedie i en Act, oversat efter Hr. Molieres les précieuses ridicules. —

Meget af det groteske comiske megen Vittighed, og endelig den ypperlige Virkning, som denne Farce har giort paa de parisiske Sæder, alt dette, sige vi, bør uden Tvivl undskylde de mange overdrevne Tirader og øvrige Feil, som dette Stykke kan have; — men hvorfor det skal opføres her, veed vi ei, da intet passer sig til Nationens Karakter. — Dog de dyrebare Sandheder, som Grev Henriks Dialoger med de latterlige Pæne, indeholder om de Daarer, som paa Parterret giøre Partier, og hverve Bifald. Disse Sandheder, sige vi, ere, saa vidt vi skiønne, den eneste Aarsag, hvorfor det nu omstunder spilles, og disse Sandheder, hvormed sliges Daarskab bliver i denne Comedie giort latterlig, fortiener uden Strid Satirens skarpeste Revselse; thi hvad bidrager vel mere til en god Smags Aftagelse, end Partier? — dog dette er saa tydelig, at enhver seer let, at Hr. Moliere har med Villie indført disse Sottiser, hvilke denne store Mand offentlig sagde det hele parisiske Publikum. — Oversættelsen er meget naiv og ypperlig naturaliseret. — Actionen i de latterlige Pæne bør i vore Tanker være høist latterlig, og lige saavel som Stykket selv være høist grotesk. — Til at spille de tvende Jomfruers og Henriks Roller saaledes, som deres Natur udfordrer, hører der virkelig besynderlige Talenter. — Hr. Londeman, som havde Grev Henriks Rolle, mangler intet af det, som behøves for at give den al sit Liv, og med ham maatte enhver finde sig høist fornøiet. — Hans Klædedragt var prægtig, men uden Tvivl har Direkteuren, eller om han holder sig uværdig til at agte om Dragterne skikker sig til Rollen, saa har Inspecteuren ved Theatrets Garderobe forseet sig i at iklæde Hr. L. med en Vest af samme Tøi, som Kiolen; thi Henrik siger jo, »synes mine smukke Jomfruer ei at denne Vest passer sig fortreffelig til Kiolen?« — Altsaa bør jo Henrik være iført en Vest, som ei passer sig til Kiolen; thi hvor blev ellers det Latterlige i Spørsmaalet? — og latterlig skal Spørsmaalet unægtelig være, med mindre man vil paastaae, at Hr. Moliere ingen Hensigt har havt med sit Indfald, hvilket at paastaae er i vore Tanker høist urimelig. — Hr. Hortulan var Grev Arv, og hans jydske Dialect skikker sig meget vel til Gaardskarle-Rollen. — Madame Knudsen spilte, saa vidt os er bekiendt, første gang i slige Roller, og endskiønt vi sætte, at hun var øvet i den, meene vi, at

hendes Action var meget god. — Et Par Tirader anvendte hun, som giorde en god Virkning, nemlig med Tørklædet, og den hurtige Bevægelse, da hendes Fader (huske vi ret var det her) sagde, at hun med hendes Søster skulde tiene; Lorgneten var i vores Tanker temmelig vel anbragt, endskiønt dette Indfald forekom noget overdreven, men da hendes hele Karakter og alle Indfaldene hos Forfatteren selv ere overdrevne, saa troe vi, at den var got anbragt. — Om hendes Rolle har tabt noget ved, at Jomfru Bøtger har givet den fra sig, vil vi gierne troe, i sær da denne Skurren paa Bogstavet *R* er hende saa naturlig. — Madame *K.* var meget vel klædt, høist latterlig, men dog rimelig; Jomfru Bøtger have vi engang seet i dette Stykke ganske urimelig klædt, med Haaret opsat paa en Maade i den ene Side, og i den anden paa en forskiellig Maade; dette, sige vi, er i sig selv urimelig; thi de latterlige Pænes hele Karakter er allene at overdrive Moder. — Jomfru Fogh var den anden Søster. — Den overdrevne Pænhed ved at indknibe Ordene, og at antage en vis Snirpen; disse Egenskaber, som Forfatteren har givet hende, underholdt hun temmelig naturlig. — Hr. Clementin havde Faderens Rolle, — og han var sig selv liig. — Hr. Musted og Hr. Irgens vare Henriks og Arvs Herrer, og deres Roller siger ei meget. — Hr. Ørsted var den ene Musikant, som spilte for de Dandsende. — Dandsen, i sær Hr. Londemans, var høist latterlig; under denne kom det os for, som nogle Repliker bleve borte. — I det mindste blev der standset. —

* * *

Det Brev, som Hr. Rose har behaget at lade indrykke i Adresse-Contoirets Efterretninger No. 181, har vi læst ei med Fortrydelse, men med Forundring; — det maatte nemlig falde enhver forunderlig, at en Mand af saa afgiorte Fortienester, som Brevskriveren, tør driste sig til for det Almindelige at foresige dem, at vores Journal er partisk, uhøflig og uefterrettelig, uden at give sig den Umage for det Almindelige, at gotgiøre saa svære Beskyldninger. — Hvad os angaaer, da ansee vi Hr. Roses og enhvers Beskyldninger med meget ligegyldige Øine, indtil de blive understyttede med Grunde og Beviis, og er det ei vores Leilighed at indlade os med Besvarelser imod slige underlige Beskyldninger. — Dersom Hr. Rose derimod skulde finde for got offentlig at bevise sin Paastand, (og det bør han, da han offentlig har beskyldt os), forsikre vi oprigtig, at vi med største Fornøielse skal besvare ham, og skal vi med det gladeste Hierte tilstaae de Feil, som blive os overbeviste. — Men at vi skulde besøge ham, for at høre hans Beviis, er et heel latterlig Indfald, og, om vi end giorde det, troe vi ei, at det Offentlige var dermed tilfredstillet. — Den eneste Post, som har aftvunget os et Svar, er den Beskyldning, som han giør os, naar han siger, at vi have udeladt noget; denne eneste Post, sige vi, vil vi gierne tilstaae ham, da det ei vel er muelig i en Journal at indføre alting; men at vi have anmærket det, som burde udelades, maa han ei fortryde at vi nægte, indtil vi blive overbeviste. — De Skryderier, som han for Resten har opfyldt sit Brev med, at han, nemlig, veed hvad han gielder, og hvad den hele Sværm af Selvroes heder, vil vi gierne skienke ham. — Ja, Hr. Rose, der-

som vor Journals Øiemed allene var at lade ham vide, hvad han gialdt, saa vilde vi herefter lade os nøie med at blot anmælde ham; men da dens Hensigt er paa nogen Maade at give en Oplysning i det danske Theaters Historie, og ved de Fuldkommenheder og Feil, som vi troe at anmærke hos ham og de øvrige Skuespillere, at advare de unge Skuespillere fra at løbe an mod disse Feil, og at efterligne disse Fuldkommenheder, maa han være fornøiet med, at vi herefter, som forhen, anfører hans Fuldkommenheder og Mangler; og skulde han være saa stolt at forkaste Sandheder, blot fordi vi sige dem, saa des værre for ham, og ei for os. — Den gode Hr. Rose seer altsaa let, at han ei kan vente, at vi kommer for at anhøre hans Forelæsninger, og vil vi bede ham derfore, at han kuns vil slaae sig til Rolighed, og vi holde meget af, at han vil heller anvende Tiden paa sine Roller, end paa unødvendige Pennekrige. —

BEKIENDTGIØRELSE.

I Anledning af det ved den nu værende Skuepladsens Direkteur, Hr. Bredal, bekiendtgiorte Avertissement, ere følgende Spørsmaale blevne besvarede: 1) Ved de paagaaende Omkostninger forstaaes ei Dekorationerne, men allene Lys, Betienterne, o. s. v. 2) Modtages ingen heroisk Tragedie i løs Stiil, men vel de borgerlige, som har de samme Fuldkommenheder, som Beverlei. —

Den Dramatiſke Journal.

NO. 12 TORSDAGEN D. 16 NOV. 1771.

MEROPE Tragedie i fem Acter paa Vers, oversat af Hr. H. Schierman efter Hr. Voltaires la Merope françoise Tragédie. — *Den staaer i den 2 Deel første Part i Amsterdamer Udgaven af hans* Collection *1764. 8.* —

Det ædle, det høie, det naturlige, det rørende Sprog, den rene og flydende Versification, de rørende Situationer med Merope og Egeste, og endelig den ypperlige Afstikning i Karaktererne; disse Egenskaber, sige vi, udmærke denne Tragedie, som i Henseende til den besynderlige Brækning i Stedets Eenhed, og de i vores Tanker ei rimelige lange Repliker, og maaskee andre Mangler, saa vidt vi skiønne, hverken bør sættes i Ligning, med Zaire, Alzire, ellea

Cæsars Død, alle Tragedier af Voltaire, som giøre ham udødelig. — Om Merope er et beqvemt Subject til en Tragedie, eller om hun efter Aristoteles Regel er beqvem til at opvække Skræk og Medlidenhed, veed vi ikke. — Medlidenhed opvækker hun uden Tvivl; thi hvilkens Skiebne kan vel være haardere, end den bedrøvelige Enkes og den ømmeste Moders, naar hun næsten bliver tvungen til at give sin Haand til en Barbar? — Men Skræk, troe vi ei, hun opvækker, thi Katastrophen giør hendes Skiebne meget god; Polifontes er egentlig den Person, som opvækker Skræk; — nu vil man altsaa sige virkes begge disse Følelser; ja! men saa er jo Merope ei Hovedpersonen. — Hvad den Brækning i Stedets Eenhed angaaer, da er den vel neppe at undskylde; den i vores Tanker alt for store Strænghed, ved hvilken man paastaaer, at Scenen slet ei maa forandres; denne Strænghed billige vi ingenlunde, da den deels ofte tvinger en Digter for meget, deels berøver Tilskuerne mange rørende Situationer; vi ville oplyse dette med et Exempel: Den Tirade i den fierde Scene, tredie Optog, da Merope vilde uvidende dræbe Egiste, havde neppe giort saa stor Indtryk paa Tilskuerne, dersom det ei havde skeet ved Cresfontes Grav; thi hvor meget maa ei Merope opvække Medlidenhed, naar hun ved en elsket og med Vold dræbt Ægtemands Grav, som nær havde dræbt sin Søn? — hvor mange Følelser maa hun ei have ved denne Leilighed? maa ei alle disse Billeder paa dette Sted indstrømme paa enhver Tilskuer? — Enhver seer altsaa, at vi ei dadler Voltaire, fordi han har forandret Stædet; men at han lader Stædet forandre medens Skuepladsen ei endnu er ledig, er i vore Tanker en Feil, da den støder Sandsynligheden saa meget. —

At Oversættelsen er saa dybt under sin Original, at enhver, som har læst dem begge, vil neppe i Oversættelsen kiende Voltaire; at Versifikationen paa de fleste Stæder ere stødende, at Oversætteren Hr. Schierman har feilet i, ved den meste Tid at lade en Periode endes med to Vers, at giøre den uskikket til Deklamationen; at han har opfyldt sin Oversættelse med mange uædle og platte Tanker. — Kort, at Oversættelsen af Merope er mat og prosaisk, beviser, foruden en Sammenligning imellem den og Originalen, den Recension, som staaer i Samlingerne til det danske Sprogs og de skiønne Videnskabers Opkomst og Fremtarv. Et Skrift, som i vore Tanker alt for tilig ophørte. — Da Rummet ei tillader os ved Exempler at understøtte vor Dom, vil vi henvise vore Læsere til disse Samlingers første Stykke. —

Naar Oversættelsen ei er skikket til Deklamationen, naar Klædedragterne ere urimelige, naar Maskinerne ei ere saadanne, da Skuepladsen skal forandres, at de kan forandre hele Theatret, men allene det bageste, og naar endelig Actionen hos de fleste ei er, som den bør være, naar, sige vi, disse Omstændigheder sammenstøde, maa den beste Tragedie mislinge. — Jomfru Bøtger spilte Merope. — Den bedrøvelige Situation Merope skal være i, og den sande heroiske hun skal have, disse Egenskaber, som ere Meropes, underholdt Jomfru B. ei som vi ønskede. — Hendes Tone var overalt mere en rasendes, end en bedrøvedes, og hendes hele Deklamation monotonisk og skurrende; — Deklamationen var ei heller i vore Tanker rigtig, vi mene,

hun deklamerede Versene mestendeels efter Fødderne, og man hørte altid Rimene; dog kan hun tillige med de andre undskyldes, da Oversættelsen for den største Deel har Skylden, men desuagtet troe vi, at de kunde deklameres bedre. — At hendes Action ei var naturlig, og at hun ei tog megen Deel i sin Karakter, beviser den Kulde, hvormed hun i anden Act femte Scene betragter Harnisket; denne Ligegyldighed passer sig neppe hos en Merope, som, ved at betragte Harnisket, paa engang maa erindre sig sin Mand og sin Søn; her mene vi burde Jomfru *B.* have udtrykt den største Grad af Følelse og Skræk, i sær da hendes Replike til Ervikles udtrykker begge Dele. — Hos Hr. Rose, som var Polifontes, fandt vi langt fra ikke det vi ventede; thi vi haabede at see den naturlige Acteur, men vi saae den opblæste og unaturlige Skuespiller; Polifontes Karakter er Tyrannie og Stolthed, men disse Lidenskaber udtrykte Hr. *R.* ei naturlig; — hans Gang var affecteret, og ei ædel, den lignede meer en Harlekins, som vil skiemte med en ædel og heroisk Gang, end en Tyran; han gik med stærke og stødende Skrit, saa hans hele Legeme og hans Hielm rystede, og Slæb dansede; denne Gang, siger Riccoboni, (see hans Skuespilkunst om Bevægelsen), røber mere den opblæste Skuespiller, hvor man allene skulde see Heltens Frihed. — En Feil begik han blant andre, som var i vore Tanker ei af saa liden Betydenhed, i det ringeste giorde den en slet Virkning paa os; i den første Act tredie Scene siger Polifontes til Merope: »Tænk at min tapre Haand har reddet Murerne,« o. s. v. — Her havde Hr. *R.* den høire Arm i Siden, og hævede den venstre, da han nævnede sin tapre Haand. — Deklamationen var ei heller, som den i vore Tanker burde; thi han sluttede fast alle Perioderne, uden Hensigt til Ordenes Vægt, med en opløftet Stemme, i det mindste giorde han det i Replikerne. —

Narbas Rolle havde Hr. Hortulan; han deklameerte Versene saa got, som det var mueligt, og hans hele Action var ypperlig og naturlig; de mange Fordele, som Hr. *H.* har til slige Roller, giør hans Action meget naturlig. — Egiste var Madame Knudsen, og med hende fandt uden Tvivl enhver sig fornøiet; hun entreerte paa alle Maader i sin Karakter, og, næst Hr. Hortulan, deklameerte Versene meest rigtig; en Ting anmærkede vi, som vi gierne tilstaae ei er af stor Betydenhed, men alligevel var et Beviis paa, at hun endog i de mindste Omstændigheder beviste, at hun havde studeret sin Rolle og Naturen; naar hun taug, hævede hun Lænkerne, ei som de fleste tomme Skuespillere pleie, naar de leger med Lænkerne, men hun hævede dem med Besværlighed; dette Theaterkneb fornyede hos Tilskuerne det Begreb og de Følelser, som Egistes Slaverie burde opvække. — Ja dersom Hr. Hortulan og Madame Knudsen ei i Aften havde spillet i disse Roller, ville vi anseet det for en Lykke ei at see Merope opføre. — Ismene var Jomfru Fogh; skiønt hendes Rolle ei vilde sige meget, kunde hun gierne ladet være at more sig med at staae ørkesløs; hun tog ingen Deel i Meropes Skiebne, men stod, naar hun taug, med Armene paa Fiskebeenskiortet. — Recitationen var kuns maadelig, men i femte Act siette Scene i den lange Replik, var den næsten uudholdelig. — Ervikles, Meropes Ven, var Hr. Musted, men han stod den meste Tid ganske ligegyldig, og naar

hans Ord ei havde tilkiendegivet, at han var Meropes Ven, var det os ei muelig at giette det. — Erox var Hr. Clementin. —

Rollerne i dette Stykke ere i vore Tanker saa got omdeelte, som det er muelig med de Skuespillere at besætte Rollerne; — men Spørsmaal, om en heroisk Tragedie bør opføres, naar den ei kan opføres med Lykke? — Klædedragterne ere under Kritiken, men hvorfore Hr. Rose havde forsynet sig med Mansketter, da hans Dragt skal forestille blotte Arme, kan vi ei begribe? — Decorationen vil vi forbigaae, men allene spørge: Om Theatret ei har Maskiner til den forreste Deel af den i vore Tanker ypperlige Decoration i fierde Act anden Scene? — Da Scenen forandrer sig her, skeer det ved at Dekket gaaer op; men de Koliser, som vare i Palladset, blive med det røde Loft staaende. — Vi ville gierne vide, om det er en Feil hos Maskin-Mesteren, eller det er en Mangel paa Theatret? — En Feil lægge vi Direkteuren til Last, og det er denne, da Ervikles i femte Scene femte Act kommer ind, og spørger, om Narbas hører den Allarm og Skrig, er der ganske stille, og man maa troe den gode Ervikles paa sine Ord. —

(Efterstykket i næste No.)

Den Dramatiſke Journal.

No. 13 TORSDAGEN DEN 16 OG MANDAGEN DEN 20 NOVEMBER 1771.

DIDERIK MENSCHENSKRÆK, Comedie i en Act, af Hr. Baron Holberg.

Dette Efterstykke har ei allene de mesterlige comiske Egenskaber, som ere endog de middelmaadigste af de holbergske Comedier egne, vi mene, det er ei allene riig paa de vittigste Indfald, men dets Intrige interesserer i vore Tanker meget; noget for indviklet og usandsynlig kunde vel den uformodentlige Hændelse med Elmire og hendes Datter synes, men Historien viser adskillige Exempler, som bestyrke denne Hændelses Rimelighed. — Katastrophen er ypperlig, den opløser hele Knuden baade rimelig og fornøielig. — Den Mængde af Scener, som denne Comedie indeholder, er, saa vidt vi skiønne, langt fra ikke en Feil, men tvertimod er nødvendig for at udgiøre det Heele. Dideriks Dialoger kunde vel synes at være for overdrevne, men hans Karakter, som er stor Pralerie, udfordrer i vore Tanker sligt et Sprog, overalt er det en meget vanskelig Sag for en Forfatter at passe det egentlige comiske Sprog. — Holberg er i vore Tanker den, som har allerbest truffet dette Sprog, og de Ord og Pralerier, som han lægger

D. M. i Munden, ere, saa vidt vi skiønne, saadanne, som de bør være; — den Regel at udtrykke Naturen, har denne store Mand uden Tvivl endog i de meest overdrevne Karakterer paa det ypperligste fulgt, og at han lader D. M. udbasune de Tapperheder, som han bilder Folk ind at han har giort i Tyrkiet, og at han har ladet ham bruge det overdrevne Udtryk med Storvizeren, støder ei Rimeligheden, da Erfarenheden viser, at der virkelig gives slige Mennesker; og vi sætte, at D. M. Pralerier var noget overdrevne, kan Forfatteren paa mange Steder undskyldes, i sær, da det er en meget vanskelig Sag at give Regler for det groteske comiske. Men det troe vi i dette ringeste, at enhver comisk Forfatter i alle saadanne Omstændigheder bør agte, nemlig ei at giøre Tingene imod Naturen; denne Regel, sige vi, er i vore Tanker den eneste, som kan foreskrives. — Vi ville oplyse dette med et Exempel: Forfatteren af D. M. og af Jakob von Tyboe, (som ligner meget Plautus hans Miles Gloriosus), har vel overdreven sine Heltes Stortalenhed; han har ladet dem dræbe en utrolig Mængde Mennesker, det er sandt, det er overdrevent, men han har dog ladet dem bruge en Kaarde; Jomfru Biehl derimod har i sin forelskede Ven (Comedie) indført Pralendorf; men hun har ei allene overdrevet Pralendorf, ei giort ham latterlig, (thi hvo kan lee af det, som ei kan være til?) men giort ham til Umenneske, at han havde stukket tre Mennesker paa sin Kaarde, kunde gaae an, thi det var en Kaarde, men at han brugte en Trommestok til at giøre Folk vaabenløs med, er ei allene intet smukt Indfald, men dømme vi ret slet intet, i det mindste er det meget tomt. — Vi troe altsaa, at man bør ei være alt for kræsen, og i Comedier af dette Slags, ei drive for meget paa Sandsynligheden; thi da troe vi neppe, at en Aristophanes, Plautus, Terens, Moliere, Regnard, kort, at ingen af de gamle Comedier vilde holde Prøven. — Dog dette maa være nok om denne Comedie, hvis Fortienester ere længe før vi bleve, bekiendte, og som altid bærer den første Comedieskriveres Mærker. —

Diderik Menschenskræks Rolle havde Hr. Clementin, som vi mene nu at være for gammel og stiv til denne Rolle, der udfordrer en mere burlesk Stemme, end Hr. Clementins, og vi holde for, at Hr. Ørsted bedre kunde spille den. — Henriks Rolle havde Hr. Londeman. — Denne Rolle udfordrer en stor comisk Acteur, og kunde ei faae en værdigere til at udføre den. — Hieronimus var Hr. Hortulan; — han spilte den meget vel, men hans Rolle kunde han gierne have vidst lidet bedre, og havde han vidst den, havde han ei løbet saa kiendelig vild i hans Replike til Henrik, da han havde faaet at vide, at han var af ham bleven narret. — Elmiers Rolle blev spillet af Madame Knudsen, hvilken, uagtet hendes Rolle ei udfordrer megen Action, dog altid underholdt sin Karakter, som hun burde, og ved alle Leiligheder anvendte det naturlige Theaterspil, hvoraf det er nok at erindre hendes udtrykkende Mine og den Bevægelse hun havde med Hovedet, da Hieronimus læste sine latterlige Anmærkninger af sin Tegnebog. — Hr. Musted var Leander. — Hr. Ørsted Christopher Maurbrækker. — Madame Hallesen D. M. Frue. — Jomfru Conradi, Elmires Datter. — Hr. Prinsløv Jøden; han spilte den meget got, men det kom os for, som hans Action faldt bort, da han agerede med Hr. Londeman. — Hr. Bech var Korporalen. —

DEN POLITISKE KANDESTØBER, Comedie i fem Acter, af Hr. Baron Holberg.

Denne politiske Kandestøber er den af de holbergske Comedier, som har og bør forskaffe sin Forfatter Navn af udødelig. — At opregne alle denne Comedies Fuldkommenheder var ligesaa unødvendig, som det er umuelig; det maa altsaa være nok at tale om Stykkets Subjekt. — Om en politisk Kandestøber, eller om en indbildsk Borgere, som tilskrev sig Beqvemheder til en Øvrigheds Bestilling, om slig en Karakter er et beqvemt Subjekt til en Comedie, falder vel neppe nogen paa at spørge; — Spørsmaalet bliver da allene, om den politiske Kandestøber er af Forfatteren saaledes udført, som den bør? — Dette Spørsmaal troe vi, at enhver maa bekræfte; i det ringeste veed vi ei, at Hr. Baron Holberg har glemt noget, som kunde, naar Sandsynligheden skulde beopagtes, mere giøre til at udpynte sin Kandestøber. — Interessen vil mange Hadere af Holbergs Comedier afstride denne Comedie, de sige nemlig, at slig en Karakter interesser ingen uden slige Folk; men det er just en Dyd hos Comedien, at den interesserer dem den skal være interessant; og hvorledes er det vel mueligt, at en Hovedperson i et Drame skal interessere alle lige meget? — Og overalt troe vi, at denne ypperlige Comedie interesserer alle, som kiender Nationen saa vel, som dens Forfattere; — vel tilstaae vi, at den i de Tider, da salig Holberg skrev den, interesserede mere, end den nu giør, men ikke desto mindre har den endnu saa meget nationalt hos sig, at den aldrig bliver kiedsommelig. — Og om den ei passede sig til vores Tider, om de politiske Griller hos Borgerne ganske og aldeles vare uddøde, maa den dog være enhver vigtig, da den for Resten og overalt i Episoderne har saa mange nationale Træk. — Ja disse nationale Træk og denne ypperlige Natur i disse bør udvirke Forundring, og en evig Høiagtelse for Forfatteren, en Mand, som endog hos den sildigste Efterslægt vil og bør blive udødelig. — De politiske Indbildinger, hvis Revselse har været Forfatterens Hovedhensigt, har han paa den beste Maade sat i sit fuldeste Lys, og den Forestilling af det politiske Collegium giør i vore Tanker lige saa latterlig en Virkning i denne Comedie, som Giestebudet i Thyest (en uefterlignelig latinsk Tragedie af Seneca) opvækker den største Grad af Skræk. — Noget overdreven kunde maaskee den Tirade synes, naar Kandestøberen tæller til tyve, da hans Kone giver ham Ørefigen, men denne Tirade giør alt for latterlig en Virkning, og morer Læserne og Tilskuerne for meget til at man skulde forbyde ham den; desuden veed vi ei, om det i Henseende til Kandestøberens øvrige Opførsel er saa unaturlig. — Hvad Eenhederne angaaer, da er Handlingens, saa vidt vi skiønne, paa det nøieste iagttaget, Episoderne ere alle fulde af den politiske Kandestøber, og ham seer og hører vi allevegne. — Men Stædets kunde maaskee bedre været iagttaget, i det mindste kan vi ei begribe, hvorfore Scenen skulde forandres, og at Personerne undertiden ere i Kandestøberens Stue, og dog siger, at de først vil gaae derhen, er uden Tvivl ei saa aldeles rigtig. — Hvad Sproget angaaer, da behøve vi ei at sige om det, at det er fuld af Natur og det sande borgerlige, i sær kommer det os ypperlig for i det politiske Collegium. — En Ting er under-

tiden indfaldet os, og det er denne: Om de Dialoger, som de samtlige Politici her holder om de da værende Statsforfatninger ei kunde moderniseres til vore Tider. — Dette mene vi vilde uden Tvivl giøre denne ypperlige Comedie mere interessant nu, end den virkelig er; — men den Mand, som skulde paatage sig slig en Forandring maatte for alting giøre de nærværende Statsnyeheder ligesaa morsomme, som Holbergs ere. — Dette holde vi for vilde giøre en god Virkning, og dersom denne Forandring faldt i en Mands Haand, som kunde paatage sig den, vilde den politiske Kandestøber blive mere søgt, end den giør. —

(Resten i næste No.)

Den Dramatiſke Journal.

NO. 14. MANDAGEN DEN 20 OG TORSDAGEN DEN 23 NOVEMBER 1771.

DEN POLITISKE KANDESTØBERE, (sluttet).

Enhver Elskere af de holbergske Comedier bør aldrig forsømme denne, naar en Clementin og en Londeman spiller i den. — Disse store Skuespillere, af hvilke vores Theater har Aarsag at være stolt, spilte hver for sig, og begge tilsammen saa ypperlig, naturlig, og paa alle muelige Maader bidragede til at forskiønre deres latterlige Roller, og det vilde blive de allernøiagtigste Kunstdommere fast umueligt baade at fordre flere Fuldkommenheder samlede i en Acteur, og at detaillere dem alle. — Kandestøberens Rolle havde Hr. Clementin, af alle hans Mestertræk er det os ei muelig at anføre flere, end det han anvendte, da han fortæller sin Kone, Gedske, »at han veed god Beskeed om de Fornemmes Moder,« ved disse Ord tørte han sin Næse med Kiolen. — Dette Træk hørte vi mange lastede, men efter det Begreb vi giøre os om en naragtig Borger, som ingen Opdragelse har, og dog vil paastaae, at han veed at leve; — dette Begreb, sige vi, forleder os til at troe, at dette Theatertræk var meget ypperlig anbragt, i det mindste giorde det den ypperligste Virkning paa os. — Flere tillader Rummet os ei at anføre. — Hr. Clementins Naturgaver til alle latterlige gamle Mænds Roller miskiender vel neppe nogen, og enhver, som med et agtsom Øie saae hans Ansigt i Aften, maatte blive overbeviist om, at han har det ypperligste Ansigt til slige Roller; dette Ansigt, som er i Stand til at udtrykke alt, de fyrige Øine, som sige ofte mere, end hans Repliker, saae vi altid, i sær i femte Act, en Act, som vel neppe kunde udføres uden af Hr. Clementin. — Recitationen behøve vi ei at mælde noget om, den var altid (efter

Sædvane) som den burde være, og den Scene i det politiske Collegium er blant andre Beviis paa, at den var ypperlig; — ja denne Scene blev af alle Acteurerne ypperlig forestillet, endog Hr. Bech selv spilte sin Rolle saa vel, som man kan vente af en Skuespiller, som mangler, foruden Posituren, et fordrageligt Mæle, og om hvilken vi altsaa ei have noget synderlig Haab, med mindre at Øvelsen kunde forandre det hæse og skrallende, som det har; — os kom det for, som vi i Aften bedre kunde høre ham, end vi ere vante til. — Denne interessante og smukke Scene (vore Læsere tilgive os, at vi kalde den saaledes, uagtet alle fine Aanders døvende dog afmægtige Skrig) blev af de Herrer: Hortulan, Ørsted, Musted, Prinsløw, og Bech, meget vel forestillet, og det synes, som, vi tør sige det er virkeligt, at Skuespillerne skylde deres gode Action denne ypperlige Comedies nationale Træk. — Hr. Londeman var Kandestøber-Drengen. — Det samme, som vi have sagt om Hr. Clementin, som Kandestøber, maa vi igientage, naar vi tale om Hr. *L.*, som Kandestøber-Dreng. — Vi mene, nemlig, at det er umueligt at afskrive alle Mestertrækkene hos denne store Skuespillere; vi maa altsaa lade os nøie med at erindre ham i femte Act, da han skulde oplæse Klagerne, hvilke han oplæste paa saa latterlig, men tillige for en Kandestøber-Dreng saa naturlig en Maade, at han fornøiede, i det ringeste os. — I samme Act bliver han af den politiske Kandestøber sat til at bringe hans Papirer i Orden, og at dømme de stridende Parter imellem; — her saae vi med største Fornøielse, at han saae paa Papirerne, og derefter blandede dem iblant hverandre. — Et Sted forandrede han sin Replike meget ypperlig og naturlig: Da Kandestøberen blant andre Gange befaler ham at han skal staae stille, og spørger ham, hvad han tager sig for, skal han, efter Forfatterens Ord, svare, at han maaler Længden af sin Kiole; — den Kiole, som han i Aften var iført, var ham ei for lang, hvorfor han sagde, at han allene spendte sine Skoe, hvilket han og giorde. Denne Forandring, som han der giorde i sin Replike, hovede os meget, og slige vittige og sandsynlige Forandringer holde vi meget af, da de altid er et Beviis paa, at en Skuespillere studerer sin Rolle og Naturen, tvende Ting, som enhver Skuespiller allene bør studere. — Et andet Træk anmærkede vi hos Hr. Clementin og Hr. Londeman, som fornøiede os meget, og som, saa vidt vi skiønne, var et Beviis paa, at de begge ere Mestere, og det er dette: Da de begge dække Bordet til det politiske Collegium, lod Hr. *L.* nogle af Tobakspiberne falde paa Gulvet. Hr. *C.*, som mærkede dette, og, altsaa i Følge af hans politiske Ivrighed, blev vred herover, og slog med største Heftighed efter ham med en af Stolene. — Dette Træk, sige vi, giorde i vore Tanker ei allene en sand latterlig Virkning, men var saa meget mere mesterlig, da Scenen, som i sig selv er meget tom, blev paa det morsomste opfyldt. — Dog dette maa være nok talt om disse Acteurer, som først vil blive beundrede, naar de savnes; — men vi skielve ved denne Tanke, og vi holde for, at den Løn, med hvilken fast alle de nye antagne Skuespillere blive aflagte, burde af Direktionen have været (vi mene ei nu) henlagte til tvende, om hvilke man kunde have Haab om, at de ved en fornuftig Anførsel kunde blive beqvemme til at opfylde de Roller, hvorom vi tale. — Denne Tanke troe vi at være meget grundet; thi hvor kan Direktionen

eller Publikum vente, at noget Menneske af Opdragelse, Indsigter og Talenter ville blive Skuespillere, naar deres Løn for det første allene er to Rixdaler ugentlig? Sandelig man maa holde det for en Slumpelykke, naar Theatret for saa usel en Betaling faaer Skuespillere af de middelmaadeligste Folk. — De Gamles Løn ville vi ei tale om, da vi have hørt, at deres Løn er kun 300 Rdl., og man maa holde det for en Lykke af den største Slags, at Theatret eier en Clementin, en Londeman, en Rose, en Hortulan, en Bøtger, en Knudsen, en Musted. — Denne Lykke holde vi for en af det største Slags, som kan hændes et Theater, og som man tillige maa holde for meget rar. — Den liden Løn, og følgelig den derpaa hos Mængden grundede liden Agt, er en vægtig Anstødsteen for unge Mennesker, som ganske maa afskrække dem fra Theatret. -- En anden er der ogsaa, som lige indtil Hr. Hansens Antagelse (om hvilken vi endda have det Haab, at han til Nød kan blive beqvem til en taalelig Henrik) har bundet Hænderne paa Direktionen og habile Subjekter, og det er denne: »At ingen Acteur maa antages, som ei er Student.« — Denne Post er, saa vidt vi vide, indført i Direktionens Kontrakt, og burde forandres til: At ingen maa antages, med mindre han var studeret, og havde Talenter; thi, hvorfor skal han just være Student? — Vel sandt, det var got, at enhver komisk Acteur kunde læse Plautus og Terents i Grundsproget, vel sandt, at man hos en Student forudsætter Levemaade og Opdragelse; men hvad vil man da sige om Actriserne? De ere jo ei Studentere? — Eller fordrer man maaskee mindre Indsigter, mindre Levemaade hos en Actrise, end hos en Acteur? — Hvad skal da denne Caprice sige? — Kan en, det forstaaer sig naar han har Talenter, læg Mand ei have, som Acteur, fornødne Indsigter og god Smag i Skuespilkunsten, med mindre han er Student, — og hvor skal Actrisen hente dem fra? — Disse Anstødstene, sige vi, (og i sær den usle Løn,) er det, som truer vores Theater med Undergang, i sær skielve vi for en Clementins og Londemans Frafald, tvende Acteurer, som Skuepladsen ei kan undvære? — Men ville vore Læsere sige: Hvorfor taler Recensenten ei om Hr. Rose, og som en umistelig Acteur? — Ei derfor have vi ei talt om ham, at det ei er vanskeligt at faae en i hans Sted, eller at han i Tragedien kan undværes, men derfore have vi ei talt om ham før, da vi troe, at Comedien, som af meer end en Aarsag allene underholder Theatret, for alting bør besættes med beqvemme Acteurer; thi det bliver dog vel en unægtelig Sandhed, at Publikum heller seer en Comedie, end en Tragedie, og sandelig vi fortænke dem ei i denne Smag, da hiin, som oftest bliver got forestillet, og denne desværre i Almindelighed mislinger. — Men vil man med Rette sige, paa hvad Maade kan Theatret forsynes med habile Subjekter? hvordan kan Lønnen forbedres? hvor skal en større Løn komme fra? — Alle disse Spørsmaale vil blive os vanskeligt at besvare, dog troe vi, at Baletternes Afskaffelse, Indskrænkning i unødvendige og alt for kostbare Dragter, og overalt en god og retskaffen Huusholdning, samt Varsomhed i at antage Skuespillere, som de ei kan være tient med, kunde hielpe meget til at forhøie Skuespillernes Besoldning; dette, sige vi, kunde og maatte giøre en stor Forandring paa Udgifterne for Theatrets Kasse; — i sær troe vi, at Balletternes Afskaffelse vilde

spare en Deel Penge, som i vore Tanker er for stor, i Henseende til den Fornøielse de forskaffe; — vi belave os paa et græsselig Skrig, som vi vente fra de unge Herrer, som for Balletterne allene besøge Skuepladsen; — thi »hvad uhørligere, end at afskaffe Balletter, hvis Dandserinder i sær er Hensigten af vores Besøgelse, og hvilkes Undværelse betager os ganske vor Fornøielse«. — Dette Skrig med andre af samme Slags høre vi allerede, og vi vovede ei at sige vores Tanker om Balletterne, dersom ei Sandheden, eller i det ringeste Overbeviisningen hos os selv, havde aftvunget dem. — Disse smaa Herrer tillader os at spørge, om de vil heller undvære Balletter, end Comedier? — Dog, hvad ville vi tale med dem? — Er det ei rimeligt, at man bør paa alle muelige Maader først søge at understøtte Skuespillene selv? og naar disse ei kan bestaae med Balletter, bør da disse ei vige hine? — vi mene Ja! — Dog dermed ville vi ei ganske forskrive Dansen fra Theatret, da det uden Tvivl er nødvendig, og fornøier, men disse fordærvelige Balletter ville vi have borte, i det ringeste kunde efter vor Mening en Balletmester antages paa visse Aar, eller være forbunden til at opføre Balletter, som han ei selv havde componeret, thi Theatret skifter meget ofte Balletmestere, (og disse ere altid Fremmede), og alle de Dragter og Maskiner, som til Balletterne ere brugte til en Ballet og af en Balletmester ligge allesammen ubrugte; kunde nu ei en ny Antagen udføre Balletter, hvortil ingen, eller i det ringeste ganske faae nye Dragter og Maskiner bleve giorte? Hvor stor en Sum Penge vilde dette ei spare? og kunde disse Penge ei anvendes til bedre Besoldning for Skuespillerne? — Denne Maade er den eneste, som vi veed er giørlig til at forbedre Skuespillernes Løn, med mindre at Monarken, en Konge, som sætter sin Ære i Kierlighed til sit Fæderneland, af en overordentlig Naade vilde ophielpe Theatrets Skuespillere; — hvor hæftig maatte enhver varm Patriot ei ønske dette? — Hvor glade vilde ei Skuespillerne fremtræde for det Offentlige! hvor meget vilde ei Genierne og for Theatret fødte Talenter ile til Skuepladsens Tieneste! thi da behøvede de ei at skielve for en grusom Skiebne og en ubillig Foragt! — hvor — Dog vi maa afbryde disse Tanker, som vi ønskede alene maatte komme i Betragtning hos den, som allene kan opfylde et hvert patriotisk Ønske, og hvis Overlæg og Udførsel vi overlade den modnere Patriot. — Dog vi have været vidtløftigere, end vi havde ventet, og vi bede vore Læsere at undskylde Tanker, som vi ei holde uværdige, skiønt de kan være slet overlagte, men som dog ere oprigtige, og ei bør tilbageholdes, skiønt de maaskee burde have et beqvemmere Sted. — Madame Hallesen var Kandestøberens Kone. — Jomfru Fogh Datteren. — Madame Knudsen og Jomfru Halle de tvende Fruer; de giorde deres Sager meget got, maaskee de begyndte at lee for tilig. — Jomfru Conradi Pigen. — De øvrige Skuespillere vare Hr. Hortulan, som var Hiulmand, og Friere til Kandestøberens Datter, og en af det politiske Collegium. — Hr. Ørsted ogsaa en af de Politiske og Advokat. Hr. Musted Politikus, Advokat og den forklædte Raadsherre. — Hr. Prinsløw, Hr. Irgens, Raadsherrer, og Hr. Bech, som var den Dreng, der kommer ind i første Act, og Pige i anden Act. — Hvad Rollerne angaaer, da vare de meget vel omdeelte, kuns vi saae meget nødig Hr. Irgens i Raadsherrens Dragt! Dog Hr. Bech

har havt en virkelig Raadsherres Rolle i den pandtsatte Bondedreng. — En stor Urimelighed bemærkede vi ved Dekorationen i første Act, og det var Dækket, som bruges til Pantheon mythicum. — Men vi lægge Maskinmesteren dette ikke til Last, da han ellers er bekiendt for meget god, og sandelig denne Comedie kan flye den beste nok at bestille. —

CALISTE, Tragedie i 5 Acter, oversat i danske Vers af det franske Sprog efter Hr. Colardeaus Original af C. D. Biehl, Kiøbenhavn 1765. 8.

Denne Tragedie har i vore Tanker en heel Hob, som ei vil behage. — Den har vist nogle meget rørende og naturlige Situationer, men tillige nogle, som, saa vidt vi skiønne, ere alt for usandsynlige, og disse ere Scioltos og Calistes. — Vi sige, at de ere alt for usandsynlige, thi Hr. Colardeau har alt for lidet, og med alt for svage Grunde giort det nødvendigt, at Faderen, den Fader, som bærer Navn af øm og dydig, skulde selv nøde sin Datter til at tage Giften; i det ringeste er det neppe muelig at indsee Aarsagen til Scioltes grusomme Forsæt, at de Ord han i 5te Act 2 Scene siger:

»For Hevn at faae som det mit Land, min Ære sømte,
»Jeg som en Dommer før min Datter strax fordømte«, o. s. v.

Forfatteren har ei i Dialogerne giort Calistes Død nødvendig, for at redde hendes Faders Ære, og vi indsee ei, at hans og Landets Ære udfordrede hendes Død; thi skal Scioltos egen Hevn være Aarsagen, saa bliver han et Umenneske, og en Barbar. — Der kunde vel siges, at Caliste, som Hovedpersonen, som den fra hvilken alle Ulykker havde sin Oprindelse, burde døe, ja! vist burde hun døe, men hendes Død burde ei grunde sig paa en Faders Befalning, men paa Fortvivlelse over hendes Skam og over Lothars Død. — Hvad Karaktererne angaaer, da er Lothars i vore Tanker den eneste, som er got anlagt, og som meest bliver underholdt. Thi Calistes er heel besynderlig, og alt for romansk, at hun er dydig, at hun er lydig imod sin Fader, at hun afskyer Lothario, at hun elsker Altamont, alt dette, sige vi, bliver man kuns overbeviist om af hendes Ord, og ei af hendes Gierninger; at Lothario havde voldtaget hende, som man næsten maa giette sig til, dette hader hun ham for, hun siger til ham i tredie Act fierde Scene, at han er en troløs Siæl, o. s. v. Kort, hun viser den yderste Grad af Afskye for ham, og dog tilstaaer hun i fierde Act femte Scene, da Altamont havde dræbt ham, at hun elskede ham. — Kan nu Caliste opvække Medlidenhed? bliver hun ei nu det afskyeligste og udydigste Fruentimmer, som elsker sin Faders Fiende, sin og sin Faders og Statens Vanæres og Ulykkers Aarsag, en Morder, en Barbar; kort: Afskummet af Menneske-Slægten? — Foruden det, at Hr. C. har giort Calistes uskikket til at opvække Medlidenhed for hende, er det og en Feil baade at lade Tilskuerne blive i Uvished om hendes Karakter, og om Lothorios og hendes Forseelse. — Scioltos er ikke heller eenformig, vi mene, man kan ei blive klog paa den; den har de samme Feil som Calistes, — og

denne Tirade, at han befaler sin Datter at dræbe sig selv, og rekker hende selv Giften, kan vi ei tilgive ham; — havde Sciolto, da han fik hendes Skiendsel at vide i tredie Act tredie Scene, eller og da han fik at vide, at hun elskede Lothario, havde Sciolto den gang i Hidsighed dræbt sin Datter, kunde han undskyldes, men en Hevn, som skeer med Overlæg, er neppe en ædel Siæl værdig, men mindre en Fader. — Eenhederne ere vi ei heller tilfreds med. — Handlingens er i vore Tanker ei saa godt iagttaget, som den burde; man kan tvivle om enten Lothario eller Caliste er Hovedpersonen, hvilken af dem er meest skyldig i de Forandringer og Bevægelser i Staten? — i det ringeste kommer det os for, som de handler lige meget. — Stedet troe vi er uden anden Aarsag forandret, end ved Dekorationen i femte Act at virke nogle skræksomme Bevægelser paa Tilskuerne. — Oversættelsen trænger ei til vores Roes, da den roser sig selv. — Den er, saa vidt vi skiønne, ei dybere under sin Original, end en Oversættelse af Vers paa Vers maa nødvendig blive. — For Oversættelsen behøver vores fortiente Jomfru Biehl ei at giøre Regnskab, men for hendes Valg; og vi tilstaae rent ud, at saa god og ypperlig en Oversættelse burde i vore Tanker have en bedre Original. — En Ting endnu kunde man forekaste Jomfru *B.*, hvorfore hun selv haver paalagt sig den Tvang at oversætte i rimende Vers? — Nytten af slige Vers indsee vi ei, tvertimod troe vi, at de ofte giør Deklamationen monotonisk; thi vi ville ei tale om, at Originalen maa uden Strid tabe mere, end den ellers giorde. — Vi vilde derfor raade alle til at bruge de femføddede og riimfrie, som Hr. Weyse har brugt i die Befreyung von Theben, Atreus og Thyest, to Tragedier, som giøre sin Forfatter stor Ære. — Disse Versers Nytte have Recensenterne af Bibliotheck der schönen Wissenschaften, (see 12te B. 1ste Stykke), og Forfatterne af »Briefe über die Merkwürdigkeiten der Litteratur«, paa det ypperligste beviist, og ville vi imidlertid henvise vore Læsere til dem. — Jomfru Bøtger havde Calistes Rolle. — Hun har vist Ret, naar hun i Fortalen til den trykte Oversættelse paastaaer, at den Rolle har saa stor Arbeide for en Actrise, og sandelig den udfordrer flere Egenskaber, end Jomfru *B.* er i Stand at give den. — Den og Lothars er en af de Roller, som fornemmelig udfordre Ansigtet; Kierlighed, Fortrydelse, Fortvivlelse, Had, alle disse Affecter, sige vi, maa den fuldkomne Actrise vexelviis udtrykke, naar hun skal giøre den sand. — Men om Jomfru *B.* Ansigt kan forandre sig saaledes, nægte vi, nogen Forandring kan det vel antage, men den skeer allene ved at skyde Øienbrynene besynderligt op; — denne Forandring bruger hun ofte, og vi indsee ei dens Skiønhed. — Deklamationen er ei altid god; hun har ei Stemmen i sin Magt, alle Affecter i Tragedien udtrykker hun fast med en Stemme, end ikke var der Forskiel nok paa den, da hun døer, talte for stærk, og af Brystet, da en Døendes Tale kommer af Halsen. — Hvad hendes Action ellers angik, var den temmelig god, i sær i anden Act tredie Scene, da hun falder paa Knæ, var den høist naturlig, og Stemmen ypperlig. — En Deel af hendes Rolles ei gode Udførelse maa tilskrives Rollen selv.

(Resten i næste No.)

Den Dramatiſke Journal.

No. 15. Torsdagen d. 23 Nov. 1771.

CALISTE, Tragedie i fem Acter, (sluttet).

I Hr. Rose, som havde Lothars Rolle, saae uden Tvivl enhver Skiønner det, som han kunde ønske sig. — Kierlighed, den yderste Grad af Grumhed, Stolthed; kort, alle de Affecter, som hans Rolle indeholder, udtrykte han i vore Tanker saa naturligt og ypperligt, som det var mueligt, baade med Ansigtet, Deklamationen og Aktionen. — Vi behøve ei at sige mere om ham, og at understøtte vor Dom med Exempler, er ei mueligt, da han fast alle Steder fyldestgiorde os, dog steeg Actionen med Tiden. — Vi bedømme aldrig en god Skuespillere af de gamle, uden tillige at tænke paa de nye, og denne Tanke er os virkelig rædsom; en Akteur, som kan efterfølge Hr. Rose, og ligne ham, vil Theatret ei saa hastig faae, i sær, naar det ei vil see sig om een, som det kan lønne fordeelagtig; — og dog er det nødvendigt, at man faaer en slig Acteur, — vi vil ei engang tale om Tragedien, men allene om det høie comiske, og Elskerens Roller; og disse Roller bør dog vel got besættes, med mindre man vil reent udelukke disse Comedier fra Theatret. — Men vil man med Rette spørge, hvor skal Theatret faae slig en Acteur? — ja! for to Rixdaler om Ugen kan man ei vente sig nogen; men om Direktionen i Stedet for at antage en Jomfru Conradi, en Irgens, en Hansen, en Bech, en Prinsløv, alle Skuespillere, som man ei kan giøre sig stort Haab om, thi den første er uden al Haab, Hr. *I.* kan neppe blive andet, end en taalelig Interlocouteur, Hr. *H.* en taalelig Henrik i lidet betydende Roller, og Hr. *P.* er kuns Barbeer og Jøde, har Roller som ei allene udfordrer en Acteur, om Hr. *B.* formedelst Naturens Mangler haabe vi fast intet; — om, sige vi, Direktionen i Stedet for at antage disse Skuespillere havde lagt disses Løn tilsammen, som beløber sig efter vor Regning til 500 Rixdaler aarlig, og givet dem til et eller to habile Subjekter, vilde det maaskee ei blive saa vanskeligt at faae en til slig en Rolle, som det nu er; og naar et ungt Menneske af Talenter blev got anført, Rollerne af en beqvem Direkteur igiennemgaaet, en god Smag og Indsigt i Skuespilkunsten ham bibragt, og han endelig kunde giøre sig et vis Haab om en anstændig Befordring, som ei maatte udeblive for længe, vilde der maaskee findes flere villige til at blive Skuespillere, end nu, da de maa vente længe til de kan nyde fuld Sold, og maa see de gamle endnu gaae uden Befordring. — Dette troe vi havde kundet hjulpet noget til at faae gode Skuespillere, skiønt vi tilstaae, at det ei var tilstrækkeligt; thi efter Theatrets nu værende Omstændigheder spaae vi det forud en meget tynd Skiebne, men ikke desmindre holde vi for, at det dog havde hiulpet noget. — Naar Direktionen havde altid havt beqvemme Skuespilleres Antagelse mere for Øie, end Mængden, dersom den ei havde dømt

hans Beqvemhed efter det uefterrettelige Parterres Bifald i to Aftener, og dersom det fornemmelig fra første Tid af, thi nu er det næsten for sildig, havde indrettet slig en Planteskole, om hvilken vi have talet før, (see dramat. Journal No. 9.) havde Theatret ei havt saa tynd en Mangel paa tilkommende Acteurer, som det har. — En god Direkteur maa og Theatret have, som kan og vil (thi ellers er han en Byrde for Theatret) underrette de unge; thi hvor skal de ellers hente deres Indsigter fra? — ved at studere Naturen, — men hvor skal de lære dette? — thi selv at være blotte Originaler, udfordrer meget sielden Talenter, — ved at see paa de gamle? — men naar en ung Skuespiller ei ved Underviisning faaer den rette Smag, hvor skal han da lære noget af Originaler? thi vil han copiere dem uden Smag, bliver han en unaturlig Acteur, om han endog kan copiere alle hans Originales Bevægelser. — Men dette maa være nok sagt om dette, som vi troe ei at være uden al Grund, og vi behøve vel ei at undskylde disse Tanker for vore Læsere, da vi holde for, at alle slige Tanker bør siges offentlig, som paa nogen Maade kunde tiene til Skuepladsens Gavn, i sær, da ingen uden Hr. I. E. Schlegel (see hans Verkers anden Deel, Kiøbenh. og Leipsig 1761, 8. udgiven paa Tydsk af vor berømte Hr. Professor Schlegel, en værdig Broder af denne ypperlige Mand,) har skrevet noget om Theaterets Opkomst. — Vi tage det altsaa ei i Betænkning nu og da at yttre slige Tanker, som vi for Resten kuns ønske at maatte komme i Betragtning hos Vedkommende. — Dog til Sagen. —

Scioltos Rolle blev spilt af Hr. Hortulan, og det meget got spillet. — Hr. Irgens havde Altamontes Rolle, som unægtelig er ham for stor og vigtig; — vel anmærkede vi, at han dog havde aflagt den heslige Monotonie, og hist og her gav visse Ord mere Styrke, end andre; men hvor Direkteuren kunde falde paa at give ham denne Rolle, maa han vide, vi i det ringeste havde givet den til Madame Knudsen, som havde Luculies Rolle, (og den kunde Jomfru Fogh bedre spille end Ismenes i Merope), en Rolle, som er hende alt for ubetydeligt; thi hun maa for det meste tie paa Skuepladsen, men ikke desto mindre blev Scenen fast aldrig uopfyldt, men hun viiste, at hun tog sand Deel i Calistes Skiebne. — Hr Musted var Montaldes. — Den besynderlige Ligegyldighed, som han fast alle Tider viiste (efter Sædvane) maa han for alting aflægge, da det slaaer vel neppe Feil, at han kunde, naar han vilde, tage lidt mere Deel i de andre handlende Personers og sin egen Karakter; — thi denne Ligegyldighed, som han viser ved at staae paa et Sted, som en Støtte, med Haanden i Siden, og at hefte sine Øine paa Parterret, som bør, naar han agerer, være ganske uden for ham. Denne Tomhed maa han vende sig af med, da de altid enten røber Skiødesløshed og Uagtsomhed for Publikum, eller og en meget ubeqvem Akteur. — I sær maa han forandre denne Feil, (og en Feil er det unægtelig), om han nu ei vil af Agt for sig selv og Publikum, som bør være hans eneste og største Hensigt, da den er sagt saa ofte, og det kunde give Anledning til den Mistanke, at han og havde fattet det naragtige og urimelige Forsæt, at trodse Sandheden, fordi vi sige den, og at foragte vore Erindringer, enten de er sande, eller ei; thi det vil dog blive ham en Skam, om

man skulde troe om ham, at han var en af dem paa hvis Vegne Hr. Rose i sit sidste Brev i Adresse-Aviserne har giort saa skammeligt et Løfte. — Hr. Clementin var Genueseren.

Hvad Klædedragterne angaaer, da maa vi igientage det vi i det tolvte Nummer af vor Journal har sagt om dem, at de nemlig ere under Kritiken; — Hr. Rose havde i Aften igien Mansketter til blotte Arme. — Dekorationen i de fire første Acter var det bekiendte og ypperlige Atreum. — Liigkisten var i vore Tanker meget vel giort, men den var ei fordeelagtig stillet; thi den stod ved den ene Side, og i en skiev Linie; den burde have staaet midt paa Theatret, som forekom os for lidet, og vi troe, at det bageste sorte Dække burde have været længere borte. — En Urimelighed bleve vi vaer, og det var den Stilling af de tvende Lænestole, hvoraf den ene var sat midt i Theatret, og den anden paa den venstre Side; dersom der enten nu havde været trende, eller og kuns een, eller og de vare satte ved Siden af hinanden, havde det ei strax røbet Theatret; thi nu maa man endelig vide, at der skal nogle besvime. — Da Montaldes i fierde Act, anden Scene taler om Vaabens Klieren, var der meget rolig; og hvorfor kan Direkteuren ei foranstalte slig en Allarm, ligesaavel som i den politiske Kandestøber, naar Matrosernes Skrig bliver sat i Verk. —

Til Svar paa Acteuren Hr. Bechs Spørgsmaal, »see aftvungne Svar til den dramatiske Journal,« o. s. v. — hvad en Acteur er, henviser vi ham til Riccobonis Skuespilkunst, som er oversat paa Dansk, og staaer i »Samlingerne til det danske Sprogs og de skiønne Videnskabers Opkomst og Fremtarv, andet Stykke.« — Et fuldstændig Udtog af Hr. Remonds des S. Albines le Comédien staaer i Hr. Lessings »theatralske Bibliothek, andet Stykke«. —

(Balletten, naar Rummet tillader.)

Den Dramatiſke Journal.

No. 16. Mandagen d. 25 Nov. 1771.

TRONFØLGEN I SIDON, en original lyrisk Tragi-Comedie i to Acter af N. K. Bredal, Kiøbenh. 1771, 8.

Ei uden den største Uvillighed og Misfornøielse paatage vi os anden Gang det fortredne Arbeide at sige vores Tanker om denne Tragi-Comedie, og sandelig vi havde ladet os nøie med at henvise vore Læsere til Journalens første Nummer, dersom Hr. Borgemesteren ei paa nye havde forgrebet sig paa den dramatiske Digtkunst, en Kunst, som vist ei bør af enhver mishandles, men meget mindre bør blive beskiemmet med Hr. B. dramatiske Journal, eller Kritik over

Tronfølgen i Sidon, et Efterstykke i en Handling. — Ja! dersom vi ei skyldte vore Læsere deels Forklaring over visse af vore Domme, og den Agt at fravelte svære Beskyldninger imod os, havde vi allene anmældet disse Stykker, som i Aften ere blevne opførte. — I Forerindringen til denne hans nye Prøve paa hans fortreffelige Gaver i denne Deel af de skiønne Videnskaber, siger Hr. B., at vor Kritik over hans Tronfølge er »grov, ublu, og aabenbare partisk,« alt dette siger han meget kiek, uden at tage sig den Umage at gotgiøre det, og hvad skal man tænke om slig en Adfærd? — er blotte Skieldsord, (og af disse vrimler det lystige Efterstykke; thi vore Læsere maa vide, at i disse er Hr. B. den beste Konstdommer), ei altid Tegn til en ond Sag? — Dog alle Skieldsordene, at Recensenten nemlig (Side 14.) »er en Skiendegjest,« at (Side 15.) »røber den aabenbareste Ondskab«, »at vor Skrivemaade ligner mere en Skandskriftmageres, end en Konstdommers,« o. s. v. — Alle disse Hr. B. smaa Artigheder ville vi gierne for vor Deel skienke ham, da vi veed, at de ere aabenbare Usandheder, og ei af Forfatteren beviste, men hvordan han kan pukke paa og forekaste Recensenten Grovhed, o. s. v. og selv bruge den i den pøbelagtigste Grad, maa han forsvare. — Havde Hr. B. Paastand været, at vores Angreb paa ham allene var uhøflig, at vores Dom over ham kunde have været sagt i en mildere Tone, at han ei vilde have havt sin Tronfølge undersøgt efter Natur og Regler, saa vilde vi have tilstaaet ham, at han kunde have havt nogen Ret. — Men ikke desto mindre troe vi dog, hvad den skarpe Skrivemaade angaaer, at den kan undskyldes; vi vil ei engang beraabe os paa Myndigheden af de største Kunstdommere, men allene spørge med den ypperlige kritiske Journal, om en Recensent kan og bør være Maskine? om han kan og bør laste eller rose uden Følelse? — Hvad os angaaer, da bedømme vi ei et got Drame, en god Oversættelse, eller en god Skuespiller uden tillige at føle en henrivende Vellyst, men paa den anden Side laster vi ei heller en usel Forfatter, eller Oversætter, eller Skuespiller uden Ærgrelse. — Vi vil ei paastaae, at det er saa aldeles rigtigt, men er det en Feil, saa skal vi og har allerede for en Deel rettet den, i sær da den Maade er fast fremmed hos os. — Hvad den Deel af Forerindringen angaaer, hvori Hr. *B.* siger, at hans Stykke kunde staae ved Siden af en Deel italienske og franske Syngestykker, da nægte vi det om de fleste, og vi kiende i det mindste intet tragisk med slig en Katastrophe; thi med Hr. Methastasios *il re Pastore* (Drame i tre Acter) taaler Tronfølgen ingen Sammenligning. — Om et musikalisk Drame, og i sær et tragisk ei kan og bør være indrettet efter Natur og Reglerne, tvivler vel ingen; vel sandt, at Methastasios Abdilonimus, i Henseende til Stædets Eenhed, ei er efter Reglerne, men den ypperlige Poesie, de mange ædle og ypperlige Dialoger, de rørende og henrivende Situationer med Alexander og Amintas, (siden Abdilonimus), og med dem begge og Elise, og endelig de fortreffelige Karakterer, for alt dette, sige vi, opofre vi gierne en og anden Regel om Stædets Eenhed, hvis Forsømmelse har faaet Hævd i Operen; men mon Hr. B. Tronfølge har en eneste af disse Egenskaber? — Dette vil vi undersøge anden Gang, og tillige hvor smukt vores Erindringer ere igiendrevne. — At Historien er mishandlet, at Karakterernes Anlæg og Udførelse duer ikke, besvarer den første

Akteur deels med at sige, at en stor Mand har giort Abd. til en Hyrde, deels søger han at undskylde Karakterernes Feil med den Tvang, som har bundet Forfatteren, at han maatte indrette de handlende Personers Karakter efter tre syngende Personers og Tidens Korthed, inden hvilken Stykket skulde være færdig, og endelig at man maa ei være alt for skarp med at bedømme Handlingen i Syngestykker, da de altid blive unaturlige. — Hvad Stykkets Subjekt angaaer, da have vi aldrig paastaaet, at det var ubeqvemt til et Drame, ei heller har vi paastaaet, at Hr. B. i den Henseende har mishandlet sin Historie, fordi han har giort Abd. til en Havedyrkere, (thi Curtius beretter dette om ham i 4de Bogs 3 Cap.) men i den Henseende har vi paastaaet, at han har mishandlet Stykkets Subjekt ved at indrette det galt, og at Karaktererne ere slet anlagte og udførte, m. m. — Den Undskyldning Hr. B. lægger Akteuren i Munden for Karaktererne, er i vore Tanker heel maver, thi hvorfor kunde han ei have giort Karaktererne originale, og udført dem rigtigt, og ladet dem afstikke, fordi de interessente Roller havde kuns tre Skuespillere, som kunde synge? vi indsee ei Grunden hertil; kan Karaktererne ei være, som de bør, fordi Personerne ere kuns tre? — eller fordi de skal synge? — eller fordi de Personer, som skulde spille i det, ei ere i Stand til at udføre rigtige tragiske Karakterer? — er denne sidste Aarsagen, saa kunde det staae ved sit Værd, men saa siger jo Hr. Borgemesteren det samme om Skuespillerne, som vi have sagt, og det kunde sandelig være løierligt nok, om alle de Høfligheder, som han lader dem sige til os, kunde falde tilbage paa ham selv. — Men dette kan ei heller aldeles undskylde ham i denne Post, thi deels bør en god Drame-Forfatter ei lade sig tvinge af Skuespillerne, deels kunde de gierne i Henseende til Afstikningen og Anlægget have spillet gode og originale Karakterer lige saavel som de spille Hverdags. — Tidens Korthed er kuns en daarlig Udflugt, som Forfatteren kunde ladet blive hjemme, thi paa samme Maade kan Hr. B. undskylde alt hvad han vil. — Hvad den gode Hr. Borgemester forstaaer ved Handlingerne i et Drame, maa han vide, thi ellers var han neppe faldet paa at sige, at man maa ei bedømme dem for skarp i et Syngestykke. Vi vil ei engang tale om, at han lader Akteuren sladre hen i Taaget, thi han vil igiendrive Hr. Journalens Erindringer mod Karaktererne i Tronfølgen, og der tales ei om Handlinger her. — Hvad Indretningen angaaer, da har vi kaldt den ei allene regelstridig, men og latterlig, og vi har beviist det med Katastrophen, som meget vel passer sig hos Don Qvixot, men ei i et Drame af det høiere Fag; vi havde foreslaget en bedre Mechanisme, (hvor gammel den og er), men hvorfor brugte Forfatteren denne uundskyldelige Katastrophe? — fordi den døendes Arie skulde komme! — men denne Arie have vi just paastaaet ei at være paa sit rette Sted; og hvorfor var den nødvendig? — og dersom den skulde endelig være, hvorfor blev Agth da ei død? eller hvorfor lod Hr. B. ei Agth enten i en Monolog Tilskuerne mærke, at dette Dolkstik var opdigtet, eller paa en anden Maade giorde det sandsynligt; — thi det tilstaae vi ham aldrig, at Sandsynligheden bør opofres, for at kildre Sandserne, og altid troe vi, at Fornuften bør tage Deel i Sandsernes Fornøielse. — Og det Exempel med hvilket han søger at retfærdiggiøre denne Aries Anbringelse, er meget lidt passende; vel

sandt, at det er noget unaturlig, at en, som siger, at han er meget søvnig, og endda besynger Søvnelysten i en pathetisk Arie; men den Sandsynlighed kan man gierne opofre for en smuk Arie, desuden er det ei umueligt at tvinge sig til at vaage, men efter et dødeligt Stik at synge saa længe, er umueligt, og følgeligt ei bør have Sted i et Drame. — Hvad ellers Musiken angaaer, da har vi aldrig dadlet den, men hvor Hr. B. kan sige, baade at Hr. Sarti har componeret Musiken, uden at have forstaaet Arien, og at han burde have sat en Cavatine i Stedet for en lang Arie med behørig Da Capo, maa han forstaae, thi vi vil ei tale om den ubillige Grovhed, som han siger en stor Componist i Øinene, da dens Usandhed baade igiendrives af Compositionen selv og hans egne Ord (Side 17.) hvor han lader Akteuren sige, at Musiken i den anden Arie udtrykker Storm og Havblik i den tredie Nedstyrtelse af en Klippe, o. s. v. — Hvor kunde Componisten udtrykke alt dette, uden han forstod Sproget? — men saaledes gaaer det, naar man vil paa andres Bekostning undskylde sine egne Feil. — Denne Usandhed, (og en langt større, end det overdrevne Udtryk, som grunder sig paa Talebrugen, vi have brugt om denne Aries Længde), sige vi, maa Hr. B. forsvare for hans Direkteur, og kan han taale den, kan vi og, men ikke desto mindre maatte vi spørge, hvor en Mand kan og tør paadigte Publikum Usandheder, for at redde sig fra en Beskyldning, som han ei kan slippe udaf paa en skikkelig Maade. — Desuden har den gode Hr. B. selv Skyld i, at Componisten har sat en lang Arie med Da Capo, thi hvorfor har han selv giort en Arie? — thi en Cavatine, som udfordrer uden Tvivl allene saadan en Poesie, som ei har Modsætninger, eller som ei har to Deelinger, for Ex. i 2 Act 1 Scene synger Agth: »Milde Gudinde! som Himlen har kier,« o. s. v. her har Componisten sat en Cavatine, men i Agth døende Arie er der to Delinger, som ere modsatte, og følgelig udfordrer Da Capo. — Denne Regel troer vi at være antaget af de beste Componister, i det mindste veed vi, at den vist ei grunder sig paa Iagttagelser, giorte ved Janitschar-Musiken. — Vore Læsere seer altsaa let, at denne Undskyldning for hans Katastrophe ei siger meget. — Om Musiken have vi fældet denne Dom: »At den var naturlig, henrivende, kort componeret med Smag,« o. s. v. — Vi behøve vel ei at erindre, at Hr. B. enten har misforstaaet os, naar han giør det Ord »kort« til et Adjektivum, da Meningen selv og hele Kiæden viser, at et Komma ved det Ord: henrivende, er udeladt, eller og han har anseet det for et lidet Krigspuds til at paadigte os en nye Usandhed, thi hvad det vilde sige, at en Musik var kort, kan vi ei begribe; men ikke desto mindre lader Hr. B. den anden Aktrise (see Side 58.) giøre sig lystig, og sige: At vi modsige os selv, da vi engang siger, at den døende Arie varede for længe, og nu er Musiken kort; — men lige meget, — angaaende Compositionen til den første Arie havde vi sagt, at den var unaturlig og barnagtig, men maatte skrives paa Digterens Regning. — Dette vil Hr. B. søge at nægte, og introducerer sin Sætning med en heel Hob glimrende Skieldsord, og slaaer om sig med »Pølsesnak«, og hvad ellers den hele smukke Hær af Complimenter heder. — Han lader den første Akteur (og denne er hans fornemste Talsmand) beraabe sig paa (Side 60), at de øvrige Arier udtrykke Veddeløb, Hierteklappen, m. m. at de beste Componister

har søgt at udtrykke Jordskiælv, Solens Formørkelse, (dette maa nok være en ideal Musik), o. s. v. og endelig, at denne Composition ei saavel kan undskyldes saavel som Efterabelsen af Dyrenes Lyd i A b d. Arie, men vi vil nu ei engang tale om disse Bevisers Nøgenhed, thi blev den første Arie vel derfor smuk, fordi den havde samme Egenskaber, som de andre i Stykket, og kan vel Compositionen undskyldes, fordi store Mestere have brugt samme? — bygger ikke Hr. B. sine Beviser paa Ting, som endnu imellem Akteuren og ham ere uafgiorte? — Men vi vil skienke ham disse Beviser. — Vi holde for, at en Componist bør kuns udtrykke sin Aries Hovedaand, saaledes vilde vi have at Musiken i den første Arie skulde allene have udtrykt Abd. Glæde over Morgenstunden; men hvorfor giør den ikke i hele Arien det? — Fordi at Digteren ei har givet Componisten Leilighed til det; han har ladet Frøen qvække, o. s. v. og derfor maatte han udtrykke denne Dyrenes Lyd, da Poesien ellers var bleven alt for væmmelig. — Hr. B. troer, at Kompositionen i den første Arie er mere at undskylde, end den som udtrykker Torden og Lynild i den Opera han taler om, og at man virkelig kan forestille sig, at Abd. virkelig hører Dyrenes Lyd, men i vore Tanker troer han feilt; thi: Bien brummer, Frøen qvækker, o. s. v. ei førend Abd. har sagt det, og altsaa hører han det ei; men disse villige sidoniske Høns, Frøer, Duer, Lærker, Giøger hører at Abd. siger, at de galer, qvækker, kurrer, brummer, og følgelig giøre de det. — Hr. B. kunde altsaa i vore Tanker gierne blive hiemme med disse Beviis. — Havde Hr. B. første Arie allene ladet Abd. besynge Morgenstunden i al sin Pragt, kunde Componisten af sig selv nu og da ladet Lærkens Slag og andre Dyrs Lyd høre, og derved understøtte Digteren og Tilskuerne med levende Ideer om Morgenstunden. — Vores Dom om Compositionen finde vi ei endnu Aarsag at igienkalde, thi det, som Hr. B. siger, at Musiken i de øvrige Arier havde samme Egenskaber, som i den første, troe vi ei, og kan ei, inden vi fik Stemmerne for os, afgiøre; desuden er det besynderligt, hvor han kan komme til at paastaae, at Hierteklappen i den syvende, og de hule Suk i den ottende er en Efterabelse af Ord, liig Dyrenes Lyd, thi, saa vidt vi ved at høre disse Arier har kundet skiønne, udtrykker Musiken allene den Affekt den skal udtrykke, og det er i vore Tanker det, som en Componist bør giøre, os i det ringeste forekommer blotte Ords Efterlignelse i Musiken, som Ordspil i Poesien. — At Musiken er det eneste, som bør forføre Tilskuerne, have vi og paastaaet, og det paastaae vi endnu, skiønt vi ei vil giøre os deelagtige i det, som Hr. B. har tildigtet os, at vi vilde høre Musiken uden Ord; dette have vi aldrig sagt, — thi vi veed heel vel, at Poesien skal føde Musiken, og at denne bør kun laane sine Skiønheder af hiin. — Sproget i Tronfølgen have vi kaldet ei mat og prosaisk, som Hr. B. siger, (thi et prosaisk Sprog bør ei være poetisk), men vi have kaldet det et mat prosaisk Sprog; dette igiendriver Hr. B. ei, men han beraaber sig paa nogle fine Kiendere; men hvem ere disse? ere de den Deel af det høie og respektive Publikum, som i Aften paa saa fiin en Maade inddrev den gode Smag i de Vantroe, saa misunde vi ham ikke deres Bifald, og overlade vi med det gladeste ham disse fine Kienderes og sædelige Konstdommeres Bravo og Hurrah! som Echo tifold igientog; ellers gad vi nok vide, hvad det er for Kiendere, som han pukker saa meget

paa, thi, Adresse-Aviserne tillade os ei saa just at troe ham paa hans Ord. — Men enten nu Sproget kan virkelig have fundet Bifald hos sande Kiendere, eller ei, saa afgiør det vel neppe Sagen saa ganske aldeles; vi have anført til Exempel Abd. og Euph. Besværelse. — Hr. B. har ei af Personernes Karakter og Situation, det tragiske Sprogs Natur eller af noget grundigt igiendrevet os, men allene sagt, at det var usandt, m. m. thi hvad hans Kiendere angaaer, da kiender ingen dem, og Forskiellen imellem Hæphæstions Tale og Abd. indsee vi ei uden for saa vidt at de taler om forskiellige Ting, thi de Besværelser, som Hæph. giør til Phalanx, ophøier ikke hans Sprog, vi vil ei engang tale om, at Historien ei (saa vidt vi vide) giver os Spor paa, at Macedonierne svor ved Phalanx. — Versene have vi holdt for Prosa, naar Rimene borttoges, dette bestrides da med dette vægtige Beviis, at »Forfatteren har havt den Lykke at høre Arierne spille blant Folk af den fineste og beste Smag,« — ja! hvilken Stymper af en Poet har ei havt den Lykke! — Dette, siger han videre, »kan veie op imod hvad et Flyveblad af en Journal uden Navn kan faae i Sinde at indvende derimod;« — ja dersom man kunde faae i Sinde at troe hvad et Efterstykke uden at navngive sine fine Beskyttere tillægger dem, saa kunde man troe det; men da Hr. B. ei har anført nogle af disses Beviis, saa blive vi endnu ved vor Dom. — En Feil hos hans Arier er denne, at de sielden udtrykker den Affekt, som er en Følge af Personernes forige Karakter, men allene nogle elændige og platte Tanker. — Vi ville bevise dette med Exempler: Euph. har i første Akt anden Scene faaet en mundtlig Forsikring af hendes Fader om hendes og Aghts Forening, herover er hun høist glad, hendes Fader gaaer bort i den Beslutning, at vilde fuldbyrde denne for dem begge saa ønskte Forening; altsaa er Euph. Situation paa nærværende Tid den yderste Glæde; hvo skal nu vente andet, end at hun i sin Arie enten vil udtrykke Kierlighed til Agth., eller Taknemmelighed for sin Fader, eller til Guderne! — men den første Deel af Arien en ganske unaturlig Tanke om Stormen, som oprykker Træer paa Biergene, m. m. — Hvor har Hr. B. faaet dette Billede fra? — passer det sig enten til Euph. Situation, eller til Applikationen? — Den Duet i første Akt fierde Scene er ogsaa høist urimelig; Agt. og Euph. har faaet at vide Hæph. Ærinde, de igientage deres Kierlighed, de beedige dem, og svære hverandre et ubrødeligt Løfte, Agt. siger, at han gaaer i Templet, for at anrette et Offer til Venus; hvem kan nu vente sig nogen Sang af Agt., og hvo skulde ei troe, at han virkelig gik bort, men nei, han synger en Duet med Egyph., og dersom Madame Knudsen ei havde ved et Theaterspil blevet staaende ved Udgangen, og Jomfru Halle ei havde nogen Tid udgiort det stumme Spil, saa havde det bleven reent afbrudt. — Nu seer man da Agt. komme tilbage, og skal synge med Euph. — Hvem kan nu troe andet, end de enten vil udtrykke Bestandighed, eller et af de stærkeste Træk af Kierlighed? — men nei, disse to Elskende, som føler Kierlighedens fulde Hede, kommer frem og fortæller, hvordan det gaaer til med en Løber, som paa Banen render, m. m. og endelig anvender de disse tørre Betragtninger, som varer længe, paa deres Hierter, som de selv kalde dydige. — Hvad Poesien for Resten angaaer, da tilstaae vi gierne, at den er flydende, thi saaledes ere endelig alle vandede Vers, men den som

til en god Poesie udfordrer opløftede Tanker, som er en Følge af Personernes Situation, og udtrykker Affekten ei i kolde og platte Vers, men i levende Poesie, flydende og let, men dog behagelig Versification, vil ei finde noget ved Versene i Tronfølgen. —

(Fortsættelsen i næste No.)

Den Dramatiſke Journal.

No. 17. Mandagen den 25 og Torsdagen den 28 November 1771.

TRONFØLGEN I SIDON, (sluttet).

Klædedragterne lastede vi af den Aarsag, at de ei vare efter Costumet. — Denne Sætning og, at Dragterne burde have været rigtige, kan og har Hr. B. ei kuldkastet, thi det usle Beviis, som Akteuren (Side 27.) anfører, at det nemlig »var en slem Sag, om alle Ting skulde saa nøie undersøges«, og at »man da ikke maatte spille en romersk eller græsk Tragedie i Silkeklæder«, m. m., undskylder slet ei Dragterne i Tronfølgen, og det var vist ingen slem Sag, at Dragterne i de Tragedier af den romerske og græske Historie ei vare af Silke. — Hr. B. har i denne Post ei andet at beklage sig over, end at vi have sagt, at Dragterne vare nye; dette tilstaae vi at være usandt, og afbede vi og vore Læsere denne Urigtighed, som grunder sig paa Personers Efterretninger, som burde og kunde vide om Klæderne ere giort nye eller ei, og paa et almindelig Rygte. — I denne Strid imellem den første Akteur og Hr. Journal om Dragterne lader Hr. B. Akteuren spørge: »Hvordan Dragterne skulde være?« — vi som havde alt forudseet dette Spørsmaal, havde af denne Aarsag sagt, hvordan Abd. burde være klædt, nemlig som Gartneren i Sidon paa Hof-Theatret, et Theater, som i Henseende til Klædedragterne er saa fuldkomment. — Dette har Hr. B. ei enten seet, eller vildet see, men i det Sted lagt os Ord i Munden, som vi ei have sagt; — men ikke desto mindre er det underligt, at den gode Borgemester søger at giøre det latterligt, som Hr. Journalen siger, at nemlig Klæderne »maa ei ligne noget af de nu brugelige, men en Blanding af noget græsk, romersk, og gothisk.« — Fast alle Konstdommere, som har skrevet om Theaterkonsten og de theatralske Dekorationer ere enige deri, at man i at opfinde Dragter bør studere de Tiders Historie, af hvilken Dramet er tagen, og naar Historien ei giver Lys nok, bør man selv giøre sig et Begreb om Dragterne; det vilde altsaa ei engang blive saa urimeligt at sammenblande adskillige af de gamle Dragters Invention, og deraf udgiøre en, som at klæde Abd. paa Fransk; — dog dette har man ei engang i dette Stykke nødigt, da Historien fuldkommen siger os,

hvordan den burde være. — At Dragterne ere for kostbare, og stred mod Sandsynligheden, har vi og paastaaet og beviist med Abdilonnimi, som taler om Armod, og dog er meget glimrende klædt; dette igiendrives ei, men besvares allene (Side 29.) af Aktrisen, at de vare, som de burde, »enfoldige, tarvelige, og uden Pragt«. — Dette siger Hr. B. uden at beviise det; — dog det er nu hans Maade. — Enhver, som har seet Dragterne, og vil holde dem sammen med Historien og Personernes Karakter, seer let, at de ere ei, som de bør, ei enfoldige, ei tarvelige, (kan nok være at de har ei kostet saa meget, som de prale til), men alt for kostbare i Henseende til det Begreb man bør giøre sig om en Gartner-Familie. —

Nu kommer Borgemesteren til Aktionen, og her lader det, som han er vred for Alvor. — At Hr. Musted ei er skikket til de tragiske Roller har vi paastaaet, vi har søgt at bevise det med Mangler, som vi have troet at finde hos ham og disse ere: At han manglede Ansigtet, Deklamation og den naturlige Aktion. — Hr. B. har ei giort andet, end virkelig tilstaaet, at denne vor Dom over Hr. M. var rigtig, han modsiger den ei uden med en Compliment, (Side 36.) som han siger til Hr. Journalen, at »han nemlig har havt den Ære at behage Parterret«, o. s. v. og at naar han giorde sin Ret« — — — cætera qvis nescit? Horatius. — Hr. B. har ei af Naturen og af en sund Theorie i Skuespilkonsten, grundet paa Naturen, beviist, at Hr. M. Aktion var smidig, og ei var maskinagtig, han har ei heller gotgiort, at Hr. M. har naturlige Talenter til Tragedien, men derimod lader han ham beraabe sig paa det skiønsomme Parterre, — og taler om Hr. Journals ynkværdige Ansigt, et Indfald, som var ganske vittig, naar at vor Mening om en Akteurs Ansigt i sig selv var latterlig, thi at Hr. B. er i Skuespilkonsten saa uvidende, at han ei veed, at en god Skuespiller bør have Ansigtet i sin Magt, kan vi ei til, og kunde han gierne have sparet den anden Aktrises Replike, (Side 34), at Hr. Journal »kan lade være at gloe paa dem, naar deres Ansigt ei er god nok.« — Hvad Syngestemmen angaaer, da have vi roest den — og med Rette; — at vi havde brugt det Udtryk, at dens største Feil var, at den hørte en dansk til, er vel ei saa formasteligt, da Nationens Karakter er at foredrage Fremmed for deres egne. — Den Compliment, som vi giorde Hr. M. have vi giort med Villie, og vi troe, at han fortiente den, i det ringeste burde Hr. B. ei ladet ham ærgre sig over, at han ingen god tragisk Akteur af os blev erkiendt, hvilket han dog aldrig er, eller bliver, om ei af anden Aarsag, saa den, som Hr. B. har ladet ham sige, (Side 39), at »han nemlig har ladet sig bruge til Roler, som ingen anden har Lyst til«. — Sandelig der skal store Talenter til at blive en god Akteur, naar han bruges til alle Roler, og vi troe, at Hr. M. havde blevet bedre, naar han ei havde givet sig af med for mange Roler. —

Den Dom vi have fældet over Madame Knudsens Aktion lader det, som Hr. B. er temmelig fornøiet med, i det ringeste lader han den ei modsiges meget, thi den anden Aktrises Vittighed, (og hendes Vittighed bestaaer meest i de gemeneste Talemaader), at »hun gad nok see en theatralsk Catechismus af en dramatisk Journalist, og en

Journal, som Fiskal over Aktrisernes Dyder;« — denne fattige Vittighed, sige vi, vil neppe sige ret meget. — Ligesaa lidt betyder vel den Replike, som hun (Side 42) giver Hr. Journal om den Mangel vi have udsat paa hende, at hun nemlig ei havde Ansigtet. — Denne Post lader det, som Hr. B. ei fordrer til en god og fuldkommen Skuespiller, og den er dog virkelig nødvendig; thi en Skuespiller bør, naar han er fuldkommen, paa alle muelige Maader entrere i sin Karakter, og udtrykke Affekterne, og da ingen tvivler paa, at jo disse udtrykkes naturlig Viis, jo mere de stiger, i Ansigtet, saa er det vel og unægteligt, at Ansigtet er en nødvendig Egenskab, som en Skuespiller i sær i Tragedien bør have, ja! man har Exempler paa, at en ung Skuespiller paa det parisiske Theater, som giorde sin Prøve i Racines Mitridates, allene af den Aarsag mislingede, fordi ham fattedes Ansigtet. — Dog dette er saa bekiendt en Sandhed og Egenskab, som ei allene alle Konstdommere med en Mund, men endog Naturen udfordrer, at det er en Skam for en, som vil give sig af med Theatret, at være uvidende om den, men en — hvordan skal man kalde det — at giøre den ved Ordspil latterlig. — Dersom vi ei havde, da vi talte om Hr. Musted, forklaret hvad vi forstode ved dette Udtryk, kunde det endda undskyldes hos Hr. B., men nu maa man ansee det for en af Hr. Borgemesterens Mestertræk. — Hvad Madame Knudsen angaaer, da har hun vel neppe det fordeelagtigste Ansigt til at udtrykke alle Affekter meget levende og stærkt, skiønt det i visse Roller siger meget, og de Forandringer, som det modtager, skeer naturlig, uden at tvinge Musklerne, eller at giøre Grimaser. — Den Modsigelse, som Hr. B. vil paadigte os at have begaaet, naar vi sige, at hendes Stemme er temmelig god, at hendes Sang er god og hendes Syngestemme ei af Naturen den behageligste; denne Modsigelse indseer vel vore Læsere ei at være til uden i Hr. B. Hierne; thi at en og den samme Person kan synge got, uden at have en behagelig naturlig Stemme, er vist ei umueligt, og altsaa ei modsigende, men lige saa rimeligt, som en der af Naturen har ei de beste Talenter til andre Konster, kan lære dem, og begge kan faae den ved at studere med Flid og Smag, saaledes kan Madame K. Sang være, og er virkelig god, da hun synger musikalsk, og naar Naturen havde givet hende en bedre Syngestemme, var hendes Sang fuldkomnere, end den er, dog kommer det os for, som den har forbedret sig meget; — ei heller modsige vi os selv, naar vi sige, at hendes Stemme er fortreffelig her, thi Stemmen kan ei betyde andet, end Recitationen; desuden er dette Ord særskilt fra Syngestemmen, — men lidt Haarkløverie maa man ei tage en fortørnet Autor ilde op, som ei veed hvad han skal sige. — Vores Tanker om Jomfru Halles Aktion ere ei heller igiendrevne, men de tre sidste Anmærkninger om, »at hun vidste sin Rolle, og at hun ei loe høit«, ere af den anden Aktrise (Side 53.) tilstaaede, og hun, eller rettere Hr. B. paa hendes Vegne, lover at hun vil rette sig efter dem; — det er os kiert, og har været vor Journals fornemste Maal at sige vore Tanker, fordi de skulde blive erindrede, og naar de bleve fundne rigtige, da iagttagede, enten det nu skede for at blive berømt af os, eller ei. — Det var vel ei heller af Veien, om Hr. B. som Direkteuren ved Comedien og alle Skuespillerne læste vore Erindringer, thi det skulde dog være heel besynderlig, om der iblant dem

alle ei skulde være nogle sande, og hvorfor kunde og burde da disse ei iagttages? — ellers er det os i Sandhed meget ligegyldig for hvis Skyld Feilene blive rettede, naar de kuns blive det, dog troe vi, at deres egen Ære burde være den største Drivefiæder. — At hun lod Scenen uopfyldt, og svarede mere efter Soufleuren, end efter den hun taler med, da hun lader Øinene løbe om paa Parterret og Logerne, er ei nægtet af Hr. B., og dog tør han paastaae, at vor Dom er partisk; — men hvad tør denne kiekke Mand ei paastaae! — Det eneste, som Hr. B. troer at finde modsigeligt, er den Anmærkning vi giorde om hendes unaturlige Bevægelser med Armene, og hendes urimelige Hævelse med den høire Hæl, men det gaaer i dette, som med alt det andet, han har søgt at giøre det latterligt, som i sig selv ei er det; thi at hæve altid den høire Hæl, og at hvile paa Tæerne, er en unaturlig Stilling, og bør altsaa ei bruges, Armenes Bevægelse, skiønt vi tilstaae ei heller at være saa betydelig en Post, bør og være naturlig, i det mindste er det neppe urimeligt at paastaae. —

De Aarsager, som vi have sagt, har fordærvet Jomfru Halle, er uden Tvivl baade rigtige og vigtige, og bliver ei heller igiendrevne. — Hvad Parterret angaaer, da er det uden Tvivl sandt, at dets Bifald i Almindelighed, som oftest kommer paa sit urette Sted, og troe vi gierne og vist, at det for en stor Deel har været Aarsag i Jomfru Halles Skiødesløshed; thi vi erindre i forige Vinter, at hun reent er gaaet fra Replikerne, og at hun har stammet i nogle, og dog paa det heftigste bifaldet; — vi have altid været af den Tanke, at slig en utidig Kladsken mere fordærver end forbedrer, i det ringeste føder den som oftest mere Skiødesløshed, end Paapassenhed; dette er i sig selv ganske naturligt, og har sin Grund i den menneskelige Skrøbelighed, som gierne forledes til Skiødesløshed og Uagtsomhed; thi hvad skal bevæge en skiødesløs Skuespiller til Agtsomhed, naar han altid uden Valg og Smag bliver bifaldet? — kan det ei forlede de unge Skuespillere til at troe om dem selv, at de ere fuldkomne? — Hvad os angaaer, da har den gode Hr. B. giettet meget galt paa Recensenten, naar han (Side 43.) siger, at Hr. Journal »vil være Oberkladsker«, m. m. — thi Partiehververier (gid Hr. Borgemesteren var saa frie derfor, som vi) have vi altid havt og have Afskye for, og vi troe, at det, næst en ubeqvem Direkteur, er den største og vægtigste Grund til unge Skuespilleres Fordærvelse. — Anførselen have vi ogsaa troet at være Aarsag i Jomfru Halles Fordærvelse, som, hvor meget hun endog har forbedret sig, neppe vil blive andet end en god Pernille, og sandelig, dersom Hr. B. havde været Direkteur den Gang Jomfru *H.* blev antaget, havde han selv paa det ypperligste vildet fordærve hende, dersom han vilde bilde hende ind, at alle de Erindringer, som vi havde giort om hende, vare urigtige og usande. — Men lykkelige, og tre Gange lykkelige unge Skuespillere, som have slig en Direkteur, der kan og vil bibringe dem Indsigter, og som saa høflig foresladdrer dem, at de skal foragte Erindringer! — men hvorfor det? — derfor, at den stakkels dramatiske Recensent ei fandt noget ved Tronfølgen i Sidon. — En vigtig Aarsag! —

Hvad Hr. Irgens angaaer, da er han den eneste, som Hr. Borgemesteren har Aarsag til at være vred paa os for. — Vi tilstaae, at

de umilde Udtryk, som vi have brugt om ham, ei burde være sagte; — alt dette tilstaae vi, men sande ere de dog, og vil Hr. B. have, at vi skal reent igienkalde vor Dom over ham, maa han søge, om mueligt, at forbedre ham.

De øvrige Bebreidelser ere sandelig af den Art, at de ei kan besvares uden af en, som besad ligesaa stor Færdighed i Complimenter, som Hr. B., og disse ere følgende Æretitler: partisk, ondskabsfuld og gal, m. fl. Disse Bebreidelser vil vi foragte, thi hvad det onde Hierte er angaaende, eller den Ondskab han tillægger os, seer vel enhver hvorvidt han har Ret, eller ei, og om vores Partiskhed, en Feil, som næst Uvidenhed er den groveste hos en Recensent, maa Læserne og agtsomme Tilskuere dømme; dersom egen Overbeviisning om den strængeste Upartiskhed kunde være Borgen hos andre om vores Retsindighed i denne Post, vare vi fornøiede, men vi ere det endnu, og enhver som vil overbevise os om denne afskyelige Feil, maa med Exempler understøtte sine Beskyldninger enten ved at anføre, at vi har overseet Feilh os nogle, som vi have dadlet hos andre, eller og med noget andet grundigt overbevise os, thi ellers saa falder alle de Beskyldninger, som os giøres, tilbage paa Anklageren. —

Vore Læsere (troe vi) ere nu satte i Stand til at dømme imellem Hr. Borgemester Bredal og os, og tillige at indsee hvorvidt vores Dom om hans Tronfølge er kuldkastet, samt om den fortiente slig en Revselse, som ingen uden Menneskehaderen, Paskvillanten, Dosmeren; kort, Afskummet af Menneskeslægten fortiener. — Hr. Borgemesteren selv kan nu indsee hvorvidt han var berettiget til paa slig en Maade at hevne sig, og dersom hans Paastand allene havde været (thi vi holde det for en Skam ei at tilstaae en Feil, som er begaaet) at Recensenten ei burde antastet et Stykke saa haardt, som kunde, naar man vilde meget smigre, betragtes som en Oper, (skiønt det er det ei), at det havde allene været hans Øiemed at sætte sine Personer i Situation at synge, m. m. saa kunde vi have billiget denne hans Paastand, uagtet at deels det er ei nok for en Forfatter, at han sætter Personerne i Situationen, men hvorledes han sætter den, og hvordan han udfører den, deels at det er Feil nok hos et hvert Vittigheds Verk, at det ingen Skiønheder har, uagtet alt dette vilde vi have indrømmet ham, at det var en Feil hos os, at vor Skrivemaade var uhøflig, skiønt denne Skrivemaade, hvor meget den endog af de beste udenlandske Konstdommere er almindelig, endog om de beste Skribentere ei er altid den beste. —

Om Aktionen er disse vore Tanker: Hr. Musted var fuldkommen, som han i alle slige Roller pleier, og vor Dom over ham i første Nummer maa vi igientage. — Madame Knudsen spilte, som hun pleier, og sang bedre, ja! hendes Sang forbedrer hun meget. — Jomfru Halles Aktion var, saavidt vi skiønne, ulige bedre, end ellers, de Feil som vi have sagt om hende, havde hun, Tak skee hende! rettet; hun opfyldte Scenen paa det beste, og, naar vi undtage den første Scene, havde hun den rigtige og naturlige Mine. — Til Exempel er det nok at anføre det ypperlige Theaterspil, og det betydende Ansigt hun giorde, da Hæph. kom ind i Haven. — Men alt

dette uagtet troe vi dog ei, at hun har Beqvemhed til de alvorlige Roler; thi det er, i vore Tanker, hende meget vanskelig stedse at underholde Karakteren. — Hendes Sang var lidet falsk, og just ei ganske musikalsk. — For Resten fornøiede hun os meget, og det var os kiert, at hun har forbedret sig, uagtet at Hr. Bredal har i sin dramatiske Journal vildet indbilde hende, at det var en Skam at tage imod vore Erindringer. — Hr. Hortulan havde, efter Sædvane, i disse Aftener lagt sin Role hiemme. — Hr. Irgens entreerte virkelig noget i Agt. Ulykke, og i det ringeste tog mere Deel i hans Skiebne, end hans Svigerfader; men desuagtet var der ingen Natur i hans hele Aktion. —

Den dramatiske Journal, eller Kritik over Tronfølgen i Sidon, et Efterstykke i en Handling af N. K. Bredal. Kiøbenh. 1771, 8.

Dersom denne Farce, (og det er det beste Navn den kan faae), paa nogen Maade opfylde Forfatterens Øiemed, som (troe vi) er bekiendt nok, vilde vi ei tale om det, da vi kunde frygte, at Partiskhed vilde styre vor Pen, (thi hvo kan være ganske ligegyldig, naar man er giort latterlig?) men da det, Tak skee Hr. B.! er saaledes skreven, at det hidsigste Menneske, endog maa blive kold, saa vil vi ei tage i Betænkning at fælde denne Dom over det, at det ganske er under Kritikens Værdighed betragtet, som Drame. — Denne Anmærkning ere vi dog nødte til at giøre: Hvor nemlig Hr. B. har tordet vove sig til at lægge Skuespillerne slige Ord i Munden, som de umueligt kan have; — i sær troe vi, at Jomfru Halle (som med de andre forestiller de Personer, som de virkelig ere) ei er ham meget forbundet for de Talemaader, som ingen uden Pøbelen kan bruge, thi en ærekier Aktrise taler ei om de kydske Lemmer, — og om Ørefigen, — men noget skulde hun sige, og Hr. B., da han manglede Grund, griber til Skieldsord og gemene Talemaader, hvori han har en usædvanlig Styrke.

(Resten i næste No.)

Den Dramatiſke Journal.

No. 18. MANDAGEN D. 25 NOV. 1771.

Fortsættelsen af den dramatiske Journal — af N. K. Bredal.

Men Jomfru Halle er ei den eneste, som Hr. Bredal lader tale i Pøbelens Sprog, Hr. Musted siger ogsaa: I god Karl! Skiendegiest, Skolepog, med flere Complimenter. — Dog disse vil vi ei mere opholde os ved, og naar det ei var for de Personers Ære, som han

lader tale, havde vi aldrig talt om dem, da det er os meget ligegyldigt, enten Hr. B. holder os slige Titler værdige, eller ei, men os synes, at en Skuepladsens Direkteur burde meget vogte sig for paa en eller anden Maade at understøtte de ubillige Fordomme, som Mængden virkelig har om enhver Skuespiller, i sær da hans Efterstykke uden Tvivl bliver meest læst og bifaldet af Pøbelen, eller Folk af lige Tænkemaade; — Hr. B. kan ei undskylde sig med en Moliere, en Holberg, at de har i deres Comedier brugt lige saa slemme Æqvivoker og ligesaa gemeent et Sprog, da disse store Mænd har lagt slige Ord i Munden paa Henriker og Perniller, men de handlende Personer i dette Efterstykke forestille det de virkelig ere, nemlig Skuespillere, og bliver det dem altsaa baade unaturligt og høist uanstændigt at bruge slige Talemaader. — At dette Stykke er under Kritiken, beviser, sig selv, thi det er uden Knude og Opløsning, og har ei andre Egenskaber, end Dialogens. — Vittigheden, det eneste, som kan giøre en Farce taalelig, vil man forgieves søge her; thi naar vi undtage det Indfald, (Side 51), som den anden Aktrise har, naar hun siger, at Hr. Journal ei har Ansigtet, naar vi undtage dette, som dog kuns grunder sig paa et Ordspil, er der intet, hvoraf man kan lee. — Hr. B. lader denne Aktrise komme ind paa Skuepladsen med et Røgelsekar i Haanden, — ogsaa anstændig for en Aktrise! — vi vil ei engang tale om, at han lader hende ligesom gammel Gunild sladre hen i Taaget, at hun har sat sine Skoe forkeert for Sengen, og hvad for Resten den hele Ammestue Snak heder; thi hvad kunde det hielpe hende, naar Hr. Journal kuns var imellem Coliserne, og i Aktrisernes Kammer? — eller har hun maaskee Seng paa Skuepladsen? — Nær havde vi glemt det ubetalelige Indfald: Trykfeilen, nemlig »alienu lacdore,« — dog vi have forudseet den, (see No. 4.) og Hr. Borgmesteren lod os ei heller bedrages. — Meer behøve vi ei at sige om denne nye Affødning, (thi at udtømme alle dens Fuldkommenheder vilde være det samme, som at afskrive den ganske). — Vi har nu behandlet det, som et Stridsskrift og som Drame, og overlade vi vore Læsere at see, hvorvidt vi har Ret eller Uret, skulde han nu (som han skal have truet os med) faae i Sinde at skrive flere Efterstykker af lige Skiønheder med denne, forsikre vi ham om, at vi ei skal enten besvare ham, eller give os af med ham, da vi fornemme, hvor lidet Kritiken frugter paa ham; — ved at tænke paa Hr. Bredals Tronfølge og hans dramatiske Journal, og andre slette Skribenteres Vanskabninger, hvormed de pine Læserne, have vi ofte søgt at finde et Middel til at afstraffe dem. Erfarenheden viser, at de slette Skribentere, og i sær Digtere, aldrig skriver mere, end naar de revses, og at de ei ophører at skrive, førend man holder op at dadle dem; de ligne en Top, (siger den dybsindige og vittige Pope i »*Essay on Criticisim*«), jo meer man pidsker den, desmere løber den, og hører ei op, førend man holder op at slage dem*). — Kritiken virker altsaa intet paa dem, og det beste Middel til at faae dem til Kur ved, er nok uden Tvivl en Pengestraf. — En Pengestraf vil man sige! —

*) Disse ere hans Ord:

»Still hummingon, their drowsy course they keep«
»And lash'd so long, like Tops, are lash'd asleep.«

Ja det er nu kuns et Forslag, som en Rabener har giort med sin Gedankenssteuer, og vi troer, at en anseelig Pengestraf var det eneste Middel til at formaae disse Folk til at tie. — Vilde nu Hr. B. give alle sine Skrifter, eller en vis Afgift af dem til Friskolerne, eller anden gudelig Brug, (thi en Skat efter Rabeners Forslag af enhver Grovhed, hver mat Tanke, m. m. vilde blive alt for stor), saa maa han skrive saa mange lyriske Tragicomedier, saa mange dramatiske Journaler, kort, saa mange Sottiser, som han lyster, uden al Kritik, og dersom han vil betale en anseelig Deel Penge, skal han faae Lov at troe, at han er en af de beste Skribentere. — At Hr. B. skrev sin dramatiske Journal, kunde man tilgive ham, at han skrev den saaledes, som den er, kunde man vente, men at han, som Skuepladsens Direkteur, vilde giøre den til en Gabestok for personlig Had og privat Trætte, havde vi aldrig ventet, i sær da Adresse-Aviserne spaaede ham ei stor Ære og Erfarenhed, har viist, hvor meget Skuepladsen har beriget sig ved Partier; men desuagtet troe vi ingenlunde, at han enten forud vidste, eller paa nogen Maade var deelagtig i sine Forfægteres Beviismaader paa Parterret; — det eneste, som man kan troe, er, at han maaskee har hvervet sig nogle, som skulde bifalde hans Stykke, og med Kladsken søge at døve Pibernes Lyd. Dette er det eneste, sige vi, som enhver Menneskeven kan og bør troe om ham, og om saa var, har han det tilfælles med saa mange slette Skribentere i Frankerig og andre Stæder. — Men aldrig skal nogen indbilde os, at en Mand, som har Fornuft, som har beklædt et Magistrats Embede med Ære, er Mand af saa fiin en Levemaade, som Hr. B., (Egenskaber, som kan bestaae med en slet Skribent), skulde engang have fornøiet sig over den Maade paa hvilken hans Stykke blev udført, meget mindre, at han raabte Victoria, men tvertimod troe vi, at han med et hvert fornuftig Menneske i hele Byen fortrød paa det heftigste alle disse Optøier. — Ja vi troe, at de, som have raadet ham til dette farlige Skrit, enten ei har været hans Venner, eller og Folk uden Eftertanke, thi vi troe, at Publikum (hvad man endog kan sige om det) skyldes den Agt ei, der at være indviklet i private Stridigheder. — Et Par Anmærkninger, maa tillades os endnu at giøre, førend vi tale om Aktionen. Den første er denne: At vi herefter ei indlade os i nogen Strid, med mindre den kommer fra Folk, som understøtte sine Anklagelser med grundig Beviis; dette har vi foresat os, thi disse evige Kævlerier føre os for langt fra vort Øiemed, og Læserne ere ei heller tiente med Stridigheder, hvis Nytte er meget liden, og Aarsag bør være meget grundig, men at vi har opholdet os saa længe ved disse, maa vi bede undskyldt, da vi troede at skylde vore Læsere og os selv et saadant Forsvar, hvis Udeblivelse vilde uden Tvivl have opvakt Mistanke. — Den anden er, som vi tilstaae ei just at være nødvendig, men som vi dog bør af den Aarsag giøre, da vi befrygte, at dens Taushed vilde opvække en Tanke, som vi holde (i Henseende til os) for skammelig; — vi erklære nemlig at vi paa ingen Maade har havt nogen Deel i, eller enten middelbar eller umiddelbar bidraget til enten Piben eller Trampen, eller Correspondensen i Adresse-Avisen, eller noget andet Skrift herom. — Vi vil ei skielde dem for Æreskiendere eller Calumnianter, som tænker dette, men overlade enhver sin Mening; thi vi holde det ei for en Æresag

at give sin Mishag tilkiende i Aviserne, eller paa Comedien, men os vilde det være meget uanstændigt selv at være egne Dommere. — Hvad den offentlige Mishag angaaer, da tilstaae vi, at den kunde være meget nyttig, naar den blev brugt i Tide, men den Misbrug har man stor Aarsag at befrygte, skiønt hvad et Stykke selv angaaer, er slig en Frygt det eneste Baand paa en slet Forfatter. — Aktionen var over al Forventning god. — Hr. Bech havde Hr. Journals Rolle, som udfordrer en god Hukommelse, og tillige en Akteur, som enten med Kunsten eller Naturen maa bidrage til at giøre den latterlig og væmmelig, og sandelig det ufordragelige Mæle var ham her meget tienlig; thi skulde en anden Akteur affektere det, vilde det ei giøre saa god en Virkning. — Hans Spil var ei naturlig, thi hans Role var det ei, den bestod meest i Karrikaturen, han skulde forestille et *Ens Rationis*, og havde derfor Lov til at chargere sin Role saa meget han vilde, og vi vil love for han lod den ei fattes i denne Post. Et Par Træk til Exempel: Da han i sidste Scene gik til Hr. Irgens, for at give ham sin Afsked, stak han den ene Haand i Barmen ganske høit op under Halsen, og gik saa med gravitetske Skrit, hvorved han dreiede den hele Krop fra den ene Side til den anden lige ind paa ham, førend han talte. — I samme Scene tog han med en alvorlig Mine fat paa Lænestolen, trak den meget langsom hen til midt paa Theatret, og satte sig i den med en meget latterlig Gravitet; disse to Træk fornøiede os meget, ja i Karrikatur-Rolerne kunde maaskee Hr. B. blive god. — Iblant de Stæder han feilede var i sær Begyndelsen, hvor han ikke havde den rette Tone, og tillige begik den Feil, at han kom ind lige over for Hr. Musted, da han efter Stykket skulde løbe ind efter ham. — Hans Klædedragt lignede intet en Skolemesters uden med den sorte Kiole, og i den Dragt kunde han gierne »støve efter de unge Aktriser, uden at hede en forklædt Snushane«. — Hr. Musteds Aktion var meget ypperlig. — Madame Knudsens Role udfordrer ei meget Aktion, og hun spilte den meget got, maaskee hun burde givet dem mere Liv. — Jomfru Halle gav sin Role, saa gemeen den og var, og saa meget som hun maatte sætte sig i en fremmed Karakter, med meget Liv og Fyrighed, den Bevægelse hun havde med Hænderne, naar hun sang de Ord: »den dramatiske Journal« var ypperlig. — Et Sted fordærvede hun Rolen, og til al Ulykke paa det beste og eneste Indfald; thi da hun i 7 Scene siger: »Ansigtet har de ei,« spyttede hun. — Dette Phy, Phy staaer ei i Stykket, og denne Replikes Natur udfordrer en kold og ironisk Udtale. Vi vil ei tale om, at det lader gemeent at spytte af Folk. — Dog hun bør undskyldes, thi det maa være meget vanskeligt at nedlade sig saa dybt, som hendes Role her er, og altsaa ei got at treffe det rette. — Hr. Irgens spilte saa saa. — Alle fortiene den Berømmelse, at de ei lode sig forvirre ved Alarmen, men underholdt Rolerne med et forunderligt Mod. — At Dækket ei faldt, da Piberne lod sig høre, er en anden Sag. — Fremmede kaldte det en Dumdristighed, — men vi ere jo vante til at lade os alting gefalde i Skuespilhuset, hvorfor ikke det med? —

(Resten i næste No.)

Den Dramatiſke Journal.

No. 19. MANDAGEN D. 2 DEC., TORSDAGEN D. 5, OG TIRSD. D. 10. 1771.

DE TRE FRIERE, Comedie i en Akt, oversat efter Hr. Boindins les trois Gascons.

Den bekiendtgiorte Hr. Bredals dramatiske Journal blev ei opført, men, som af mange Aarsager, var ønskeligt, denne liden Comedie opført, om hvilken vi før (see No. 9.) have sagt vore Tanker. — Rolerne vare uddeelte, som ved sidste Forestilling, og med Aktionen var vi i Almindelighed meget fornøiede, i det mindste var det roesværdig, at de alle vidste deres Roler, da Hr. Bechs uformodentlige og hastige Sygdom var Aarsag i, at den dramatiske Journal ei blev opført. — Om Aktionen vil vi allene sige dette, at Hr. Hansen spillede den første Scene temmelig vel, men siden var der meget liden Natur i Aktionen og Recitationen. Krumspringene brugte han mere sparsomt, men han burde lade dem reent; thi hvortil tiene de? — ja! maaskee de kan opvække Latter hos nogle faa; men en Skuespiller bør ved en naturlig Aktion giøre det samme, thi os i det mindste forekommer slig en unaturlig Maade til at opvække Latter paa, ligesaa urimelig, som naar man vil kildre Folk til at lee. — Karesserne, som han giorde Jomfru Halle, da hun sang, klædte ham meget ilde; vi have lastet det før af ham, thi de har her slet ei at giøre. — De øvrige behøve vi ei nødig at sige noget om, de spilte deres Roler, som de burde, vi mene naturligt. —

Var Parterret sidste Aften et Echo af den dramatiske Journal, saa forsikre vi paa, at det i Aften var et stærkt Gienskrald af Hr. Bredals Navn. Om dets Opførsel vil vi ei dømme, da vores Dom vilde, om ei blive, saa dog synes partisk, kuns dette vil vi sige, at vi tilskrive ei vor Journals Fortienester ei Hr. Bredals Forseelse, det Bifald, som nogle meer end tydelig tilkiendegav, men allene de smukke Heltegierninger, som Hr. B. Tilhængere i Mandags udviste, og sandelig vi maa reent ud tilstaae, at dets Bifald (om det maa hede saaledes) ligesaa lidet fornøiede os, som vi ere forvissede om at forige Aftes Bifald, og den Maade paa hvilken det blev udført, var mishagelig for Hr. B. — At ellers det bekiendtgiorte Stykke ei blev opført, var Hr. Bredal meget anstændigt, eller og et meget lykkeligt Tilfælde, at Hr. Bech blev syg. — Denne Nytte blev i det ringeste udgiort, at man havde den Fornøielse, at høre de syngende og spillende Personer i de tre Friere, og blev man ligesaa lidet ved Brølen, som ved Piben forhindret i at høre. — Ved Tronfølgens Forestilling blev trampet, og maaskee af dem, hvis Hænder før har brændet af Bifald for, og hvis Læber har udstønnet Lovtaler om dette Stykke. —

DEN ALT FOR LØNLIGE BEILER, eller den, som giør Hemmelighed af alting, Comedie i fem Akter. af C. D. Biehl.—

Denne Karakter er en af dem, som Moliere har efterladt til dem, som vil arbeide i det ægte comiske. — Salig Schlegel har udarbeidet en Comedie i fem Akter, under Titel af geheimnissvolle (see Hr. Prof. Schlegels Udgave, Kiøbenhavn og Leipsig, anden Deel). Salig Baron von Cronegk (see hans Schriften erster Band, Leipsig 1768) har og skrevet en Comedie i fem Akter: der Mistrauische, og Hr. Veyse har i Beiträgen zum teutschen Theater, (3ter Theil 1764), udgivet en Comedie, under Titel af »der misstrauische gegen sich selbst«. — At giøre et Udtog af disse tre Comedier vilde blive for vidtløftigt, og vil vi allene undersøge Jomfru Biehls Comedie, men et Udkast vil vi giøre, for desbedre at kunde bedømme det. — En Anmærkning maa vi endnu giøre: Om vi hist og her skulde udelade noget, er det ei vor Skyld, da Comedien ei er ved Trykken bekiendtgiort, men vi har maattet lade os nøie med at høre den. —

Karaktererne ere disse: Hr. Hieronimus, en riig Adelsmand, har fast den samme Karakter, som Holbergs politiske Kandestøber; han snakker altid om Fredstraktater, ja! han er saa daarlig, at han ei troer, at Freden uden ham kan blive sluttet; — denne er gift med et Fruentimmer, som ei er af den beste Karakter, den er fast en Coqvettes, hun er ubesindig, stolt og narrisk, hun søger paa alle Maader at forknytte Forstanden paa hendes Datter Lucilia, og omgaaes hende ligesaa skammelig, som ufornuftig. — Cleon, Leonard og Leander ere hendes Beilere. — Cleons Karakter er meget god, han er dydig, men er den lønlige, han bær Kierlighed til Lucilie, men tør ei aabenbare sig, han vil forære hende et Bestik med Juveler, men tør ei overlevere hende dem, han indsvøber det i et Stykke Papier, skriver der uden paa det Ord: Mademoiselle, saa at det kan baade betyde Madame og Mademoiselle, og lægger det ved Lucilies Dør, banker paa den, og løber bort, — men han er ei allene den lønlige Beiler, men endog et Menneske, som giør Hemmelighed af alting; han visker til Hieronymus, at Barometret er falden tre Grader, m. m. ja! han er saa lønlig, at han ei tør sige, hvor han har kiøbt Tøiet til sin Vest. — Leonard er en fuldkommen Jean de France, som praler af hans Omgang med de Store, og taler ei om andet, end Bal, Dans, Pynt, m. m. — Leander, et Menneske af ypperlige Egenskaber, elsker og Lucilie. — Cleon tør ei frie for sig selv, men skriver et Brev i Leanders Navn til hende, og L. faaer hende. — Hovedpersonen i denne Comedie skal være Cleon, men i vore Tanker er han det ei, og troe vi snarere, at Stedmoderen (en sand Contrast af Hr. Vandals Stedmoder) er det, i det mindste handler hun ligesaa meget, den lønlige seer man ei saa ofte, som man burde, vi mene Biepersonernes Handlinger har ei nok at bestille med Hovedpersonen. — Hvad Cleons Karakter i sig selv angaaer, da er den i vore Tanker ei saa vel udført, som de trende anførte, at den er noget overdreven er ingen Feil, thi det Ord alt for lønlig medfører dette Begreb, men dog synes os, at den kunde og maaskee burde være lidt mindre overdrevet, i det ringeste kunde maaskee de to Indfald med Barometret og Klæderne have

nogen Grund; — men ikke desto mindre ere vi meest fornøiede med denne, og naar Cleon var virkelig Hovedpersonen, havde vi ei noget at udsætte paa den; — kuns dette synes os usandsynligt, at Cleon tør betroe sig til Hr. Hieronimus; — sal. Schlegel har med Rette indseet, at den lønliges Karakter bliver kuldkastet, naar man giver ham en Fortrolig. — Men med Hieronimus's Karakter ere vi slet ei fornøiede. — Den er i vore Tanker ei allene overdreven, men og usandsynlig; — at han var anstukket af politiske Griller, at han har nogle Indbildninger om sin egen Indsigt, at han var en Mand, som troede om sig selv, at han var i Stand til at giøre gode Fredstraktater; at han havde alle disse Egenskaber er ei urimeligt, men at han, hvis Opførsel i andre Omstændigheder er fornuftig, skulde indbilde sig, at Freden imellem fremmede Magter ei kunde blive sluttet uden hans Vidende og Villie, er neppe mueligt, med mindre han havde et heelt Dosin Skruer løse i Hovedet; — ja! denne Karakter er i vore Tanker saa overdreven, at den politiske Kandestøber, hvor stærk den og er, paa ingen Maade kan sættes i Ligning med den. — At en politisk Kandestøber, en grov Borgere, en Mand uden Opdragelse, en Mand, hvis hele Adfærd ligner en Nars, at han nu kan faae Borgemester-Griller er neppe unaturligt, i sær da han paa det sandsynligste ved de tvende Raadsherrer bliver bedragen, men meget rimeligt, men at en Mand, som Hieronimus, som er en Adelsmand, og derfor maa rimelig Viis have nogen Opdragelse, og som for Resten taler meget fornuftig, som paa den beste og fornuftigste Maade irettesætter sin Kone og Datter, at han, sige vi, skulde falde paa slige Indbildinger, er, saa vidt vi skiønne, ei rimeligt, i det ringeste troe vi, at Forfatter-inden burde mere og ved flere Omstændigheder have giort denne hans Karakter sandsynlig, thi havde hun endda givet ham en eller anden, som kunde have bestyrket ham i hans Indbildinger, og som tillige formaaede noget, eller vilde indbilde ham, at han kunde udvirke noget vigtigt, eller ladet Læserne og Tilskuerne vide, at han var slet opdragen, eller for Resten ladet ham være en Nar, saa kunde det staae ved sit Værd; men Leonard, den eneste, som i den hele Comedie er bekiendt hos de Store, eller indbilder Folk det, foragter Hieronimus, eller i det mindste ei er hans fortrolige, thi han siger jo reent ud til Cleon om ham, (om vi huske ret), at han troer ei alt hvad han siger om sine store Bekiendtskaber, m. m. — Alle hans Dialoger om Statssager have meget liigt med den politiske Kandestøber, endog en Efterligning af det løierlige om Landkorter; det politiske Collegium skal hans geographiske Beskrivelse være, som han giør paa Gulvet, men den kan, saa vidt vi skiønne, paa ingen Maade sættes i Ligning med Originalen, om vi end troede, at slig en Beskrivelse skikkede sig i denne Mands Mund. — Stedmoderens Karakter er meget almindelig, den har en Deel tilfælles med Goldonis Conqvette Enke, Enken i Dancourts *le chevalier à la mode*, Veises List über List, og flere Comedier; — dette have vi at udsætte paa den, at den forandrer sig fra det Øieblik af at Lucilie bliver forlovet med Leander, i det ringeste indseer vi ei Aarsagen til, at hendes Opførsel imod Lucilie bliver saa fornuftig; — Datterens er i sig selv Uskyldighed, og hun er høist enfoldig, men hvor Jomfru Biehl har kundet med et bryde den saaledes af, er os meget ubegribelig; thi Lucilies Forstand er ved

Stedmoderens Opførsel ganske forknyttet, hun er saa enfoldig, at hun tager den altonaiske Mercurius an for en Mandsperson, og dog taler hun meget fornuftig og patetisk om hendes bange Siæl, m. m. da Leander i nogle faa Repliker har meget theoretiskt igiennemgaaet en Deel af Moralen; — mon det er mueligt, at Siælen saa snart kan udvikle sig? — nei! vi troe at der skal mere end saa kort en Samtale til at bringe en knyttet Forstand i saa fuldt et Lys, da Erfarenheden, foruden den menneskelige Natur, viser, hvor stor Tid der behøves til at oplyse Forstanden, og at der behøves en lang og fornuftig Omgang til slig en Forandring, som ei lader sig giøre ved faae Samtaler. — Leonards Karakter er Studserens og almindelig. — Leanders er ei heller meget original, men meget god. —

Dialogerne har den Dyd, som udmærker det biehlske Sprog, nemlig en ypperlig Dansk; — kuns dette har vi at udsætte paa Sproget, at det er for monotonisk; fast alle Personerne fører en Mundart, og alle lige indtil Henrik og Pernille taler ligesaa smukt, som Leander og Cleon; en Feil, som den naturlige Comedieskiver meget maa vogte sig for; thi er det en Sandhed at en Comedieskriver bør udtrykke de Personers Karakter saa naturlig, saa (det forstaaer sig uden at støde Ærbarheden) er det vel og en unægtelig Sandhed, at en Henrik og Pernille ei bør tale saa smukt, som Folk af en god Opdragelse; de største Comedie-Forfattere har indseet denne Sandhed, og en Moliere, en Holberg og flere har iagttaget den. — At Jomfru Biehls lønlige Beiler har den Feil, troe vi, men da den ei er trykt, kan vi ei afskrive Stæder til at bestyrke vor Dom; — vel sandt, Henrik siger, »du lille Taske!« men vi troe, at slige Ord ei udmærker et naturligt Sprog allene. — Vittigheden mangler uden Tvivl Dialogerne, i det ringeste den naturlige; det Sted, hvor Stedmoderen falder fra en langt forskiellig Tale med Cleon, og spørger ham: Hvor han har kiøbt Tøiet til sin Vest? er uden Tvivl for afbrudt, man kan i vore Tanker mærke, at Forfatterinden taler derfor paa en Maade at sætte Cleons hemmelige Karakter i et større Lys, og ei Stedmoderen, men hans Svar derpaa, at han nemlig ingen Skrædder har, er i vore Tanker ved Hals og Haar trukket ind. — De have, saa vidt vi skiønne, en heel Hob kiedsommeligt; de trætte mere end de opmuntre, de har ei det ægte og sunde comiske Sprog, de sysselsætter sig med nogle overdrevne Indfald, for Exempel, naar Hieronimus vil hente Brevene i Roskilde, naar Lucilie tager den altonaiske Mercurius for et Mandfolk, m. fl. som i det mindste ei har virket andet paa os, end Gaben, de interesserer meget lidet, og neppe kan man ved at høre dem trekke paa Smilebaandet. — Leanders ere endog noget for tørre. — Men Henriks og Pernilles ere frie for al Vittighed, som passer sig paa slige Folk; — dog det er sandt Henriks Drøm, — men den er jo saa gammel. —

Overalt har denne Comedie ei noget nyt, og sandelig det er vanskeligt nok at skrive i slig en Karakter, som en Moliere kuns har beskrevet med et Par Ord i le Misontrop 2 Akt 4 Scene, men ei selv udarbeidet, og som tre gode Tydske har udarbeidet. — At foretrække denne for disse vove vi ingenlunde, end ei tør vi foretrække den for Cronegs, hvor usandsynlig han endog maaskee har giort

sin Karakter, i det mindste passer Sproget sig meget bedre hos hans Philip og Lisette, end her hos Henrik og Pernille. — At denne Comedie for det meste ei indeholder noget særdeles nyt, seer man let, naar man har læst Schlegels, Veises og Cronegks foruden andres. Vi ende denne vor Dom om dette nye Beviis paa Jomfru Biehls Flittighed; — vi have sagt vore Tanker (og vi have flere) om den, da vi troe, at de ere rigtige, og vore Læsere seer let, at den ei har fornøiet os ret meget. — Vi tilstaae det, men ikke desto mindre tabe vi ei noget af den Høiagtelse vi have for Forfatterinden, fra hvis Pen vi baade vente og paa det heftigste ønske Arbeider i de rørende Comedier, thi det lader sandelig, som at det comiske falder hende ligesaa unaturligt og vanskeligt, som det rørende for Holberg. — Skulde Forfatterinden ville værdige vore Blade et Øiekast, ere vi fornøiede; men skulde hun værdige os et Svar, vilde vi blive stolte, thi hvo maa ei blive stolt, naar en Kiendere, som med Indsigter forkynder Beskedenhed, (og om den tvivle vi ei) vil svare, og hvor meget got føder ei slige Stridigheder af sig? — dog vi haabe maaskee for meget. —

Cleons Role havde Hr. Rose. — Rolen udfordrer just saadan en Akteur, som kan sige en heel Hob med sit Ansigt, og Hr. Roses var sandelig fuldt af Mysterer. — Den Urolighed, om man saa maa kalde det, som en lønlig Karakter udfordrer, iagttog han rigtig; — kun ved den sidste Forestilling kom det os for, som han var for rolig, da han indsvøbte Juvelerne, og han gav sig maaskee for meget Tid; for Resten underholdt han sin Karakter paa det ypperligste, og hans stumme Spil var meget naturligt. — Stedmoderen var Jomfru Bøttger. — Hun reciteerte mange af sine Repliker med sin sædvanlige Monotonie, da hun i sidste Akt sidder i Afmagt i Lænestolen, kom det os for, som den var mere den grædendes end den forbittredes, og vredes; de Ord den alt for lønlige Beiler gav hun en ganske besynderlig Vægt, som forraadede Titlen af Comedien. Hvad Aktionen ellers angaaer, da var den paa mange Stæder god. — Et Par Træk til Exempel: den Mine hun giorde, naar hun udsiger de Ord til hendes Mand: »ingen Siælemesser!« og til hendes Datter, »mig syntes,« — denne Mine hun ved disse Stæder havde, var naturlig og god, thi den udtrykkede den Fierhed, som hun efter sin Karakter skulde og burde udtrykke. — Men om hun ellers havde valgt den rigtige Karakter at spille sin Role i, veed vi ei til visse; det kom os for, som hun spilte den meeste Tid Enkens i *le chevalier à la mode*; hun spilte, som os syntes, Coqvettens, og vi veed ei, om det er hendes Karakter; vi troe snarere, at den var en vis Letsindighed og Forfængelighed, end den er Coqvettens, der ligner i vores Tanker en stor Deel af Hr. Veises Melusine i hans mistrauische. — At hun spilte i Coqvettens Karakter, slutte vi af den Mine og det Øiekast hun giorde Hr. Leonard, da hun giver ham Viften; — vel erindre vi, at hun har denne Tanke, »at man saaledes bør bære sig ad, for at faae Mandfolkene som man vil,« men vi erindre ei, og kan ei af flere Stæder slutte, at hun skal mene andet med disse Ord, end Herredømmet. — Dog maaskee en eller anden Tirade i Comedien er af os forbigaaet; vi have ei læst den, og det skulde være os, om ei af andre, saa dog

denne Aarsag, meget kiert. om Forfatterinden vilde oplyse et og andet Sted, hvor vi kunde have feilet. — Den Post, som vi nyelig talte om, nemlig om at vælge Karakteren, er en Post, som enhver god Skuespiller maa studere, ja nøie studere, han bør endog studere hele Comedien igiennem, slutte sig til hvad Karakter han bør spille, men Naturen skal lære ham hvordan han bør spille den; — giør han ei det sidste, bliver han ingen Skuespiller, men forsømmer han det første, bliver han blot Maskine, han spiller da alle Roler i en Karakter, — vi ville oplyse dette med et Exempel: fast i alle Comedier er der en Jomfru, som skal giftes enten med eller mod sin Faders Villie, m. m. — En Aktrise, som vil spille alle disse Roler paa en Maade bliver endelig ubehagelig, og det er saaledes beskaffen med alle Roler; — kan man ei af Stykket, enten formedelst dets Utydeligheds skyld, eller Rolernes Ubetydighed, ei vist slutte sig til den Karakter, som Forfatteren har meent, saa har Skuespilleren Ret til at vælge sig en Karakter selv, og jo bedre han i sit eget Valg treffer Naturen, desto større Beviis er det paa, at han har Indsigten, en Egenskab, som hos en fuldkommen Skuespiller er ganske nødvendig. — Hr. Clementin havde Hieronimi Role. — Hvor vanskeligt det maatte nødvendig være for ham at treffe den rette Aktion, vi mene at treffe Middelveien imellem en naragtig Borger og en naragtig Adelsmand, (thi han heder jo naadige Herre, uagtet han har det borgerlige Navn Hieronimus), saa spilte han den meget ypperlig, hans Ansigt og Recitationen sagde ei allene det det skulde sige, men han havde paataget sig en vis Dybsindighed, som var hans Role saa egen, og som giorde i det ringeste paa os en god Virkning. — Lucilies Role havde Jomfru Fogh. — Hun behagede meget lige indtil hun i sidste Akt begyndte at tale saa fornuftigt, — dog det er ei hendes Skyld. — En Feil begik hun, og det var denne: da hun gik bort fra Cleon, kastede hun ei sine Øine til Cleon, saa Tilskuerne kunde mærke det.

(Resten i næste No.)

Den Dramatiske Journal.

No. 20. TIRSD. D. 10, MANDAGEN D. 9. OG TORSDAG D. 12 DEC., 1771.

DEN ALT FOR LØNLIGE BEILER. (sluttet).

Aarsagen, hvorfor Jomfru Fogh burde paa en mærkelig Maade kaste sine Øine til Cleon, naar hun gaaer ud, ligger i Cleons Ord, naar han taler om det Indtryk dette hendes Øiekast giør paa ham; vi i det mindste bleve meget forundrede, da vi hørte Cleon

tale saaledes, da vi end ei tredie Gang kunde vide, hvorom han talte, — Dette »Ih!« som hun skal sige, naar hun finder Juvelerne, var, saa vidt vi skiønne, for svagt udtalt, thi dette Skrig burde været udtalt saa høit, at man kan forestille sig, at hendes Stedmoder kunde høre det i sit Kammer. For Resten behagede hun virkelig i denne Role, og hun har mange Talenter til Roler af denne Art. — Leonardes Role havde Hr. Hortulan, og Leanders blev spillet af Hr. Musted. — Disse to Skuespillere giorde uden selv at være Skyld deri, en meget maadelig Figur. — Den første spilte i Leonards Role, som er Studserens; at han ei har Talenter til denne Role, er vel ligesaa afgiort en Sag, som det er uden Strid, at den anden spiller slige Roler ypperligt; vi vil ei engang tale om Hr. Hortulans Dialekt, men allene om hans Alder og Aktion, som i ingen Maade bliver den flygtiges; og begribe vi ingenlunde, hvor Direkteuren eller Forfatterinden, (thi vi veed ei til visse, hvem der har uddeelt Rolerne), som dog nødvendig maa kiende disse Skuespillere, har kundet falde paa det underlige og fast urimelige Indfald saaledes, at uddele Rolerne. — Hvad ellers Aktionen i sig selv angaaer, da vil vi kuns erindre, at Hr. Hortulan var Rolen selv meget lidt bevandret, og Hr. Musted viste lidt mere Følelse, end han pleier, — dog det var kuns saare lidet. — Hr. Londeman var Henrik. — Hans Role var ham al for liden, og det falder os ubegribeligt, hvorfor man uden Nødvendighed vil besvære slig en gammel Akteur med saa ubetydelig en Role, og hvorfor Hr. Hansen ei lige saavel kan spille Henriks Rolen i dette Stykke, som i Hr. Vandals Stedmoder, i sær da denne sidste har baade i Arbeide for Akteuren og Vittigheden saa meget forud for den lønlige Beiler. — Paa Jomfru Halle, som spilte Pernille, og hvis Role udfordrer en meget liden Aktion, finde vi kuns at udsætte, at hun var for lattermild, i det ringeste troe vi, at hun ei burde have stor Aarsag til at lee, da hun havde glemt at belave sig paa en Flaske ved sidste Forestilling, da hendes Frue faldt i Afmagt. —

Om Klædedragterne behøve vi ei at sige andet, end at Jomfru Bøtger havde en (thi vi have erkyndiget os derom) nye Dragt, og at Jomfru Halles Dragt var den samme nyemodige, som hun havde i de tre Friere, (see No. 9.) — vi troe, at den er alt for smuk til en Pernille, thi vi have altid været af den Tanke, at Sandsynligheden i Klædedragterne bør nøie iagttages. —

Parterret har i disse Aftener været meget tomt, og det skulde sandelig giøre os meget ondt, om Ober-Direkteuren Hr. Sarti skulde for den bekiendte Mandags skyld, lidet noget Tab, da vi ere forvissede om, at han er meget uskyldig i den dramatiske Journals Opførelse, (hvis Hensigt han uden Tvivl ei kiendte), og det er en Mand, som paa ingen Maade sparer paa at sætte Theatret i den beste Tilstand han kan, men forbinder den største Lyst og Iver til at behage Publikum, med mange Omkostninger. —

SOLIMAN DEN ANDEN, med Tilnavn den Prægtige, Comedie i tre Akter, oversat af C. D. Biehl efter Hr. Favorts le Soliman second surnommé le magnifique.

Vore Tanker om denne Farce have vi allerede sagt i det siette Nummer af vor Journal, og vi finde ei Aarsag i at igienkalde dem. — Hr. Rose spilte sin Role fortreffelig, til Beviis er det nok at erindre ham, da han hørte paa Delias Sang, thi da saae man, hvor stærkt han gradeviis udtrykte Kierligheds Affekten, ja! han giorde det i vore Tanker saa naturligt, at man næsten skulde troe, at Hændelsen var virkelig. — Elmires Rolle blev igien spillet af Jomfru Fogh. — Jalousien og den Grad af Misundelse hun efter Rolens Natur skulde udtrykke i Ansigtet, giorde hun meget slet, thi hendes Ansigt har hun slet ei i sin Magt; Recitationen var ei meget god. Om Madame Knudsen vil vi allene sige dette, at hun i Aften, efter vore Tanker, sang meget got, og at hun havde rettet den Feil, vi i No. 6. har sagt hende. — Jomfru Halles Aktion var bedre i Aften, end sidst, dog mishagede hun os meget, da hun skulde paatage sig den rørende Karakter, men hendes Sang vare vi slet ei fornøiede med; thi uagtet at Hr. Kirkof, (hvis fortryllende Harpe er det meste, som forfører), selv i Aften var tilstæde, begyndte hun dog urigtigt, og for Resten var hendes Stemme i Aften frem for nogen Tid meget ubehagelig. — Direkteuren har ladet Hr. Londeman beholde Osmins Role, og, saa vidt vi skiønne, ei af anden Grund, end vi har paastaaet, at han ei burde have den. —

Divertissementet var det sædvanlige, og Hr. Soelberg udtog sig i Aften fra alle de andre, ved med sin bydende Fod at bestyre Orchestret, og ret at vise Parterret og Logerne, hvor uundværlig han var. —

CRISPIN, SOM FADER, Comedie i tre Akter, oversat efter Crispin, als Vater.

Forfatteren til denne Comedie er os ubekiendt, og har vi ei endnu kundet faaet hans Navn at vide. — Titlen til Stykket selv forraader strax, at Crispin er Hovedpersonen, og det har en heel Hob af Dialogernes Vittighed tilfælles med Moliere, Holberg og Regnard. — I sær ligner den Dialog, som Lisimon har i 3 Akt med den rette Orgon, meget Dialogen i Holbergs Huusspøgelse imellem Leonard og Hieronimus, og i Regnards *le retour imprevu* imellem Hieronimus og Mad. Bertram. — En heel Hob Vittighed ere Dialogerne fulde af, de ere for det meste meget muntre, og det maa de endelig, naar de ligne oven anførte Mynster; kuns nogle Stæder kan man mærke, at Forfatteren har opofret Sandsynligheden, for at forlænge det latterlige, for Exempel, naar Lisimon taler med den rette Orgon, uden at vide at det er ham, da Crispin har udgivet sig for ham, siger O. til L., at han er den rette Orgon, m. m. svarer Lisimon, at han er maaskee hans Huushovmester; dette troe vi at være meget usandsynlig, at en

Mand kunde falde paa sligt et Svar uden nogen grundig Aarsag. — For Resten behager dette Stykke meget hos os, og det maa det nødvendigt, naar Theatret eier saa beqvemme Skuespillere til Comedier af denne Art, — Oversættelsen er, saa vidt vi vide, ei trykt, men, saa vidt vi skiønne, meget skikket til Theatret. —

At denne Comedie maatte behage, uagtet den Smag hvori den er skrevet, er heel bekiendt for Kiendere af Plautus, og følgelig Moliere og Holberg, er meget rimeligt, da Hr. Londeman var Crispin, hvis Navn er mere end vor Roes og Kritik i slige Stykker. — Hr. Hortulan spilte Orgons Role meget got, i sær hovede os den Scene med Hr. Clementin, som havde Lisimons Role, og som var uforbederlig. — I Steden for at opholde os ved Hr. Londeman og Hr. Clementin, (thi at afskrive alt det fuldkomne hos dem, er umueligt), vil vi fortsætte de Tanker, som vi have yttret i det fiortende og femtende Nummer af vor Journal. — Den Mening om Balletternes Afskaffelse har vi siden nøiere eftertænkt, og vi finde ei endnu Aarsag at igienkalde den; — naar Theatret først eiede gode Skuespillere, som man kunde have det Haab om, at de med Tiden og ved en forstandig og upartisk Direkteurs Anførsel kunde opfylde de Roler, hvortil de antoges, naar, sige vi, Theatret var forsynet med slige unge Skuespillere, og dets Indkomster vare mere end tilstrækkelige til at lønne dem, holde vi for, at Operetter burde foretrækkes Balletterne; ja men, hvor skal man faae Sangerne fra, vil man spørge? — Dette Spørsmaal er meget naturligt, men vi troe, at naar Kassen var i Stand at lønne dem fordeelagtigt, mene vi ei, at det ei var saa vanskeligt, og kunde (det forstaaer sig selv, naar ellers alle Omstændighederne vare lige) en Skuespiller, som havde Stemme til at synge med, foretrækkes en, som ingen havde; — foruden Balletterne giøre de italienske Operer meget til at sætte de danske Skuespil tilbage; og i hvor meget end vor naadige Monark understøtter dem, troe vi dog, at der tabes mere, end der vindes, ja! vi troe, at saa længe baade den italienske Opers og danske Skuespils Kasse skal være tilfælles, kan umueligt den sidste bestaae. — Dette er, saa vidt vi skiønne, ei urimeligt, thi alle Operisterne, (naar vi undtage Hr. Musted), ere indfødte Italiener, og følgelig som Fremmede maa lønnes saa meget, og Dekorationerne altid ere kostbarere, da de ere flere, og, foruden Klædedragt, Statister, m. m. udfordrer en stor Sum Penge. — Hvad Skuespillernes Antagelse angaaer, saa behøve vi ei at sige andet om dette, end vi før have sagt, kuns dette ene troe vi os pligtige at forandre: Vi har nemlig yttret den Tanke, at Skuespillerne Tid efter anden burde befordres til gode Betieninger; dette, sige vi, har vi nøiere eftertænkt, og fundet dette Forslag (thi for andet ansee vi ei vore Tanker) mere skadeligt end nyttigt, baade i Henseende til Skuespillerne selv og til Theatret, thi udfordres til en fuldkommen Skuespiller (Talenterne, behøve vi vel ei engang at tale om) en Læsning og udbredt Kundskab i de skiønne Videnskaber, foruden andre Indsigter, som udfordrer megen Tid; denne Aarsag synes vel ugrundet, men vi troe den er det ei, thi naar en Skuespiller ventede sig andre Embeder, var det ei rimeligt, at de opofrede deres Tid til Skuespilkunsten, men mere til det Embede, hvorom de kunde giøre sig Haab; og hvad slags Em-

beder kunde vel en gammel Skuespiller have? — at giøre ham til Klokker, Graver, eller andet sligt, som ingen Forstand udfordrer, var for uværdigt et Embede for en habil Akteur, og Haab om et vigtigt Embede, som udfordrede andre Videnskaber i en høiere Grad, (vi sige med Villie i en høiere Grad, da vi ei kan tænke en grundig Indsigt i de skiønne Videnskaber, uden at den er forbundet med Indsigter i de andre), end de, som udfordres til en god Skuespiller, vilde holde dem fra for meget den sande Iver at giøre dem fuldkomnere i deres Skuespiller-Embede; — at det Forslag var skadeligt for Theatret, er fornødent, naar Theatrets Velfærd beroer paa gode Skuespillere; vor Mening bliver altsaa, at det var bedre, ja meget bedre, naar Skuespillernes Løn var saa fordeelagtig, at de ei skulde have Lyst at komme fra Skuepladsen, og naar de endelig vare blevne saa gamle, at de ei mere kunde spille, burde de, (det forstaaer sig, naar Kassen var i Stand), beholde deres fulde Løn; — men at de ei for intet skulde lønnes, kunde de i Mangel af en god Direkteur, bruges til at have Opsyn med en Planteskole, eller selv at føre de unge Skuespillere til en god Aktion; — men, vil man med Rette sige, hvor er Planteskolen? hvor er Kassen? — ja vi veed vel, at begge Dele desværre fattes, men det første burde og kunde være, og maaskee det sidste kunde og blive bedre, men ikke desto mindre har vi ei vildet undladet at sige det, som os paa nogen Maade syntes betragtningsværdigt til den danske Skuepladses Forbedring, som, uagtet den endnu staaer, dog truer med et Fald, som maaskee et heelt Aarhundrede neppe vil opreise. — Men til Sagen. —

Datterens Role havde Jomfru Fogh. — I det eneste Situation, som udfordrer en god Aktion, feilede hun, og det var da hun skulde bede sin Fader om Forladelse, her havde hun hverken Minen eller Tonen; — det første vil vi ei engang tale om, da hun fast altid er foruden det rigtige og paa Situationen passende Mine, men Tonen kunde hun dog i det mindste forandret, thi den svarte i ingen Maade paa Repliken, den var ganske ligegyldig, uagtet Repliken udfordrede i det mindste den bedendes Tone, om ei den affektfuldes, thi hun er jo forelsket i Leander; vi vil ei tale om, at hun staaende bad om Forladelse. — Hr. Musted var Leander. — Jomfru Halle var Lisette, og spilte meget naturligt. — Hr. Ørsted var Bonden, han spilte sin Role ligesaa naturligt og ypperligt, som han var urimeligt klædt, thi hans Dragt var en gammel rød fransk Dragt; og Dragterne burde og Direkteuren have Indseende med. — Hr. Irgens var Dorimont. —

DIDERIK MENSCHENSKRÆK, Comedie i en Akt, af Hr. Baron Holberg.

Dette Efterstykke, som har en Deel af Intrigen tilfælles med Plautus hans Curculio, (Comedie i fem Akter), og som vi før have sagt vore Tanker om, (see No. 15), blev forestillet af de samme Skuespillere, som sidst, af hvilke Hr. Clementin spilte bedre, end sidst,

thi han forstærkede Recitationen en heel Deel. — Hr. Londeman forandrede et Sted af Uforsigtighed i Repliken, naar han er den falske Christoffer Maurbrækker, skal han sige, at han er den tapperste Mand i hele Bastionen, forandrer han det Ord »Bastion« til »Garnison«, en Forandring, som vi troe indløb imod hans Villie, (da han ellers altid forandrer Replikerne meget vittigt), og som borttog alt det comiske. — Men for Resten var han, som han pleier. — Hr. Hortulan gik meget vel an. — Madame Knudsen, uagtet vi ei indsee, hvorfor hun skal have denne Role, da det er meget usandsynligt, at hun er Moder til Jomfru Conradi, fyldestgiorde det man burde vente, nemlig hun paatog sig den rigtige og travrige Karakter, og underholdt den altid. — Madame Hallesens Aktion er under Kritiken; men hvor hun kunde, da hun var forklædt, og skal bortføres i Jomfruens Sted, gaae ud af Jødens Dør, er en ubegribelig enten Skiødesløshed eller Vankundighed; thi hvem af de to Fruentimmer er den rette? — Af de øvrige ville vi kuns tale om Hr. Ørsted, som i Aften havde ladet Naturen ligge hiemme, eller i det mindste overdrev sin Stemme og hele Aktion saaledes, at han blev væmmelig. —

COSAKKERNE OG DE UNGERSKE HUSARER, en lystig Ballet. componeret af Hr. Piattoli.

Dersom det er en afgiort Sag, at en god Ballet bør have samme Egenskaber, som et got Drame, bliver denne Ballet ei af de beste, thi den har for mange Handlinger, af hvilke nogle slet ingen Forbindelse har med de andre; Slagsmaal, Tyverie, o. s. v. er denne fuld af, og troe vi, at der kunde giøres fire af den. — Den Scene med Drengen, naar han paa Knæ beder om Forladelse hos Mændene, er for sig selv betragtet ypperlig, og vilde giøre den beste Virkning i de alvorlige Balletter, men om den er her paa sit rette Sted, veed vi ei. — Men ellers, om vi ei tage Feil, er denne Ballet en af de beste, vi har havt siden vor berømte Hr. Saccos Balletter, hvilke altid vare fulde af den interessenteste Composition; Inventionen i Dandsen hover os meget; i sær i Qvartetten, og uagtet at Compositionen i sig selv ei er saa fuldkommen, som den kunde være, maa man deels betænke, at Hr. *P.* ei har kaldt den anakreontisk eller venerisk, men en lystig Ballet, i hvilke man lige saa lidet venter sig Realrigtighed, som i de lystige Operetter; deels maa man være fornøiede i Henseende til Dandserne, af dem er Balletmesteren Hr. Vincentius Piattoli, en Danser, som mere udmærker sig ved stærke Spring, end ved det fine i Konsten, har en god comisk Pantomine. Hr. Ludvig Ronzi derimod danser, om vi skiønne ret, mere konstigt og net; Pantominen er just ei den beste. — Madame Giertrud Adriani holder ei altid Takten, men ellers er meget vel bygt til Dans, — Pantominerne ere temmelig gode. — Madame Piattoli har ei den beste Bygning for Theatret, men danser høist nøiagtigt, og hendes Armer fører hun ganske uforbederligt. — Jomfru Mariane Ricci er en

Danserinde, som baade i Henseende til Figuren og Dansen er en værdig Danserinde for Hr. Soelberg. —

Disse mange nye antagne fremmede Dansere er et Beviis paa, at Hr. Sarti søger paa alle muelige Maader at fornøie Publikum; man burde være ham forbundet derfor, men meget maatte man takke ham, dersom han havde anvendt disse mange Penge paa at faae nye og gode Skuespillere. — Et Par Gange har Hr. Piattoli været syg, og det værste var, at Hr. Soelberg dansede i hans Sted. — Den bekiendte Mandags Aften kom Madame Adriani til Skade i Foden i den sidste Pas de Deux; Hr. P. har de andre Aftener danset med Jomfru Knudsen den ældere, som er bleven ukiendelig i Vinter, hvilket vi tilskrive hendes Dandser. —

Den Dramatiſke Journal.

No. 21. Mand. den 16, Torsdagen d. 19 og Mand. d. 23 Dec., 1771.

PLUTUS OG PENIA, eller Proces imellem Fattigdom og Rigdom. Comedie i 5 Akter af Hr. Baron Holberg. —

Aristophanes har skrevet en Comedie af samme Navn, som Holbergs, og noget af Indholdet skylder Holberg denne græske Comedieskriver. — Dog det er kuns noget i det hele; thi Aristophanes hans *ΠΛΟΥΤΟΣ* (Comedie i fem Akter) indeholder kuns denne Handling: at Plutus, Rigdommens Gud, faaer sit Syn, og kommer til Staden efter Begiering, og at Fattigdom *(Πενία)* bliver giort landflygtig. — Altsaa er den dobbelte Handling i Holbergs Plutus, at nemlig Penia først, og siden Plutus bliver dreven i Landflygtighed, m. m. ingen Efterligneelse af Aristophanes. — Nogle af Personerne har Holberg beholdt af Aristophanes, men andre har han reent skabt, og det er for Ex. Diogenes, og alle de Samtaler imellem Diogenes og Davus, Diogenes og Plutus, m. fl. ere Holbergs egne; men andre har han med det meste af deres Dialoger indført, for Ex. Offerpræsten hos Holberg er den samme, som hos Aristophanis *Ιερεὺς Διός* (see 5te Akt 2den Scene).

Vore Læsere see altsaa, at Holberg har været en Efterligner af denne græske Comedieskrivere; vi have paa et og andet Sted, naar vi har talt om Holberg, saa vidt vi nogenlunde for Rummet har kundet, søgt at bevise, at denne store Mand var en stor Efterligner af de gamle, og i sær af Plautus, og maaskee undertiden ei andet, end en fri Oversætter; — dette uagtet kalder vel ingen i Tvivl, at han jo er en af de største comiske Skribentere i sit Fag; men hvorfor? — fordi han har brugt de gamle? — nei! men fordi han har brugt

dem, fordi han har taget hele Scener af dem med Valg og Smag; — denne Egenskab, at han altid anbragte alle de Indfald han laante hos andre, paa det rette Sted, at han aldrig gik i at laane Vittighed, uden for den Art, som hørte til hans Lod, og at han gav dem de rette nationale Vendinger, at han endelig indstrøede sine egne Indfald imellem, som aldrig manglede det sande comiske, som paa en ganske utvungen Maade opvækker Latter, og som passer sig paa Personerne, som sige det; denne sieldne Egenskab, sige vi, er det, som giør Holberg, naar han allermeest laaner af Fremmede, til en fuldkommen original Comedieskriver, og som nogle nyere har manglet; thi de har meent det at være nok, naar de har anbragt et sandt comisk Indfald, ubekymrede om enten det passer sig paa de Personer, som de lader sige dem, eller ei, enten det i Henseende til Comediens øvrige Indretning klæder vel her eller ikke, sammenskrabe de af en stor Høi af Comedier nogle, som dem synes de vittigste, dem anføre de uden Henseende til om den Art af det comiske passer sig til de øvrige Indfald; de sammenblande ofte et heelt Dosin forskiellige Tirader, skrevne i en lang forskiellig Smag, og hvordan seer da slig en Comedie ud? — den kommer os for, som en latinsk Stiil, som ei indeholder andet, end en skrækkelig Hær af gode Phraser, tagne af de forskiellige Autorer, hvilke, skiønt enhver kan være ypperlig for sig selv betragtet, men naar de bliver uden Valg og Smag brugte, udgiøre et græsseligt Uhyre. — Saadan udseer og uden Tvivl en Comedie, som bestaaer af slig en smageløs Sammenblanding, og begge ligne (man tilgive os dette fæle Billede) en Harlekindragt. — Enhver, som vil have Navn af en god Comedieskriver, naar han ei selv kan være vittig nok til at skabe nye Indfald, bør, saa vidt vi skiønne, efterligne uden at være Slave, han maa gierne bruge andres Tanker, ja andres Ord, men han maa bruge dem paa sit rette Sted, han maa omhyggelig see til, at han i sit Valg er nøiagtig i at udgiøre det hele, thi giør han ikke dette, bliver hans Comedie ei andet, end en Vanskabning, eller rettere en Compilation uden Orden, Valg og Smag. —

Hvad ellers denne Comedie angaaer, da ansee vi den for en af Holbergs middelmaadigste, og vi kunne ei begribe, hvor denne naturlige Forfatter kunde falde paa dette Subjekt, dersom Erfarenheden ei har viist, at en Comedie jo mere den har for Øinene, desmere behager den den Deel af Publikum, som besøger Skuepladsen, hvor meget end den gode Smag undertrykkes; dette mene vi at være den eneste Undskyldning for Holberg, en Mand, som ellers besad den gode Smag i Comedien i saa høi en Grad. — Men uagtet alt det unaturlige, alt det urimelige i det hele, har dog denne Comedie mange smukke Stæder, for Exempel med Davus, o. s. v. — Dialogerne ere for det meeste opfyldte med Geniets Ild, som altid holde Siælen i Lune, nogle af dem ere vel alt for tørre, for Ex. Plutus og Peniæ, samt nogle af Diogenis, men man maa deels betragte, at Holberg ei havde sin Styrke i det rørende og alvorlige, deels maa man for de mange ypperlige Stæder oversee et og andet, som falder noget kiedsommeligt. — Poesien vil vi ei tale om; Versifikationen er, saa vidt vi skiønne, temmelig rigtig, men Tankerne ei med de stærkeste. — For Skuespillere, som kan spille Karakteer-Roler, er her ligesaa meget

at bestille, som for Akteurer, som har deres Styrke i de burleske. — Hr. Musted var Plutus. — Uagtet det er vanskeligt at spille slig en Role med en ædel Fyrighed, naar dens Ord ei har meget ophøiet hos sig, saa synes os dog, at Hr. M. burdet givet den med lidt mere Ædelhed, end han giorde. — Han sang, som man ventede, dog fyldestgiorde han os mere ved den første Forestilling, end ved den sidste. — Pennia var Madam Knudsen, hvis Aktion fortiener enhver Skiønners og upartisk Kienderes høieste Lovtaler; — thi hvo skulde kunde vente sig enten selv, eller at Aktrisen kunde blive sat i den allermeest rørende og ynkeligste Situation i denne Comedie, hvis alvorlige Repliker ere fulde af en vis Iis, som ingen uden den meget habile Skuespiller kan optøe? — men Madam Knudsen optøede denne Iis, hun spilte sin Role med den stærkeste Passion, og viste overalt, da hun har faaet Dommen, den yderste Grad af den sande naturlige Ømhed, Bedrøvelse og Kierlighed; dette giorde hun ei allene, da hun sang, men de Øiekast, de Miner hun opfyldte det tomme i Scenen med medens Retournellen varede, og som hun giorde til sine Børn, alt dette, sige vi, udtrykte ei allene uendelig mere, end Repliken, men endog, saa vidt vi skiønne, alt med den Passion, som den meest tragiske Situation udfordrede; og dette er dog Penniæs; at hun virkelig fældede Taarer var meget let at see; nogle lastede det og paa den Grund, at Aktionen ei kan blive saa fuldkommen, naar Skuespilleren føler virkelig Situationen, som den var naturlig; dette kan vi ei saa aldeles billige; vel tilstaae vi, at en fuldkommen Skuespiller bør ved den blotte Forstillelse giøre den samme Virkning, som en der virkelig føler Situationen i sin fulde Styrke; vel tilstaae vi dette, men en Skuespiller, som kan uden at føle Rolen, giøre ligesaa stor et Indtryk, som den der virkelig føler, findes der meget sielden; desuden troe vi, at dersom Imaginationen hos en Skuespiller, vi mene den Kraft, at kunde sætte sig i den Persons Situation, som Skuespilleren skal forestille, er en nødvendig Post hos en god Skuespiller, er det meget tilgiveligt at han græder, kuns han ei hulker eller forvirres; og hvorom alting er, troe vi, at en god Aktion skal bestemmes af det Indtryk den giør paa Hierterne, og naar man kuns til rette Tid og paa en naturlig Maade bliver rørt, er det vel lige meget enten Skuespilleren virkelig føler eller ei. — Hvad Mad. K. angaaer, da giorde hun et stærkt Indtryk, og er det os ligegyldigt enten hun græd eller ei; nok hun rørte, og blev ved Rolen. — Diogenes Rolen spilte Hr. Ørsted temmelig vel, Bondens meget vel, men i den fulde Mands, om vi ei tager Feil, var hans Aktion ret i høieste Grad viderlig; denne Role, som er høist naturlig og løierlig, og som han ellers har spilt paa det ypperligste, denne Role, sige vi, overdrev han efter vor Skiønsomhed utaaleligt, for Exempel, naar han spørger Plutus saa ofte om hans Navn, trækker han saa længe paa det Ord Pludriarchus, (hos Holberg staaer Plutarchus), og pludrer der saa uendelig, at han ved begge Forestillinger gik ud af Tonen og Karakteren; thi den løierlige Igientagelse af de Ord »Magistratens Tienere« udtalte han langt fra ei i den druknes Tone. — Aktionen var og den hele Tid Karrikatur, kort den gik efter vor Skiønsomhed til Ækelhed; dog hvad vil vi tale herom, at han giorde denne Role til en Karrikatur-Role, thi Offerpræstens Role giorde han latterlig, da dens Repliker ei har det mindste

latterligt hos sig, men den hele Scene indeholder en heel Hob alvorligt; enhver, som ei har hørt Hr. *Ø.* vilde uden Tvivl vente sig, at den Role blev spilt af en anden, end ham, (da han ellers ei meget passer sig til slig en Role), eller i det mindste, at den ei blev giort latterlig; men Hr. *Ø.* giorde al sin Umage til at giøre den grotesk, som er et stort Beviis paa, at han mangler Indsigt i Skuespilkunsten, eller at han ei har studeret sin Role. — Hr. Clementin spilte Timotheus's Role ypperligt; til Beviis er det nok at erindre ham, da han takkede Plutus for Gaven, men bad dog, at hans Medborgere ei maatte blive rigere, end han, m. m. thi her var han fuldkommen i Karakteren, — den gierige Mands gik og ypperlig. — Æsculaps Role vil ei selv sige meget, men hvad han skulde med Jupiters kan vi ei begribe, da han deklamerer meget slet. — Hr. Londeman var i Davi, og begge Skolemesternes Roler, uforbederlig god. — Men Hr. Bech var utaalelig i Menanders og Palestrios Role, hans Mæle behøve vi ei at tale om, men hans Aktion var unaturlig; til Beviis: da han kommer ind med Pungen, giør han en heel Hob Krumspring, men hans Ansigt viste ei megen Glæde; hans høire Arm fægtede han saa underlig med, at vi hvert Øieblik var bange for Davi Ansigt. — Kavaleer-Rolen spilte han saa saa. — Men. og Pal. Role har vi før seet er bleven spilt af Hr. Knudsen, hvis Mæle ei er meget fordeelagtigt, men dog i Henseende til Hr. *B.* er meget got, men hans Aktion kunde i ingen Maade sættes i Ligning med Hr. *B.*, thi den havde en heel Hob Natur; — ellers er det løierligt nok at forkaste en Akteur for et slet Mæle, som ellers kunde blive en god Akteur, og antage en anden, som mangler Mælet i høieste Grad, og hvorom alt Haab næsten er ude. — Disse Erindringer kan Hr. Bech læse, dersom han vil, og kan han og skrive saa mange aftvungne og utvungne, ja indtvungne Svar til og Erindringer om os, som han lyster, uden at vi skal give os af med at besvare ham; thi alle hans Høfligheder taale vi gierne, om ei for andet, saa dog for Bogtrykkerens skyld, som vi ere forvissede om ei vil lide noget Tab, da de ere skrevne saa indsigtsfulde. — Dog et vil vi lade ham vide, at Riccoboni, som vi har henviist ham til, ei har skrevet nogen dramatisk Journal, som det lader til at Hr. B. har indbildt sig, thi hvad vil han ellers sige med at R. ei har skrevet for det danske Theater, m. m. — Hr. Prinsløv var Mercurius, Moralisten og Notarius. — Hr. Hortulan Dommeren, men manglede det, som han altid mangler i de smaa Roler, nemlig Hukommelsen. — Hr. Hansen var den anden Dommer. —

Den Musik, som Hr. Sarti har sat til Poesien i dette Stykke, er kuns en blot Melodie, og mere havde vi dog ønsket og ventet. — Dandsen af Philosopherne og de andre er af Hr. Soelberg, thi vi kunde see paa ham, at han var Fader til den. — Hvad Dekorationen angaaer, da vil vi kuns erindre at Fontainen ei gav noget Vand i Aften, hvorfor? veed vi ei. — Hvad Rolernes Omdeling angaaer, da burde maaskee Hr. Rose eller Hr. Hortulan været Jupiter og Offerpræsten. —

TARTUF, eller den skinhellige, Comedie i fem Akter, oversat efter Hr. I. B. P. Molieres l'imposteur ou le Tartuffe, — *den staaer i hans* Oeuvres à Amsterdam, *1679, 12.*

I Henseende til Karakterernes Anlæg og øvrige Egenskaber bærer denne Comedie fuldkommen Molieres Stempel; og i Henseende til Vittigheden og Dialogernes ypperlige Værdie svarer den, saa vidt vi skiønne, til det Begreb man bør giøre sig om en Comedie, hvis Forfatter med Rette fortiener Navn af den store comiske Skribent, ja med Stykkets Udarbejdelse er uden Tvivl enhver fornøiet, uagtet at det lader undertiden, som Personer komme og gaae bort, uden Aarsag, for Ex. Elmire i første Akt 3 Scene. — Men om Stykkets Subjekt selv er det beste, eller om den Skinhellige med de Farver, som M. har tegnet ham, giør den beste Virkning paa Skuepladsen, tvivle vi paa, thi vi troe deels med sal. Sneedorf, (en Mand, som med Rette kaldes den gode Smags Stiftere, eller i det mindste Fornyere), at man leer af Religionen, naar man leer af Tartuf, deels at Tartufs Karakter er saa heslig, at dens Afskyelighed dæmper alle de gode Bevægelser, som ellers bør opkomme. — At den første Aarsag er grundig, troe vi, thi om ei andet Ont foraarsages ved at see Tartuffe, faaer man dog Leilighed til at anhøre de dyreste Sandheder i Religionen med Letsindighed og Foragt. Det som Mad. Pernelle taler i 1ste Akt 1 Scene om Salighed, m. m. bliver vist latterlig, naar det siges af hende; men mon Religionens Sandheder bør paa nogen Maade foraarsage Latter? — Alle Tartufs Dialoger, hvor han vises som Hykler, ere i vore Tanker uanstændige at siges paa Theatret. — Denne Grund holde vi for at være temmelig vigtig, hvorfor Tartuf ei bør behage. — Vi ere forvissede om, at vi vil faae mange Modstandere, men vi troe, at Religionen lider mere Tab ved slige Afridsninger, end dens Værdighed bliver vedligeholdt, og dette bør dog neppe Comedien virke. — Dog troe vi gierne, at Moliere har med den beste Hensigt skreven sin Comedie, men Erfarenheden viser uden Tvivl, at Virkningen meget sielden bliver Forfatterens, som dog (thi det kan man see af Cleantes Repliker) har været at vise den rette Brug af Religionen. — At Tartufs Karakter er skildret med alt for heslige Farver, troe vi og at være en Aarsag, hvorfor denne Comedie ei bør behage veldannede Gemytter; Tartufs Hyklerie er saa afskyelig, at man reent glemmer Moralen, i det ringeste holde vi for, at den heslige Scene imellem ham og Elmire i 3 Akt 2 Scene, og i 4 Akt 5 Scene foraarsager mere Ont end Got. — For Resten ere de øvrige Karakterer paa det ypperligste udførte og anlagte, og afstikker paa den naturligste Maade. — Hvad Katastrophen angaaer, da er den meget god, kuns vi troe, at Tilskuerne ei ere fornøiede med Tartuffes Straf, han er saa afskyelig et Menneske, Tilskuerne kiende ham fra hans sorteste Side, og de ere saa opirrede paa ham, at de neppe nøies med at høre hans Straf allene, men ønskede gierne at see den, hvor stor den og var. — Mere behøve vi ei at sige om denne Comedie, hvis Dialoger er altid en Molieres, det er, ligesaa fulde af Vittighed, som af Æqvivoker. — Oversættelsen er, saa vidt vi skiønne, meget god, thi dens Forfatter har vidst at fordanske sin Original; vel forekomme der

hist og her nogle franske Ord, for Ex. Reputation, m. fl. men den Tid var det en Skiønhed! —

Tartuffes Role blev spilt af Hr. Londeman, og saaledes spilt, at Aktionen geraadede ham til hans største Ære; forunderligt nok er det, at en Akteur, som i de meest burleske Henriks Roler spiller saa ypperlig, kan i denne Role forandre hele Aktionen og Ansigtet saaledes, at man aldrig kan kiende den overgivne Akteur, thi her saae man hele Tartufs pedantiske og paatagne Sædelighed fuldkommen udført. — Orgons Role havde Hr. Hortulan, som spilte den temmelig vel. — Paa Jomfru Bøtger, som havde Elmires Role, havde vi det at udsætte, at hun ei paapassede det naturlige Theaterspil, hvilket vi slutte deraf, at hun i de Scener hun i tredie og femte Akt har med Tartuf, ei paatog sin rigtige Karakter, som dog ustridigt ei er Coqvettens; vi i det mindste dersom vi før ei havde kiendt og studeret denne Comedie, og havde hørt hendes Repliker til Orgon, at det var et Bedragerie, for at overbevise hendes Mand om Tartuffes falske Gudsfrygt, kunde vi ei vide, at hendes Handling med Tartuffe var Forstillelse. — Det lod, som hun i Aften ei var saa aldeles fast i sin Role; vel kan vi ei sige, at hun tog mærkeligt Feil i den, men det kom os for, som hun meget langsom reciterte sine Repliker i femte Akt til Tartuffe, og lod det, som hun tog Ordene af Munden paa Soufleuren, dog maaskee hun af en anden Aarsag giorde det, men lige meget, det lod i vore Tanker meget ilde. — At hun ei kunde indeholde sin Latter i femte Akt, da hun skal tale til sin Mand, som ligger under Bordet, var og en Feil; vi vil ei engang tale om, at det var uanstændigt for Publikum, men derfor laste vi det alene, at hun derved gik med et ud af sin Karakter; denne Latter burde hun i sær paa dette Sted have tilbageholdet, da man skulde deraf kiende hun elskede sin Mand, og hun besad en ædel Karakter, thi hvilken gift Kone af en god Karakter maatte ei heller udvise Afskye for Tartuf, og Ømhed over sin Mand, end Latter, som i det mindste tilkiendegiver Ligegyldighed for ham? — ja det mishagede os meget. — Cleants Role havde Hr. Clementin. — Rolen udfordrer ei megen Aktion, men dog spilte han den saa liden som den var med sin sædvanlige Aktion; til Beviis er det nok at erindre hans Ansigt, da Madame Pernelle i første Akt første Scene begynder at tale om Babylon, m. m. — Mad. Pernelle var Madame Hallesen, hendes første Scene gik best. — Hr. Irgens var Sønnen. — Marianes Role blev spilt af Madame Knudsen; om hende er det ei nok at sige at hun spilte got, men hun fortiener dobbelt Roes for hendes Valg, vi mene for den Karakter, som hun valgte at spille sin Role i, thi hun valgte den uskyldige og naive Piges; — at dette Valg var det rette, seer vel enhver, som paastaaer at en Skuespiller bør forandre Karakteren efter Rolens Natur; men, vil man sige, denne har Moliere ei saa nøie bestemt; — ja, men desto større Roes for Aktrisen, naar hun selv vælger sig den, som giør den beste Virkning; at Mad. *K.* giorde den, beviser den 2 Akt 4 Sc. — Hr. Musted var Valer, som viste meget mere Varme, end sædvanlig. Dersom Jfr. Halle, som var Dorine, havde vidst sin Role bedre, havde hun behaget mere, end hun giorde. — Underfogden var Hr. Ørsted, og Betienten Hr. Prinsløv. —

Den Dramatiſke Journal.

No 22. FREDAGEN DEN 27, OG MANDAGEN DEN 30 DECEMBER, 1771.

JEPPE PAA BIERGET, eller den forvandlede Bonde, Comedie i fem Akter, af Hr. Baron Holberg.

Uagtet denne Comedie har nogle Usandsynligheder, eller i det ringeste, saa vidt vi skiønne, Ubeqvemmeligheder for Theatret, uagtet Handlingens Eenhed ei er iagttaget, (thi med den tredie Akt er Handlingen virkelig til Ende), uagtet dets Subjekt neppe er skikket til en god Comedie, uagtet alt dette, sige vi, behager den efter vor Skiønsomhed meget, og hvorfor? — for dens treffende Natur og de mange sande og nationale comiske Tirader den indeholder. — At Subjektet og Hovedhandlingen, saaledes som den her er beskreven, er beqvem til en god Comedie, troe vi neppe, saa længe man udfordrer Karakterer, og at en Comedie, hvori Hovedpersonen er en Bonde, og Hovedhandlingen er af saa liden Interesse som denne, at slig en Comedie, hvor ypperlig den endog bliver udarbejdet, hvor naive, nationale og interessente Stæder den end har, kort hvor moersom den er, neppe kan blive andet, end en Farce, holde vi for, og troe vi at den meget bedre skikkede sig til Subjektet for en comisk Operette. — Disse Feil have, saa vidt vi skiønne, denne Comedie ligesaa vist, som den har de naturligste Træk, og indeholder hist og her mange smaa Sottiser, som i sær paa den Tid Holberg skrev, passede sig paa Nationen. — Dialogerne imellem Jeppe og Jakob Skomager have i sær fornøiet os meget, og alle Jeppes ere fulde af Natur, et Par Stæder undtagen, hvor den enfoldige Bonde bliver alt for vittig, for Exempel i anden Akt femte Scene, naar Jeppe siger, at »det er uvist, om han kom til Lands eller Vands ud af Verden,« m. m. thi her kan man tydelig see, at Holberg er vittig, men ei Bonden. — Hvad Usandsynlighederne angaaer, da har denne Comedie i vore Tanker en heel Hob; — vi vil ei engang tale om Hovedhandlingens, som maaskee endda kunde forsvares, men allene om Episodernes, som Forfatteren paa saa forunderlig en Maade har anbragt; i det ringeste troe vi, at den Scene med Retten i femte Akt er meget usandsynlig, og kan man ei til visse vide, om denne Ret er virkelig, eller ei; thi Advokaterne kan man neppe forsvare, om man nu vil sige, at Dommeren er Baronens Sekreteer; dette Indfald, at Jeppe bliver hængt, er uden Tvivl ogsaa heel besynderligt. —

Disse Anmærkninger, som vi have vovet at sige om en Mands Arbeide, som uden Strid er den gode Smags Fader i vort Fædreneland, og som bør blive udødelig hos enhver fornuftig Kiender, have vi sagt ei af Dadlesyge, men allene af samme Aarsag, som vi sige de gamle Skuespilleres Feil, og Aarsagen er denne, at Efterlignere skal vogte sig for at løbe an mod en stor Mands Feil. — Hvad Hol-

bergs Efterlignere angaaer, da have vi desværre ei seet nogle endnu, og i det ægte comiske har vi endnu ei seet noget, naar vi undtage Hr. Evalds »brutale Klappere«, det bekiendte tragikomiske Forspil, som, hvor lidet det endog er, viser, hvor meget man kunde vente sig af Forfatteren, naar han vilde skrive mere i dette Fag, og det ønske vi, ja vi tør sige enhver Kiender paa det heftigste. — Dette sige vi er det eneste ægte comiske, som vi har siden Holberg; thi Jomfru Biehls Comedier ere for det meste rørende, og de, som skulde bære det sande comiske Stempel, behøve vi vel ei at tale om, og Hr. Vandals Stedmoder er ei heller skrevet i denne Smag. — Dersom Holberg skal faae en Efterligner, som i det sande comiske skal naae ham, saa bliver det neppe andre end en Evald, en Mand, som med sine Mesterstykker giør vort Fæderneland saa stor Ære, og som neppe vil falde til de Feil, som en Deel af de holbergske Comedier have, og disse ere, at han ei altid har været nøiagtig nok med at erindre sig, hvad han tilforn i en og samme Comedie har skrevet, at han i Henseende til Stædet har undertiden glemt sig selv, og været i samme Scene baade paa Gaden og i Stuen, at han ei saa aldeles rigtig har lagt sin Plan, m. m. — Disse Holbergs største Feil vilde Evald vist ei begaae, og, om han var i Stand til at naae ham i at treffe Naturen i det ægte comiske, giver det anførte Forspil os Haab til at troe, thi det indeholder i vore Tanker saa mange sande comiske Tirader, saa mange ypperlige Indfald, at vi troe det er hans Pligt at give sig af med disse Arbeider; og hvor meget vilde han ei forbinde sig sit Fæderneland, dersom man kunde see en Comedie af samme Fuldkommenheder, som hans øvrige Mesterstykker? — Foruden dette fordre vi af ham et Syngestykke for Theatret, men som endelig maatte være saadant, at vore Skuespillere, som kan synge, kunde udføre det med Lykke, thi det øvrige tør man ei bekymre sig om. — Ja hvor lykkelig vilde ei vor Theater blive, dersom denne Mester vilde skrive for det! — men, vil man sige, hvad skal bevæge ham dertil? — Belønningen? — men den er kuns saare liden; — Æren? — ja! men den har han. — Patriotisme, den Drift at giøre Fædernelandet al muelig Ære, den bør giøre det, den bør drive saadant et Genie til at arbeide, og at giøre sine Landsmænd deelagtig i dets Mesterværker, og sandelig i vort Fæderneland er denne Drift og det eneste, som kan drive en til at skrive i dette Fag, da den gode Smag og de smukke Videnskaber endnu ei ansees for andet, end Chimærer, og dens Dyrkere ei holdes for andet hos dem, som kunde og burde opmuntre Genierne, end Folk, som har svoret unyttige og barnagtige Kunster Troskab. Ingen Under altsaa, at gode Dramer er saa sieldene Luftsyner hos os! — Ellers er det Skam nok, at saa stort et Genie, som vor Evald, ei bliver offentlig underholdt. —

Dette, som vi i Anledning af Holbergs Comedier har sagt, og de Ønsker, som vi have giort, behøve vi vel ei at giøre Undskyldning for, i sær da gode Comediers og i Almindelighed gode Dramers Tilvext overalt synes at være en Biesag hos os; og disse ere vel en væsentlig Deel af de smukke Videnskaber. —

Hvad Aktionen angaaer i denne Comedie, saa var den i Almindelighed god. — Hr. Hortulan spilte Jeppes Role ganske ypperlig; —

dette kunde vi kuns ei lide hos ham, at han, da han sad ved Bordet, giorde det, som Holberg vil have, at han skal tage Ridefogdens Kone paa Brystet. — Uagtet at det er Forfatterens Villie, uagtet det egentlig er en liden Feil, holde vi for, at slige Tirader kunde udelades, i det mindste burde de ei igientages. — For Resten var hans hele Aktion Natur, vel faldt han ei saa ganske naturlig paa Gulvet, men det er meget undskyldeligt. — Nilles Role havde Madame Hallesen, som besidder alt for lidet Fyrighed til at spille denne Role naturligt. — Jakob Skomager var Hr. Londeman, og gav sin Role med al muelig Natur og Liv. — Baronen var Hr. Musted. — Rolen fordrer ingen Aktion; men hvordan han og hans Secreteer Hr. Clementin, eller Direkteuren kunde falde paa at troe, at det var rimeligt at gaae i Marken med Hatten under Armen, er os ganske ubegribeligt. — Hr. Clementin var Dommer, Sekreteer og Doktor. — Hr. Hansen var Doktor og Advokat, den sidste Role var han ei saa meget fast i. — Hr. Bech var Jeppes Advokat, og vidste ei heller sin Role — Ære nok for to unge Skuespillere allerede at blive skiødesløse! — Hr. B. Spil var ellers meget liigt Hr. Journalens. — Hr. Ørsted var Erik og Ridefoged. — Jomfru Fogh Ridefogdens Kone. — Hr. Prinsløv den ene Tiener, Betienten og Manden, som kommer ind i 5te Akt, og taler om Hændelsen med Jeppe. —

DEN FORLORNE SØN, Comedie i fem Akter, oversat efter Hr. Voltaires l'Enfant prodigue; *den staaer i den 9de Deel efter Amsterdamer Udgave, 1764, 8.*

Fast i alle Henseender er denne Comedie sin Forfatter værdig. Handlingens Interesse, Karakterer, ypperlige Situationer, det mesterlige Sprog, som paa det naturligste passer sig til Personerne, og endelig de sande comiske Træk, alle disse Fuldkommenheder udmærke efter vor Skiønsomhed dette Stykke. — Hvor ypperlig underholder ei disse mesterlige Karakterer! og hvor naturligt afstikke ei Euphemon (i Oversættelsen Leonard), og Rondon (Hieronimus), den forlorne Søn (Leander), og hans Broder Frierenfat (Giekkenstolt)! Lise (Leonore), og Baronessen af Rynkeborg (Croupillac). — Af Situationerne er den i 3 Akt 2 Scene, og i 5 Akt 6 Scene høist rørende. — Denne Comedie, som med saa stor Bifald er opført i Frankerig, er, saa vidt vi vide, den eneste af de Franske, som efter Moliere og Regnard har indført en retskaffen Henrik og Pernille; men dette har Voltaire dog forud, at deres Vittighed er frie for Æqvivoker, om den ei just treffer Naturen saa utvungent. — Originalen er paa Vers, og om den behøve vi ei at sige noget; men Oversættelsen er Prosa, og er den efter vor Skiønsomhed meget god. —

(Resten i næste No.)

Den Dramatiſke Journal.

No. 23. MANDAGEN D. 30 DEC. 1771, OG TORSDAGEN DEN 2 JAN. 1772.

DEN FORLORNE SØN. (sluttet).

For en Skuespiller, som har Ansigtet og Stemmen fuldkommen i sin Magt, har den forlorne Søns Role en Deel at giøre, i sær vil den tredie Akts anden Scene have slig en Skuespiller, naar den forlorne Søn seer sin Fader og flyer; — her er det just Akteuren skal udtrykke alle de grusomme Billeder, alle de forskrækkelige Bevægelser, al den Forvirring og Skamfuldhed, kort, alle de Affekter, som maa indstrømme paa hans Siæl; og hvormed skal han udtrykke dette? — med sit Ansigt og med sin Stemme, thi de faa Ord: »o Himmel! det er min Fader,« bør udtales med al muelig Affekt; udtales de, som de bør, giøre de den ypperligste Virkning, thi da udtrykke de alt det, som i denne Situation kan udtrykkes, men blive de derimod udtalte kolt, blive de ei underholdte af det affektfulde Ansigt, saa tabe de deres Virkning. — Hvad Hr. Rose angaaer, som havde den forlorne Søns Role, da giorde han dette Træk ganske ypperligt, og behagede han os meget i Aften, naar vi undtage det Sted, da han i femte Akt siette Scene skal falde paa Knæ for sin Fader, thi her var han i vore Tanker besynderlig langsom og seen; — hvorfor han ei i femte Akt siette Scene ei har Kaarden i Haanden, veed vi ei, da det baade er anmærket i Stykket, at han skal have den blotte Kaarde, og det er i sig selv meget naturligt. — Faderens Role havde Hr. Hortulan, om ham behøve vi ei at sige andet, end hans fortrædelige og saa ofte igientagne Ah reent fordærvede Deklamationen; for Resten var han ypperlig; — Rondons Role spilte Hr. Ørsted med sin overdrevne Stemme, som er af Naturen burlesk nok af sig selv, at han ei behøver at giøre den haardere, end den er. — Jomfru Bøtger gav, efter Sædvane, de fleste af sine Repliker, i sær dem i femte Akt femte Scene med den heslige Monotonie, og her giorde denne endnu en slemmere Virkning end ellers, da Tilskuerne længes, ja ret er nysgierig for at faae Udfaldet at vide, og saa meget venter paa Katastrophen; thi vi behøve vel ei at erindre, at Jomfru B., naar hun kommer først i sine Monotonie, trækker Replikerne saa uendelig ud, at de moersomste endog blive kiedsommelige i hendes Mund. — Et Par Stæder var hun ellers meget god, for Ex. naar hendes Fader taler i første Akt femte Scene om den fremmede Reisende, m. m. spurgte hun med det betydeligste Ansigt og den rette hurtige Tone, om »han var ung?« — og da Rondon nægtede hende det, paatog hun sig strax den rette og naturlige Mine. — Fierenfats Role spilte Hr. Musted; denne Role er en af dem, hvori han giør en ypperlig Figur, thi han maa være saa kold, som han vil, og løbe saa meget om, som han lyster. — Madame Hallesen var Baronessen af Rynkeborg. — Naar vi undtage den

første Scene Jomfru Halle, som var Marthe, spilte, behagede hun meget, thi her var hun ganske tom. — Hvordan Jasmins Role blev spilt, kan man let vide, naar man kuns veed, at Hr. Londeman selv spilte den. —

MASKERADEN, Comedie i tre Akter, af Hr. Baron Holberg.

Hændelsen selv i denne Comedie er, saa vidt vi skiønne, ei meget interessent, men hele Udarbeidelsen er ypperlig. — Knuden strammes efter Reglerne, og naar den bliver opløst, er den allerstrammest. — Hvad Dialogen angaaer, da har den fuldkommen en Holbergs Egenskaber, vi mene, den er meget naturlig og vittig — Henrik og Pernille handler vel meget, uagtet de ere kuns Biepersoner, og det ere de virkelig, og allene Maskiner ved hvilke hele Intrigen drives; thi Hovedhandlingen er: at Leander, Hieronimus's Søn, faaer Leonards Datter, som han er forlovet med, uden at vide af at det er hende. — Den ypperlige Scene imellem Hieronimus og Leonard i tredie Akt, naar disse gamle Mænd mene, at de begge ere skyldige, og derfor giør det latterlige Optrin med at bede hverandre om Forladelse; denne Scene, sige vi, er tagen af Molieres *le depit amoureux*, (see tredie Akt fierde Scene. — At Holberg i dette Stykke og i alle sine Comedier har ladet sine Henriker været vittige, var efter vor Skiønsomhed ingen Feil, eller i det ringeste en meget liden, men om nyere Comedieskrivere ei giorde vel i, dersom de forandrede Tienernes Vittighed noget, troe vi var en Undersøgelse værd, ogsaa holde vi for, at det kunde tages i Betænkning, om andre end Tienerne ei burde være de lystige Personer? Dette skal vi ved en beqvemmere Leilighed undersøge, kuns Grunden til denne vor Tanke er den Forskiel, som der ere paa den gamles Tienere, (hvilke baade Moliere, Regnard, Holberg og andre have efterlignet), og de nu værende. — Hvad ellers Henriks Dialoger angaaer, da ere de ypperlige, kuns maaskee at den Proces, som han giør, og den hele Comedie om Leander er mere Holbergs egen, end Henriks. — Denne Comedie kan virkelig sætte en Maskinmester i Forlegenhed; thi undertiden ere Personerne paa Gaden og i Stuen paa engang, dog burde maaskee den gode Arv ei holde Vagt i Stuen, og passe paa, om Leander og Henrik gaaer paa Maskerade. —

For Hr. Clementin og Hr. Londeman har Hieronimus's og Henriks Roler et Arbeide, som er vanskeligt, men dog neppe kunde faae nogen bedre, end disse. — Af Hr. *C.* Aktion vil vi allene anføre et Mestertræk, ei fordi det var et Mestertræk, thi af disse er hans Aktion fuld, men fordi det er saa lærerigt, og bør for unge Skuespilleres skyld nøie anmærkes; — det bestod deri: da Hieronimus kommer ind og seer Henrik, som Jødepræst, og har talt med ham, maa han hele to Scener igiennem staae ganske ledig medens Arv først, og siden Pernille taler med Henrik. Ingen uden en stor Skuespiller, som havde studeret sin Role og Naturen, som saae at Scenen nødvendig og imod

al Rimelighed blev tom, ingen, sige vi, uden slig en Skuespiller havde paataget sig en Hoste med hvilken han havde nok at bestille imedens Henrik og Arv, og Henrik og Pernille taler tilsammen; ja! han hostede ei allene her, men han forberedede denne Hoste saa naturlig, at man neppe skulde tænke andet, end Hosten var naturlig, men vi har seet den før. — Gid ja! gid unge Skuespillere og de gamle med vilde tage Exempel af saadant et Træk, thi da skulde en agtsom Tilskuer ei faaeAarsag at ærgre sig over Maskiner i Steden for at fornøie sig over Akteurer! — Af Hr. Londemans Aktion, om hvilken vi behøve ei at sige mere, vil vi allene erindre ham i den Scene, da han forestiller Tamperetten. — Hr. Musted var Leander, og var meget koldsindig i Aften, dog bedre end i Almindelighed. — Hr. Ørsted, som var Leonard, spilte sin Role saa saa, men da han i tredie Akt bliver bevæget over sin Datters formeente Ulykke, blev han væmmelig; han var og Konen med Dragterne. — Hr. Hortulan spilte Arvs Role fortreffelig; et Sted forandrede han i Repliken meget vel, og det er i anden Akt første Scene, naar han i sin Monolog taler om, at han er fød i Kristenbernikostræde, siger han »Randers«, m. m. — Jomfru Conradi var Pernille. — Hr. Prinsløv Manden med Maskerne. —

JULESTUEN, Comedie i en Akt, af Hr. Baron Holberg.

Uagtet dette Efterstykke ei er meget moralsk, eller har meget konstigt i Karakterer, m. m. er det baade moersom, (for Ex. den 1ste Scene med Skolemesteren), og paa den Tid da den er skrevet giorde samme Virkning paa Nationen, som Barselstuen, og Molieres *les précieuses ridicules* i Frankerig; og denne Virkning var, at de giorde slige Urimeligheder latterlige og foragtelige. — Hr. Clementin var Hieronimus, og var altid i sin Roles sande Karakter. — Jfr. Bøtger var Konen, og spilte Coqvettens Role, (og denne er just Leonores Karakter), meget got. — At hun var saa got klædt, var en Usandsynlighed, da Scenen var i Ebletoft, og hun siger, at »hendes Klæder ei kostede mere end Magdelones,« hvilke vare meget simple; i det ringeste burde Madame Hallesen, som var Magdelone, være klædt kostbart; — dog hvad vil vi tale herom, da Jomfru Halle, som var Pernille, havde sin sædvanlige smukke Dragt, som vi er vis paa ingen Jomfru i Ebletoft maaskee neppe nu, men vist ei den Gang, har brugt. — Jomfru Halles Role vil ei sige meget; et underligt Indfald af Direkteuren, at han vil opofre et heelt Publikums Fornøielse med at lade Jfr. Conradi spille Pernille Rolen i Maskeraden, som Jomfru *H.* skal have Møie med at spille got, og hvorfor spilte Jfr. Halle ei denne Role? og kunde ei Jomfru *C.* gierne spille i dette Stykke? — Hr. Londeman var Skolemester, og giorde sin Role uforlignelig. — Hr. Hortulan spilte Arvs Role, som han pleier; en Tirade brugte han, som var meget god, og det var denne: da Skolemesteren spurgte ham om »den syvende Himmel«? udsagde han Svaret med en besynderlig Hastighed og Glæde: at den »var næst ved den ottende«. —

Et Træk, som efter vor Skiønsomhed var meget smukt, thi det passede sig paa slig en enfoldig Gaardskarl, som troede at have svart rigtigt. —

Den Dramatiſke Journal.

No. 24. MANDAGEN DEN 6 JAN. 1772.

DEN HONETTE AMBITION, eller den rangsyge. Comedie i tre Akter, af Hr. Baron Holberg.

Denne Comedie er en af dem, som fortiener dobbelt Roes baade i Henseende til Karaktererne, Vittighed, med flere Fuldkommenheder og til Stykkets Subjekt; i denne Henseende behager denne Comedie overmaade, da det saa ypperlig giør den nationale Feil latterlig, nemlig Rangsyge, en Feil, som, foruden dens latterlige og lastværdige Grund, fortiener Comediens Revselse, da den ofte har giort mange rige Familier høist fattige; — men det er ei allene Subjektet, der fortiener enhver Kienderes høieste Lovtaler, men dets Udarbeidelse er ganske fortreffelig. — Den rangsyge Borgers Karakter er ypperlig anlagt og udført, og den giør desto større Virkning paa Nationen, da den er saa ypperlig skildret med de sande nationale Farver; at den underholder sig stedse er uden Strid, og at den hele Tiden underholder sig høist naturlig, at den altid bliver latterlig og paa den sande Maade giort latterlig, er, saa vidt vi skiønne, ogsaa upaatvivlelig. — Hvad Intrigen angaaer, da er den meget vel anlagt, og Katastrophen er og meget naturlig; det eneste, som vi holde for der støder, er, at Intrigen bliver Tilskuerne for tilig bekiendt, thi allerede i første Akt veed man hele Intrigen med Henrik, og seer man allene siden, hvordan den bliver udført; — at dette er en Feil holde vi for, da slig en dramatisk Handling har intet andet end som det de gamle kalde Protasis og Katastrophen; thi hvad Epitisis og Katastasis angaaer, da er disse Egenskaber borte, og hvorfor? — derfor at Stykket ingen Indvikling har, og Tilskuerens eller Læserens Forventning og Nysgierighed ei kan voxe, thi de see jo hele Intrigen strax, for Ex. man seer strax i dette Stykke Pernilles Intrige med Henrik; de overlægge det med hverandre, man indseer alting forud, og det eneste man faaer at see, naar Intrigen sættes i Gang, er allene hvordan den bliver udført, og hvordan Henrik udfører sin Barons Role, og bedrager den rangsyge. — Denne Feil har denne Comedie tilfælles med nogle af Holbergs, (for Ex. den stundesløse), og en Feil er det virkelig; — men dette uagtet ere de Scener imellem Henrik, som Baron, og den Rangsyge ypperlige, og alle Dialogerne fulde af Natur, for Exempel Arvs Dumhed om Porteurer, m. fl. —

Dette maa være nok sagt om denne Comedie, hvis Hensigt og

Moral er den beste, og som der i de Tider Holberg skrev, ja endog endnu indtil vor vise Monark har hemmet tilkiøbte Æresbeviisninger var nyttig; — da det endnu ei var forbuden at tilkiøbe sig den vigtige Ære, at gaae over sin Undermand, og neden sin Overmand, kunde denne dumme Stolthed og latterlige Rangsyge ei bedre hemmes, end ved at giøre den latterlig, og Holberg har giort det paa den ypperligste Maade. — Gid en Evald, eller en anden Forfatter, som havde Styrke i det comiske og satyriske, vilde paatage sig at giøre Modedaarligheder latterlige paa Theatret; maaskee de kunde hemmes, og for et Genie er her sandelig Materie nok. — Hvad Evald angaaer, da har man seet af hans Philet om »Pebersvenne«, at han har den rabnerske Stiil i sin Magt, og den comiske troe vi og han har eller let kunde faae; — en Comedie veed vi han har skrevet om Pebersvendene, som et Priisstykke paa den udsatte Belønning for en god Comedie over samme Subjekt; vi veed og at den ingen Priis er tilkiendt af Sælskabet, hvis Indsigt i det dramatiske tydelig sees af den sidste Bestemmelse om »en Tragedie for Kiøbenhavns Beleiring«, thi Enevoldsrettigheden skulde indføres deri. —

Hvad Aktionen angaaer, da havde Hr. Clementin den Rangsyges Role, og spilte ypperligt; thi han entreerte paa alle muelige Maader i sin Karakter; hans Theaterspil var fuldkommen, til Beviis, da Pernille siger i første Akt, hvordan Supliken om Rangen burde opsættes; her sagde hans Ansigt alt; — Recitationen var og, som den burde, for Ex. naar han forestiller sin Datter, hvor urimeligt det var, at hun skulde hede »Mutter«, m. m. — Madame Knudsen, som havde Datterens Role, spilte atter i Aften en Jomfru-Role i en langt forskiellig Karakter fra de Jomfru-Roler, som hun for nyelig har havt; — thi, uagtet at Rolen i sig selv er ubetydelig, uagtet den har meget tilfælles med Rolen i Tartuf og den Stundesløse, var hendes Spil langt anderledes i den honette Ambition, end det var i de andre, thi i Tartuf var det den kielne og uskyldige Pige, i den Stundesløses den frygtagtiges og betænksommes, men her var det den fermes; — at hendes Valg i begge disse Holbergs Stykker var det rette, og det som Rolernes Natur udfordrede, see enhver, som kiender dem, og at hendes Valg i Tartuf var baade naturligt og frivillig, vi mene, hun havde selv valgt Karakteren at spille sin Role i, og hendes Role kunde ei allene gierne spilles i denne Karakter, men blev endog smukkere; dette sige vi, er saa vidt vi skiønne, ogsaa en Sandhed. — Dette, omendskiønt det fortiener stor Roes og Opmuntring for Madame *K.*, anmærke vi ei anden Gang, for at giøre hende Komplimenter, men den største Aarsag er, hvorfor vi anprise dette saa meget, at de unge Skuespillere kan see, hvor nødvendig en Post det er at studere sin Role og Naturen tilgavns, thi giøre de ikke dette, kan de ei engang spille en Karakter vel, men meget mindre vælge nogen og slet ei vælge den rette Karakter; — at det er en fast nødvendig Dyd hos en habil Skuespiller, at han vælger den rette Karakter, og at han ei bør spille alle Roler i een, som endog har de samme Hovedtræk, men forandre Karakteren, behøve vi vel ei at bevise; vi har før talt herom, (see No. 19. i den lønlige Beiler), og angivet Aarsagen, og denne var, at han da deels ei blev andet end en Maskine, og at han blev endelig ubehagelig. — Dette er i vore

Tanker en Sandhed, som lyser for sig selv. — Hvad Madame Knudsens Aktion angaaer i Aften, da var den naturlig, thi den ferme Karakter underholdt hun baade med Tonen og Theaterspillet. — Madame Hallesen var Magdelone. — Hr. Musted var Leander. — Henriks Rolen, som er en Hovedrole, blev spilt og radbrækket af Hr. Bech; — hans Aktion behøve vi ei at tale om, da hans Navn er Borgen nok derfor; — en besynderlig Skiønhed fandt han i at fast ved et hvert Ord at trække paa den sidste Stavelse, og at slutte den med et Æh. — Han maa være sine Porteurer forbunden, for at de løb imod Coliserne med Portechaisen, thi ellers var han neppe bleven bifaldet. — Enhver billig maa troe, at det var for Hr. Londemans Sygdom, at Hr. *B.* spilte i Aften, og ei for hans Fortienesters skyld; men Skade nok, at Hr. *B.* skulde ærgre lige saa meget som Hr. *L.* har fornøiet, og efter vore Tanker burde slige Comedier ei spilles, uden Hr. *L.* var Henrik, da de dog fast ere det eneste, som alle vore Skuespillere kan giøre retskaffent. — Vi kan troe, at Jomfru Conradi blev taalelig, som Pernille, naar hun spilte med Hr. *B.*, som Henrik. — Hr. Ørsted var Dobre Podolski og Tieneren; — Hr. Prinsløv Skrædderen. — Om Hr. Hortulan, som var Arv, behøve vi ei at tale. — Hr. Irgens var Leonard. —

MYNDLINGEN. en Comedie i en Akt, oversat efter Hr. Fagans la Pupille.

Hvad dette Stykkes indvortes Værd angaaer, da er det neppe af stor Betydenhed, en heel Hob trættende, eller retter søvnagtige Scener og Dialoger maa man slaae sig igiennem med inden man kommer til Katastrophen, som er at Ariste faaer Myndlingen. — Stykket sluttes med Sang og Musik, og dette har saa tit maattet tiene til Skiold og Undskyldning for et uselt Drame, hvorfor skulde man da ei lade et Stykke, som vist ei kan kaldes med dette Navn, men altid kan gaae igiennem for et middelmaadig Stykke? — Oversættelsen lader til at være temmelig god, og til at oversætte dette Stykke hører ei meget. — For Skuespillerne er her just ei meget at bestille. — Myndlingens Role havde Jomfru Bøtger, og spilte den temmelig, kuns hun var for kold. — Aristes Role havde Hr. Rose, og underholdt sin philosophiske Karakter lige indtil han faldt paa Knæ for sin Brud, thi her blev han ei mere Philosoph, som dog var hans Karakter, men en alt for heftig Elsker. — Pigens Role havde Jomfru Halle, som ei vil sige meget. — Formynderens Role havde Hr. Hortulan, og spilte den meget vel. — Hr. Musted var Myndlingens Frier, til hvem Ariste skrev Brevet; han spilte sin Role meget vel. — Det som skal nogenledes betale den Tid, som nødvendig maa falde enhver lang og kiedsommelig, er Musiken og Sangen, men begge udeblev; vi hørte nok, at Hr. Musted talte om Musikanterne, men de blev borte. — At Jomfru Bøtger ei sang i Aften var meget vel giort, men denne Role burde hun ei have havt, da en anden gierne kunde spilt den; en anden Sag var det med Florentineren, hvori Sangen ogsaa udeblev,

da hun spiller den Role i dette Stykke ypperlig, men her kunde hun efter vor Skiønsomhed gierne undværes. —

Den Dramatiſke Journal.

No. 25. Torsdagen den 9 Jan. 1772.

DEN KIERLIGE FORBITRELSE, Comedie i fem Akter, oversat efter Hr. Molieres le dépit amoureux; *den staaer i den første Deel af hans* Oeuvres, *efter pariser Udgaven* 1753, 12.

Moliere var, saa vidt vi skiønne, ligesaa stor en Efterligner af de gamle, som Holberg, og han brugte dem med ligesaa stor Smag, ja vi tør sige, at Moliere var den, som viiste og lærte Holberg, hvordan han burde benytte sig af de gamles Comedier. — Dette ene har Moliere forud for Holberg, at han undertiden og som oftest brugte Terents, ligesaa meget som Plautus; — men deri komme de efter vor Skiønsomhed overeens, at de begge brugte den paa den rette Maade, thi de benyttede dem af deres Vittighed, ja undertiden afskrev de gamles beste Indfald, uden at de bliver de Personer, som udsige dem, fremmede, men meget vel passer sig paa dem. —

Ved at læse disse Comedieskrivere, har det Spørsmaal indfaldet os: om den rørende Comedie bør foretrækkes den ægte? — Uagtet vi ingenlunde afstride dens rørende Comedie sin Nytte, uagtet vi holde for, at den kan have mange ypperlige Situationer, kort: uagtet alt hvad man kan sige til dens Forsvar, troe vi, at et hvert Genie bør for alting søge at vedligeholde det ægte comiske, og dette er dog vel det plautiske, eller om man vil kalde det det moliereske og holbergske; — Aarsagen til denne vor Mening er uden Tvivl meget let at indsee; vi vil ei engang tale om, at den ægte Comedie fornøier mere, men vi tør endog paastaae, at dens moralske Nytte i Almindelighed er lige saa stor, ja vi tør sige større end den rørendes, og at denne giør mere Virkning paa Mængdens Sæder, end hiin; — Øiemedet af den ægte Comedie er, naar man vil tilskrive den dens eneste og mindste Virkning, som den bør have, at giøre Daarligheder saaledes latterlige, at de tillige blive foragtelige; dette Øiemed sige vi, og den Maade paa hvilken de blive foragtelige, er, saa vidt vi skiønne det, som giør paa Mængden den beste Virkning, naar, det forstaaer sig, Maaden fører til sit Øiemed; — Skuepladsens Besøgelse i Almindelighed er uden Tvivl, i det mindste burde det være, et anstændigt Tidsfordriv, og hvor mange Maader kan man der ei fordrive Tiden paa? — men af alle holde vi for, i Henseende til Mængdens Tænkemaade, at den fordrives best i den ægte Comedie; Grunden dertil er denne: Laster eller Daarskaber, hvis Revselse er Comediens Øiemed, bliver neppe i Almindelighed paa en mere

indtrykkende Maade giort foragtelig, end ved at giøres latterlig, i det mindste troe vi, at Mængden faaer snarere i Sinde at aflægge slige Daarligheder, naar de ved Latter bliver giorte foragtelige, end ved de Midler, som den rørende Comedie som oftest har, og disse ere gierne blotte Situationer, hvilke hvor ypperlige de end kan være, og hvor stor Virkning de endog kan og bør giøre paa følsomme Siæle, neppe i Almindelighed giøre den Virkning, som den ægte Comedie, da meget faa Mennesker faaer i Sinde at svære Dyden Troskab, og Lasterne Fiendskab og Had, fordi de see Dyden og dydige Mennesker i de meest rørende Situationer, og belønnede, og Lasterne straffede; men vi troe, at flere faae i Sinde at aflægge Daarskaber, naar de see dem offentlig saaledes giøre latterlige, at de skamme sig ved dem. — Foruden denne moralske Hensigt troe vi, at den ægte Comedie bærer Fortrinnet, thi den moerer mere, og det moersomme er dog den ægte Comedies væsentlige Hensigt; — mange comiske Træk, mange Daarskabers Revselse, eller i det mindste stærkere og mere virkende Revselse, og i sær megen fornøiende Vittighed maa man undvære i den rørende Comedie, og dette med meer er dog, saa vidt vi skiønne, en Egenskab, som saa nødig bør undlades; — men, vil man sige, kan ei den rørende Comedie have samme Egenskaber? — kan den ei have ligesaa stærke comiske Træk? — kan den ei indeholde og fornøie os med ligesaa stor Vittighed? — dersom man ved den rørende Comedie blot forstaaer saadanne, som kan have nogle faa rørende Situationer, hvilke udgiøre den mindste (eller i det ringeste ei den meste) Deel af Comedien, saa tilstaae vi at det kan være, og at denne Art af Comedier kan have disse Egenskaber; men udfordrer man at Fablen til en rørende Comedie skal være en Hovedhandling, som bestaaer for det meeste af emfindtlige og rørende Situationer, og hvori at de comiske Træk maa, for ei ved denne Leilighed at svække Hovedhandlingens Indtryk, være meget sieldne, og de comiske Personer allene bør bruges, som Biepersoner, og deres Handlinger, som Episoder, dersom, sige vi, man paastaaer, at denne Art af Comedier udfordrer dette, saa nægte vi det; — thi hvor blive de lystige Tienere af? — hvor blive de latterlige gamle Mænd med flere? — ja, vil man sige, man kan indføre dem, som Kontraster; ja, men saa kan de, naar Handlingens Eenhed skal iagttages, ei blive skildrede stærke nok; vi vil ei tale om, at visse Daarskaber kan ei uden i den ægte Comedie blive revsede. —

Vore Læsere see vel, at vi ere Venner, og heftige Venner af den ægte Comedie, og tillige af den Mening, at den rørende Comedie bør ei dræbe denne. — I Henseende til Vittigheden, til den sande comiske Ild, til det Grækerne kalde *γελοιον**), til det Franskmanden

*) Dette Ord betydede hos Grækernes Comedier mere ved et besynderligt Indfald, som altid havde noget unaturligt hos sig, eller i det mindste overdrevet, at opvække Latter, end at efterabe en Person; — Sokrates er et Exempel af de gamle; det Indfald i Holbergs Maskerade, naar Henrik gaaer i Søvne og dandser, og Alberts Indfald med Klokken i le depit amoureux, er uden Tvivl og et Exempel. — Paa Dansk burde det maaskee oversættes ved Lune; Engelænderne kalde det humor.

kalder la Liaison de Scenes, i disse Henseender sige vi, at de gamle burde være Mynster; men hvad Fablen angaaer, (som Aristoteles kalder ὁ μυθος og των πραγματων συνθεσις), hvad dens Interesse og Karaktererne angaaer, holde vi for, at de gamles Efterlignere burde maaskee vige fra dem; Molieres l'avare, Holbergs Stundesløse, Voltaires l'Enfant prodigue, disse Comedier have i vore Tanker mere Interesse i Fablen og Karakteren, end de gamle, hvis hele Fabel neppe er andet, end en gammel Fader, som vilde have sin Søn gift; en Søn, som elskede et Fruentimmer, men manglede Penge; en vittig Tiener eller Slave, som var vittig nok til at bedrage en gammel Mand, m. m. — Heri skulde de nye Comedier vige fra de gamle. Dog vi ere blevne vidtløftigere, end vi havde ventet, og skal vi ved en anden Leilighed tale om Tienerne. — Et Karakterstykke er denne kierlige Forbitrelse ei; Eraste, den eneste Person, som burde have nogen Karakter, er kuns kolerisk, og Lucilie ogsaa; dette Temperament, som overalt viser sig paa dem, giør den pludselige Forligelse sandsynlig. — Den tredie Scene i fierde Akt har Holberg brugt i sin Henrik og Pernille. — Hvad Stykket ellers angaaer, da falder det ingen Tid kiedsommelig, men Dialogen har al Vittighed, og Grosrenes og Marinettes meget gemeent, men moersom og grotesk. — Oversættelsen er ypperlig og ganske fordansket. —

Om Aktionen have vi ei meget at sige, da den Role, (vi mene Grosrenes) som udfordrer den største Akteurs Arbeide, blev spillet af Hr. Bech. — Den som til en god Akteur udfordrer blot en Skabning, som kan giøre Grimaser, men ei en naturlig Akteur, vil finde Hr. B. meget god, men den, som udfordrer Natur og Smag i Aktionen vil finde ham væmmelig; — det eneste naturlige Træk han havde var i 4 Akt 2 Scene, naar han talte om Skibet, m. m. — for Resten bestod hans hele Aktion i at fægte med Armen, læse paa sin Hat, og denne Aktion kronede han med den ypperligste Monotonie. — Erastes Role spilte Hr. Rose, og spilte den ypperlig, til Beviis, naar han i 1 Akt 4 Scene taler med Maskaril. — Jomfru Bøtger spilte Lucilies Role efter vor Skiønsomhed med for megen Kulde. — Alberts Role spilte Hr. Clementin; hans Role var en gammel Mand, og det er nok til at anprise ham; — et Træk brugte han, som giorde ham Ære, og det var, da han taler med Metaphraste, efterabede han hans Piben og affekterede Røst. — Hr. Ørsted spilte Maskarils Role saa saa, og er ei bygt til den; Metaphrastes giorde han ypperlig, det affekterende og pibende Mæle er for en Pedant, i sær paa Theatret, ei unaturlig. — Madame Knudsen spilte Ascanius's Role, som ei vil sige meget, efter Naturen; Recitationen, det eneste som den udfordrer, var ypperlig, i sær i den lange Replike i 2 Akt 1 Scene, kuns Skade at hun spilte med Mad. Hallesen, som Frosine, og Hr. Irgens, som Valer. — Hr. Hortulan var Polidor. Jomfru Halle var Marinette forsømte Theaterspillet for det meste. — Hr. Prinsløv var Msr. Rapiir. —

Den Dramatiſke Journal.

No. 26. Mandagen den 12, og Torsdagen den 16 Januarii 1772.

DEN KIERLIGE MAND, Comedie i fem Akter, af C. D. Biehl, Kiøbenh. 1764, 8. stor 103 S.

At en kierlig Mand, eller denne Comedies Subjekt, ei havde nogen Interesse paa Theatret, tør vi ei paastaae; vel sandt til en Fortælning skikkede det sig meget bedre, men ikke desto mindre troe vi, at en kierlig Mand gierne kan have en Deel interessent paa Skuepladsen, og ved adskillige Situationer giøre en ypperlig Virkning. — Men om Jomfru B. kierlige Mand og dens hele Fabel, Indvikling m. m. bliver interessent nok paa Theatet tvivle vi meget paa; — den Maade paa hvilken Leander forbedrer sin Kone, og den hele femte Akt er, saa vidt vi skiønne, høist interessent, den sætter Tilskuerne i den meest emfindtlige Situation, og det Barn, (en Mechanisme, som allerede begynder at blive gammel), som hun lader Leander komme ind med, kort det sidste af fierde Akt, og den siette Scene i femte Akt er i vore Tanker ypperlig, og her begynder først Comedien at blive interessent; — men — for Resten — hvor kiedsommelig, trættende og søvnagtig er den hele Comedie! — desuden er det fast umueligt at giøre denne Comedie interessent, saaledes som Forfatterinden har behandlet den; thi hun lader det forfængelige, flanvorne, letsindige, naragtige Fruentimmer, den ubetænksomme og uforsigtige Ægtefælle, og endelig den ubekymrede Moder, hende, sige vi, hvis Daarligheder man hele Veien seer, lader hun i et Øieblik blive ganske forandret; — i mange Henseender er dette en Feil i denne Comedie; det er meget usandsynligt, at Leonore skulde med et blive forandret, da Erfarenheden og Naturen noksom viser, hvor vanskeligt det er at udrydde Daarligheder, naar de i sær ere grundede ved Vanen; Leonore er den ene Dag et Fruentimmer af de Egenskaber, som vi have beskrevet hende, i Morgen bliver hun efter et Qvarteers Tid det ømmeste, kort det fornuftigste Menneske; — mon dette er sandsynligt? — er denne Forandring ei hovedkulds? — brækkes Leonores Karakter ei med et over tvert? ja men, vil man sige, Forfatterinden maatte for at iagttage Tidens Eenhed, giøre det saaledes; — men hvad tvang Jomfru B. til at vise Leonore fra sin slemme Side paa Theatret, eller hvorfor begynder ei Leanders Forsæt med at omvende Leonore strax i Stykket? — hvorfor nøler Leander saa længe inden han begynder paa at forbedre hende? havde Forfatterinden giort dette strax, saa var den kierlige Mand hele Tiden interessent, men nu see vi kuns hans Opførsel med hans Kone, og hans Kierlighed, Karakter, o. s. v. indtil femte Akt, i smaa ubetydelige Situationer, som ei kan interessere andre, end Børn eller Narrer, thi hvem skiøtter om at høre, hvor kan hiende den kierlige Mand, fordi han i anden Akt anden Scene giver kende Speilstene? en anden Mand end en kierlig Mand (i den Forstand, som Jomfru B. beskriver ham) kunde giøre det samme; —

— Hovedhandlingen i Comedien er: at Leander forbedrer sin flygtige og ubetænksomme Kone ved en kierlig Omgang; men dette skeer jo meget sildig; derfor troe vi, at Leander burde begyndt at forbedre hende med Comediens Begyndelse, ja endog det paastaae vi, at Forfatterinden burde have forudsat nogle Samtaler imellem Leander og Leonore, førend Handlingen gaaer for sig, og hele Stykket burde været fuld af Hovedhandlingen; Hr. Marmontels*) ypperlige moralske Fortælning, under Titel af le bon mari, indeholder det samme, som Jomfru B. Comedie, og troe vi hun har taget Stoffet af den; i en Fortælning gaaer det meget vel an at vise en forfængelig Kone i al sin Daarlighed, m. m. thi Fortælleren kan bruge saa mange Dage, som han lyster, til at vise Personernes Situation, Samtaler, m. m. det kan ei Comedieskriveren giøre. — Den Mechanisme med Barnet er ellers ypperlig anbragt, og Forfatterinden har ei kundet finde bedre Middel i en Hast at røre Leonore paa, end dette; men desuagtet troe vi, at hendes Forandring skeer for hastig og sildig. —

Hvad Stykkets Karakterer angaaer, da ere vi ei saa aldeles fornøiede med dem; vi vil ei engang tale om Leonores og de andres, men allene om Leanders; — hans Karakter er vel ypperlig tegnet og underholdt, men om hele Anlægget er, som det bør være, veed vi just ei til visse; hans Philosophie er neppe altid den rette; den besynderlige Føielighed i hans Kones Daarligheder, som hun i nogen Tid er falden paa, er neppe en fornuftig Mand anstændig, en Mand kan gierne være en kierlig, øm og fornuftig Mand, fordi han ei altid er føielig i Daarligheder; og vi veed ei engang om en Mand, han maa være saa formuende som han vil, bør giøre det, som Leander her giør; — men om vi og nu i denne Henseende vilde paastaae, at Leanders Karakter var rigtig, saa mene vi, at han mangler Oprigtigheden, Leander smigrer vist for sin Kone, naar han siger, (anden Akt anden Scene Side 30), at »han er forvisset om, at hun ei vil foretage sig noget, førend hun har overveiet, om det er hende anstændigt«, m. m. — ja i denne Post troe vi, at Forfatterinden havde giort bedre i, at hun havde tegnet sin kierlige Mand efter Hr. Marmontels Lusane; megen af hans Philosophie har Leander, men dennes er ei sand nok, den bestaaer mere i det glimrende, end i det sande, og Lusane er vist ligesaa øm og kierlig en Mand, som Leander. — Hvad hans øvrige Tænkemaade angaaer, da er den meget god; vi vil ei tale om hans Mening om Skuespillenes Virkning og moralske Indhold, da vi maaskee vilde faae alt for meget imod ham. — De øvrige Karakterer vil ei sige meget; Leonore er for det meste den samme, som Hortenses hos Marmontel. — Leonards er ubetydende og kold, som Lucilies; Hieronimus er en grov, men oprigtig Mands, og er ei heller ualmindelig. —

At Sproget er for sig selv betragtet ypperlig, at det har mange Fiinheder, naive Vendinger, at det som oftest udtrykker Passioner behagelig men kort, og høit men naturlig let, og simpel men ædelt; — kort, at det er smukt er vel ligesaa ustridigt, som det er uden

*) See Contes Moraux, Tom. 2. Paris 1768. pag. 46—79.

Strid at det er for smukt for Tieneren og Pigen, men for uædelt og plumpt for Frøken Lucilie; — for Ex. (første Akt anden Scene, Side 5.) Pernil: — »Ertspinde, som udkræver al Opmærksomhed;« — Side 7. »at jeg ikke er nødvendig for min Frue,« m. m. — Dette kunde vi lade staae ved sit Værd, dersom Frøkenen, et fornuftig Fruentimmer, som besidder Læsning, talte smukt, eller i det mindste ei gemeent, for Ex. (1ste Akt 6te Scene S. 21.) »stikker Faddersladder af,« — og hvor kommer hun (2den Akt 3 Scene Side 35.) til den Ligning om Skydehesten? — Det comiske Sprog og Vittigheden mangler Henrik og Pernille, og ere de blotte dialogiserende Maskiner. —

En Deel af vore Læsere vil det synes underligt, og maaskee unødvendigt, at vi have bedømmet denne Comedie, som har opvakt saa mange kritiske Stridigheder; — uagtet alle de Kritiker og Forsvarsskrifter om og for dette Stykke, har vi holdet os forpligtige til at sige vore Tanker om det lige saavel som over andre, der allerede ere bedømmede; — hvad Stridighederne angaaer, da ville vi ingenlunde dømme dem imellem, thi vi maatte frygte for at skaffe os en Deel Uvenner, i sær ere vi forvissede om, at den smagfulde berlingske Recensent eller Disputator vilde føre os ind i Forklaringen over Mose Bøger, og med denne uendelige og kiedsommelige Konstdommer vil vi for vor Tids skyld ei have noget at bestille. — En Efterretning maa vi dog tale om, som staaer i Bibliothek der schönen Wissenschaften, 12 B. 1 St. Side 348 under vermischte Nachrichten; — denne Efterretning, (som heder: »Vom gegenwärtigen Zustande des dänischen Theaters, aus einem Briefe,«) anføre vi allene for at vise, hvor meget vor Skueplads har tabt paa nogle Aar; — dette hele Brev beskriver Theatret, da det var paa sit høieste, og det stærke Tilløb, som Skuepladsen den Tid havde; — men hvorfor har vore Skuespil ei ligesaa mange Tilskuere nu, som før? — dette Spørgsmaal vil ei blive saa let at besvare, men nogen Skyld og maaskee den meste Skyld har, saa vidt vi formode, Partierne, som burde være forbandede fra Parterret; — da Theatret var i sin høieste Velstand, da Balletterne droge de fleste Tilskuere til sig, bleve de splittede ad ved Partier, et Ukrud, som har fordærvet alle gode Skuespillere; — med Exempler behøve vi ei at bevise det, men om nogle fordrede et, vil vi allene nævne en Madam Rosenkilde, som uden at have sagt mere end de tre første Ord af sin Role, blev udpebet; — var det vel andet end en nedrig Kabale? — ja disse Partier, foruden den Skade de fører med sig paa Skuespillerne, og i sær de unge, adsplitter Tilskuerne; et Beviis paa Tilskuernes Aftagelse er næsten alle de Aftener siden Hr. Bredals dramatiske Journals Opførelse; — og sandelig et Publikum bliver let skilt ad, men der skal meget til at samle det. — Foruden dette har vores Skueplads tabt meget paa nogle Aar, hvoriblant Orchestret er. — Ellers kan de, som skrige saa stærk mod den Dristighed at bedømme Skuespillernes Aktion, læse denne Efterretning, som blander sig i deres øvrige Opførsel, over hvilken det ingen tilkommer at være Fiskal. —

For Skuespillerne har denne Comedie, saa vidt vi skiønne, ei meget at bestille; — Leanders Role, den eneste, som har noget

Arbeide for en Akteur, blev spilt af Hr. Rose, og efter vor Skiønsomhed spilte hau fortreffelig, i sær gefaldt han os meget i fierde og femte Akt. — Jomfru Bøttger spilte Leonores Role; vist nok hun iagttog mere i Aften den rette Karakter, end hun pleier, (thi alle Flanvornes Roler pleier hun at spille i Kokettens Karakter); men om hendes Aktion var aldeles naturlig i den interessente femte Scene i femte Akt, veed vi ei til visse; noget affekteret baade i Recitationen og Aktionen troede vi at fornemme; men deri tør vi paastaae, at hun tog Feil, og det var, naar hun spørger, »hvor den Ven er, som han taler om,« viser hun al den Urolighed, Bekymring, Ømhed, kort al den Følelse, som hun først burde viist siden, da hun seer Barnet; og da hun falder tilbage paa Stolen viiste hun intet med Kroppens Bevægelse, og altsaa ingen Forandring, thi Ansigtet blev det samme; — vi holde for, at det eneste hun burde ladet see før hun faaer at vide hvem den Ven er, som Leander taler om, burde være en Nysgierighed, men aldrig burde hun viist Følelsen førend hun seer sin Datter, her var det Tid at vise den ømme og bedrøvede Moder. — Hr. Ørsted var Hieronimus, spilte Rolen temmelig got, naar man ei havde hørt Echoet af den. — Lucilie var Madame Knudsen, uagtet at hendes Role ei siger meget, uagtet at hun maatte handle med Hr. Irgens, som Leonard, spilte hun dog Rolen temmelig vel, og saa got, som en god Aktrise kan spille en slet Role; — noget kold var Recitationen, naar hun i fierde Akt anden Scene skiender paa Pernille. — Jomfru Halles Aktion var sommesteder middelmaadig, mestendeels skiødesløs og slet, men aldrig paapassende og god; — hun var efter Sædvane klædt, men Frøkenen meget gammeldags klædt i en (man tilgiver os, om vi tage Feil) Manteau; — besynderligt nok, Jomfru Bøtger fik en nye Dragt i Vinter uden Nød, og de andres see elændige ud. — Til Beviis paa Hr. Bechs Smag i Skuespilkunsten er hans Aktion i Aften, som var den selv samme som i le dépit amoureux. —

MINNA VON BARNHELM, eller Soldaterlykken, Comedie i fem Akter, oversat efter Hr. G. E. Lessings tydske Original, (see den 2den Deel af hans Lystspil. Berlin 1767, 8.) af Hr. P. T. Vandal. Kiøbenhavn 1771, 8. stor 191 S.

Om Originalen og Oversættelsen have vi i det tredie Nummer af vor Journal yttret vore Tanker, og ville vi imidlertid have vore Læsere henviste derhen, men strax bedømme Skuespillernes Aktion, om hvilken vi have en Deel at erindre.

Rolerne vare uddeelte som før, undtagen Hr. Hansen var Justes Role given, da Hr. Londeman var (saa vidt vi det vide) upasselig. — Altsaa har Hr. Ørsted beholdt Paul Verners Role, og naar vi sige, at han spilte den fuldkommen, som de forrige Gange, (see dramatisk Journal No. 4), troe vi at have sagt saa meget, som at denne interessente Role blev unaturlig og væmmelig i Hr. Ø. Aktion, som i en hver anden Akteurs Aktion, som kunde spille den vel, ellers blev

ypperlig og mangesteds rørende. — For Hr. Ørsteds Æres skyld bør vi troe, at det er ham umueligt at spille anderledes, end han spilte; thi aldrig skulde vi troe, at hans Ukyndighed i Skuespilkunsten, og Ubeqvemhed til at studere en Role og en Karakter, var saa stor, at han kunde falde paa at troe, at denne Role burde spilles saaledes, som den blev spilt; — dette maa vi troe om ham, da vi ellers maatte fradømme ham ei allene Smag og Indsigt, men endog sund Sands; ja vi troe, at han spilte den i den Karakter han kunde, for dog at spille den. — At P. V. Role er den blotte Natur, at den har mange rørende Situationer, og at den derfor burde spilles i den naturlige Karakter, men ei overdrives, og at endelig Hr. *Ø.* spilte den væmmelig, og ei burde have denne Role, alt dette, sige vi, nægter ingen, som har studeret P. V., og seet Hr. *Ø.* spille i den. — Dog vil vi ei skyde Skylden paa Hr. *Ø.* eene, men paa Direkteuren, som har ladet ham beholde den; Grunden, hvorfor han ei burde have den, har vi nu anden Gang tilkiendegivet, men Aarsagen, hvorfor den ei er givet Hr. Hortulan, har ingen sagt os, og indtil vi faae nogen tilstrækkelig Grund, holde vi det for en utilgivelig Uagtsomhed, at den ei er bleven forbyttet. — Justes Role spilte Hr. Hansen overhovedet taalelig; — da han i femte Akt tiende Scene kommer ind og kalder paa Majoren, m. m. var han temmelig god, og de Ord: »Hr Major, Hr. Major« udtalte han med al den forlegne Hastighed, som han burde; den latterlige Scene i tredie Akt gik bedre, end vi havde ventet; thi uagtet hans Spil ei var frie og utvunget nok, havde han dog valgt den rigtige Karakter, og spilte den ei modbydelig; kuns det forundrede os meget, at han tog i anden Akt siette Scene Stikpenge; vi maa troe, at det var snarere en Glemsomhed end Trodsighed og Uvidenhed; — i den første Scene, naar han sidder paa Stolen, var han i vore Tanker mindst naturlig, for Resten lod han sig, i Betragtning af at Rolen var svær, og at han er en ung Skuespillere, gierne taale, og dersom han kunde lade være at trække paa Ordene, og giøre de fæle Grimaser med Munden, kunde man endda giøre sig et Haab. — Vore Læsere vil neppe vente en Sammenligning af os imellem Hr. Londeman og Hr. Hansen, da Hr. *L.* hvad man endog kan sige om hans Valg, dog udførte Justes Role ypperlig. — Den Roes vi have lagt til Jomfru Halle i No. 4. maa vi desværre omskifte til Dadel i dette Nummer; — det eneste hun giorde got var at hun blev staaende i anden Akt første Scene. — For Resten var hendes Aktion meget skiødesløs, Theaterspillet passede hun ei, og gik reent af Karakteren; for Exempel i tredie Akt anden Scene, naar Just kalder hende »Jomfru,« og siger: »Forlad mig, om jeg giver dem en gal Titel.« — Her loe hun, — bør Fransiska, som kalder Just et »Fæ«, som river Brevet fra ham, bør hun sige vi lee til Justes Grovheder? — De Ord: »Majorens Søster« udtalte hun, som forhen; — flere Beviis paa hendes Skiødesløshed kan vi ei anføre, da vi næsten maatte afskrive hele Aktionen; — Marter nok for os, og Skam for hende, at hun forværrer sig ligesaa meget, som hun kiendelig begyndte at forbedre sig! — Om de andre vil vi kuns sige dette: Jomfru Bøtger gik ved en utilgivelig Latter ud af Karakteren, da hun læste Brevet forsnakkede hun sig; en Aktrise, som havde den tilbørlige Agt for sig selv og Publikum, burde blive rød ved sligt; — var hun for seen ved den allerførste

Forestilling at tage Brevet, var hun denne Gang for hurtig, thi hun greb det før hun kunde vide, hvad Th. vilde giøre. — Hr. Rose spilte got nok, naar han ei var løbet saa kiendelig vild i fierde og femte Akt, saa kiendelig, at Angestens Sveed brød ud paa os paa hans Vegne. — Hr. Musted lod til at tale det Franske med lidt mere Færdighed, end ellers. — Om Hr. Clementin vil vi kuns sige, at han forandrede »doppelt Lax«, og Hr. Just til Msr., indtil Just blev for vred. —

ELMIRES OG TAMIRES KIERLIGHED, en Ballet, componeret af Hr. Piattoli.

Naar den hele Handling imellem Satyren og de elskende var reent udelukt, eller i det mindste ei saa uendelig trættende og enformig, naar det hele Indfald med Stenen var borte, og dens Forandring ei urimelig, naar Hr. Soelbergs og Jomfru Riccis Pas de Deux var paa sit rette Sted, og naar endelig hele Balletten var kortere, finde vi os meget fornøiede med den; Inventionen i sidste Scene og hele Dandsen er smuk og interessent, og Musiken ypperlig; — om Personerne behøve vi ei at sige meget, kuns Mad. Piattoli giør en bedre Figur i denne Ballet end i den forrige, thi den Elmires Karakter lader til at være hende egen; — Mad. Adriani er ei endnu i Stand til at dandse, og Jfr. Knudsen den ældre, (en Dandserinde, som naar hun havde Kræfter nok, var ypperlig), beviser i denne Ballet sin kiendelige Forbedring, Aarsagen er nok hendes Dandser, en Mester i sin Kunst, og som har den comiske Pantomine meget i sin Magt. — Denne Anmærkning maa vi giøre, at vi lige saa nødig see de Dandsere, som ei have paa Theatret at bestille, naar andre dandser, som vi vilde nødig see uvedkommende Akteurer, om de lode sig see ved Skuespillene, naar de ei have paa Skuepladsen at bestille. —

Den Dramatiſke Journal.

MANDAGEN DEN 20, TORSDAGEN DEN 23,
NO. 27. MANDAGEN DEN 27, ONSDAGEN D. 29,
TORSDAGEN D. 30 JAN. OG LØVERD. D. 1 FEBR. 1772.

DEN KIERLIGE FORBITRELSE, Comedie i fem Akter, oversat efter Hr. Molieres le dépit amoureux, Paris 1753, 12. 1 Tom.

Dersom Hr. Londeman selv havde spilt Grosrenes Role i Aften, havde vi nok kundet indsee Aarsagen, hvorfor denne Comedie, (som efter vor Skiønsomhed ei er af de interessenteste iblant Molieres

Comedier) igien skulde opføres; men da Hr. Bech i Aften igien til Skade for sin gode Role, og Ærgrelse for enhver Skiønner, igien havde denne Role, veed vi ei, hvorfor den kierlige Forbitrelse nu saa hastig bliver forestillet; — dersom denne Comedie endda havde havt et stærkt Tilløb, vilde vi undskylde det, men en os skiult Grund maa der vist være, om den er at man ei var belavet paa et andet Stykke, eller noget andet var Aarsag deri, veed vi ei til visse, men det tør vi dog nægte, som Rygtet har sagt, at Hr. Bechs gode Aktion er Aarsagen, thi der skal dog findes dem, som til en Akteur udfordrer blotte Grimaser, m. m. holde Hr. *B.* for en god Akteur. — Om Stykket selv har vi for nyelig (see dramatisk Journal No. 25.) sagt vore Tanker, og have vi meget lidet at erindre, thi vore Læsere maa vide, at de fleste af vore Skuespillere spille et Stykke, som oftest med en Aktion; kuns dette vil vi erindre, at Jomfru Halle var ei slet saa ledig, og forsømte Theatralspillet ei saa meget, som sidst. — Dekorationen var i vore Tanker ei saa god, som den sidste, thi i Aften blev den smukke og perspektiviske Dekoration brugt, som forestiller Pladsen imellem Slottet og Templen i Operen Demoofonte; — hvorfor at Scenen skal være paa Gaden veed vi ei, i Paris er den i Stuen, og om den skal være paa Gaden er det unægteligt, at den sædvanlige Dekoration er mere naturlig. — Denne Anmærkning maa vi endnu giøre: naar Maskaril i tredie Akt anden Scene banker paa Alberts Port, stamper han med Foden i Gulvet; fast i alle Comedier skeer dette, hvilket uden Strid er latterligt og urimeligt, i sær paa en Gade; og hvorfor besørger Direkteuren ei Hamre paa Dørene? —

SOLIMAN DEN ANDEN, med Tilnavn den Prægtige, Comedie i tre Akter, oversat af C. D. Biehl efter Hr. Favarts le Soliman second surnommé le magnifique.

At denne Comedie ei fortiener meget bedre Navn end Farcens, at den er mere middelmaadig, kort at den ei duer meget, har vi tilforn sagt; men tillige have vi paastaaet, at Hr. Kirkofs Harpe er det eneste, som bør forføre, og en god Aktion giør det taaleligt. — Hvorvidt vi i denne vor Paastand have Ret, maa vi overlade vore Læsere at indsee; — dog nødes vi til at forekomme en eller anden Forsvarer og Forfægter af dette Stykke, eller Fiende af os og vore Domme, med et Svar paa en Indvending, som, hvor latterlig den er i sig selv, og hvor liden Grund den hos Skiønnere end har, dog ufeilbar vil blive giort; — og denne Indvending er, at vor naadige Monark har allernaadigst befalt den; — dersom vi havde Magt til at begiere Stykker opførte paa Skuepladsen, vilde vi vist falde paa at see Soliman for Harpens skyld og Aktionen, ja endog Tronfølgen i Sidon for Hr. Sartis Musik; — men fordi et slet Stykke kan og bør behage, naar det medfører saa tilfældige Fortryllelser, som Harpen i Soliman, og Skiønheder, som Musiken i Tronfølgen, bliver derfor Stykkerne i sig selv og som dramatiske Compositioner betragtede, vel derfor enten værre eller bedre; og blive de derfor smukkere og fuld-

komnere, fordi en Monark af saa bekiendt en Fornuft og Smag, som en Christians, af slige Aarsager befalte det? — sandelig vi havde ei engang talt om dette svage Beviis paa et Drames Værdie, dersom ei denne usle Indvending var os engang giort af Hr. Bredal i hans Efterstykke. —

Hvad Aktionen angaaer, da maa vi igientage det, som vi før have sagt om den. — Hr. Rose spilte mesterlig. Madame Knudsens Aktion kunde ei være meget god, da hendes Role ei siger meget, men desuagtet spilte hun den naturligt og smukt, thi hun entreerte i Karakteren, og hendes Spil viiste, at hun havde studeret sin egen og de andres Roler; — til Beviis: hun viiste al muelig Underdanighed og Frygt lige indtil førend Elmire siger, »at hun begynder at giøre sig til,« — lige indtil denne Periode var hun slavisk, og blev efter vor Erindring i Retournellen staaende, men her var hendes Spil et Tegn til, at hun fik ved Solimans Berømmelser noget Mod; — af hendes naturlige Theaterspil behøve vi kuns at anføre det Ansigt, som udtrykte al den Bestyrtning, som hun naturlig Viis burde, da Soliman rev Tørklædet fra hende. — Om hendes Sang vil vi kuns sige, at den var ukiendelig bedre end ellers; — at hun forbedrer sin Sang fra engang til en anden tilstaae vi med lige saa stor Fornøielse, som vi med Misfornøielse og Fortredenhed maa bekiende, at Jomfru Halles Stemme har kiendelig tabt al sin behagelig Styrke; — Jomfru *H.* Aktion var mestendeels som sidst, det er temmelig god indtil Stemmen skulde blive rørende. — Hr. Londeman havde endnu Osmins Role. — Jomfru Fogh spilte som ved den sidste Forestilling. —

I Anledning af den Hændelse, som enhver oprigtig Patriot maa evig erindre, blev opført i Aften i vor naadige Monarks Nærværelse, et Chor; — Skuepladsen forestilte de kongelige Navne af den oldenborgske Stamme, og i Midten saaes: vor naadige Monarks Navn; Theatret var skiult af Bønder, Tyrker og andre, alle Akteurer, Dandsere og Statister. Choret blev siunget af alle, men disse alle tre, som staaer i Programmet, og vare Hr. Musted, Madame Knudsen og Jomfru Halle, vare klædte i tyrkiske Dragter, og borttog alt det sandsynlige. — Om dette fordre vel vore Læsere ingen Kritik, skiønt vi maa tilstaae, at saa høitidelig en Fest, som denne, ei urimeligere kunde helligholdes. — Programmet har Titel af Thaliæ Deelagtighed i den almindelige Glæde, og den gode Thalia kunde om saa stor en Monark ei giøre en svagere Lovsang; — vi vil høre den:

CHOR:

Alle

»Tag dette Pandt paa vores Glæde,
»Og paa en ivrig Troskab an,
»Og paa Dansk-Norske Kongers Sæde
»Bliv stor og elsket Christian.

Alle tre:

»Dit Scepter vi med Lyst adlyde,
»Din Fiende føle skal vor Mod,
»Og ved et Vink for dig skal flyde
»Vor sidste Draabe Hierteblod.

CHOR:

Alle

»Saa kron da vores Haab og Glæde,
»Og tag vor svage Lovsang an,
»Og paa Dansk-Norske Kongers Sæde
»Bliv stor og elsket Christian.

Kritiken udholde disse Vers ikke, men desuagtet fornøiede de, da vor Konges Navn og Nærværelse indskiød os alle de stærke Indtryk og henrivende Følelser, som Thalies Deelagtighed til Skam og Skiendsel for hende, manglede. —

HENRIK DEN FIERDES JAGT, Comedie i tre Akter, oversat efter Hr. Collees la Partie de Chasse de Henri IV. Yverdon 1764, 8. *stor 140 S.*

Lige saa vist, som denne Comedie er mod Reglerne, og i sær de, som bestemme Handlingens Enhed, lige saa vist har den mange ypperlige og rørende Situationer, som maa udpresse Taarer af enhver følsom Tilskuer. — Stykket har vi før (see No. 5.) nøiere bedømmet; hvad Oversættelsen angaaer, da har vi anpriset den og ved at høre den igien, og saa vidt vi har kundet sammenlignet den med Originalen, maa vi igientage den Roes vi har lagt paa den; — vel kan vi ei nægte, at Hr. Knudsen undertiden har været meget frie, men det holde vi ei for nogen Feil, det eneste kunde maaskee lægges ham til Last, at han har forstærket sin Original mange Stæder; — dog i Comedier troe vi, at en Oversætter bør have den Frihed, da det interesserer Tilskuerne meget lidet enten Oversættelsen er stærkere end sin Original, naar den kuns giør det rette Indtryk; — og sandelig Henrik den Fierdes Jagt afpressede os ofte Taarer, og flere end ellers; — Aarsagen seer vel enhver ægte Patriot. — Behagede denne Comedies Forestilling, da vi sidst saae den, saa henrykkede den os ganske i Aften, thi naar saa interessent et Stykke bliver vel forestillet, kan det da andet i slige Omstændigheder end henrive? — Og hvad Aktionen angaaer, da var den som oftest ypperlig hos Hovedpersonerne. — Hvad Hr. Rose angaaer, da finde vi os ved den første Forestilling ei saa meget fornøiede med ham, som da han spilte Torsdagen den 24 October 1771, (see No. 5.) mindre Natur syntes vi at fornemme i Scenen med Sully, og lod det til, som han var for kold og affekteret, men sidste Aften gik den Scene efter vor Skiønsomhed kuns middelmaadig, thi naar han er i Henrykkelse over Sully, saae vi at han giorde nogle affekterede Gebærder ved at føre Haanden til Munden; — sandelig en Skuespiller, som Hr. Rose, der har saa betydelige Øine, behøve ei at giøre slige kunstlede Bevægelser, som enhver kan giøre, men siger slet intet. — Recitationen var ellers ypperlig, og den Scene ved Bordet blev spilt uforbederlig. — Om de øvrige behøve vi ei at sige meget, kuns at Hr. Clementin behagede meer end ellers. — Dog nær havde vi glemt at Jomfru Bøtger spilte

Møllerkonens Role, (som Madame Hallesen anden Aften spilte bedre end ellers), og spilte den efter vor Skiønsomhed i ligesaa urimelig en Karakter, og med ligesaa unaturlig en Aktion, som i en ret væmmelig Dragt, som man maatte indbilde sig, at den gode Møllerkone havde laant af Herremandens Kone. — Af de øvrige vil vi kun sige, at Hr. Prinsløv den første Aften ei kunde sin Role, og at Jomfru Fogh ei heller var saa aldeles fast i sin. — Om en Londeman, Ørsted, Madame Knudsen er det unyttigt at tale, da deres Aktion var dem fuldkommen værdig. —

I Mandags Aftes beærede vor Monark Skuepladsen igien med sin Nærværelse; foruden den Fornøielse, som hans Nærværelse forskaffer, er denne flittige Besøgelse ønskelig, vi vil ei tale om at Parterret bliver dog nogenledes roligt, men hvo veed, om den danske Skueplads ei faaer nogen overordentlig Underholding? — man tilgive os den Tanke, som smigrer os saa stærkt, at vi ei kan tilbageholde den. — I Onsdags blev vor Konges Fødseldag helligholdt paa Theatret, men Skade, at saa stor en Høitid skal besynges saa koldt; — at afskrive dette Chor vilde blive for vidtløftig, og vi vil kuns anføre den Solo, som Hr. Musted, Madame Knudsen, Jomfru Halle og Jomfru Fogh synge vexelviis, som er et Beviis paa hvor lidt Eftertanke og Fornuft man har brugt i at give de syngende Personer Ordene i Munden:

Hr. *M.* »Vor Konge!
Jfr. *H.* »den store!
Mad. *K.* »den beste!
Jfr. *F.* »den elskte! o. s. v.

Burde ei hele Choret synge vor Konge? — dog det bliver altsammen under Kritiken. — Hvad Dekorationen angaaer, da lod den sig taale, de fleste Akteurer vare tilstæde, Dandsere, Statister, ja Inspekteuren Hr. Soelberg var tilstæde, en Mand, som man maa nødes til at see i Balletter, men som vi vil bede og indstændig bede, at han holder sig fra Theatret, naar han er ganske unødvendig, eller om han nu endelig vil lade sig see, han da vil klæde sig anstændig. —

CRISPIN SOM FADER, Comedie i tre Akter, oversat af det Tydske.

Den sande comiske Vittighed opfylder de fleste Dialoger i dette Stykke, og uagtet Karaktererne ei sige meget, interesserer den en heel Del. — Gid et Genie, som vilde arbeide i Comedien, vilde tillige forene Karakteren med Vittigheden, thi da skulde man ei ved Læsningen eller paa Skuepladsen gabe, men nyde den anstændige Fornøielse ved at moeres, da man ellers maa sove ind. — Vore Tanker om Stykket har vi tilkiendegivet i No. 20, og dette maa være nok talt. —

Naar man veed, at en Londeman spilte Crispins, en Clementin Lisimons Role, saa behøve vi vel neppe at erindre, at disse Roler bleve spilte naturligt, Karakteren udført, Theaterspillet paa det ypperligste iagttaget, hele Rolen ei tabte det mindste, men oftere vandt; kort, at Aktionen var mesterlig. — Hr. Hortulans Aktion var ogsaa i Aften meget naturlig. — Hr. Musted entreerte en Deel mere i Passionen, end sædvanlig. — Jomfru Fogh faldt vel paa Knæ, da hun skulde bede sin Fader om Forladelse, men den bedende Tone havde hun slet ikke. — Jomfru Halles Aktion var kuns i det høieste saa maadelig; et Par Steder var Theaterspillet got, men som oftest slet intet, og spilte hun ei nær saa naturligt og got, som sidst, da hun spilte denne Role. — Aarsagen, hvorfor Jomfru *H.* begynder at forsømme igien, og tage Svaret af Soufleuren, sysselsætte sig med at tage Publikum i Aasyn, kort hvorfor hun begynder at blive skiødesløs og uagtsom kan vi ei begribe, dog maaskee en eller anden villig Aand har indbildt hende, at det var en Fuldkommenhed hos en Aktrise, og i sær en ung, at forkaste Erindringer, være ligegyldig ved fortient Roes eller Dadel, glemme den Bestræbelse at forbedre sig; — men sandelig vi raade hende, at hun for sin egen Æres og Folkes Penges skyld vil giøre sig Umage, og naar hun anvender den, spiller hun ofte meget smukt. — Dersom hun skulde have faaet den Grille, at det var en Skam at rette sig efter vore Erindringer, ja saa staaer hun ei til Redning; thi Erindringer behøver hun, og dem skal hun faae; frugter de ikke, saa er Skylden ei vores. —

FLORENTINEREN. Comedie i en Akt, oversat efter Hr. la Fontaines le Florentin. *Den staaer i hans* Pieces de Theatre, *S. 71.* — à la Haye 1701. 8.

Dette moersomme Stykke har vi før bedømt, (see dramatisk Journal No. 6.) — Om Aktionen have vi ei meget at sige. — Jomfru Bøtger spilte ei sin Role slet saa got, som sidst, men desuagtet saa var Aktionen dog god. Jomfru Fogh spilte kuns maadelig, hun iagttog ei Theaterspillet saa got som sidst, naar Harpax taler med Agathe, og hun var ligesaa smukt klædt, som sin Jomfru. — Løierligt nok er det, at man ei engang kan vælge Pigedragten ret ved vor Theater, hvad Under da, at vi ingen Dragter har efter Kostumet? — Naar der tales om de mange Dørre, som slaaer i, hører man kuns et Slag; — atter et Beviis paa Direkteurens Agtsomhed! — I Aften blev Choret opført, og Hr. Soelberg beærede os igien med sin Nærværelse. —

SOLIMAN DEN ANDEN, med Tilnavn den Prægtige. Comedie i tre Akter, oversat efter Hr. Favarts le Soliman surnommé le magnifique.

Atter Soliman! — Aarsagen, hvorfor den blev opført, veed vi ligesaa lidet, som vi vidste, at den bekiendtgiorte Opera ei blev opført førend vi kom til Skuespilhuset, og der fik vi at vide, at begge de fornemmeste Sangerinder vare syge, og disse Sygdomme maa være meget uformodentlige i den italienske Troupe. — Vi gik derhen i det Haab at see Demoofonte, og da vi kom i Erfaring, at en Comedie skulde opføres, havde vi ventet »Crispin, som Fader«, og »Florentineren«; — Aarsagen til denne vor Formodning var, at vor store Monarks Nærværelse blev Publikum lovet ved disse Comediers Bekiendtgiørelse; — men vi saae da Soliman igien, den kiedsommelige Farce, og naar Harpen ei havde holdet os, havde vi næsten ladet de andre ennyere sig allene. — Om dens Forestillelse behøve vi ei at sige andet, end at Jomfru Halles Sang ei var slet saa falsk og ubehagelig, som sidst, skiønt den har tabt uendelig; — og at Madame Knudsen, da hun kom første Gang ind paa Skuepladsen, giorde i det hun kom ind, en Vending med Kroppen, hvorved hun stillede Siden til Soliman, som ei hovede os, da vi ei kan indsee Grunden dertil; — for Resten behagede hendes Spil meget, thi det var naturligt. — Til Beviis paa den Nøiagtighed, som bruges ved at forestille Skuespil hos os, og det endog naar Kongen er tilstæde, kan dette tiene, at Forskiereren ei var tilstæde, og vi vidste ei, hvad den gode Roxelane vilde sige med sin Replike om ham. — Handlingen var i den nye Dekoration, om hvilken vi vil kuns sige, at alle Skuespillerne maa gaae ind af Veggen, thi Døren midt paa lader sig ei oplukke; — dog hvad vil vi tale herom, naar ofte vore Skuespillere uden at have det nødig, gaaer reent ud af Vinduet; — noget, som de dog burde vogte dem for; — hvorfor denne Dekoration skal bruges her, er os ubegribeligt, og kunde den gode Direkteur sørge for, at den forrige Dekoration blev brugt, hvor Dækket var paa, thi hele Solimans Forundring bliver jo Løgn; thi Roxelane kommer ind af samme Indgang som Delia og hele Resten; og Rullegardinerne, hvor ere de? — er det dog ei ærgerligt, at man skal blive narrede for sine Penge! at vi har ei før talt herom, er vist ei skeet fordi vi ei har mærket det, men fordi vi tænkte at det maatte mærkes af Direkteuren selv. — Choret blev sunget for Kongen, og bestod uden Hr. Soelbergs Nærværelse. —

Den Dramatiſke Journal.

No. 28. MANDAGEN DEN 3 FEBR. 1772.

CLARISSE, eller den forreiste Frøken. Comedie i fem Akter, forfattet af E. C. A. Bøtger.

I ingen Henseende tør vi ønske os til Lykke med denne Comedie, det første Originalstykke af Jomfru Bøtger, en Aktrise, som i mange Henseender, vi meene i mange Roler fortiener vor hele Agtelse, men som vi vil bede, at hun for sin Smags Æres skyld, og den almindelige Fornøielse i Skuespilhuset ei vil befatte sig med slige Arbeider, som lader til at være hende ganske fremmede. — Aarsagen til denne vor Bøn, og vi troe manges, ligger i denne hendes Prøve, dog vi have ei nødig engang at tale om dette Stykke; thi et Par Oversættelser, som baade i Henseende til Valget og Udarbeidelsen, ere saare daarlige, kunde være Grund nok til vor Begiering. — Hvad dette Stykke angaaer, da indsee vi ei, hvorfor det er bleven opført, da det er af den Beskaffenhed, at vi, naar vi ei vil blive Smigrere, holde det for ganske uværdigt at læses, end sige at opføres. — For at retfærdiggiøre vor Dom, vil vi gaae Comedien saa nøie igiennem, som vi ved agtsom at høre den har kundet forstaae den. — Hele Fablen er usandsynlig, Planen er urigtig og skievt anlagt, Udarbeidelsen er elændig og ganske unaturlig og regelløs, Sentimenterne ere ofte gemeene og uædle, og aldrig smukke, Sproget er fuldkommen heslig, og hele Stykket er uinteressent; ikke en eneste vel anlagt og udført Karakter, ikke en theatralsk Situation, ei et eneste got Indfald har vi kundet opdaget, hvor meget vi end har giort os Umage for at finde dem; — men nei! al vor Umage har været ganske og aldeles unyttig. — Disse ere de Feil, som vi finde hos det, som et Skuespil, men — om vi sagde vore Læsere, som vare saa lykkelige ei at have hørt det, at ei engang Skuespillets moralske Hensigt var iagttaget? — Hvad om de fik at vide, at Jomfru *B.* Comedie indeholdt saadanne Sentiments, som man maa rødmes, eller rettere væmmes ved at høre? — Hvad om man fortalte dem, at Lasten, et afskyelig lastefuld Fruentimmer, blev belønnet? — Ja de vilde maaskee ei troe os, og vi forlange ei heller, at man skal troe os paa vore Ord. —

Clarise har reist i Frankerig, kommer hiem, slaaer op med Ariste, som hun har forlovet sig med med hendes Faders Samtykke, forlover sig med Valer, og reiser endelig til Frankerig igien. — Hendes Karakter er meget ufordeelagtig, en Kokette er hun uden Tvivl, i det mindste en troløs. Hendes Hovedpassion er, at hun er befængt med de franske Moder, og (naar man vil være saa daarlig, at troe Forfatterinden paa hendes Ord) med den franske Tænkemaade, hun foragter og hader alt Dansk indtil Navnet, og hun tilbeder de Franske; kort, hun er en ægte Søster til Holbergs Jean de France. — Vore Læsere indseer da let, at den gode Clarisses Karakter, om den

endog aldrig saa smukt var udarbeidet, ei kan interessere Nationen; — en Jean de France interesserte os, da Holberg skrev, thi den Gang var det en urimelig Mode, at enhver Borgermand skulde lade sin Søn reise, men nu vilde det være endog meget unødig at revse vor Nation for denne Feil; — men at en dansk Mand har ladet sine Døttre reise ud af Riget, og som det lader kuns med sin Kammerpige, er latterlig, og, saa vidt vi skiønne, ganske og aldeles usandsynligt, — ja den hele Fabel kan vi ei tilgive Jomfru *B.* — Men omendskiønt vi lader det staae ved sit Værd, at dette var sandsynligt, saa er for Resten hele Stykket saaledes, at man burde (naar man fik mange slige Comedier) udsætte en anseelig Belønning ud for den, som havde slige Comedier, dersom han vilde blive hiemme. — Dog vilde vi ei paatage os at betale dem. — Vi vil nærmere see at komme i Bekientskab med den gode Frøken Clarisse, — at hun er en troløs har vi før beviist, men ei nok hendes Tænkemaade og Sprog er næsten den nedrige Pøbels, for Ex. »Ynglen« m. fl. — De øvrige Karakterer sige meget lidet: Julie, hendes Søster, skal være belæst, men hendes Opførsel viser ei, at hun har havt stor Nytte deraf, hun skal moralisere en heel Hob, men denne Sædelære (Tak og tre Gange Tak skee Jomfru *B!*) holder hun for det meste uden for Skuepladsen, og den hun holder i første Akt med Clarise er elændig og tør. — Uagtet hun er saa dydig, tager hun dog Ariste, og han er ei andet end en Dosmer, til Beviis paa hans Dømmekraft vil vi kuns anføre, at han tager Cl. Levemaade an for Munterhed. — Faderen kan vi ei sige, hvordan han er, men et got Drog maa han vist være, da han saa taalmodig taaler Clarisses Sottiser. — Valer er en Spradebasse, og bander hyppig. — Damon er ei andet end en Kobler. — Henrejette er en Tosse, og saa dum, at vi snart skulle troe at høre den pandtsatte Bondedreng. — Holberg kan man tilgive, at han giorde en pandtsat Bondedreng, at han overdrev hans Dumhed noget, men her, — her væmmes vi. — Charlin, Tieneren og Pigen (mindes vi ret, heder hun Lisette) er kuns indførte for Rummets skyld, og er Pigerolen i dette Stykke et Mynster i sit Slags, thi aldrig har vi før hørt en Kammerpige tale om, »at hun ei vil gifte sig før Sminken ei længer kan bide paa«, o. s. v. — bruge det Ord: »Kanaille«, m. fl. — En *Æ*qvivok forlader man en Comedieskriver, men aabenbare Grovheder tillade vi aldrig. —

For Resten er denne Comedies indvortes Indretning ganske unaturlig og elændig. — Personer gaaer allene fra Scenen, for at give de andre Plads, og alle saa gaaer de bort, naar de ei have mere at sige. — Monolog paa Monolog er her, og Personerne sladre meget gierne med sig selv. — Denne Feil tilgives Jomfru *B.* mindre, da hun selv er Skuespiller, end vi vilde tilgive en Begynder, som ei kiendte til Theatret. — Monologerne ere i sig selv ei unaturlige, mange Stæder og i mange Situationer kan de være interessente og nødvendige, men altid maa de bruges sparsomt, og have en meget vigtig Aarsag; — i en Monolog bør en Forfatter, efter vor Skiønsomhed, kuns udtrykke det, som formedelst Omstændigheder ei var mueligt at udtrykke i en Dialog; altid bør Forfatteren søge at de blive interessente, blotte Remser og Fortælninger, som man enten ei behøver at

vide, eller i det ringeste kan faae lige saa got at vide, bør en Monolog ei indeholde; men i sær maa de være meget sieldne i et Lystspil, hvor Monologerne gemeenlig ei siger ret meget, og hvor altsaa Tilskueren maa undvære al Aktion. —

Hvad Dialogerne angaaer, da ere de, saa vidt vi skiønne, elændige; — Sproget vil vi ei engang tale om, men ikke et eneste got Indfald have vi fundet; thi det, som den tossede Henrejette siger: »at hendes Søster reed paa en levende Hest«, — m. fl. synes os ganske uvittig, og et Indfald skal det være. — Og dette har vi og mod dette Stykke at erindre, at det lader, som Forfatterinden har været meget bekymret for at opvække Latter over det, som ei fortiener andet end Medynk, thi hvo uden en, som har et meget ildedannet Hierte, kan lee over Henrejette? — Dog Lasten belønner Forfatterinden, den lastefulde Clarise bliver vel gift, eller i det ringeste ei straffet; den skiendige Kammerpige bliver ei heller straffet. — Har Forfatterinden ei handlet ganske imod hvert Skuespils, ja endog Farcens Øiemed. — Et græsselig Skridt! sandelig, som vi ei kan begribe, hvordan hun har tordet giøre; at en Forfatter skriver et elændig Stykke, kan man tilgive, men at skrive en Comedie, som saa aabenbare strider imod et Drames Hensigt, det kan vi ei tilgive, det bør neppe taales. —

Vi finde ei engang en sund Morale i hele Stykket, og mærke vi ei engang, hvortil Clarise sigter: skal det være for at giøre det latterlig, at Fruentimmerne rider, saa behøvede jo Forfatterinden ei at lade sin Clarise været i Frankerig; der er det ei Brug at ride, som de ride her. — Og overalt er det et meget mavert Subjekt, som ei har nogen Morale, nok var det at revse Moder, men dertil behøver man ei en Comedie i fem Akter. — Mere vil vi ei tale om denne Comedie; — dog en Mærkværdighed bør vi ei forbigaae: — Jomfru *B.* slutter Comedien med disse Ord: »Min Lykke beroer paa min Reise til Frankerig, og deres Biefald.« — Bifaldet er Parterrets, som hun beder om; her indfaldt os det bekiendte vos plaudite! — Ellers er det meget urimeligt for den stolte Clarisse at bede de »dumme Danske« om Bifald; — men Alvor, Jomfru *B.* kom os for, som Løven i Peder Svenqts, der sagde: »Mine Herrer! jeg er ingen ret Løve, jeg skal kuns forestille en.« —

Ved Afskrivningen er Hr. Musted udeladt af den kierlige Mand, (see No. 26), som spilte Baronens Rolle ypperlig, — og Jomfru Fogh af Maskeraden. —

(Resten i næste No.)

Den Dramatiſke Journal.

No. 29. MANDAGEN DEN 3, TORSDAGEN DEN 6, MANDAGEN DEN 10, OG TORSDAGEN D. 13 FEBR. 1772.

CLARISSE. eller den forreiste Frøken, (sluttet).

Hvordan meener man vel at det var mueligt, at udholde denne Comedie i tre Aftener? — Sandelig vi kan ei noksom takke Skuespillerne, af hvilke de fleste med en ubegribelig god Aktion giorde os Tiden mindre kiedsommelig, end den vist havde blevet. — Jomfru Bøtger spilte Clarisses Role temmelig vel, og saa vel, som slig urimelig en Role kunde spilles, kuns underligt, at hun just ei altid var Rolen alt for vel bevidst; den første Aften i det ringeste forsnakkede hun sig, naar hun sagde: »at de danske Fruentimre overdrev deres Penhed saa vidt, at de, naar de saae en Koe eller en Røver, saae de dem an for en Stud.« — Madame Knudsens Aktion, som spilte Julies Role, geraadede hende til megen Ære, i sær naar man henseer til hendes mavre og elændige Role; — hendes Spil var vist ei, som hendes Role; og det vilde da blive meget fattig, men hun havde valgt den rette Alvorlighed at spille Rolen i, og den Karakter underholdt hun altid. — Hendes Theaterspil var meget naturligt og smukt; til Beviis vil vi anføre det Ansigt og den Stilling hun paatog sig, da Damon kommer imellem hende og Ariste, thi det udtrykte al den Angest og Forlegenhed, som var denne Situation naturlig; — ogsaa da hendes Søster Clarisse skiender imellem Kolliserne, var hendes Spil naturlig, thi her udviste hun den naturlige Forundring og Nysgierighed; — ja hun spilte sin Role ypperlig, og Forfatterinden maa for en stor Deel takke denne habile Aktrise, at Tilskuerne ei ganske hensov. — Den samme Tak fortiener og Hr. Musted, som spilte Valers Role uforbederlig; til Beviis, da han kommer ind og leer. — Hr. Clementin spilte Faderens Role, kuns Skade, at saa elændig en Role faldt i en Skuespillers Lod, som, hvor meget Umage han giorde sig, ei kunde behage synderlig; vore Læsere mærke vel, at Hr. Cl. ingen Skyld har. — Hr. Rose kunde ei giøre andet, end recitere Aristes Role. — Hr. Hortulan spilte Damons Role. — Det eneste Sted han kunde bruge en naturlig Recitation, er, da han faaer at vide, at hans Broder er død. — Her udtalte han disse Ord: »saa er min Broder da død«, med alt for stærk en Stemme, som udtrykker en Passion, som han umueligt kunde have, thi han svarer jo Ariste, som kondolerer ham, »at Dødsfaldet ei betydede meget,« m. m. — Jomfru Fogh spilte sin Role, saa unaturlig og tosset den og var, temmelig vel, men at hun ved den sidste Forestilling blev saa længe borte, at Jomfru Bøtger maatte kalde paa hende, er en utilgivelig Skiødesløshed. — At Jomfru Halle ei spilte sin Role got, tilgive vi hende for en Deel, og ganske vilde vi undskylde hende, naar hun ei i Hr. Bredals fameuse Efterstykke, havde spilt Rolen ypperlig, thi meget mere gemeen er vist ei Lisettes Role i Clarisse, end Jomfru Halles var i den dra-

matiske Journal. — Dog holde vi hende til Gode her, thi dersom Theaterspillet skulde været naturlig og passende til Rolen, var det bleven afskyelig. — Hr. Hansen var Tieneren, og Jomfru Conradi Pigen. —

Stykket blev spilt i den urimelige Dekoration, som er det brogede Pantheon Mythicum, en Dekoration, som hverken har Vinduer eller Dør. — Jomfru Bøtger har til denne Høitid faaet en ny Dragt, som ganske vel svarer til Stykket, thi den er naragtig; man tænke en engelsk Dragt for en fransk Frøken! — Den sidste Aften forandrede hun Bønnen til en Taksigelse, som var denne: »min Lykke er i Aften fuldkommen, hvorfor jeg takker allerunderdanigst og skyldigst«. — En Kompliment, som var Stykket værdig! —

DE TRE FRIERE, Comedie i en Akt, oversat efter Hr. Boindins les trois Gascons.

Dersom dette moersomme Efterstykke ei havde bleven opført efter den forreiste Frøken, havde vi neppe overtalet os at see den tredie Gang. — Ellers er det en besynderlig Tilladelse, at opføre et andet Stykke tillige med en nye Comedie, og paa den Maade kan jo det elændigste Stykke gaae igennem? — Overalt kan vi ei begribe, hvor Direkteurens Forstand er, eller deres, som han siger, at have anbetroet nye Stykkers Bedømmelse til Skuepladsen; — er dette ligegyldigt, om et Stykke er got eller slet? bør et Stykke have den tredie Aftens Indkomster, enten det behager Publikum, og følgelig beriger Kassen eller ei? — Enhver Stymper, som har mere Egennytten, end Æren og Smagen, samt Skuepladsens Fordeel til sit Øiemed, kan jo paa den Maade lade sine Smørerier opføre? — Hvad enten Stykket er got eller ei, er han dog vis paa at han har den tredie Aftens Indkomster, og disse beroer paa gode Venner, og naar da et got Efterstykke kommer til, har jo Misfosteret samme Belønning, som Mesterstykket? — Dog herom vil vi ei tale mere, men overlade denne Misbrug til Publikums Hevn, og Direkteurens Samvittighed. —

Hvad Aktionen angaaer i de tre Friere, da finde vi os overhovedet meget fornøiede med den, en Clementin, en Knudsen, en Musted, og en Ørsted trænger ei til vor Roes i dette Stykke. — Jomfru Halle spilte ogsaa for det meste meget vel, et Par Steder kunne hun passet Theaterspillet noget mere omhyggelig, men for Resten fornøiede hun os en Deel, og vi forsikre hende, at vi meget hellere rose, end dadle hende og enhver; men naar en Skuespillers slette Aktion kommer af Skiødesløshed, fortiener den Tugtelse og ligesaa stor Revselse, som en paapassende Aktion fortiener Lovtaler. — Hr. Hansen lod Grimaserne fare, da Jomfru Halle kom, han spilte den første Scene saa temmelig, men var for Resten unaturlig. —

DEN FORLORNE SØN. Comedie i fem Akter, oversat efter Hr. Voltaires l'Enfant prodigue.

Endskiønt dette Stykke allerede engang er bedømt, (see dramatiske Journal No. 22.) vil vi dog tale noget om det; — men imidlertid henvise vi dog vore Læsere til anførte Nummer, og allene tale noget om denne Art af Comedie i Almindelighed. — Om den ægte Comedie (vi troe, at Navnet er saa bekiendt, at det ei behøver Forklaring) kan have rørende Scener, eller om en Comedie bør indeholde nogle Situationer, som afpresse Taarer; om det strider mod dens Natur, at giøre anden Virkning end Latter, om den bør have andet Øiemed end dette; om en Comedie uden at erlange Navn af flæbende, maa have disse Egenskaber, naar de tillige ere forbundne med og sammenblandede med latterlige Situationers Indfald, naturlig Vittighed, troe vi og holde vi for, at den forlorne Søn f. Ex. gierne kan fortiene Navn af en ægte Comedie; — vore Læsere see let, at det ei paa dette Sted er vor Sag, enten at forsvare den rørende Comedie, eller bestride den; men er vor Forsæt allene at bestemme, hvor vidt det rørende og de rørende Situationer og Samtaler bør have Sted i et Stykke, som tillige skal beholde den ægte Comedies Stempel. — At slig en Comedie ei bør skildre Situationerne med ligesaa stærke Farver, som Tragedien, behøver vi vel neppe at sige; kuns dette holde vi for, at en virkelig rørende Situation ei bør brydes overtvert, eller ganske forstyrres ved latterlige Situationer og Indfald; dette holde vi for at bør have sin Grund i Naturen, og at stemme overeens med Comediens Øiemed, og i sær de rørende Situationers; — hvorfor fører slig en Comedieskriver Situationer i Comedien? — for at røre os, for at sætte os i en Situation, som ved at bevæge skal tillige fornøie os; — got! nu ere vi fornøiede; men naar Forfatteren strax i samme Scene paroderer al den hele Fornøielse? — naar han idelig spilder denne Fornøielse for os? — tager man ham da det ei ilde op? — Den forlorne Søn er et Exempel: Jasmin spilder med en overflødig Vittighed, som naturligviis er og bør være uædel, alle de Indtryk, som den unge Euphemons Skiebne giør paa os; forfeiler Forfatteren ei her sit Øiemed? hverken kan Tilskuerne fornøies saa meget ved at græde med den unge Euphemon, og ved at lee over Jasmin, som han ellers vilde giøre, dersom den ene ei havde forstyrret den anden. — Vi troe: at denne Tanke ei er uden al Grund, dog vil vi ei troe, at den jo kan modsiges, men aldrig vil vi dadle en Voltaire, hvis forlorne Søn dog altid er et Mesterstykke. —

(Resten i næste No.)

Den Dramatiſke Journal.

No. 30. MANDAGEN DEN 10, FREDAGEN DEN 14, OG MANDAGEN DEN 17 FEBRUARII 1772.

DEN FORLORNE SØN, (sluttet).

Om Aktionen behøve vi ei at sige meget andet, end det vi forhen har sagt, (see dramatisk Journal No. 23), da fast alle vore Skuespillere agere en og den samme Role med et og det samme Theaterspil. — Hr. Musted spilte ei selv i Aften Fierenfats Role, da han, saa vidt vi har hørt, var upasselig; men Hr. Clementin spilte igien sin gamle Role, som han for mange Aar siden har spillet med største Bifald; — hvad hans Spil angik i Aften, da var det efter vor Skiønsomhed ganske ypperlig; men desuagtet vilde han ei behage os saa meget, som Hr. Musted, da Hr. Cl. saae alt for gammelt ud til at være en yngre Broder af Hr. Rose. — For Resten vare Rolerne uddeelte, som sidst, og spilte Skuespillerne overhovedet, saa vidt vi skiønne, meget got; kuns Hr. Roses Recitation var en Deel monotonisk; og Jomfru Bøtger tog sig den Frihed, eller om vi skal være oprigtige, begik den Sottise at lee i sidste Scene til Personer, som vare uden for Theatret, og denne heslige Vane vil vi raade Jomfru Bøtger vil vænne sig af med; thi hun maa ei tænke, at det er hende, som en habil Skuespiller, anstændig; ei heller maa hun indbilde sig, at det bliver vel optagen i Publikum, fordi det tier.

SKOTLÆNDERINDEN, eller Kaffehuset, Comedie i fem Akter, oversat efter Hr. Voltaires le Caffé ou l'Ecossaise, (*see hans* Collection des oeuvres Amst 1764, 8. Tom. 8.)

Om dette Mesterstykke have vi forhen sagt vore Tanker, (see dramatisk Journal No. 11), og troe vi at have sagt saa meget, som var nødvendigt til at anprise denne Comedie, som har saa megen theatralsk Interesse. — Skotlænderinden har noget tilfælles med den forlorne Søn, og lader det til, som Voltaire er en stor Elsker af at skildre Kontrasterne med lige stærke Farver, de alvorlige og lystige, de rørende og latterlige; — ogsaa lader det, som han omhyggelig søger altid at bringe Kontrasterne sammen i en og samme Scene. — I forrige Nummer har vi talet om at rørende Situationer ei bør brydes over tvert, og ganske, forstyrres ved meget latterlige; — dette behøve vi vel neppe vidtløftig at bevise, da vi aldrig troe, at Siælen kan fornøie sig saa meget ved slig en Sammenblanding af latterligt og rørende, alvorligt og lystigt, som den vilde, dersom den fik Tid og Roe at føle hver Situation for sig selv. — Vore Læsere seer uden Tvivl lettelig, at vi ei forskriver rørende Situationer af Comedien; —

ei heller paastaae vi, at Kontrasterne bør være borte; — nei tvertimod en Comedie, som slet intet lystigt og latterligt har hos sig, vil lige saa lidet fortiene Navn af ægte Comedie, som en Tragedie, der mangler rørende Situationer, vil blive en sand Tragedie; — men vor Mening er allene, at en komisk Forfatter bør i at anbringe Kontrasterne, vogte sig for, at den ene Situation ei giør den anden Skade. — Hvor vidt vi heri have Ret, maa andre dømme. —

Hvad Skotlænderinden angaaer, da har Forfatteren vist anbragt sine Kontraster, men vi troe dog, at de ere bedre anbragte, end Jasmin og Euphemons Søn i l'Enfant prodigue; i det mindste forstyrres og adspredes Opmærksomheden ei saa meget i dette Stykke, og svækker de latterlige Indfald ei Hovedhandlingen saa meget. —

Hvad Aktionen angaaer, da fandt vi os med de fleste fornøiede, — en Clementin, og en Musted fyldestgiorde os tilfulde, og dersom Hr. Ørsted et Par Steder ei havde overdrevet sin Stemme, havde Friports Role bleven mere interessent; — men ikke desto mindre spilte han for Resten sin Role temmelig vel. — Jomfru Bøtger kan vi ei rose saa meget i Aften; — vel sandt, hun spilte med en Deel Passion, og hun følte sin Roles fulde Vægt, — men om hendes Recitation var god, veed vi ei; — vi vil ei tale om, at Monotonien herskede, — men allene at den Stemme hun paatog, da Friport gav hende Pengene, var urigtig, thi den var flæbende. — Her troer vi, at hun burde udtrykke med Stemmen den ædle Stolthed, som er hendes Karakter egen. — Jomfru Halles Aktion var ei heller altid med det beste; — vel sandt, hun giorde sig megen Flid; — vel sandt, hun entreerte temmelig got i Karakteren, — kort, vel sandt, hun var ikke mindre end skiødesløs, — men desuagtet var hendes Stemme noget unaturlig, naar hun handlede i de rørende Scener. — Vi holde det for en Pligt at sige hende sine Feil, og blant disse vil vi i sær vise hende den, som hun begik, naar hun skal græde, — her hulker hun; — vel tilstaae vi, at det er meget let at falde til denne Feil, men ubehagelig er den dog efter vor Skiønsomhed; — en Post endnu: — Theaterspillet giorde hun sig vel Umage for, men hun giorde tillige Bevægelser med Munden, at det lod, som hun snakkede. — Dette har vi ofte mærket hos hende, — uden Tvivl lærer hun det af den italienske Troupe; men det er vist ei det sande Lazzi. — Hun maa vænne sig af dermed, thi det stumme Spil er af en langt anden Natur; — hun bør opfylde Scenen med Miner, naturlige Bevægelser med Kroppen og Armene, men den Smaasnak er efter vor Skiønsomhed ubehagelig. — Ellers behagede hun os meget, og er det os kiert, at hun er paapassende, men vi vil bede hende, at hun vil blive ved; thi det lader, som hun har Luner. — Hr. Hortulan var sig selv liig. —

I Aften var Huset næsten tomt, og det var uden Tvivl Aarsagen til, at man fik ingen Ballet, men maatte lade sig afspise med en Pas des Deux; — thi aldrig skulde vi troe at Rygtet var sandt, at en af Haarskiererne var bleven borte. — Ei engang fik man en Kompliment. —

DEN GIERIGE, eller Gnieren, Comedie i fem Akter, oversat efter Hr. Molieres l'Avare, *(efter pariser Udgave, 4 Tome.)*

Gnieren er et af de Stykker, som har giort sin Forfatter den største Ære, og efter vor Skiønsomhed fortiener den det og. — Fast i ingen Henseende mangler dette Stykke Fuldkommenheds Stempel; — en Deel af det maa Moliere takke Plautus for; thi Plautus's Aulularia har alt for meget tilfælles med Molieres l'Avare, at man torde paastaae, at den var ganske original. — Fablen er mere interessent hos M. end hos Plautus; — men dens hele Anlæg tillige med mange Tirader har M. dog brugt. — Et Par Steder til Beviis: — Det Indfald, som M. bruger, (see 1 Akt 3 Scene) naar Harpagon siger til la Fleche: »Montre-mois les mains,« — og da han viser dem, siger han igien: »les autres«. — Den selv samme Idee har Plautus, han har giort den mere burlesk, thi hans Euclio siger til Strobilus: »ostende etiam tertiam«. — Dette Indfald klinger noget burlesk, og derfor har Moliere ogsaa afpoleret det noget. — Gid vore nyere Comedieskrivere vilde efterligne de Gamles Skiønheder, uden at forfalde til deres Feil, bruge deres Indfald, men dog give den deres naturlige Skikkelse! — Den overdrevne Monolog i 4de Akt 7de Scene har Plautus næsten Ord til andet i den Monolog, som Euclio har lige indtil Gnierens Tale til Tilskuerne; — vi maatte blive alt for vidtløftige, dersom vi skulde afskrive alle de Tirader, som begge disse sande komiske Gnier har tilfælles. — At Karakteren selv hos dem begge er paa eens Maade anlagt, behøve vi neppe at sige, og ei heller behøver det Beviis, at de ere ypperlige, og ere tegnede med naturlige og levende Farver. — Hvad M. Gniere i sig selv angaaer, da er det efter vor Skiønsomhed fuldproppet af Vittighed, og hele Tiden underholdt med de naturligste og ypperligste theatralske Situationer og Indfald. — Mere behøve vi ei at tale om dette sande Mesterstykke, som underholder Læseren meget, men naar det bliver got forestillet, bliver dobbelt interessent. —

Oversættelsen er ei (saa vidt vi vide) trykt, men ved ofte at høre den, have vi bemærket, at den er meget god; thi den har udtrykket Originalens Mening uden Tvang, den er giort national, kort, den er Originalen troe, uden at være dens Slave. —

(Resten i næste No.)

Den Dramatiſke Journal.

No. 31. Mandagen den 10, Torsdagen den 13 Februarii 1772.

GNIEREN eller den gierige (sluttet.)

Gnierens Role udfordrer en stor Skuespiller, og hvem kunde den da faae værdigere end en Clementin, en Mand af indskrænkede, men store Talenter til Comedien? — Det vilde blive os umueligt, endog ved den fineste Kritik, at anføre hans Mestertræk, hans naturlige Aktion, hans uforlignelige Theaterspil; — kort, vi maatte behøve al for megen Rum til at giøre vore Læsere fyldest i denne Post, — og vi vil derfor allene (om ei af anden Aarsag, saa dog at det ei skal hede, at vi oversee med Feil) tale om det Theaterspil han udgiorte med Hr. Londeman, (som spilte Mester Jacobs Role, — en Efterretning, som er Borgen nok for at den blev ypperlig spilt). — Theaterspillet var dette: — naar han medens den hele Opdagelse (i 5 Akt 5 Sc.) med Anselm og hans Børn Valer og Mariane skeer, slukker det ene Lys, og Hr. Londeman tænder det, slukker han det atter, og putter det i Lommen. — Hr. *L.* for at giøre det endnu mere grotesk, tænder det i Lommen, og Hr. *Cl.* brænder sig. — Dette Spil, sige vi, er efter vor Skiønsomhed alt for overdrevent, og saae vi for vor Deel det udeladt med Lyset i Lommen og Anstikningen. — Undskyldes kunde det maaskee, da Monologen i fierde Akt er overdrevet, men forsvares kan det dog neppe, da en Akteur bør snarere søge at giøre sit Spil saa sandsynlig, som mueligt, og neppe troe vi det er tilladeligt at overdrive eller at giøre Rolen (og i sær Harpagons) meer burlesk. — Hr. Clementin og Hr. Londeman tage neppe (haabe vi) denne Anmærkning ilde op, og ere vi forvissede om, at, dersom den er rigtig, bliver den vist iagttaget. — Dette kunde være nok sagt om disse store Skuespillere, men en Tirade maa vi dog for sin Vigtigheds skyld anføre af Hr. *Cl.*, vi sige for sin Vigtigheds skyld, da det deels saa ypperlig giorde Sagen sandsynlig, uden at borttage det latterlige, deels er et Exempel, som de unge Skuespillere burde tage efter, da det lader til, (om man skal troe den oprigtige Forfatter af Svaret i No. 14. af Biblioteket for nyttige Skrifter, paa sine Ord), at de savne al Underviisning. — Tiraden er denne: — da Mester Jakob i den 4de Akt 4de Scene har bilagt Trætten imellem Harpagon og Cleanth, tager Hr. *Cl.* en Pung af Lommen med et Tørklæde i. — M. Jakob takker ham, i den Tanke, at han vil give ham noget, men bliver bedraget. — Vel sandt, i den Udgave vi have ved Haanden af Molieres Verker, staaer der kuns, at Harpagon skal tage Tørklædet af Lommen; — men at Hr. *Cl.* har en liden Klud i en Pung, kan vi just ei sige er saa meget overdrevent, da det sætter just Gnierens Karakter i sit store Lys; — men noget bradt vilde det falde, dersom Hr. *Cl.* vilde tage det uden Forberedelse, men derfor tog han sig først til Næsen, og lod Tilskuerne mærke, at Mester Jakob skulde bedrages. — Denne Tirade holde vi værd at anmærke, og ønskte vi gierne,

at Direkteuren selv vilde anmærke sligt, og søge at bibringe de Unge dem, og lære dem, hvordan de med Smag og Nytte skulde lære af Mynstre. —

Cleanths (en Søn af Harpagon) Role spilte Hr. Rose meget vel. — Marianes spilte Jomfru Bøtger ogsaa skikkelig; — men at hun, som en gammel Aktrise, kunde smykke sig med et Uhr, er utilgiveligt, — thi Mariane er jo fattig? — Hr. Irgens var Valer. — Madame Knudsen spilte Elises Role, — til Beviis paa hendes Nøiagtighed i at passe Theaterspillet, vil vi kuns anføre det hun brugte, da Valer i første Akt tredie Scene snakker Harpagon efter Munden. — Madame Hallesen var Frosine. — Hr. Hortulan var Anselme og la Merluche. — Hr. Ørsted la Fleche og Brindavoine. — Hr. Prinsløv var Mester Simon og Notarius. —

PLUTUS OG PENNIA, eller Proces imellem Fattigdom og Rigdom, Comedie i fem Akter af Hr. Baron Holberg.

Da vi sidst (see dramatisk Journal No. 21) bedømmede dette Stykke, troede vi at have sagt saa meget, som det var nødvendigt at tale om en Mands Arbeide, der, uagtet alle de Feil det kan have, uden Tvivl er smukt, og hvis Fuldkommenheder yngre Comedieskrivere burde søge at efterligne, uden tillige at forfalde til deres Feil. — Men dette, nemlig snarere at falde til en god Forfatters Feil, end at treffe hans Skiønheder, er meget almindelig, — og hvoraf kommer det? — af Mangel paa Smag; — de største Skribentere læser ofte uden Smag, og naar da Forfatterens Tanker skal bruges, og Læseren skulde have Nytte af dem, — saa bruges Feilene og Skiønhederne i Fleng, og undertiden Feilene ene; og finder slig en smageløs Efteraber en Tirade hos en stor Mand, saa er den rigtig, og siges den imod, saa anføres strax en græsselig Hær af Citationer og Stæder, hvoraf den er tagen, — men Beviser fordres ikke, og det er vel dog nødvendigt. — Vore Læsere tilgive os denne Udsvævning om den ulyksalige og for Videnskaberne, samt den gode Smag meget skadelige Forhindring, — og denne Efterabelsesgeist lader til at blive meget almindelig hos os, — og urimeligt er den dog; — vi vil ei engang tale om, at den i sig selv er urimelig, men derfor tale vi allene imod den, at den hos unge Skribentere, og i sær dem, som vilde forsøge deres Lykke i dramatiske Kompositioner, er meget skadelig. — En theatralsk Situation kan være meget lykkelig i et Stykke; — ja den kan giøre saa stor Indtryk paa Tilskueren, og endog Kienderen, at han glad opofrer en Regel imod Sandsynlighed; — men mon det derfor blev tilladelig, naar en anden begik den Feil, uden at erstatte Tilskueren sin Retfærdighed? — nei, — fordi en Feil begaaes, fordi den bliver rigelig gotgiort hos en stor Mand, maa den aldrig efterlignes, — ja vil man sige: — det nægter ingen, — men ikke destomindre skeer det, som oftest, og er en Post, som man ei noksom kan ivre imod, — men om dette skal vi ved en anden Leilighed tale mere. —

Om Comedien selv behøve vi ei at sige meget. — Skiønheder har den unægtelig, og mange matte Scener, — men de første veie saaledes op mod de sidste, saa man taaler gierne Feilene. — Et andet Spørsmaal er det: om nogle af de lange og kiedsommelige Dialoger ved Forestillingen kunde forkortes, — men den Mand, som skulde giøre det, maatte brugt meget Overlæg, og besidde Smag. — Dette Spørsmaal opkaste vi kuns som et Spørsmaal, da vi meget vel indsee, hvor farlig en Sag det er at tage fra i en Comedie, og den endda skal blive heel. — Dog maaskee Plutus for sin store Regelløshed kunde taale det bedre, end nogen anden af Holbergs. —

Aktionen i dette Stykke var ligesaa forskiellig, som Situationerne og Dialogerne. — Vore Læsere begribe vel, at vor Mening er, at nogle Roler bleve ypperlig, og andre slet, nogle alvorligt, andre med Lystighed udført. — Kort og tydeligere Aktionen var hos en Clementin, undtagen Jupiters Role, en Londeman og en Madame Knudsen ganske ypperlig. — Hr. Ørsted spilte Bonden got, — den fulde Mands lidt bedre end sidst, dog ei saa got, som ellers; — men Offerpræstens Role spilte han som sidst, det er at sige: — saaledes, at han havde fortient en Torden fra Parterret, liig Skraldet i Plutus, — men Alvor Hr. Ørsted! troer de at den skal spilles saaledes, eller kan de ei spille den anderledes? — Skam, om det første er sandt. — Direkteuren har og ladet alle Ting blive, som det var sidst, — og deri giør han meget vel, da det lader, som alting har sammensvoret sig, at det skal gaae galt. — Hr. Bech var i de Roler, som han havde sidst, og Forskiellen paa Aktionen var denne: Kavalleerrolen spilte han bedre, — men Vee Menanders og Palæstrios Roler! — disse radbrækkede han saa skammelig, at de bleve modbydelige. — Hans heslige Mæle, eller rettere elændige Recitation, hvorved han lægger Vægten paa de urette Ord, vil vi ei engang tale om, men om hans Gestus eller hans Krumspring og Grimaser kunde vi ei tale, — thi beskrive ham kunne vi ei, hvorfor vi vil bede vore Læsere, at de vil see ham, naar dette Stykke bliver opført igien, — thi vi ere forvissede om, at han giør det værre endnu; — men skulde vi endelig beskrive ham, maatte vi ligne ham ved et Papiirstykke med en Traad i. — For Resten gielder det om de andre, som før er sagt om dem. —

Naar Jupiter sees, maa Scenen forandres; — han kommer altsaa ei fra Luften. — I gamle Dage brugte man Luftmaskiner, — hvorfor bruger man ei den? — eller ere de maaskee borte? —

Den Dramatiſke Journal.

No. 32. MANDGEN D. 17, TORSDAGEN D. 20, FREDAGEN D. 21, OG LØVERDAGEN D. 22 FEBR. 1772.

ZARINE, et Sørgespil i fem Optog — ved Hr. Johan Nordahl Brun. Kiøbenhavn 1772, 8. stor 83 S.

Endelig have vi dog seet en god Frugt af den udsatte Belønning for nye Skuespil til vor Theater, endelig have vi faaet en original Tragedie opført*), og endelig have vi faaet et nyt Stykke at bedømme, om hvilket vi med en god Samvittighed kunde sige meget got, — thi uagtet at nærværende Stykke have Feil, og maaskee Hovedfeil, uagtet det har matte Stæder, fortiener det efter vor Skiønsomhed ikke desto mindre Navnet af et smukt Stykke, da det paa den anden Side har saa ypperlige Situationer, saa interessante Karakterer, og saa mange stærke Stæder og Sentimenter, som give os det Haab, at Hr. Brun, naar han giør sig mere bekiendt med Kritiken, og læser gode Mynstre, vil blive en ypperlig dramatisk Digter, som vil giøre vor Skueplads og vor Litteratur stor Ære. — Mange Omstændigheder skulde ganske holdet os tilbage at sige vore Tanker om dette Drame, — hvoraf vi vil kuns anføre denne, at Zarine er gaaet igiennem den paalideligste Konstdommers Hænder; — men denne Mand, (og hvem kiender ei ham i en Carstens?) ere vi forvissede om aldeles ei fortryder, at vi dømme efter ham, — hvor stor Fyldestgiørelse vilde det ei være for os, om vi traf hans Tanker om de Feil, som Forfatteren mælder i Fortalen, ei kunde blive rettede uden alt for stor Omstøbning? — Et endnu maa vi anmærke, førend vi begynde Kritiken, og det er Aarsagen, hvorfor vi saa skarp, eller rettere nøiagtig gaae dette Stykke igennem. — Aarsagen er denne: — Zarine er et smukt Stykke, og Forfatterens første Arbeide, — men just derfor, vil man sige, bør Kritiken være lemfældig og overseende; — nei, vi have længe været af den Tanke, at en god Forfatter aldrig taber ved en nøieregnende Kritik, — kun den er billig og rigtig! — og hvad det angaaer, at det er det første af Forfatterens Arbeider for Theatret, da ere vi sikre i den Post, at Hr. B. ei vil benytte sig af denne Grund for sine Feil; — vel sandt, undskyldes kan de, og vi undskylde dem og, men om det er vor Pligt at sige dem, maa Forfatteren selv dømme, og hos ham (thi han er en god Skribent) troe vi ingen utilladelig Egenkierlighed, en Egenskab, som er kuns de slette Skribentere egen. —

Meget interessante ere unægtelig Retheas og Loranos Karakterer; — begge ere efter vor Skiønsomhed anlagte meget ypperligt, og underholder sig stedse, — men om Stryange (som dog er Hovedpersonen

*) Vi sige med Villie opført, da enhver, som har den ringeste Kundskab om vor Litteratur, dog veed, at Zarine ei er den første Original-Tragedie; — thi hvem skulde vel ei kiende Rolf Krage?

i Stykket) er interessant nok til at opvække Medlidenhed, veed vi ei til visse. — Naar det gaaer Stryange ilde, naar han styrtes i Fortvivlelse, har han fortient det altsammen, og er en ganske naturlig Straf og Følge af hans store Forbrydelser; og hvad andet Navn for tiener vel Meenederie, som foraarsages af en utilladelig Kierlighed? — Og Retheas meget smukke Egenskaber forstørrer ogsaa Stryanges Forseelse saa meget, at man slet ikke ynker Stryange, naar han bliver ulykkelig. — Er dette ikke en Hovedfeil i denne Tragedie? — Vore Læsere seer vel, at vi ei paastaae, at Helten skulde være idel Dyd, — nei, — han maatte gierne have Feil, kuns den maa ei være en stor Forbrydelse, — Stryange maatte nok begaae en liden Feil, som drog megen Ulykke efter sig, — men en Barbar maa han ei være. — At det er en Feil hos Digteren, eller at det er en Feil i Heltens Karakter, behøve vi neppe at bevise vidtløftig, — den Sandhed, at en Helt og Hovedperson i et Sørgespil, hvori Heltens Ulykke skal komme af hans Karakter, ei bør ved aabenbare Laster giøre sig fortient i den Ulykke han paadrager sig, denne Sandhed, sige vi, er saa almindelig antaget iblant de største Konstdommer, — og i sig selv grunder den sig paa Naturen, thi hvordan skal jeg kunde tage Deel i Heltens Ulykker, naar han selv har fortient den? — Dog denne Sætning behøve vi neppe at bevise. — Og at Stryange er en Person, som paa denne Maade er imod Regel og Natur, er soleklart. — Det undrer os meget, at Digteren ei har ladet sin Helt have grundede Tanker om Retheas Utroskab. — Hendes Skiebne vilde blive endnu en Grad ømfindtligere end den er, og Helten vilde blive mere undskyldelig end han er. — Digteren kunde have faaet Leilighed at strænge Knuden mere, kort: efter vor Skiønsomhed burde Digteren ei have ladet denne Leilighed gaaet sig af Hænderne. — Zarines Karakter er vist ei uinteressant, men dog synes os den feiler noget; den kommer os for at være mindre ualmindelig, end vi ønskede det, — og overhovedet synes, at den ei udvikler sig nok, og bliver glimrende nok til at fortrylle Stryange. — Alle de gode Egenskaber, som hun har, faaer man ei at vide uden af Stryange i fire Vers, (see første Akt femte Scene), og af hendes lange Beskrivelse paa hendes egne Fuldkommenheder, (anden Akt fierde Scene), førend i fierde Akt. — Nitocre har virkelig og en Karakter, Forfatteren har giort meget vel i at hun udmærker sig fra de almindelige fortrolige, som ei giøre andet, end snakke med Hovedpersonerne, og allene ere til for deres skyld. — Men Nitocres kontrasterer virkelig noget med Rethea, og hielper til at strænge Knuden. —

Hvad hele Anlægget angaaer, da er det temmelig naturlig, — kuns Handlingens Forklaring kommer os meget underlig for; — vi mene han har ei vidst at giøre Indledningen til Handlingen paa en naturlig Maade, — man bliver strax vaer, at de Vers, som Rethea begynder med, ere blot for at underrette Tilskuerne, — thi baade Rethea og Nitocre komme jo begge fra Leiren; — hvortil da al den Fortælning; — Her troe vi ei at Digteren har vidst nok at skiule sin Hensigt, — vel er det en Pligt for Digteren, og som endelig paaligger ham, at han skal giøre Tilskueren og Læseren bekiendt med Handlingen; men det maa skee paa en Maade, at man ei bliver denne Digteres Hensigt

vaer. — Om Digteren just altid har iagttaget det Corneille kalder *Liaisons des Scenes*, veed vi ei til visse, i det ringeste lader det til, som Forfatteren har været noget forlegen med at faae Stryange bort, (i femte Akt ottende Scene).

Forviklingen har Digteren efter vor Skiønsomhed skildt sig meget got ved, — men om Katastrophen kunde vi ei sige det samme, noget for studeret er den uden Tvivl, og alt for mange Usandsynligheder ere der uden Tvivl indløbne. — Hvor studeret lader ei dette, at alle Personerne komme just ind i samme Øieblik, for at tage mod den døende Stryange? og hvorfor endes ei Stykket før? — Forfatteren har virkelig sat Skuespillerne i meget Forlegenhed. — Handlingens Enhed er meget vel iagttaget, — og Stedets ogsaa, — vel sandt, den er i de trende første Handlinger nær ved Stryanges Leir, og i de to sidste i den, — men denne Forandring skader i vore Tanker intet, thi Tilskueren kunde magelig imellem tredie og fierde Akt ogsaa forandre sin Situation. —

Det som for alting udmærker dette smukke Stykke, er, saa vidt vi skiønne, lykkelige Situationer, — for hvis skyld vi gierne oversee nogle Feil ved dem, og opofre vi med Glæde Sandsynligheden, for at blive rørte. — Blant disse udtage de tvende sig (i fierde Akts femte Scene), og i femte Akt anden Scene. — Disse, sige vi, ere saa got udførte, og giøre tillige saa stort et Indtryk, at ingen Tilskuer af mindste Følelse kan beholde tørre Øine. — Dog foretrække vi den i fierde Akt, — baade fordi Indtrykket bliver voldsommere, men i sær fordi den er ganske naturlig, og neppe vil den koldeste Konstdommer faae engang Lov til at opdage en Feil mod Sandsynligheden, og der var nogen, — men efter vor Skiønsomhed er der ingen. — Derimod er den i femte Akt forbunden med en stor Usandsynlighed, som Forfatteren gierne kunde undgaaet, — og denne er: — naar Rethea (Side 64) taler, og raaber om Hielp, — hvorfor gaaer Stryange ei strax ud af Teltet, for at redde hende? — Digteren kunde i vore Tanker have undgaaet Usandsynligheden, i det ringeste for en Deel, dersom han ei havde ladet Rethea talet saa vidtløftig, — vi anmærke ei dette saa meget, fordi det enten har stødt os, eller fordi vi ville dadle, — nei! men fordi en anden ung Digter ei skulde begaae den, uden saa rigelig at erstatte os som her. — Disse to omtalte Situationer ere ogsaa de stærkeste i hele Tragedien, og er det een af de vigtigste Feil vi have mod dette Stykke, at det ikke sielden lader Tilskueren, men i sær Læseren i en vis Ligegyldighed, ogsaa kommer det os for, som Digteren ei altid har iagttaget Affekternes Opvækkelse, som dog er Tragediens Øiemed. — Aarsagen til denne Bemærkning ligger i nogle svage Stæder, af hvilke vi for at retfærdiggiøre vor Dom vil kuns anføre den forskrækkelige lange Tale Zarine (i 2den Akt 2den Scene) holder til Stryange. — Men naar vi undtage disse Stæder, (som i Henseende til de ypperlige ei ere mange), er Zarine for det meste fuld af meget interessente Stæder og Sentimenter. — De Sentimenter, som vi kalde smukke, kunde vi ei afskrive, da vi maatte behøve for meget Rum, — men den Fornøielse at anføre et Par kan vi ei nægte os:

1ste Akt 5te Scene, — — »de ofres til min Mand.«

Disse Ord er mesterlig anbragte til at indklæde denne Tanke, og sige de meget mere, end en heel Beskrivelse ellers kunde udtrykke. — Her har Forfatteren talt sandselig og eftertrykkelig, (som Konstdommere udtrykke sig), — og disse Ord indeholde alle de Tanker i denne Situation, og giøre ligesaa stort Indtryk, som den vidtløftigste og meest poetiske Beskrivelse ei kunde virke. — Man finder kuns sielden slige Udtryk, og i sig selv bør de kun bruges sparsomt. — Seneca har i sin Thyest det bekendte agnosco fratrem, — og Voltaire i Zaire.

»Mais Orasmane m'aime & j'ai toût obliûé.«

Men hvorfor spildte Forfatteren de fire følgende Vers i denne Replike? — hvortil denne underlige Tanke, »at Rethea er i Stand at rive Hiertet af Brystet?« m. m. — Alt hvad Rethea i denne Situation kunde og burde sige, var — »de ofres til min Mand.« —

Et endnu: (5te Akt sidste Scene,) »det Blod, som rinder der, det rinder fra mit Hierte,« hvilken ypperlig Tanke! —

Men Skade, at Digteren somme Tider er bleven noget mat, — for at retfærdiggiøre os, vil vi afskrive nogle Stæder:

Side 50. — »skiælv du saa fremt hun døer ved din Seendrægtighed; — nok sagt, »du bør adlyde.«

Side 69 — — »tøv Herre, tøv, jeg beder,« og flere.

Andre Stæder har Digteren efter vor Skiønsomhed brugt en uægte Glands, for at blive smuk, — ja er uden Tvivl bleven svulstig, for Exempel:

Side 55. — — »Jeg stolt indsvøber mig udi min strænge Dyd.«

Men disse Stæder undtagen har Hr. B. stor Fortieneste af det tragiske Sprog, vi vil ei engang tale om Rethea, som lader baade at have kostet Forfatteren meest Umage, og som virkelig er best udført, og meest interessent, — men endog Stryange har Tanker, som en Evald selv vildet glædet sig ved at have, — af dem vil vi kuns anføre et Par Tirader af Monologen i tolvte Optrin:

»Og kan du høre det, saa skal min hule Røst
»Op fra mit Afgrunds Svælg hen til din Eng udbrøle,« o. s. v.

Mere behøve vi ei at sige om Sproget, som overhovedet er smukt, og ofte har den sande tragiske Fyndighed og Ædelhed. — At det nogle Stæder er mat, kommer maaske af at Digteren har ladet sine Personer tale for længe med sig selv; — vi vil ei tale om, at Skuespillerne har meget Ont ved at føre lange Monologer vel ud, — men de skal altid være fulde af Ild, naar de skal ei blive blive kiedsommelige, — og har Loranos Monologer ei denne Feil? —

Hvad Versifikationen angaaer, da er den i Almindelighed god, — at Digteren ogsaa har maattet lide under Rimenes Tyrannie, er vel unægteligt — men hvorfor har han kastet sig under dette Slaverie? — Undertiden ere Versene lidt haarde, og et i sær støder ved syv Monosyllaber i Følge Øret meget, — det staaer Side 29.

»Det Suk paa Suk for dig til Krigens Gud opsendte.«

Andre Vers er noget prosaiske, og ere vi forvissede om, at Hr. Br. havde for en Deel undgaaet, dersom han havde bortkastet Rimene, som giør Deklamationen vanskelig, og i vores Sprog uforbigiengelig monotonisk: — »den Arm«, — »det Sværd«, — »den Piil og Bue«, — »Hug og stak og skiød;« — disse Ord med det tomme, »Velan,« kommer meget ofte for, og ønskede vi, at Digteren ei havde brugt det saa tit, som i sig selv er intet. —

Førend vi slutte, erklære vi endnu engang, at Aarsagen, hvorfor vi har talt om Feilene i dette Stykke, hverken er Dadelsyge eller nogen anden Aarsag, som er en Konstdommer uanstændig — men blot derfor har vi sagt det, som os syntes, enten urigtigt eller uværdigt at staae iblant saa mange smukke og meget ypperlige Tirader. — En Ting vilde vi raade Forfatteren, at han nemlig havde givet sit Arbeide den sidste Politur; — det skulde da bleven mere fuldkommet og smukt, end det er; — blant andre Ting, som vi ei har erindret, (og adskilligt baade roesværdigt og lastværdigt har vi maattet denne Gang forbigaaet), ønskede vi Forfatteren vilde lægge Vind paa en bedre Ortographie, — vel sandt Tragedien bliver derfor smuk alligevel, vel sandt, at det er kuns en Bieting, — men ikke desto mindre bør i vore Tanker en god Digter, (og det er Hr. Brun,) ei giøre sig skyldig i Feil imod Sproget. — Hvorfor skriver han »desse« i steden for »disse«, »hænde for hende«, — hvorfor »Bryst for Brøst«, — i sær da disse Ord er af en langt forskiellig Bemærkning. — Fire Gange har vi med Fornøielse seet Zarine opføre, — og stor vildet den vist blive, dersom vi med en god Samvittighed kunde tillægge alle Skuespillerne den Roes, at de ved en god og naiv Aktion havde viist sig værdige til Tragedien; — men nei, denne Roes kunde vi desværre kuns tillægge en Rose og en Knudsen; — men for Resten (vi kunde ikke dølge det) vare vi ei meget fornøiede. — Den første Aften spilte Hr. Rose i Almindelighed got, kuns han lod ei Affekten stige med Tiden, — vi mene, han rasede for tilig, — i sær ved den fierde Forestilling greb han sig saa stærkt an i sidstningen af fierde og Begyndelsen af femte Akt, at han havde Møie med at holde det ud i hans sidste Monolog; — vel sandt, Digteren lader Stryange rase for tilig, — men noget maa dog Akteuren spare sig i førstningen. — Den første Forestilling begik han en Feil, som han, Tak skee ham! siden rettede; — i 1ste Akt 5te Scene tog han Sværdet koldsindig af Retheas Haand. — Ved den tredie Forestilling faldt han i den prægtigste Stilling, som giorde meget god Virkning. — Dersom Hr. Rose havde vidst sin Role, (men i den standsede han, Skam for ham, og Skade for Digteren og Tilskuerne ved alle Forestillingerne), han havde deklameret Versene bedre, ei været for stiv den anden Gang, og ei havde begaaet anførte Feil, havde Stryanges Role aldrig kunde falde i et bedre Lod. — Zarines Role beklage vi for det meste, — den blev skandert i steden for deklamert, de stærke Stæder udskreget i steden for at blive foredraget med det sande pathetiske og stivt, og opblæst udført i steden for med Natur udspillet. — De som var tilstæde behage kuns at erindre sig den 2den Scene i 2den Akt, og hendes sidste Replike. — Retheas Role faldt i en Aktrises Hænder, om hvis afgiorte Fortienester vi have agtet høit, —

men i Tragedien havde vi dog aldrig ventet os det vi saae, — thi (nogle faa smaae Feil nær) blev den spilt saa ypperlig, at Forfatteren aldrig kunde faae sin beste Person (og det er Rethea) bedre og naturligere forestillet. — Hun spilte Rolen i den sande Karakter, og var den andet end den ømmeste Kielenhed? — Folk, som vil bedømme en Skuespiller, uden tilgavns at studere hans Role, vilde vel paastaae, at Madame *K.* i 2den Akt 6te Scene udsagde de Ord: »gaae bort, forund mig Roe,« med en Stemme, som ei havde Vrede nok, — men de Folk betænker ei, at Rethea ei maa eller kan blive vred. — Dog vi have den Tillid til vore Læsere, at de ei forlange at vi skal tale vidtløftig om denne Aktrise, som virkelig giør vor Skueplads stor Ære, for at bevise, at hun spilte got i Zarine, en Sandhed, som baade Kiendere og de som ei ere det, maa tilstaae. — En Post ønskede vi hun tog i Agt, og denne er, at hun vender sig lidt for meget fra den Person hun taler med, og maaskee hendes Stilling er noget for bøiet? — Om Hr. Hortulan vil vi kuns sige, at han spilte Loranos Role, for ei at sige at han hverken vidste den eller spilte den som han burde. — Dersom Jomfru Halle og Publikum kunde være tient med Smiger, vilde vi sige, at hendes Spil gav os Haab at hun blev en god tragisk Aktrise, — men da ingen af dem er tient dermed, og vi nødig vilde sige Usandhed, tør vi ei andet end sige, at hun mangler en naturlig Stemme til det pathetiske. — Hvad hendes Spil angaaer, da var det taalelig, thi at hun brugte samme Stilling og Bevægelse med Armene her, som i Komedien, vil vi ei tale om; — men hendes Stemme tabte sig reent, naar hun skulde røre. — For Resten kan hun gierne spille Bieroler i Tragedien, naar hun ei skal græde, — thi da hulker hun. —

Den Dramatiſke Journal.

NO. 33. MANDAGEN D. 24, ONSDAGEN DEN 26 FEBR. 1772.

BARSELSTUEN. Comedie i fem Akter, af Hr. Baron Holberg.

Blant alle de holbergske Comedier er neppe nogen mere udsat for Dadel, end Barselstuen, og, naar man vil bruge megen Strænghed i at bedømme det, fortiener denne efter vor Skiønsomhed mere, end nogen anden af denne store Mands Comedier, noget af det man vil sætte ud paa den, — Men alt det uagtet haver dog Barselstuen sine store Fortienester; — vi vil ei engang tale om den Virkning den har giort paa Nationen, men allene spørge om den overflødige Vittighed, om de mange og ubetalelige latterlige Situationer, og endelig om den sande nationale Karakter, som Stykket er overalt tegnet med, ei endogsaa i vore Tider bør giøre denne Comedie elsket og beundret? — Ja vil Folk sige af god Smag, dette nægter ingen. — Jo! — vi for-

sikre, at det nægtes af alle, som vil prunke med Navnet af en fiin Smag, — thi de Folk, som har slig en Smag, eller maaskee slet ingen, uden at have dannet den, men følge den kuns fordi den er i Mode; disse Folk troer, at deres fine Smag havde lidt et græsseligt Stød, naar de fornøiede dem, eller blevet overbeviste om, at de havde fornøiet sig, (thi ofte viser Naturen sin Magt paa disse fine Aander) — Denne Syge at foragte Holberg, den sande Smags Fader i Dannemark, er bleven næsten almindelig iblant vore Landsmænd; — de troer, at en god Smag kan kuns smage et Slags, de paastaae, at det Slags, hvori de bør finde Behag, er allene det rørende; kort de forskrive alt det ægte komiske fra Theatret, som noget der er ganske uværdigt at opføres i saa høit en oplyst Tidspunkt. — Plautus, Moliere, Regnard, Holberg og alle ægte Comedieskrivere ere Mænd, hvis Comedier Pøbelen bør kuns finde Behag i. — Kort, ingen som vil have Navn af Kiender bør paastaae, at den ægte Comedie har fornøiet dem, og de blive skamrøde, naar man lader dem forstaae, at de selv strax efter at de have ret tappert skreget alle dem for Pøbel, Folk af Gallerismag, og uden Kundskab, som have forfægtet den ægte Komedie; — da blive de skamrøde, naar man overbeviser dem om, at de have leet og skoggerleet af de selv samme Indfald, som de nyelig fordømte. — Men disse fine Kiendere tillader os at spørge, hvad Comediens Øiemed er? — de tillade os at sige, at den rørende Komedie (og det er denne ene, som de kan taale) først opkom, da de største Genier havde udtømmet Naturen fra denne Kant, de forlade os, at vi holde Comediens Øiemed for at vise Lasten, eller rettere Daarligheden i sin Nøgenhed, (at vi skal tale med Hr. Sporon)(*), det er: at giøre Daarligheder foragtelige ved at giøre dem latterlige. — For Resten vil vi ei nægte disse Folk den Fornøielse at kalde os for Folk uden Smag, uden at sige det samme om dem, — nei, den rørende Comedie bliver os derfor behagelig, naar den rører os, men den ægte Comedie fornøier os ogsaa, naar den paa en fornuftig Maade faaer os til at lee, — og hvorfor skal man just elske en Ting allene? — kan man ei fornøie sig i Aften ved at græde i Zarine, og skulde det vel hindre os i Morgen at gotte sig i Barselstuen? — kan en sand god Smag til rette Tid ei finde Fornøielse i begge Dele? — vi mene ja; — men Aarsagen til denne vore Landsmænds Smag kan vi ei indsee, en Modesyge er det vist, og maaskee den grunder sig paa den Grille, at en god Smag kan kuns smage et Slags, — en Grille kalde vi det, thi vi ere forvissede, at den indvortes Overbeviisning hos disse Foragtere af den ægte Comedie, modsiger deres Udsigende. —

Hvad Barselstuen angaaer, (som de omtalte Kiendere med alle Holbergs Comedier holde for Skuepladsens Skamstøtter), da er den efter vor Skiønsomhed uden Strid fuldproppet af den sande Vittighed, og overalt fuld af nationale Tirader. — At denne Comedie har sine Feil, er vel ogsaa unægteligt, — og Tvetydighederne vil vel heller ingen forsvare? — da vi bedømte Vielgeschrey, (see dramatisk Journal No. 10.) roeste vi Jomfru Halle, fordi hun forandrede en Tvetydighed, — men hvorfor lod hun ei den ude, som staaer i syvende Scene i første Akt? — men undskyldes kan de hos Holberg,

*) See hans læseværdige »Breve i Anledning af nye udkomne Skrifter,« 8 Brev S. 106.

— og overalt giøre de slags Æqvivoker, som Holberg bruger, mindre Skade end de som forekomme i mange af de finere Comedier, — og hvorfor? — fordi man glemmer dem lige saa snart som man hører dem. — Mere behøve vi ei at sige om Barselstuen, som har giort sin Virkning, og et stort Beviis for dens Fortieneste, er uden Tvivl det Bifald det endnu faaer, da de i den revsede Daarligheder for lang Tid siden ere gaaet af Moden. —

Naar vi sige, at en Clementin spilte Korfitzes, og en Londeman Troels Roler, troe vi at have sagt alt hvad der kan siges om disse Rolers uforlignelige Udførelse. Naar disse to uforlignelige Mænd spiller tilsammen i de komiske Roler, kan man altid være forvissede om, at de ingen Leilighed lader gaae forbi, at vise dem værdige Skuespillere; de entrere altid mesterlig med hinanden, og man kan være sikker paa, at ingen god Situation bliver fordærvet. — At anføre alt det smukke, er os umueligt, men den Fornøielse at tale om et af Hr. Londemans, kunde vi for dens Virkning og Opfindelses skyld ei forbigaae. — Indfaldet er dette: Naar Troels maa staae ørkesløs i 3 Scene 1ste Akt, medens Korfitz tæller Pigerne Pengene til, lod han, som han sov og gabede. — I Førstningen kunde vi ei indsee, hvor han vilde hen med dette, — men da Korfitz kalder paa ham, vaagnede han, og udtalte sin Replike: »Ja Hosbond,« med megen Løierlighed, — unaturlig er dette Theatertræk vist ikke, — thi er det ei ganske rimeligt, at den gode Troels havde vaagnet til om Natten? — see saadanne og andre smaa Træk, som giøre stor Virkning, skulde de Unge føre sig til Nytte, — vi mene ei ved alle Leiligheder at anbringe dem, ei heller bør de just bruge det selv samme; — men, vil man sige, hvordan skal de lære ret at benytte sig af slige Exempler? — ja! — det give vi Direkteuren at betænke. — Barselkonen var Hr. Musted, og spilte Rolen got. — Den Officeerrole, som bortdriver Advokaterne i 5te Akt 6te Scene spilte han ogsaa, og det meget got; — til Beviis vil vi kuns anføre de betydelige Øine han giorte, naar han spurgte om hvad Tid Korfitz er ude? — De øvrige Roler sige ei meget; og af de Skuespillere, som spilte i dem, vil vi kuns tale om de Herrer Hansen og Bech, — thi den Første spilte Officeerrolen saa slet, at han i Aften næsten kunde afstride den sidste Rangen, som giorte alt sit til, at giøre Poetens Role væmmelig. —

Uagtet at Barselstuen, som de fleste af Holbergs Comedier, er meget ubestemt i Henseende til Stædet, og de kan sætte den beste Maskinmester i Forlegenhed, saa kan det vel neppe undskyldes, at Stuen, hvori Korfitz ligger under Bordet, er den gamle Stue-Dekoration med de tvende Dørre paa, da han siger reent ud, »at der er kuns en Dør i Stuen.« — Maskinmesteren, (hvis Fortienester ere afgiorte), undskylde vi for det meste; men hvorfor sørger Direkteuren ei for, at den Maskine bliver brugt, som har kuns en Dør, og hvorfor seer han ei Stykket igiennem i Forveien? — Dog det er vel for meget at forlange af denne Mand, som lader alting skiøtte sig selv, og kan saa Skuepladsen andet end blomstre? —

LANDSBYEPOETEN, Comedie i tre Akter, og oversat efter Hr. Des Touches le fausse Agnes ou le Poete Campagnard.

Dette Stykke er efter vor Skiønsomhed intet andet end en Farce, og for det maa man og antage det, — men om den paa en rigtig Maade opnaaer sit Øiemed, som skal være at opvække Latter, veed vi ei. — Dersom vor Smag er rigtig, og Landsbyepoeten har giort samme Virkning paa andre, som den har giort paa os, — er den kuns middelmaadig, thi den har kildret os for at faae os til at lee, men vi kunne ei sige, at det er lykkedes den. — Overalt er det et af Des Touches maadeligste Stykker, og lader det til, som denne Mand, saa god han er i den rørende Comedie, ei er oplagt til den ægte; — en Comedie, som skal faae os til at lee, maa faae os dertil uden at tvinge os, Forfatteren maa ei trække os ved Haaret, men han maa faae os til at lee uden at lee selv. — Foragtere af den sande Comedie, som for sine Tvetydigheders skyld (kuns en tilfældig Egenskab hos den), forbander den, vil finde i den fine Des Touches Landsbyepoet Situationer, som ere meget mere tvetydige og ækle end nogen af Molieres og Holbergs Comedier, og som giøre mere Skade; — thi hvad maa for Ex. Tilskueren ei vente, naar Præsidentens Kone besvimer i tredie Akt? — Oversættelsen lader sig meget vel høre paa Theatret. —

(Resten i næste No.)

Den Dramatiſke Journal.

No. 34. TORSDAGEN D. 5, LØVERDAGEN DEN 7, MANDAGEN D. 9, TORSDAGEN D. 12 MARTII 1772.

LANDSBYEPOETEN, (sluttet.)

At vi ei fornøiede os ret meget i Aften, tilskrive vi mere Stykket selv, end Skuespillerne; — i Almindelighed kunde Aktionen gaae an; — og dersom Jomfru Bøtger, (som spilte den forstilte Taabeliges Role), havde chargeret sin Role mindre, og det barnagtige var udeladt med Trommen (*), kunde hendes Spil være got; — men vi maa tilstaae, at vi ei fandt os meget opbygget ved hendes Spil, da det efter vor Skiønsomhed var alt for overdrevet, endog i Forhold til hendes Role, og dersom vi ei havde kiendt Stykket i Forveien, havde vi i Sandhed indbildet os, at hun skulde spille en virkelig rasende i Stedet for en forstilt Taabelig. — Landsbyepoetens Role spilte Hr. Ørsted

*) Saa vidt vi have hørt, skal dette være udeladt paa Hoftheatret.

temmelig vel, og skikker hans Bygning og Aktion temmelig vel til Rolen. — Hr. Rose spilte Elskerens Role temmelig vel. — De øvrige Roler ere ei af stor Vigtighed, thi naar vi undtage den Scene imellem Hr. Hortulan, og Hr. Musted, (som var Marqvis), den beste i hele Stykket, og som gik saa temmelig af, hører der ei meget til at spille Resten; — her ere de øvrige Skuespillere: Hr. Clementin, som var Præsident, og Jomfru Fogh, som var hans Kone, Hr. Londeman og Mad. Knudsen, som spilte Marqvis hans Kone. — Mad. Hallesen giemme vi tilsidst, da hun ei er værd at nævnes blant de andre, endskiønt hendes Role af alle disse er den vigtigste. — I Aften spilte et ungt Fruentimmer den lille Frøkens Role. — For hendes Aktion fordre vore Læsere neppe nogen Regnskab af os, og at vi endelig skal sige vore Tanker om hende, eller om den, som har gaaet hendes Role igiennem med hende, kan vi ei andet end sige, at den var slet igiennemgaaet, thi hun havde lært den uden ad, og remsede den kuns op, uden at forstaae den; — men ikke desto mindre kunde hun maaskee blive til noget, naar hun kom i gode Hænder, og skulde der engang blive en Planteskole, kunde hun maaskee dannes. — I øvrigt vidste hun sin Role paa sine Fingre, og bar saa i denne Henseende Fortrinnet for visse andre af Skuespillerne, som ofte lade den ligge hiemme; — at hun ei forstod hvad hun sagde, maa man tilgive hende som et Barn, og maaskee hun har det og tilfælles med andre? —

MÆNDENES SKOLE, Comedie i fem Akter, orersat efter Hr. Molieres l'Ecole des Maris.

Mændenes Skole er et Intrigstykke, og Karaktererne i det ere ei med det stærkeste tegnede. — At den har sine Fortienester, og sine store Fortienester, kan neppe omtvistes, men at den er en af Molieres beste Stykker, troe vi ikke; — Intrigen synes at være noget sat paa Skruer, og noget overdrevent er den, saa vidt vi skiønne; — men dette uagtet er denne Comedie et smukt Stykke, og som oftest underholdende, skiønt det maaske mindre end de fleste af Molieres Stykker. — Oversættelsen lader kuns at være middelmaadig, i det ringeste forekommer den os noget stiv og udansk. —

Paa Theatret behager Mændenes Skole unægtelig mere end i Studeerstuen, naar Rolerne, og i sær Hovedrolerne falde i gode Hænder. Sganarels Role i sær vil have en Skuespiller, som spiller latterlige gamle Mænds Roler med den sande Natur, — og naar vi sige vore Læsere, at Hr. Clementin spilte Rolen, har vi uden Tvivl sagt nok. — Aristes Role (som ei vil sige meget) blev spilt af Hr. Hortulan. — Hr. Roses (som var Valer) Role blev og overhovedet spilt meget vel. — Om Jomfru Bøtger, (som var Isabelle), torde vi ei sige, at hun just fornøiede os, — thi hun trak efter hendes priselige Vane saa uendelig Ordene ud, og var overalt for seen. — Leonores Role vil ei sige meget, og blev spilt af Madame Knudsen.

Jomfru Halle spilte Lisettes Role saa saa. — Hr. Hansen var Ergaste, og spilte Tienerrolen meget maadeligt, — mon det ei skulde være mueligt, at han kunde lade den heslige Vane at trække paa Ordene? — og dersom han lod være at staae med stiv Hals, saa var det og meget got. — Hr. Bech var Betient, og Hr. Prinsløv Notarius. — I Aften blev den syvende Scene i tredie Akt forstyrret, fordi et Vindue paa den Maskine, hvor Valer skal staae og opløse Knuden, ei kunde strax oplukkes. — Hvorfor bruges ei den Forsigtighed, at prøve Maskinerne i Forveien? —

FLORENTINEREN, Comedie i 1 Akt, oversat efter Hr. la Fontaines le Florentin.

Dersom Hovedindholdet af dette Stykke ei havde været det samme, som det forige, nemlig, at en ung Pige narrer en gammel Mand, og havde Florentineren behaget os mere i Aften end den giorde; — om Skuespillerne behøve vi ei at sige meget andet, end det vi før har sagt om dem; — en Bøtger og en Hortulan giorde deres Sager efter vor Skiønsomhed ypperlig, — og Hr. Musted gav sig meget Umage at spille Elsker, og fortiener han derfor Tak og Opmuntring.

JEPPE PAA BIERGET, Comedie i fem Akter, af Hr. Baron Holberg.

Da vi sidst sagde vore Tanker om Jeppe paa Bierget, (see dramat. Journal No. 22.) troede vi at have sagt saa meget, som at dette Stykke ei var et Mesterstykke, men ogsaa at det har sine mange Fortienester — I samme Recension talte vi om Syngestykker, hvortil vi ønskede os, at en Evald vilde beqvemme sig. — Vel har vi allerede en Oversættelse, og det er en ypperlig Oversættelse fra ham af Philemon og Bausis, som er forøget med nogle Arier, hvis Værd let skiønnes, naar man veed Forfatteren; — men denne Oversættelse med alle sine Fortienester, med alle sine Skiønheder er efter Skuepladsens nu værende Tilstand, saa vidt vi skiønne, ganske uopførlig. — Hvem skal spille Philemon og Bausis deres Roler? — Hr. Musted og Madame Knudsen? — nei! ingen af dem vil passe sig til disse Roler, som enhver, som kiender den, nok indseer, og vi sætte, om det nu kunde gaae an, vi sætte, om man nu reent kunde og vilde fornægte Øiet og Øret, hvem skal da spille Aret og Narcisse? — naar Komponisten vil sætte Musiken til deres Arier, som den bør være, vil den vist blive Jomfru Halle og Jomfru Fogh umueligt at synge dem. — Dog det er ei Hr. Evalds Skyld, da det er begieret af ham at sætte Arierne. — Var det mueligt at rette sig efter vore faa Sangere vi har, og Hr *E.*

selv kiendte dem, (thi den der har i dette Stykke berettet ham Personernes Talenter til Musiken, og har indbildet ham, at og Jomfru Halle kunde synge Arets, og Jomfr. Fogh Narcisses Arier, har taget merkelig Feil), vilde vi neppe faae en bedre til at giøre Syngestykker. Dog nok herom. — Hvad Aktionen i Jeppe angaaer, da vil vi kuns erindre, at Hr. Hortulan ei lod være at tage Ridefogdens Kone paa Brystet, — at Hr. Hansen og Bech kunde deres Roler, og at Hr. Musted og Clementin gik med Hatten paa. — Enten Direkteuren har forandret dette, (skiønt dertil hør en stærk Troe), eller Akteurerne er os ligegyldigt, kuns det er bleven rettet. — Vilde de altid forbedre det, som de indsaae med Rette at være urigtigt, vilde de giøre sig selv den største Tieneste. —

DEN PANDTSATTE BONDEDRENG, Comedie i tre Ahter, af Hr. Baron Holberg. —

Denne Comedie er neppe et af Holbergs beste Stykker, og uagtet det har mange ypperlige Steder, er det efter vor Skiønsomhed i det hele ei interessent nok. — Hele Intrigen er uden Tvivl noget usandsynlig, — men alt det uagtet, som man kan sige imod det er det ofte fornøieligt og underholdende for Nationen; — men det som skal giøre det interessant paa Theatret er Aktionen, og hvad den pantsatte Bondedrengs Role angaaer, skulde den neppe kunde falde i en naturligere Akteurs Lod end Hr. Londemans, — thi denne Skuespiller, uagtet hans Alder, spilte dog Rolen saa naturlig, som den fast kunde spilles. — Vertens Role blev spilt af Hr. Clementin, og uforbederlig spilt. — Hr. Ørsted var Faderen og den anden Vert, — og spilte den første Role i sær meget vel. — Hr. Hortulan var Hovmesteren. — Hr. Musted Raadsherre og Leander. — Jomfru Halle spilte sin Role i Almindelighed meget got, kuns det kom os for, som hun ei gav sig Tid nok, da hun skulde betænke sig paa Intrigen med den tossede Bondedreng, — men det lod som hun opspandt hele Intrigen uden at betænke sig. — Mad. Hallesen var Moderen. — De øvrige Roler er af ingen, eller dog liden Betydenhed. —

(Efterstykket i næste No.)

Den Dramatiſke Journal.

No. 35. Torsdagen den 12, og Mandagen den 16 Martii 1772.

DET TVUNGNE GIFTERMAAL, oversat efter Hr. Molieres le Mariage forcé.

Hvem kunde vel andet end fornøie sig i Aften, og det inderlig fornøie sig, naar man strax efter den pantsatte Bondedreng, hvori Hr. Londeman havde Hovedrolen, saae det tvungne Giftermaal, hvori Hr. Clementin spilte Sganarels, og Hr. Londeman Doktor Parnases Role? — Man sige ikke, at det som allermeest er revset i dette Stykke, vi mene disse philosophiske Sekter, er jo gaaet af Mode, og altsaa interesserer det intet. — Uagtet at det lærde Mundhuggerie og Disputeersyge mestendeels er gaaet af Moden hos os, uagtet Marphurius kiendes ei meget hos os, saa er dog, efter vor Skiønsomhed, det tvungne Giftermaal interessant endnu, — og hvorfor? — fordi Forfatteren har truffet Naturen, — og er det ei stort Beviis paa, at denne Comedie er god, det er Moliere værdig at den endnu behager? — Men om den endogsaa i vore Tider var uinteressant, eller rettere, om den ei er saa meget interessant for os, kan den andet end behage, naar de to omtalte Skuespillere har Rolerne? — Enhver, som indseer hvad der hører til en god Akteur, og endog den som ei veed det, maatte beundre en Clementin, en Mand, uagtet han er allerede noget gammel, dog var saa smidig som mueligt; — om hans Spil behøve vi ei at sige noget. — Lige saa lidet tør vi ved at opholde os ved Hr. Londeman, som foruden den omtalte Role spilte Alcidas Role uforbederlig. — Hr. Hortulan var Marphurius. — Hr. Ørsted Alcantor. — Hr. Musted spilte Lycaste. — Jomfru Fogh var Dorimene. — Hr. Prinsløv var Hieronimus, — og Madame Hallesen og Jomfru Conradi de to Spaaqvinder. —

ZARINE, et Sørgespil i fem Akter, af Hr. Johan Nordal Brun.

I Aften saae vi igien denne smukke Tragedie, og saae den med Fornøielse, — i hvorvel at Aktionen, (naar vi undtage Mad. Knudsen, som paa et Par Steder nær i Deklamationen, hvor hun trak paa Ordene uden Nødvendighed, for Exempel: »Vidtløftigheder« (*), spilte ganske ypperlig), ei var hos de andre saa synderlig, fornøiede vi os; thi hvad Hr. Rose angaaer, da var han ei saa god som ellers, men om han havde aldrig spilt saa vel, vidste han ei sin Role endnu, og

(*) Overalt kom det os for, som hun paa dette Sted var for langsom, — thi hun er jo fortredelig over, at Lorano ei vil komme til Sagen; — bør hun da udsige det langsomt, naar hun beder ham om, at han skal spare hende for Vidtløftighed?

hvad Under da, at hans Spil blev ubehagelig? — »Dersom Skuespilleren (siger en vis Skribent for Theatret)(*) lader til kuns et Øieblik at standse i sin Role, forstyrres Illusionen, og ærgrer man sig i Stedet for at fornøies«. — Og naar vi sige vore Læsere, at Jomfru Bøtger spilte som sidst, troe vi, at de har meer end nok. — Hr. Hortulan og Jomfru Halle spilte som de øvrige Gange; — Jomfru Bøtger med alle de som skal komme ind i den sidste Scene, for at tage imod den faldende Stryange, bleve for længe ude i Aften, saa at Stryange ret kom i Forlegenhed. — Men alt dette uagtet fornøiede vi os dog, thi hvem kunde vel blive kied af de ypperlige Situationer i Zarine? —

Om Stykket selv har vi allerede sagt vore Tanker, (see dramatisk Journal No. 32), og (troe vi) sagt saa meget som var nødvendigt. — At igiennemgaae Stykket paa nye, og at tale om et og andet, som ei endnu er omtalt, vilde blive for vidtløftigt, og maaskee unyttig, og det vi vil tale om, er mere for engang at have sagt vore Tanker i Almindelighed i en Sag, end for dette Stykkes skyld. — Kostumet er en Sag, som alle Konstdommere med en Mund raabe paa, alle paastaae de at det skal iagttages. — De paastaae det efter vor Skiønsomhed med Rette. — Ei allene Personerne, som spille i et Stykke, bør være klædte efter Kostumet ei allene Dekorationerne, — thi det er Theaterdirekteurens Sag, — men Digteren selv bør rette sig efter Kostumet. — Naar han tager sin Handling af en Historie, bør han saa meget mueligt holde sig til den, — han bør skildre sine Personers Karakter, eller dog Hovedkarakter efter den, og overalt (dog altid med Digterens Frihed) skildre Handlingen efter Historien. — See! dette er Kostumet i Handlingen. — Vi sige med Villie med Digterens Frihed, — thi ganske at binde sig til Historien saaledes, at man enten skulde anføre alle Begivenhederne, eller at man ei maatte tildigte andre, behøves ei, nei kuns man bør ei tildigte andre, end de som kunde rimeligviis forbindes med Begivenheden, som Digteren vælger sig, efter de Tiders Hændelser. — Den samme Frihed har og Digteren i Karaktererne. — Han kan gierne give sin Helt og de handlende Personer en anden, eller dog nogen anden Karakter, end Historien giver den; — dog holde vi for, at han bør nogenledes holde sig til Historien. En god Digter vælger ei sin Helt, (thi han har ingen Aarsag til at vælge ham), uden han er interessant, — men meer interessant kan han giøre ham, kuns han sætter ei Personernes og i sær Hovedpersonernes Karakter paa Hovedet, (for Ex. Favarts Soliman den Anden). — I Udtrykkene og Sentimenterne bør en Digter, saa vidt vi skiønne, være forsigtig, og rette sig efter Kostumet. — Han bør nøie og meget nøie iagttage, at hans Personer ei taler anderledes, end de i den Tidsalder naturligviis talede. — At synde imod Kostumet er en meget let Sag, og en Sag, som meget let kan undskyldes; — Digteren er virkelig noget indskrænket. — Han maa have sit Øie lige saa meget heftet paa Historien, som paa

(*) See Garrick ou les Acteurs Anglois Ouvrage contenant des Observations sur l'Art dramatique &c. — 1771. 8. pag. 188. — de la Memoire & du Costume. — »Si l'Acteur paroit hésiter un instant, l'Illusion est perdue, le degout prend la place du plaisir.« —

Situationen; — han maa ofte opofre en god Sentiment, og maaskee tit en heel Situation selv blot fordi de Tider, hvori hans Handling skeer, ei tillade ham den, fordi det var urimeligt paa den Tid og for de Folk, som levede i den Tid at tænke eller handle og tale saaledes; — men ikke destomindre kan man, saa vidt vi skiønne, med Billighed forlange af en Digter, at han iagttager dette Kostume, — og med samme Ret, som man forlanger af en Maler eller Billedhugger, at han iagttager Kostumet i sit Arbeide. — Naar en Konstner giør et Arbeide af Historien i dets første Aarhundrede, bør han ei iklæde ham som man gaaer i det femtende, — og hvorfor, fordi man taber Illusionen, — man bliver ganske bedragen, og naar man ei vidste af hvad Aarhundrede det var, maatte man troe, at det var af de andre. — Ja, vil man sige, det er jo lige meget hvordan et got Malerie er iklædt, det er det samme, enten det er af den eller denne Tidsalder, kuns det fornøier mig. — Ja! det er rigtigt nok; men saa tør jo Maleren ei ved at indbilde mig, at den Person han forestiller skal være af en anden Tidsalder. — Ligesaa er det og med Digteren, — sætter han ei Læseren og Tilskueren ind i den Tidsalder, hvoraf hans Handling er tagen, lader han ei Personerne tale og handle saaledes, som de i Følge deres Sædelære, Opdragelse og Tidsalderens Tænkemaade kunde tale og handle, saa forestiller han mig ei de Personer han lover, men allene Personer af en anden Tidsalder under deres Navne. — Og naar Digteren ei iagttager dette Kostume, har han jo ei nødig at nævne sine Personer, eller sætte Handlingen i en bestemt Tidsalder, — han kan jo opdigte Navne, og sætte os ind i den hvori han skriver, — han bedrager os da ikke, — og det er lige meget, naar en Tragedie er smuk, enten Handlingen er virkelig gaaet for sig eller ei, — men fastsættes Tiden, og følgelig (thi de forbindes med Tiden) Personer, Sæder, og Sentimenter, og ei iagttages, er det ikke lige meget, thi man sættes i en langt anden Tid og anden Tænkemaade. — Disse ere vore Tanker om Kostumet, som Digteren bør iagttage, og Dekorateuren bør ogsaa rette sig efter det. Maaden, hvorpaa de begge skal komme efter det, er at studere Historien. — Men ihvorvel vi ansee det for en afgiort Sag, at et got Drame bør være paaklædt (man tilgive os dette Udtryk) efter Kostumet, lægge vi hverken Digteren eller Dekorateuren det til Last, at de ei altid iagttage det saa nøie. — Nei vores Publikum lægge vi det til Last, og saa længe det heller gider seet et Stykke opføre af den gamle Historie i nyemodens Dragt end i den rette, kan baade Digteren og Dekorateuren undskyldes for en Deel. — Men ikke destomindre holde vi for, at de begge bør søge lidt efter lidt at indføre Kostumet, eller dog at aflægge det urimelige og vedtagne, som først maa bortskaffes, inden det vil blive raadeligt at indføre ganske; — og har vi med stor Fornøielse anmærket, at Klædedragterne i dette Stykke nogenledes lader sig taale, og fortiener det Opmærksomhed, at Fiskebeensskiørtene ere aflagte. —

Den Dramatiſke Journal.

No. 36. TORSDAGEN DEN 19, MANDAGEN DEN 23, OG TORSDAGEN DEN 26 MARTII 1772.

SKAPINS SKALKESTYKKER, Komedie i Tre Akter, oversadt af Hr. Molieres les Fourberies de Scapin.

Uagtet man (at vi skal laane Boileaus(*) Vittighed,) i dette Stykke ikke vil kiende Forfatteren af Menneskehaderen (le Misanthrope.) — Uagtet at Stykket er en Farce, uagtet Katastrophen lader og er virkelig temmelig usandsynlig, kort uagtet alt hvad der kan siges imod den, naar man vil prøve den efter Kritikens finere Regler, saa vi maa tilstaae det, behager den os meget paa Skuepladsen. — Stykket selv behøve vi ei at tage i Forsvar; thi de overdrevne Situationer og alt det usansynlige i det, er at undskylde hos Moliere, en Mand, som kiendte sit Publikum, og maatte følgelig som Entrepeneur rette sig efter det. — Men den som vil bære over med det Usansynlige i dette Stykke, og som kommer i Komedien for at lee tilgavns, vil finde sig meget fornøiet med det, og paa vor Skueplads gefalder det overmaade; mere behøve vi ei at sige om denne Komedie, hvis Feil falder lige saa stærk i Øinene som dens Fuldkommenheder, — og at den har Fuldkommenheder nægter vel neppe nogen som har studeret den. — Saa vidt vi skiønne, er Oversættelsen falden i en meget god Oversætteres Hænder.

At dette Stykke gefalder saa meget paa vor Skueplads, maa unægtelig tilskrives Skuespillerne, og især de som havde Hovedrolerne. — At Skapins Role neppe kunde falde i en bedre Akteurs Lod end i Hr. Londemans, behøve vi ligesaa lidet at erindre, som at Hr. Clementin spilte Argantes Role uforbederlig, — af de øvrige Roler blev Gerontes Role i vore Tanker spillet best, — den faldt i Hr. Hortulans Hænder. — Hr. Musted var Octav. — Hr. Irgens Leander. — Jomfru Fogh Hyacinte. — Jomfru Bøttger spilte efter vor Skiønsomhed Zerbinettes Role kuns saa middelmaadig, i det ringeste chargerte hun. — Hr. Ørsted var Silvester. — Mad. Hallesen Nerine. — Hr. Prinsløv Carle. —

*) See hans l'Art poetiqve 3 Chant.

»Dans ce sac redicule ou Scapin s'enveloppe
»Je ne reconnois plus l'Auteur de Misanthrope.

DEN NYE PRØVE. Komedie i en Akt, oversadt efter Hr. Marivaux l'Epreuve nouvelle.

At den nye Prøve ei interesserer meget paa Theatret, have vi forhen sagt, (see derom Journal. No. 11.) og denne Dom igientage vi her, som vi og troe, at Aktionen skal hielpe, og meget hielpe, om man ei skal sove ganske ind. — Hvad Aktionen angaaer, da vare Rolerne uddeelte som sidst, og blev ogsaa overhovedet spillet ligesaadan, kuns Jomfru Bøtger chargerte meer end sidst, og følgelig spilte ei den naive Piges Role saa vel, men ikke desmindre spilte hun Rolen efter vor Skiønsomhed meget vel, især naar man betragter, at Rolen faldt i en Aktrises Hænder, som allerede er saa gammel. — Hr. Rose spilte sin Role bedre end sidst og var bedre iklædet. — En Urimelighed, og efter vor Skiønsomhed en stor Urimelighed, bleve vi vaer, og det var denne: at Hr. Londeman var iført en fransk Bondedragt, og Oversætteren har udtrykkelig sadt Scenen i Dannemark.

DEN FORLIEBTE AUTOR OG TIENER, Komedie i en Akt, oversadt efter Hr. Cerons Auteur Amant & Valet.

Interresant er dette Stykke ligesaa lidet, (naar vi undtage den Scene hvori Tieneren læser,) som det er regelret. — Planen og hele Subjektet er maver, men Katastrophen maa Tilskuerne og Læserne giette sig til; — thi hvem kan blive klog paa at Laurent faar Enken? — maa man ei giette sig til Opløsningen? — Men for en Gang kan det være got nok at see. — Hr. Rose spildte Laurents Role temmelig vel. — Men Jomfru Bøtger sadte vor Taalmodighed paa Prøve i Aften, og det tilgavns, — hun kastede Hovedet paa Nakken, og deklamerede saa uendelig og forskrekkelig, som det var hendes Pligt at giøre alle Stavelser lige lange, — og hun fik ogsaa Magt med os i Aften; — thi (uagtet vi ere temmelig hærdede,) maatte give tabt, og kunde umuelig udstaae hende, — og siden Rolen til al Ulykke var uinterresant i sig selv, og den ved Jfr. *B.* Recitation følgelig blev halv saa lang, som den naturligviis var, ennyerte vi os saa meget i Aften under dette Stykke, som vi kan erindre os at have giort endnu. — Hr. Hortulan manglede sin Role, og hvad kunde man da vente sig? — Hr. Londeman spilte Tienerrolen temmelig vel. — Jomfru Conradi var Lisette. —

DEUCALION OG PYRRHA, Komedie i en Akt med Sang, oversat efter Hr. St. Foixes franske Original.

Saaledes som Ovid (*) fortæller Fablen om de tvende første Mennesker efter Syndfloden, har Forfatteren ei indrettet sit Stykke, og kan man let tilgive ham det, — ja end og kan man bære over med, at

(*) See Metamorph. lib. 1. Fab. 7.

han lader en Støtte forandres til Amor, og ved hans Magt faae Deucalion og Pyrrha at forplante Verden. — Kort, at han reent har sadt Historien paa Hovedet; — men — at han har ladet dem tale saaledes, — at han har ladet Deucalion snakke en forliebt Franskmands Sprog, og Pyrrha snakket som den peneste parisiske Pige. — Dette kunde vi ei tilgive ham, — og desuden, hvortil den hele første og ganske skieve Situation med Deucalion og Pyrrha? — Hvortil alt det Væv om deres Bebreidelser over Mand- og Fruentimmerkønnets Bedragerier? — hvor for beholdte han ikke det naive, det ukonstlede, og naturlige Sprog, som Ovid(*) saa lykkelig har truffen? — Hvortil alt dette? — uden at vende op og ned paa al Kostume og Sandsynlighed, og at vande Stykket, for at faae det des længere og kiedsommeligere? — For Resten kunde Subjektet for en eller anden være got at udarbeide, som vilde give sig af med Syngestykker for vor Skueplads, da der kuns behøves tre syngende Personer til det, — og er det Aarsagen hvorfor man maa undskylde dette Stykkes Valg. — Oversættelsen er af sal. Jomfru Thilo (en fortient Aktrise,) men heel slet efter vor Skiønsomhed. —

Dersom et maadeligt Stykke kan behage, (og det kan det i det ringeste for en Deel,) naar det bliver got forestillet, saa behager dette Stykke unægtelig, og det har behaget os alle tre Gange. — Musiken er af Hr. Sarti, og efter vor Skiønsomhed, saa vidt vi ved at høre den kan dømme, er den smuk; thi det ømme og kielne som er i Musiken, er just hans Fag. — Hr. Musted var Deucalion, — at han sang (som oftest) got, behøve vi ei at erindre, og det takke vi ham ei heller for, — men denne Flid han havde givet sig for at studere sin Role, denne Naivetet, det kiælne Spil som han giorde sig Umage for at treffe, — see dette fortiener han Tak for, og det har han Ære af. Vilde nogle af Skuespillerne dog engang forbedre sig, og overtale sig til at troe, at det var dem ei uanstændig at rette Feil, de skulde selv have Nytte deraf, — og hvad os er angaaende, da forlange vi ei større Belønning. Mad. Knudsen spilte Pyrrhas Role (behøve vi vel at sige det?) ganske ypperlig; thi hun valgte den rette naive Karakter, og udførte den baade med de stumme Spil, Aktion og Ricitation. — Hr. Musted og Mad. *K.* havde studeret Stillingen meget vel i de første Scener, og var det vel neppe mueligt paa en bedre Maade at reede sig ud af denne skieve Situation. — Hvad. Mad. *K.* Sang angaaer, da er den bekiendt, og de Berømmelser som hun faae for hendes Indsigt og Forbedring i Musikken, fortiener hun. — Jfr. Halle var Amor; ved den anden Forestilling havde hun glemt at stille sig bag Støtten, (som efter vores Smag er ypperlig malet,) og havde Guderne saa ei nødig at sætte sig i Bekostning, — en utilgivelig Skiødesløshed! — Hendes Sang var ganske upaaklagelig, naar hun havde ladet denne Cadence være borte, — og vilde vi raade hende at hun lod den være. — Jfr. Fogh kom ind med tre, (Directeuren maa vide hvad de skulde være,) — hun sang taalelig, — og bedre end Værsene vare værd. —

(*) f. Ex. O Soror! o conjux, o femina sola superstes, og for Resten det naturlige Sprog som Ovid lader Deucalion og Pyrrha tale.

Den Dramatiſke Journal.

No. 37. MANDAGEN DEN 30 MARTII, OG ONSDAGEN DEN 1 APRIL 1772.

DE ENGELSKE MATROSER, en lystig Ballet, komponeret af Hr. Piattoli.

Kompositionen i sig selv siger ei meget; — Eenhed i Handlingen, Rigtighed i Planen, Kostume og saadanne væsentlige Dele hos en god Ballet, søger man forgieves her; — men ikke desmindre lader den sig see, og er det beste vi har havt for nylig. — Hvad Dandsens Invention angaaer, da er den, saa vidt vi skiønne meget smuk; men Forandring ønskede vi her var; thi en og den samme Slags Dands er der i hele Balletten. Vel sandt Hr. Piattolis Ballet udgiøres af engelske Matroser, og bør de alle dandse som de dandse, — men hvorfor handler ei andre i den end Matroser? — Dandsen bliver meget ypperlig udført. — Hr. Piattolis og Hr. Ronzis Fortienester i den komiske Dands ere afgiorrte. — Madame Piattoli har kuns nogle Gange dandset i den, at hun er en god Dandserinde, behøve vi vel neppe at sige, uagtet hun er en blot ved Konsten dannet Dandserinde. — Jfr. Knudsen den ældre, har i denne Ballet viist sin kiendelige Forbedring eller atter Oplevning; og saa vidt vi skiønne fortiener hun Navn af en habil Dandserinde; at hun før i Vinter ei har udmærket sig, var maaskee hendes Dandseres Skyld mere end hendes egen.

Mere vil vi ei sige om denne Ballet, hvis Indhold og Hovedhandling vi ei kan blive klog paa, kuns inden vi slutte, vi yttre dette Ønske, at den eller de som blive Direkteurer (thi en Forandring skal der vist skee) for vor fattige Skueplads, vilde saa meget mueligt forskaane os for fremmede Dandsere; thi at den italienske Oper gaaer af, haabe vi vist, saa meget kan vi sige, og sige for vist, at dersom alting blive i Slendrianen, alle de Fremmede blive her, eller nye anskaffes i deres Sted, gaaer den danske Skueplads reent under; man tilgive os at vi sige det, — maaskee enhver indseer det; men vi holde det for vor Pligt, at sige det. Sagen i sig selv er soleklar, Erfarenheden beviser det, og vi haabe ogsaa at dette Onde skulde hæmmes, — med mindre at Himmelens Straf maa hvile over Dannemark, at det altid til sin egen Ulykke foretrækker Fremmede og betaler dem dyrt, for selv at blive styrtede, og hvem er vel Skyld i vor Skuepladses nærværende Tilstand, end Fremmede, end Opera, end den franske Komedie? — Dog vi haabe, og vi tør sige vist, at vor danske Konge nu ophielper den danske Skueplads, — en Sag, som om den ei er en uvigtig i en Stat, bør ophielpes, om den skal giøre sin Virkning. — Vore Læsere tilgive os denne Udsvævning; — de Bekostninger, som der uden Tvil ere giorte til denne Ballet, have erindret os om den Ubillighed der er i at lade vore egne mangle, for at pynte Fremmede, — vi kunde

ei dølge det, — men have vi feilet i at sige det, veed vi vist ei at have forseet os i andet, end at vi have sagt Sandheden paa sit urette Sted.

HENRIK DEN FIERDES JAGT, Komedie i Tre Akter, oversat efter Hr. Collees la Partie de chasse de Henri 4. Yverdon 1766. 8.

Dette interresante Stykke blev opført i Aften i Stædet for den bekiendtgiordte Komedie: Troe ingen for vel, — og uagtet vi næsten veed Stykket uden ad, fornøiede vi os meget i Aften; thi naar vi undtage Hr. Rose i første Akt, hvor vi saae den opblæste Akteur, det stive, det spendte, det tvungne i Aktionen, men intet mindre end Henrik den Fierdes Karakter, spildte han for Resten efter vor Skiønsomhed ganske ypperlig, — naar sige vi vi undtage dette, blev Stykket saa vidt vi skiønne, givet meget vel, — Hr. Ørsted behøve vi ei at rose i Møllerens Role, han spilte den overhovedet ypperlig, han spiller den naturligt, han chargerede ei denne Role; — men dømme vi ret, treffer han Naturen selv; vi sige overhovedet, thi et par Steder chargerer han dog, f. Ex. 2 Akt 11 Sc. — »naar Kongen giver ham en Dukat, siger han — — jeg har Grunker«. 3 Akt 16 Sc. — — »naar man vaager for sin Konge« (*) — disse to Steder chargerer han meget, han trækker saa uendelig paa de sidste Stavelser, at man paa det sidste Sted mister det rørende Indtryk, som denne smukke Sentiment burde giøre paa en følsom Tilskuer, (thi hvem kan andet end blive rørt i denne Situation?) og kommer man til at lee i Steden for at røres; — vi skulde aldrig have anmærket dette, dersom Hr. Ørsted ei havde begaaet denne Feil ved alle Forestillingerne, men da han begaaer den for tidt, til at han skulde vilde rette den, troede vi, at vi burde sige ham den, og især da han for Resten spiller saa ypperlig i dette Stykke, og desto stærkere stikker saadanne overdrevne Stæder af. — Om de øvrige Skuespillere behøve vi ei at sige andet end det vi forhen har sagt.

Om Stykket selv har vi ei vilde sagt noget andet, end det vi før har sagt, (see Dram. Journ. No. 5.) da vi troe, at det er tilstrækkeligt efter vor Øiemeed; — kuns den Anmærkning vil vi giøre, at Subjektet eller hele Ideen er den samme som i le Roi & Fermier, og at den Engelænder som Collee og Sedaine har taget den af, har selv laant den af det spanske Theater (**).

(*) Til Beviis paa at Oversætteren har forandret Meningen noget, og dømme vi ret, forstærket den, (see Dram. Journ. No. 5.) er dette Sted, thi der staaer i Originalen: — — qvand on la passe pour votre Majesté.

(**) See Bibl. des Sciences & baux Arts 1771 pour les mois Janvier F. & Mars.

DEN STUNDESLØSE. Komedie i tre Akter, af Hr. Baron Holberg.

Vi erindre os ei i lang Tid at have været med saa stor Fornøielse i Skuespilhuset, som i Aften; vi tilskrive det ligesaavel Stykket selv som Skuespillerne. Komedien haaber vi ei vi har nødig at forsvare, vi troe at den fortiener Sted ved Siden af, og maaskee oven for Molieres l'avare. — Dog vi haabe ei at nogen skulde nægte den Stundesløse Navn af Mesterstykke; thi hvad vil man fordre mere til et Mesterstykke i det Slags, end ypperlige tegnede og originale Karakterer, sande komiske Situationer, (som det er fuldt af,) Rigtighed i Planen, og endelig et komisk Sprog, som udmærker altid en Holberg? et Sprog som fast altid er de handlende Personer egen, end det Bifald som det endnu faaer, da enhver kiender det i Forveien? — Endeel som kunde udsættes paa dette Stykke, har vi søgt at besvare i det tiende Nummer af Journalen, at vi der og andre Steder, naar vi tale om den ægte Komedie, blive ofte Apologer, beder vi maa tilgives os, da vi holde det for vor Pligt at sige Sandhed.

Naar da sligt et Mesterstykke bliver af Hovedpersonerne mesterlig og fortreffelig forestillet, hvem kan da andet end fornøie sig? — Ja, hvilken Patriot kan da andet end paa det heftigste ønske og søge at forfremme disse Skuespillere? Dog, vi forlade disse Betragtninger, og vi ere forvissede om, at under saa stor en Konges Regiering, og i en for Patrioter saa lykkelig Periode, som denne, Patrioter ei glemme at ophielpe vor Skueplads. Dog til Sagen: Hr. Klemmentin behøve vi kuns at nævne, thi hvem der kiender ham og Rolen, veed vel hvor uforbederlig den er spilt; Hr. Londeman gielder det samme om. Hr. Musted spilte sin Role ypperlig, ei allene Pedantens, men endog den rette Leanders, han entrerede meget got, og viste sig meget mere varm end ellers, Mad. Knudsen spilte sin Role, saa liden den er, meget got; af de andre vil vi kuns tale om Jfr. Halle, som ret fornøiede os i Aften, vel sandt, det havde været bedre, om hun havde været sin Role lidt mere bekiendt, men ikke desmindre spilte hun ganske ypperlig, til Beviis vil vi anføre al den Omhyggelighed hun viste i at skiule den rette Bogholder, ved at hun stillede sig for Vielgeschrey; et Sted feilede hun, og det var i den Monolog hvor hun taler om de Optøger Oldfux havde fundet paa m. m. — Denne Periode udtalte hun i samme Tone, og uden at holde op imellem det, som hun talte om Vielgeschrey(*) Det maa være nok sagt om dette Stykke, som i Almindelighed, saa vidt vi skiønne, blev givet fortreffelig. — Dog, denne Mærkværdighed bør vi ei forbigaae, at der var ingen Lys paa Bordet, — i No. 10. anmærkede vi det, — det er ei allene bleven rettet, men Jomfru Halle hentede Lys da Vielgeschrey skulde skrive og forandre Repliken.

Efterstykket i næste No.

(*) Hun kunde ved at see til det omfaldne Bord, have undgaaet denne Feil.

Den Dramatiſke Journal.

No. 38. ONSD. DEN 1, TORSD. DEN 2, MAND. DEN 6 OG TORSD. DEN 9 APRIL 1772.

DEUKALION OG PYRRHA. Komedie i En Akt, oversat efter St. Foixes Original.

Aktionen og Musiken underholdt os i dette Stykke, og vi behøvede det mere end ellers, da vi i Forveien havde seet den uforlignelige Stundesløse; vore Tanker om Stykkets indvortes Værd og Oversættelsen have vi sagt, hvorvidt vi have Ret maa Kiendere dømme, men deri troe vi ei at have feilet, naar vi har i dette og andre Syngestykker, (og især naar de skal være heroiske,) fordret Rigtighed, og det ligesaa fuldt som hos et andet Drama; thi skal den smule Musik være Skiul og Skierm for slette Stykker, skal Theaterskribentere have Lov at smøre saa meget Vaas sammen, som de med tre sunde Fingre kan skrive, uden at kritiseres, naar de kuns giøre nogle Arier, ligemeget hvordan, skal dette, sige vi, være Frugten og Egenskab hos en lyrisk Digter for Theatret, saa er det vist for Theatrets og de dramatiske Synders Skyld, at Syngestykker forarbeides. Nej, Syngestykker kan og bør være, ja nogle ere ypperlige, og fordi det meeste er Vaas, følger ingenlunde at alle skal have Lov at være det; Elskere af Poesi og Musik, ønsker dem hos ethvert Theater, vi ønske dem og paa vor Skueplads, men de maa være gode, om just ei Mesterstykker, saa dog taalelige, saadanne at de fornøier Sandserne, men tillige Fornuften, ere de ei saadanne, saa forlange vi dem ei, og troe vi kuns at Dosmeren opofrer Fornuften for Sandserne; vore Læsere see uden Tvivl vel, at vi sige dette ei af anden Aarsag, end at gaae den vrange Fordom i Møde, at Konstdommeren ei maa give sig af med Syngestykket, havde dette ei offentlig før været forkastet os, og vi ei vidste, at denne Fordom herskede endnu, sandelig, vi skulde aldrig sige denne soleklare Sandhed.

Med Aktionen fandt vi os mere fornøiet end før, — og hvorfor? — thi den var bedre. Hr. Musted var mere lykkelig end de forrige Gange i at træffe det kiælne, det naive Spil, og Mad. Knudsen traf det i en fuldkomnere Grad, hun spilte vel i samme Karakter, men alligevel forøgede hun sit Spil med smaae Forbedringer, og udpyntede det med smaae Nuancer, (om vi saa tør kalde den,) som alle tilsammen tagne, satte hendes Aktion i større og naturligere Lys; at opregne dem vilde blive for vidtløftigt, men for dog at retfærdiggiøre os, vil vi erindre vore Læsere, som have seet Stykket i Aften om den Bevægelse med Armene og flere. — Jomfru Halles Aktion kunde ei i Følge af Rolen være af Betydenhed, hun sang meget got i Aften, hendes Cadence giorde hun i Aften igien. — Besynderlig nok, at Hr. Sarti ei kiender sine Sangere og om han ei kiendte hende maatte

han dog ved Prøven høre at hun nødvendig maatte slippe galt fra den; de som endog ei ere Kiendere af Musiken mærker det, og det er meget tydeligt at mærke, men det som støder meest er at man lover sig saa meget ved slig en unødig Kadence og hører, man hører da en slet eller rettere ingen, bliver man bedragne og følgelig vrede. Jomfru Foghs Sang gik nogenledes an, kunde hun lade sine hæslige Gestus være med Armene var det got; hvad hun skal forestille veed vi ei, og de fire (i No. 36. stod kun tre), veed vi ligesaa lidet, hverken Dragt eller noget kunde giøre os klog derpaa, men det maa være en Hemmelighed i Antiqviteterne, som er skiult for alle, uden for Directeuren.

TROE INGEN FOR VEL. Komedie i Fem Akter, oversat efter Hr. Brandes's Trau, Schau, Wem! *Braunsweig 1769, 8.*

Af de beste Komedier er dette Stykke just ikke. Hovedpersonernes Karakterer ere tegnede med saa svage Farver, at de næsten ingen have. Baronen af Thoreks Karakter er allerbest udført, en mere hykkelsk, men tillige mere nedrig og listig Bedrage kan der aldrig tænkes. De faa Situationer dette Stykke indeholder, ere ei af megen stor Værd; den allerførste i Stykket (see 1 Akt 4 Sc.) er hverken det ene eller andet. Dormin kommer ind, smidder sig i en Stol, skielder paa sine Fiender og løber sin Vei, det er alt, men den i 4 Akt 11 Sc. er efter vor Skiønsomhed vindskiev, thi hvilken Situation kan være mere skiev, og hvilken kan sætte en Akteur meer i Forlegenhed, end at en Mand taler hele syv Repliker, uden at kiende den Person han taler med? maatte Greven af Werlinge ei kunde slutte sig, at Fru Dormin var en anden end den Greven Olborn havde indbildet ham? Hvordan skal en Akteur reede sig ud af denne Situation? Skal han see paa hende? det kan han ei, thi det maa dog endelig falde ham i Øinene, at hun holder for Ansigtet, og siger med en bævende Stemme: »jeg Ulykkelige!« skal han ei see paa hende? det er ogsaa galt, thi at vende Ansigtet til Veggen naar man taler til en som staaer nær ved er urimeligt; kort, hvordan Akteuren bær sig ad eller ei, bliver Situationen skiev, man mærker det best, naar man seer den paa Theatret, og denne Feil legges Hr. Brandes som Skuespiller meget til Last. Sande komiske Situationer er her ei mange, og de her er, bestaae for det meste i Theatercoups. Sentimenterne ere overhovedet kuns Hverdags. — Sproget og Letheden i at dialogesere er ei altid som det burde, i det ringeste kommer dette Imperativum os meget tungt og unaturligt for, f. Ex. der Heuchler zittre! o. s. v. — Af det komiske Sprog er Pips det naturligste som med Baronen er den meest interressante Person i hele Stykket. — Disse ere vore Tanker, som vi have villet give om dette Stykke, som alle de Feil uagtet, som det efter vor Skiønsomhed har, er det beste af de oversatte Stykker som vi har havt i Vinter. — Maaskee vi have dømt for strengt, — vi veed det ei; — men det veed vi, at dersom Forfatteren af

Almenach der deutschen Musen for 1770*) (Side 49.) har dømt ret, er vor Dom urigtig, — dog vore Læsere maa heri dømme.

En Oversættelse er dette Stykke virkelig værd, og det en ulige bedre end den nærværende som er trykt; — dersom en Oversættelse ei er andet, end at give Originalens Ord i dansk, saa er den et Mesterstykke, thi mere slavisk kunde den neppe være. — Men er det en Oversætters Pligt at fordanske sin Original, er dette ei med de beste. Til Bevis 1 Akt 6 Sc. »skiød et Menneske sig forbie, — »schosz ein Mensch o. s. v. 1 Akt 11 Sc. »saa har jeg drukket min Viin, — »also habe ich meinen Wein getrunken, —« burde være min egen Wiin, —« 2 Akt 2 Sc. »den Dorminske Regnung« die Dorminische, —« naar taler en Vært saaledes? — 1 Akt 3 Sc. »han er jo en høflig Passagier«, — »er ist ja ein höfliches Passagier! —« og flere Steder som vilde blive for vidtløftig at udskrive. Efter Fortalen til Oversættelsen skulde man troe at Hr. Londeman var Oversætter, men det skal ei have sig saaledes, og om han end var det, vil han dog aldrig tabe vor Beundring og Høiagtelse endskiønt man af ham meest kunde fordre godt komisk dansk.

Overhovedet bliver dette Stykke alle tre Gange meget got givet. Hr. Musted og Hr. Ørsted udmærkede sig af dem alle; den første spilte Baronens Role fortreflig, og især gik den 5 Sc. i 5 Akt mesterlig. — Hr. Ørsted spilte Pips Role overhovedet meget got, Positur og alt ere til hans Foordeel, og naar han ei havde chargeret nogle Gange, og nu og da ei glemt, at han ei skulde være beskienket, giorde han sine Sager upaaklaglig; de to, og for en Akteur saa meget vanskelige Theatercoups, skildte han sig fortreflig ved. Jfr. Bøtger spilte Frue Dormins Role, Hr. Rose Dormins, og Jfr. Halle Lottes temmelig vel, Hr. Klementins (som var Grev af Werl.) Spil udmærkede sig i femte Sc. 5 Akt, men da han skulde være rørende vilde han ei gefalde. Hr. Hortulan skillede sig got ved Greven af Olborns Role. — Hr. Londeman spilte Henriks Role meget got. Hr. Hansen var Conrad, Hr. Prinsløv Grev Werlings og den fremmede Tienere, og Hr. Bech Steffen.

*) Til Bevis paa denne Mands Redelighed maae den aabenbare og ubillige fælde Dom om Jfr. Biehls Komedier og Hr. Wandals Stedmoder gielde. Vel sandt, de ere ei Mesterstykker, men trodser dog altid med de fleste Tydske. — Dog, at de var af danske Forfattere, har vel været Forfatteren nok til at fordømme dem, thi ellers kunde han ei, naar han havde brugt sund Smag tale om Holberg som han giør, (see S. 82. og 129.)

Den Dramatiſke Journal.

No. 39. TORSDAGEN DEN 23, MANDAGEN DEN 27, OG TORSD. DEN 30 APRIL 1772.

ZARINE et Sørgespil i Fem Optog af Hr. Johan Nordahl Brun, Kiøbenhavn 1772, stor 8vo S. 8.

Zarine saae vi i Aften (vi kan ei dølge det,) ei allene med mindre Fornøielse end vi ere vandte til, men endog med virkelig Misfornøielse; thi naar vi undtage Mad. Knudsen, som altid er sig lig, som altid viser sig en habil og opmærksom Aktrise, blev dette smukke Stykke for det meste mishandlet. Hr. Rose spilte hverken Stryanges Role som han burde eller som han pleiede; han var opblæst nok, sparkede naar han gik, svøbte sig i sin Kappe, satte Armen i Siden, deklamerte ligesaa heftig i første Akt, som i sidste, kort, spilte kuns middelmaadig; det eneste som han giorde got, var da han var falden, den konvulsiviske Strækning han da giorde, var ypperlig og uforbederlig; men dette var ogsaa alt hvad vi kan rose. Aarsagen hvorfor han i Aften ei gav Stryanges Role saa got som han pleier ved vi ei, maaskee han vilde forandre sit Spil, eller rettere, ei spille sin Role denne Gang som de andre, er det Aarsagen, da er den ugyldig, en Skuespiller maa gierne forandre sit Spil, men ei derved fordærve det, og overalt kan en tragisk Akteur mindre og sieldnere forandre det end en komisk, men hvorom alting er, maa Skuespilleren dog aldrig forandre Karakteren, thi den bør han studere, og om han spilte end og den samme Role hundrede Gange, maa han ei forandre den; thi et er at forandre Spillet, og et at forandre Karakteren; om Hr. Rose ei i Aften forestilte snarere en opblæst og stolt Tyrran, (og det hele Veien,) end Stryange, og altsaa forandrede(*) sin Karakteer, maa de dømme som saae Hr. *R.* i Aften, og have studeret Stryanges Karakter. Zarines Role blev endnu slettere givet af Jomfru Bøtger, hun skreg i Steden for at deklamere, ingen Scene blev eller kunde blive slettere givet end den siette Scene i femte Akt; thi man hørte næsten et gemeent Klammerie. Vel sandt, Digteren har her hverken sadt Personerne eller Tilskuerne i den behageligste Situation; men det undskylder ingenlunde Skuespillerne; hvad os angaaer, da forekom os Hr. Roses og Jomfrue Bøtgers Aktion saadan, at den ved sin Uædelhed (f. Ex. at bevæge Hovedet frem og tilbage,) først ærgrede os, men siden opvækte Latter hos os! Hr. Hortulan havde dog endelig lært sin Role i Aften, og kunde han den samme som en Helt. Jomfru Halle var som sædvanlig og kold naar hun ei hulkede, det er at sige, naar hun ei græd.

(*) Ved at forandre, forstaaes ei det her, som der ellers forstaaes ved Varier le Jeu, thi det betyder i en og samme Role at forandre Spillet, og alt efter Situationerne, og følgelig forskiellige Affekter og andet, — dette paaligger endelig en Akteur, see Garrick ou les Acteurs Anglois — — a Paris 1761. 8. de la Varieté — og andre.

Vore Læsere seer altsaa let, at vor Fornøielse ei har været ret stor, vi maa tilstaae det, men ikke destomindre vare vi ei ganske uden Fornøielse i Aften; Situationerne i Zarine vil altid gefalde, og Retheas Role fornøiede lige saa meget som den pleier, men dog synes os at Hr. Rose fordærvede de beste Situationer. — Dog vi ere kiede af længere at opholde os ved Aktionen, havde den i Almindelighed været bedre end den var, skulde vi og blive vidtløftigere.

Klædedragten betyder ei meget; efter Kostumet ere de ei, og det kunde man ei heller vente sig, dog er der endda noget i Retheas og Nitokres Hovedtøi, som er rigtigt; Stryanges og Loranos Dragter ere de sædvanlige, kuns Fiskebeensskiørterne ere aflagte. Vilde man dog engang blive noget omhyggelige med Dragterne til Stykker, som ere tagne af den gamle Historie! men saalænge man i denne Post ogsaa vil blive i Slendrianen, er det ubilligt at forlange af Digteren at han skulde rette sig efter Kostumet. Man sige ei at det er en ligegyldig Post med Kostumet, Grunden til vor Fordring ligger i Naturen selv, klæder man en Romer i grædsk Dragt, en Perser i romansk o. s. v. forestiller de ei hvad de skal, Illusionen forstyrres ganske, Tilskueren bliver bedragen, eller rettere, seer at han skal bedrages, og ærgre sig. Hadere af Kostumet skylde i Almindelighed Skylden paa vor Publikum, om hvis Indsigt og Smag de tvivle, de paastaae, at et Drame, naar det er paaklædt som det bør, vil ei behage, men tvertimod mishage; maaskee denne Undskyldning har nogen Grund, maaskee det er sandt, at iblant det Publikum som besøger Skuepladsen, ei ere Kiendere, vi troe det gierne, men Spørsmaalet bliver da, om de ei kunne vænnes til Kostumet, vi troe at blot Dragternes Usædvanlighed vilde gefalde, og inden kort Tid blive fordret. Et par Poster troe vi, (dersom vi skulde engang faae denne lykkelige Periode,) burde iagttages, det er fornemmelig, at alle Personer ere klædte rigtige, eller forlange vi slet ingen, thi at nogle Personer ere rigtig iklædte og efter Antiqviteten, men andre ganske moderniserede er utaalelig, thi dette støder ei Kundskaben i Historien, men sund Fornuft; en Post endnu ønskede vi at blev overveiet, og denne er, at visse Dele i Dragterne, tagne af den gamle Historie, som havde for vor Nation meget latterligt i sig kunde forandres eller bortlades. Vi have her giort et Udløb, som vi bede maa tilgives. Sagen i sig selv troe vi er af Vigtighed, og paa ingen Theater kan den behandles mere skiødesløs, end paa vores; — vi holde op med disse Tanker, som maaskee aldrig blive iværksatte. — Vi overlade Sagen til Directeuren, en Mand som bør være i Stand selv at dømme om denne Sag. — Et endnu kunde dog vel for Fornuftens Æres Skyld iagttages, og det er at Stryange og Lorno ei ere saa pudrede, og kunde de gierne lade Haaret sidde uordentlig, thi saa pyntet holder vel ingen Feltslag. Dog vi maatte blive uendelige, dersom vi skulde sige alt i denne Sag. —

MÆNDENES SKOLE, Komedie i fem Akter, oversadt efter Hr. Molieres l'Ecole des Maris. *1 Tom.*

Om Mændenes Skole have vi før givet vore Tanker, (see derom Journ. No. 34.) og om Forestillingen vil vi kun anmærke, at Jomfru Fogh havde Leonores Role, (som Mad. Knudsen spildte sidst;) det som vi saa ofte har indskierpet, nemlig Theaterspillet, og at opfylde Scenen, har Jomfru Fogh uden Tvivl misforstaaet i det ringeste udgiorde hun det stumme Spil med Lisette, (i 1 Akt 2 Sc.) i Steden for at høre hvad Sganarell sagde, og det skal hun jo, naar hun skal svare ham? — Det tomme i Scenen maa opfyldes, man vogte sig kuns for at ei man indbilder sig at Scenen bør opfyldes, naar den virkelig ei er tom, og fast maa man heller ingen Theaterspil bruge, end bruge et forkert. Hr. Hansen var som sidst, og spilte han ei en Smule bedre end sidst; — næsten forgik Taalmodigheden os i Aften, og han maa søge igien at blive taalelig, den beste Maade han kan erlange det paa, er at han sparer sine Gestus og reent undlader dem, søger at tale mindre tvungen; uden Tvivl sætter han en Fortieneste i at legge Vægten paa visse Ord, men han giør med dette sig kuns ubehageligere, især da han ofte tager Feil i dette; han maae vænne sig til at træffe den rette Diskourstone, eller rettere Kammertonen; thi i den Art Roller som han spiller, maa Akteuren ei deklamere, men nok recitere, og vi sætte, at han endog deklamerede ret, traf de Ord og Meeninger ret han skulde forstærke Stemmen, saa bliver han dog ubehagelig, naar han overgaaer Kammertonen, og naar Stemmen skal stige og falde, maa det alt skee i Forhold til hele Ricitationen. Hr. *H.* behøver høiligen Irettesættelser og han fortiener dem og, dersom han kuns baade vilde og kunde iagttage dem, og med Fornuft og Smag overveie dem. Mere vil vi ei tale om Aktionen, kuns vi erindre, at Maskinen med Vinduet paa var i Stand i Aften; — hvorfor Hr. Clementin som var Sganarell, var iklædt i Kappedragt, veed vi ei, da alle Dragterne vare moderniserte?

DEUKALION OG PYRRHA, Komedie i En Akt, oversat efter St. Foixes Original.

Ved faa Stykkers Forestilling kan vi sige det som vi kan sige med Sandhed om dette, og det er at Aktionens Fuldkommenhed tiltog ved hver Forestilling; Hr. Musted gav sig en stor Umage i Aften, dette stramme og spændte i Vændingerne og Bevægelserne med Armene, som saa meget han de forrige Gange giorde sig Umage for at aflegge, overvandt han meget bedre i Aften, og Mad. Knudsen udsmykkede sit Spil endnu mere end sidst, (f. Ex. det Træk med Blomsten,) kort Aktionen var i Aften ypperlig, og hænder det os sielden, at vi skrive en Kritik med saa stor Fornøielse som denne. —

TROE INGEN FOR VEL, Komedie i Fem Akter, oversadt efter Hr. Brandes's Trau, Schau, Wem! *Braunswig 1769. 8.*

Dette Stykke, som slutter Skuepladsen indtil videre, have vi i det forrige Nummer bedømmet, og (troe vi,) sagt saa meget om det som vi efter vor Hensigt havde burdet. Med Aktionen var vi i Aften meget fornøiede hos de fleste, Hr. Ørsteds Talenter til Pips Role ere saa vidt vi skiønne ustridige, og anbragte han dem ganske ypperlig kuns forunderligt at han altid skal chargere, f. Ex. de Ord: »Jeg maa have mine Penge,« trak han saa forunderlig og ubehagelig paa, at det, uagtet det den første Gang behagede, blev siden væmmeligt; Grunden til at han trækker disse Ord saaledes, kan vi lige saa lidt udfinde, som Grunden til at han chargerer, men det er ei heller vor Sag; men meener han at det er en Skiønhed, saa have vi ei kundet andet end betage ham denne falske Tanker. Hr. Musteds Spil fortiener og vores og enhvers Ros, hvad kunde Stukelis Role i Beverley ei vinde naar han spilte den! — Hr. Rose spilte for det meste got, kuns denne Sparken*) (i 1 Akt 4 Sc.) kunde vi ei lide, og som da han faldt (i 1 Akt 10 Sc.) sin Fader om Halsen, saae vi for meget affekteret i hans Stilling. — Jomftu Bøtger spilte kuns saa saa. Om de øvrige behøve vi ei at sige andet, end det vi før have sagt.

BIERGBØNDERNES BORTREISE OG HIEMKOMST, en lystig Ballet, componeret af Hr: Piattoli.

Af alle de Balletter som Hr. *P.* have componeret til vor Theater, er ingen i vore Tanker saa maadelig, som denne; vi vil ei engang tale om Kompositionen selv, (thi den er næsten i alle Henseender, naar man endog betragter som en lystig Ballet, under Kritiken,) men endog Invetionen af Dandsen er rhapsodisk; men alt dette uagtet, seer man den ei uden Fornøielse, da den bliver for det meste ypperlig udført, thi Hr. Piattolis og Hr. Ronzis Dands fortiener efter vor Skiønsomhed alt det Biefald den faaer. — Madame Adrianis Dands fornøiede os just ei saa synderlig som hendes Pantominer. — Dog det er kuns nogle vi tør sige dette til, thi hvilken Sværm af fine Kiendere, som holde et smukt Ansigt for den væsentligste Egenskab hos en habil Dandserinde, ville vi ei faae paa Halsen? — Jomfru Knudsen den ældre, har i Førstningen dandset en Solo, og dandset den meget vel, men siden har hun afløset Madame Piattoli, og her behagede hun ogsaa. — For ei ved en fatal Erindring om Hr. Soelbergs og Jomfru Riccis Adfærd, at ærgre vore Læsere og os selv, gaae vi dem ganske forbie, som Folk der ingen Art af Kritik kan taale, uden een som skulde være deres Dands liig, — og hvilken plump Anseende vilde den ei faae? —

*) Hvorfor skal Dormin just have Støvler paa?

Med dette Blad sluttes endelig et Arbeide, som vi have paataget os, fordi vi troede at det kunde være nyttigt, og som imod al vor Formodning har sadt saa mærkværdig en Tidspunct i vor Theaters Historie. Hvor vidt vi have for vor Deel fyldesgiort vor Øiemeed, maa Publikum dømme, og har længe været i Stand til at dømme, ja endeel af allerede dømt; Forfatterne af den kritiske Journal, af Efterretningerne om nye Bøger siden Trykkefriheden, og Forfatteren af de kritiske Tanker har over vor Arbeide fældet saa fordeelagtige Domme, at vi maatte besidde en meget utilladelig Egenkierlighed, om vi vilde troe om os at vi have fortient den; — nei vi troe at vi anseer dem med de rette Øine, naar vi allene holde dem for Opmuntringer, som de lærde Forfattere meente at de skylde et Arbeide, der havde saa nyttig en Hensigt som vor, og var med saa mange Besværligheder underkastet, og som var, dobbelt nødvendige paa en Tid, da alt hvad Dumhed og Frekhed med Fremfusenhed og Partiskhed kunde formaae, syntes at true vor Arbeide med Undergang, en Undergang som de omtalte Dommere uden Tvivl holdte for at være skadeligere for Theatret end os selv; — hvad os selv er angaaende, da, (vi maa tilstaae det,) kunde vi med de Domme ei være aldeles tilfredsstillede, dersom en eneste af Publikum havde beskyldet os for nogle af de Feil, som Hr. Borgemester Bredal, Hr. Rose og Hr. Bech har tillagt os, og dersom nogle af disse have beviist os det mindste over, som de har tildigtet os, men da dette ei er skeet, da de mældte Antagonister ei har engang søgt for Publikum at rettfærdiggiøre deres Udsigende, men ladet det blive ved Beskyldninger, som enhver fortørnet og indbildsk Dosmer kan giøre, da ingen af Publikum og især den Deel af det, som daglig med os har bivaanet Skuepladsen, og været øiensynlige Vidner til Skuespillernes Opførsel, har erindret noget imod vore Domme, som dog stod i enhvers Magt, saa troe vi os at have Ret til at foragte de bekiendte Beskyld og at være fornøiede. — Det er paa denne Grund vi have fortsat Journalen, uden at vi engang havde lovet det, da dens Vedblivelse var sammenbundet med megen Møie, og det som var det værste, med mange Chichaner. — Dog vi vil ei tale mere herom.

Hensigten af vore Journaler, troe vi, sees af deres Indretning, vi have nemlig søgt med Vægtskaalen i Haanden at afveie Forfatternes og Skuespillernes Fortienester for hver Aften, og da de Sidstes Opførsel som oftest beroe paa Direkteuren, er det naturligt at vi ogsaa maatte tale om ham, vore Domme have vi søgt at giøre saa overensstemmende med vor Hensigt, som muligt, vi har nemlig holdt det for vor Pligt, ved at bedømme dem, tillige at rette dem; at vi undertiden og ofte have mod vor Villie brugt temmelige skarpe Udtryk, haabe vi, at man tilgiver os, da de Personer som de ere brugte om, maatte have dem saadanne; — vi veed heel vel at det er tillagt os som en Feil, den er sagt os offentlig af den kritiske Journal, og vi troede os pligtige at tale om dette, som er erindret af en Recensent, som saa meget har bidraget til en god Smags Udbredelse som denne; og holde vi for, at den søvnige, den dovne, den trodsige og den uvidende Skuespiller bør revses lige saa stærk som en Forfatter; maaskee vi nu og da ei har været forsigtige nok; men hvad skal vi giøre?

naar en Skuespiller, som kuns mangler Flid og Agtsomhed, med Forsæt er skiødesløs? naar han ei kan sin Role? naar han efter Erindringer endda bliver værre, og øiensynlig trodser mod Sandheden? kan da en Recensent ei undskyldes, naar han revser stærk og haardt? er han ei undskyldt, at han siger Sandheden i umilde Udtryk? naar han seer sine Erindringer foragtede, forkastede, blot fordi de ere hans? har han da ei Ret til at bruge Kritikens Svøbe mod den som offentlig erklærer, at han uden gyldig Aarsag foragter Kritiken? vi meene jo! men aldrig maae den forleede Konstdommeren til Partiskhed, som bør ei fortie hans Roes, naar han og allermest har fornærmet ham? — og hvem har mere, (man tilgive os, et maaskee undværligt Forsvar,) fornærmet os end Hr. Rose? og er han ei i de varmeste Udtryk bleven roest, efter hans Forurettelser mod os, naar han haver fortient det? er Hr. Bech (som ved sit utvungne Svar til os, ei har skadet vor, men sin egen Ære,) ei for sin Aktion i Hr. Bredals Dram. Journ. bleven rost? — Hr. Borgemesteren vil vi ei tale om, han har ingen Tid saaledes maget det, at vi med god Samvittighed har kundet rose ham. — Dog vi tale ei mere om os selv. — At vor Journal ei har havt sin fulde Virkning, er Direkteurens og Personernes Skyld; dog have de dog ei alle foragtet Sandheden. Jfr. Halle har nu og da rettet sig, Hr. Musted, har nogen Tid ogsaa lagt Mærke til vore Domme; Mad. Knudsen kan vi og i denne Henseende love; men den største Fyldestgiørelse for os, er at den største Skuespiller blant os, og blant de største i sit Slags, (vore Læsere giette vel, at det er Hr. Clementin,) har giort os den Ære at læse os og at rette sig efter dem; — de andre, — de vil maaskee siden læse os, og ei foragte os. —

Vi nedlegge nu vor Pen, om vi til Theatret vil tage den fat igien, vil komme and paa en nye Direktion, (thi bliver den ei bedre, er al Kritik næsten unyttig,) og paa et tilstrækkeligt Antal af Subscribentere, som siden skal blive bekientgiort, og dette love vi vore Læsere forud, at dersom vi blive ved, vilde vi blive vitløftigere over Aktionen, som er Hovedgienstanden af vor Arbeide. —

PEDER ROSENSTAND-GOISKE

DEN DRAMATISKE JOURNAL

UDGIVET PAANY

FOR

»SELSKABET FOR DANSK TEATERHISTORIE«

AF

CARL BEHRENS

II

KØBENHAVN
H. H. THIELES BOGTRYKKERI
1916

DENNE BOG ER TRYKT I
250 NUMMEREREDE EKSEMPLARER

DETTE ER NR. 105

Den

Dramatiske Journal.

Anden Aargang.

Begyndt
med den kongelige
Danske
Skueplads
Aabning
i Kiøbenhavn Aar 1772.

Alit æmulatio ingenia & nunc invidia nunc admi
ratio incitationom accendit —
Parterculus.

Kiøbenhavn 1772.
Trykt og findes tilkiøbs hos Johan Rudolph Thile,
boende i store Helliggeiststræde i No. 150.

og undertiden Umuelighed at indsee de aabenbareste Sætninger. Ingen Videnskab, ingen Konst kan man opvise, som jo virkelig taber endeel af sin udstrakte Virkning ved Fordomme hos dens Dyrkere, og neppe skal man kunde vise een, som jo i noget har denne skadelige Gift at dæmpe og bestride, vi vide ikke om denne er en Moder til Uvidenhed, eller Uvidenhed føder Fordommen, men dette vide vi, at de som oftest, (og maaskee altid) ere sammenbundne. Vi vil ikke opholde os ved at bevise forudfattede Meeningers Skade i alle Videnskaber, kuns vi berøre med et par Ord dem som altid haver været og endnu, især (vi rødmes ved at sige denne ubehagelige Sandhed,) blant en stor Deel af Publikum ere Grunde til den Foragt for, og de falske Tanker om Kritiken; blant disse (troe vi) denne: at Konstdommeren skal være et Væsen, som aldrig bør kunne feile, neppe er Kritiken mindst skadelig, eller tydeligere: at man ei anseer Konstdommeren med rette Øine. Man troer at en bedømt Autor, eller Skrift, eller Skuespiller taber noget ved en feilende Dom; nei tvertimod! hverken den bedømte Autor

DEN DRAMATISKE JOURNAL.

ANDEN AARGANG.

BEGYNDT

MED DEN KONGELIGE DANSKE SKUEPLADSES AABNING I KIØBENHAVN AAR 1772.

ALIT ÆMULATIO INGENIA & NUNC INVIDIA NUNC ADMIRATIO INCITATIONEM ACCENDIT —

PATERCULUS.

KIØBENHAVN 1772.

TRYKT OG FINDES TILKIØBS HOS JOHAN RUDOLPH THILE,
BOENDE I STORE HELLIGGEISTSTRÆDE I NO. 150.

Den Dramatiske Journal.

Anden Aargang.

No. 1. Fredagen d. 23 October 1772.

TIL LÆSEREN!

Uagtet at Kritikens udstrakte Nytte i Videnskabernes og Konsternes Rige, alt for længe siden er handthævet mod dens Foragtere, haver den ikke desto mindre Fiender som, vi vide ei enten af Fordomme, eller Uvidenhed, eller Kaprise, ganske vil have den forskrevet fra Litteraturen. Grundene til denne falske Tanke, ere de altid skadelige Fordomme, som giør endog de rigtigste og klareste Sandheder mistænkelige, giøre altsaa Veien til Videnskaberne uendelig mere knudret end den er, og overalt planter en Rod, som føder Ulyst, og undertiden Umuelighed at indsee de aabenbareste Sætninger. Ingen Videnskab, ingen Konst kan man opvise, som jo virkelig taber endeel af sin udstrakte Virkning ved Fordomme hos dens Dyrkere, og neppe skal man kunde vise een, som jo i noget har denne skadelige Gift at dæmpe og bestride, vi vide ikke om denne er en Moder til Uvidenhed, eller Uvidenhed føder Fordommen, men dette vide vi, at de som oftest, (og maaskee altid) ere sammenbundne. Vi vil ikke opholde os ved at bevise forudfattede Meeningers Skade i alle Videnskaber, kuns vi berøre med et Par Ord dem som altid haver været og endnu, især (vi rødmes ved at sige denne ubehagelige Sandhed,) blant en stor Deel af Publikum ere Grunde til den Foragt for, og de falske Tanker om Kritiken; blant disse (troe vi) denne: at Konstdommeren skal være et Væsen, som aldrig bør kunne feile, neppe er Kritiken minst skadelig, eller tydeligere: at man ei anseer Konstdommeren med rette Oine. Man troer at en bedømt Autor, eller Skrift, eller Skuespiller taber noget ved en feilende Dom; nei tvertimod! hverken den bedømte Autor eller Bog, eller Skuespiller taber derved; Recensenten allene taber, han taber i sin Agtelse ligesaa meget for Sandhedens Domstoel, som han vinder naar Sandhed, Indsigt og Upartiskhed taler for hans Domme. Den Fordom er igien Moder til en anden, at Kritiken forhindrer gode Skrifter. Jo, det skulde man indbilde os, at en god Forfatter skulde være bange for Kritiken; Nei, man ansee kuns Konstdommeren som en Læser, der give sine Tanker offentlig tilkiende. Man ansee kuns hans Domme som Tanker, man agte dem efter deres Værd, man agte kuns Sandheden, Indsigten og Upartiskheden i dem, og foragte det modsatte; man ansee ham kuns fra denne Side, den eneste Side han bør betragtes fra, saa (vi ere forvissede derom,) vil den hele Bygning af urimelige Tanker om Kriken og en Konstdommer falde med sin Grund. Man vil ei længere ansee Recensenten som et Orakel, man vil ei længer troe, at en Autor er mere bange for en Recensentes Dom end for Publikums. Kort: Kritiken vil fra denne Side faae en langt anden Anseende, og Recensenten dømmes efter andre og sandere Grunde.

En anden Meening indfinder sig meget ofte, og (som vi indsee,) er ligesaa urimelig, skiønt maaskee endnu en Grad mere barnagtig; lad dem selv giøre det bedre, saa fornuftig udtrykker de Folk sig; de bringer os ret i Forlegenhed med et Svar, og dersom vi ville blive ligesaa grundige Besvarere som de ere Modsigere, ville vi bede dem selv blive Konstdommere. Hvordan ville disse Kritikastre vel blive tilmode, naar man bad dem meget indstændig at giøre bedre Kritiker end dem de lastede? Vi vedde paa at de vilde blive ganske stumme, men tillige at enhver Fornuftig vilde ansee os med et foragtende Smiil. Men vi vil handle billigere med dem, vi vil overbevise dem; hvor gierne ville vi ei tage Beviset af Litteraturens Historie, naar vi ei vist maatte frygte os for at blive dem ganske uforstaaelige. Man laste os da ikke, at vi bruge blant utallelige et, som de med sund Menneskeforstand bør kunde indsee, og er dette uden Frugt, anbefale vi dem deres Skolemesteres Undervisning. Her er det og for Tydeligheds Skyld i Spørgsmaale: Kan en Anatomiker ikke meget rigtig dømme om f. Ex. en menneskelig Figur, (den være dannet af Penselen eller Meislen,) er dannet naturlig eller ikke? Kan han ei dømme, og med Indsigt dømme om Maleren eller Billedhuggeren (i en antaget Stilling) har truffet Naturen eller ei? Om han efter denne har ladet Musklerne, Aarerne, Scenerne o. s. v. falde, hæve sig, strammes m. m.? Kan Anatomikeren ei, uden engang selv at kunde giøre et rigtigt Penselstrøg, indsee alt dette og flere slige Tilfælde? Hvilket fornuftigt Menneske, vi vil ei sige indsigtfuld, vil eller kan tvivle herom? Men uden at forstaae Anatomien, uden at vide deraf de menneskelige Deles Stilling og Leie, vil han ei kunde dømme derom; saa er det med den gode Konstdommer, uden at have Indsigter, uden at have studeret, og nøie med Flid og Smag studeret Videnskaben han dømmer i, og dens Natur, vil han ikke heller kunde dømme rigtigt. Vilde Kritikens eedsvorne Fiender, (som i Almindelighed ere slette Forfattere, og især Riimsmedde og deres Tilhængere,) vilde de kun overveie dette, vidste de, eller vilde de dog søge at vide, hvor megen Indsigt, vidtløftig Læsning, grundig Sprogkyndighed, Dømmekraft og Upartiskhed, en Recensent behøver, ansaae de en god Konstdommer med andre Øine, de vilde da erfare, at hverken en Flyvekundskab, samlet af et Dosin franske og tydske Journaler, eller Færdighed i at kunde pludre nogle Sprog, og at tale i Sælskaber om Overfladen af Ting, eller at en dumdristig Frekhed at tale om det man ei forstaaer, udgiorde en god Recensent.

At Konstdommeren altid laster, troer mange, men de troe ganske feilt; den gode Recensent roser hvor han kan rose, og Vee! ham, dersom han forsømmer det.

»Vi nægte ingenlunde Kritikens Nytte, vi miskiende ei den gode Konstdommers Fortienester; men den undertiden alvorlige, undertiden bidende og uartige Tone Konstdommerne bruge, kunde vi ei lide; de bør mere rose end laste, og naar dette skeer, burde det være geleidet med en heel Hær af Komplimenter, især naar fornemme Mænd bedømmes,« saaledes sige andre; denne Indvending er kuns for en Deel sand, den glimrer langt borte, men jo meer den med fornuftige Øine ansees, jo tydeligere mærker man det falske, det blændende Skin; man anhøre os et Øieblik! naar man læser en Kritik, læser man den i det Øiemeed at see Recensentens Tanker, (eller hvad det samme

er, hans Domme,) om det ham bedømmer; man vil da hverken vide, om den bedømte Autor er af Stand eller ei, eller hvad Konstdommeren ei meener; men man vil vide hvad han meener om Skriftet, hvad der gefalder eller mishager ham? hvad han har følt ved Skriftet? See! dette vil man have at vide naar man læser en Kritik, hvilken Læser vilde ei tage en Recensent det ligesaa ilde op, at han giorde Komplimenter for en fornem Stymper, som om han sparede dem mod een uanseet som fortiente dem? Hvad Tonen er angaaende, da maa den naturligviis indrettes efter Tingenes Værd, og som Feilene, endog naar man har Hensigt til Personerne, ere af mange Arter, bør Tonen ogsaa stemmes paa forskiellige Maader. Man misforstaae os ikke! man tillade os at spørge, om den Mands Feil, som er ikke længer en Begynder, bør siges i ligesaa lemfældig en Tone, som den unge Autors, der første Gang træder op som Forfatter? Om den Skuespiller, som ellers spiller ypperlig, som paapasser sit Spil omhyggelig, som sielden feiler, om han bør revses ligesaa haart naar han engang tager Feil, som den, der med frie Villie, og af aabenbare Skiødesløshed og Dovenskab ofte feiler? Om Konstdommeren kan og har Ret til at føle den samme Ærgrelse og Misfornøielse mod hine som mod disse? Om han ei bør have Hensigt til Sagens Vanskelighed m. m. Vi driste os ei til at paastaae dette, og vi troe ingen med Grund tør paastaae det. Tonen maa altsaa være efter Tingenes Natur, og ingen kan tage Recensenten ilde op, at han siger hvad han føler og meener, kuns han føler og meener ret; det er ubilligt at forlange, at han skal være Maskine, at han skal rose og dadle uden Følelse af Tingene selv, han bør bedømme frie og skarp, det skader ei, den gode Forfatter vil heller bedømmes, roses og lastes med Grund, end overdøves med dumme Lovtaler, og sielden finder man en sand fortient Mand, som foretrækker Venskabs og Landsmandsskabs ugrundede Domme for en god og upartisk Kritiks, naar den endog dadler.

Vi afbede vore oplyste Læsere den Uhøflighed, at vi have opholdt dem saa længe med disse soeleklare Sandheder; vi vide, at hvad vi have sagt er langt fra ikke noget Nyt, men ældgamle Sandhededer, og vi nægte ikke, at det har kostet os megen Overtalelse at være vidtløftige i at tale om dem. Vore oplyste Læsere tilgive os; det har smertet og ærgret os, at høre saa mange af de berørte Sætninger idelig og med Hidsighed paaraabes som Sandheder; vi have ei troet at kunde udrette noget ved Kritiken, saalænge man endnu havde Fordomme imod den; vi have troet os pligtige at bestride dem. Gierne havde vi vilde viist dem til andre; men da Vide- og Læselysten hos disse Folk er kun liden, (og det maa den være, thi et allene liden Anstrøg af den, viide ikke tilladet dem at blive længe i deres Blindhed,) har vi selv maattet sige det, som vi vilde skamme os ved aldrig at have vidst.

Vi komme endelig til os selv. Det vi ovenfore have talet om Kritikens Nytte og Vanskelighed, gielder ogsaa om den dramatiske Kritik, og maaskee hvad den sidste Post angaaer, endnu en Grad mere; ikke just hvad Indsigten angaaer, men den lagttagelsesaand som en god theatralsk Konstdommer (for alle Ting, naar han bedømmer Aktionen) maa have for at giøre rigtige Betragtninger over Naturen og dens ganske forskiellige Virkninger i det borgerlige Liv, denne er

det, som han frem for andre Konstdommere behøver; det vil ei være nok at han veed Reglerne for Skuespilkonsten; Naturen, den eneste Kilde til dem, er for uudtømmelig til at dens Virkninger i alle sine Gange skulde kunde bestemmes ved Regler. De menneskelige Passioner og Handlinger virker og yttrer sig paa saa forskiellige Maader, (især hos Folk som Opdragelse, Stand og Nationen har giort Forskiel paa,) at Konstdommeren maa nøie prøve Reglen om den er tilstrækkelig, om den ei taaler Undtagelse, og sielden finder man de specielle Regler sikkre i denne Henseende.

Denne Iagttagelsesaand, den Beqvemhed at kunde samle de abstracte Begreber, at oversee Situationer, det fine Øre at kunde bemærke Deklamationen, er det vanskeligste en Dramaturgist har nødig; Aktionen selv, eller Gestukulationen og Theaterspillet vil da let falde ham i Øinene; men uden disse Egenskaber vil han ei kunde dømme om Aktionen i alle dens Dele, naar den er virkelig; han kan vel forme sig Regler en gros, men i Særdeleshed at kunde anbringe dem i forekomne Tilfælde, vil uden anførte Egenskaber blive vanskeligt, og en Anvendelse af lang Tid, sammenføiet med Øvelse maa erhværve det.

Vore Læsere see heraf, hvad vi udfordre til en Dramaturgist, hvor vidt vi have og vil svare til dette Begreb, maa de dømme. Vi have altid søgt at erlange dette, og vore største Bestræbelser skal gaae ud paa at kunde giøre vore Journaler saa nyttige som mueligt. Nytten som kunde udrettes ved sligt et Værk, har været den eneste Tilskynder at giøre Publikum deelagtig i vor Arbeide. Vi have længe før det falt os ind selv at skrive, ønsket sligt et Værk. Vi have indseet hvor meget Skuespillerne og selv Tilskuerne kunde vinde ved en god Kritik, vi have undret os paa at man ei havde en Dramaturgie; vi søgte at afhielpe denne Mangel, og til den Ende udgav Jornalen for i Fior. Det samme som drev os til det første Skridt, have drevet os til Fortsættelsen, som i Hovedsagen vil beholde Begyndelsens Indretning. Det vil kun og allene komme an paa Vedkommende, om vi vil rose mere i Vinter; man give os kuns Leilighed dertil!

Visse Forandringer, som nogle have ønsket, have vi ei troet os beføiede at giøre. Man har troet, at det var bedre, ei at nævne Akteurenes Navne; men da vi ingen Grund kan indsee dertil, have vi ladet det blive som det var. Sandt nok, den elendige, dovne og haardnakkede Skuespiller vilde være tient dermed; men den brave Flittige vist ikke. Andre har vildet have Aktionens Bedømmelse indrettet efter Lessings Maade; men denne store Mands Hensigt er fast allene Stykkernes Bedømmelse, men vor er for det meste at give os af med Aktionen. Vi blive da altsaa ved som før. At Journalen kom noget uordentlig ud i Fior, var den ei sielden usikkre Bekiendtgiørelse af Stykkerne som skulde spilles, meget Skyld i, naar et Stykke blev tilkiendegivet, vare vi belavede paa det; men naar vi havde studeret det igiennem, (som er nødvendigt endog for at bedømme Aktionen,) og i den Tanke gik i Skuespilhuset, vare vi bedragne, thi et andet Stykke blev opført. Om vore Bestræbelser vil virke mere nu, vil Tiden vise; men dette troe vi dog, at den nye Direktion vil giøre sit til, at Sandheden bliver hørt, og denne ville vi uforskrækket og trolig søge at følge.

*DEN HONETTE AMBITION, eller den Rangsyge, Komedie i Tre Akter, af Hr. Baron Holberg**).

Det fornøiede os, at Skuepladsen blev aabnet med dens Stifteres Komedie, og vare vi i Skuespilhuset i Aften med megen Fornøielse. Hr. Clemmentin spilte sin gamle Hieronimuses Role, og spilte den med sin sædvanlige Fuldkommenhed; strax da han kom ind, saae man den Mine, det Ansigt, som betydede at Manden vilde sige sin Kone noget Nyt. Han var stedse i Karakteren, den rangsyge Borger viste sig i hans hele Anstand, og det krybende som Holberg saa ypperlig have blandet i den, viiste han hvor Situationen og Repliken førte det med sig. Theaterspillet var overalt med Flid udstuderet. En almindelig Anmærkning maa vi her giøre, som, troe vi, ei er uden Grund, og som vil i Henseende til Illusionen, ei blive unyttig; her er den: Det hender sig ofte at Skuespillerne maa tale om at nogle kommer ind, som de, uden at vende sig om, ei vel kan vide, f. Ex. i den honette Ambition, 1 Akt, 2 Sc. siger Leander, da han taler med Leonore: »men der seer jeg hendes Forældre kommer,« nu er det ei nok at han vender sig om for at kunde sige dette; men vi ønskede at Skuespilleren vilde (naar sligt forekom og især naar de vendte Ryggen mod Indgangen,) søge en beqvem Leilighed dertil.

Slutningen i næste No.

Den Dramatiſke Journal.

Anden Aargang.

No. 2. FREDAGEN D. 23 OCTOBER 1772.

DEN HONETTE AMBITION. (sluttet).

Thi ligesaa urimeligt som det er at sige, man seer en komme, uden at see det, saa unaturligt er det og at vende sig uden anden Anledning omkring, end for at see den kommende; det forstyrrer Illusionen, Tilskueren mærker strax, hvorfor Skuespilleren vender sig; Maaderne hvorved han kunde giøre sig slige rimelige og naturlige Leiligheder at vende sig, ere mange. Han kunde f. Ex. vende sig for at spytte o. s. v.; vi ønske man vilde legge Mærke til dette. Men til Hr. *C.* igien. For at bevise vor Dom om ham, erindre vi ham 1 Akt 3 Sc. naar han beder Magdelone spørge Pernille om han ei har Ret; her viiste baade Tonen og Ansigtet en Nysgierrighed, og tillige en vis Forsikring om at blive medholdt og tilfredsstillet ved

*) See Recensionen over Stykket selv i No. 24 af den Dram. Journal for forrige Aar.

hendes Svar; lige indtil han fik hørt hende sige: »saasom jeg hverken kan sove o. s. v.« thi da sagde Minen Vrede, som tiltog med Pernilles Næsviished. Til Beviis paa, hvor nødvendigt det er at studere hele Stykket, baade sin egen og andres Roler i det, tiener Begyndelsen af 3 Akts 5 Scene, hvor Hr. *C.* vilde hielpe Baronen af Portechaisen; hvor kunde han have vidst at han skulde hielpe ham, naar han ei forud vidste at Baronen siger: »Ei Hr. Hieronimus! lad kuns Porteurerne selv hielpe mig ud,« dette og flere utallelige Exempler bevise, hvor utilstrækkeligt det er kuns at vide sin egen Role. Endnu en Regel kan bevises af Hr. *C.* Aktion, denne er: at det er ei nok at indrette sit Spil efter Repliken ene, hele Karakteren og Situationen maa komme i Betragtning. Denne Anmærkning grunder sig paa den vrede Tone Hr. *C.* brugte, naar han i 3 Akts 2 Sc. siger: »gaae kuns bort til videre, mit Barn, og betænk dig hvad du giør,» ingen, uden en habil Skuespiller, vilde udsige dette hidsig og fortørnet nok; havde han ei studeret Situationen, kunde han let forledes til at blive for kold. Repliken selv indeholder intet hidsigt i sig, men det foregaaende, Svaret, Datteren Leonore gav ham, er det som skal foraarsage Vreden. Man dadle os ikke! man sige ei at vi tale om smaae Ting, de ere det ei; Tonen giør det meste. Riccoboni har viist de forskiellige Maader man kan byde en god Dag paa, og han har Ret. —

Hr. Londemans Aktion var som sædvanlig; vi glædede os over at see ham igien; ham denne uundværlige Mand i Holbergs Stykker. Den Kiole han var iført, var efter vor Skiønsomhed ikke mindre en rimelig; han var ganske burlesk klædt, i en meget latterlig Dragt; hans Dragt burde være saaledes indrettet, at man rimeligviis kunde formode, at den hørte hans Herre til; men det kan man ikke formode, men mindre man vilde af Høflighed troe, at det var hans Maskeradedragt, og denne Høflighed vil man vel ei forlange? Vilde man dog i den sande Komedie saa meget mueligt skye Karrikaturen! det sande Latterlige fordrer Rimelighed, i Bufferne kunde den Dragt taales, men her ikke. En Forskiel paa Beenklæderne var rimelig, thi man kunde troe, at Henrik i en Hast havde anskaffet sig dem; men hele Dragten maatte være overeensstemmende i Snittet med den Leonard lader sig see i, ja, endog burde den være af samme Maal. Hr. Hortulan spilte Arvs Role ypperlig; de Ophævelser han giør, naar han prøver Kiolen paa Hieronimus, kunde maaskee spares. Hr. Ørsted kunde og gierne lade det Narrerie være, med at smøre Hieronimus i Ansigtet med sine Knebelsbarter; vi vil ei tale om at det er burlesk, men Tilskueren maa undre sig meget over, at Magdelone ei spørger sin Mand, hvoraf han seer saaledes ud? for Resten spilte han Rolen meget got, og var det meget naturligt at han brækkede paa det danske Sprog, da Dobre er en Landløber. Hr. Irgens spilte i Aften ulige bedre end ellers; vel sandt, Aktionen behøvede mange Forbedringer, men det er os kiert at han søger dem; det stive, den ilde anvendte Brug af Øinene, havde han meget aflagt, Stillingen var mere naturlig end ellers, ja, endog Tonen var mange Steder rigtig, f. Ex. 3 Akts 6 Sc. »da kiender jeg min Siel*) dig,« og Deklamationen er det han meest maae legge Vind paa. Madame Hallesen, Hr. Bech og Jomfru

*) I Stykket staaer dette: »min Siel«, ikke, og kunde gierne være borte.

Conradi svarede til det Haab man giorde sig om dem. Hr. *B.* var slet iklædet: en Skræder gaaer nu omstunder (og alle Dragterne vare jo moderniserede,) ei klædt som i forrige Aarhundrede; det eneste Sted Jfr. *C.**) traf Naturen, var den Tone hun svarte Arv i (2 Akts 6 Sc.) naar han spørger: »hvad en Porteur er?« Hr. Musted var iiskold, og Jomfru Fogh som spilte Leonores Role, var langt fra ikke i den ferme Karakter eller Tone.

Et par Anmærkninger tillade man os før vi slutte: vi ønskede at man vilde tage i Betænkning, om ikke Stuen burde noget meubleres? det var let giort at sette tre eller fire Stole ind paa Theatret, og bedre vilde det lade, end nu det er tomt; thi det er vel dog ei rimeligt at tage mod Folk i en tom Stue? og kunde ei Portechaisen blive ude af Stuen, hvor staaer det skrevet at den skal komme ind? man kunde jo inden for Maskinen sætte den, saa at, naar Døren blev oplukket, den kunde sees? Dog, maaskee at Rummet forbyder det?

Førend man begyndte med Stykket selv, reciterte Hr. Rose følgende Prolog med langt mindre Anstændighed end man kunde vente sig; og lod han tillige Soufleuren have Deel i Taksigelsen. Her er Prologen:

Thalias Danske Flok, hvis Kald er Dyd at hædre,
Mod Last opvække Had, og Daarens Feil forbedre,
Nedtrykt af Sorgers Vægt, som halv i Dvale laae,
Og alt sin Undergang for Øiet sværve saae.
Monark! Da Tanke faaer et hielpsomt Blik at vende
Til denne Skueplads, — og strax vor Nød har Ende:
Den Ældre fra den Stund sig føler ung paa nye
Den Yngre henrykt seer nyt Haab for ham opgrye.
Thalia, som Din Gunst i kierligt Minde giemmer
Med sin Beskytters Roes den vante Skiemt forglemmer,
Mens Holberg, hendes Ven, seer op af Gravens Muld,
Og glædes ved, at Du hans Fosterbørn er huld.
Dog Dine Danskes Tak, som best Din Mildhed priser,
Den her sig læselig i Alles Aasyn viser:
Hver i vor Redning seer Din Omhue for Dit Folk,
Og ærer Ham, som blev hos Dig vor Kummers Tolk.
Landsfader! Danne Ven! Oplivet af Din Ynde,
Vil Geist og Vid den snart ved dobbelt Drift forkynde,
Ved Fostre, som med Hæld frembragte, leve vil
Din Skueplads til Ziir, saa længe Smag er til.
Vor ringe Hob skal og, Din varig Gunst at vinde,
Med nidkier Munterhed utvungen Konst forbinde;
Lyksalig, om maaskee Du styrker Selv vor Lid,
Og stundum med et Smil belønner al vor Flid.

Hvor slet den endog blev reciteret, kunde vi dog ikke nægte at den giorde jo Indtryk paa os; vi erfarede deraf, at den beste Landsfader har oprettet Theatret igien. Vi bleve varme, da vi fik Forsikkring om, at Monarken opfyldte Patriotens Ønske, at han kastede en naadig Straale til vor elendige Skueplads, hvis Fald var nær, og som ei uden denne Hielp kunde reddes, at den danske Thalia igien torde opløfte sit Hoved.

Vi kunde ei give vore Læsere tilforladelig Efterretning (thi vi have ingen) om Skuepladsens nuværende Indretning; men Rygtet siger, at Skuespillernes Indkomster skal være forøgede, og at det bekostelige,

*) Hendes Role var givet bort til Jomfru Halle, som blev syg.

det unyttige, det skadelige og i Henseende til Skuespillerne, for en Deel middelmaadige Hoftheater, skal gaae under. Er dette sandt, (og hvilken uegennyttig ønsker ei at det skulde være sandt?) da er det en Triumph for Patrioten. Saa megen Misfornøielse, saa megen Smerte han maatte føle, naar han saae at fremmede Skuespillere havde sine Overflødigheder af de Danskes Nødvendigheder, at Nationaltheatrets Ruin havde ingen vigtigere Aarsag end de Fremmedes Opkomst, at dets Skuespillere maatte mangle anstændig Underholdning, at de i Følge af denne Mangel maatte lide Foragt; saa megen sand Glæde maa det nu være Patrioten, at vor Skuepladses Tilstand er kommen Monarken for Øret, som før vildet forbedret den, naar han havde kiendt den. Saa mange Takofre, saa mange usminkede Takofre maa han yde den store Patriot, den Landets Ven, for hvis Liv Millioner Bønner anraabe Forsynet, (behøve vi at nævne den dyrebare Friderich?) som bragte Christian i Erfaring om den. — Denne Naade er belønnet med hele Nationens Lovtaler! med dens Takoffer? Det Danske Publikum vil hver Gang det besøger Skuespilhuset, ihukomme Christian! Skuepladsen vil see Danske Genier opvoxe, og Skuespillerne vil arbeide med Liv og Lyst. — Næringssorger vil ei hindre dem; men med sorrigfrie gladefulde Ansigter vil de forrette deres Kald! Skuepladsen og hele Nationen vil helligholde det danske Theaters Befrielsesdag, og hukomme den med Jubler!

Den Dramatiſke Journal.

Anden Aargang.

No. 3. Onsdagen d. 28, og Fredagen d. 30 October 1772.

HENRIK OG PERNILLE, Komedie i Tre Akter, af Hr. Baron Holberg.

Naar vi i den første Aargang yttrede vore Tanker om Holbergs og Molieres Komedier, gik de fornemmelig ud paa, at vise den ægte Komedies Egenskaber, dens Væsen og dens Fortrin for den rørende; og naar vi bedømte de holbergske, søgte vi at vise deres Fortienester, at de udmærkede sig ved nationale Træk, at deres store Forfatter vidste at giøre dem passende til Nationalkarakteren, og at de vare opfyldte med den sande og naturlige Vittighed; vi stræbede og at vise hvor store Fortienester Holberg havde af Nationen, hvor utaknemmeligt det var af Nationen at foragte Skuespillenes og den gode Smags Stifter, vi søgte at bevise, at hans Skuespil endnu havde Ret til det Bifald Publikum giver det. See, paa alt dette gik vore Domme for det meest ud, og finde vi ei nogen Grund til at forandre dem. Vi troe endnu, at Holberg er den store Mand, den originale

Komedieskriver, at mange af hans Skuespil endnu blive Mesterstykker, og at endog de, som have de største Feil, fortiener, i Henseende til deres øvrige Fortienester, Lovtaler, og at de alle tilsammentagne, have iagttaget Komediens Hensigt. Dog ville vi hermed langt fra ikke sige, at Holberg ingen Feil have; nei! men vi troe og at de fortiene Overbærelse; at de vigtigste ere, at Forfatteren oftest forglemte Scenen; at han har glemt hvor han har sadt den; men at hans Komedier fast hele Tiden ere interessante, holde altid Tilskueren og Læseren i god Lune, aldrig tillader han at gabe eller sove, at han endog, hvor han feiler, altid betager Feilene med væsentlige Skiønheder, mene vi at have Ret at paastaae; ellers er det besynderligt nok, at denne store Mand har forseet sig imod Regler, som ere lettest at iværksætte, og at han har iagttaget dem, som det er vanskeligst at iagttage. Det Corneille kalder Liaison des Scenes, Handlingens Eenhed og andre vanskelige Regler, vil man sielden finde Holberg feile i; men andre Smaating, (som virkelig dog ere Feil,) forseer han sig ofte imod. Vi vide ei Aarsagen dertil; han er kommet os for som mange store Mathematiker, der undertiden have glemt deres phytagoriske Tavle. At Holbergs, undertiden grove Æqvivoker, gierne kunde for vor Deel være borte, tilstaae vi; men Manden undskylde vi, han kiendte sit Publikum, han maatte lige saavel som Moliere rette sig efter den da herskende Smag, og hvo vilde vel fortænke ham, om at han (dersom han nu levede,) ei vilde forandre Æqvivokerne, naar han saae at man skoggerloe til de groveste Indfald? Men til Sagen.

Fablen i Henrik og Pernille, er efter vor Skiønsomhed ikke usandsynlig; men at den saa ofte igientages, er i vore Tanker den største Feil i dette Stykke, det trætter Tilskueren for meget at høre den saa tidt; vel sandt, de handlende Hovedpersoner maa underrettes derom; men kunde det ikke gierne skee uden for Theatret? Naar man undtager denne Feil, er efter vor Skiønsomhed dette Stykke en heel Deel interessant, og kunde vi just ikke laste Skielsordene saa meget, især troe vi, at de, som Henrik bruger, naar han agerer Leander, stikker meget latterlig af. — Dog hvad behøve vi at sige det?

Hr. Rose spilte Leanders Role, og udførte den efter vor Skiønsomhed ypperlig; især blev 2den Akts 7 Scene, og 3die Akts 7 Scene uforbederlig given; hans Ansigt arbeidede saa naturlig, saa udtrykkende, at man deraf allene kunde see de Bevægelser som gik for sig i hans Siel; den rette Tone som var blandet med Forbittrelse, Foragt og Overbeviisning om sin Uskyldighed, brugte han paa det sidste Sted saaledes, at hans Aktion geraadede ham til største Ære; et lille Træk var og efter vor Skiønsomhed meget godt anbragt; det var i 3 Akts 3 Scene, da han kom ind, stødte han fuld af Vrede og Foragt med Foden til Stokken, som var bleven liggende fra 2den Akts 2 Scene. Jomfru Bøttger havde Leonores Rolle, og skilte sig overhovedet kuns maadelig ved den; Deklamationen var, som man da kunde vente sig, forskrekkelig monotonisk, og bleve Replikerne vist engang saa langt i hendes Mund som de ellers vilde blive, naar hun havde talt dem ud i den rette Tone. Et Sted især kunde vi neppe bare os for at smile; det er i den 2den Scene i 2 Akt, naar hun siger, at hun »ingen Stadighed har at fortælle Resten«, thi hun

havde alt for megen Stadighed, og var hun over alt i denne Scene saa forskrækkelig langsom og kold, at man skulde forsvære at hun var vred for Alvor. Et par Steder endnu til Beviis af samme Scene, hvor Deklamationen var afskyelig: naar hun vil gaae bort: »gak kun ind o. s. v.« og »hvis du ei spiller din Role som du har begyndt, faaer du mig aldrig mere at see; thi jeg døer o. s. v.« det første Sted talte hun saa diktatorisk til Pernille, at vi tænkte hun vilde præke hende en vigtig Morale for, og paa det sidste Sted sluttede hun de Ord »mere at see«, med den dybe Oktav, saa vi troede i det minste at den gode Leonore havde udtalt; men endelig kom det ogsaa: »at hun døede o. s. v.«. Det kan vel være nok, for at retfærdiggiøre vor Dom, men at man ei skal beskylde os for at blive paa et Sted, anføre vi endnu et par Exempler i samme Akts femte Scene og flere. Ansigtet viste og en forskrekkelig Koldsindighed overalt. Ellers spilte hun den 7 Scene allerbest. De Herrer Clemmentin, som var Hieronimus, og Londeman*) som var Henrik, saae vi med den Fornøielse man anseer Mestere. Arvs Role blev spilt af Hr. Hortulan, og behøve vi da at sige at den blev ypperlig givet? Det fornøiede os at Hr. Irgens i Aften igien gav os Leilighed at opmuntre ham; han traf den rigtige Tone mere end en Gang, f. Ex. 3 Akts 9 Scene, naar han siger: »Det kan jo ingen sige bedre en Leander selv«, o. s. v. men især i samme Akt 12 Scene, svarte han Leonore meget got, ved at falde ind i samme pukkende og spidse Tone, som tilkiendegav, at de begge vare overbeviiste om, at de talede Sandhed; Stedet er, naar Leonard og Leonore strider om Leander er i Byen eller ei; samme Scene traf han og rigtig Tonen, som skulde udviise lidt Ærgrelse, men dog Overbeviisning hos sig, naar han siger: »Det er sært. Jeg har endnu ei været grebet i Løgn«. Det han maa see at forandre er Stillingen; han bøier sig for meget i Underlivet og for stivt; for en anden Gang Skyld erindre vi, at han maa entrere mere i Hieronimises og Leanders Tale i 3 Akts 12 Scene, naar han staaer ledig. Noget entrerede han rigtig, men dog ei nok.

Den nye Aktrise, som i Aften giorde Prøve i Pernilles Role, forlange vore Læsere vel neppe bedømt. Af første Gang kan man ei see meget. En Skuespiller kan første Gang spille en Role slet, og siden forbedre sig; Mangel af Insigt, Underviisning og Erfaring, kan tilligemed Frygt, være megen Aarsag i at han ei kan behage, men deraf følger ikke, at han aldrig kan blive god. Ja! endog en ung Skuespiller kan for første Gang han giør Prøve spille meget bedre end siden. Vi troe os da ei beføiede at sige andet, end at hun maaskee kan blive god. Hendes Mæle, (det eneste man nogenledes vist kan tale om,) havde noget rustent, noget hæst hos sig, som er ubehagelig, og som hun for alting maa see at aflegge, ellers var det tydeligt nok. Bange var hun uden Tvivl, især i Førstningen, og efter vor Skiønsomhed, kunde hun af mange Aarsager gierne have givet sig lidt Tid endnu, inden hun fremstillede sig for Publikum.

Om denne Role just var den beqvemmeste at giøre Prøve i, vide

*) Hr. Londeman var meget vel iklædt; man kunde see, at det var Hr. Roses Klæder han var iført.

vi just ikke, vi troe det er en Feil at give unge uerfarne Skuespillere for vanskelige Roler; de gamle øvede have Møie med at spille dem, og hvad Under da, at de Unge mislykkes? Man sige ikke, at den der kan spille en vanskelig Role taalelig for første Gang, kommer siden til at spille den godt; Erfarenhed vidner tvert imod. Vor Meening bliver altsaae, at man kunde prøve dem først i smaae Roler, som vare lette at studere, hvor de havde kuns lidt og et let Theaterspil at vise; thi at begynde med de svære Roler er at begynde bag fra; man finder kuns faae Genier, som ei vil have Tid at udvikle sig; det er fast umueligt strax at vise sig i de store Roler, og er det meget bedre at en ung Skuespiller begynder med smaae Roler og gaaer gradviis frem til de store, end at de siden skal gaae tilbage. Vi ønskede at man vilde legge Mærke til dette; havde man giort det før, vilde maaskee Skuepladsen nu være frie for unyttige Skuespillere. Den ypperlige Indretning (om Rygtet ei bedrager,) som skal være giort, at unge Akteurer og Aktriser skal kun antages paa 3 Maaneder til Prøve, vilde maaskee føre mere Nytte med sig, naar man iagttog det omtalte, som vi overlade til Direktionens nærmere Overveielse.

DEN KIERLIGE MAND, Komedie i Fem Akter, af Charlotta Dorothea Biehl. Kiøbenhavn 1764. 8. stor 111 S.

Dette uinteressante og kiedsommelige Stykke have vi før givet vore Tanker tilkiende om, og, troe vi, tydeligt nok lagt dets Fortienester for Dagen*). Vi troe, at have Ret til at paastaae, at Skuepladsen er ei for at høre Moraler; den skal udrette Forbedring i Sæderne ved Handlinger, og ei ved Prækener; mange Dialoger i dette Stykke ere ei andet, i det mindste vilde det klæde meget vel paa Kathedret, og, dersom Leander havde sluttet Stykket med et Dixi, skulde man svære paa at man hørte Porismata practica paa Artiklen de Conjugio, som Forf. temmelig dogmatisk har gaaet igiennem. Denne Feil er Skyld i, at Skuespillerne meget sielden kan giøre deres Spil interressant, de blive for det meeste blotte Dydens Talsmænd.

Aktionen kunde altsaa hos de fleste hverken være besværlig eller ypperlig, da Rolerne ikke tillade dem det. Leanders og Leonores Roler udfordrede meest Arbeide, men kuns i femte Akt, thi der skal de først handle. Hvad Hr. Rose angaaer, spilte han sin Role med saa god og naturlig en Aktion som den kunde gives med; den femte Akt gik især fortræffelig; ikke allene i den smukke og rørende Situation i femte Akt 5 Scene, følte han sin Role, men endog før; Deklamationen og Ansigtet viiste det; og var det et i vore Tanker ganske ypperlig Træk, at han med en afbrudt og bedrøvelig Stemme (5 Akt 2 Sc.) bad Pernille at Leonore skulde komme ind; en maadelig Akteur vilde i den sædvanlige kolde Tone talt til Pernille, som man

*) See dram. Journal No. 26. for forrige Aar.

ellers taler til en Tienestepige, men han vildet da feilet; alt det foregaaende, Leander har sagt i den første Monolog, blev da usansynligt. Leonores Role — ja — den faldt i Jomfru Bøttgers Hænder. — Den beste Scene i Stykket fordærvede hun alt hvad hun kunde; thi Naturen glemte hun ganske; hun udtrykte de Følelser hun skulde have, ei med en sand Aktion; vi saae ei den ømme den bedrøvede Moder, men den affekterede Aktrise; maaskee hun troede ved hendes Adfærd at give sin Role Ilden; men hun forfeilede sin Hensigt ganske. »Man vil med Rette dadle en Skuespiller, (siger Remond*) de Sainte Albine,) naar hans Aktion ei kommer overeens med den Karakter og Situation han er i, og naar han i Stæden for at vise Ild, viser kuns konvulsiviske Bevægelser og skriger«. Endnu et Beviis vil vi anføre, og saa har vel vore Læsere nok for denne Gang; da hun i anden Akt 2 Scene omfavner Leander; vi trodse om nogen som hørte hende udskrige: »o min uskatterlige Leander!« kunde holde sig fra Ærgrelse? De utallelige Feil hun for Resten begik i Deklamationen, forbigaae vi, vi maatte, naar vi skulde tale om dem, blive for vidtløftige, og desuden lader det til hun har forsvoret at rette dem. Hr. Musted gav sin Role i Aften med en god Aktion, som man er vant til at vente sig, naar han er i slige Roler. Hr. Ørsted overdrev sin Stemme meget mindre end ellers. Madame Knudsen gav sin ubetydelige Role saa godt som den vel kunde gives; et lille Træk, som man undertiden kunde anmærke, var, at kun kyste sin Fader Hieronimus paa Haanden; vi troe at et Haandkys vilde som oftest være mere naturlig end disse Knæfald. Den Feil hun begik i Fior, naar hun med for megen Kulde skiendte paa Pernille, havde hun forandret, og viiste i Aften den Vrede som et dydigt og fortørnet Fruentimmer maa vise mod en dumdristig Tienestepige, som vil paatvinge hende et Brev. — Den første Akt gik best med Hr. Irgens, endog den sidste Monolog reciterede han ei saa slet, men siden kunde man neppe høre ham; at han var kold, maatte han i Følge af sin Role være; hans Arme ere han i stor Forlegenhed med; i denne Role kunde han gierne havt Hænderne i Lommen, og er det bedre ingen Gestus at giøre med dem, end slette. Hr. Bechs Mæle var som oftest bedre end ellers, dog hørte man, naar han vilde løfte Stemmen, hans modbydelige Qvækken, maaskee han kan aflegge dette, og saa kan der endnu blive noget af ham, naar han ei vil grimasere. Jomfru Conradi var Pernille.

En liden Anmærkning maa vi endnu giøre; sandt er det, den er kuns af liden Betydning; men naar Vedkommende ei af sig selv kan see den, vil vi ei være Skyld i, at den ei bliver bemærket. Spørsmaalet er, om Leander ei ogsaa burde være i Morgenhabit? Lucilia kunde gierne endda blive paaklædt, men en lille Forandring af Skoe f. Ex., og mere kunde vel ei være umuelig? Vi troe det er unaturligt, at de alle ere, undtagen Leonore, just lige saadan klædt i femte Akt som i de andre; noget mere Pudder paa Leonard og Leander kunde være rimelig. Af disse tre Aftener vi have været i Skuespilhuset, have vi erfaret, at en Deel af Skuespillerne have faaet nye Klæder, som de høiligen trængte til.

*) See le Comedien.

ACIS OG GALATHEA, en Ballet, komponeret af Hr. Dominico Andriani.

Dersom denne Ballet havde været et Mesterstykke, eller dog i det ringeste en god Ballet, ville Patrioten kuns have følt en billig Smerte; men nu, da den neppe er taalelig, maa han føle en sand Ærgrelse og Smerte tillige, naar han seer saa mange Penge rent spildte, og hvad er det andet end at spilde Penge, naar det man faaer for dem er slet? Om Balletternes Undværlighed have vi før sagt vore Tanker*), og vi troe endnu at de ere vigtige. Man afskaffe disse kostbare Balletter, man opføre i deres Sted Entreer, en Pas de Deux, o. s. v. de vil koste mindre. Med den danske Planteskole af Dandsere, (det eneste Gode Hoftheatret har udrettet, og som dog gierne kunde uden dette med meget andet være iværksat,) kunde man giøre nogle ganske fornøiende Entreer. Vi eie en Bark, hvorfor bruger man ham ei? Dersom vi maatte raade, burde han besoldes for at componere smaae Entreer; man sige ei at de fornøiede mindre end Balletter, de ville fornøie endog ufornuftige; Folk vil have Forandringer i deres Forlystelser, og disse Forandringer kunde de da let have; den Mængde af Balletklæder, som Garderoben nødvendig maa have, kunde bruges; der med vilde anseelige Summer spares; og bør man ei spare dem, naar man desuden kan fornøie, lige saa meget? Man sige ikke at Balletterne med den Fornøielse de forskaffe, rigelig erstatte Omkostningerne! Dandsen, Hovedsagen i den, kan og i smaae Balletter være ligesaa interressant som i de store, i det ringeste burde vore egne Dandsere behage lige saa meget som de Fremmede der have dandset i denne Ballet, naar vi undtage en eneste Du Tillier. Og Kompositionen — om vi end tilstaae at den fordrer Fremmede, som dog ei endnu er afgiort, saa skal den være ypperlig, naar den skal behage; og vi sætte, at man fik for de store Summer de store Balletter koste, virkelige Mesterstykker, hvad stor Fornøyelse havde man da? at see endog det beste for ofte, trætter, og det kiedes man ved; og Vee Theatret, dersom det mange Gange skulde bekoste nye Balletter, for alting dersom det er sandt, at de fremmede Dandsere vil til hver Ballet have nye og kostbare Dragter. Vi blive altsaa af den Meening, at ingen nye Ballet mere skulde opføres. Kongen og altsaa Landet vilde spare derved, Publikum fornøies ligesaa meget, og det vilde give de Danske Liv og Lyst at stræbe og lære!

Vi havde næsten glemt Hr. *A.* Ballet over lutter maaskee patriotiske Ønsker. At Komponisten har brugt en Fabel af Ovid**), er det eneste man kan sige til hans Berømmelse; men at han tog den Fabel, som er ganske uskikket til en Ballet***), at han, naar han vilde tage den, ei giorde den skikket til en regelrigtig Ballet****), at

*) See No. 14. af den Dramatiske Journal for forrige Aar.

**) See den ypperlige Fabel Acis in Fluvium, i lib. 13. Fab. 8.

***) Man seer vel let, at slig en Forandring som Acis efter Historien og Programmet skal have, er umuelig.

****) Behøve vi vel at erindre, at en historisk Ballet skal indrettes og bedømmes i Henseende til det Hele, efter Dramets Regler?

han saa grovelig har forsyndet sig mod Kostumet, ved at lade Neptun og Tritonerne komme paa Landet; see dette og mere er utilgiveligt. Hvad Inventionen af Dandsen angaaer, da er den efter vor Skiønsomhed, ikke saa synderlig; forskrækkelig monotonisk og kiedsommelig er den som hele Balletten. — Executionen af Hr. *A.* var ganske god for en Figurant; han har ei Ansigt til Pantomimer; men for Resten en god Figur. Hans smukke Kone kiender man da fra i Fior. Madame Du Tillier maatte vi beundre, den nøiagtigste Dands, sammenføiet med den uforligneligste Pantomime, opvækker Høiagtelse hos Kienderen. Det var os kiert at see Hr. Bark igien paa vor Skueplads; det Biefald han for længe siden har i Publikum, fortiener han, og trænger ei til vor. Den kiendelige Færdighed Hr. Svarts viser, fornøier os meget, og fortiener ei allene Opmuntring, men endog Biefald.

Den Dramatiſke Journal.

Anden Aargang.

NO. 4. ONSDAGEN D. 4 NOVEMBER 1772.

DET LYKKELIGE SKIBBRUD, Komedie i Fem Akter, af Hr. Baron Holberg.

Den vigtigste Feil, som efter vor Skiønsomhed kan tillegges dette Stykke, er at det har to Handlinger; Hovedhandlingen bliver uden al Tvivl til Ende med fierde Akt. Knuden er her fuldkommen opløst; Philemon har faaet Leonore, Rosiflengiuses Bedragerier, ere ved Henriks Intrige aabenbarede, og Tilskueren er fornøiet. Den hele femte Akt er vel en Følge af de andre; men ingen Episode, den bidrager hverken til at knytte, stramme eller opløse Knuden. Hovedhandlingen kunde uden den gierne være, og er virkelig til; men den er en heel Handling for sig selv, hvori Karaktererne, Episoderne, i en Hast udvikle sig; den har sin Fabel selv, og opløses ved den uventede Dom, som giør Udfaldet paa Sagen. At dette er en Feil nægte vi ingenlunde, og vilde vi ligesaa lidet paatage os at forsvare den, og de øvrige i dette Stykke*), som andre Holberg ofte begaaer; men den sunde og ypperlige Morale, de rigtige Karakterer Forfatteren har udført i dette Stykke, de mange komiske Situationer han har sadt i det; det komiske Sprog, den sande Vittighed, der overalt hersker i denne og andre Holbergs Komedier, den vel anlagte og udførte Intrige, see, dette og mere anprise vi; dette troe vi man bør ei allene lade veie op mod Feilene, men endog lade det beholde

*) For Ex. den hele Handling med Dommeren, den spanske Kappe, og flere.

Overvægten. Ingen kan, mere end vi, see paa Reglerne; vi vide deres Værd, vi have for længe siden foragtet dem, som udskrige dem for Pedanterier; vi have for længe vidst, at de som kalde dem med dette Navn, have fornærmet deres Kilde, som er Naturen; men vi have og altid sadt uendelig større Priis paa Skuespil som Holbergs, Molieres og andre af dette Slags, end paa dem som (at vi skal udtrykke os med Rabener,) ere elendige efter Aristoteles Regler, og vi indsee endnu hvor meget større Genie der udfordres til at skrive et interessant Stykke for Theatret, naar det endog i nogle Ting feiler mod Reglerne, end et tørt Stykke efter dem; og hvo vil fortænke os?

Paa Skuepladsen interesserer dette Stykke mere end i Studerekammeret, det har meget at give Skuespillerne at bestille, og ufordrer i Hovedrolerne meget habile. Hvorvidt vi have været fornøiede med Aktionen, vil man af Recensionen strax kunde erfare. Hr. Clemmentin spilte Hieronimuses Role i de lystige Scener med den Fuldkommenhed, som man kan vente og fordre af ham. For Exempel, 4 Akts første Scene, naar Magdelone taler om, at Rosiflengius roser hendes Legemsgaver; saa ofte vi tænke paa det komiske Ansigt, den latterlige Mine og Tone han svarte hende med paa dette Sted, og siden naar han siger; »han er og fornøiet med sit, m. m.« kunde vi umuelig holde os for at lee; og overalt var Aktionen ypperlig, lige indtil fierde Akts 4 Scene, naar Henrik kommer ind som Matros; her troer vi ei at han traf Naturen; vi vil ikke tale om, at han søgte at udtrykke Bedrøvelsen, som efter vor Skiønsomhed kommer først efter Bestyrtning; men end ikke Bedrøvelsen blev naturlig udtrykt, og den Svinglen han giorde, kom os for tvungen for. Henriks Role falt i Hr. Londemans Hænder, han spilte denne meget vanskelige Role ypperlig; naar han i fierde Akts fierde Scene forestiller den hollandske Matros, giør han denne Role ei allene høist naturlig, (som er meget vanskeligt, og udfordrer en stor Skuespiller, naar Rolen ei skal overdrives,) men endog kunde man af hans skielmske Øiekast, han giorde til Pernille, see at han var Henrik, og at den hele Historie var opdigtet; den ypperlige Skolemesterrole i femte Akt spilte han som man ventede. Madame Bech, (saaledes heder den som giorde Prøve i Aften igien i Pernillerolen,) kunne vi endnu ikke bestemme noget om; dog, at vore Læsere kan see, at vi have givet Agt paa hendes Spil, vil vi advare hende om en Hovedfeil, som hun for alting maa rette; denne er, at hun forandrer hendes Stilling mod Parterret; det lod som hun giorde sig det til en Regel, altid at stille sig for Parterret, og naar hun skulde svare (f. Ex. første Akts 5 Sc.) at dreie Overdelen af Kroppen til dem hun talte til, og lade Underdelen staae ubevæget. Hendes Mæle havde ei endnu forandret sig, og er denne rustne Hæshed i vore Øren ubehagelig. Hvad hendes Spil for Resten angik, da var det paa nogle Steder, (naar man har Hensigt til, at det var anden Gang hun spilte,) ikke slet. Paa anførte Sted var det got nok, at hun i Klammeriet med Rosiflengius, forandrede Tonen, men at hun snøvlede, var en Feil, hun burde kuns have faldt ind i hans Tone. At denne Role er alt for vanskelig for en Begynder, troe vi endnu, og vil det efter vore Tanker, være stor Hinder i at danne Skuespillere, naar man giør det til en Regel, at lade Unge begynde i vanskelige Roler; vi have i forrige Nummer erindret det; de Unge vil dannes,

og dette skeer vist ikke ved at give dem Roler som de umuelig kan studere. Det er faldet os ind, om der iblant de unge Dandsere og Dandserinder ei skulde findes nogle gode Subjekter, om saa var, havde de ferre Vanskeligheder at overvinde en andre Begyndere; de ere vante til at fremstille sig offentlig, og har allerede en anstændig Stilling, som vi haabe at Direktionen lader de andre unge Skuespillere lære ved Underviisning i Dandsekunsten.

At Hr. Hortulan spilte Rosiflengiuses Role kun meget maadelig, ere vi vante til, som og at han var høist urimelig klædt; ei allene Puklen han har, men endog hans opreiste Gang, er saa unaturlig, at det er umueligt at tænke noget virkeligt. Den hele Magister kommer os ei for som en pukkelrygget Mand, men som en, der skulde om han kunde, forestille en, ei paa en rigtig Skueplads, men i en Fiælehytte. At det ikke endnu er blevet forandret, legge vi Direktionen, eller Inspektøren, eller hvem der staaer for Dragterne, ikke til Last; endnu kan man ikke fordre stor Forbedring. Den græsselige Uorden, som alting før var i, kan udfordre Opmærksomhed nok til at afskaffe; men det tiltroe vi dem og, at denne Feil næste Gang bliver rettet, som, naar Tiden havde tilladt det, maaskee allerede nu vilde været det. Hr. Rose havde spilt Philemons Role ulige bedre, naar han havde vidst den. Theaterspillet (i femte Akt) var ypperlig; vi meene, han entrerte med Hr. Clemmentin paa en meget naturlig Maade, over alle hans urimelige Anklagere. Leonores Role, som ei siger meget, spilte Jomfru Bøtger, den femte Scene i fierde Akt, gav hun meget got, i det hun ei viiste Bestyrtning, da hun har faaet Ulykken at vide om Skibet, thi hun er Medvider i Intrigen, (see tredie Akts 11 Sc.) Madame Hallesen*) gav Magdelones Role i Aften saaledes, at vi paa nogle Stæder nær, kunde være fornøiede med hende. Om Hr. Bechs Aktion i Gotfreds Role, kan vi ikke sige andet, end at den var ganske under Kritiken; hans Mæle var hans sædvanlige afskyelige Mæle, hans Deklamation idel Brølen naar den skulde være stærk, hans Ansigt var opfyldt med idel dumme og modbydelige Grimaser, og hæslige Fordreielser; hans Gestukalation, fuld af upassende Ophævelser og Krumspring; kort, man kunde ikke tænke det minste paa Naturen, ved at ansee ham. At anføre alle de Steder han var afskyelig, var at beraabe sig paa hver en Scene; men for ei at blive beskyldte, at tale uden Beviis, vil vi anføre nogle Stæder. Hvor slet kom han ikke ind i anden Akts 2 Scene**)? hvor mange Ophævelser giorde han ei? hvor hæsseligt skreg han ei i tredie Akts 5 Sc.? med hvilken naragtig Tone og Grimase svarede han ikke »imo« i fierde Akts 3 Sc.? hvor afskyelig skabte han sig ei til i samme Akt 9 Sc.? hvo skulde tænke andet end den gode Gotfred var gal, om han ikke havde samme Sygdom som han ønskede de nie Muser? — Kavallierens Role i femte Akts 3 Sc., spilte han bedre, og naar han ei havde chargeret Spillet alt for meget, havde han spillet den got.

*) Hun er ved en Forseelse i Afskrivningen, glemt ude af Henrik og Pernille, (see No. 3.) hvori hun spilte Magdelones Role, som hun vidste, og spilte bedre end sædvanlig

**) Vi forbigaae, at han her skabte sig som han sukkede under en græsselig Byrde, og at han, da han løb bort, tog Bylten saa let som et Ark Papir.

Hr. Irgens fornøiede os i den Henseende, at han forbedrer sig, han søge kuns at forandre de Feil som vi før have lastet af ham, saa kan han endnu komme sig. Af de øvrige ville vi kun nævne Madame Knudsen, som gav den Vægelsindedes Role (i 5 Akt) saa liden den og var, med en meget god Aktion; og Jomfru Fogh og Conradi som skildte sig ikke slet ved den femte Akts 2 Scene. Theaterspillet var meget got hos alle Anklagerne da Dommen blev afsagt.

Den Dramatiske Journal.

Anden Aargang.

No. 5. Fredagen d. 6, Onsdagen d. 11, og Fredagen d. 13 November 1772.

GNIEREN eller den Gierrige, Komedie i Fem Akter, oversat efter Hr. Molieres l'Avare.

Da vi sidst*) talte om dette Mesterstykke, anførte vi et Sted af Plautus for at beviise, at den store Moliere havde nogle Steder raadført sig med denne store romerske Komedieskriver, og deels for end mere at bevise dette, deels for at giøre vore Læsere, som ikke kiende til denne store Mands Skrivemaade, bekient med ham, vil vi give det Sted paa Dansk**), hvoraf Moliere har taget sin overdrevne, men høist latterlige Monelog, (i 4de Akts 7 Scene,) »Jeg er om en »Hals, jeg Elendige! jeg er ulykkelig? hvor skal jeg løbe hen? hvor skal »jeg ikke løbe hen? hold paa ham. — Hvad for een? og paa hvem***)?

*) See No. 30. af den Dramatiske Journal for forrige Aar.

**) Eu. Perii, interii óccidi, qvo curram? qvo non curram?
Tene, tenè, qvem? qvis? nescio, nihil video cæcus eo, atque
Eqvidem qvò eam, aut ubi sim, aut qvi sim, neqveo cum animo
Certum investigare, obsecro vos ego mihi auxilio,
Oro, obtestor, sitis, & hominem demonstretis, qvi eam abstulerit.
Qvi vestitu & creta occultant se se, atqve sedent, qvasi sint frugi
Qvid ais tu? qvid ridetis? novi omneis scio fures esse hic complures.
Heu! nemo habet horum? occidisti, œic igitur qvis habet? nescis!
Heu! me miserum, misere perii, malé perditus, pessime ornatus eo,
Tantum gemiti & mali, mæstitiæqve hic dies mihi obtulit,
Famem & pauperiem, perditissimus ego sum omnium in terra.
Nam qvid mihi opus est vita qvi tantum auri perdidi? &c.

***) Vi kunne umueligt udtrykke Plautuses qvem og qvis, saa kort, Euclio vil vist dermed sige, at han ligesaa lidet veed hvem der skal gribe Tyven, som han veed hvem Tyven er. Vi vide nok at Plautus har her tabt, men vi ville være fornøiede om Plautus ikke for Resten har tabt saa meget, at han i Oversættelsen er bleven ukiendelig.

»jeg veed det ikke; jeg seer intet, jeg har mistet mit Syn, jeg veed ikke »hvor jeg skal gaae hen og finde mit Skrin, jeg veed ikke hvor jeg er »eller hvem jeg er; Ak! vær saa god og hielp mig, I got Folk? Ak! sig »mig hvem min Tyv er; viis mig ham? I er dog skikkelig klædt, og »seer ud som skikkelige Folk? Hvad er der paa Færde? hvad leer I af? »jeg kiender jer alle? jeg veed at de fleeste af jer er Tyve? He! har »der ingen af disse taget mine Penge? du bukker dig? bekiend strax »hvem der har taget dem? veed du det ikke? — Ah! jeg Stakkel! jeg »er i Flugten! jeg er ødelagt! jeg er ganske afklædt! jeg har i Dag »fristet stor Ulykke, Hunger og Fattigdom; jeg er den ulykkeligste paa »Jorden; thi hvad skiøtter mig om at leve, naar jeg har mistet saa stor »en Skat, som jeg har saa længe og forsigtig forvaret?« Saaledes lader Plautus sin Euclio udtrykke sig, naar Strobilus har stiaalet Skrinet med Guldet i. Ligesaa lidet, som vi have oversat dette Sted af Plautus, for at faae Navn af Philologer, saa lidet have vi ogsaa anført Stedet, for at ville forringe Moliere. Vi troe ikke, at han derfor saavel som Holberg, taber noget i den Høiagtelse og Beundring, som man skylder ham. Ingen uden et sand komisk Genie kan ret bruge ham; thi uden Smag at tage en Stump af ham er ingen Konst; det kan Dosmeren og giøre, han kan plyndre de beste Indfald, men ret at bruge Plautus, at forandre og forbedre dem, selv skabe nye og ligesaa vittige, og danne rigtige Karakterer og passende Situationer, see saaledes kan ingen bruge Plautus, uden selv at være en Plautus. Hvad det overdrevne i Monologen selv angaaer, da nægte vi ikke, at det er saa aldeles forsvarligt, skiønt den er saa vigtig og latterlig, at man for Latter neppe seer det unaturlige i den. Ved en anden Leilighed skal vi maaskee giøre vore Læsere bekient med Fablen og Karakteren i Aulularia, for ret at vise, hvor meget den og Gnieren har tilfælles. En Tirade af den latinske Gnier kunde vi ikke forbigaae at anføre: Euclio befaler Staphila, en gammel Kone, at hun skal passe paa Huset for Tyve; hun spørger om han er bange, at de skal stiele Huset, da der er intet andet en Spindelvæve. Euclio vil og have dem ubeskaaren, han forbyder hende, at laane Naboen Ild og give dem Vand, han vil have at Konen skal slukke Ilden, sige Vandet er gaaet bort, og nægte dem Kniv, Øxe o. s. v. og sige at Tyve har stiaalet det bort.

Dette Molieres Stykke, som ene var nok at giøre ham udødelig, behøve vi hverken at anprise eller bedømme; mangfoldige og mesterlige Karakterer, en god Plan, hyppige komiske Situationer ere dets Fortienester; dets blotte Læsning fornøier, men dets gode Forestilling henrykker Tilskueren ganske.

Oversættelsen (som vi i Fior ikke kiendte,) have vi nu ved Haanden, og ere vi ved at holde den mod Originalen, desmere bestyrkede i de gode Tanker vi havde om den; den er trykt i Aar 1756; dens Forfatter er os ganske ubekiendt. —

Vi iile med Fornøielse til Aktionen, da vi om den kan sige meget got. Den Roes som vi i Fior lagte paa Hr. Clementin i Harpagons Role finde vi os ikke beføiede til at igientage. Deklamation, Ansigt, Theaterspil, kort, Aktionen var mesterlig, f. Ex. hvor ypperlig kom han ikke ind i første Acts 5 Scene? hvor mesterlig gav han ikke den fierde Scene i samme Akt? den første i 3 Akt? Dog vi ville ikke

opregne alle de Steder han spilte mesterlig, for ikke at fylde Rummet med at opregne hver Scene. En lille Anmærkning tillade man os at gjøre; sidst da vi saae Hr. Cl. i 4 Akts fierde Scene, tage Pungen af Lommen med Kluden i, tog han først til Næsen; hvorfore udelukte han denne Finhed, som bortog alt det usandsynlige? dersom han kuns tog et Tørklæde op af Lommen, (som der staaer i Originalen og Oversættelsen,) kunde han gierne lade det ude, men nu troe vi ikke, at det burde blive borte; dog det var maaskee en lille Glemsomhed, som man for engang kan tilgive en stor Skuespiller. — Med Hr. Rose vare vi og overmaade fornøiede; han spilte hele Tiden ypperlig, især 4 Akts 3 Scene. Marianes Role, (som Jomfru Bøtger spilte sidst,) falt i Madame Knudsens Hænder; til Exempel paa at hun spilte som hun burde, anføre vi det udtrykkende Ansigt hun giorde, naar hun i 3 Akts 5 Scene seer Harpagon, og den Bestyrtning hun viiste, da hun saae Cleanth i samme Akts 5te Scene, og hendes hele Aktion i Katastrophen; hun var meget tarvelig klædt, som hun burde. Hr. Irgens overgik vor Haab i første Akts 5 Scene, han traf Tonen rigtig, og kolluderte meget vel med Elise; man saae virkelig en Deel got i denne Scene, og forstærkede han Stemmen rigtig, naar han seer Harpagon komme ind igien. Den første og anden Scene i 3 Akt med Mester Jakob, gik nok an, men i sidste Akt vare vi ei tilfreds med ham. Jomfru Fogh var Elise, og spilte den saa saa. Hr. Londemans Aktion var som den pleier; han kom i femte Akts 3 Scene lidt for sildig med sin Replike, naar Valerius ved sin Tilstaaelse bringer dem alle i Troen, at han er Harpagons Tyv. Optøierne med Lyset udgiorde han med Hr. Clementin; hvad vi tænke derom, have vi før sagt; man har ventelig ikke vilde udelukt dem for Galleriets Skyld; ellers kunde man nok ønske nogen Forandring i dem. Madame Hallesen var Frosine, Hr. Ørsted Henrik, Hr. Hortulan Anselme, og Hr. Prinsløv Notarius.

DET TVUNGNE GIFTERMAAL. Komedie i En Akt, oversat efter Hr. Molieres le Mariage forcé.

Det eneste man kan dadle paa dette Stykke, er at det er en Farce, og at Katastrophens Hensigt er umoralsk god; men Kiendere finder paa den anden Side saa mange theatralske Skiønheder, i det at han, naar de komiske Situationer blive spillede ligesaa fuldkommen som de fortiene, neppe kan blive kied af at see det. Hvad os angaaer, da have vi fornøiet os meget ved Forestilningen; al den Ild, al den fuldkomne den naturlige Aktion, som Sganarells Role udfordrer, viiste vor ypperlige Clementin; til Exempel at Hr. Cl. giør denne Role mesterlig: Hvor fornøiet var hans Ansigt ikke i første Scene med Hieronimus? hvor ypperlig loe han ikke i samme Scene, naar Hieronimus gik bort*)? hvor rigtig forandrede han ikke Ansigtet, naar han

*) En ubetalelig Situation! Sganarell leer af den Lykke han vil giøre, og Hieronimus af Sg. store Daarlighed.

faaer at høre af hans Kierestes Mund, hvordan hun vil føre sig op? hvor steeg ikke hans Misfornøielse siden? hvor mesterlig skildte han sig ikke ved Scenerne med Marphurius og Pancrasius? og endelig hvor uforlignelig udførte han ikke den komiske Situation i sidste Scene naar Broderen rækker den blotte Kaarde paa den ene og Faderen med Datterens Haand paa den anden Scene? med hvor stor Uvillighed, hvor stor Afskye søgte han ei at undgaae at tage hendes Haand, og da han seer Kaarderne, hvor stor Skræk viiste han ikke? med hvilken betydende og treven Mine beqvemmede han sig ikke at tage mod hendes Haand? — Vore Læsere see vel, at vi have næsten gaaet Scene for Scene igiennem, vi tilstaae det, da Rummet tillod os det, kunde vi umuelig nægte os den Fornøielse, at igientage Hr. Cl. Aktion. Hr. Londeman feilede noget i Pancrases Role, det var for kiendeligt at det ei skulde mærkes; for vor Deel tilgive vi ham det gierne; vi troe, at man maae lidt bære over med en gammel og stor Skuespiller, som (om det er sandt,) hører slet; men for Exempels Skyld anmærke vi det. Han spilte ellers den anførte og Broderens Role som han burde. Af de andre vil vi kun tale om Hr. Prinsløv, som læste Hieronimuses Role som han kunde læst den af en Bog. Det Indfald at Tieneren, naar han har afbørstet Sganarell, rækker Haanden frem, er løierligt nok, og giør en god Virkning.

FLORENTINEREN, Komedie i En Akt, oversat efter Hr. de la Fontaines le Florentin Comédie, (*see* Pieces de Théatre, de Monsieur de la Fontaine; à la Haye 1701, 8).

Uagtet at man fik kuns lidet for sine Penge i Aften i Skuespilhuset, (ved en Halssyge hos Jomfru Torre, som skulde synge i den bekiendtgiorde Opera,) fik man dog, skiønt smaae, dog meget gode Stykker, og dem begge meget vel givne. Rolerne i dette Stykke vare uddeelte som forhen*). Vi kunde ligesaa lidet undlade at laste Jomfru Bøtgers Skydning med Halsen og Hovedet, hun giorde da hun kom ind; som vi kunde undlade at sige, at hun overhovedet spilte sin Role fortræffelig. Af de andre er det nok at tale om Jfr. Fogh, som pludrede saa hastig, at hun blev uforstaaelig. Om de andre gielder det, som i Fior blev talt om dem. Vi kan ei indsee Aarsagen til, at man ei lod Narerierne udeblive med Vægterne. — Dog, — maaskee at mange af Tilskuerne ville da ikke troet at have faaet fyldest for deres Penge.

*) See No. 6. af den dramatiske Journal for forrige Aar.

BEVERLEI, en borgerlig Tragedie, i Fem Akter, oversat efter Hr. Saurins Beverley, Tragédie bourgeoise imitée de l'Anglois en 5 Actes & en vers libres. A Copenhague chez Cl. Philibert, 1769, 8.

Den borgerlige Tragedie tog vi i Forsvar, da vi i forrige Aar*) bedømte Beverlei, vi er ikke de eneste som troe, at den ulykkelige Borger interesserer lige saa meget som Helten, »Fyrsternes og »Heltenes Navne«, siger Lessing**), »kan give et Stykke Pomp og »Majestæt, men de giøre ikke noget til at røre. Deres Ulykker, hvis »Omstændighed vi meest ligner, maa naturligviis giøre det dybeste »Indtryk paa os; og naar vi have Medlidenhed med en Konge, have »vi den for saa vidt, han er et Menneske; men ikke fordi han er »Konge. Fordi deres Stand giør deres Fald ofte vigtigere, bliver det »just ikke derfore mere interressant.« — Vi troe altsaa, at den borgerlige Tragedie kan være lige saa interessant paa Skuepladsen som den heroiske. Stykket selv have vi før nøiere igiennemgaaet, og iile vi til Aktionen.

Overhovedet gav Hr. Rose Beverleis Role ypperlig; Deklamation, Ansigt, Gestikulation, kort, Aktionen var i de tre første Akter upaaklagelig; man saae den skamfulde opirrede i anden Akt, den muntre og ømme Mand i tredie, og den reent fortvivlede i fierde Akt; men vi vide ikke om vi tage Feil, naar vi meene, at han var alt for rolig i femte; vel var han ulige mere hidsig, da han forgieves forsøgte at bede***), end sidst vi saae ham; men Giften drak han for langsomt; han viste Væmmelse nok da han drak den, men det er ikke nok, vi ville ikke engang tale om, at de Lyd han udstønnede, neppe kunde skee, naar han skulde beholde det; men han skulde drikke den med Hurtighed og Graadighed. Menneskeligheden, den være saa tyranniseret som den kan, den vil dog indfinde sig; Frygt for Døden og Kierlighed til Livet; Naturen maa dog i den største Fortvivlelse fordre sine Rettigheder; et eneste Øieblik, som den Fortvivlede tøver, vil da kuldkaste hans hele Anslag. Nu spørge vi, om Hr. *R.* kan undskylde den Langsomhed han drikker Giften ned? maa enhver Tilskuer, som ikke kiender Stykket, ikke troe at han vil forandre sig? eller i det minste troe, at han ei drikker saa meget Gift, at det kan

*) See Recensionen over Stykket selv i No. 8. af den Dram. Journal for forrige Aar.

**) See Hamburgische Dramaturgie 1 Band 14 Stück: »Die Namen von Fursten »und Helden, können einem Stücke Pomp und Majestät geben; aber zur Ruh»rung tragen sie nichts bey. Das Unglück derjenigen, deren Umstände den »unszrigen am nächsten kommen, musz naturlicher Weise am Tieffsten in »unsere Seelen dringen; und wenn wir mit Königen Mitleiden haben, so haben »wir es mit ihnen als mit Menschen, und nichts als mit Königen. Macht ihr »Stand schon öfters ihre Unfälle wichtiger, so macht er sich darum nicht »interessanter.« Paa samme Sted anfører han et Sted af Marmontel, som rigtig kuldkaster den Indvending, at det forunderlige da bliver borte; han spørger, om det ikke er forunderligt at Helten pludselig falder fra Ære til Skam, Uskyldighed til Forbrydelse, den søde Roe til Fortvivlelse?

***) Til en Forandring kunde han engang her forsøge det vi i Fior raadede ham; det skal have giort en ypperlig Virkning i Paris.

dræbe ham? Det bliver altsaa virkelig en Feil; det samme Øieblik som Fortvivlelsen bestemmer ham, at bruge det forskrækkelige Raad, maa fuldføre det. Heller ikke troe vi, at Deklamationen efter Giften, var naturlig; inden han drikker den, maatte han endda nok være kold, men ikke rolig, men herefter burde han blive meere varm og rasende; især stødte os den gyselige Scene, naar Sønnen vaagner; her burde Naturen, den ømme Fader, komme igien; men det saae vi ikke; ikke heller saae vi Fortvivlelse nok, da han tog den Beslutning at dræbe sin Søn. I det Øieblik en Fader, i hvilke Omstændigheder han end maatte befinde sig, udstrækker sin Arm at myrde en uskyldig elsket Søn, maa Fortvivlelsen være størst; Aktøren altsaa deklamere stærkest. Den sidste Scene gik meget vel; hvordan Stemmen var, da han døde, skal vi ikke kunde sige, siden Dækket faldt for tidlig. — Jomfru Bøtger var som hun pleier, det er: god i fierde og femte Akt, men ellers maadelig. Madame Knudsen spilte sin Role meget got, hun havde rigtig giennemstuderet den; al den Karakter som kan udledes af Rolen, udførte hun, og hvad er det vel andet end Koldsindighed, samlet med bizar Fermhed? Henriette maa overhovedet føle minst; naar Mad. Beverlei (i første Akt 1 Sc.) beklager, ynker, undskylder sin ulykkelige Mand, anklager, bebreider Henriette; naar hun ædelmodig ofrer sin Mand hendes Kostbarheder, fordrer denne med Strenghed sine Midler af sin Broder; end ikke tiltaler hun her sin Elsker med stor Ømhed; altsaa maa Henriette ikke være meget emfintlig; men nogle Steder lader Forfatteren hende være det; lader han hende komme i nogen Passion, som (undtagen i sidste Akt,) dog ikke varer længe, og der maa Aktrisen blive varm. — Alt dette sigter kun til at bevise, at Mad. Knudsen spilte sin Role som hun burde, at hun gav den i den rette Karakter, og at hun, hvor Rolens Natur fordrede det, ogsaa blev varm. Et par Exempler til Beviis: Hvor bebreidende var Deklamationen ikke i første Scene, og især (thi der steeg Bebreidelsen,) naar hun i anden Akt fordrer Beverlei til Regnskab for sine Midler? hvor igiennemtrængende ikke den Tone hun (i 4de Akt) siger til Levson: »at den som kan tvivle om hendes Hiertes Bestandighed, maa frygte for at miste det?« og flere. Til Beviis paa at hun var varm, hvor hun burde være det, er 3 Akts femte Scene, naar Levson siger hende, at Beverlei har tilsadt hendes Midler. Altsaa troe vi hun spilte Rolen som hun burde, ja, at hun havde spillet den slet, naar hun havde blevet en Grad varmere end hun var; en anden Sag er det, om hun ei burde have Madame Beverleis Role; hendes fortreffelige Aktion i Zarine, giver os Anledning til den Tanke, at Rolen vilde vinde anseelig ved dette Bytte. Den syvende Scene i 1 Akt gav Hr. Musted meget got! at han ikke behagede i Scenen med Henriette, forbigaae vi, da han giorde sig Umage nok, og var ulige stadigere end ellers; en Skuespiller kan ikke tvinge sin Natur ganske; man maa være fornøiet at han giør hvad han kan. Det var en lykkelig Forandring, at Hr. Hortulan fik Jervis Role; vel sant, han gefalt os just ikke i alle Scener, men de beste spilte han ypperlig; vel sant, at man i Hr. Ørsted saae mere Pips end Stukeli, men ikke desto mindre vant Stykket anseeligt ved denne Forandring. Kunde man engang faae en anden Levson, Hr. Musted til Stukeli, og Mad. Knudsen i Mad. B. Role, hvor anseelig vilde dette Stykke da ikke

vinde! Et par Anmærkninger inden vi slutte: Maaskee faa lagde Mærke til, at man imellem Akterne hørte traurige Symphonier? Vi ønske at man vilde legge Mærke til vor berømte Scheibes Afhandling om Symphonier*) til Skuespil af forskiellig Art. Hvorfor man havde hængt Lamper i Fængslet, vide vi ikke, da den smagløse Dekoration forrestiller Dagen. Den er giort af Conti.

Den Dramatiſke Journal.

Anden Aargang.

No. 6. Onsdagen d. 18, og Fredagen d. 20 November 1772.

DE LATTERLIGE PÆNE. Komedie i En Akt, oversat efter Hr. Molieres les Precieuses Ridicules.

Dette Stykke saae vi i Aften opføre, og saae vi det med største Fornøielse. Ikke allene Hovedpersonerne spilte i Almindelighed ypperlig, men endog Biepersonerne, lige indtil Statisterne**), som forestilte Naboerne, giorde Alt til at give Stykket got, og erindre vi os ikke, at have seet det nogen Tid saa got forestillet. Hr. Clementin gav sin Role, som han pleier at give alle Roler af denne Art; en ypperlig Fiinhed var det, som giorde en lykkelig Virkning, at han paroderte de Latterliges Grimaser. Slige Finheder, naar de blive udtænkte med den Smag, og udført med den Lykke som denne, er aldrig uden god Virkning. Remond de Sainte Albine***) deler de komiske Finheder (les Finesses,) i dem, som opvække Latter over Skuespilleren selv, som giør dem, og dem som kommer Tilskueren til at lee af de andre han handler med; til den sidste Art, hvortil han henfører i Særdeleshed Parodien, henhører denne af Hr. Cl. an-

*) See critischen Musicus 3 Th. 67 Stück.

**) Det, at der udfordres til et Stykkes fuldkomne Forestilling, at Statisterne bør og bidrage til at giøre Stykket sandt, er ikke en Kaprise, men en Iagttagelse, som man sielden legger Mærke til, og dog giør utrolig til Illusionen. Statisterne forestille altid Personer, skiønt stumme, og i mange Stykker interessante Personer; de maae altsaa med det stumme Spil udtrykke det Digteren vil have. Vi ønske Vedkommende vilde legge Mærke til dette, og sige vi det ikke omsonst; thi skulde Einer Tambeskielver opføres, hvor kold og latterlig vilde den Scene ikke blive, naar Statisterne som skal forestille de troe, tapre og brændende norske Bønder ikke vil handle mere, end de Støtter vi ere vante at see?

***) See le Comedien 2 Partie.

bragte Finhed; vi ville ikke nu undersøge, om den omtalte Finhed ikke kunde henføres til et tredie Slags, som kommer Tilskueren til at lee af dem begge, af Skuespilleren, nemlig, som paroderer, og den han paroderer, men allene giøre denne Anmærkning at disse Finheder ere iblant den Deel af Spillet, som Skuespilleren kan forandre, og kuns ene bør forandre i et og det samme Stykke; thi han bør aldrig forandre Karakteren, hvor tit han endog spiller den samme Role; saaledes kunde f. Ex. Hr. Clementin, i Harpagons Role ombytte Pungen med Kluden i, til en simpel Klud; og saaledes kunde ogsaa Theaterspillet, (som ogsaa hører til de theatralske Finheder,) med Lysene i Gnieren forandres; afvexler Skuespilleren ikke disse Finheder staaer han i Fare for tilsidst ikke at behage saa meget, som han ellers havde behaget; paa Finhedernes rette Anvendelse kiender man den gode Skuespiller, men paa deres rigtige Afvexlinger den store, den uudtømmelige; vi ønskede at vore habile Skuespillere vilde legge Mærke til dette, og vi ere forsikrede om at de let kunne giøre det, det kom kun an paa at studere dem vel. Vi sige med Villie de habile; thi de elendige vi have og Begyndere i Almindelighed, maa ikke give sig af dermed; den som ikke er i Stand til at spille en Role got, det er deklamere og gestikulere got, maa ikke legge sig efter Finhederne; han vil ellers grimasere, og om han endog engang af Slumpelykke, udtænker og udfører en Finhed got, vil det ikke hielpe ham, det vil endnu mere giøre ham vemmelig; dog det almindelige Theaterspil maa han ikke forsømme. Men til Sagen:

Madame Knudsen*) chargerte sin Role, og chargerte den got; man sige ikke, at det groteske har ingen Grændser, at man ingen Regler kan give for det; jo det har, det maa nok overdrives; thi dette er dets Væsen, men saa meget maa hverken Forfatteren overdrive sine Karakterer og Situationer, eller Skuespilleren sit Spil, at man ganske taber Naturen, at man aabenbare seer Umuligheden; overdriver Skuespilleren og Forfatteren, saa meget bliver han under al Kritik; en Regel bliver det for den første, saaledes at indrette sit Spil, efter Rolens Natur, at det i alle sine Karikaturer, passer sig. I denne Henseende er det vi rose Madame Knudsen, hendes hele Spil var passende efter Rolen; hendes Dragt var ogsaa overdreven, men fornuftig, og det Indfald (som var i denne Role, en Finhed) med Lorgnetten, da hun saae paa Grev Henriks Strømper, vare baade nyt og latterlig. Paa Jomfrue Fogh finde vi kun det at udsætte, at vi end ikke i de første Bænke i Parteret, kunde forstaae hvad hun sagde, og gik derved en Deel af den meest saltede Satire bort af Stykket. Hr. Londeman behøve vi kuns at nævne, og det er vel Borgen nok for, at Henriks Role blev mesterlig givet; det Træk, at han inden han talte om sine Strømper, løftede Benet lige op under Øiet paa Mad. Knudsen, kunde vi for dens gode Virknings Skyld ikke undlade at anføre; men hvorfor kunde han ikke forfine det Træk, da han skulde vise de Pæne sine Blessurer, ved at opknappe Vesten**)

*) Hun havde rigtig moderniseret sin Replike om Mandfolkenes Pynt.

**) Han viste den Agtsomhed at forandre sin Replike om Vesten, som var af samme Slags som Kiolen og Beenklæderne, (see Dramatisk Journal No. 11. for forrige Aar).

ovenfra? Hr. Hortulan giorde og sine Sager meget vel. Hr. Irgens skildte sig ganske got ved sin lille Role, og var mindre tvungen end ellers, og Hr. Hansen, naar Deklamationen havde været bedre, gik ogsaa an.

Stykket selv behøve vi hverken at rose eller bedømme; at det nu opføres, kunde synes ubegribeligt, da de revsede Daarligheder ikke finde Sted hos os; men den Scene, hvor Henrik taler om at klappe, er Grund nok til at opføre det og maae mangen en hvervet og uhvervet Kladsker ikke fornemme en heftig Hierteklappen, i denne Scene? Under Stykkets Forestilling havde vi omtrent samme Erfaring som den sandrue Mand i Bibliotheket (No. 86 om Syngespil) thi vi hørte Folk skoggerlee og i det samme udstønne Forbandelser mod Molieres og Directionens slette Smag.

STEDMODEREN Komedie i 5 Akter af Hr. P. T. Wandall. Kiøbenhavn 1767 8. stor 78 Sider.

Vi kan ikke med en god Samvittighed sige at vi i Aften fandt os vel tilfridsstillede og fornøiede, da Aktionen overhovedet ikke var synderlig; især var Jomfru Bøtger forskrækkelig affekteret og kold f. E. i 2 Akts 3 Scene, vel sandt denne Akt er ikke fuld af nogen hæftig Passion, men vi fordre ikke heller at hendes Spil skal være det; men Leonore viser der den naturlige og naive Glæde hun udtrykker sine Følelser sine emfindtlige Følelser; Aktrisen altsaa bør her vise dette naturligt og uaffektert; men mon nogen kunde tænke paa Naturen som saae Jomfru *B.* i denne Scene? hvem kunde forestille sig at hun meente noget med alle hendes Løfter alle hendes Komplimenter? for ikke at blive paa et Sted vil vi anføre den ypperlige Scene i 3 Akt hvor hun giver Leander Papiret; hvor utaalelig kold og tvungen var hun ikke her Deklamationen tør vi ikke engang tænke paa; thi (naar vi undtage den 4 Akts anden Scene hvor Aktionen var temmelig god) var den saa modbydelig monotonisk saa slæbende at den ikke lader sig beskrive; vi ere hart ad kiede af at sige hende denne Feil oftere; det mildeste man kan troe om hende er at hun ikke kan giøre det bedre at hun ikke (uden i de Situationer hvor hun maa græde) kan recitere eller hvad det samme er declamere naturlig; thi at troe om hende at hun ansaa det for en Dyd var at giøre hende til en Aktrise uden mindste Smag og Indsigt. Vi kunne ikke heller sige at Hr. Rose i Leanders Role var efter Ønske slet spilde han just ikke, men ham fattedes noget naturligt i heele Aktionen. Hr. Hortulan spilde sin Role mange Steder ypperlig, og var det en Fiinhed af ham at han i 4 Akt 3 Scene forandrede Tonen og tvang derved sin Vrede da Henrik kom ind med Brevet; kunde han udlade at løbe saa plump ud som han giør 3 Akts sidste Scene, var det ikke af Veien, en Skuespiller staar meget Fare for i rørende Situationer, ved det mindste uædle, at opvække Latter. Climenes Role blev i Aften spilt af Madam Knudsen og godt spilt f. Ex. 2 Akt 4 Scene og 5 Akts 4 Scene; den alt for bøiede Stilling hun havde i Aften

var hende ikke fordeelagtig; hun maa forandre den til en mere opret; vi behøve ikke her at advare en Aktrise af den Smag og Indsigt som Mad. *K.* om at hun da maae vogte sig for at falde til den anden Yderlighed, og gaae alt for opret. Af de andre vil vi kun tale om Hr. Hansen som naar han ikke havde affekteret en ædel Deklamation i de forlibte Scener, enda spilte taalelig.

(Baletten i næste No.)

Den Dramatiſke Journal.

Anden Aargang.

No. 7. ONSDAGEN D. 25 NOVEMBER 1772.

GARTNERBALLETEN, hvori Hr. Barch og Jomfrue Knudsen dandse Pas des Deux.

Saaledes betitles denne Pas des Deux; vi ville nu ikke undersøge om den fortiener Navn af Ballet, da den mangler Handlingen m. m. ikke heller vil vi bedømme den efter Kompositions Reglerne men tage den for det den virkelig er nemlig en smuk Pas des Deux som blev færdig, nøiagtig kort ypperlig udført af vor fortiente Hr. Barch, hans Danserinde Jomfru Knudsen den ældre har virkelig endnu sin Fortienester af Dansen; kun hun bliver for hastig træt; kommer des Aarsag ikke sielden ud af Takten, og undertiden af Ligevægten. Vi maatte nok spørge enhver, som enten ikke er indtagen af Fordomme og forstaaer det mindste af Dandsen, om han ikke har seet denne Pas des Deux med langt støre Fornøielse, end den hele historiske Ballet, som Hr. Andriani straffede os med, og om han vel kunde have udholdet at see den sidste*) saa mange Gange i Træk som den første? vi adspørge ikke Patrioten; han maa nu, naar han seer denne Pas des Deux ærgre sig dobbelt; thi han seer at Publikum, (ja endog den oplyste Deel af Publikum,) finder mere Fornøielse ved at see vore egne Dandsere, og tillige at Skuepladsen enda skal belæsses med fremmede, og hvad det værste er med fremmede Stympere, som dyrt skal betales. Naar man eftertænker, at de nuværende Italiener (Opristerne**) iberegnede) koster Kongen, Landet, Skuepladsen og

*) Sandt er det at denne Pas des Deux blev nok for ofte opført; man kunde uden synderlig (og maaskee uden al) Bekostning, ofte opføre slige Entreer, og den idelige Afvexling vilde giøre dem dobbelt interessante.

**) Det er hverken vort Forsæt at indlade os i nogen Kritik om vore Oprister, eller den opførte Opera Anagilda. Vi hverken vil eller kan dømme dem imellem, som paastaaer at Musiken i den er forskrækkelig bekiendt, og dem

Publikum, i det allerringeste 6600 Rixdlr. maa man skielve; vi behøve ikke at bevise at vi ingen Fremmede bør have ved Skuepladsen; den oplyste, den fortiente Patriot (see Bibl. No. 77.) har forekommet os og Tak skee ham! vi ønske ham Frugterne af hans Redelighed! og hvad større, hvad hærligere Frugter end hans Tankers Iværksættelse? især var det at ønske, at hans Forslag om danske Syngespil maatte iværksættes; vi have nu længe nok hørt Italieneren, saa vi kunde have lært ham Musiken af, og dermed falder den Grund med et bort for de italienske Skuespils Vedvarelse hos os. — Dog hvad vil vi tale mere om en Sag, som er aabenbare urigtig, og som med uryggelige Grunde er gotgiort?

DIEDRIK MENSKENSKRÆK, Komedie i En Akt af Hr. Baron Holberg.

Dette moersomme Stykke blev i vore Tanker overhovedet ikke saa got givet, som det fortiener, og som det pleier; vi kunne ikke sige, at Hr. Clementin gefalt os i Aften; vi have altid været af den Tanke*), at det var ikke hans Role; og i Aften var hans Bryst saa slet, at han ikke kunde udholde en heel Periode. Hr. Irgens spilte Leanders Role, (som Hr. Musted før spilte,) den første Scene gik temmelig vel; han kom got ind i femte Scene; thi den Anstand han kom ind med, viste at han havde en ond Samvittighed, som han dog vilde skiule; og traf han det rigtige Theaterspil i denne Scene, da Henrik aabenbarede Hieronimus Leanders Kierlighed; i Monologen i 11 Scene, var han slettest; han deklameerte for sagte**). Vi have ligesaa lidet kundet indsee Aarsagen, hvorfor Madame Knudsen (som virkelig spilte sin Role got,) har beholt Elvires Role som vi have kundet begribe at Jomfru Konradi burde spille Hyacintes;

som nægte det, imellem dem som udskrige Kapelmesteren Hr. Scalabrini for en Originalautor, og dem som svære paa at han aldrig kompenerer noget selv, men hielper sig igiennem med Laan, dem som siger, at han laaner godt, og dem som sige, at han anbringer de smukkeste Arier paa sit urette Sted, dem som roser hans Smag, og dem som sige at han ingen har; heller ikke vil vi opkaste os til Dommere imellem dem, som sige at Jomfru Torres Sang er mere konstlet, end musikalsk, og behagelig, og dem som paastaaer det modsatte. Kort, imellem Partierne ville vi ikke dømme; kun dette have vi villet sagt, at den hele Troupe bør ikke være til i Dannemark. Til Bevis paa, at vi selv have hørt Anagilde opføre, (thi see den, torde vi ikke,) vil vi legge dette til at Duetten gefaldt os meest og eene, og at Hr. Grassi af dem alle er i vore Øine den beste Sanger; vore Læsere seer let at vi have dyrt betalt denne Fornøielse, og hvor gierne vi heller havde seet en smuk Komedie vel opført.

*) See No. 13. af den dramatiske Journal for forrige Aar.

**) Vi vide ikke om det var en Forseelse af Hr. Londemann at Hr. Irgens saae ham komme længe før Tilskuerne saae ham, da Hr. *L.* vendte rigtig Ansigtet mod Huuset Hr. *L.* kom ud fra.

Hovedsagen med Rolernes Omdeeling er saaledes at uddeele dem, at Illusionen ikke forstyrres, og skal den blive underholdt, maa de nødvendig uddeles efter Skuespillernes Talenter, Alder og Positur; kort, saaledes, at Sandsynligheden iagttages; nu overlade vi Inspekteuren Hr. Hvas, (en Mand af god bekient Smag), og som egentlig staaer for at uddeele Rolerne, og enhver at dømme, deels om Jomfru Bøtger ikke burde være Elvire, og Jomfru Fogh Hyacinthe? Om man kan tænke noget sant, noget rimeligt ved at see Mad. Knudsen i denne Role? Om det er mueligt at tænke hende som Jfr. Conradis Moder? deels om Jomfrue *C.* bør spille den Role hun har? Om det ikke var uendelig mere rimeligt, at Jomfru Fogh var Hyacinthe? Vi have ingenlunde kunde udfinde Aarsagen til denne urigtige Uddeeling af Rolerne eller Vedblivelse af dem? thi ikke skulle vi troe den bekiendte gamle Slendrian skulde endnu have sin egensindige og formaaende Throne paa Skuepladsen, at de gamle Skuespillere kunde med Virkning vegre sig ved at tage mod Roler, som de yngre have spillet? Nei, vi troe det ligesaa lidet, som vi tilfulde veed, at denne Slendrian er ligesaa skammelig og skadelig, som dens Grund er en dum Stolthed. Den gamle, ja, den store Skuespiller selv, vegrer sig ikke ved at spille en Role, den være saa liden som den vil, og spilt endog af de slette og yngste Skuespillere, som han got kan udføre, og giør han det er han en Daare og bør tvinges; det er kuns en Fordom, en Kaprisse, ja, en Sottise! som har giort Forskiel imellem Premieurakteuren og de andre, og som har giort nogen anden Rangforordning blant Skuespillerne, end deres Værd holdt mod Rolernes Vanskelighed. Af de andre, vil vi kun tale om Hr. Prinsløv, som i 3 Scene tiener til Exempel paa vor Sætning i forrige Nummer, at nemlig den slette Akteur ikke bør bemænge sig med Fiinheder; Hr. *P.* for at forfine sin Replik, da han seer Leander ved Henrikes Hielp forsøge at klyve op til Jomfruen, raabte han et halvt Dosin Jødenavne; thi paa dem raabte han, ikke med Ansigtet mod sin egen Dør, (hvor det var endda rimeligt at der var Jøder,) men med Ansigtet til Parterret; — saaledes begaaer den slette Skuespiller Sottiser, naar han troer at han giør Finesser, ne sutor ultra crepidem, — ellers snakkede han godt Jødisk. Af de andre fortiener kun Hr. Londeman og Hr. Hortulan at nævnes. Vi vide ikke, om Hr. L. Livree var got valgt, og om Dekorationen var passende; dog den italienske Ballet og Opera stod vel i Veien, og er det ikke Aarsag nok, at den danske Komedie skal fordærves?

HENRIK DEN FIERDES JAGT, Komedie i Tre Akter, oversat efter Hr. Collés la Partie de chasse de Henri IV. Yverdon 1766. 8. *stor 140 S.*

Det er uden al Tvivl et sikker Beviis paa, at en Forfatter i sit Arbeide har truffet Naturen, og altsaa at Arbeidet er got, naar dets idelige Læsning ikke kieder Læseren, men altid fornøier ham, og saaledes er det uden Tvivl i alle Arbeider af de skiønne Viden-

skaber og Konster. Det Malerie, den Statue, Kienderen ikke faaer afseet; den Poesie han ikke kan kiedes ved at læse ofte, er uden Tvivl got, der har Konstneren og Digteren truffet Naturen. Det bliver altsaa efter vor Skiønsomhed, et upaatvivleligt Kiendetegn paa dette Stykkes Fortienester*), at det aldrig ennyerer, og et upaatvivleligt Beviis paa, at vore Skuespillere overhovedet, give det fortreffelig. Men til Sagen: Efter vor Skiønsomhed spilte Hr. Rose best og ypperlig i anden Akt; thi her saae Tilskueren det, som Naturen og Forfatteren fordrer af Akteuren, den »afklædte Helt«, nemlig (le Heros en déshabillé.)

(Slutningen i næste No.)

Den Dramatiſke Journal.

Anden Aargang.

No. 8. FREDAGEN D. 27 NOVBR. ONSD. D. 2 OG FRED. D. 4 DECEMBER 1772.

HENRIK DEN FIERDES JAGT, Komedie i Tre Akter. (sluttet)

Men i de to andre Akter kan vi ikke sige at Hr. Rose altid gefaldt os; især den første Akts 6 Scene, spilte han efter vor Skiønsomhed saa maadelig; hans Deklamation var for kold og urimelig kostbar (pretieus); den følende, den ømme den rørte Ven saa vi hverken i hans Bebreidelser til Sully, eller naar han tilgav ham; og heele Rolen, Historien, og Forfatteren**) vil jo dog udtrykkelig var Henrik den Fierde saaledes forestillt? de vil jo have ham mere forestillt som Ven end som Konge? men mon og Hr. *R.* opfyldte dette? var hans heele Anstand ikke forfærdelig opblæst stiv, og spændt? til Exempel vil vi erindre ham naar han kastede sig i Syllis Arme; svarede Hr. *R.* Deklamation og Gestikulation til hans Role? hørte

*) Det er bedømt i No. 5. af den dram. Journal for forrige Aar.

**) See Fortalen hvor han udtrykkelig siger: »Aussi doit on prévenir les »Personnes, qvi voudroient joüer cette Comedié, que son execution »demande la plus grande verité, & la plus naive simplicité o. s. v.« det han siger at Akteuren maa vogte sig for alt hvad kan kaldes Deklamation, (qve les Acteurs s'eloignent de qvelqve espece de declamation qve ce soit) maa man ikke misforstaae han tager Deklamationen her i en meget indskrænket Forstand og forstaar den tragiske som i Frankerig ofte er svulstig man vil let indsee dette naar man læser det følgende, og sammenligner den med Riccobonis Skuespilkunst om den slette Deklamation.

man i disse Scener ikke alene den bydende Konge? var Deklamationen ikke al for bevaagen da Rolen vil have at Kongen skal tale Venskabets naive naturlige og usminkede Sprog? I tredie Akt troe vi ikke heller at hans Ansigt udtrykkede det levende som det skulde og som det pleier naar Henrik føler den Vellyst ukiendt at høre sin Roes besynge; og i Scenerne med Karen kunde han efter vor Skiønsomhed givet sig lidt mere af med hende, og spilt med den Naivitet som han havde i anden Akt; dog spilte han andre Steder godt i disse toe Akter; f. E. 1 Akt 7 Scene naar han udgiver Befalinger, 3 Akt 14 Scene, hvor han befaler Conchiny at gaae fra hans Øine, og flere Steder passede rig[tig]nok hans bydende Tone; — ja endog den stolte langsomme Gang (Talebrugen kalder den spansk) og oprettede og reiste Stilling, var de Steder god; men for Resten troe vi med Riccoboni*) at man overhovedet bør vogte sig for at giøre for meget af slige Stillinger; han legger denne uryggelige Aarsag til »at »Skuespillerne berøver sig derved den største Fordeel i tragiske og »de høie komiske Steder. Naar man skal vise en tydelig befaldende »Anstand maae man bryste sig og med Stillingen lader større end »de andre«. Men hvordan vil Skuespillerne (bliver han ved) i »slig et Øieblik kunde give sig slig en Stilling naar han hele Rolen »igiennem holder sig saa rank som mueligt«? Nu spørge vi, om vi ikke har Ret at paastaae, at Hr Rose i heele Stykket begik denne Feil (som og stødte mod Karakterene) og om han ikke derved berøvede sig den Fordeel, at give sig en bydende Anstand i de Scener, han viser sig som den bydende Konge? Hr. Ørsted spilte sin Role fortreflig; men han skulde dog udsynge (skiønt ikke saa eftertrykkelig som ellers) de Ord »Konge« og Grunker« vi anmærke ikke dette eengang fordi vi troe at Hr. Ø. vil rette denne Feil; men de unge advare vi, at de maae ikke ansee et urimelig og taabelig anbragt Fald med Tonen for en Skiønhed i Deklamationen. Mad. Knudsen gav sin Role i alle Henseender som hun burde det er: hun viiste denne lidt bisare og naive Bondepige; af de mange Skatteringer (Nuancer) hun udsmykkede sit Spil med, vil vi kun anføre det hun giorde i 3 Akt 14 Scene da hun med den meest treffende Naivitet bukkede Lucas Hoved, naar Kongen giver dem Brudegave. Skade at Hr. Londeman i anden Akt og især 3 Scene, ikke vidste sin Role; vi krympe os ved at sige det; men det slette Exempel som de gamle i saa Fald giver de yngre, har afnødt os en Erindring som aldrig burde foraarsages. Hr. Klementin kiende vore Læsere vel i denne Role og altsaa behøve vi ligesaalidet at sige, at han ikke gefalder i 1 Akt 6 Scene, som at anmærke at de Steder han skal ret vise sig som en gammel ærlig og stræng Minister, lykkes ham. En Feiltagelse bleve vi vaer som blev begaaet i 2 Akt 8de Scene naar Brændedrageren skal vise de tre forvildede Herrer Veien ud af Skoven; thi da Hr. Klementin udtalte de Ord: »jeg er ret bekymret »for Kongen o. s. v.« var allerede Duc de Bellegarde og Marqvis Con-

*) Man, agte vel at Forf. taler her om Tragedien og den høie Komedie og ikke i Almindelighed; thi ellers vil denne sande Regel blive urigtig; en anden komisk Skuespiller (f. E. Harpagon) som i befalende Repliker i den ægte Komedie gav sig slig en Stilling vil blive vemmelig.

chiny ude af Skuepladsen; Aarsagen til denne Feil og denne Urimelighed var uden Tvivl hos Hr. Prinsløv eene; thi havde han giort Touren langsomere og længere, var heele Feilen bleven ugiort, men nu forstyrredes Illusionen ganske ved det at Sully selv kunde finde Veien; en Grund for den uforbigængelige Nødvendighed, at holde over Prøverne og i dem det er at den som forestaar dem*) bør for Alleting studere og underviise Skuespillerne i slige Tourer. Af de andre vil vi kun tale om Hr. Irgens; det er os kiert at han har givet os Leilighed til at sige, at han har kiendelig forbedret sig og spilte sin Role i Aften upaaklagelig; sandt nok ham feiler uendelig meget i sær hvad Stillingen**) og Gestikulationen angaar; endog Mælet kan ikke tage mod alle de Modulationer som det burde og er endnu for svagt; men naar han vil blive ved at studere Rolen som han har studeret den i dette, og giver sig størst Møie for Deklamationen, kommer det andet nok, og om han end aldrig overvinder de mange Vanskeligheder i Gestikulationen, kan han enda blive, om ikke en ypperlig, dog en god Interlocuteur; Et par Exempler til Beviis at Deklamationen overhovet var god, tillade man os at anføre; og af dem maa det første tages, af hans anden Replike hvor han rigtig traf den mogvante Tone naar han spodsk igientager Marqvis Conchinis Ord »min kiære D. d. B. han siiger ved sig selv »den Nar« den bydende Tone han paalagde Jagtbetienterne Taushed med, var og i Almindelighed rigtig som og, traf han den spydige og skiulte Hofmands Tone, i den heele første Scene; et Tegn til at han havde det rette Begreb om sin Role! en Hovedsag for en Skuespiller, som vil tænke at blive til noget!

DEN UFORMODENTLIGE HIEMKOMST Komedie i en Akt, oversadt efter Hr. Regnards le Retour imprevû.

At dette Stykke tilligemed Holbergs Huusspøgelse, har stor Lighed med Plauti Mostellaria have vi i Fior beviist og ligesaa sagt vore Tanker om dette Stykke***) som i Aften blev for det meeste saaledes mishandlet, at den blotte Erindring af Opførelsen er væmmelig; thi naar vi undtage Hr. Klementin i Andersens Role som var sig selv lig; Hr. Musted som gav Grevens Role fortreflig, og Hr. Hortulan som og gik nogenledes an, blev dette Stykke saa slet forestillet at vi rødmes paa de øvrige Skuespilleres Vegne; naar vi sige at Hr. Bech (vi begynde fra den vigtigste Role,) var for det meste sig selv fuldkommen lig troe vi at have sagt saameget som at han deklamerte

*) Saa vidt vi vide er Hr. Rose den Mand som er betroet Underviisning i Prøverne.

**) Det er umuligt, at faae en anstændig Stilling, uden at have lært den; vi troe ikke at Hr. Irgens har lært at dandse og det bør de unge Skuespillere lære i de ædlere Roler, denne Post var de slette blant de franske Akteure for vores.

***) See dramatiske Journal No. 8.

elendig, og gestikulerte eller hvad hos denne Herre er det samme, griemaserte slettere; Et par Exempeler til Beviis: hvem skulde ikke tænke at Henrik fik et Slag da han saae Jakob komme ind i ottende Scene? hvorfor forestilte ikke det han skulde, og det var den Forbauselse som han nødvendig maatte føle, naar han ved dette uformodentlige Syn blev forstyrret i sin Glæde; hans Ansigt burde udtrykke den naturlige Forbauselse; men ikke naragtige Konvulsioner; for ikke at falde i en kiædsommelig og fortredelig Vidtløftighed vil vi endnu kun erindre ham i den elevte Scene som han med sine Narrestræger, hvilke endog i en Fiælehytte vare utaalelige, ganske forspildte; vi undres meget at hans Herre Hieronimus ikke gav sin næsvise Tiener et par Ørefigen saaledes stod han og hoppede og sprang for ham, da han skulde vise ham Huuset og vi undrede os over det taalmodige Partere taalede hans Sotiser; og er det ikke den største Sottise en Skuespiller kan begaae, naar han ganske radbrækker den beste Scene i Stykket? Hr. Bech prøve sig selv og da (om han har Menneskeforstand) dømme selv om denne Scene burde spilles saaledes? om han ikke i Steden for de Bukkespring han giorde, burde have brugt Hr. Londemans Gestikulation her som var den naive den naturlige? om han ikke, i stæden for at skrige og brøle i denne Scene, burde deklamert i den forlegne kolde, undertiden adspredte og dog komiske og naturlige Tone? og saaledes prøve han sig selv heele Stykket igiennem; han vil da see at han spilte slet, at der hør andet til en god komisk Deklamation en taabelige Skriig og Qvækken, at Krumspring udgiør ikke den komiske Gestikulation, at Vreed med Munden, dumme Fordreielser med Øinene, og en rynket Næse kort utaalelige Grimaser ikke udgiør et komisk Ansigt; han vil da see at Naturen bør trolig følges i alle Aktionens Deele: kort han vil see at en god komisk Akteur er ingen Vanskabning. Man tilgive os, at vi ikke har kundet giøre Trækkene svagere i dette burleske Malerie; vi have det meest stærke Karrikatur for Øinene, og vi have troelig fulgt vor Original; en Akteur, lad være han er slet, kan man enda før taale, naar han vil forbedre sig og man tydelig kan see Undseelsen sammenføiet med hans Ubeqvemhed; men en Mand som Hr. Bech der i alle sine Sottiser, tydelig paa Theatret viser den dummeste Stolthed og Selvtillid,*) der ikke paa nogen Maade vil forbedre sig, hvor tydelig den sunde Fornuft end taler mod ham, den Mand ærger og ophidser Tilskueren naar den anden kun ennyerer ham. Det er os kun liden Trøst, at vi ere bleven færdige, med denne os meget fortrædne Kritik om Hr. *B.* thi Mad. Bech (som spilte Pernille) er os en Gienstand som ikke heller er for behagelig; hendes slette Stilling, slette Deklamation, kort hendes usle Aktion tilgive vi hende ganske; men at hun vævede saa meget frem og til bage i sin Role er utilgiveligt; en Frygt (nogle af vore Læsere vil vel holde den urimelig) for at blive holte for nøiregende og skarpe i vore Domme om en Begynder, holdt os fra, at forekaste hende hendes Glemsomhed, i det lykkelige Skibbrud; vi tænkte og at Rolens Vanskelighed og Vidt-

*) Naar han ikke besad den i en høi Grad, og han vilde troe om sig at han burde blive bedre kunde han enda blive taaleligere; de faae Steder hvor han ikke skreg og skabede sig saa stygt, var han best.

løftighed kunde undskylde hende; men nu kan hun ikke undskyldes, allerhelst da hun, i Steden for at vise Undseelse, da hun løb ud af Rolen, vendte sig om og loe; Denne Skiødesløshed hun allerede viser giver os just ikke stort Haab om hende; for Resten vil vi ikke sige hvad vi haabe om hende for Fremtiden; den som lærer hende*) maa best kunde vide det, men saameget veed vi, at hun ikke har forbedret sig siden sidst men tvertimod forverret sig, og vil hun saaledes blive ved, er hendes Haab da allerede afgiort. De andre**) Skuespillere vare de samme som spilte sidst; og fattedes kun Hr. Prinsløv og Hr. Hansen i Aften til at udgiøre den meest brillante Troupe; vi legge ingenlunde Inspekteuren til Last, at Rolerne var uddelte som de vare; kun maaskee Henriks Role var for god til at spildes, de andre vare ikke meget bedre Skuespillere værde.

DEN GIFTE PHILOSOPH Komedie i fem Akter oversadt efter Hr. des Touches le Philosophe marié.

Besynderligt nok er det, at de saa kaldede fiine Kiendere blant Publikum, tør med Haarnakkenhed paastaae, den rørende og ædlere Komedie ofte opført paa Skuepladsen, naar de seer at en af de allerbeste Stykker i sit Slags bliver saa lidt søgt af Mængden, ja end meer af disse Kiendere selv; hvorvidt de i deres Smag have Ret og hvorhvidt den er den sande, vil vi ikke bestemme, hvad os angaar da troe vi meer end en Gang, at have røbet vores; den ægte det er den plautiske, molieriske og holbergiske, foretrække vi alle de andre Arter af Komedier, da den fornøier os meest, da den skaffer os en gottende Latter, naar de andre kuns faae os til at smile; men derfor forkaste vi ikke de andre Arter; er et rørende og det ædle komiske Stykke interessant, det er at sige: lader det Sielen heele Tiden igiennem ikke blive kold; holder det den i Lune ved gode Situationer, og fiint dog saltet Skiemt, og ikke ennyerer Tilskuerne med tørre Sentimenter, har denne Art af Komedier disse Egenskaber, hvorfor skulde man da og ikke kunde fornøie sig med sligt et Skuespil naar det bliver godt forestilt? man sige ikke at det hvor godt det end er, dog ikke fornøier saa meget som den ægte Komedie; Sætningen selv er rigtig, vi vide vel hvor meget større Genie den ægte komiske Forfatter maae have for den rørende, men kan man ikke fornøie sig i større og mindre Grad? og høist urimelige bliver altsaa de Bebreidelser som begge Partier vi meene Forfægterne af ægte og rørende Komedie, giøre Direktionen; det ene og største

*) Saa vidt vi vide er Hr. Londeman antaget at undervise Begyndere af begge Kiøn i de komiske Roler og ligesaa skal Hr. Rose være antaget til det samme Embede, i hensende til de alvorlige Roler.

**) Hr. Ørsted bør anmærkes fordi han som den ældste Akteur, begik den største Feil, den bestod i at han, i 9 Scene gik ud af den samme Koulise, han kom ind fra, da han i Følge Replikerne, skulde gaae ind i Jeronimus Huus.

Partie vil altid see den ægte Komedie, det andet tordner mod den; nu hvad kan Direktionen giøre andet, end ofte opføre den første (og man kan i Vinter ikke klage i denne Henseende,) og nu og da til Afvexling lade den sidste opføre? og mon nogen fornuftig og billig tænkende burde lægge Direktionen til Last om man aldrig fik den sidste Art af Komedier at see paa den danske Skueplads? Øiemedet af Skuespillenes Forestillinger, er og bør være Publikums Fornøielse; vi sætte, at dets Smag var aldrig saa slet, (skiøndt den i denne Henseende ikke er det,) bør dog de Stykker opføres som Publicum (thi det betaler) helst vil see; og da det helst vil see, den sande Komedie, bliver den naturligste Følge, at de sande komiske Stykker opføres ofte; og naar nu den anden Art af Komedier forestilles, hersker idel Tomhed i heele Skuespilhuset ja selv i Logerne; denne Aften er et Exempel; den gifte Philosoph, et Mesterstykke i denne Art af Skuespil, havde meget faae Tilskuere, og naar dette Stykke som just udmærker sig fra de fleeste af denne Art ved Situationer, ikke kan faa Tilskuere, hvilken rørende Komedie skal da træke? Dog til Sagen:

Overhovedet blev dette Stykke meget vel givet: Hr. Rose spilte sin Role fortreflig kun den vægtige Tone, han i Monologerne gav den sidste Periode, kunde vi ikke finde Grund til, vi sagde ham det i Fior*) og endnu troe vi, at det er en Feil, saa længe at den gode Deklamation bør have Sted paa Skuepladsen, saa længe Deklamationen, det er den rette Brug af Tonen skal beroe paa Situationen, Karakteren og det Skuespilleren siger; og nu spørge vi: hvad besynderlig Vægt de sidste Ord i Aristes Monologer har for de andre? For Resten deklamerte han ypperlig, og entrerte fortreflig i Spillet. Melites Role blev spilt af Mad. Knudsen og faldt i meget gode Hænder; Folk uden Smag eller Kundskab i Naturen, vilde vel synes at Deklamationen i anden Akts fierde Scene, var for hæftig, naar hun viser Celianthe Døren; men vi holde just for, at den burde være hæftig, en from Søster af Melittes Karakter kan ikke være uartig uden at være vred, og en opirret altsaa ikke tale i den ligegyldige og fromme Tone. Til Beviis paa at hendes Aktion var ypperlig, (thi vi troe at en ypperlig Gestikulation og Deklamation, samlet med et passende, og fiint Theaterspil, giør en ypperlig Aktion); vil vi anføre en Fiinhed, hvis Virkning ikke kan beskrives saa vel som føles, de af vore Læsere som erindre det, kunde kun eene dømme om dets Virkning; det bestod i at hun i 1 Akt 2 Scene, giorde et Trin frem ad og med det meest udtrykkende Ansigt saae til sin Mand, naar Greven fortæller Ariste Melittes Svar paa den Kierligheds Erklæring han siger han giorde hende; naar man med Agtsomhed giennem studerer denne Scene, kan man ikke noksom falde i Forundring over dens ypperlige Forstilling paa Skuepladsen; den kritiske Situation, som Ariste og Melitte er i, og det Theaterspil som her lykkelig skal bruges, er meget vanskeligt; treffer Skuespillerne ikke netop det behørige, er Illusionen forspildet; thi Tilskueren kan da umulig troe, at Greven ikke skulle kunne mærke at Ariste og Melitte, kolludere med hverandre; ikke alene Theaterspillet var her i denne Henseende ypperlig

*) See dram. Journal for forrige Aar No. 2.

udtænkt; men det af os anførte Træk var efter vor Skiønsomhed og mesterlig; Ariste er ved Grevens foregaaende tvetydige Repliker ganske bestyrtset; nu da han faaer Melittes Svar at vide, giorde dette Trin, og den Mine den ypperligste Virkning, thi det udtrykkede den ømme Bebreidelse, Overbeviisning om hendes Dyd og kritiske Tilstand hendes Mand fik ved dette Svar, som bragte ham ud af hans Forvirring; overalt blev denne Scene saa fortrefflig given at baade Mad. K. og Hr. Rose fortiener Kienderens Lovtaler. Hr. Musted behøve vi kuns at nævne i Grevens Role, for at sige, at den blev spildt som den burde spilles. Hr. Ørsted overdrev ikke sin Stemme og spilte altsaa Gerontes Role godt. Hr. Hortulan*) var og meget god. Jfr. Bøtger spilte paa nogle faa Stæder nær Celianthes Role mesterlig; en lille Anmærkning tilgive man os: den halvcirklede Bevægelse hun giorde med Armene paa engang mod Publikum, naar hun siger (i Monologen 2 Akt 3 Scene) »alle Fruentimmer ere Kokketter«, var uanstændig; det lod som hun dermed mente Fruentimmerne blant Tilskuerne; I første Scene var Hr. Irgens Deklamation kun slet og monotonisk; men siden blev den bedre, og spilte han den mesterlige 2 Scene i 2 Akt, upaaklagelig. Mad. Hallesen var Finette og gik efter den Leilighed endda an.

Den Dramatiſke Journal.

Anden Aargang.

No. 9 Onsdagen d. 9 og Fredagen d. 11 December 1772.

DEN FORLIEBTE AUTOR OG TIENER Komedie i En Akt, oversadt efter Hr. Cerons Amant Auteur & Valet.

Der bliver meget lidet og hvad det ubehagelige er, meget lidet got at sige om Aktionen, i dette Stykke som tilforn er bedømt**). Næsten skulde vi troe, at Jomfru Bøtger i Aften ret havde sadt sig for, at vise et sand og fuldkommen Ideal paa den sletteste Aktion; i det mindste sparede hun ikke i nogen Henseende, at giøre sin Role kiedsommelig og væmmelig; ikke en eeneste Periode deklamerte hun taalelig, men trak og slæbede alle Ordene og som oftest selv Stavelserne efter een Snor; vi mene, hun deklamerte i en Tone uden Hensigt til Replikernes Natur og Forhold, end ikke var efter Meningers

*) Vi troe ikke at Hr. Hortulans Kiole var anstændig og rimelig; Lisimon er vel fattig, men Sønnen hielper han jo; bør han da være klædt som en Stodder?

**) See dram. Journal for forrige Aar No. 2.

Beskaffenhed, Begyndelse og Slutning, Deklamationen inrettet. Vi ville ikke afskrive hendes Role heel og holden, for at anføre alle de Stæder hvor hun var utaalelig; og derfor tilgive man os at vi, for ikke at falde til en kiædsommelig, og maaskee frugtesløs Vidtløftighed, og for ikke at pine dem af vore Læsere som have været vore Medtilskuere og os selv med en fatal Erindring, maae vi lade os nøie med at erindre, disse Ord: »næsten forgaaer Taalmodigheden mig«; man forestille sig denne Mening monotonisk, langsom, kold, hver Stavelse i lige Quantitet; kort, afskyeligt deklameret, og saa heele Rolen ad modum, hører man Jfr. *B.* i dette Stykke. Underligt nok er det at hun ikke lader denne Feil; det mangler ikke paa at hun jo er underrettet nok om den; og dog maae hun have en Grund hvorfor hun næsten gradviis med stærke Skridt forstørrer den; ligger Aarsagen ikke i hendes Taleredskaber (som vi dog ikke kan troe da hun undertiden ikke begaaer denne Feil) maae den enten bestaae i at hun holder denne Deklamation, for virkelig naturlig og smuk, eller at hun af Kaprise til Trods for os ikke vil blive naturlig; skulde hun mene at den sande theatralske Deklamation var den unaturlige og væmmelige saa maae Tilskuerne oppebie en lykkeligere Tid som kan oplyse hende; uagtet at vi just ikke ganske ere overbeviiste om den sidste Aarsags Rigtighed, er denne Tanke dog ikke hos os uden al Grund; man sammenligne de Stykker hvori Feil og aabenbare Feil som ere hende blev lastede af og man see om hun ikke troelig i større Grad har igientaget dem; den Aktion hun gav denne Role med i Fior, kan blandt mange tiene til Beviis; er det derfor hun giorde sine Sager slet, skader hun sig selv; os giør hun ingen anden Fortræd end at hun ennyerer os; og i saa Fald faaer vi laane hende vort Øre til den meeste tyranniske Behandling; der er intet andet for at giøre; Publikum faar Lov at giøre det samme; det har ingen Pibe, altsaa kan intet tvinge hende saavelsom enhver anden Skuespiller der faaer i Sinde at ennyere det, og lade det lide under hans Had til en offentlig Recensent; og vil det ikke laane sit Øre til Pinebænken, maae det stoppe det til.

Hr. Rose spilte sin Role overhovedet temlig vel. For Exemplets Skyld bør vi ikke undlade at anmærke en Feil af Hr. Londeman i Frontins Role, som viiste at den store Skuespiller kan lige saavel undertiden glemme sig selv som den store Digter: Feilen bestod i at han vendte sig om til den urigtige Side naar han seer Fruen staae bag ved Lorances Stoel; vi vide ikke om den monstruese Blyepen, han skrev sit Levnetsløb med, havde Sted i den sande Komedie; i en italiensk Buffe var den taalelig, men her ikke. Hr. Hortulans tusindfold gientagne Ah giorde hele Deklamationen monotonisk. Vore Læser have vel nok af Jomfru Conradis Navn?

ZELOIDE. Tragedie i En Akt, oversadt efter Hr. St. Foixes franske Original.

Man maae ikke ansee denne Tragedie for andet end et tragisk Efterstykke, og altsaa ikke tale paa Karakterenes fuldkomne Udvikling eller andre Vanskeligheder i en stor Tragedie. At Fablen selv er got valgt, at Digteren har sadt sine Personer i gode Situationer, og at han har opnaaet Tragedies Hensigt, som er at sætte Tilskueren i Affekt, og giør han baade frygtende og medlidende, er efter vor Skiønsomhed ligesaa vist som at han ikke har vidst at undgaae Usandsynligheder, (f. Ex. at Orosmin kan selv løse Metrobates Kiæder uhindret af Vagten, at denne gaae uden Aarsag bort) og fleere Feil. Et Spørsmaal kunde det blive om slige tragiske Efterstykker kunde og burde ønskes? Oversættelsen lader sig overhovedet høre.

Hr. Rose spilte Orosmins Role; slet kunne vi ikke sige at han gav sin Role; men om han ikke i Begyndelsen var alt for hidsig vide vi ikke; ikke heller troe vi at han traf altid Naturen.

Jomfru Bøtger var Zeloide; hun haver ikke noget synderligt at bestille i dette Stykke uden at græde og det giorde hun og; en anden Sag er det om hun giorde det naturligt og uaffektert. Hr. Musted spilte den første Scene af Arimants Role ulige bedre end vi havde ventet; og gav han heele Rolen temmelig vel, naar vi undtage den fierde Scene hvor Orosmin trodser ham, thi her var hans Stemme ham utroe; den faldt i det qvikkende, og pibende i Stædet for det tornende. Metrobates Role var Hr. Hortulans, og den blev givet meget vel. Hr. Irgens deklamerte i Araspes Role ganske got. Hr. Hansen spilte Phanes.

Man undre sig ikke over at vi have været meget kort i dette Stykke; det er kuns lidet i sig selv; og uagtet den Aktion det skal give med ikke enda er saa let, var den i Aften saaledes at vi ikke have nødig at opholde os længe ved den.

MÆNDENES SKOELE, Komedie i Tre Akter oversadt efter Hr. Molieres l'Ecole des Maris.

Dette Mesterstykke selv*) og dets overhovedet ypperlige, og i Henseende til visse Scener uforbederlige Forstilling, samt en nye Akteur, som efterlod sig et meget got Haab, maae være den behageligste Gienstand for en theatralsk Recensent; i det ringste kunde vi sige at vi føle en sand Glæde ved at erindre Aktionen i dette Stykke, og vi haabe ogsaa at vi med desdostørre Føie kan udbede os vore Læseres Overbærenhed, om vi skulde blive vidtløftige, da vi troe at de i Almindelighed vil fornøie sig ved at vi have Aarsag at

*) See dramatisk Journal No. [34, 1 Aargang].

rose, og de af dem som have været vore Medtilskuere, have været ligesaa fornøiede som vi selv.

Vi begynde med Hr. Klementin thi vi troe, at vi bør begynde fra den største Akteur, og fra Hovedrolen; til Beviis paa, at Deklamationen var uforbederlig, vil vi af hans hele Role (thi hver Replike i den beviste det) anføre et Par Exempler: strax den første Scene kan tiene til et*) og den tredie i første Akt beviiser ogsaa vor Dom; det Træk han i anden Scene brugte da han rykkede i Isabelle, naar hun betragtede Leonores Stads, er blandt andre et Exempel paa at Theaterspillet var fuldkommen; den tredie Scene i første Akt, og anden i anden Akt bevise at Gestikulationen (det er Ansigtets Kroppens og Armenes Bevægelse) var uforbederlig. Vi have ikke udmærket disse Stæder, men vi have taget de første som ere faldne os ind, da vi ikke kunde sige at noget Stæd blev med Forskiel spilt, thi alle Stæder bleve lige uforbederlig givne. Det er os i to Henseender kiært at Isabelles Role er blevet givet til Madame Knudsen; thi deels blev den mesterlig givet deels ere vi nu forsikrede om at Premierakteurens ulykkelige Hævd paa Premieroler ere ikke mere til paa vor Skueplads; nogle Exempler til Beviis at hun spilte mesterlig: hvor ypperlig var ikke Deklamationen i anden Akts 9 Scene? vi vælge just dette Stæd da det fordrer en Aktrise som skal have en fuldkommen bøielig Stemme, thi Isabelle skal ved den der baade give Valer sin Kierlighed tilkiende, og dog holde Sganarel i den Troe at hun har Afskye for samme Valer; hvor rigtig traf hun ikke i 3 Akts 2 Scene den rette Tone: naar hun opdigter hendes Søsters Giftermaal med Valer? hvor vel traf hun ikke Middelveien imellem den kolde og alt for hidsige Deklamation? den nyelig anførte 9 Sc. i 2 Akt tiener til Beviis paa hendes ypperlige Theaterspil; og overhovedet gik denne Akt og især denne Scene saa uforbederlig, vi aldrig havde seet den bedre given. Den Karakter hun havde valgt at spille sin Role i giør hende Ære saavel som heele Aktionen; man saa Naturen selv og ingen Sted blev man det kunstlede vaer; dette Artificis celare Artem maae en Skuespiller altid have for Øine; han maae vel ved Kunsten giøre sit Spil smuk, men saaledes at man ikke seer den, thi ellers bliver det affektert.

(Resten i næste No.)

*) Den vittige Forandring, med hvilken han moderniserte denne Scene om Mandfolkenes Pynt, giør hans Genie og Smag Ære.

Den Dramatiske Journal.

Anden Aargang.

No. 10. Mandagen d. 14 og Fredagen d. 18 December 1772.

MÆNDENES SKOELE. Komedie i Tre Akter oversadt efter Hr. Molieres l'Ecole des Maris. *(sluttet.)*

Vi haabe at vore Læsere have nok af disse Exempler, for at være overbeviiste om vore Tankers Rigtighed, over disse to fortiente Skuespilleres uforlignelige Aktion i dette Stykke; vi kunne til Overflødighed erindre flere*) men vi ville da blive saa vidtløftige at vi maatte mangle Tiid og Rum til de andre; ja vi skulde end ikke saa stykviis bedømt dem var det ikke for dog eengang at stoppe Munden til paa disse Smaabieffere i Aviserne**) eller rettere for ikke at opvække Mistanke hos vore Læsere at disses ugrundede og ubeviste Hvishvas virkelig havde nogen Grund; de fornuftige af vore Læsere som har været Vidner til Opførelsen af de Stykker vi have bedømt, frygte vi ikke i denne Henseende, da vi ere overbeviiste om at vi have altid talet den nøgne Sandhed, og om vi have feilet i vore Domme da er det foraarsaget af Mangel paa enten Indsigt eller Overlæg, og ingenlunde af nogen skammelig Biehensigt som disse Versehekkere og Smørere have vildet paaløiet os og Publikum, have vi feilet (og det er meget mueligt saalænge en Konstdommer ikke lader af at være Menneske) nu da! hvi vil man ikke give sig den Møie at bevise det? intet var lettere for disse Bieffere, naar de havde en god Sag; de ere formodentlig ogsaa Tilskuere eller i det mindste maae de dog have seet de Skuespillere vi have bedømt, og som ere i deres Tanker partisk bedømte (eller have de ikke selv seet dem er deres

*) Vi kunne f. Ex. erindre dem begge (vi meene Hr. Klementin og Mad. Knudsen) i 2 Akts 3 Scene; Hr. Kl. i samme Akts 2 Scene og 4 Scene; dem begge i samme Akt 7 Scene og fleere ja alle Scener. Man forundre sig i alt dette ikke over, at vi i Henseende til dem forsvare os mod vore Modstandere; Riimsmeden i Adresseavisen (No. 195.) taler om et Par ved Theatret som roses saa frit, og sandt er det, at vi rose dem meest, da de i vore Tanker, meest fortiene det, meest sielden feile, og altid vise blandt alle de andre Skuespillere meest Fliid og Omhyggelighed i deres Spil; maaskee og her have vi Uret men man overbevise os!

**) Hertil regne vi den omtalte Versemager og Væveren om Operaen (No. 19.) den sidste især fortiener at anmærkes, og bede vi ham at han vil sige os hvad han vil have sagt med sit vidtløftige Vaas, (om han ellers selv veed det) vi i det mindste kunne ikke saa lige vide hvad han vil sige: om vor Forbrydelse bestaar i at paastaae at vi ingen italiensk Opera (som ingen fremmet Skuespil) bør have eller hvor i vi have forbrudt os. Dog den stakkels Mand vil være vittig og satirisk ja Manden vil have os til at lee, men han kan ikke, Manden maae pine og krumme sig saa meget som han vil det vil ikke lykkes ham.

Væv aabenbare Løgn) formodentlig maae de og forstaae saa meget af Skuespilkunsten som vi, (og det tiltroe de dem dog vel selv, eller vil have at man skal tiltroe dem) nu hvad hindrer dem da i at giøre fornærmelige Beskyldninger beviiste? kan de ikke da anføre Beviis med Exempler? sige de Steder hvor vi have feilet? enten have de Ret eller ikke; i første Fald ere de Løgnere (thi de sige en Usandhed) og i sidste Fald ere de dumdristige og Folk, som ikke vil troes; som tør paabyrde Publikum urigtige Beskyldninger; som med deres egen Dovenskab fordærver deres Sag om de end havde Ret; See fra hvad Side man vil end ansee dette kan ingen fortænke os i at vi foragte disses Sladder; og det er kuns egentlig for dem af vore Læsere, som ikke have seet de bedømte Skuespillere, at vi giøre dette Forsvar; vil derimod nogen anden forsynet med Beviis, tagne af den paa Naturen grundede Theorie i Skuespilkunsten, modsige os, angive de Steder vi have feilet; han skal da være os kierkommen; vi besidde ikke, vi have Væmmelse og Afskye for dum Selvtillid og Stolthed, altsaa troe vi gierne, at vi kan have feilet i vore Domme; det vil da koste os meget liden Selvfornægtelse at tilstaae at vi har Uret; slig en Modstander vil vi med aabne Arme modtage; vi vil fryde os ved at kunne faae Leilighed at udvikle vore Tanker (om Grunden til den mistænkte Forseelse skulde ligge i Udtrykket) for en oplyst Mand og aldrig skamme os ved at tilstaae at vi ikke ere ufeilbare; det dummeste et Menneske kan tænke om sig selv, eller paastaae af andre! — men vi holde op og begive os til Sagen: Valers Role var i Aften givet til en ung Skuespiller ved Navn Holberg (et stort lovende Navn!) som første Gang giorde Prøve og ved den efterlod sig hos os et meget fordeelagtigt Haab; endeel af de naturlige Egenskaber som fordres hos en Skuespiller der med Sandsynlighed skal spille Elskerens Role, har han efter det Begreb vi have; en temmelig smuk Skabning og et Ansiigt som naturligt tager mod adskillige Forandringer, mangler han ikke; hans Mæle er just ikke i vore Øren det behagligste; noget stemt og dunkelt har det hos sig naar han vil løfte Tonen (f. E. 1 Akts 3 og 4 Scene i Begyndelsen 2 Akts 5 Scene o. fl.) men ubehageligt er det just ikke, og denne anmærkede Feil troe vi vist kan forandres*); og vil dette skee, som man dog har Exempel paa, tør vi med Føie (naar han vil vedblive som han har begyndt) ønske vor Skueplads til Lykke med ham; dette kunde være nok sagt om ham for denne Gang, dersom han ved sin Aktion ikke havde givet os Leilighed at sige meget godt om ham i Henseende til hans Anstand, hans Gestikulation og Deklamation og den Indsigt han mange Stæder viiste, han havde i sin Role; til Beviis paa det sidste tiener hans hele Spil, det forestilte just det Forfatteren vil have, den sande Kontrast til Sganarell; at Deklamationen**) var mange Stæder rigtig, og at

*) Han maae for Alting (og det staar i hans Magt) forandre sin Dialekt; vi mærkede den især i de Ord, »paastaae, maae« og flere hvor han udtalte aa som o.

**) Vi roese her Hr. Holbergs Deklamation for saa vidt han gav de rette Ord sin behørige Tone; efter deres Meening, men ikke for saa vidt at hans Mæle derved var behagelig; det er ingen Modsigelse at deklamere rigtig og have et dunkelt Mæle, thi et slet Mæle kan gierne tage mod Modulationer uden derfor at være klart; men fuldkommen behagelig og rigtig kan det ikke være.

han havde studeret den beviiser blandt andre den 7 Scene i 3 Akt; hans Anstand og Gestikulation var overhovedet meget god f. E. 1 Akts 3 Scene ja endog den mesterlige Scene i 2 Akt giorde han godt; et lykkeligt Indfald var det af ham at han ikke tog sin Hat som han taber da han kyste Isabelles Haand. Hr. Hortulan gav sin Role ganske vel; Hr. Hansen var ulige bedre end ellers; og hvorfor? fordi han var naturligere; dersom han og andre Begyndere i lystige Roler vil tænke at blive taalelige, maa de gaae denne Vei; det er: de maae først lære at deklamere og gestikulere naturligt, og ikke strax giøre sig lystige. Vi vide ikke hvorfor Jfr. Fogh pludred saa meget; hun maae lade denne Feil da man ikke kan forstaae hende. Jfr. Conradi var Lisette — cætera qvis nescit?

Af alt dette vi have sagt lader det sig meget let slutte, at vi overhovedet har været meget fornøiede med dette Stykkes Opførelse; vi troe og at vi have anført Grunden til vor Fornøielse; skulde man end forlange mere af os kan man erindre sig hvor ypperlig Hr. Klementin med Hr. Hortulan havde studeret at fylde det tomme i Begyndelsen af første Akts anden Scene, og med hvad for studeret et Theaterspil Madame Knudsen med Jomfru Fogh opfyldte det samme Lacunum midt i samme Scene; naar man ret studerer denne Scene, maae man strax indsee Vanskeligheden der er ved at undgaae Tomhed i Scenerne og Usandsynlighed.

DET ARABISKE PULVER Komedie i En Akt, af Hr. Baron Holberg.

Man kan i vore Tanker ligesaalidet regne dette Stykke til et af Holbergs beste Stykker, som man kan fradømme det alt Interesse paa Theatret, og giøre det slet; hvor ypperlig f. E. er ikke Moralen? hvor megen saltet Satire indeholder ikke den første Scene? hvor god er ikke Situationen i 13 Scene? m. m.

Hr. Klementin gav Polidors Role som ikke just fordrede en Akteur af hans Talenter. Hr. Ørsted spilte Oldfux temmelig vel; Hr. Hortulan var Andreas; Rolen siger ikke meget. Hr. Londeman gav Jødens Role ypperlig og uden at chargere som er meget vanskeligt at undgaae i en Jøderole. Hr. Bech var i Henriks Role, og gav den ulige bedre end han pleier; det er os dog kiært at han engang vil aabne sine Øine; Aarsagen hvorfor han før er blevet saa væmmelig er uden Tvivl den, at han vilde være en Londeman; men den Vei han tog var just de som aldrig giør noget af ham; han søge at efterligne denne store Mand i at blive naturlig; hans høistkomiske Ansigt, Anstand, Deklamation og Gestikulation, naaer hverken Hr. Bech eller nogen af hans Talenter, hvor meget de end spile Øine og fordreie Ansigtet, hvor meget de end brøle og qvække, hvor meget de end vriide og vende deres Krop, hopper og springer; kort hvor meget de end ved Grimasser søge det. Til Beviis paa at han mange Steder (saa vidt det var ham mueligt) var naturlig tiener den 3 Scene. Madam Bech var Pernille vidste ikke heller Rolen i Aften; at hun spilte slet

og i ingen Henseende var bedre end sidst tale vi ikke om; et stort lovede Haab! Af de andre vil vi kuns tale om Hr. Irgens som giorde sin Role meget vel, og Hr. Holberg som udtalte sin Replike i sidste Scene meget vel. Hr. Prinsløv og Statisten som var Poet burde ladet den bagvendte Kompliment blive borte.

Den Dramatiſke Journal.

Anden Aargang.

No. 11. Fredagen d. 18, Onsdagen d. 23, Mandagen d. 28 og Onsdagen d. 30 December 1772.

DEN KIERLIGE KONE, Komedie i Tre Akter, oversat efter Hr. Goldonis la Moglia Amorosa.

Vi ville ikke indlade os i en vidtløftig Kritik om dette Stykke, som i vore Tanker er et af Goldonis beste Stykker, som efter vor Skiønsomhed har mange fortreffelige Situationer, hvis Fabel og Karakterer ere meget interessante, og som har ligesaa mange gode Egenskaber, som det paa den anden Side ikke aldeles passer sig til vor Nations Sæder; vi haabe ikke at vi have nødig at gotgiøre dette. Den gemeene og uanstændige Tone Goldoni lader alle sine Personer, (Herrerne og Tienerne) tale i, skikker sig ikke hos os, skiønt Tænkemaaden maaskee ikke er saa ualmindelig. Hans Hofmænd (Philemon og Polidor) ere, (som fast i alle hans Stykker,) Snyltegiester, hvilket ikke heller passer sig paa vor Nation, skiønt der iblant dem ogsaa kan være fornemme Lediggiængere, og maaskee baade den Deel af det som Aristoteles i et Drame kalder Kalastastis, (hos Romerne Status,) og Katastrophen (eller og λυσις,) ogsaa ganske er upassende paa vor Nation; dog ville vi her med ikke have dette Stykke forskrevet fra vor Skueplads, da vi dermed maatte forskrive fast de fleste fremmede Stykker, (og altsaa de fleste vi have,) og den kierlige Kone paa den anden Side har saa megen Interesse paa Theatret. Vi forbigaae, at Stædets Eenhed er ikke iagtaget; Konstdommerne er i denne Punkt ikke blevne ganske eenige, hvad dette Stykke angaaer, da maa man erindre sig, at det er en italiensk Komposition.

Oversættelsen er, (saa vidt vi vide,) ikke trykt; den lader ikke til at være slet. Med Rolernes Uddeeling ere vi i alle Poster ikke eenige med Inspekteuren Hr. Hvas; vi troe hverken at Hieronimus's eller Lucilies eller Polidors Roler vare med Smag og Omhyggelighed nok omdeelte. Jomfru Fogh har ikke Stemmen, og mindre Ansigtet til Lucilias Role; Hr. Hortulan har hverken Positur eller noget andet, som sandsynlig kan giøre ham til en spradende Hofmand, og

Hr. Clementin har heller ikke Talenter til slige gamle Mænds Roler, som har rørende Steder. Naar vi havde uddeelt Rolerne i dette Stykke, havde Mad. Knudsen blevet den kierlige Kone, og Jfr. Bøtger Baronesse Lucilia, (eller om den theatralske Rangforordning endelig skulde iagttages, Jfr. *B.* da beholde sin Role, og Mad. K. spille Baronessens,) Hr. Hortulan have Hieronimus's, og en af de Herrer Holberg og Irgens Polidors Role. Vi overlade denne Erindring til Inspekteurens nøiere Overvejelse til dette Stykke spilles igien; han prøve denne Forandring, og vi vedde, at disse Roler skal i alle Henseender vinde meget. Men til Sagen:

Hr. Rose spilte efter vor Skiønsomhed fortreffelig, om ikke uforbederlig; vi ville kun erindre ham i 3die Akt, og især da Pernille kom ind, og sagde ham, at hans Kone endelig maatte tale med ham. Vi kan ikke glemme den ypperlig Tone han svarede hende i, det Ansigt han i dette græsselige Øieblik havde, som bringer ham fast til Fortvivlelse, ved det han troer, at hans Kone maa have drukket den Gift, som han havde tillavet hende; i paafølgende Scener arbeydede hans Ansigt hele Veien ogsaa fortreffelig, og dette Navn troe vi med Føie at kunne give hele Aktionen. Det som Jomfru Bøtger i vore Tanker giorde best, var i den første Akt, hvor hun i Deklamationen baade viste Koldsindighed mod Philemon og Polidor, og den Gelassenhed hendes Roles Karakter udfordrede, men for Resten ennyerte hun os meget, f. Ex. da hun taler med Baronessen i 2den Akt, og især da Knuden er opløst, bleve vi iiskolde ved hendes kolde og langslæbende Monotonie, da vi ellers brændte ved Læsningen. Naar vi undtage den Skiødesløshed Jfr. Fogh begik med sin Udeblivelse, som lod Theatret tomt, og naar vi overveie, at hun ikke eier et Talent til sin Role, kunne man være fornøiet med hende om det er mueligt at biefalde en Skuespiller som netop er i sin urette Role. At Hr. Hortulan ikke gefaldt, var ikke hans men Rolens Skyld. Hr. Musted var Philemon, og i sin rette Role. Hr. Clementin var i en øm og følende Faders Role, og gefaldt altsaa ikke meget. Haagens Role kunde ikke blive bedre given end Hr. Londeman spilte den. Hr. Hansen var Henrik, Hr. Bech Corfitz, Hr. Ørsted Troels, Hr. Prinsløv Lucul, og Mad. Hallesen Lisette, som endda var taalelig.

HENRIK DEN FIERDES JAGT, Komedie i Tre Akter, oversat efter Hr. Collees la Partie de Chasse de Henri IV. Yverdon 1764, 8. *stor 140 S.*

Uagtet at vi i den Tanke at see den politiske Kandestøber, kom i Skuespilhuset, og uagtet at dette Stykke for ganske nylig er bleven opført, fornøiede vi os dog overmaade, da Aktionen overhovedet var meget god. Hr. Rose var i Aften efter vor Skiønsomhed meget mindre stiv i første Akt, end sidst, uagtet vi ikke kan sige, at han altid gefaldt, og eller at han altid ved sin Aktion overbeviiste os om, at han havde det rette Begreb om sin Role; vi ville oplyse det ved

et Exempel, som vi tage af Deklamationen; det er, naar han svarer Sully: »men de skulle aldrig have foraarsaget nogle (grumme Virk»ninger,) dersom I slemme Menneske havde villet aabne eders Hierte »for mig, o. s. v.« Disse Ord troe vi ikke han gav sin rette Tone, han udtalte dem med samme fortørnede Tone, som han, naar han i samme Scene er bleven overbeviist om Sullys Retfærdighed, siger: »de grumme Mennesker, hvor har de ikke bedraget mig«. Om det nu aldrig stod i den franske Original, at han skulde deklamere denne Replike med den største Følelse, (avec la plus grande vivacité de sentiment,) burde han, naar han ret havde studeret sin Karakter og Replike, deklameret den med Følelse, men i den naturlige, venskabsfulde og ømme Tone. De øvrige Akter spilte han efter vor Skiønsomhed fortreflig. Hr. Londeman spilte fortreflig i Aften; thi han vidste sin Role, det eneste som ellers giør at han ikke altid gefalder saa meget som hans uforlignelige Aktion fortiener; at han i sidste Akts sidste Scene kom for tilig med sin Glæde, over Kongens Gave til hans Karen, vil vi ikke tale om, da det deels var det eneste Sted han feilede, deels da han ikke kan høre vel. Om de andre behøve vi kun at sige, at de overhovedet spilte som sædvanlig, det er, Hr. Ørsted og Mad. Knudsen fortreflig, Hr. Musted temmelig vel, Jfr. Fogh saa saa, Hr. Irgens endnu bedre end sidst, og Hr. Hortulan*) maadelig. Den Feil vi i No. 5 af vor Journal for i Aar erindrede, som blev begaaet i 2den Akts ottende Scene, blev meget got ændret i Aften; thi Hr. Prinsløv giorde Touren længer end sidst, og, medens Sully taler om sin Bekymring for Kongen, igientog han de Ord: »her her er Veien,« hvorved at denne Tour blev ulige bedre giort end den pleier. At de rette Lofter i Aften ikke saaes i 3die Akt, kan undskyldes, da Stykket uformodentlig blev opført, men ikke at Kouliserne efter 3die Akts Begyndelse bleve forandrede.

*DET AFTVUNGNE SAMTYKKE, Komedie i En Akt, oversat efter Hr. Merville*s le Consentement forcè.

Dette Stykke er i vore Tanker meget kiedsommelig, da det mangler Situationer og fast ikke indeholder andet end den tørre Morale, og altsaa har ingen Arbeide for Skuespillerne, uden hvilket intet Stykke kan interessere paa Theatret. Om Aktionen kan der altsaa ikke blive meget at sige. Jfr. Bøtger var Clarisse, hvis Role hun i Førstningen deklamerte got, men siden faldt hun i sin sædvanlige gamle Monotonie. Hr. Clementin spilte best; det Coup de Theatre at han lod sin Hat og Stok falde, maa han en anden Gang forandre, da slige Coups kun giør sin Virkning for engang. Hr. Roses Role siger ikke meget. Hr. Hortulans Role er endnu af mindre Betydenhed. Mad. Halesen var Lissette. Stykket blev opført i Fior, hvorom vi da sagde vore Tanker.

*) Spørsmaal om Marqvis Conchinys Role ei en anden Gang kunde gives til Hr. Holberg, og Hr. Clementins til Hr. Hortulan?

DEN POLITISKE KANDESTØBER, Komedie i Fem Akter, af Hr. Baron Holberg.

Hvorvidt dette Stykke har Ret til det store Biefald det altid faaer, og hvorvidt det fortiener Navn af et Mesterstykke, behøve vi ikke at bestemme; det bliver alt for ofte søgt, baade af Kienderen og Liebhaveren til det skulde behøves at bevises, at den politiske Kandestøber er et ypperlig Stykke, og et national Stykke; dette idelige Tilløb som det haver, er et uomstødeligt Beviis paa, at de deri revsede Sæder og Daarligheder ikke ere af Moden her; hvorved hele Antiholbergianernes Sætning ganske kuldkastes, som paastaaer, at vore fine og oplyste Tider ikke ere passende til de Holbergske Sæder. Dog, hvad ville vi tale mere i en soleklar Sag?

Vi kunne med Sandhed sige, at vi i Aften fornøiede os tilfulde; vel sandt alle Roler bleve ikke lige got givne, men de tvende Hoved-Roler allene bleve saa ypperlig og fortreffelig forestillede af en Clementin og en Londeman, at vi, om end det øvrige af Aktionen aldrig havde været saa slet, endda troede os at have faaet Skiel for den Tid og Udgift vi anvendte i Skuespilhuset i Aften. For at gotgiøre, at vi vare fornøiede, vil vi af deres Aktion anføre nogle Exempler, og begynde med Hr. Clementin: I 3die Akts tredie Scene anvendte han en komisk Finhed i Deklamationen, som paa dette Sted giorde saavel paa os, som og paa Publikum en meget ønskelig Virkning, ved det at han lod Stemmen fra den høitidelige og stolte Tone, hvormed han siger: »Borgemesters Frue maa ikke tænke paa at hævne »den Uret som er vederfaret hende,« ganske falde med det Ord: »som »Kandestøber Kone«. At Hr. Clementin havde studeret sin Role ret, og at han udførte den som den burde spilles, beviser hvert et Træk i hans Aktion. Hvad vil vel Holberg have forestillet andet ved sin politiske Kandestøber, end en indbildt politisk Borger, som endog medfører sine nedrige Sæder i Borgermesterstanden? og forestilte Hr. Cl. ikke denne naragtige Borger med den sandeste Aktion? havde han ikke, endog medens han var Kandestøber, den indbildte og vise Mine og Ansigt, f. Ex. 1 Akts 4de Scene og 2 Akts 3die Scene? udtrykke hans Ansigt, hele Anstand og Deklamation, ikke denne indbildte Indsigt, endnu i en større Grad i femte Akts 2den Scene? Var det Træk at han med Fingerne snød sin Næse, i 4de Akts fierde Scene ikke got anbragt? Herman staaer fuld af Indbildninger og vil lære sin Kone Levemaaden, formaner hende, at ingen af de gamle Kandestøbernykker maa blive tilbage, beder hende speile sig i ham, som ikke skal beholde nogle af de gamle Levninger tilbage, og i det samme snyder han Næsen med Fingeren. Man kalde gierne, om man vil, dette Træk gemeent, ja, man nævne det et af de væmmelige Træk som vi rose; det er lige meget, saa længe at det er en Skuespillers Pligt at spille Rolen som Forfatteren og Naturen vil have det, saa længe bliver dette og slige Træk en Fiinhed og et passende og got Træk, for alting, da Hr. Cl. forbedrede det, ved at tage sig ofte til Næsen. Vi kunde her holde op med Hr. *Cl.*, at tale om den 5te Akts 5 Scene som han giorde uforlignelig kunne vi ikke undlade, thi dersom denne Scene især ikke blev givet af en Clementin, som med sit Ansigt kan giøre det fortreffeligste stumme Spil, (le jeu muet,)

maatte den blive kiedsommelig; vi vædde, at enhver som saae ham her, kunde læse sig til alt hvad han tænkte. Hr. Londeman behøve vi kun at nævne, det Theaterspil han udgiorde med Hr. Clementin i 2den Akt da han lod Piberne falde, var meget got og blev end engang bedre givet end i Fior, ved det at Hr. Cl. tog Stilkene og slog ham i Hovedet. Af de andre vil vi kun anføre Mad. Bech som vidste sin Role i Aften, og spilte det beste vi endnu have seet hende, og Hr. Irgens som gav Sanderus's Role temmelig vel i Aften.

JULESTUEN. Komedie i En Akt, af Hr. Baron Holberg.

Megen stor Fornøielse kan vi ikke sige at vi har høstet af dette Stykkes*) Forestilning, især da den interessanteste Person (som i vore Øine er Skolemesteren,) blev ikke mere forestillet af Hr. Londeman. Vi kan ikke indsee anden Aarsag til at den er givet til Hr. Bech, end at Hr. Londemands Kræfter ikke tillode ham at spille den selv. Det er Skade, tager man en Londeman bort af Holbergs Komedier, maa de endelig tabe sig. Hvad Hr. Bechs**) Aktion angaaer, da er der noget at rose i den, men, som altid hos ham, mere at laste; det vi rose ham for er, at han i 5te Scene paatog sig den pedantiske Anstand; men at han i samme Scene fordreiede Øine og Ansigt, at han, efter at han havde examineret Børnene, forlod sin Karakter, og i Julelegen agerede Liparini, og at han endelig havde taget sig den urimelige Paryk***), som kuns passer sig i Bufferne, see, dette er han at dadle for. Vi forbiegaae at hans Deklamation slet ikke passede sig til hans Anstand, da det er hans Mæles Skyld. Man seer let heraf hvormeget Rolen havde tabt ved denne Ombytning; i det ringeste savnede vi en Londeman, især hvor han reciterer Versene. Om Jfr. Bøtger vil vi kun sige, at hun stødte forskrækkelig an i sin Role, at hun spilte den ellers skiødesløs, ved f. Ex. ofte at laane sine Øine til Logerne, skienke vi hende, uagtet de have slet intet der at bestille. Hr. Holberg havde Leanders Role; vi have ikke endnu fornummet nogen Forbedring i hans Dialekt og Stemme; vi anmærker det ikke for at chicanere, men fordi det er saa i sig selv, og for at forandre den; hvad Gestikulationen angaaer, da var den meget god; dersom han vendte sig af med den affekterte og hyppige Kastning med Nakken, og Hævelse paa Tæerne var det ikke af Veien; den Forseelse at han i sidste Scene faldt paa Gulvet, da han slap Hieronimus, maa han en anden Gang ikke begaae, og en Forseelse er det, da han dermed giør det usansynligt, at han kan undløbe Vægterne. Madam

*) See den dramatiske Journal for forrige Aar No. 23.

**) Hans sidste Galimathias kan han selv henføre til de Bieffere vi i No. 10. talte om.

***) Vi vide ikke om Skuespillerne selv maa klæde sig efter egen Kaprise, eller om Inspekteuren eller nogen anden har Opsigt der med; men dette vide vi, at det ikke burde taales eller tillades en Skuespiller at vanskabe sig med Karrikaturdragter.

Bech var Pernille, hun spilte saaledes i vore Tanker, at hun slukte det smule Haab som hun i Kandestøberen kundet opvække hos os; hendes Stemme bliver ikke bedre; og bliver det som det er, saa Vee! Pernillerollen og Publikum, om hun bliver antaget! — Vi behøve kun at nævne Hr. Clementin i sin, og Hr. Hortulan i sin gamle Role, for at sige, at de bleve ypperlig spilte.

VIINHØSTEN, en Balet.

Man maa ikke ansee denne Ballet (om den bør hedde saaledes,) med kritiske Øine, altsaa ikke spørge om Handlingen om Pantomimens Betydning, men lukke Øinene for al Natur og Kunst, og blot føde dem med Dands, og Øret med Musik. Hvad Exekutionen af Dandsen angaaer, da behøve vi vel kun at nævne Hr. Barch, for at sige vore Læsere, at han giorde sine Sager fortreffelig; hans Dandserinde var i denne Balet Mad. Adriani; vi have ogsaa sagt meget lidet Got om hende, naar man veed at hun dandsede; det bliver altsaa ufornødent at sige, at hun er ikke taktfast, at hun dandser som oftest meget dovent; kort, at hun, endog af Nødvendighed, dandser meget slet; hendes Pantomime (den komiske nemlig,) er ikke slet, men det udgiør ligesaa lidet en habil Dandserinde som uanstændige Vendinger, og maa hun være forsikkret om, at Publikum, uagtet det biefalder dem, naar de ere uomgiengelige, ikke taaler dem hos hende, som ved hver Vending blotter sig ligesaa meget, som naar en Paccini en Kokki og flere, springe saaledes, at de ikke kan undgaae denne virkelige Uanstændighed; i saa Fald biefalder Dandserinden ikke, fordi hun blotter sig, men fordi hun giør slige stærke Spring, som nødvendig maa foraarsage det. Hr. Svarts og Jfr. Knudsen den ældre, dandsede og en Pas des Deux, og i vore Tanker dandsede ypperlig, og er især Hr. Sv. al den Opmuntring værd Publikum giver ham, og atter et Beviis paa, at Dannemark kan og frembringe gode Subjekter i denne Kunst, naar de kun undervises. Denne Balet er ikke allene blevet lidet biefaldet, men Publikum har endog trampet af den og Madam Adrianis Dands, uagtet at Misfornøielsen var høist billig, troe vi ikke at den burde vises, vi have aldrig (see den Dram. Journ. for forrige Aar No. 3, 6 og 18.) billiget den offentlige Mishag, da den vilde føde flere slette end gode Frugter af sig. Blev een engang med Rette udpebet eller udtrampet, blev han vist anden Aften biefaldet, og et andet Partie udpeeb den, som endog med Rette blev biefaldet. Piben vilde da tabe sin Virkning som Kladsken har tabt sin; men fordi vi ikke troe Piben at være tienlig; troe vi ikke at en usel og af Traadsighed slet Aktion og Dands er en god, og ikke fortiente Pibens Lyd, fordi den ikke kan og bør for Roligheds Skyld have den.

Den Dramatiſke Journal.

Anden Aargang.

No. 12. Mandagen d. 4 og Onsdagen d. 6 Januari 1773.

DON RANUDO ELLER HOFFÆRDIGHED OG FATTIGDOM, Komedie i Fem Akter, af Hr. Baron Holberg.

Konstdommerne have længe tvistet om hvad Art af Laster Komedien burde revse, eller rettere, om enten Skrøbeligheder eller Laster burde revses i Komedien? Nogle have meent, at det var Komediens Øiemeed at giøre Lasten afskyelig og derved forhadt, men andre have været af den Tanke, at de blotte Skrøbeligheder burde allene være udsat for den komiske Satire. Hvad os angaaer, da have vi altid været af den sidste Tanke, og tillige troet, at naar aabenbare Laster bleve giorte latterlige, de da burde forestilles og males med saa latterlige Nuancer, at Tilskueren loe kuns af dem som Skrøbeligheder, thi vi have aldrig kundet forestillet os, at den nøgne og afskyelige Last og Udyd nogen Tid kan opvække Latter; den menneskelige Retfærdighed, som endog er det sletteste Menneske egen, troer vi, maa væmmes ved den nøgne den sorte Last. Vi troe altsaa aldrig f. Ex. at den aabenbare Skinhellige*), som under Religionens og Dydens Maske er en Bedrager og Forfører, kan opvække nogen Latter, i det minste hos et Menneske af god Tænkemaade. Man vil vel sige os: mon Molieres l'Avare ikke opvækker Latter? Vi svare jo, men fordi han viser sin Gierrighed og urimelige Paaholdenhed i saa urimelige ubetydelige Ting, fordi Digteren har udviklet hans Karakter, ved at male den latterlig, og sat ham altid i latterlige Situationer; saaledes f. E. skoggerleer man af Harpagons Gnieragtighed, naar han slukker det ene Lys o. s. v., men havde Digteren fra den rette sorte Side afmalet ham, vilde vi blot hade og afskye Harpagon, naar vi nu leer af ham; Tilskueren kunde da ikke faae Lov at abstrahere det ubehagelige i Karakteren, som nu, da han fast aldrig faaer ret Leilighed til at see ham fra hans sorteste Side. Blandt de Daarligheder, (man kalde dem nu Laster eller Skrøbeligheder, og hvad man vil), som Komediens Satire bør revse, er i vore Tanker Stolthed, og for alting naar den er samlet med Armod. Stolthed i og for sig selv er altid en af de Laster som snarere fortiener Medynk end Foragt og Had, især naar den er som Don Ranudos; naar Philosophen med kolt Blod anseer den arme Stolte, ynker han ham, og Tilskueren der seer ham fra den latterlige Side, baade ynker og udleer ham.

*) Man tilgive os, at vi ikke kan lee af Molieres Tartuf, vi indsee heel vel dets Skiønheder, og altid have vi troet at Hensigten er lige saa ypperlig som hele Stykket; men tillige meene vi, at Tartuf selv ikke kan og bør opvække nogen Latter, men Afskye og Had; og troe vi ikke at disse sidste Sætninger kan bestaae med den gottende Latter, som man vil have i Komedien.

Hvad Karekteren i dette Stykke angaaer, da kan det neppe nægtes at den er meget original og got tegnet; en anden Sag er det, om Sæderne er ganske nationale, og hele Stykket ikke er noget farceagtigt*). Vi vil ikke ganske paatage os at forsvare det, men vi tør sige, at det i andre Henseender har mange ypperlige Steder. Videre vil vi ikke tale om Stykket selv, men begynde paa Aktionen:

At Don Ranudo overhovedet vil ikke holde Tilskueren i det samme Lune som det holder Læseren, kommer efter vor Skiønsomhed, baade deraf at det i sig selv har ikke mange gode theatralske Situationer, (som dog interessere meest paa Skuepladsen,) og at Hovedpersonernes Roler ikke understøttes af beqvemme Skuespillere; at Hr. Hortulan ikke passer sig til Don Ranudos Role er ikke hans Skyld, da han har ikke Positur eller Ansigt eller Anstand til den, men at han under Aktionen ikke kunde holde sine Muskler saaledes i Tomme, at han derved ikke kunde tvinge sin Latter, er han at dadle for; vi ville ikke tale om, at det er uanstændigt af Skuespilleren at han leer naar han ikke skal lee, men det er en virkelig Feil: Illusionen forstyrredes ganske, ved det at han loe, og derved gik ganske ud af Karakteren. Madame Hallesen var Donna Olympia. Hr. Musted **) var Gonzalo; Jfr. Bøtger Isabelle og Jfr. Fogh Donna Maria, alle Roler som ikke sige meget. Hr. Londeman var Pedro, og uagtet Hukommelsen slog ham meget Feil, blev dog Rolen ypperlig given. Vi ønskede, at vi med god Samvittighed kunde sige det samme om Leonores Role, men den faldt i Mad. Bechs Hænder, og hun sparede ikke at giøre den vemmelig; vi beklage just denne Role, da det meste latterlige af Stykket ikke allene blev fordærvet, men endog gik reent bort, da vi ikke engang ret kunde forstaae hende. Hr. Ørsted var Gusman, saa vel som han giorde Betientens og Bondens Role, (tredie Akts 3 og 10 Sc.) og passede til den, saa lidet behagede han i Gusmans, og vide vi ikke heller om han burde have den. Hr. Clementin var Tolken, Hr. Hansen Notarius. Saa meget vi loe ved Læsningen, i 5te Akts fierde Scene, af Hofnarrens Reisebeskrivelse med Gusman, saa lidet indtog den os paa Skuepladsen, hvad enten det var Scenens eller Akteurenes Skyld, vide vi ikke. Et Spørsmaal om Dragterne, tillade man os, inden vi slutte: Det bliver om Don Ranudo og Pedro burde klædes i spansk Dragt? eller om det ikke burde være danske, da Gusmans og de andres ere det?

*) Det kunde dog maaskee undskyldes, at Holberg har sadt Scenen i Spanien, og giort Hovedkaraktererne til spanske, da han paa den anden Side har giort dem saa nationale som mueligt, og Holberg har ventelig havt sine tilstrækkelige Aarsager hvorfor han ikke har turdet giøre dem ganske danske.

**) En Feil var det af Hr. Musted, at han ikke udsang de abysyniske Ord han talte; havde han studeret Udtolkerens Role, havde han blevet vaer at han burde synge.

SKAPINS SKALKESTYKKER, Komedie i Tre Akter, oversat efter Molieres les Fourberies de Scapin.

Dette i vore Tanker meget interessante Stykke, saae vi i Aften tilligemed en nye Opera*), og saae det med den Fornøielse man nødvendigviis maae have, naar Molieres Stykker blive spillede af en Clementin og en Londeman; og alle de Stæder Hr. *Cl.* (i vore og andre Enfoldiges Øine, som holde ham for en stor Skuespiller,) giorde sine Sager ypperlig, vil vi anføre til Exempel anden Akts siette Scene, hvor Sylvester forklædt kommer ind, og truer at han vil stikke Argante ihiel, fordi han vil bryde hans Søns Ægteskab med hans Søster Hyacinthe; hvor naturlig skielvede han ikke da? Vi udmærke just dette Sted, da det i vore Tanker er det vanskeligste at give naturligt, og undgaae at chargere. At Hr. Londeman var Skapin, veed uden Tvivl enhver, og tillige at den Role faldt just i sine rette Hænder; kun det var Skade, at hans Bryst ikke tillod ham at give den skiønt farceagtige dog høistkomiske anden Scene**) i tredie Akt heel og holden. Hr. Hortulan spilte Gerontes Role meget vel. Octavs Role som Hr. Musted***) spilte i Fior, var i Aften givet til Hr. Holberg; hvad Gestikulationen angik, da kunde den, paa de Feil nær vi i sidste Nommer lastede ham af, gierne gaae an; men om Deklamationen kunde vi ikke sige det samme; vi tale nu ikke om hans Stemme, som maaskee kan forandre sig, men om Deklamationen selv, eller Brugen af Stemmen; den var i vore Øren meget monotonisk og alt for seen, til Exempel kan første Akts 2den Scene tiene; han maa for alting undgaae Monotonien i Deklamationen. Behøve vi vel at bevise dette? behøve vi vel at sige, at det er unaturligt at tale alt hvad man taler i en Tone, uden en naturlig Afvexling, Stigen og Fald af Tonen, efter Talens Indhold? eller behøve vi at bevise, at en Skuespiller skal efterligne Naturen? — Hr. Irgens spilte i vore Tanker Leanders Role ikke allene ulige bedre end sidst, men endog ganske got; bedre vilde han have været om hans Stilning havde været bedre, men for Deklamationens Skyld rose vi ham. Jomfru Bøtger spilte Hortenses Role i Florentineren, og ikke Zerbinettes i Aften; Hun selv, hendes og vor Publikum maa dømme, om den burde gives saaledes. Jfr. Fogh var Hyacinte. Hr. Hansen Carle.

*) Den heder l'Isola disabitata, vi bedømme den ikke, og altsaa bliver hverken den Sottise med Indianerne som kom ind og dandsede i Baleten, eller nogen anden omtalt i vor Journal. Da vi saae Indianere paa den ubeboede Øe, indfaldt os Robinson Cruses ubehagelige Giester, de fæle Kannibaler, som forstyrrede saa ofte hans ubeboede Øe.

**) Det er her at Geronte er i Sækken.

***) See den dramatiske Journal for forrige Aar No. 36.

Den Dramatiske Journal.

Anden Aargang.

No. 13. ONSDAG D. 13 FREDAG D. 15 OG ONSDAG D. 20 JANUARI 1773.

ZAYRE Tragedie i Fem Akter af Hr. Voltaire, oversadt af Hr. B. Joh. Lodde. Kiøbh. 1766. 8 stor 88 S.

Det er ikke uden al Frygt vi vove at sige vore Tanker om Zayre, som den er i sig selv, da vi maa befrygte os for at blive holte for formastelige og uvidende som kan sige at Zayre har sine Hovedfeil; men det maa ikke hielpe; man skiælde, skrive Paskviller i Aviserne, kort man føre sig saa pøbelagtig op som man vil; det skal altsammen ikke kunde holde os fra at sige den Sandhed som enhver oplyst selv maa føle, at Stykket har sine Feil og er uagtet dets unægtelige Skiønheder nær ikke er det Mesterstykke vore Kritikastre vil giøre det til; — da vi forlange ligesaa lidet at være troede paa vore blote Ord som vi lade os forstyrre af vore krybende Modstanders Bieffen, vil vi bevise hvad vi sige og saa overlade det sande (altsaa ikke enhver Klub) Publikum at dømme om Sandhed eller Usandhed, Oplysning eller Enthusiasme taler for os eller ikke. Vi begynde med Stykket selv:

Man behøver i vore Tanker ligesaa lidet at have læst Lessings*) Dom over Zayre, for at indsee dets Feil, da han ikke har talt om dem alle, og man uden det gierne kan indsee dem, som man har nødig, for at indsee dets Skiønheder at have læst Forfatternes egen Lovtale over det i hans Epitre didicatoire a Monsieur Fakener. Ikke destomindre vil vi baade igientage de Feil Lessing har omtalt i anførte Skrift og tale om dem som vi troe os at have fundet. En af de vigtigste Feil man haver forekastet Voltaire i dette Stykke er denne at han har ganske skabt sin Orosman, eller tegnet ham saaledes at man ved at tænke paa ham ikke kan tænke en tyrkisk Sultan men en galant Franskmand; man har i vore Tanker stor Ret i dette; det er Digternes yderste Pligt at anbringe og tegne sine Karakterer saaledes at Læseren og Tilskueren kan troe dem, holde dem for sande og; hvor er det mueligt at samle en tyrkisk Keisers Begreb med en forliebt Franskmand? hvor er det mueligt at tænke en Orosman uden Polygamie, en stolt tyrkisk Seierherre fornægte sin Tænkemaade sin væsentlige Tænkemaade blot for et par smukke Øines Skyld? giøre en Slavinde til Sultaninde? er dette vel sandsynligt? nei vi holde for at Hr. v. Voltaire heri har ganske feilet saalænge det er og bliver en Sandhed, at Sandsynlighed skal være en Regel; og byder denne uryggelige Regel ikke at Digteren ikke maa digte andet end det man kan troe? er dette ham da ikke en Regel at rette sig efter Rygtet?

*) See Hamb. Dramaturgie 15 A. 16 Stück.

Aut famam sequere, aut sibi convenientia finge

Siger Horatz; han maa gierne digte og opfinde selv men rimeligt; det vilde altsaa aldrig blive lagt Voltaire til Last, om Orosman virkelig ikke har tænkt saa som han taler i hans Zayre; det bryder ikke os om Noradins Søn har virkelig været forelsket i Zayre og fornægtet alt for at ægte hende; kun han var en sandsynlig Orosman; See dette forlanger man kun af Digteren det er kun hans Pligt. Hvad Zayres Karakter angaar, da er den efter vor Skiønsomhed ikke heller som den skulde være; den er uintressant; man kan ikke ret føle noget for hende; hendes Karakter er ubestemt og høist ubestandig; »hun »har et Hierte« siger Lessing »som bestrides af Emtfintlighed og »Religion, som deler sig mellem sin Gud og sin Afgud og var gierne »gudfrygtigt dersom det kun ikke skulde lade af at elske;« Hvad kan man vel interessere sig for saadan en Person? hvad kan man vel føle for hende? jo sandt noget kan man føle; men intet som man vil og bør føle i en Tragedien*). Situationer i Zayre ere der just ikke mange som skal opvekke stor Frygt eller Medlidenhed; den i 2 Akts 3 Scene er den beste, men uden Tvivl dog for lang og kiædsommelig; men den i heele 5 Akt er efter vor Skiønsomhed ganske usandsynlig, og som Forfatteren rigtig har fortient sin Parodie for; Hvorfor gaar Zayre bort i 5 Scene uden for at give Plads for Orosman? Hvor vindskiev er ikke hele Situationen? det er saa mørkt at Zayre ikke kan kiende Orosman fra Nerestan, hun kan dog i anden Scene læse Brevet som Slaven giver hende og Orosman kan treffe hende rigtig uden at tage Feil af Fatime; er dette ikke usandsynligt er vist intet usandsynligt;**) vi gad nok vide hvor det er mueligt at holde Illusionen ved lige; og vi vide ikke nogen Maade hvor Skuespilleren kan giøre Touren saaledes at man ikke brister i Latter eller ærgrer sig. Andre smaa Feil, f. E. at Dialogerne ere saa lange, at de giøre Scenen tom for Skuespillerne, at de derved blive noget enyente, vil vi ikke tale om men allene erindre en Feil som vi endnu ikke have berørt, og den bestaar i at *V.* har indført Elskov i et Sørgespil; vi behøve ikke at bevise, at et Sørgespil hvis Hovedscener ere forlibte er ikke tragiske nok; Voltaire tilstaaer det selv; han skyder Skylden paa Fruentimret, men han faaer og taale at Kienderen kalder Zayre en Fruentimertragedie.

Man tilgive os at vi har saameget dadlet i dette Stykke som vi have; den Fordom man i Almindelighed har for Voltaire giør at man bedømmer ham uden Smag; vi miskiænde ellers ligesaalidet det ypperlige Sprog***) og den uforlignelige Versifikation i dette Stykke som vi

*) »Naar vi skal føle Medlidenhed med en maa han lide uforskyldt«, siger Aristoteles og kan man vel sige det om Zayre?

**) Friderich Duim, en Hollænder, (som selv har giort en Zayre der heeder Zayre bekeerde, Turkine Treurspel. Amstd. 1745) har med Rette dadlet Voltaire for tvende Feil af samme Art; den ene i den anden og 6 Scene i tredie Akt hvor han lader Zayre gaae bort uden anden Aarsag end at faae de andre Akter udført. Vi have dette ene af Lessing.

***) Vi kan ikke billige Lessings Dadel paa Sproget i dette Stykke; Kierligheders Kanzelistiil kalder han det; men ihvorvel at Skakespaers er bedre, er dette dog i vore Tanker og ypperligt.

negte at han jo er et af de store Genier som man har kun et af hvert Aarhundrede; men alt dette kan ikke forblinde os og denne farlige Forblindelse hersker meget blandt en Deel af Publikum; har vi nu forseet os bestaaer det i at vi have bestridet Fordomme.

Vi behøve neppe at opholde os længe ved Oversættelsen, som efter vore Tanker ikke er af den beste Slags; den Mangel som vor Skueplads havde paa Tragedier da vor fortiente Lodde, oversadte Zayre, kan undskylde at han paatog sig et Arbeide han ikke noksom var voxen; og den næsten fortvivlede Vanskelighed at oversætte fra Vers i Vers, Alexandriner og Riim, og af en Voltaire paa dansk kan undskylde (især den gang da Sproget endnu var mindre dyrket, og Oversætteren altsaa havde flere Baand end nu) at Oversættelsen er ikke saa god som den kunde være og som man ellers kunde vente af en Lodde; De to Oversættelser Hr. Lessing (paa anførte Sted) taler om kiende vi ikke selv; den engelske skal være af Aaron Hill; kom ud tre Aar efter den blev opført paa det parisiske Theater; altsaa 1736 og blev spillet paa Drury-Lane Theater i London. Den anden Oversættelse er den italienske og har Hr. Grev Gozzi til Forfatter; efter Lessings Dom skal den være troe og sirlig; den Tirade ham legger Orosman i Munden da han døer staaer afskrevet i det anførte Nummer af hamborgerske Dramaturgien; den er vist for lang og fuld af Exklamationer; men dog i vore Tanker interessantere end den voltairiske Orosmans kolde Ord til Nerestan.

Den Fornøielse vi have altid naar vi seer Melpomene paa vor Skueplads, havde vi og i Aften, og denne er saaledes som den kan være her naar et par Roler bliver got givne og — de andre middelmaadigt. — Hvad Zayres (vi begynde med denne som er Hovedrolen) Role angik da var den given til Madame Knudsen og faldt altsaa i den beste Aktrises Lod, som vor Skueplads eyer; og hvad Aktionen selv angaaer, da vil man strax kunde erfare vore Tanker om den. Det første vi rose hos Mad. K. er hendes skiønsomme Valg; vi mene den Karakter hun havde valgt at spille sin Role i; vi saae i hele Aktionen Deklamationen og Gestikulationen at hun just havde truffen den rette Karakter; den ømme (tendre) og forliebtes nemlig*) denne Karakter udførte hun overhovedet med den Følelse og Anstændighed som Forfatteren har malet den selv med; et Stæd vil vi anføre til

*) Det sees af heele Stykket selv; men for at overbeviise de Folk som ikke selv gider eller kan selv indsee det, vil vi anføre et Sted af Dorats la Declamation theatrale poeme dicdactique en 4 chants a Paris 1771 8, da Autoritetet maae udrette det som Grunde ikke kan:

»Voulez-vous sur la Scene exciter la Tendresse
»Il faut que votre abord, qve votre air interesse
»Et puisse faire eclore en nos coeurs agités
»Toutes les Passions que vous representez
»Sans ces charmes touchans, que d'abord l'oeil admire
»Me rendez vous sensible aux douleurs de Zaire.

Forfatteren giør Mselle Gaussin strax derpaa en Kompliment derfor og Voltaire har selv skrevet et Brev til denne Aktrise hvor af man seer hvordan Karakteren skal spilles.

Beviis paa vor Dom, som vi just vælge da det er vanskeligt baade at studere og at udføre; Stædet er i 4 Akt 1 Scene hvor hun bebreider Orosman; naar man læser denne Replike igiennem skulde man falde paa at Aktrisen burde tordne i Deklamationen; men naar man tillige med den Regel at Aktionen og følgelig Deklamationen, skal indrettes efter Replikene og Situationen, ogsaa veed at baade Replikens og Situationens Aktion, skal rettes efter heele Karakteren, seer man let at Zayre vilde begaae et Sottise naar hun faldet i den tornende og trodsige Deklamation; men vil man sige er Zayre ikke her fortrydelig? siger hun ikke hendes Hierte er født til at trodse om det ikke elskede? — jo ganske rigtig; men først elsker jo hendes Hierte (som endog det følgende i samme Replike viser) og lad end være at Forf. ikke havde sagt dette; Zayre maa nok blive vred men saaledes som den ømme den kiælne eller af Elskov brændende Zayre kan blive vred; saaledes som en ydmyg Slavinde kan blive det; altsaa ikke tordne mod Orosman men blande Bebreidelse med Taarer og Ømhed; og denne Deklamation havde just Mad. Knudsen. En Fiinhed giorde hun i 3 Akts 6 Scene det var en Bevægelse hun giorde, da Orosman nævner i første Replike »Mahomet« som udtrykte den Skræk hun følte og nødvendig maatte føle, efter den 4 Scene i 3 Akt. Man seer at vi have været temmelig fornøiede med hendes Aktion som vi ere forvissede om vilde endnu blive smidigere og bedre naar hun spiller denne Role igien; hvordan hun døde kan vi ikke sige da hun faldt langt inde i Theatret; men at hun faldt i den ypperligste maleriske Stilling, og bedre end Zayre end nu er falden paa vor Skueplads og Hoftheatret, det kan vi sige tilvisse Orosmans Role spilte Hr. Rose fortreflig og finde vi kun to Poster at udsætte paa ham; den ene er at han da han stikker sig ikke havde den døendes Stemme og den anden, som just ikke er en Feil men Mangel paa en Fuldkommenhed og en Fiinhed, som han maaskee skulde havde giort om han havde vidst den; for at lade ham vide hvori den skulde bestaae, er det i 3 Akts 2 Scene hvor Zayre gaaer af og lader Orosman ene; her var det at han skulde med det stumme Spil vise denne successive Forandring af Gemytsbevægelserne; den hastige Overgang fra Stolthed til Ømhed og fra denne til Forbitrelse; see! her er det han skulde opfylde dette Lakunum; og giøre det sandsynligt som Forf. ikke har giort sandsynligt; Hr. Lessing roeser Eckoff (en berømt tydsk Skuespiller) for dette og siger »at man skulde troe »at Konstdommeren*) havde havt ham til sit Mynster.« Hr. Hortulan var Lusignan og gav sin Role temmelig vel. Hr. Musted var Nerestan; hans Semitoner der blander sig i Deklamationen naar han skal være pathetisk (f. E. 3 Akt 4 Sc.) giør den ubehagelig; og man kiender nok hans Talenter til Tragedien for at indsee hvor hvidt han spilte sin Role vel. Hr. Clementin var Chatilon og spilte saa vel som det var ham mueligt. Jfr. Fogh var Fatire; og Hr. Irgens Corasmin; de vare begge taalelige.

Hvad de christne Dragter angaar da vare de (som man let kan forestille sig naar de vare de sædvanlige) uden for al Komstume.

*) Le Comedien, af St. Albine Partie 2, Chap 2 p. 209.

CRISPIN FADER Komedie i Tre Akter oversadt af det tydske.

Dette meget interessante Stykke*) blev i Aften som sædvanlig i Henseende til Hovedrolerne fortreflig givet; en Londeman i Crispin og en Klementin i Orgons Role giorde alt hvad man kunde haabe af dem. Hr. Hortulan spilte og sin Role meget vel. Vi vilde ønske at vi kunde været ligesaa fornøiede med Hr. Ørsteds Dragt som med hans Aktion; det er ikke den første Gang vi have erindret dette om den franske Bondedragt; det undskylder ikke denne i vore Tanker urimelige Dragt at Stykket har en Crispin; vi vil nu ikke tale om den Urimelighed at Hr. Ø. siger »nu taler jeg Dansk**) og er ganske fransk iklædt; men spørge deels hvorfor man ikke gierne kunde iføre Crispin Livree? deels hvorfor det skal være en Følge at Bonden derfor skal være fransk, da Scenen ikke er nævned at være i Frankerig? Den Post at klæde sig rimeligt er ikke en uvigtig Sag ved Skuepladsen og bliver dog meget forsømt; og man kan paa ingen anden Maade undgaae disse Urimeligheder med mindre at den, hvis Sag det er at have Opsigt med Skuespillerne i denne Post, i Forveien giennemstuderer Stykket, og deraf ordinerer Dragterne; men for Alting maae denne Mand have Autoritæt i Trouppen; vi mene have Myndighed at befale de Skuespillere at bruge Fornuft og Smag som de ikke selv vil og kan. Hr. Musted spilte sin Role ganske got i sær i 2 Akt. Jfr. Fogh spilte saa saa.

DEMOCRIT Komedie i Fem Akter oversadt, efter Hr. Regnards le Democrit.

»Dette Stykke, vrimler af Feil og Urimeligheder og dog gefalder det. Kienderen leer ligesaa gottende af det som den meest »uoplyste Pøbel. Hvad følger af dette? At de Skiønheder som det »har maa være almindelige Skiønheder, og at Feilene strider kun »mod nogle maaskee blot vilkaarlige Regler som man lettere kan »bære over med en Konstdommeren vil tillade det.« Saaledes dømmer Lessing***) om dette Stykke og han har i vore Tanker Ret saavelsom i heele Recensionen over Democrit; for ikke at blive for vidtløftige ved at afskrive hele Recensionen, vil vi alene giøre et Udtog af den som vi underskrive ikke fordi den er af Lessing, men fordi vi holde den for at være grundet: Det kan man gierne see over med at Forfattern ikke har iagttaget Stædets Eenhed, og at hans Democrit just ikke medfører den Idee man haver om den sande, og at hans Athenen, er et ganske andet end det vi kiende. Regnard har meget

*) See dram. Journal for forrige Aar No. 27.

**) Vi har ikke seet Oversættelsen og kan altsaa ikke forsikre, om Hr. Ørsted siger disse Ord selv men at denne Idee er i hans Role veed vi.

***) See Hamb. Dramaturgie 1 Th. 17 Stück.

vel vidst at Athen ingen Konge havde da Democrit levede der, og at der ingen Ørk var, og ingen Tigre og Biørne o. s. v. han har alene under opdigtede Navne vildet skildre det franske Hofs og Lands Sæder og »det er Skildringen man fornemlig fordre af den »komiske Digter og ikke den historiske Sandhed.« Lessing troer at man kan mindre undskylde Manglen af Interessen, o. s. v. Men den Lunne Strabo og Thaler sætter os i gotgiøre Feilene igien.

Oversættelsen er ikke trykt, det os vitterligt er, men den lader at være temlig god.

Aktionen var overhovedet meget god. Hr. Clementin spilte Democrits Role uforlignelig; man saae altid den leende Democrit som tillige med sin Koldsindighed dog viiste at han selv var skrøbelig. Hr. Ørsted spilte Thalers Role uforbederlig, ingen kan forlange at see en løierlig og ligefrem Bonde beder forestillet end den Hr. Ø. forestilte i Aften. Hr. Londeman spilte efter vor Skiønsomhed, den første Akt ulige bedre end de to sidste; det kom uden Tvivl af at han var stærkere i Rolen i den første Akt end de andre; i det ringeste tilskrive vi den Seendrægtighed og Monotonie i Deklamationen det. Mad. Knudsen var Crisis; naar man betragter hendes Aktion i første Akt for sig selv, maa man tilstaae at hun spilte uforlignelig; den naive Bondepiges Karakter gav hun ypperlig; men om den i Forhold med hendes Anstand og Aktion i de to øvrige Akter ikke var altfor naiv det er en anden Sag; ved den hurtige Forandring fra den naive Bondepiges Anstand og Væsen til en Princesses; sandt er det hun skal forandre sig noget; Democrit siger selv (2 Akt 3 Sc.) at hun har faaet en sposk Mine; men ikke desdomindre troe vi at hun burde indrettet sit Spil saaledes at man kunde nogenledes troe at den Krisis i første Akt var den samme som i de andre skiønt det lader som Forfatteren ikke har selv tænkt at vilde have det saa; men kan man ikke fordre at en habil Skuespiller skal hielpe paa Digteren saa meget som mueligt; med en og anden Fiinhed kunde hun have giort det f. E. ved at see sig om i Stuen som var hende fremmed, og som maatte opvagt den Forundring som Krises maatte hvor ved at see saa store og prægtige Værelser, hvortil hun havde god Leilighed i den første Scene hun kommer ind i 2 Akt. Hr. Rose spilte Angisilaus's Role meget vel. Af de andre vil vi kun tale om Jomf. Fogh som heele Tiden spilte som i Tragedien, og om Hr. Hansen som begik en stor Feil som vi sige ham da den kan en anden Gang ændres; den bestod i at han i 2 Akt, skal viske Democrit i Øret hans oprigtige Mening og om Forvalterens Karakter, thi han sagde det som han skulde viske meget høire end da han skulde tale høit.

Den Dramatiſke Journal.

Anden Aargang.

No. 14. FREDAGEN D. 22 OG ONSDAGEN D. 27 JANUARI 1773.

VIELGESCHREY ELLER DEN STUNDESLØSE, Komedie i Tre Akter af Hr. Baron Holberg.

Man vil let formode, at vor Dom over Aktionen i dette Stykke vil blive meget rosende, og man vil heller ikke bedrage sig, da den overhovedet var saa ypperlig, saa god, og næsten saa fuldkommen som Mesterstykket selv fortiener den. Ikke allene Hovedrolerne bleve ypperlig forstilte, men endog Bierolerne, en eneste Madam Hallesen undtagen*), bleve vel givne, og bedre end ellers; denne Forbedring bestod i at Skriverkarlenes Repliker var omdeelte imellem Skuespillerne selv, og altsaa ikke bleve som forhen alle givne af en og samme Skuespiller, som maatte være en Persona repræsentativa for alle de andre Skriverkarle**). Hr. Clementin var Vielgeschrey, og saa have vi vel sagt nok; et Exempel til Beviis, (foruden de som vi i Fior i No. 10. have anført,) vil vi legge til; 2 Akts 9 Scene erindrer man sig den latterlige Tone han gientog Oldfuxes Ord med: »allzu dreistig o. fl.« Oldfux var Hr. Londeman, og det eneste vi savnede hos ham, var de latterlige Repliker i samme Scene, hvor han opregner de Universiteter han har besøgt, og de 32 Kollegier; dem fik vi ikke heel og holdne som vi havde ønsket, da de i vore Tanker ere høist komiske. En Anmærkning tillade man os, den angaaer den Tour han giorde, (som og næst forrige, ikke sidste Gang den blev spilt,) med Bordet paa Hovedet; det var i vore Tanker meget naturligere om han, (som sidst han spilte den), havde allene sat sig under det, og veltet det, thi bliver det ikke unaturligt at han giver Ryggen blot, og Vielgeschrey ikke prygler ham, ja holder paa ham, som han meget let kunde og naturligviis vilde giøre. Vi vide ikke om det var Jomfru Halles ypperlige Aktion selv vi tilskrive den Fornøielse vi havde i Aften over Pernillerolen, eller det var den lykkelige og længe ønsket

*) At hun i 3 Akt 4 Scene kom for tidlig ind, er utilgiveligt. Spørsmaal, om slige og andre Skiødesløsfeil ikke kunde afstraffes med Mulcter; og en Feil er det alligevel, allerhelst da de af vore Skuespillere som begaae dem, kan ikke hielpe sig til rette igien. Havde Mad. Hallesen den Gang blevet ved at gaae tvers igiennem Stuen, og ind af den sidste Dør, havde man troet, at det var Vielgeschreys Huusholderske, som meget naturligt kunde have noget at bestille i den Stue; men nu, — nu var det Mad. *H.* som kom for tidlig.

**) Denne Forandring var meget god af Inspectøren; men en anden Gang (troe vi) bør Hr. Holberg ikke være Jens Griffel, da han ikke læser tydeligt. — Et got Indfald var det af ham, da han skulde læse op, at han sagde: »har I det«, og Hr. Clementin lod det heller ikke være unyttig sagt.

Befrielse denne Role fik fra en Mad. Hallesens, en Jfr. Conradis og en Mad. Bechs*) tyranniske og ubarmhiertige Behandling. Nok er det, hun spilte fortreffelig, hun vidste sin Role, Deklamationen havde sin behørige Hurtighed (Vivacitet,) som er nødvendig i alle Pernilleroler**), Gestikulationen naturlig, og Theaterspillet omhyggelig og naturlig. En anden Gang ønskede vi, at Jfr. Halle vilde i sin Klædedragt vise meer Omhyggelighed og Sansynlighed i sin Pynt, at man kunde troe om hende, det var hende meer om Smag og Sansynlighed at giøre, end en lille Egenkierlighed at være got og modern klædt, hendes hele Hovedtøi var (Damerne forlade os at vi ikke vide deres Terminologie,) ganske urimelig til hendes Karakter, og det er denne hun bør klæde sig efter. Madame Knudsen spilte Leonores Role, og spilte den som man kunde fordre af hende; at hun i Aften forandrede hendes Dragt, var Tegn til at hun var omhyggelig for at iagtage Sandsynligheden; thi var det ikke urimeligt, at Leonore var iført al sin Stads om Morgenen, allerhelst da hun ikke vidste at hun skulde have Bryllup om Aftenen. Hr. Musted spilte Leanders Role fortreffelig; ikke allene Pedantens Role, men endog som Leander entreerte han meget got med Leonore***). Hr. Hortulan spilte og sin Role meget vel, og Hr. Ørsted var baade i Bondens Role og Bedemandens meget god, (især i den første.) Hos Hr. Irgens kunde man i Leonards Role mærke en kiendelig Forbedring hos fra i Fior, Deklamationen var temmelig god. Den gode Hr. Prinsløv begik en virkelig Sottise, ved at smøre Vielgeschrey Øinene fulde af Sæbe. Man maatte baade undre sig over at V. ikke gav sin Barbeer et Par Ørfign, og at de andre ikke sagde til ham at han var tilsmurt.

Dette troe vi, er nok sagt om dette uforlignelige Stykke, som vi, og vi troe alle have seet med største Fornøielse, og som, naar det altid blev spilt som i Aften, altid vil underholde endog den søvnigste, ja endog den meest ætherfine Tilskuer****), han maa være saa stor en Elsker af at gabe, som han vil.

DE FORLIEBTES GALENSKABER, Komedie i Tre Akter, oversat efter Hr. Regnards les Folies amoureuses.

Regnard er virkelig den Autor for Theatret som er kommen Moliere nærmest i Frankerig, eller som næst efter Moliere har nærmest truffen Komediens Øiemeed, som er at opvække Latter; men han

*) Hun skal have faaet sin Afskeed, som var meget vel, da Theatret ingen Pensionairer trænger til, som det desværre har nok af.

**) At hun falt til Monotonie i Monologerne og den trivielle Moral i første Akts 8 Scene, tilgive vi hende, da det er fast umuligt at undgaae det. Spørsmaal, om disse ikke gierne kunde forkortes?

***) Han entreerte overalt meget got i dette Stykke, for Ex. første Akts 9 Scene, anden Akts 2 og 3 Scene, og flere.

****) Disse Folk havde mindre Leilighed at støde sig i Aften end ellers, da Æqvivokerne bleve alle udeladte og forandrede.

bør dog i alle Henseender kuns sættes bag efter Moliere; han er endnu mindre en Slave af Regler end Moliere, hans komiske Situationer er ikke nær saa utvungen og naturlige, hans Karakterer ikke nær saa vigtige og gode; kort han var ikke saa frugtbar et komisk Genie, som Moliere. Ikke destomindre er han dog altid en god Autor i det komiske, og har, skiønt ikke just med største Lykke, vidst at benytte sig af Plautis.

Dette Stykke, som i Aften er given paa vor Skueplads, er i vore Tanker ikke af det beste af hans Stykker. Vi forbiegaae at hele Fablen er usandsynlig*), at Karaktererne (eller rettere Karakteren, da Albert er den eneste som har en,) ere meget almindelige; men tale allene om hans Agathe; men, (vil man sige,) Agathe er jo just den Person som i Stykket udgiør de meest komiske Situationer? — Ja, vi veed det nok, men vi vide tillige, at Galenskaber (i den egentlige og den Forstand det her bruges,) ikke giøre den fornøieligste og behageligste Virkning paa Skuepladsen. Vi nægte ingenlunde at Forfatteren har bragt sin Agathe i saa gode komiske Situationer, som han maaskee har kundet bringe et galt Menneske i; men om man finder nogen Fornøielse at see et galt (og altsaa et ulykkeligt Menneske,) det er en anden Sag. Sant er det, Agathe er ikke virkelig gaaet fra Forstanden, men naar man skal see hende paa Skuepladsen, maa jo nødvendig Aktrisen giøre det saaledes, at hun for Albert synes gal; og er dette ikke virkelig ubehagelig? bliver den 6te Scene i anden Akt ikke virkelig gyselig? — Man seer at vi ingen Elskere ere af disse gale Personer paa Skuepladsen. Kan være vi feile, kan være at det er kuns en Gemytsbeskaffenhed hos os, at vi ingen Fornøielse finde i slige Optrin; vi lade det staae ved sit Værd; men vi have nu denne Skrøbelighed, og denne har i dette Stykke havt sin Virkning hos os, hvor fortreflig endog Agathe blev forestillet. — For at overbevises at Regnard har got truffen det naturlige komiske Sprog, kan man læse hans Crispins og Lisettes Repliker, som ere skrevne i det sande Luune. Til dette Stykke hører endnu en Prologus og et Divertissement, som heder le Mariage de le Folie, og staae ved Stykket selv i den Udgave vi have ved Haanden, den er udkommen i Paris 1758, i stor Duodeze-Format.

Om Oversættelsen er trykt, skal vi lade være usagt, den lader ellers til at være temmelig god.

Aktionen var efter vor Indsigt meget god, naar vi undtage en eneste Hr. Ørsted, som spilte Alberts Role; vi troe ligesaa lidet at det var hans Role, som vi troe at den blev spillet taalelig. Efter vor Skiønsomhed burde Hr. Clementin have den, og indsee vi ikke anden Aarsag at Hr. Ø. havde den, end at han maaskee har havt den før. At hans Aktion var ret utaalelig, beviser sig selv; thi er det ikke utaaleligt at bringe sin Stemme i en urigtig Tone, og falde til den kiedsommeligste Monotonie er vist idel utaaleligt.

(Resten i næste No.)

*) Man behøver kun at spørge hvor Agathe faaer disse Dragter fra, for at see at Stykket er en Farce.

Den Dramatiſke Journal.

Anden Aargang.

No. 15. Onsdagen d. 27, Fredagen d. 29 Januari, Onsdagen d. 3, og Fredagen d. 5 Februari 1773.

DE FORLIEBTES GALENSKABER, (sluttet.)

Agathes Role spilte Madame Knudsen; Konstdommerne tale ikke om hvorledes slige Roler skal spilles, og der kan heller ikke siges stort om dem; skal de spilles vel, maa de allene falde i en god Skuespillers Hænder, som besidder den Gave, at kunde slaae sig løs; af slige Roler er denne en, som kan giøre den habileste Aktrise mismodig; naar man læser den igiennem, vil man let indsee dette. Paa tre ganske forskiellige Maader skal Agathe forestille sig gal, og hvor vanskeligt er ikke dette? at forestille en Sangerinde, en gammel Kone og en Dragon i et Stykke? Hvad Aktionen angaaer, da forekom den os fortreflig, og alt for fortreflig. Vi kan ingen anden Grund give herfor, end at vi især i 2 Akt 6te Scene bleve bange og zitrede i Steden for at lee. Den Idee i Mad. *K.* Sang, er et Beviis paa at hun havde giennemstuderet Rolen. I den 8de Scene i tredie Akt blev man fornemmelig overbeviist om, at hun havde Deklamationen og Stemmen*) i sin Magt. Vi holde her op med hende, og overlade vore medtilskuende Læsere at dømme, om vi have Ret heller ikke. Erastes Role spilte Hr. Rose meget got, dersom han hele Veien igiennem havde mere udgiort et Theaterspil med Hr. Londeman, havde det ikke været af Veien. Hr. Londeman var Crispin, og hvo tvivler om, at den blev uforbederlig given, som veed at han kunde sin Role? Jomfru Halle fortiener den Lov, at hun gav sin Role ypperlig. Dersom hun saaledes vil blive ved at spille, som hun i Vinter har begyndt, vil hun blive en i sin Role fortreffelig Aktrise.

BEVERLEY, en borgerlig Tragedie i Fem Akter. oversat efter Hr. Saurins Beverley, Tragédie bourgeoise imitée de l'Anglois en cinq Actes & en vers libres. A Copenhague chez Cl. Philibert, 1769. 8.

Ikke nogen Aften tilforn have vi seet Beverley bedre given paa vor Skueplads; ikke allene Beverleys egen Role, men endog de andre, en eneste Hr. Ørsted**) undtagen, bleve overhovedet ypperlig fore-

*) Maaskee hun i 3 Akts 3die Scene som gammel Kone kunde have giort sin Stemme mere skielvende?

**) Det er besynderligt med denne Mand, at han ei kan begribe, at Stukeli skal

stillede. Vi begynde med Hr. Rose! vi ere i Strid med os selv, om vi her skal give ham den Roes som vor Indsigt og Skiønsomhed virkelig tillegger ham, da de Forbedringer, som vi fandt hos ham i Aften, just ere dem vi i de forrige Recensioner over hans Aktion i dette Stykke, have anbefalet ham. For ikke at være partiske, vil vi allene anføre dem, og overlade til Publikum, om det har været mere fornøiet med ham i Aften end tilforn, om de giorte Forandringer vare gode eller ikke, kort, om Rolen burde have dem eller ikke. — Disse Forandringer forekom i femte Akts femte Scene, som var deels den forunderlige og fast ganske unaturlige Seendrægtighed, med at drikke Giften, den ganske besynderlige Koldsindighed da han skal bede, og overalt den hele frostige Rolighed han spilte denne Scene med; alt dette, sige vi, forandrede han til det giensidige; vi saae i Aften noget ganske andet; da han ikke kunde bede mere, hørte og saae man den fortvivlede og ganske beængstigede Mand, man saae ham sluge Giften med sin behørige Hurtighed, og dog Afskye, og overalt i den hele Scene Naturen selv. See, disse ere de Forandringer som han giorde i Aften, og som vi overlade Kiendernes Omdømme, hvorvidt de vare gode eller slette. For Resten spilte han og Rolen efter vor Skiønsomhed uforlignelig, til Beviis kan den allersidste Scene tiene; man erindre sig kun den convulsiviske Bevægelse hans Arm havde som rakte efter hans Kones Haand. Jomfru Bøtger spilte den sidste Scene i fierde Akt allerbest; et par Steder var hun affekteret, for Ex. i anden Akts 5 Scene, hvor hun taler til sin Søn; vi hørte ikke den naturlige, den ømme Tone, men den alt for kunstlede, som ikke passer sig her; men for Resten spilte hun overhovedet bedre end ellers. Levsons Role spilte Hr. Musted igien, og spilte den som sidst. Madame Knudsen forbedrede sit Spil med et par Nuancer i Aften, som efter vor Skiønsomhed havde meget god Virkning, og som hun ikke har giort før; den første var det stumme Spil i 3die Akts ottende Scene, hvormed hun forbød Mad. Beverley at lade sin Mand gaae bort, og det andet var den Mine hun havde, som tilkiendegav Skræk og Forundring, da hun tog Dolken op, som var bleven siddende fast i Gulvet. For Resten spilte hun Rolen som sædvanlig, der i sig selv ikke fordrer anden Aktion, end den en Aktrise kan give, som har Stemmen saaledes i sin Magt, at hun kan forandre den efter de adskillige kolde og varme Scener som den indeholder. Hr. Hortulan spilte Jarvis Role, den uforlignelige Aktion han gav den med, giorde de ypperlige Situationer i dette Stykke ganske rørende, saa vi fandt os fuldkommen fornøiede.

være en anden Person end Hr. Pips. Man kan tilgive ham, at han ikke spilte Rolen med Lykke, da det er hans Karakter imod, at spille andre Roler got end komiske, men at Manden dog ikke kan lade sin pipsiske Røst og Gestus, er Tegn til at han ingen Smag har.

DE TRE FRIERE, Komedie i En Akt, oversat efter Hr. Boindins les trois Gascons.

Dette komiske Efterstykke blev spillet efter Beverley, og overhovedet fortreffelig spilt. Vi behøve vel kun at nævne en Clementin, en Knudsen, en Ørsted, en Musted og en Halle i deres gamle Roler, for at sige at de bleve fortreffelig givne, og derfor opholde vi os ikke længere ved dem, men tale et par Ord om Jomfru Fogh, som spilte kun saa saa, og Hr. Hansen, som endda ikke spilte saa ilde, og vilde have spilt bedre end han giorde, naar han ikke havde grimaseret saa meget i den Scene, hvori han imellem den rette og falske Spadagnak skal sige hvilken der er hans Herre.

Det hyppige Bifald som Parterret gav vore Danskes Sang i dette Stykke, er et Beviis paa at det elsker Nationen mere end de Fremmede, som vi vel tilstaae har og bør i dette Fag have større Fortienester end vore egne; men dog af mange Aarsager gierne saae forskrevne fra vor Skueplads, og ombyttede med Nationalsangere.

TROE INGEN FOR VEL. Komedie i Fem Akter, oversat efter Hr. Brandes's **Trau, Schau, Wem!** *Kiøbenhavn 1771. Stor 146 S. 8.*

Vi have bedømmet dette Stykke engang*), og tale altsaa ikke mere om det; kun vore Læseres Taalmodighed udbede vi os for nogle Øieblik, hvilke vi vil bestemme til at tale om den Recension de Herrer Forfattere af Fortegnelsen paa alle de Skrifter som siden Trykfrieheden ere udkomne, have behaget at lade udgive**). Det

*) See den dramatiske Journal No. 38 for forrige Aar.

**) See No. 20. anden Aargang.

Da vi just have det følgende Stykke ved Haanden af dette kritiske Skrift, som bedømmer vor Journal for forrige Aar, kunde vi ikke andet end her opholde os lidt ved den Dom, og sandelig urigtige, de have fældet over vor Kritik om Aktionen. Fornemmelig troer de, at vi ere partiske, i Henseende til Jomfru Bøtger og Mad. Knudsen, (»thi naar vi bruge Forstørrelses-Glas til »at opdage Feil hos den første, og Fuldkommenheder hos den sidste«, ere vi vist partiske«. Man vil vel vente at Forf. beviser hvad de sige, men man bedrager sig ganske, og kunde vi derfore gierne med Stiltienhed forbiegaae deres Dom. Men ikke destomindre kan vi ikke andet end føre den urigtige Idee af Forf. Hoved, at de have Ret, naar de regne Jfr. *B.* blant de store Aktriser. Det er ikke allene os, som have altid nægtet dette. Forfat. behage at læse den Nachricht von gegenwärtigen Zustande des dänischen Theaters, aus einem Briefe, som staaer i Bibliothek der schönen Wissenschaften u. d. fr. Künste, 12 Band 2 Stück. — Denne Efterretning, (som vist ikke er skreven af nogen af Journalens Forfattere,) blev skreven da Jfr. Rose endnu var ved Skuepladsen, og altsaa Jomfru Bøtger i sin beste Periode; og allerede den

lader som Forf. vilde sige noget mod det i vor Dom, som paastaaer: »at Hovedpersonernes Karakterer i dette Stykke ere tegnede med saa »svage Farver, at de næsten ingen have«. Denne Periode sammenligner de med en anden i vor Journal, som siger, »at Thoreks »Karakter er allerbest udført, at en mere hykkelsk, men tillige mere »nedrig og listig Bedragere, kan der aldrig tænkes.« — Af disse vore Sætninger vil de Herrer Forfattere udlede en Feil i vor Dom, »er »dette sant«, sige de, »saa er det og sant, at en Hovedkarakter er og »her tegnet med de stærkeste Farver«. Men de forlade os, at vi paa slet ingen Maade kan holde Thorek for en Hovedperson. Dormin og hans Kone ere Hovedpersonerne, det er dem der er interessante, det er dem der ere Aarsag i alt hvad Thorek og de andre handle, det er for deres Skyld at Thorek er i Stykket, de ere altsaa Hovedpersonerne, og just i Henseende til dem have vi dadlet Forfatteren, at han har tegnet dem med svage Farver. Det er ikke vor Skyld at de Herrer Forfattere have forblandet Hovedpersonerne med Biepersonerne, og det maatte de nødvendig, naar Titlen var deres Veiviser. Alt hvad de har behaget at sige ellers om Stykket, er ikke vor Sag, skiønt vi ikke begribe hvad de vil sige med, at de »ikke savne det de ikke ventede,« da det hverken lader til, at de have kiendt Brandes før, (thi de sige, at de have ikke læst Originalen,) og altsaa ikke kunde vente, hverken Got eller Ont af ham, og Stoffet giør ikke til Sagen;

Gang, siger Forf. af denne Efterretning, at Jomfru Bøtger »ohne allen Grund, »für eine seltenes Muster der Schauspielkunst gehalten wird, da sie doch in »ihrer ganzen Aktion unerträglich geziret und gezwungen ist.« — Hvem som har kiendt og med Smag besøgt Skuepladsen, og ikke har været indtagen af Fordomme, har heller aldrig holdet Jfr. *B.* for en stor Aktrise. Sine Fortienester har hun endnu, (og de har før været større end de nu ere,) især i Koketterroler. Men stor Aktrise har hun aldrig været, og man skal neppe kunde opvise os en eneste Mand af Smag, som har fundet hende værdig til denne Titel, som den forsigtige Konstdommer maa være meget sparsom paa. Forfatterne give sig ikke den Umage at sige os, hvori hendes store Fuldkommenheder bestaaer; formodentlig have de endnu den Idee med sig, som hendes Partisaner endnu have, og den største Deel af Publikum før har haft, at Unatur, affekteret og kunstlet Anstand, en ganske unaturlig Deklamation, og slet anbragt Konstlighed, ere Egenskaber hos en god Skuespiller. Denne Idee sige vi, var almindelig da Jfr. *B.* var saa at sige, prima Donna, og en af de umisteligste for Skuepladsen; men aldrig eiede Theatret en Jfr. Rose, før det fik Forsmag paa Naturen i Aktionen; men da benævnte haabefulde Aktrise kuns blev kort ved Skuepladsen, blev Jfr. *B.* og ene; Publikum glemte og snart Naturen, da det sielden saae den uforfalsket hos hende; det havde ingen anden at sammenligne hende med. Kiøbenhavn havde den Gang ingen Hof-Theater, altsaa passerede hun for en stor Aktrise, til den gode Smag begyndte at herske blant Publikum. Omtalte Forfattere kan Jfr. *B.* takke for det vi have sagt her; det er os aftvunget, og uagtet vi have forsvaret os, have vi ikke begaaet den Ubeskedenhed mod dem, at kalde dem partiske, eller indladt os i nogen Sammenligning imellem Jfr. Bøtger og Mad. Knudsen, som altid er meget odiøs. Vi haabe at Forfatterne en anden Gang forsyne dem med Beviis, thi det vilde vel ikke være dem angenemt i noget at ligne vore sædvanlige Anatagonister?

thi dersom man læser f. Ex. en des Touches, en Weyses, en Lessings og fleres Komedier, skal man let see, at de, og alle de nyere, som tager Stoffet efter den »alamodiske« (som de behager at kalde det,) Smag, i Henseende til Karakteren, have just deri Fortienesten. Men til Sagen:

Aktionen var overhovedet ret fortreflig. Hr. Ørsted chargerte ikke i Aften, og altsaa spilte en uforlignelig Pips. Baronen af Thoreks Role spilte Hr. Musted i Aften igien, og spilte den efter vor Skiønsomhed, med megen god Lykke. Til Beviis kan hans Aktion i femte Scene i sidste Akt være, hvor han ypperlig viiste sin Forlegenhed med Greven af Werlinge, og i hele Aktionen udtrykte paa det naturligste, den frygtelige Uvidenhed om Greven af Werlinge talte Alvor, eller om hans hele Opførsel ikke var forførisk. I de tre første Akter spilte Jfr. Halle meget vel, men i de to sidste glemte hun sig selv et par Gange, for Ex. 2 Akts 11 Scene loe hun, da hun hørte Greven af Werlinges Navn nævne; denne Feil, (thi det var det, da Lotte just meget interesserer sig for sin Frue,) kunde vi for denne Gang gierne tilgive hende, kun hun bliver ikke ved med slige og andre Feil, som da de have deres Grund i Uagtsomhed, ikke bør tilgives hende, da hun dermed fordærver sit hele Spil. Den Dom som vi i Fior fældte over Hr. Rose og Jfr. Bøtger, kan vi ikke andet end igientage. Hr. Hansen spilte bedre end sidst, og endda taalelig, han søge at treffe Naturen mere, og at forandre sin Stemme! Hr. Bech var Steffen og spilte denne Role ikke slet, hans hele Anstand kommer meget vel overeens med den. Hr. Clementin og Hr. Hortulan spilte deres Roller meget vel, og Hr. Londeman gav sin Role saaledes, som han kunde give en alvorlige Tienerrole.

DEN VÆGELSINDEDE, Komedie i Tre Akter, af Hr. Baron Holberg.

I de fleste Henseender, troe vi, kan dette Stykke regnes iblant de sletteste af Holbergs. En Usansynlighed, og fast ganske raae andlagt Hovedkarakter, skieve Situationer, og Mangel af theatralsk Interesse, er dets Feil. Men alt dette uagtet, kan man ikke kalde det ganske slet. Det ypperlige Lune Henrik taler i, og andre Egenskaber, holde altid Tilskueren skadesløs; især troe vi, at Begyndelsen til Knudens Opløsning i tredie Akt, er ganske komisk. At ellers dette Stykke nu ennyrer, er ikke Forfatterens, men Tidernes Skyld. Hans Apicius var den Gang meget prægtig, men nu er han et ens rationis; alle hans Dialoger er ganske uskikkede til vore Sæder, og kan altsaa ikke andet end ennyere, vi vente os allerede her et Anfald af Antiholbergianerne, eller rettere dem, som affekterer at være det, nu vilde sige: »tilstaae de selv at Sæderne ere forandrede siden Holberg, »hvordan kan de da paastaae ham nu opført paa vor Skueplads«. Men det er ikke heller dette Stykke eller Jean de France vi saa meget forlange, thi disse Lediggiengeres Sæder forandrer sig vel hvert

Aar; men de andre af hans Stykker, som skildrer Borgerstanden, passe de sig ikke endnu? Ikke allene den store Mængde af Tilskuere, de Holbergske Komedier idelig have, beviser hans Karakterstykker endnu passer sig; men naar man eftertænker, hvor langsom en Nationalkarakter blandt de borgerlige Stænder almindeligviis forandrer sig, falder det meget let at begribe, at de Sæder, som herskede blant Borgerstanden (og det er egentlig dem Holberg har tegnet,) endnu har deres Sæder.

Aktionen var overhovedet meget god. Jomfru Bøtger spilte den Vægelsindedes (Lucretias) Role, saa got som den efter vor Skiønsomhed og Indsigt burde og kunde spilles; hendes Spil var chargert, thi hendes Role var det; man behøver kun ganske flygtig at giennemsee den, for at indsee, at den er unaturlig. Den hovedkulds og idelige omvexlende Omgang fra Sorg til Glæde, fra Artighed til Grovhed, flygtagtig Frihed til tvungen Stilhed, o. s. v. blev ganske rigtig udtrykt efter Rolens Hensigt. Hr. Rose var Apicius, han saa vidt vi skiønne, spilte fortreffelig; til et Beviis vælge vi 3 Scene i tredie Akt, hvor han seer Eraste kommer. Vi kan ikke give vore Læsere stærk Afridsning nok paa hans Ansigt, som udtrykte alt det Situationen fordrede; vore Læsere erindre sig vel, at det er paa dette Sted hvor Apicius seer sin Fiende komme, og hvor han bliver bange for ham; overalt spilte Hr. *R.* den hele Akt uforlignelig, man saae Brutalisten blegne af Frygt, da han virkelig seer sin Fiende komme. Denne Frygt og hastige Overgang fra Forvovenhed til Angest, saae man allerede, da han fik Erastes Kartel; hans Ord famlede meget naturlig; men Angesten steeg paa det høieste da han skulde slaaes. Hr. Musted spilte Erastes Role, det bizarre som er i Karakteren, synes vi ikke at see hos Hr. *M.*, hvad enten det kom af, at vi ere vante til at see ham i de flygtige Roler, eller at hans Ansigt ikke passer sig til Rolen, eller han ikke spilte den got, veed vi ikke. Hr. Hortulan var Magisteren, og som i alle Pedantroller. Mad. Knudsens og Jomfru Foghs Roler sige ikke stort. Dersom Hr. Bech havde spilt hele Veien saaledes, som han spilte i de to første Scener han er inde i, havde han hele Veien spilt got; men nu kan vi kun rose ham i dem, og i de andre dadle ham for sine sædvanlige Feil; til Exempel at han begik en af dem, er den dumme Udtale han gav det Ord »Taarepersen«, og den afskyelige Grimasse han ledsagede det med. Hr. Hansen gik an, Hr. Ørsted spilte ikke sin Role slet, og Jfr. Conradi som sædvanlig.

DET GAVMILDE TESTAMENTE, Komedie i Fem Akter, oversat efter Hr. Regnards le legataire universel.

Det gavmilde Testamente er et af de Stykker som altid regnes blant de beste af Regnards komiske Stykker, og altid har havt mange Tilskuere. Der kunde vel en Deel lade sig sige om Fablens Usansynlighed m. m., men det bliver dog altid et Stykke, som naar det bliver got spilt, er høist interessant. I den Udgave vi have ved

Haanden af Regnards Verker, staaer la Critique du legataire strax bag efter Stykket selv, det er i en Akt, og indeholder meget gode Stæder, hvoraf den syvende Scene er i vore Tanker meget moersom, da der er en Samtale imellem den Skuespiller som har spillet Apothekerens Role, og Apothekeren selv. — Hensigten af dette Efterstykke er, som man let kan forestille sig et Forsvarsskrift for Hovedstykket, iklædt dramatisk Form.

(Resten i næste No.)

Den Dramatiſke Journal.

Anden Aargang.

No. 16. Fredagen d. 5., Onsdagen d. 10 Februari 1773.

DET GAVMILDE TESTAMENTE, Komedie i Fem Akter, oversat efter Hr. Regnards le legataire universel. *(sluttet.)*

Det i forrige No. anførte Efterstykke er hele Veien igiennem skreven i et meget moersomt Luune, og uagtet det er en Art af et dramatisk Stridsskrift, bliver det ikke kiedsommeligt, saa lidet ellers slige Stykker interessere; det har og sine gode komiske Situationer. Begyndelsen af Stykket er meest den samme som i Hr. Bredals dramatiske Journal; kun i Steden for Hr. Journal siger, da Akteuren vil bekiendtgiøre Stykket, »Holla! hey Karl! o. s. v.« udtrykker Chevalieren sig her: »Hola ho! Monsieur l'Annonceur! Un petit mot s'il vous plait«, — efterat Akteuren har bekientgiort le legataire Universel. — Vi vide ikke om dette Efterstykke er oversat i vor Sprog. Oversættelsen af Hovedstykket selv skal være trykt, men vi have ikke kundet bekomme den; efter den blotte Hørelse, lader den til at være meget god.

Ikke længe, eller rettere aldrig have vi saa nødig gaaet til at bedømme Aktionen, som vi og ikke før have forladt Skuespilhuset saa misfornøiede, eller rettere bedrøvede. Vi haabe ligesaa lidet, at vore Læsere ere uvidende om, at det for Stykket, og hvad det verste er for Skuepladsen i Eftertiden, saa ulykkelige Tilfælde med Hr. Londemans Svaghed, var Aarsagen til vores og alle Medtilskuernes billige Sorg, som vi ei formode at nogle af vore Læsere skulde være ukyndige om, at Svaghed og Sygdom ene og allene giorde, at Crispins Role, (den interessanteste i hele Stykket,) blev saaledes given som den blev. Om denne Roles Udførelse forlanger man da vel heller ingen Kritik, og vi ere heller ikke i Stand dertil; vi maatte da snarere skrive en Panygyrik end en Kritik; da Hr. Londeman

var saa svag, at man endog neppe kunde høre en artikuleret Røst; man kan da let slutte sig til Rolens Udførsel; men gierne kunde vi taalet dette, gierne kunde vi glemme, at vi ikke med en god Samvittighed kunde biefalde Crispin*), kort, gierne kunde vi glemme den billige Sorg over Crispins Role i det gavmilde Testamente, dersom dette i Aften mødte Tilfælde ikke truede os med Hr. Londemans Død, som i det ringeste til en Tid, om ikke for altid, vist vil trække den sande Komedie i Graven med sig. Dog vi forlade disse ubehagelige Udsigter, og begive os til Sagen.

Hvad de andres Aktion angaaer, da var den, som var meget naturligt, ikke saa god som den ellers vilde været, dersom den interessanteste Role i Stykket havde ikke havt den omtalte ulykkelige Skiebne. Men denne Uorden i Hovedmaskinen affødede mange Uordener, og udgiorde saa megen Forvirring i de andre smaae Hiul, at vi ikke kan sige stort om Aktionen. — Hr. Clementin**) var Geronte. At denne Roscius***), (man tilgive os at vi giver ham sit rette Navn,) ikke saa meget gefalt i bemeldte Role, tilskrive vi hans Udseende, som ikke seer saa meget dødtruende ud, som Geronte i Rolen selv beskriver; al den Kunst han anbragte i Aktionen, og Natur i Kunsten, kunde i vore Øjne ikke noksom biebringe os den Idee, Rolen vil have, man skal tænke ved at see Geronte som en affældig Mand, der hvert Øieblik tænker paa Døden. At Jfr. Halle spilte sin Role fortreffelig, er i vore Tanker en afgiort Sag; men tillige, troe vi er det ogsaa en afgiort Sag, at et par Skiødesløshedsfejl ikke kan og bør tilgives hende, den ene var (mindes vi ret,) i 2den Akts 3die Scene, hvor hun udelod noget af den sidste Replike, saa at Hr. Clementin kom for sildig ind; den anden bestod i den Uagtsomhed, at hun (i 4 Akt 4de Scene) ikke havde medbragt Gerontes Purgeerkaabe, men gav Crispin det sorte Skiørt, som han havde brugt, da han forestilte Gerontes Søsterdatter. Vi skrive begge disse Feil paa Jomfru Halles Regning, men især den første, og det af mange Aarsager; thi deels veed vi at slige Feil desverre! ere ikke meget sieldne hos hende, deels er det upaatvivleligt, at Akteuren kan kun indrette sin Ind- og Udgang efter dem som haver den sidste Replike, da der nu blev noget af Repliken borte paa anførte Sted, slutte vi meget rimeligt, at hun var Skyld i at Hr. Cl. (og hvem har vel truffet ham i slige Feil?) kom for sildig; hvad den sidste Feil angaaer, da er den og formodentlig hendes, for saa vidt, at hun ikke hentede Kaaben med det andet Tøi, med mindre at det var Hr. Prinsløvs Skyld****), at han ikke havde holdt den i Beredskab, — Skulde dette foreholde sig anderledes, ere vi gierne beredvillige at igienkalde vor Meening, som vi have grundet paa Rimeligheder. — Hr. Holberg

*) Han slutter Stykket med disse Ord:

— — — mais ce n'est pas assez,
Je renonce à mon legs, si vous n'applaudissez.

**) I vore Tanker havde Hr. *C.* giort vel i om han havde holt sin Arm i et Baand.

***) Sed in ore sunt ommia: in eo autem ipso dammatus est omnis oculorum — — — — — — Animi est enimomnis actio, & imago animi vultus est, indices oculi. Cic de Oratore, lib. 3. num. 222.

****) Han forestaaer Garderoben, og skal saa vidt vi vide, uddeele de fornødne Klæder.

var Eraste; hans Mæle har (synes os) forandret sig noget til hans Fordeel, men hans ganske unaturlige Seendrægtighed, (som næsten falder til en phlegmatisk Dovenskab,) og Mangel af Ild i hans hele Aktion, maa han endelig og for alting aflegge. Hr. Hortulan og Hr. Ørsted vare de tvende Notarier.

FRANSKMANDEN I LONDEN, Komedie i En Akt, oversat efter Hr. Boissys le François à Londres.

At dette Stykke i Paris har faaet en god Lykke*), forundre vi os ikke over; men at vor Publikum har fundet saa meget Smag i det som det har, indsee vi ikke nogen Grund til. Vi ville ikke tale om Karaktererne, som i vore Øine for det meeste ere ganske uinteressante og usandsynlige, og andre Feil, som giør det noget uinteressant paa Skuepladsen; men derfor forundre vi os saa meget over det Biefald det har faaet, da hele Moralen og alle Karaktererne ikke passe sig til vor Nation. At der er meget at udsætte paa Karaktererne, troe vi falder ved endog en flygtig Giennemtænkning, let i Øinene. Vi forbiegaae Marqvis Polinville og Mylord Houzey, da de slet ingen Karakter have, med mindre man vil kalde deres og enhver Smaaeherres Adfærd Karakter; men de andre skulde dog vel have nogen? og naar man undtager Baronen, hvad Karakter have da vel de andre? hvad skal man tænke om Eliante? hvad er hun andet end et underligt Fruentimmer, som misbilliger M. Polinvilles Narrestræger, og dog elsker ham? Dette er en Feil hos Forfatteren da han vil have sin Eliante som et fornuftigt Fruentimmer; og Mylord Craff, er det ikke og en Blanding af Fornuft, urimelig Fordom og skolastisk Philosopie? — Hele Moralen i Stykket er efter vor Skiønsomhed kun denne: At der kan være en fornuftig Franskmand og en artig Engelsmand; en interresant Morale! — Oversættelsen er af Hr. Lodde, og staaer i Forsøg i de skiønne Videnskaber, 2 B. 3 Stykke.

Aktionen var efter vor Indsigt overhovedet ypperlig, især kan vi ikke noksom rose Hr. Roses Aktion i M. Polinvilles Role. Han viiste hvorvidt man ved den sande Kunst kan forestille Naturen, uagtet Alder og Positur er Skuespilleren imod. Hr. Clementin var Mylord Craff, og spilte sin Role som man burde vente sig af ham. Hr. Ørsted var Jaqves Rosbif, og det er vel saa meget sagt, at Rolen just faldt i den rette Mands Hænder. Jomfru Bøtger var Elianthe, og deklamerte sin Role med al muelig Air og Kulde. Mad. Knudsen var Mylady Houzey, og spilte i vore Tanker sin Role ligesaa got, som hendes Dragt var slet; vi skylde Skylden paa Pengemangel, at

*) See Dictionaire portatif des Theatres, à Paris 1754, 8. Dette Dictionnaire taler om en l'Anglois à Paris, som er opført i Londen; et Udtog af dette Stykke staaer i Journal Etranger, Vol. 1. Boissy begynder at skrive for Theatret 1721, og hans Francois à Londres er opført 1727 med meget Biefald.

hun ikke havde anden Klædning, som i vore Øine ikke mindre end passede sig til M. H., som giør Galanterie til sin Hovedvidenskab. Hr. Musted var Baronen, og hans Role siger ikke meget. Finettes Role spilte en ny Aktrise i Aften; hendes Stemme er tydelig, og kommer Jomfru Halle meget nær. At hun ikke viiste minste Aktion, tilgiver man hende vel i Førstningen, men den maa hun endelig lære, om hun skal blive god, som hun virkelig kan blive, og for at lære dem maa hun i Tide vænne sig til at holde sine Øine fra uvedkommende; men hæfte dem paa dem hun skal.

Den Dramatiſke Journal.

Anden Aargang.

No. 17. ONSDAGEN D. 17, FREDAGEN D. 19, MANDAGEN D. 22, ONSDAGEN D. 24 OG FREDAGEN D. 26 FEBR. 1773.

ZARINE, et Sørgespil i Fem Optog, til den Kongelige danske Skuepladses Brug forfattet af Joh. Nordahl Bruun, Kiøbenhavn 1772, stor 8 Sid. 8.

Den Dom vi i Fior fældede over dette Stykke*), havde vi affattet i en mildere Tone, end maaskee Kienderen ellers vilde have stemt sin Kritik i. Ikke for at skaffe os et Partie, ikke fordi Hoffet og Publikum havde biefaldet Zarine, brugte vi den mildeste Kritik, som kunde bestaae med Sandhed; men Erindring at Zarine var, om ikke den beste og første Originaltragedie, saa dog den første som blev, og i Henseende til Skuepladsens Tilstand kunde opføres. Det gode Haab som en ypperlig Versifikation, adskillige stærke Træk, et par stærke Situationer gav os om Forfatteren, see dette tilsammentaget, og endelig Betragtning af, at Zarine var Digterens første Arbeide, giorde, at vi sagde Forfatteren sine Feil i en anden Tone, end vi ellers vilde have brugt, dersom anførte Omstændigheder ikke havde været, og at vi bar over med nogle af Digterens Feil, som vi haabede han en anden Gang vilde rette. Naar man iagttager alt dette, haabe vi, at den strænge, den upartiske Kiendere, holder os vor Overbærenhed noget tilgode, som vi ikke andet end kan for det meste holde de Herrer Forfattere af den kritiske Journal deres Dom tilgode, naar man betragter den af Forf. i No. 36. anførte Aarsag. Vi behøve ligesaa lidet at underrette Publikum om den Stridighed som den kri-

*) See den Dramatiske Journal forrige Aargang, No. 32.

tiske Journal har opvakt, som det er fornødent at sige, af hvor megen Betydenhed de mod Journalen udkomne Betænkninger ere, og blande vi os altsaa ikke imellem disse ganske forskiellige Anatagonister, hvis Sag ved første Øiekast dømmer sig selv. Bemeldte Journal har giort en udførligere Dom af os om Zarine næsten unødvendig, skiønt der endnu staae mange uberørte Feil tilbage i dette Stykke, som især ere ganske mod Personer, Sæder, Land, Religion og Tidsalder, kort mod Kostumet stridende Udtryk. Men vi holde her op, og begive os til Aktionen.

Dersom to Skuespilleres ypperlige Aktion kan gotgiøre en ganske hæs Hovedperson, en skanderende monotonisk Bieperson, og en anden Bieperson, som hvor fortreflig hun end er i sine Roler, er ikke mindre end oplagt til Tragedien, saa staaer vi slet ikke i Betænkning at kalde Aktionen for i Aften i Zarine ypperlig; men vil vore Læsere dermed ikke være fornøiede, og fordre at vi skal blive ved Sandheden, kan vi ikke andet end sige, at vi vare høist misfornøiede, naar vi undtage Hr. Rose og Mad. Knudsen. Behøve vi vel andet til at bevise at deres Aktion var ypperlig, end at de gefalt i dette Stykke, uagtet man hver Gang Zarine kom ind ikke kunde blive i Illusionen? — Jfr. Bøtger var saa forskrækkelig hæs, at endog de Tilskuere som vare nærmest ved Skuepladsen, ikke kunde høre et eneste Ord af hende; hendes Aktion var da uden for al Kritik; men at hun i den Tilstand kom paa Theatret, og narrede hele Publikum, see, det er skammeligt, men noget som det danske Publikum maa og bør lade sig gefalde. Hr. Hortulan skanderte sine Vers som den beste. At Jfr. Halle ikke skikker sig til denne Role, troe vi lige saa vist, som vi holde for, at hun spilte den saa got som hun kunde; kun denne Hulken maa hun aflægge; formodentlig troer hun det er en Skiønhed, især da Mad. Clericourt ved Hoftheatret giør det samme i pathetiske Scener; men hun maa betænke, at denne Aktrise giør det, fordi hun har et svagt Bryst. Jfr. Halle kan troe os, at det er en Feil, som giør Deklamationen høist monotonisk; vil hun kopiere Mad. Clericourt eller nogen, maa hun vælge det gode hos hende, som er f. Ex. Agtpaagivenhed, vel studeret Spil, og at hun for alle Ting vel studerer sin Role m. m., men ikke tage det falske — Men overalt giorde hun og enhver vel i, at de studerede Naturen; det eneste Mønster for en Skuespiller, uden hvilket han kun bliver en forulykket Kopie af en god Original.

MÆNDENES SKOLE. Komedie i Tre Akter, oversat efter Hr. Molieres l'Ecole de Maris.

Den Dom vi sidst, da dette Stykke blev opført, fældede over Aktionen, kan vi ikke andet end igientage i Aften, og naar vi sige at et par Roler blev bedre givne end sidst, veed enhver at Mændenes Skole blev uforlignelig spilt? — Det kan ikke andet end fornøie os, at Hr. Holberg spilte sin Role i Aften meget bedre end den første

Gang han prøvede i den; hans Stemme var, syntes os, ulige bedre, og kan vi ikke sige, at den nogensteds var ubehagelig, uden hvor han vil tale i den ømme (tendre) Tone; denne Tone kan han ikke tale, den falder i den sødmodige, dunkle, kort ganske ubehagelige Tone; til Exempel kan 1ste Akts 3 Scene være, hvor han i den første Replike taler til Ergaste om Sganarel, som er: »le seuere tuteur de celle quej'adore«*), og overalt hvor han skal være pathetisk, bliver han meget ubehagelig; i dette Stykke kunde han gierne undgaae denne Feil, dersom han erindrede sig om, at han som Valer er en fyrig Elskere, og altsaa ikke behøver at deklamere i omtalte melankoliske Tone; for Resten var han i alle Maader mindre stiv og tvungen i hele Aktionen, og meget mere naturlig hurtig i Deklamationen end han før har været; men meget staaer ham tilbage endnu at rette, hvor iblant især er den Magelighed og Seendrægtighed i hans Gang og Deklamation, kort, hele Aktionen, som saa passende denne Aktion end kunde være i den sandsesløses (le Distrait) Role, her slet ikke passer sig, hvori han skal være en fyrig Elskere den Regel maa han iagttage, som i al hans Aktion, saa og i dette Fald, og denne er, at han bør søge at træffe Middelveien, thi ligesaa urimelig som en alt for stor Flygtighed er, saa unaturlig er og den alt for store Seendrægtighed; den første Feil giør Aktionen hiapvurren, men den anden ganske søvnig og død. Dersom Hr. Holberg vil og kan tage sig disse Anmærkninger til Nytte, hvilke, som alle dem vi i Henseende til Aktionen giøre, sigte til Forbedring, forsikkre vi ham paa, at han vil virkelig forbedre sig. Vi tør sige dette uden Stolthed, det er ikke vore egne Regler vi prunke med, men det er Naturens, og denne uforfalskede Kilde er det vi anbefale Hr. *H.* og enhver Skuespiller at øse af, og lade den tvungne, den skadelige, og dog meget almindelige Efterabelseslyst fare. Hvad de andres Aktion angaaer, da kan den Dom gielde vi fældede over sidste Forestilling, kun Lisettes Role blev spilt af Jomfru Halle, hvorved (det forstaaer sig,) Rolen vandt anseeligt, og Ergastes Role blev i Aften bedre given af Hr. Hansen, som overalt skikker sig temmelig vel til den alvorlige Tienerrolle.

JEPPE PAA BIERGET, Komedie i Fem Akter, af Hr. Baron Holberg.

Det mærkværdigste som forefaldt ved Forestillingen af dette Stykke, der i vore Tanker med alle dets virkelige og uvirkelige Feil, dog har sine smukke og komiske Stæder, var at Hr. Bech havde Jakob Skomagers Role, og naar man veed det, veed man ogsaa at den blev slet spilt, hvilket vi ikke saa meget dadle Hr. Bech selv for, da han i ingen Maade kan spille den. Efter den Indsigt vi have i Rolernes Natur, burde Hr. Ørsted spilt denne Role; vi over lade denne Anmærkning til Inspekteurens nærmere Overveielse. Be

*) Vi afskrive Originalens Ord, da vi ikke veed hvordan Oversætteren har udtrykt sig.

meldte Hr. Bech spilte Advokatens Role i Aften; de som holde det for en tilladelig Sag at efterabe Personer, fandt Hr. Bech begynde got i Rolen, men da han kunde ikke holde Tonen ud, faldt han, fra den paatagne Skrigen i sin egen bechiske Qvækken. Mere sige vi ikke om Aktionen, som var for Resten som den pleier, lige til at Hr. Hortulan tog Ridefogdens Kone paa Brystet, et Træk som kunde gierne spares. — Dog, det var jo Fastelavnsmandag.

DEN KIERLIGE FORBITRELSE, Komedie i Fem Akter, oversat efter Hr. Molieres le Dépit Amoreux. *Den staaer i den første Deel af hans* Oeuvres, *efter pariser Udgaven. 1753. 12.*

De Tanker som vi have om dette Stykke, have vi i Fior tilkiendegivet, og da vi ikke vil igientage dem, og Stykket selv ikke giver Leilighed til nye Tanker, begive vi os strax til Aktionen.

Hr. Rose spilte den samme Role han i dette Stykke pleier, og spilte den i vore Tanker fortreflig. Til Beviis kan første Akts fierde Scene tiene, hvor han truer Maskaril til at aabenbare det han veed om Valers Kierlighed; Tonen, Ansigtet, kort hele Aktionen var fortreflig, man saae den opirrede, den hæftige og ivrige Eraste i det naturlige Lys; den tredie Scene i fierde Akt, hvor Eraste og Lucilie begynder deres Forbindelse, og siden fornyer den, giorde han og i vore Tanker uforlignelig. Jfr. Bøtgers Hæshed i Zarine, maa undskylde den modbydelige og unaturlige Kulde hun spilte endog de hidsigste Scener med i dette Stykke. Hr. Clementin var Albert, og at han spilte sin Role uforbederlig, beviser blant andet 3die Akts 9 og 10 Scene. Den Aktion Jfr. Halle spilte Marinettes Role i, fortiener efter vor Skiønsomhed al den Roes en naturlig og fortreflig Aktion kan fordre; man behage kun til Beviis at erindre sig fierde Akts 6te Scene. Dersom Hr. Bech havde endnu mere ladet af at grimasere, kunde hans Aktion gierne have gaaet igiennem, men ikke destomindre, er han at rose, at han søger at aflegge denne Feil. Mad. Knudsen var Ascanius; den som kiender Rolen, veed at den første Scene i 2 Akt er den vanskeligste at deklamere, da den med al muelig Hurtighed maa udtales, og Mad. Knudsen lod den ei heller i denne Henseende tabe noget. Hr. Ørsted var Maskaril, og spilte denne Role ganske got, men Metaphrastes Role bedre; men bedre vilde han have spilt den, dersom man kunde have hørt hvad han sagde. Hr. Hortulan var i Polidors Role, som ikke siger meget. Mad. Hallesen var Frosine, og spilte som man kunde vente sig. Hr. Irgens giemme vi tilsidst, da hans Aktion, naar vi undtage den første Akts 3 Scene, efter vor Skiønsomhed, var saa slet, at den var ganske under Kritiken; og dersom Hr. *I.* ikke i nogle Roler før havde lovet os noget Haab og Forbedring, vilde vi med Tavshed reent have forbiegaaet ham; men da han har viist, at han lod det være sig en Sag at forbedre sig, have vi troet os berettigede at nævne

hans Feil, af hvilke vi vil nævne Monotonie, (hans gamle, som han dog næsten havde glemt,) Kast med Øinene, Mangel af Ild, og hans idelige Flygtighed under Forestillingen. Han maa see at endre dette, om vi ikke ganske skal gienkalde hvad vi have sagt om ham.

MASKERADEN. Komedie i Tre Akter af Hr. Baron Holberg.

Vi kan ikke andet end tilstaae, at vi jo bleve temmelig tilfredsstillede med Aktionen som dette Stykke blev udført med, uagtet vi hverken holde Stykket selv for et af Holbergs beste Stykker*), ellers vare vi lige fornøiede med alle Akteurernes Spil, og uagtet at Henriks Role maatte lide saa meget under Hr. Londemans Sygdom; men visse gode Situationer og sande komiske Indfald i Stykket selv, Hieronimuses og Arvs Rolers uforbederlige Forestilling, gotgiorde os ikke allene Leanders, Henriks og Pernilles Roler, (som naar man tager Omstændighederne i Betragtning, endda blev temmelig vel givne,) men endog holdt os skadesløse i Henseende til Leonores og Leonards Roler, at vi ikke skal tale om Magdelones Role, som endda blev bedre spilt af Mad. Hallesen end vi havde formodet os. Hr. Clementin var Hieronimus; alt det som Kiendere kan fordre hos en Skuespiller, som har foruden den gode Deklamation, Ansigt og den naturlige Gestikulation, et got og ypperlig Theaterspil, med et Ord, den gode Aktion, den sige vi, fandt Kienderen og enhver hos denne umistelige Mand, og den Roes troe vi enhver, han maa nu enten være Journalist eller Antijournalist, maa indrømme ham; at vi endelig skulde anføre Exempler, vil vi allene udmærke et par Steder, for Ex. hvor han faaer at vide, at Leonore er Leonards Datter. — Det er efter vor Indsigt ikke formeget sagt, naar vi sige, at Arvs Role ikke kunde blive ypperligere spilt, end den blev af Hr. Hortulan, som forestilte den sande danske Arv. Hr. Ørsted var Leonard, og for ikke at sige, at han var monotonisk lige til 3 Akts 11 Scene, hvor han brølede; og at han ikke et eneste Sted var naturlig vil vi kun blot nævne ham. Hr. Holberg spilte Leanders Role i Aften, den første Akt spilte han i vore Tanker best**), men siden falt han noget i det søvnagtige og seendrægtige Spil, som han for alting maae forandre. Hr. Hansen spilte Henriks Role endda ikke saa slet, vi meene, han deklamerede ikke saa slet som han pleier, men hans Grimaser med Munden, og underlige Fægten med Armene, klæder i vore Øine meget slet, og som han maa lade; især iagtog vi denne Feil i 2den Akts 9 Scene, hvor han skal bekiende hvad Ulykke hans Herre har giort. Jomfru Petersen, (den Aktrise som giorde Prøve i Franskmanden i Londen,) spilte ikke sin Role ilde, især i Henseende til at hun er ung; hun søge at undgaae Monotonien, som hun har ved det, at hun holder baade for længe og lige længe op

*) See den dramatiske Journal for forrige Aar No. 23.

**) Det var et got Træk af Hr. Holberg at han gav Henrik et Vink.

imellem hver Periode; det kan ikke være hende saa vanskeligt, da hun spiller kun i smaae Roler; en i vore Tanker ypperlig Forandring, som giør Veien lettere for Debutanter.

DEN BEDRAGEDE GARTNER, en Ballet, componeret af Hr. Adriani.

Naar man veed, at denne Ballet er af en Hr. Adriani, falder man vel neppe paa at bedømme den efter Kritikens Regler, og det lader overhovedet, som en Deel blandt Publikum er ligesaa ubekymret om at bedømme Balleter med Smag, som de fleste af vore Balletmestere enten ikke ere i Stand til, eller ikke vil komponere dem med Smag. Dands og noget Pantomime udgiør strax en Ballet, og naar kun det første er got, ja! saa har Komponisten giort sit, og saa er han en ypperlig Balletmester. Om der er Handling i en Ballet, og om denne er rigtig og interessant, om Kostume, Karakter, kort, om Balletten er efter Nouverers og Naturens Regler en dramatisk Komposition, som har Udtryk ved Gestus og Bevægelser, eller en stum Poesie, som taler uden at sige noget, da den udtrykker sig med slige Gestus og Bevægelser. See, derom spørger ingen. Plato, Aristoteles og Lucian, ere vore Balletmestere ganske ubekiendte, de have lært at dandse, og have seet en Deel saa kaldede Balletter, hvoraf de siden sammensmeder en Miskmask: Qvem dixere Chaos, rudis indigestaque moles som de kalde Ballet. Vi giøre denne Anmærkning ikke fordi vi troe at Hr. Adriani skulde tage sig den til Overveielse; men da vi troe at det var meget got, at vore unge Dandsere lagde sig efter denne Kunst, som en Kunst, og ikke et Haandværk, og vi haabe, at den Tid engang vil komme, at vi vil bruge vore egne Dandsere, have vi troet os pligtige til at biebringe dem et lidet Anstrøg af den sande Smag i denne Kunst, som ikke vi, men Kunstens og Naturens Grandskere selv haver givet. Da de anførte Autorer af de Gamle, formedelst Sproget ikke kan forstaaes, uden af Sprogkyndige, og det er dog nødvendigt at kiende dem, for at have Indsigt i de Gamles Dands, deres Opkomstes forskiellige Perioder og Karakter, bør de som anvende deres Tid paa denne Kunst, at kiende dem af Oversættelser og Komentatorer, hvoraf vi allene vil nævne Hr. Burettes Memoires pour servir à l'Histoire, de la danse des anciens, som staaer i Memoires de litterature tirés des Registres de l'Academie royale des Inscript. & belles lettres, 1 Tom. Sid. 121.

Om den bedragne Gartner vil vi da ikke indlade os i nogen videre Kritik; hvad Udførselen angaaer, da veed vel vore Læsere alt hvad vi tænke om den.

PARNASSI FEST, en Ballet af Hr. Adriani.

Man klager sig i Almindelighed over at Hr. *A.* ingen Balleter componerer; men man har Uret; naar Manden hver Gang vil componere en Ballet som denne, sammenpresse den halve Deel af Guder og Gudinder, Mars etc. etc. etc. og tilmed Bønder etc. paa Parnass, saa bør man klage sig over at han giør Balletter. Gartnerballetter kan man lade gaae for det de er, men naar den gode Hr. *A.* kommer med sligt — — — siger Kienderen ham, at hans Miskmask er tosset; og naar han vil opføre det paa Monarkens Fødselsdag, siger Nationen ham, at han er formastelig, og spaaer ham, at hans Tiggerie hielper ham slet intet til at blive her længe.

Den Dramatiſke Journal.

Anden Aargang.

No. 18. MANDAGEN DEN 1, ONSDAGEN D. 3 OG FRED. D. 5 MARTII 1773.

MELAMPE. Tragikomedie i Fem Akter af Hr. Baron Holberg.

Dersom det er et tilladeligt Foretagende at skrive en Burleske, bliver Holberg aldrig dadlet for dette Stykke, og vi indsee ingen Aarsag, hvorfor man skulde formeene en Forfatter denne Maade at behage paa; lige saa strænge som vi virkelig ere, og efter det Begreb, vi troer at være det rette, bør være i Henseende til Kritikens Regler, for saa vidt de angaae et ordentlig Drame; saa lidet vi see igiennem Fingre med Feil mod Sandsynlighed m. m., kort, saa meget vi fordre at enhver anden dramatisk Digter, han være nu enten komisk eller tragisk, bør holde sig Kunstens og Naturens Regler som ubrødelige Love, saa meget holde vi det og for en Kaprise, ikke at vilde taale Burlesker, Farcer og Parodier. Vi troe at Kienderen og Konstdommeren kan finde ligesaa stor Smag i slige Stykker, (naar det sande Genie har giort dem,) som Malerkienderen finder Smag i Karikaturen. Men en anden Sag er det om man ikke bør fortrække et andet komisk Skuespil, som sammenbinder med de sande komiske Situationer og Vittighed en ordentlig lagt Plan og overalt Konstens sande Politur; i saa Fald fortrække vi altid den Stundeslose for Ulysses; men ikke destomindre troe vi, at man uden at tabe den gode Smag kan finde stor Fornøielse i Burlesken, kun (det forstaaer sig,) den er god. Hvad Melampe angaaer, da tage vi ikke i Betænkning at give den Navn af et godt Stykke i sit Slags, i hvor vel

vi ikke kan nægte, at Forfatteren ikke altid har fyldestgiort os, ikke ofte nok sadt sine Personer i komiske Situationer, og af den Aarsag ikke giort Stykket underholdende og interessant nok for Tilskueren. Det vilde i vore Tanker være meget latterligt, om man enten vilde forekaste Digteren dette Stykkes Feil mod Reglerne, som ere nødvendige i en regelret Komposition, eller forsvare ham i dette Fald; der hører kun ganske lidet af det man kalder Menneskeforstand til at indsee at det aldrig har været Forfatterens Hensigt at holde over Reglerne, og hvem der ikke selv kan indsee dette, bør (i vore Tanker,) og blive i sin Uvidenhed. Andre vigtigere Feil ville vi ligesaa lidet paatage os at forsvare, som naar vi holde dem mod de store Fuldkommenheder visse Steder have, dog efter vor Skiønsomhed, ikke ere nok til at nægte det Navn af en Komposition, som er sin Forfatter værdig.

Hvad Aktionen angaaer, da kan vi just ikke sige, at den var saa god som den burde være. Den interessanteste Role i Stykket, (behøve vi vel at nævne Sganarels Role?) spilte Hr. Bech; at han skulde kunde gefalde dem, som have seet den spillet af Hr. Londeman, var ligesaa umuligt at vente, som ubilligt at paastaae; ellers kan vi ikke sige andet, end at han jo kom saa godt fra den, som en Akteur kunde, der har ikke en Egenskab, som udfordres til slige Roler. De Scener han giorde best, var i vore Tanker den 5te, 6te og 7de i fierde Akt; og den han kom slettest fra, var 3die Akts siette Scene, i hvorvel at han midt i Scenen fandt Biefald hos nogle faa, som gav ham et Biefald, som Hr. Londeman selv endnu ikke har faaet. Det er ikke vor Sag, at bedømme vore Medtilskueres Biefald, det være nu enten frivilligt eller tiltryglet og bestilt, enten grundet eller ikke, og vi misunde ham heller ikke Biefald, af hvad Art det end er; men for hans eget Bestes Skyld, raade vi ham, at han ved Flid og god Aktion heller vil fortiene sig fornuftige Skiønneres Biefald, end blotte gode Venners, som enten af Partiskhed, eller Kaprise, eller Uvidenhed, eller af Venskab kladsker; slige Biefald kan forderve endog den beste Skuespiller, hvor meget mere da ikke en Akteur, som Hr. Bech, der maa lade sig nøie med at kunde engang fortiene Navn af middelmaadig? Hr. Bech kan tage sig denne Formaning til Nytte, om han vil; skulde han ikke vilde, er det ikke vor Skyld; vi have troet os pligtige til, paa Embedsvegne, at advare ham for at blive fordervet, og i saa Fald have vi en god Samvittighed. Hvad hans Aktion ellers angaaer, da kan vi ikke andet end sige, at vi jo bleve bedre fornøiede end vi havde ventet, ihvorvel vi for den gode Smags Skyld, ingenlunde tør kalde den god i sig selv, og i Henseende til Rolens Værdie, men vel i Henseende til Brugen af hans Talenter. Dersom Jomfru Halle havde vidst sin Role bedre end hun vidste, havde hendes Spil været endnu bedre, end det virkelig var. Philocynes Role blev spilt af Jomfru Bøtger, som i vore Tanker manglede den (Hidsighed eller rettere Rasenhed,) som de fleste Steder af hendes Rolle virkelig indeholder; for at bevise dette, vil vi blant andet tage et Exempel af anden Akts fierde Scene. Naar man endog med den minste Agtsomhed giennemlæser omtalte Scene, maa man strax kunde indsee, at Aktrisen som skal deklamere den, deels maa være i Førstningen meget overmaade opbragt, af

Hævn og Forbitrelse, og altsaa deklamere den i sin behørige Tone, og deels at disse rasende Affekter stiger gradeviis med Ekkoets Gientagelse af Philocynes sidste Ord. Med denne Idee er det man læser denne Scene, og saaledes vil man have den opført; men hvad, om vi forsikkre vore Læsere, at den ikke saaledes blev given? Hvad, om vi sagde, at Jfr. Bøtger, langt fra at lade Tonen stige med sin Monolog, lod den falde? — Vi overlade Tilskuerne selv, at give hendes Aktion sit rette Navn. For ikke at blive paa et Sted, anføre vi samme Akts følgende Scene, fierde Akts første og fierde Scene, hvor vi overalt savnede det i hele Spillet (men især i Deklamationen,) som hendes Role og Situationen medførte. Af de øvrige Roler vil [vi] kun tale om Gusmans, som kun blev spilt saa saa af Hr. Ørsted, som ellers spilte Bondens Role i første Akt meget vel. —

Vi holde her op at tale om Aktionen i dette Stykke, da de andre Roler deels ikke ere af stor Betydenhed, og altsaa kan kun lidet siges om Aktionen, deels da vi heller ikke kan sige, at alle de omtalte Rolers Aktion, (naar vi undtage Hr. Roses i Polidors, Hr. Hortulan i Fiskerens i 4 Akts 7 Scene, og Mad. Knudsen i Lucilias Role,) i sig selv var saa synderlig, at den var nogen vidtløftig Kritik værd.

Inden vi slutte med dette Stykke, vil vi tage Leilighed til at tale et par Ord i Forveien om Forestillingen af Kierlighed uden Strømper, som vi med det første kan vente at see opført paa Skuepladsen. At give en heel Afhandling om hvorledes Aktionen, Klædedragten m. m. burde være i dette Stykke, vilde blive alt for vidtløftigt, og naar vi skulde sige vor oprigtige Meening, i Henseende til os, næsten umueligt. Det vi vil sige, er allene at Skuespillerne stedse maa have Forfatterens Hensigt for Øie; at de maa erindre dem, at deres Roler indeholde pathetiske og burleske Steder under hinanden, og at Forfatteren altid har vildet have sine Personer underholdte med en vis Dignitet. Hvad Deklamationen angaaer; da de erketragiske Steder maa deklameres med, ikke en blot pathetisk og naturlig Styrke, som den sande Tragedie, men lidt svulstigere end ellers, og de burleske bør dog, hvor gemene Træk de end have, deklameres i en lidt mere fornemme Tone end de i daglig Tale pleier at have. Hvad Gestikulationen angaaer, da ønskede vi, at man vilde vogte sig meget for at overdrive den, i Henseende til at spille med Ord, vi mene, at man vogter sig altid for, og for meget at lade Geberder, (Gestus) følge med Ordene, for Ex. i det Optrin, naar Johan siger:

»I Fior ved Paasketid jeg lod mit Hoved-Haar afrage,
»Endnu saa reiser sig af Skræk den Stump som er tilbage,
»Og løfter min Paryk en Tomme fra sit Sted, o. s. v.

Dersom Skuespilleren her vilde med Gebærder vise alt dette, med Haanden rage sig i Hovedet ved det første Vers, løfte Paryken af Hovedet ved andet og tredie Vers o. s. v., vilde slig en Gestikulation blive væmmelig i vore Øine. — See disse Bemærkelser tage vi os den Friehed at giøre Skuespillerne i Forveien, de bør i det ringeste prøve dem, om ikke følge dem; mere vil vi ikke sige om Aktionen, da en detailleret Afridsning paa alle de enkelte Steder, er meget vanskeligt at give, og vi maa tilstaae, at der kan tvistes meget om

den; vi har kun vilde sagt, hvordan ongefehr vi troede at Stykket burde spilles, i Følge den Idee vi have om det, som vil blive meget vanskeligt at spille got, og ikke at giøre det ækelt. Angaaende Dragterne, da ønskede vi, at Skuespillerne vilde klæde sig saa simpel som mueligt; hele Dragten maa svare til Jespers Kalemankes Vest.

SKOTLENDERINDEN ELLER KAFFEHUSET. Komedie i Fem Akter. oversadt efter Hr. Voltaires l'Eccosaise.

Lindanes Role var i Aften given til Mad. Knudsen, som naar vi undtage et Par Feil, spilte efter vor Indsigt Rolen fortreflig, den største Feil af disse var den i vore Øren ikke angenemme Monotonie, hun i Førstningen, og især i første Akt, var falden i; en besynderlig Langsomhed i hele Deklamationen, udgiorde denne Monotonie*), som vi aldrig før have bemærket hos Mad. Knudsen, og som vi forsikkrer hende var meget uangenem baade i Henseende til Aktionen selv, og især i Hensigt til den ubehagelige Frygt man kunde settes i, at en Aktrise af hendes Fortienester, og som just glimrer i Deklamationskunsten, at hun, sige vi, skulde blive monotonisk. Den anden Feil var den, som vi før havde lastet hende af, og det er den meget bøiede Stilling hun har, hvilken vi især i Aften blev vaer. Vi maa troe, at det ikke er hende vel mueligt at endre denne Feil, da den er hende sagt, og hun har viist, at det er hende en angelegen Sag at forbedre sig; men imidlertid er det dog Skade, at hun ikke kan forandre denne Stilling mere, som allene passer sig naar Aktrisen skal udtrykke Ærbødighed og Ømhed, (tendresse**) i saa Fald maa Skuespilleren bøie sig, men hvor er det mueligt at han kan giøre dette med Virkning, naar han hele Stykket igiennem staaer i omtalte Stilling? — See, disse ere de Feil vi have bemærket hos Mad. Knudsen, under Forestillingen af Skotlænderinden, og ligesaa lidet som vi enten vilde eller kunde fortie dem, saa lidet kan vi heller ikke andet end sige, at hun gav de tre sidste Akter med den sande Natur, og ypperlig overhovedet, og de vanskeligste Steder uforbederlig, for Ex. (3 Akt 5 Sene,) da hun kiendte sin Fader, da hun taler med Mylord Murrey, (4 Akt 3 Scene,) og hvor ypperlig faldt hun ikke ned i 5 Akts sidste Scene? Hvor naturlig giorde hun ikke dette? med al den Hidsighed, Bedrøvelse og Skrek, som hele Situationen fordrede, faldt hun og udsagde: »Grusomme! tør du« i den ypperligste Tone. Hr. Rose var forskrækkelig kold i Aften, og man skulde forsværge at han meente Lindane det oprigtig; den Scene han spilte allerbest var den Scene i 4de Akt, hvor han har den Samtale med Lady Alton. Hr. Clementin var som sædvanlig Verten, og spilte den med al den Fuldkommenhed man er vandt at

*) Denne Feil bleve vi vaer f. Ex. 1 Akt 5 Scene med Lady Alton, og den første Scene hun havde med Friport.

**) See Riccobonni.

see ham med. Jfr. Halle spilte hele Stykket igiennem ypperlig; kun Skade, at hun endelig skal begaae en uundskyldelig Forseelse, og denne bestod i, at hun (i 3 Akt 3 Scene,) da Lindane bliver af Lady Alton foreviist Mylord M. Skilderie, glemte sig selv og loe; hele Illusionen forstyrredes, og det maatte den nødvendig, naar den ædle Polly som tager saa megen Deel i hendes Jomfrues Skiebne, (som Jfr. *H.* ellers med sin Aktion viiste og burde viise at Polly giør,) naar hun leer ved en af de fortrædeligste og vigtigste Hændelser som indløbe; det vilde været en Feil blot at være ligegyldig, men at glemme sig selv reent og lee, det veed vi ikke hvad vi skal kalde. Hr. Ørsted spilte Friport; vi vide ikke om vi have Ret, naar vi sige, at han ikke gefaldt saa meget, som [han] pleiede, da han i vore Tanker chargerte meget. Hr. Musted spilte Frelons Role fortreflig; og Hr. Hortulan fortiener vist ogsaa megen Roes for Aktionen i Monroses Role. Mad. Hallesen var Lady Alton, og det er ogsaa alt hvad der kan siges om hende; en anden Gang haabe vi at Jfr. Bøtger faaer denne Role, og faaer hun den ikke, saa bør hun dog have den.

DEN FORKLÆDTE DOKTOR, Komedie i Tre Akter, oversat efter Hr. Molieres l'Amour Medicin.

Forfatteren har foran dette Stykke sadt et Par Ord til Læseren, som sige at l'Amour Medicin er kun et Impromtu, som han for at fornøie Kongen har maattet forfærdige, og som ogsaa er den af hans Komedier, der meest uden Hensigt er kommen for Lyset, da det er »befalet, giort færdig, lært og spilt inden fem Dage«. Megen Kritik kan der altsaa ikke falde paa denne Komedie, og det var ikke alleneste en Ubillighed, men endog i vore Tanker en Urimelighed, at vilde kritisere den, da Forfatteren kun giver den ud for et Impromtu, som bør takke Aktionen for det meste.

Hvad Forestillingen paa vor Skueplads angaaer, da vil man strax erfare hvad vi tænke om den; kun i Forveien maa vi lade vore Læsere vide, at den hele første Scene i Originalen imellem Sganarel, Lucretia, Tapetmageren og Juveleren, er ganske trukken sammen i en Monolog af Sganarel, og at dette Divertissement, som Forfatteren i den omtalte Efterretning giør saa meget af, blev ved Forestillingen udelukt.

Hr. Clementin*) spilte Sganarels Role; dersom vi skal give hans Aktion den Berømmelse som den fortiente, kan vi med en god Samvittighed ikke andet end kalde den fuldkommen; ikke allene deklamerede han Rolen uforbederlig, med al den komiske Styrke den fører med sig, ikke allene var hele Gestikulationen saa naturlig og uforlignelig, som man kunde vente sig af denne uforlignelige Mand; men han nyancerte sin lille Rolle, saa ubetydelig som den i sig selv

*) Der er lagt en lille Monolog til, som slutter Stykket, den er ganske vttig, og saa vidt vi vide, af Hr. Clementin selv.

og var, saa mesterlig, at han endog benyttede sig af Hr. Bechs ganske afskyelige Stemme og Grimaser, og paroderte dem; saa meget vi ærgrede os over Hr. Bechs opspærrede Gab, saa meget loe vi af Hr. Clementins Ansigt, af det, at han holdt Haanden for sig, (og han havde vist Aarsag at være bange, at han skulde slugt ham,) og at han tørede sig i Øinene, thi de bleve vist nok fulde af Spyt. — I denne Henseende er man Hr. Bech samme Tak skyldig, som man takkede Junior Philopatreias for Rosentorne. Af Hr. Clementins øvrige Aktion*) vil vi kun erindre ham i tredie Akts siette og syvende Scene, hvor han ypperlig og naturlig loe, og dog tilbageholdt den; vore Læsere erindre sig vel, at det er her Clitander agerer Doktor, og hvor han indbilder Sganarel, at alt hvad han siger til hende om Ægteskab, er kun opdigtet. Jomfru Bøtger var Lucinde, hendes Role er ikke af stor Betydenhed, og hendes Spil ikke heller. Vi gad gierne vidst, med hvad Ansigt vore Læsere vil optage den Efterretning, at Jfr. Bøtger, den gamle, og, som nogle sige, den store Aktrise, spiller en Role, hvor hun skal være syg og have lagt sig paa Sengen, (see 1ste Akts sidste Scene,) at denne gamle Aktrise kan begaae den Sottise at være pyntet, som hun skulde i Visiter? Mon man da vilde troe os? Ja! men saa er det dog. Hr. Rose var i Clitanders Role, som er af megen liden Betydenhed. Jfr. Petersen spilte den første Scene i Lisettes Role meget vel, siden faldt hun til en Monotonie som er ikke god; noget mere Munterhed, (Vivacitet,) maa hun legge sig efter. Af Dokterne vil vi kun tale om de Herrer Ørsted og Bech, hvoraf den første, som i Doktor Bahis's Role, skulde lade Munden løbe som en Postvogn, stammede virkelig, og den sidste derimod, som i Dokter Makrotous Role skulde stamme, giorde det saa unaturligt, at det blev væmmeligt; thi naar stammer nogen paa hvert Ord? — Nei, Hr. Clementin giorde begge Dele uforlignelig.

BEKIENDTGIØRELSE.

Den 3 Marti 1773, tabte Skuepladsen en af dens største Mænd i Hr. Geert Londeman. Det vilde være formasteligt, om vi vilde opsætte et Æreminde over en Mand, som Ewalder, Widewelter, Jakobier og Preislere ene bør forevige. Vi kan ikke andet end beklage Skuepladsen, og sige med den store romerske Taler**): »Qvis nostrum tam animo agresti ac duro fuit ut »Roscii morte nuper non commoveretur! Qvi cum esset »senex mortuus, tamen propter excellentem artem ac ve»nustatem, videbatur omnino mori non debuisse».

*) Det eneste vi have fundet at Hr. Cl. ikke har truffet Naturen paa, var 3 Akts 4 Scene, hvor han skulde dantse for Lisette; vi troe, at han giorde det for godvillig.

**) Cicero pro Archia Poeta. num. 12.

Den Dramatiſke Journal.

Anden Aargang.

No. 19. ONSDAGEN DEN 10. FRED. D. 12 OG FRED. D. 19 MARTII 1773.

CAVALEREN OG DAMEN, Komedie i Tre Akter, oversadt efter Hr. Goldonis Il Cavaliere e la Dama.

Det vilde være en slem Sag for Forfatteren, om man dømte hans Stykkes indvortes Værd og dets theatralske Interesse, efter den Virkning som det i Aften har giort i Skuespilhuset. Nogle af Skuespillerne havde i Aften givet sig saa stor Møie for at spille elendigt, at de kunde ikke have giort deres Roler, og følgelig det meste af Stykket mere kiedsommeligt. Saa ulykkelig kan endog den beste Forfatter blive, naar han har den Vandhæld, at faae sit Arbeide opført af Skuespillere, som paa al optænkelig Maade søger at tage Interessen bort fra deres Roler, og denne Vandheld havde vist Goldonis Stykke i Aften, som da det i sig selv er meget langt, og just ikke altid er lige interessant, varede vist over en Time længere, end det naturligviis burde vare, og hvem tvivler saa vel paa, at det var ennyant tilgavns?

Jfr. Bøtger i Donna Eleonores, Hr. Ørsted i Doctor Bounatestas, Hr. Bech i Balestras, Hr. Irgens i Don Alonsos, Jfr. Fogh i Donna Virginias, og Hr. Hansen i Pasqvins Roler, vare de af Skuespillerne som ved deres slette Aktion ikke allene giorde deres egne Roler kiedsommelige, men bragte Tilskuerne i saa slet et Lune, at endog de øvrige Skuespilleres ypperlige Spil, ikke kunde fornøie saa meget som det virkelig ellers burde. Hverken vil vi indlade os i vidtløftige Betragtninger for at bevise, at en slet Forestillelse af den halve Deel af Rolerne kan ganske fordærve et Stykke, og næsten for ganske spildte Fornøielsen for de andre, eller troe vi at nogen tvivler derom; i det ringeste ere vi forsikkrede om, at den som haver seet Cavalleren og Damen i Aften, skal sande med os. Af alle de anførte Rolefordærvere fortiener Jfr. Bøtger vist det øverste Stæd; vi sætte hende ikke saa høit, fordi hun er efter Ancieniteten den fornemste, men fordi hendes Spil overgik i Slethed alle de andres, ja overgik alt, om ikke just hvad der kan tænkes, saa dog i det minste hvad der kan beskrives; at udskrive alle de Stæder, hvor hun feilede, var at afskrive Rolen heel og holden som den er opført, og den Uhøflighed tør vi ikke begaae mod vore Læsere; samme Tone, samme Ansigt, samme Spil hun begyndte Stykket med, endte hun det i; hun begyndte i sin sædvanlige forskrækkelige Monotonie, og saaledes holdt hun det Replike for Replike; nu i en lang Role som blev halvanden Gang saa lang som den ellers havde blevet, hvordan meener man vel at den var at holde ud?

Hr. Ørsted spilte den første Scene han havde i dette Stykke, (som er første Akts 3die Scene,) allerbest; men siden Hr. Ørsted! en Sammenblanding af Pips, en Bonde, og vi veed ikke selv hvad det var for et Saracasmus; til Beviis kan blandt andre den tiende og ellevte Scene i 3 Akt tiene. Hr. Bech spilte sin Role ret tilgavns slet; for at overbevise ham derom, (thi Folk af minste Skiønsomhed behøve vi ikke at overbevise,) vil vi spørge ham, om han ikke spilte en utaalelig næsviis Dreng? og om hans Role og hans Frues gav ham Lov til sligt et Spil? Hr. Hansen lod det ikke heller feile for at giøre sin Role slet og unaturlig. Hvordan Hr. Irgens egentlig spilte, skal vi saa just ikke kunde sige, da vi ikke forstod et Ord af alt hvad han sagde. Jfr. Fogh jaskede efter hendes bekiendte priselige Sædvane, sin Role af.

Dersom de øvrige Roler havde havt samme Skiebne, som de anførte, havde det været ganske umueligt at udholde denne Komedies Forestilling, men da de øvrige Roler bleve saa vel givne, maatte man endda være fornøiet, skiønt man vildet være det tilfulde, dersom man med en god Samvittighed kunde sige det minste af det Gode om de allerede bedømte Skuespillere, som vi kan sige om Hr. Rose i Don Roderiges, Mad. Knudsen i Donna Claudias, Hr. Musted i Don Flaminios, Hr. Clementin i Anselmos og Jfr. Halle i Columbines Role. Hr. Rose spilte efter vor Skiønsomhed sin Role meget vel; den sande Ædelmodighed, Ædelhed og Forsigtighed, som Goldoni overalt har tegnet sin Roderigo med, udtrykte Hr. *R.* i vore Tanker fortreffelig. Kun maaskee han nogle Stæder var i Deklamationen noget mere seen end Naturen vilde tillade det; men det var dog kun paa nogle Steder, hvor han spilte med Jfr. Bøtger, og bør man da ikke undskylde ham? — Den bizarre Karakter Donna Claudia haver, udtrykte Mad. Knudsens Spil i vore Tanker paa den naturligste og anstændigste Maade*). — Hr. Clementins Roles Karakter er en borgerlig Ædelmodighed og Ærlighed, som Forfatteren har uden Tvivl givet Anselmo for at lade den kontrastere mod Don Flaminio; Rolen spilte Hr. *Cl.* fortreflig overhovedet; de meget rørende Dialoger der ere hist og her i hans Role, kunde i vore Tanker være en Grund, hvorfor Hr. Hortulan burde en anden Gang spille den. Hr. Musted spilte sin Role i vore Tanker ypperlig, til Beviis kan blandt mange andre den anden Akts 11te Scene og tredie Akts 16de Scene være. Jfr. Halle gav sin Role overhovedet med al den Natur den burde spilles i.

Dette maae være nok sagt om Aktionen i dette Stykke; hvad Stykkets indvortes Værd angaaer, da kan det efter vor Skiønsomhed ikke nægtes Navn af et godt Stykke, da det haver ypperlige Situationer, og meget vel tegnede, vel underholdende og contrasterende Karakterer; blandt dets Feil kan maaskee dets Længde regnes; men man maa for alting erindre sig at Stykket er italiensk, og et Karakterstykke, og des Aarsag noget kiedsommeligt paa Skuepladsen, maaskee

*) Vi sige med Villie den anstændigste Maade, og roser Aktrisen, at hun uagtet alle de bizare og uartige Træk, der er i hendes Role, dog erindrede sig, at hun skulde forestille en arrig Dame af Stand, som, hvor slet hun end kan være, dog bør være arrig med Anstændighed.

endog naar Donna Eleonores Role blev spillet bedre end den bliver. — Oversættelsen er ikke trykt, den er meget frie, dog ikke for meget, maaskee man kundet ønsket sig at Oversætteren havde daniseret det?

MYNDLINGEN, Komedie i En Akt, oversadt efter Hr. Fagans la Pupille.

Myndlingens Role er tagen fra Jfr. Bøtger, og var i Aften given til Jfr. Fogh; uagtet man ikke saa just kan sige, at Rolen har tabt saa synderlig meget, kan man dog ikke heller sige, at den blev spilt som den burde, ihvorvel at, naar man kun tager Jfr. Foghs Monotonie an for en uforanderlig Feil, og ikke vil maale Aktionen efter Naturen, kunde hendes Aktion maaskee faae Navn af taalelig. Det er ellers en besynderlig Vane denne Aktrise er kommen i; hun er monotonisk i en høi Grad, og ligesaa monotonisk som Jfr. Bøtger, men hun er ligesaa hiapvoren i sin Deklamation, som den anden er langsom; de paralelle Arne som hun bruger uophørlig til at udtrykke alle Tanker uden Forskiel, bør hun aflegge, da denne Gestikulation er høist unaturlig. Om de øvrige Skuespilleres Aktion i dette Stykke, vil vi ikke tale noget, da det er før bedømmet.

DEN UFORMODENTLIGE HIEMKOMST, Komoedie i En Akt, oversadt efter Hr. Regnards le Retour imprevû.

Vi bedømme dette Stykke strax, uagtet at det blev opført efter Pebersvenden, (hvorom det følgende Numer skal handle,) da det blev spilt imellem første og anden Aften Pebersvendene blev given. Det eneste mærkværdige i dette Stykke var, at Hr. Svarts giorde Prøve i Henrikrolen: hans gode komiske Pantomime i Dandsen, har formodentlig forledet Vedkommende og ham selv til at troe, at han havde det komiske Ansigt, som fordres til Komedien. Vi vil nu ikke tale om den Forskiel, som er imellem Pantomimen i Dandsen og i Komedien; at i den første understøttes Mimisten af Musikken, at det chargerte i den ikke falder i Øinene at den hele Indretniug er unaturlig, og at enhver Bevægelse styres efter Takten; heller ikke vil vi erindre, at det er en langt anden Sag at gestikulere naturlig og komisk, og tillige deklamere vel; alt dette forbiegaae vi, og tale allene om Hr. *Sv.*, hvis hele Aktion var en Kopie af Hr. Belleroches, en slet Akteur ved Hoftheatret, og at hans Mæle er meget svagt. Skal han endelig være Akteur, maa han kopiere Naturen, endskiønt vi ønskede ikke at Hr. Svarts, som har saa ypperligt et Talent til Dandsen, og som et par Aars Undervisning af Nouverre vilde giøre en fortreflig Baletmester, skulde kun blive en maadelig Skuespiller; hans Haab for Fremtiden vil vi ikke bestemme; men han er dog allerede bedre end nogle af de nye Debutanter i Tienerrolen.

Den Dramatiſke Journal.

Anden Aargang.

No. 20. ONSDAGEN DEN 17, MANDAGEN DEN 22, OG ONSDAGEN DEN 24 MARTII 1773.

PEBERSVENDENE, Komedie i Fem Akter, af Hr. Johannes Ewald.

Dette Originalstykke er en Frugt af den Priismaterie som for omtrent en halvanden Aar siden blev udsat. Forfatteren var ikke saa lykkelig, at gefalde den eller de, som stode for at bedømme de indkommende Stykker; han har siden den Tid ladet det gaae igiennem en bekiendt stor Mands Kritik, hvorved det skal have vundet anseeligt. Det var allerede i Fior i Hr. Borgemester Bredals Direktionstiid indgivet, men er bleven lagt til Side, og i Aar første Gang opført paa Skuepladsen. Forfatteren skal ikke kunde rose sig meget af det Biefald han har faaet af Publikum, naar man tager det (i hvilken Forstand, som det end bør tages,) for den betalende Mængde. Aarsagen hertil at undersøge, var vel ikke saa vanskeligt; overhovedet hersker der blandt en stor Mængde af Publikum en Fordom mod Forfatterens Skrivemaade; og at Forfatteren er en dansk Digter, og har havt det Vandheld at være født i Dannemark, er vel ogsaa en af hans store Forbrydelser; denne Fordom og denne Partiskhed har uden Tvivl giort, at dette hans Stykke blev mindre søgt og biefaldet end det endog med alle sine Mangler, fortiente. At bestride disse Meeninger, eller om man vil Kabaler, er ikke vor Sag; Forfatteren kan trøste sig med at han har samme Skiebne som andre store Genier, som Milton, som Klopstok, som Tasso, hvis Mesterstykker Mængden kun sildig fik Indsigt og Smag at dømme om; »Digtkunsten faaer som Dyden først sin Belønning efter Døden«, siger Forfatteren til Ossians Digt, og den Tid vil vist komme at Forfatteren

»— i Graven naar forraadnet er hans Krop«,
»Man slaaer paa anden Stræng i anden Tone spiller«,
»Med blotte Øine seer, hvad man ei saae med Briller.«

og vil blive bedømmet paa en ganske anden Maade, og Efterslægten vil misunde os at have kiendt en Ewald; den Efterslægt som vist vil faae andre Tanker om Digtere og Genier, end Mængden nu har, og som oplyst og overtydet af en sand og lutret Smag, vist vil kiende imellem Digteren og Rimsmeden, Poesie og Rim. —

Men uagtet at vi tilskrive det lidet Biefald dette Stykke har faaet, mere Publikums*) Fordomme eller Ukyndighed eller Partiskhed, end

*) Man erindrer sig at vi tage Publikum her i anførte Forstand, og bliver det langt fra ikke vor Meening, at meene alle; men det bliver aldrig en Forbrydelse at sige, at Mængdens Smag er slet.

Stykkets indvortes Værd, vil vi dog ikke nægte, at det jo selv i nogle Henseender er Skyld i, at man ikke har givet det sligt et Biefald, som et ypperligt Arbeide fortiener; det har virkelig sine Mangler, og dem er det vi først vil tale om, naar vi have giort vore Læsere Reede for Planen.

I Dorimon og Aramintes Huus er Leonore et ungt Fruentimmer af Stand, af en ganske god men almindelig Karakter; hun bliver uhindret elsket af Leander, et ungt Menneske af Stand og Midler, og hvis Karakter er en meget stor og bizar Overdrivenhed og Hidsighed i sine Afekter. Leonore faaer en Arv paa 30000 Rdlr. fra Vestindien. Hendes Morbroder Argante, en Gnier, og en gammel Pebersvend vil, da han faaer dette at høre, have hende ud af Aramintes Huus og frier til hende. Mag. Træknub en Pedant, og tillige en Pebersvend, frier ogsaa til hende. Orgon en af det Slags Pebersvende som Skiørlevnet haver giort dertil, fatter en sand oprigtig og ikke paa Egennytte grundet Kierlighed til Leonore, men tør ikke tale til hende, skamrød over sin forrige Levemaade. Leonores Portrait som Leanders Tiener har seet hos Orgon, er egentlig Knuden i Stykket; thi Leander bliver jaloux og rasende derover, og troer at hun elsker Orgon; siden opløses Knuden meget let, ved det Orgon bliver underrettet om Leanders og Leonores Forbindelse, og de to andre Pebersvende Argante og Træknub faaer i den baade egentlige og uegentlige Forstand, Kurven. Dette er Fablen, som efter vor Skiønsomhed er interessant nok. Man kunde vel sige at Hoved-Indholden er Leanders og Leonores Giftermaal, og altsaa Moralen af Stykket som er Pebersvendenes Revselse, er sat til Side. Sant er det, men sant er det og, at Subjektet selv er nok paa anden Maade ikke at udføre. Af Karakteren er der meest Opfindelse i Orgons og Leanders; thi Argante og Mag. Træknub, hvor mange sande komiske Træk deres end have, blive dog altid meget forslidte Karakterer, og som allerede ere udtømmede af Forfatterens Forgiængere. Leonores Karakter har hverken noget nyt eller interessant i sig; og Araminte og hendes Mand er blot dialogiserende Personer, som endog havde Planen og Stykket uskadt, gierne kunde være borte. I Almindelighed ellers at dømme om Pebersvendenes Tegning, bliver vel den vigtigste Feil som man kan forekaste Forfatteren at han har mere tegnet deres øvrige moralske Karakter, end tegnet dem som hele Stykkets Moral skal gaae ud paa, og derved betaget Tilskuerne og Læserne at ansee dem som egentlige Pebersvende, og mon man ikke taber Pebersvendene ganske af Sigte, naar de frie til Leonore? — Hvad Dialogen angaaer, og hvorvidt Stykket morer, som er Komediens Hovedsag, da har det virkelig sine gode Fortienester; f. E. hele Argantes Role, og især det suprenante Indfald med Nøglen til hans Brændeskab, og den i vore Tanker ypperlige Beskrivelse han giver Leonore paa den Levemaade han vil føre med hende, (en Scene som nærmer sig meget til Holbergs Luune.) Mag. Træknubs Role er og temmelig interessant, for saavidt at slige Personer kan interessere; den bogstavelige Oversættelse: »Jeg nedstiger med begge Fødderne i din Meening«, af den Phrase »utroque pede in tuam descendo sententiam«, er en meget god Satire, som vist kan ramme mangen en slet Skolekarl; men disse ere og de interessanteste. Tienerens

Role er ikke saa synderlig, og saa got og komisk som det Træk er, hvor han suspenderer hele Handlingen med sine Kartufler, saa — er hans hele Monolog om Tungerne. Pernilles Rolle har heller ikke meget latterligt i sig, og de andre Personers ikke heller; men ellers er de ædlere Personers Dialoger opfyldt med det fortrefligste Sprog og de bedste Sentimenter. Vi holde her op med vore Betænkninger om Pebersvenden; vi troe, at vi haver ikke overseet nogen Feil, fordi en Ewald havde begaaet dem; Stykket bliver immer et ganske got Stykke, og kan staae langt over den beste af Jfr. Biehls, og ved Siden af mange Des Touches og Weyses Komedier.

Stykket blev overhovedet spilt temmelig vel; Argantes Role var, som man let burde vente sig, givet Hr. Clementin, som spilte samme Role uforlignelig i alle dens Dele, til Bevis vil vi anføre et par Exempler: naar han har glemt sin Nøgle, naar Leander skielder ham ud, naar han beskriver Leonore hvordan hun skal leve naar hun kommer til ham o. fl. Inden vi gaae fra ham, maa vi melde et par Ord om hans Dragt; vi vide ikke, om vi have Ret, naar vi troe, at Hr. Cl. burde være mere pedantisk og særskildt klædt end han var; i Almindelighed troe vi, at den Art af Pebersvende som Argante er af, pleier at være meget særskilte i deres Dragt; dersom Hr. Cl. havde havt f. Ex. en mere gammeldags Kiole paa, en lille Kaarde, pibede Manskietter, og i sit hele Spil iagttaget en stor Omhyggelighed for sin Pynt, børstet sig tidt, lagt sine Manskietter med stor Omsorg tilbage, og saaledes hele Veien igiennem lagt Vind paa en vis Pænhed, holde vi for at det vilde have giort god Virkning. Hr. Ørsted var Mag. Træknub og giorde sine Sager meget vel. Orgons Role spilte Hr. Rose i sin rette og naturlige Karakter, kuns havde vi ønsket, at han ikke havde sat Fiær i Hatten, og været mindre galoneret end han var; vi fordre dette, at han kunde desmere afstikke mod Leander. Leanders Role havde Hr. Holberg, som med sin Aktion i Aften viiste, at han lader sig det være en angelegen Sag at forbedre sig, og som virkelig spilte sin Role got, naar man betragter ham som en Begyndere og Rolens Vanskelighed; naar han endnu meer kan modulere sin Stemme og aflegge det stive i sin Aktion, kan man rigtig vente sig en Hoben af ham. Hr. Hortulans Role er af liden Betydenhed, og hans Spil var ikke større. Mad. Knudsen var Araminte, Rolen siger ikke meget. Jfr. Halles Spil var meget naturligt, til Beviis er Theaterspillet med Henrik. Hr. Hansen var Henrik, og var paa et par Steder nær taalelig; hans Theaterspil med sin Herre, da han i tredie Forestilling tog ham Pennen fra Øret, er atter et Beviis paa, at den slette Akteur ingen Fiinheder maa give sig af med. Jfr. Petersen skildte sig ikke slet ved sin Role.

Den Dramatiſke Journal.

Anden Aargang.

No. 21. FREDAGEN D. 26, MAND. D. 29, ONSDAG D. 31 MARTII, FREDAG. D. 2, OG ONSDAGEN D. 14 APRIL 1773.

KIERLIGHED UDEN STRØMPER, et Sørgespil i Fem Optoge, af Hr. Wessel. Kiøbenhavn 1772. Stor 8vo S. 8.

Vi have, troe vi, meer end engang overbeviist vore Læsere om, at vi langt fra ingen Fiender have været af Farcer og Parodier, naar de kun ere gode, og man vil da altsaa ikke staae i Tvivl om, at jo Forfatteren Hr. Wessel af dette fortreflige Stykke, vil være en Gienstand for vor Biefald, som hvor haant man endog vil ansee det, dog altid er et. Vi vil ikke indlade os i en detailleret Kritik om Stykkets indvortes Værd, da den kritiske Journals Forfatter har forekommet os, og vores Dom ikke kan, eller efter vor Indsigt bør blive andet end et svagt Gienlyd af hans, hvis Dom vi i et andet ikke kan andet end underskrive; men for dog at sige noget, vil vi tale om denne Art af Skuespil i Almindelighed. Ikke agte vi at indføre vore Læsere i en mere curiøs end nyttig Afhandling om Parodiens Oprindelse, Alder og Forfattere; men allene om dens Øiemeed og Nytte. Den væsentligste Nytte en (det forstaaer sig) velskreven Parodie kan frembringe, er foruden Fornøielsen (som er Hovedsagen hos et hvert komisk Skuespil,) ogsaa efter vor Skiønsomhed denne: at Feil og Urimeligheder som begaaes af nogle tragiske Digtere, ret kan revses; ingen Art af Kritik er mere bidende og følelig, men derhos mere fornøiende end Satirens. Feil mod Sansynligheden, kolde og uinteressante Monologer og Dialoger, uforbedrede og hovedkuldse Overgange eller rettere Spring fra en Lidenskab til en anden, Mangel af Handling og Interesse i det hele, skieve og slet anlagte Situationer, svulstiske og prosaiske Udtryk, svage og unaturlige Malerier, og andre Feil, maa Konstdommeren dadle saa meget som han vil, han maa bevise det med Regler, grundet paa Naturen og Aristoteles; det vil ikke hielpe saa meget, som naar Parodiedigterne revser den, ved at vise det urimelige og latterlige i dem. Den Urimelighed i 5 Akt i Zayre, (som vi have omtalt*)), falder ikke tydeligere i Øinene, end naar Forfatteren af les Enfans trouvés ou le Sultan poli par l'Amour**), lader Heltindens Broder komme ind med en Lygte; det unaturlige i Beskrivelsen i Zarine af Stryanges Strid imellem

*) Se den dramatiske Journal 1773. No. 13.

**) Denne Parodie er i en Akt paa Vers, og har de Herrer Dominiqve, Romagnesi og Lelio (Sønnen,) til Forfattere.

Dyd og Elskov, indseer man meget klarere end forhen naar Johan von Ehrenpreis beskriver sin Strid imellem disse Passioner o. s. v.

Endog i Henseende til Feil i Aktionen, kan Parodiens Opførelse have sin Nytte; naar Skuespilleren ligesom Digteren paa en god og løierlig Maade paroderer Feil, som en og anden tragisk Skuespiller kan have begaaet, og især det overdrevne i Aktionen, hvormed mange Akteurer vil forblænde Tilskuerne, og komme ham til at troe, at enhver convulsinsk urimelig Bevægelse, er en Skiønhed, og at Grimaser og Brølen udgiør en Æsopus, en Roscius, en Garriik; det haver sig med slige Feil som med Digternes og maaskee Parodiens Revselse frugter mere paa hine end paa disse; naar den tragiske Skuespillers Feil aabenbare er giort latterlig, vogter den sig vist for at begaae dem herefter, naar han ikke vil forspilde sit hele Bifald. Parodierne selv og deres Forestilling haver da altsaa virkelig sin Nytte, og bliver en Art af Skuespil, som man hverken bør foragte eller ganske undertrykke i Almindelighed; men et andet Spørsmaal bliver det, om man tør ønske deres almindelige Fremgang blant os og paa vor Skueplads, da vi kun have et eneste Theater*) og som endda ikke har saa mange Skuespillere at slige Stykker kan opføres uden den Nødvendighed at lade dem forestille af Personer, som selv maa spille i Tragedien? Om vor Publikums Smag ikke ganske eller dog for en lang Tid kan forvændes? Aarsagen til den sidste Frygt have vi ikke blot grundet paa Fornuftslutninger, men endog paa Erfaring, da vi med stor Misfornøielse have hørt de skiønneste og uforligneligste Stæder og Scener gaaet ganske uanmærkede bort af Tilskuerne. Madses første Replike for Ex. i 3 Optog 2 Optrin, hvor han bebreider hans Vens Jespers sildige Ankomst; Tilskuerne har været ganske rolige ved denne ypperlige Satire, paa lange Monologer som og samme Optogs femte Optrin, hvor Mette slutter sin Monolog:

»At jeg med Kuglerne her meener Mads og Mette,
»Derom det tosset var mig selv at underrette,
»Thi jeg jo eene er, og ingen har mig hørt«.

At anføre**) alle de Smukheder som Kierlighed uden Strymper i denne Henseende indeholder, vilde blive alt for vidtløftigt, et par Exempler maa vi endnu tale om. Hvor mange har vel med rette Øine anseet de Steder som skiemte med de forslitte og urimelige Ahnelser og Drømme, som den største Sverm af tragiske Digtere bruger saa meget til Maskiner i deres Kompositioner? — Skulde man ikke let falde paa at troe, at den (som i dette Stykke er en Skiønhed,) urimelige Anbringelse af Arierne, ikke er bleven paaskiønnet? o. s. v. mon Mængden, (og det er dog deres Smag der skal forbedres,) har indseet den uforligneligste og meest bidende Satire i Mettes Replike

*) Det er en anden Sag paa de Stæder som har mere end en Skueplads, for Ex. i Paris, hvor Parodier allene paa det saa kaldede italienske Theater opføres tilligemed andre Farcer og Burlesker og Tragedier og andre regelrette Stykker paa Hovedtheatret, som kaldes la Comedie francoise.

**) Dog kunde vi ikke undlade at tale om den Anbringelse af Arier, som den beste Satire paa den afsmagelige Opera.

til Johan? Det er her at Helten siger Mette den Frygt han har for at han skal

» — — staae rød og feig og flad igien,«

og han faar den Trøst:

»Selv Helte kunde tit staae røde, feige, flade,
»At være Helte dog de derfor ei aflade,
»Ja vist skal du Signeur! staae flad og feig og rød,
»Men rød og feig og flad du faaer en Heltedød,
»Naar du kun siger det, som andre Helte sige,
»Naar de lastværdige forlade Jorderige*)«

Mon Mængden, sige vi, have indseet at Forfatteren her har revset en af de vigtigste Feil i Tragedier, hvor Heltene ere Uhyrer? hvor de begaae de skammeligste Forbrydelser, og dog have Navn af Helte, naar de kan sige noget om Dyd, Strid, om Last og Hævn. Denne Feil og utilgivelige Feil, at giøre en aabenbare Forbryder, en fræk Overtræder af alle Naturens Love, til Helt i et tragisk Skuespil, den Feil er det her at Forfatteren ustridigt har stiklet paa; men vi veed ikke just, om det er saa ustridigt, at Mængden haver vist Forfatterens Hensigt, og altsaa kundet følet Hensigten af disse og andre Træk af samme Art. Den Uopmærksomhed disse omtalte Tirader ere blevne anhørte med, haver forledet os til at troe, at Indsigt, Kritik og Smag, endnu ikke er almindelig og sikker nok blant os, til at Parodien kunde have sin vigtige og sande Virkning, at slige Stykkers hyppige Forestilling, (for alting naar Skuespillerne vilde drive Karikaturen saa vidt som de have drevet den her,) let vilde fordærve Smagen, og udbrede en Afsmag for Melpomene og Thalia, som dog ere de Gudinder, hvis Dyrkelse Naturen, Konsten og Alderdommen, om ikke just ganske ene, saa dog meest har indrømt Scenen.

Dersom dette Stykke ikke havde andre Fortienester end denne ene, at det var en ypperlig almindelig Parodie paa slette Sørgespil og Opraer overhovedet, (den dummeste Art af alle Skuespil,) vilde det for Skuepladsen kun blive halv saa moersomt som det er. De vittige og snurrige Sving Forfat. har givet de gemeste Indfald, som giør dem løierlige; det rette Sted han har sat dem paa; den sande og komiske Kontrast han overalt har iagtaget i Skateringen; den Kunst, hvormed han endog har anbragt virkelige Platheder, (Faderser,) men dog giort dem interessante; og overalt den sande komiske Aand, som hele Dialogen er skrevet i; den komiske Gang hele Stykket har; med et Ord: den Gave, at alt bliver »pudseerlig« under hans Pen, (at vi skal bruge dette characteriserende Udtryk med Forfatterne af den kritiske Journal,) er det som giør dette Stykke saa interessant for Mængden, som endog manglende synderlig Begreb og Kundskab i Kompositionskunsten, (uden hvilket Parodiens Skiønheder aldrig ret kan føles,) kan dog med Fornøielse læse og see Kierlighed uden Strømper. — Stæder som disse:

*) Mon Hr. Bruun skulde uden Hierteklappen kunde læse denne Replike? og mon han ikke med Undseelse skulde tænke paa sin Stryange?

(Side 4.) Grete.

»Min Smiil din Vellyst var, og mine Vink din Lov,
»Det svor du paa, og løi, og denne Løgn var grov«.

(Side 7.)

»— — min Haand jeg skulde give
»Til den jeg før forskiød. Den Kaal jeg spøttet i
»Jeg skulde spise selv« — —

(Side 21.) Grete.

»— — — — Dig at retfærdigiøre,
»Er kun til Overflod, dit Forsvar ligger her,
»Med Ildbogstaver trykt, det kort forfattet er;
»Johan, som elsker mig, kan ei strafværdig være,«

(S. 21 og 22.) Johan.

»Hvor taler du ei smukt, jeg vilde paa min Ære,
»Nu Turen er til mig, og sige smukke Ting,
»Men Kierligheden har med tætte Attersting
»Saa syet mit Hierte ind, — —

(Side 24.) Johan.

»Mit Hierte sider der, du maa udrive det,
»Hvis det ei brænder heelt. — —

(Samme S.) Johan.

»— — — Det over Skrævet gaaer,

og som det paafølgende ubetalelige Indfald at Strømperne

»— — — — — De er ei til,

(Side 27.) Mads.

»Hvor er min Skiebne haard og umaneerlig stiv,
»Den paa min Ære har ei i sit hele Liv,
»Det allerminste Gran af Medynk for et Hierte«.

Stæder som disse,*) sige vi, som vi have udskrevet som de ere os faldne i Øinene, og som dette Stykke vrimler af, kan ikke andet end opvække Latter, og det maa nu enten komme af Enfoldighed eller ikke, saa have vi dog i det ringeste skoggerleet af dem, og lee endnu saa ofte de falde os i Hukommelsen.

Foruden disse anførte gode Egenskaber, har Kierlighed uden Strømper mange andre. Den fortrefligste Versification man vil forlange, og et komisk Sprog som er ypperlig**) vil man og finde i dette

*) Til disse Steder maa endelig og regnes de sande komiske og latterlige Arier, som endog i og for sig selv ere ypperlige, men dobbelt skiønne, naar man indseer Satiren i deres Anbringelse. Behøve vi vel at erindre, at der er Forskiel paa dem, og at de ere ikke alle lige gode?

**) Vel sandt, et par Steder røbe Forfatterens Nation, for Ex. 3 Opt. 2 Optr. »lider paa«, og 5 Optog 1ste Optrin »Skal Skiebnen med sit Had vel giøre mig en Smag«, hvilke Talemaader er ganske udanske.

Stykke, som efter vor Skiønsomhed altid bliver et Arbeide, som giør sin Forfatter og Nationen Ære

Efter alt dette at spørge om Forfatterens Hensigt vilde være meget besynderligt; den endog meest flygtige Giennemlæsning af Stykket, vil strax røbe denne: at vise visse Feil i Tragedien fra deres latterlige Side, og at opvække Latter hos Læseren. Hvem vil vel tvivle paa, at Hr. Wessel jo har naaet begge Hensigter? og hvo skulde falde paa den Urimelighed, at fortænke ham derfor? Nei, efter vor Skiønsomhed kan man ikke forkaste Forfatteren noget i denne Henseende; enhver maa erfare, at han har den sieldene Gave, at bringe endog den alvorligste Læsere til at lee, og enhver Kiender maa tilstaae ham, at han har giort sig Konstdommerne meget forbunden, og fortient af Tragediens Regler. Forfatteren har altsaa ikke nødig at giøre sig nogen Skruppel over sin Hensigt; en anden Sag er det, om han ikke havde giort sit Stykke mere theatralsk komisk end det er, om han havde fra Førstningen af bestemt det til Skuepladsen; men det eneste som vi troe os med Føie at kunde forekaste ham, er et par Udtryk, som vi vil overlade Forfatteren selv at give sit rette Navn; det første staaer Side 37.

»En tosset Jydedreng maaskee vel torde meene o. s. v.«

Og siden: »Nei kiere Jyde! nei«, — Hvorfor just en tosset Jyde? Er dette Udtryk anstændigt, eller har det Grund i Nationalhad eller i Sandhed? vi vil nu ikke tale om, at hele Monologen er det sletteste Sted i Stykket, og det eneste som vi kunde fradømme Navn af smukt, da det mangler Tydelighed og Lethed. Det andet er Side 72 hvor Mads giør en Tyv og Skrædder til Synonymer. Et Indfald, som efter vor Skiønsomhed altid bliver andstødeligt paa Skuepladsen.

Vi holde her op med Recensionen over Stykket selv, som, troe vi, noksom har viist hvor meget vi skiønne paa Forfatterens Talenter og hans Arbeide, som hvad man endog vil sige om det, fortiener Agtelse og det Biefald som en ypperlig Burleske og Parodie altid har Ret til. Forfatteren af Musikken er Hr. Kapelmester Scalebrini, som ikke paa sin Side har ladet det mangle paa at giøre Stykket i denne Henseende interessant og morsomt, og som har ikke, uagtet han selv er Komponist for Operen, har undladet at give den smagløse og brugbare Musik, som settes paa Arierne, sin Deel: i hver Arie spilles med Ord; en Egenskab, som i den alvorlige Opera er en utilgivelig Feil; men i en Burleske, og for alting i en Parodie, en god og umistelig Egenskab; vi vil ellers overlade til Kienderne, (ikke Folk, som kuns kan spille Instrumenter, og for Resten ingen Smag have,) at give Hr. *Sc.* sin tilbørlige Roes, og tillige at dømme, om han ikke heri har giort Choret noget ennyrant?

Fem Gange i Rad er dette Stykke bleven givet paa Skuepladsen, og uagtet vi ikke saa just kan sige at alle Skuespillerne have i deres Spil truffet den Idee vi have derom, kan vi ikke sige, at nogen Aften er falden os kiedsommelig. Og uagtet at Karikaturen er drevet saa høit som mueligt, kan vi ikke nægte at Aktionen jo overhovedet har fornøiet os. I No. 19. gav vi tilkiende hvorledes vi overhovedet ønskede Aktionen maatte anstilles; Aarsagen hvorfor vi ikke troede at den overdrevne Karikatur vilde have en god Virkning, var Frygt for at Spillet skulde blive for ækel, og endnu denne: at det alt for meget

chargerte Spil vilde drage Opmærksomheden for meget fra Stykket selv, har endnu mere bestyrket os i denne Tanke. Ellers vil vi ingenlunde nægte, at den Maade, hvorpaa Stykket er blevet givet paa Skuepladsen, jo gierne kan forsvares, og at det kan spilles paa mange Maader. Ikke heller vil vi nægte, at jo Skuespillernes Aktion overhovedet har været fortreflig. Hr. Bech, en af de Skuespillere, som allene er i Stand til at gefald ei Karikaturen, og i ingen naturlig latterlig Role, spilte Johans Role. Vel kan vi ikke nægte, at han jo nogle Steder chargerte saa meget, at han virkelig blev ækel, for Ex. 5 Optr. 4 Optog Sid. 67, hvor han giør sig kostbar; og ikke altid giorde sine Sager saa vel som han burde, for Ex. Sid. 66, hvor han skal stamme; men ikke destomindre skikker hans hele Person sig uforlignelig til Rolen, lige fra Kinden til Foden. Et par Steder haver han givet som virkelig ere uforlignelige, det første er 4 Opt. 1 Optrin S. 44. hvor han, efter at have ganske vel skildt sig ved sin Strid, og deklameret den i sin behørige Tone, løb; men med et vendte sig tilbage, og lod Tonen falde med de Ord: »kan jeg nu gaae,« det andet Sted er samme Optog 5te Optr. S. 51. hvor han ogsaa lod Tonen falde fra den tragiske Parodietone, ved den Parenthes: »(At hvad I sagde før, det var dog Meeningen,)« et par ypperlige Tierader! Mad. Knudsen var Grete; hun drev Karikaturen til det høieste, men dog got; men ikke destomindre havde vi ønsket, at hun havde mindre spillet med Ord, for Ex. hendes hele Gistikulation, da hun sang sine Arier, den Gebærde med Fingeren, naar hun S. 5, siger: »med sorte Haar paa Næsen,« mon hun ikke drog hele Opmærksomheden fra Tanken til en Deel deraf? — Men mange Steder giorde hun uforlignelig vel, f. Ex. 4 Opt. 4 Optr. hvor mesterlig giorde hun ikke den dumme Tuden og Hylen, som visse tragiske Skuespillere bruge latterlig? og mange flere. Et par Feil maa vi anmærke endnu, den ene var den Tone hun udtalte de Ord (S. 33.) »og ikke kold som Mette,« den Tone hun brugte var ganske kold i Henseende til det Foregaaende; mon Talen ikke er en Bebreidelse? hvortil dette Fald i Tonen? — Det andet Sted er den Tone hun siger, naar hun falder: »nu kan du tage den,« hvorfor skal hun her sige det leende? Den Tone hun havde ved 3die Forestilling, var i vore Tanker den beste, thi den var den rette spodske Tone. Hr. Musted spilte Madses Role meget got. Hr. Hortulan giør den beste Figur i dette Stykke. Den som spilte maadeligst var Jfr. Halle, og paa et par Steder nær heel slet. — Mandfolkenes Dragter vare gode, men ikke Fruentimmernes, og den halte Page saae vi gierne borte, da hans Optøger ere alt for dumme. Vore Tanker om hele Aktionen, i Henseende til Hovedideen, vil vi gierne tilstaae at være meget vilkaarlige; men kan der siges noget mod dem, kan der og siges noget for dem, og aldrig have vi været saa forlegne med os selv, som i dette Stykke.

Den Dramatiſke Journal.

Anden Aargang.

NO. 22. FREDAG. D. 16, MAND. D. 19, ONSD. D. 21, TORSD. D. 22, FRED. D. 23, MAND. D. 26, ONSD. D. 28, OG FRED. D. 30 APRIL 1773.

*DET AFTVUNGNE SAMTYKKE, Komedie i En Akt, oversadt efter Hr. Merville*s le Consentement forcé.

Den Dom vi forhen mere end engang have givet om dette Stykke og Aktionen, har tydelig nok viist at vi ingen Elskere ere af det; det blev opført med Operen Anagilda, og dersom den lille Provensal-Ballet ikke var bleven opført tilligemed, havde denne Aftens Fornøielse været meget slet for os.

KIERLIGHED UDEN STRØMPER, et Sørgespil i Fem Optoge, af Hr. Wessel. Kiøbenhavn 1772. Stor 8vo S. 8.

Atter Kierlighed uden Strømper! vil man sige; men Publikum er endnu ikke kied af at see det; og da bliver det ikke allene en Undskyldning for Inspekteuren, men det vilde være en Overtrædelse af hans endelige Pligt, at nægte Publikum den Fornøielse, som det betaler, og Publikum bliver det dog, som bør fornøies, i hvem og Skuepladsen tilhører. Hvad Aktionen angaaer, da gielder det samme overhovedet om den, som vi i forrige Nummer have bemærket. Det Optog med Dekket, havde i et hvert andet Stykke været forargerligt, men hvad lader sig ikke taale i dette Stykke? Efter Stykket blev opført en nye Ballet af Hr. Bark, som, hvad man kan sige om den, altid er bedre end nogle af Hr. Adrianis; vel sandt, der kunde meget siges mod den, men Hr. *B.* er ikke Balletmester, og har aldrig havt Aarsag at studere Konsten, kan altsaa undskyldes. Dersom der var Haab om at Hr. Svarts blev ved Dandsen, og saa kunde forvisses om at blive Balletmester, havde man det beste Haab om ham, da han har Ungdommen for sig, og altsaa Leilighed og Tid at forskaffe sig Indsigt i sin Konst. — Men — saa fik vi jo ingen fremmed Mand, men en fremmed Kone og Familie! — Hinc illæ larcrymæ.

DEN HONETTE AMBITION, Komedie i tre Akter, af Hr. Baron Holberg.

Megen Fornøielse kan vi just ikke sige at have havt af dette Stykkes Forestilning paa Skuepladsen. Man kan let tænke, at, naar Hr. Bech var Henrik, og Jomfru Conradi Pernille, de to interessanteste Roler, og for alting den sidste, blev ganske afskyeligt given. Hr. Bechs Aktion var i den Henseende bedre end sidst, da han spilte den, at han ikke saa ofte igientog dette vedderstyggelige Æh! som han lagte til den sidste Stavelse af hvert andet Ord, skiønt han og et par Gange i Aften anbragte det; vi veed ei hvad det vil sige; men i den Henseende spilte han sin Role slet, at han som Baron, ikke forestilte en forklædt Tienere, men en virkelig Spradebasse. Af de andre Skuespillere vil vi kun tale om Hr. Clementin, som spilte sin Hieronimus saaledes, som man kunde vente sig. Ellers blev Stykket givet som det pleier, lige indtil den Sottise at Hr. Ørsted aftrykte sine Knebelsbarter om Hr. Clementins Mund. Hvortil dette? Hvortil de Krumspring han giorde?

TRONFØLGEN I SIDON, en original lyrisk Tragikomedie i To Handlinger, — — af N. K. Bredal. Kiøbenhavn 1771. 8.

Vi kunde ikke undlade at berette vore Læsare, som ikke have seet Tronfølgen i Aften opført paa Skuepladsen, at den fameuse Katestrophe er bleven forandret saaledes: at Euphemia river Agathocles Dolken af Haanden, og siger med andre Ord, at hun ogsaa vil dræbe sig, og at Kleobulus med sin Hephæstion inderlig rørte af dette vægmodige Syn, forandrer deres Plan, og Agathokles faaer sin saa inderlig elskte Euphemia. Herolden er altsaa borte, og Entreen er ogsaa udeladt, men Abdolonimus tuder dog i sit Horn, hvorpaa hans elskelige Børn kommer. Vi vil ikke indlade os i nogen videre Kritik om Stykket selv, da vi før, (troe vi,) have sagt nok, og de som forlange mere, vil vi henvise til det Skrift, kaldet: Kritiske Tanker over Syngestykket Tronfølgen i Sidon, og Efterstykket den dramatiske Journal, 1772, 8. Heller ikke vil vi bestemme hvor vidt Stykket haver vundet ved de giorte Forandringer, kun denne Urimelighed, (vi havde nær sagt Dumhed,) er værd at anmærkes, at Agathokles synger en Arie, som ganske levende, med selv samme Musik, som han før sang efter sit drædende Stik.

Dragterne ere ogsaa forandrede, men saa slet som mueligt, hvilke vi ikke veed om Inspekteuren haver valgt. I Abdolonimus's skal der være en smule Kostume, men Kaftanen er borte; det vil vi nu lade staae ved sit Værd; og det beste der er ved den er Simpelheden; men Euphemia derimod er saa glimrende som Zayre eller Roxelane, i en Atlaskes Dragt, med Hermelin og Brillanter, og Age-

thokles og i Silke; hvilken naturlig og sandsynlig Forhold til Abdulonimus's som er af Lærret! Klobulus seer ud som en Stodder; hvor passende! — Nei, heller i de franske Dragter vil vi see dem, som er indrettede efter hverandre, end i Dragter, som ere hverken det ene eller det andet.

Hvad Aktionen er angaaende, da have vi ikke meget andet at sige, end det vi have sagt før. Hr. Musted var fuldkommen operaistisk kold. Mad. Knudsen spilte som hun pleier i dette Stykke. Jomfru Halle græd i en Tour fra Begyndelsen til Enden; dersom hun ikke vil troe os, saa maa hun dog troe Naturen og Konsten; og disse byde at hun ikke skal græde, naar hun blot skal tale følende, og ikke hyle og hulke naar hun skal græde; hendes enformige og paralelle Bevægelse med Armene, og den Knytning med Hænderne, maa hun lade, som unaturligt og tvungen. Hr. Irgens (troe vi,) havde giort sig ret Umage for at spille Kleobulus's Role saa slet som han pleier. Hvorfor mon Manden spiller saa usselt nu, da han dog i Førstningen af Aktionen forbedrede sig? vi veed ikke Aarsagen, men dette veed vi, at dersom han vil blive ved, som han har begyndt, er han den sletteste Skuespillere som kan tænkes. Hr. Hortulan vilde vel heller ikke have den Skam, at man skulde sige om ham, at han spilte got og vidste sin Role; den magelige Hr. Hortulan! — han spilder derved hele Illusionen, og især de Stæder hvor han skal falde ind i den andens tale, da maa den anden Skuespillere (for Ex. Mad. Knudsen i Aften,) trække paa Slutningsordet, og der bliver en heel Pause i Dialogen.

FLORENTINEREN, Komedie i Een Akt, oversat efter Hr. la Fontaines le Florentin.

Om dette Stykke er der intet andet anmærkningsværdig end at Hr. Holberg spilte Leander, som, naar vor Raad maa gielde noget hos ham, maa endelig søge at rette de Feil vi have fundet hos ham, og tilforn sagt ham.

KIERLIGHED UDEN STRØMPER, et Sørgespil i Fem Optoge, af Hr. Wessel. Kiøbenhavn 1772.

Indkomstern for i Aften faldt til Madam Londeman, Enken af den nylig afdøde Hr. Geert Londeman, ved hvis Død

— — — Comœdia luget,
Scena est deserta.

ZELOIDE, Tragedie i En Akt, oversat efter Hr. St. Foixes Zeloide.

Efter dette Stykke, hvorom der i Aften er intet at sige, uden hvad som før er sagt, blev opført:

KRISPIN SOM DOKTER, Komedie i Fem Akter, efter Hr. Hoterauhes Crispin Medicin.

Dette Stykke har i vore Tanker saa meget theatralsk Got hos sig, at man gierne kan bære over med det farceagtige, som, om man saa vil kalde det, altid har Sted i Komedier, hvis lystige Person er Krispin. Karakterers Skildring er just ikke Øiemeedet; lystige og Got sammensatte Intriguer, gode og komiske undertiden burleske Situationer, og fornemmelig den Egenskab, at Krispin er en vittig Skielm, og som sætter hele Intrigen i Gang; disse ere de Hovedegenskaber, som man fordrer til et Stykke af dette Slags. I vore Tanker har det omtalte Stykke disse Fortienester, og er overalt meget interessant paa Skuepladsen.

Oversættelsen er, (det os er bekiendt,) ikke trykt, og da vi kun have hørt det et par Gange, kan vi ikke sige synderligt om dens Værd.

I Krispins Role giorde Hr. Svarts sin anden Prøve, og vi ville ønske, at vi med en god Samvittighed kunde istemme med det Biefald som han fik af vore Medtilskuere; men da vor Overbeviisning er ganske anderledes, og vi holde det for vor Pligt at sige det vi troe at være sandt, om det end ikke kommer overeens med Mængdens Tanker, kan vi ikke andet end tilkiendegive, at vi have været meget misfornøiede med Hr. Sv. hele Aktion fra Begyndelsen til Enden. Grunden til vor Misfornøielse laae i det chargerte, som gik til Karikaturen i Hr. Sv. hele Aktion, i hans Grimaser, i hans Deklamation, som var monotonisk, med et Ord, at hans Aktion ei var naturlig. Dersom Hr. Svarts og enhver Skuespiller, især Begyndere, vilde legge Mærke til denne Boilaus Regel:

»Jamais au Spectateur n'offres rien d'incroiable,
»l'Esprit n'est point emû de ce qv'il ne croit pas,«

Saa vilde han ikke troe, at de unaturlige Vendinger og Krumspring paa Bordet, var her passende, som kun i en Ballet har Sted, og som hører ikkun til Brambillas non plus ultra. Han vilde da indsee at de medfødde Egenskaber hos en sand Buffon, ikke faaes ved en opspent Mund, Kniben med Øinene, — kort ved at grimasere. Utallelige Exempler i hans Aktion bevise, at han grimaserede i en høi Grad, og Naturen og Konsten, ja sund Sands lære, at han ikke bør grimasere. Hvad der følger heraf, er at han bør forandre denne Feil. Dersom Hr. Svarts vil studere sin Konst vel, og være sin

egen skarpeste Dommer, ikke lade sig forlede af offentlig Klappen, og især privat Ros, som hans Venner give ham, til at troe, at han alderede er god, kan han blive meget bedre, men uden alt dette, vil han ikke blive nogen naturlig, og altsaa god Akteur, og det vil han dog vel være? — Af de andre vil vi kun tale om Hr. Bech og Jfr. Petersen, hvoraf Hr. *B.* virkelig spilte sin Role ulige bedre end ellers, og meget got; hvorfor? fordi han ikke ved Grimaser veeg fra Naturen. Jfr. *P.* maa meget søge at undgaae Monotonien, og legge sig efter den sande Vivacitet, som er en betydelig og umistelig Egenskab til hendes Role.

Imellem Stykkerne blev opført en tyrkisk Solo, af den uforlignelige Mad. du Tilliet, og en Pas des Deux af Hr. Barch og Jfr. Knudsen, hvoraf den førstes Dands var over al vor Roes, og den sidstes meget god.

DE TRE FRIERE, Komedie i En Akt, oversat efter Hr. Boindins les trois Gascons.

Med dette moersomme Stykke, som blev overhovedet fortreflig udført, slutte vi denne Aargang af Journalen, og ganske vist for altid. Andre Forretninger som ere blevne os alt for nødvendige og mange til at kunde giøre et Arbeide af denne Art til en Hovedsag, forbinde os til at holde op for denne Gang, og et langt andet og nødvendigt Studium, som fordrer vor hele Tid, nøder os til at ikke mere befatte os med sligt et Arbeide, som hvad der end kan siges om det, har kostet mere Tid og Møie end det har indrentet os anden Fornøielse og Nytte, end den, (maaskee og i Grunden falske,) ikke at have giort noget ganske unyttigt, og den (maask eeog ugrundede) Tanke, al Skylden ikke har været paa vor Side, om det, som i Skuespilkunsten sagt i Journalen, ikke har virket paa alle Skuespillerne, hvis Forbedring vi altid have havt for Øie. At der blev skrevet et periodisk kritisk Skrift over Skuespillerne, efter den Plan vi have taget, ere der vel meget faae som have fortrødt paa; men at Journalen er som den er, veed vi nok mange have ærgret sig over. Vi vil ikke dømme i vor egen Sag, og meget mindre vil vi nægte, at der findes mange Mangler i Journalen. Nytten, ja Nødvendigheden af en Dramaturgie indsaae vi længe. Theatret har ingen Mand som kan underrette Skuespillerne paa Prøven; vi have ikke et eneste Skrift i Skuespilkunsten, som er oversat, undtagen Riccobonis Skuespilkunst. Hvor skal da Skuespillerne faae Indsigt i Konsten? hvor mange af dem kiender vel Riccoboni, og forstaaer fremmede Skribentere i dette Fag? hvem skal vel sige dem deres Feil og Fortienester? — Ingen uden en offentlig Recensent kan giøre det. Den private Kritik, som en god Ven giver en anden, er gierne smigrende, og for alting da de fleste af Skuespillerne just ikke have deres Studium og Forbedring for Øie. Vi ønskede da ofte, at en Mand af Kritik og Smag i dette Fag, vilde paatage sig et Arbeide af denne Art, og Ønsket frembragte en Nysgierrighed hos os, nøie at kiende denne Kunst. Vi bi-

vaanede Skuespillene med al mulig Opmærksomhed, giorde os de Skrifter bekiendt, som tale noget i denne Sag, og faldt endelig selv paa det Indfald at giøre et Forsøg. Vi lode det første Nummer udgaae, og tænkte ikke paa mindre end Fortsættelsen; men adskillige kritiske Venners Opmuntringer, tilskyndede os at blive ved, og Publikums Understøttelse har giort, at vi kunde følge deres Raad. Da vi paatoge os dette Arbeide, indsaae vi at Indsigt og Upartiskhed bleve vore Hovedpligter; have vi ikke opfyldt den første, vide vi tilvisse at vi have holdt den sidste ubrødelig; ingen af Journalens Modstandere have overbeviist os derom, og end ikke en eeneste har søgt at bevise deres Beskyldninger, den ene Forfatter undtagen, som har værdiget No. 20. og 21. af Journalen en Skrivelse, som i disse Dage er udkommen, og da han deri har forebragt Grunde, skiønt ikke aldeles prøvede, for sin Dom, troe vi ham et Svar skyldigt, skrevet med samme Beskedenhed, som Forf. har værdiget os. I den første halve Deel af benævnte Skrivelse vil Forf. bevise, at Journalens Dom over Hr. Ewalds Pebersvende er partisk; til at bevise dette, kunde med Rette forlanges gotgiort, at den Dom som er fældet i Journalen er urigtig, at den havde taget Feil for Skiønheder, og overseet Feil. Men hvor har Forf. beviist dette? eller er en blot udsigende af en Forfatter et Beviis? og hvad er vel det andet som siges S. 4? »end»skiønt de ansee hele Argantes Role for meget god, saa har den dog »ei villet virke paa de fleste fornuftige Tilskuere, og uden Hr. Cle»mentins ypperlige Aktion, var den maaskee modbydelig«, og siden, »det ofte gientagne ja saa mæn m. m. vil ikke opvække Latter«. Hvorfor er den modbydelig? Journalen har anført Exempler til Styrke paa dens Dom, men Forfatteren af denne Skrivelse ikke. — Forf. tillader os, at modsige ham, overbevise ham, kan vi ikke, da han har anbragt saa faa og næsten ingen Grunde, som kan bestrides, med mindre vi skulde praphasere hele Recensionen, og det vilde blive for vidtløftigt. Den Tanke Hr. Forf. fælder over det der er sagt om Publikums Smag, er rigtig, naar han tager Publikum for de Retsindige og Oplyste; men hvi har Forf. ikke erindret den Bestemmelse vi har givet det Ord Publikum? eller kiender han saa lidt til Nationens Smag, at han skulde troe, at Mængden er oplyst? — Hvordan Hr. Forfat. vil vise Journalens Partiskhed, af det han siger om den Recension af Kierlighed uden Strømper, indsee vi ikke. Følger det at Journalen er partisk, fordi den siger den unægtelige Sandhed, at Mængden ikke har indseet de største Skiønheder i dette Stykke? Om de enkelte Steder Forfattern har anført, vil vi ikke indlade os i Besvarelse, da, om de end bleve tilstaaede, ikke giøre noget til Hovedsagen. I øvrigt ere vi Forfatteren meget forbundne for den Ære han har bevist os, kun vi beklage at han ikke har givet os mere Andledning til at gaae ind i Sagen selv. Vi nedlegge nu vor Pen for Skuepladsen og af ovenanførte Aarsager, holde op inden Skuespillene ere sluttede; Vi vil ønske, at et andet Selskab vil fuldføre Resten, da det er os umuligt at blive længer ved, og vi dog indsee den offentlige Kritiks Nødvendighed saalænge Skuepladsen ikke haver en kritisk Raadgiver som kan undervise Skuespillerne ved Prøverne, og ønske vi dem som paatage sig dette Arbeide meer Lykke end vi

have havt, at Skuespillerne maa tage sig deres Efterretninger mere til Nytte. — Vi kunne desverre ikke rose os meget af denne Lykke; kun vor store Hr. Clementin og fortiente Mad. Knudsen have idelig rettet sig efter vore Anmærkninger; og det som eene fortryder os er at vi ikke har kundet giøre den almindelige Nytte, som har været vores og bør være enhver Recensents Hensigt.

Kiøbenhavn den 14 Mai 1773.

FORFATTERNE

PEDER ROSENSTAND-GOISKE

AF

CARL BEHRENS

Maleri af C. A. Lorentzen. Frederiksborg Slot.

FOTOTYPI. FACHT & CRONER EFTFLG.

PEDER ROSENSTAND-GOISKE

DEN DRAMATISKE JOURNAL

UDGIVET PAANY

FOR

»SELSKABET FOR DANSK TEATERHISTORIE«

AF

CARL BEHRENS

SUPPLEMENTSBIND

KØBENHAVN
H. H. THIELES BOGTRYKKERI
1919

DENNE BOG ER TRYKT I
250 NUMMEREREDE EKSEMPLARER

DETTE ER NR. 56

INDHOLD

PEDER ROSENSTAND-GOISKE. Portræt efter C. A. Lorentzens Maleri.

CARL BEHRENS: Peder Rosenstand-Goiske I

ROSE: Indlæg i »Kjøbenhavns Adresse-Comptoirs Efterretninger« 1

NIELS KROG BREDAL: Den Dramatiske Journal, Et Efterstykke i een Handling 3

COMOEDIEN DEN DRAMATISKE KRIG i en Act 39

SAMTALE mellem Fire gode Venner holden i Mandags Aftes, efter at Comoedien var forbi 55

DEN DRAMATISKE SPEIDERE i Anledning af Mandags Aftenen 63

EN SAMTALE imellem en Bonde og en Borger angaaendes de krigerske Øvelser uden for Comoedie-Huset Mandagen d. 25. Novbr. 1771 71

BETÆNKNINGER over det Danske Drama 79

BERNHARD HENRICH BECK: Aftvungen Svar til den Dramatiske Journal, i Andledning af No. 7. sidste Side 87

—: Utvungne Erindringer til den Dramatiske Journal, i Anledning af No. 14 og 15 91

—: Til et høy-gunstigt Publicum som en Retfærdiggiørelse imod den Dramatiske Recensent 99

—: Æreminde over den Drammatiske Journal 105

PRO OG CONTRA eller upartisk Brevvexling imellem en tydsk Skuespiller og en Tilskuer, over det Dramatiske 109

EN SØRGELIG OG SORRIGFULD VISE 117

H. J***.*) Kritiske Tanker over Syngestykket Tronfølgen i Sidon og Efterstykket den Dramatiske Journal 123

TANKER, til hvilke den Dramatiske Journals Anden Aargang har givet Anledning**) 161

SKRIVELSE til Forfatterne af den Dramatiske Journal, angaaende Deres udgivne No. 20 og 21 i Aaret 1773 177

DEN BRAVE DANSKE DRAMMATISKE JOURNALISTES EFTERMÆLE 181

Tre Erklæringer af SCHWARZ, ANKELL og Jfr. BÖTTGER i »Kjøbenhavns Adresse-Comptoirs Efterretninger« 1773 No. 6, 8 & 51 186

Under-Arkivar H. C. ROEDE: Register til »Den Dramatiske Journal« Aaargang I og II 187

BILAG:

Politiplakat af 30 November 1771.

Facsimile af Efterstykket »Den Dramatiske Journal«.

*) W. H. F. Abrahamson.

**) Forfatter: P. T. Wandall.

I

Den kritiske Bedrift, der har bevaret *Peder Rosenstand-Goiskes* Navn til vore Dage, øvede han allerede som 19-aarig. Hans senere Forsøg paa at gøre sig gældende blev i litterær Henseende uden synderlig Spor og ubekendt for hans Samtid, i dramaturgisk Henseende uden altfor tydelig Indflydelse paa Det kgl. Teaters Ledelse. Derimod kom han som Auditør, som Højesteretsadvokat og senere en kort Tid som Lagmand i Norge til at indtage en fremskudt Plads paa Embedsstigen.

Rosenstand-Goiske blev født i Kjøbenhavn i August 1752[1]). Dagen kan ikke bestemt opgives, da der i Vor Frue Kirkebog ikke er indført noget om hans Fødselsdag, men kun om hans Daabsdag[2]). Hans Fader var den teologiske Professor Peder Rosenstand-Goiske (eller Goische),

[1]) C. Molbech i sit Forord til Rosenstand-Goiskes »Kritiske Efterretninger om den kongelige danske Skueplads« og andre efter ham opgiver 1753 som Fødselsaar.

[2]) Tilførslen lyder: D. 12. August 1752 Løverdag Velædle og Høiærværdig Hr. Doctr og Profess. Theol. Peder Rosenstand Goisce med Frue Maria Benedicta Kneyln en Søn kaldet Peder. Fadd: Hr. Justitz Raad og Profess. Medic. Dr. Balthazar Johan v. Buchwald, Hr. Dr. og Profess. Theol. Peder Holm og Sr. Henrich de Hemmer, Kiøbmand, sl. Doct. og Prof. Theol. Marius Wöldiches Enkefrue bar Barnet, og Frøken Friderica Linde holdt Barnets Hue. (Velvillig Meddelelse fra Under-Arkivar E. Marquard).

der tilhørte en Præstefamilie, idet hans Fader Peder Goische havde været Præst til Vestervig og Agger i Jylland. Navnet Rosenstand kom ind i Slægten gennem Peder Goisches Hustru B. M. Rosenstand.

Den teologiske Professor deltog selv i Undervisningen af sin Søn, der voxede op i et Hjem med stærke aandelige Interesser. Dagens litterære og videnskabelige Problemer dyrkedes i den Kreds, der samlede sig om Husets Herre. Denne, der var bleven Reusz' Efterfølger i det teologiske Fakultet, var en ivrig Tilhænger af den Wolfske Filosofi, som forsøgte at forsone Teologi og Kristendom. Samme Aar, Sønnen blev født, udgav han et Ugeskrift »Billige Frie-Tanker over ubilligt Frie-Tænkeri«, hvori han udviklede »den kristne Lærdoms vigtigste, samt rigtige Sandheder«. Som teologisk Professor fik han den Ros, at han pustede nyt Liv i Studiet.

Der var ti Børn i Hjemmet — en anden af Sønnerne var den af Rahbek som Lejlighedstaler beundrede Toldkammerdeputeret og Bankdirektør Johan Philip Kneyln Rosenstand-Goiske, der senere blev Præsident i Landhusholdningsselskabet. Døtrene giftedes ind i ansete Slægter — Svigersønnerne var Mænd som Etatsraad, Professor Jeremias Wøldike, Professor C. A. Borch, Konfessionarius Bastholm, Historikeren Abraham Kall og Dr. med. Johan Philip Rogert i Viborg.

Under Faderens Vejledning fik den senere Teaterkritiker et dybt Indblik i den klassiske Litteratur. Allerede i Skolen — siger han selv[1]) — havde han læst Quintilian

[1]) Rosenstand-Goiske: Kritiske Efterretninger om den kongelige danske Skueplads, udg. af C. Molbech (Kjøbenhavn 1839) P. 1.

og Horats' *ars poetica*. Nu i Aarene, før han blev Student, fordybede han sig i saadanne Forfattere som Batteux, Home, Pope, Dryden, Lessing og Boileau, Tidens ypperste Autoriteter paa Æsthetikens og Kritikens Omraade, »Konstdommerne« i de skønne Videnskaber, der fik ham til at uddybe Studiet af »de gamle«. Han skyede hverken Kommentatorer eller Oversættelser for at vinde Indsigt i Aristoteles' Poetik og opnaaede, som han udtaler, at »se, hvorvidt han havde givet Regler for Efterverdenen, og hvorvidt han havde Ret til at give dem.«

Dramaturgien var og blev dog hans Hovedstudium, og det giver et Vink om Rosenstand-Goiskes kritiske Karakter, naar han fortæller, hvorledes det var ham en sand Fornøjelse, naar han selv »kunde finde de bedste Nyeres Efterlignelser, for ikke at sige Tyverier efter de Gamle«. Navnlig var det ham en Glæde at opspore Holbergs Laan hos Plautus, »en Opdagelse, som jeg ikke havde fundet hos nogen anden Konstdommer«.

Professor Rosenstand-Goiske døde — samme Aar Sønnen blev Student — pludselig den 15de Juni 1769, just efter at han havde sluttet Semestrets Forelæsninger over Dogmatik. Den unge Søn, der nu skulde bryde sig en Bane, kunde naturligvis ikke alene ofre sig for sit »Hoved-Studium« — Brødstudiet krævede sin Ret: den knastørre Jura. Hans hurtige og kløgtige Hoved svigtede ham heller ikke her. Men da han fik sin Examen, havde han allerede gjort sit Navn kendt og frygtet som Kritiker af Skuepladsen. Han blev den første danske Teaterkritiker.

II

Hvorledes han blev det, forstaas, naar Listen over de Forfattere, han kalder sine »første Lærere«, gjennemses. Det femte Navn er Lessing. Denne paabegyndte den 22de April 1767, samtidig med, at Forsøget med tyske Skuespil, den saakaldte »Hamburger Entreprise« med den kunstinteresserede Købmand Seyler som energisk økonomisk Leder, blev indledet, sin »Hamburgische Dramaturgie«, der ligesom Rosenstand-Goiskes »Den dramatiske Journal« varede to Sæsoner, da Theaterforetagendet strandede. Allerede den 4. December maatte det foreløbig standse — Entreprenørerne søgte Dækning for deres Tab ved at spille i Hannover — men de vendte atter tilbage til Hamborg og spillede her igen fra 13de Maj tll 25. November 1768, da den sidste Forestilling afsluttedes med en Epilog af den talentfulde og myndige Skuespillerinde Hensel[1]). »Den søde Drøm at grundlægge et Nationaltheater i Hamborg var altfor snart forsvunden«, siger Lessing ved Afslutningen af sin Dramaturgie. Men Foretagendet, som Edv. Devrient i »Geschichte der deutschen Schauspielkunst«[2]) hædrer med de Ord, at

[1]) Se Wilhelm Cosack: Materialien zu Gotthold Ephraim Lessings Hamburgischer Dramaturgie (Paderborn 1876) P. 6 o. fgl.

[2]) II, P. 189.

det blev en Forløber for bedre Theatertilstande, fik allerede umiddelbart den Betydning, at Lessing skrev sit epokegørende Værk.

Han opfyldte sine Forpligtelser overfor den Opgave, han havde paataget sig, saa samvittighedsfuldt, at han — skønt nu fordybet i videnskabelige Studier og polemiske Angreb — omkring Paaske 1769 tilendebragte sin Dramaturgie angaaende de Forestillinger, der var endt i November, med »Stück 101—104« og først dermed afsluttede sin Medvirkning til Forsøget paa i Hamborg at reformere den tyske Scene.

Ogsaa Rosenstand-Goiske vilde være en Reformator i Lessings Aand for Theatret. Ingen overgik efter hans Mening Lessing i den detaillerede Indsigt i Skuespilkunsten eller havde en lignende Betydning for den, som teoretisk vilde fordybe sig i Studiet. Kenderen vilde i hans dramaturgiske Værker gennem hans store Lærdom, klassiske Dannelse og fremfor alt nøje Fortrolighed med det menneskelige Hjærtes fineste Rørelser finde en uvurderlig Ledetraad.

Han havde kastet sig over den praktiske Del af Dramaturgien og ivrigt besøgt baade Det kgl. Theater og de franske Forestillinger. I Forvejen havde han — i Følge sit eget Udsagn — gennemlæst de Stykker, han skulde se, »under hvilken Læsning jeg studerede Rollerne og i Tankerne formede mig Aktionen«, hvad han ansaa for lige saa nødvendigt for den, som vilde være i Stand til klart at bedømme Spillet, som for Skuespilleren.

Rosenstand-Goiske mødte som ung Kritiker i Theatret med udpræget Sympati for fransk Digtning, — Frankrig

bærer for ham Prisen »i Alt, som er theatralsk«. Han beundrer mere Corneille og Voltaire end Racine. I Molière ser han den franske Digter, der kom de gamle nærmest — »en Plautus i Handling og Situation, men som oftest en Terentz i Dialog«, medens Regnard og Destouches er ham underlegen i disse Egenskaber.

Goldoni er for Rosenstand-Goiske nærmest en udvendig Farsør, og Englænderne har efter hans Mening baade i Tragedien og Komedien afgørende Fejl. Shakespeare er vistnok et Geni, men hans Dialog vrimler af »Fadaiser, Grovheder og Ordspil«. Kun den Nation, han skrev for, kan anse hans Stykker for Mesterværker. Af de andre engelske Tragikere finder kun Addison med hans »Cato« Naade hos den strenge Kritiker, der hos disse Digtere, fremfor alt hos Shakespeare, irriteres af Vidtløftighederne i deres Planer og Handlinger og de mange Episoder, der tilslører Hovedhandlingen. Men endnu større er dog Englændernes Fejl i Komedien — atter vender Ordene »Fadaiser, Ordspil og Grovheder« tilbage som Dadel mod dem; de »mange Fiælebodsstreger«, der opfylder Scenen, henviser dem til et grovkornet Publikums Velvilje.

»Tysklands nye Goethe« — ja han er et virkeligt Geni, men blot saalænge han skrev »Clavigo«. Derimod har »Stella« og navnlig »Götz von Berlichingen« frastødt Rosenstand-Goiske, der synes, at Goethe i »Götz« kun har »viist, hvor let det er at efterabe Shakespeare i hans Urimeligheder, uden at opnaae ham i en eneste af hans Fuldkommenheder«.

I det komiske staar Tyskland endnu længere tilbage. »Alle dette Lands comiske Digtere, Lessing, Weyse, Schlegel

og flere, have ikke skrevet et eneste Stykke, som har undgaaet den Feil, for det meste at kiede Tilskuerne«. Regelmæssigheden ejer de, men »det Morsomme, det Interessante i Charakterer, Situationer og Dialoger har alletider flyet dem«. Hvad Rosenstand-Goiske her dadler hos »Tysklands comiske Theater-Skribenter«, er vedbleven at være deres Fejl — endnu i vore Dage ejer den tyske Litteratur kun »et eneste« Lystspil — Gustav Freytags »Die Journalisten«. Men han indrømmer selv[1]) at han siden første Aargang af »Den dramatiske Journal« har forandret sine Tanker om hine Skribenter, som Journalen stiller i langt gunstigere Belysning.

Næst efter Molière staar Holberg — og vedbliver at staa — forrest i Rosenstand-Goiskes Beundring. Holbergs komiske Dialoger, Karakterer og Situationer bestemmer den Lykke, han gør, medens han ikke tilnærmelsesvis ejer »Molières Delicatesse i sin Dialog«.

Rosenstand-Goiske er den ægte Komedies Bannerfører — for den *larmoyante* Komedie, der altfor ofte ogsaa bliver den *ennuyante*, har han ingen eller dog kun ringe Sans.

[1]) »Kritiske Efterretninger« P. 6.

III

Med Iver kastede han sig deretter over det teoretiske Studium af Skuespilkunsten. Han læser Riccobonis »Reflexions historiques et critiques sur les differens théâtres de l'Europe«, idet han ønsker, at dansk Theater havde et beslægtet Værk,[1]) og Remond de St. Albines »Le comédien«, Bøger, der giver ham Indblik dels i Kunstens »sande Natur«, dels i de Talenter, enhver Skuespiller ikke kan undvære, hvis han vil naa frem i sin Kunst. Heller ikke Dorats »Deklamation théâtrale« forbigaar han, for saa at studere Ballettens Teori hos Noverre, der i sin Idé om Balletternes rette Natur — Balletten som et Drama — synes ham en Forløber for Galeotti, og musikalsk Teori og Smag hos Scheibe.

Men Rosenstand-Goiske blev ikke staaende ved den graa Teori. Han siger selv:[2]) »Saa meget min Alder den Gang vilde tillade, gav jeg Agt paa det daglige Liv, paa den menneskelige Naturs Udvikling i Lidenskaber, og paa de adskillige Hændelser i Livet. Denne Natur sammenlignede jeg med Konstdommernes Regler, og derefter prøvede jeg, og forkastede eller antog; thi dette havde jeg allerede lært, at en usikker Theorie er værre end ingen«.

[1]) Se ogsaa J. C. Normann: Holberg paa Theatret (Kjøbenhavn 1919) P. 38.
[2]) »Kritiske Efterretninger« P. 14.

Han naaede nu, saa ung som han var, til den Indsigt, at Theatret i høj Grad trængte til Kritik. Publikum, som besøgte Skuepladsen, var i alt, hvad der angik Skuespilkunsten, »nedsiunken i en forunderlig Ligegyldighed«, og Skuespillerne i Almindelighed, det hele Theatervæsen i Særdeleshed »var faldet i en Dvale, som intet uden en skarp og fri Kritik kunde vække det af.

Theaterkritik existerede ikke, Skuespillerne bedømtes udelukkende »efter den paa samme Tid antagne theatralske Rangforordning, og efter Hævds-Lovene«. Da Rose og Jomfru Bøttger baade var gamle »og havde de saa kaldte første Roller, vare de og de eneste — som blev bedømte, vil man sige? — Nej! kun roste«.

Kritik, og haard Kritik, krævedes som Modsætning. Thi de fleste Skuespillere nøjedes med at kunne deres Roller uden ad. Deklamation, Recitation, »Theater-Spillet, Theater-Coups, og Alt hvad som fordres, og med rette fordres hos en Skuespiller, var noget, man neppe kiendte af Navn. Man practicerede en Konst, hvis første Elementer man ikke kiendte; og spillede Roller, hvortil man slet ikke vidste, om man havde Naturens Talenter, eller ei. Derfra kom ogsaa Directionens Ligegyldighed ved Prøverne, og de unge Skuespilleres Forsømmelse i Henseende til Underviisningen. Det var ikke i enkelte Dele, men i det hele Theatervæsen, at dette Barbarie herskede«.

Den sunde Fornuft svigtede, naar der var Tale om Kostume og Maskinvæsen. »Jeg har seet Jeppe paa Bierget ligge i Sengen i en Mark-Decoration, og Coulisser med Træer i en Stue-Decoration. Baronen i Jeppe paa Bierget

har jeg seet en høi Sommerdag spadsere paa Marken, i Fløiels Klæder, og med Hatten under Armen.[1] Heltene kom lige fra Slaget saa pudrede som de skulde gaae til Bal. Man brugte Halsklud og Manschetter til Dragter, som skulde forestille bar Hals og Arme; ja endog sorte Fløiels Buxer til romerske Dragter«.

Da Rosenstand-Goiske med disse Ord skildrede »den theatralske Verdens Tilstand« omkring 1771, var der forløbet 8 Aar, siden han foretog sit voldsomme kritiske Indhug. Han har sikkert ikke forskønnet den, snarere muligvis endog gjort Farverne grellere end strengt taget berettiget, for derved at give sin egen Optræden en saa meget mere virkningsfuld Baggrund.

[1]) Hvad vilde Rosenstand-Goiske have sagt, hvis han i 1919 havde set Baronen vende hjem fra Marken i Hofdragt?

IV

Den 4de April 1771 opførtes paa Det kgl. Theater første Gang den lyriske Tragi-Komedie »Tronfølger i Sidon« med Text af Trondhjems Borgmester Niels Krog Bredal, der fra den følgende Sæsons Begyndelse blev udnævnt til Theatrets Direktør, og Musik af Sarti. Rosenstand-Goiske fik ikke Lejlighed at overvære nogen af de fire Opførelser, Tragi-Komedien naaede, inden Theatret lukkede, ej heller til at læse den trykte Text. »Men« — fortæller han[1]) — »overalt hvor man kom i Selskaber, paa Gader og Stræder, hørte man intet andet end Haner og Giøge, Bier og Lærker gale og kukke, brumme og slaae; og overalt hørte man dette Syngespil udskriges for et Mesterværk, der tilfulde fortiente det Bifald det havde faaet«.

Da nu Stykket det følgende Efteraar igen blev opført, gik Rosenstand-Goiske, der »faldt paa den Tanke, at det maatte være Musiken og ikke Stykket selv, som forskaffede det sit Bifald«, hen for at se det. Han blev imidlertid hensat i højeste Forundring allerede ved den første Arie, hvor Abdolonimus besynger Morgenstunden og nævner de forskellige Dyr, idet Instrumenterne gengiver deres Lyd —

[1]) »Kritiske Efterretninger« P. 17.

de galer, kukker, brummer og slaar — og spurgte sig selv: Kan nogen, der ejer en Gnist af sund Fornuft, tro, at dette er sandsynligt? »eller kan man holde sig fra at finde det barnagtigt og latterligt?«. En Udtalelse fra det engelske Tidsskrift »Spectator« faldt ham ind: »At det er ikke Smagen, som feiler os, men den sunde Fornuft«.

Denne Opførelse af »Tronfølgen i Sidon« bliver da bestemmende for den 19aarige Rosenstand-Goiske. Den giver ham Stødet i den rigtige Retning. Det Ønske, andre »mere modne Personligheder havde undladt at opfylde, beslutter han at virkeliggøre: at kritisere. Og snart foreligger det første Nr. — Mandag den 7 Oktober 1771 — af »Den dramatiske Journal«s to Aargange.

Det er under den Struensee'ske Skrivefrihedsperiode, at den unge Student anonymt opkaster sig til Theaterkritiker og retter skarpe og skaanselsløse Angreb paa Skuespillerne, paa de Stykker, de spillede i, og den Maade, paa hvilken Theatret lededes og administreredes, paa dets mangelfulde Maskineri og Iscenesættelse. Han er et ungdommeligt Brushoved, der skriver løs uden pertentlig Hensyntagen til Stil, Ordstilling og Stavemaade. Men bag alt det ungdommelige Væsen og den irriterende Skødesløshed fremglimter glødende Begejstring, fornemmes dyb Fortrolighed med Tidens dramaturgiske Idéer og en virkelig Forstaaelse af Skuespilkunstens Væsen.

Om »Den dramatiske Journal« var Udslag af en pludselig Indskydelse hos Rosenstand-Goiske, eller om andre benyttede den begavede Student som Talerør, kan nu ikke bestemt afgøres. Tidsskriftet var anonymt, og »Den kritiske Journal« ønskede

Forfatterne »først og for alle Ting, at blive ubekiendte, og naar de ikke kunne det, da Mod til at vogte sig for Partiskhed, og Lemfældighed i at hevne sig paa Forfølgere«,[1]) men man anede flere ubekendte Skribenter bag dets Kritik. Rahbek udlagde ganske bestemt Rosenstand-Goiskes Ven, Sufflør L. Knudsen som Medforfatter.[2]) I Følge Overskous Fremstilling[3]) kom Knudsen endog i en skæv Stilling til Theatrets Personale paa Grund af hans formodede Meddelagtighed i »Den dramatiske Journal«.

Skarp og bidsk, og med en ungdommelig Hensynsløshed, der ikke anerkendte Autoriteter, foer Rosenstand-Goiske frem. Han var ikke bange for at vove Skindet, »men« skrev han,[4]) »ikke desto mindre troe vi dog, hvad den skarpe Skrivemaade angaaer, at den kan undskyldes; vi vil ei engang beraabe os paa Myndigheden af de største Kunstdommere, men allene spørge med den ypperlige kritiske Journal, om en Recensent kan og bør være Maskine? om han kan og bør laste uden Følelse? — Hvad os angaaer, da bedømme vi ei et got Drama, en god Oversættelse, eller en god Skuespiller uden tillige at føle en henrivende Vellyst, men paa den anden Side laster vi ei heller en usel Forfatter, eller Oversætter, eller Skuespiller uden Ærgrelse«.

Han indrømmede, undertiden og mod sin Vilje at have brugt temmelig skarpe Udtryk, men haabede, man vilde

[1]) Kiøbenhavns kongelig priviligerede Adresse-Contoirs kritiske Journal 1771 P. 364.
[2]) Rahbek: Erindringer I P. 260.
[3]) I »Den danske Skueplads« II P. 469.
[4]) »Den dramatiske Journal« Nr. 16 Mandagen d. 25. Nov. 1771 (Originaludgavens 1. Aargang P. 171. Min Udgave I P. 59.)

tilgive ham det, »da de Personer som de er brugte om, maatte have dem saadanne«: Den søvnige, dovne, trodsige og uvidende Skuespiller, den Skuespiller, som med Forsæt er skødesløs og ikke kan sine Roller, ja »efter Erindringer endda bliver værre, og øjensynlig trodser mod Sandheden, kan da en Recensent ei undskyldes, naar han revser stærkt og haardt? er han ei undskyldt, at han siger Sandheden i umilde Udtryk? naar han seer sine Erindringer foragtede, forkastede, blot fordi de ere hans? har han da ei Ret til at bruge Kritikkens Svøbe mod den som offentlig erklærer, at han uden gyldig Aarsag foragter Kritiken? vi meene jo!«[1])

Skuespilleren — det var ham, Rosenstand-Goiske vilde ret- og vejlede. Og ligesom han slutter første Aargang af sin Journal med at erklære, at han vil »blive vidtløftigere over Aktionen, som er Hovedgienstanden af vort Arbeide«, saaledes indleder han anden Aargang med at understrege, at Lessings, »denne store Mands Hensigt er fast allene Stykkernes Bedømmelse, men vor er for det meste at give os af med Aktionen«.

[1]) »Den dramatiske Journal« Nr. 39 April 1772 (Originaludgavens 1. Aargang P. 434-435. Min Udgave I P. 154-155.)

V

Den dramaturgiske Kritiker havde strax det Held, at Journalens Navn kom paa alles Læber. Hans Omtale af »Tronfølgen i Sidon« fremkaldte Bredals Svar i Form af Efterstykket »Den dramatiske Journal eller Critik over Tronfølgen i Sidon«, hvis eneste Opførelse gav Anledning til en enestaaende Theaterskandale, som bragte Sindene i den voldsomste Bevægelse og tilsidst udartede til Slagsmaal mellem Officerer og Studenter paa Tilskuerpladsen for saa at forplantes helt ud paa Torvet. Yderligere satte Striden sit Spor i Literaturen gennem Johannes Ewalds tragikomiske Forspil »til Brug for den danske Skueplads«: »De brutale Klappere, dateret 25de November 1771, hin skæbnesvangre Mandag, da Bredals Efterstykke opførtes, og Tumulten rasede i og udenfor Huset. N. M. Petersen har optegnet den Tradition, at man kom til den syge Digter i Vingaardsstræde og fortalte ham Begivenhederne, »og paa et Bræt i Sengen skrev han sin Satire fra den ene Dags Aften til næste Dags Morgen«,[1]) denne Satire, som viser — efter Rosenstand-Goiskes Udsagn (»Den dramatiske Journal« 1771-72 Nr. 22) — »hvor meget man kunde vente sig af Forfatteren, naar han

[1]) N. M. Petersen: Den danske Literaturs Historie V. 2 P. 369.

vilde skrive mere i dette Fag«. Rahbek[1]) har i nogle Vers af Ewalds Stykke:

»Der vil han pibe ud, den museblakked Ka'l,
ein schönes Stück, genannt Dramatiske Journal«

villet finde en direkte Hentydning til et Optrin under Pibningen i Theatret, da der midt i de brutale Klapperes og Bravoraaberes Kreds pludselig lod en disharmonerende Pibe sig høre, og det opdagedes, at en af Modpartiet — iført en musegraa Kjole — havde gemt sig under Bænken for at demonstrere. Officererne vilde have ham arresteret, men han slap fra dem i Trængslen.

Rahbek, der paa dette Tidspunkt var elleve Aar gammel, overværede selvfølgelig ikke Theaterslaget, men han er »temmelig overbeviist om, at end ikke hans Lærer Adzer bivaanede den forargelige Forestilling, da *den fine Smags Dragoner*, pugnis et calcibus, unguibus et rostro forfægtede den Sag, der altid behøver og siælden savner deslige Forfægtere, af hvilken Pøbelclasse, den fornemme, ringere, eller midlere disse end skulde tages; i det mindste veed jeg med Vished, at han ikke tog nogen activ Deel deri«. Og Rosenstand-Goiske afviser for sit eget Vedkommende (»Den dramatiske Journal« Mandag 25/11 1771 Nr. 18) at han »har havt nogen Deel i, eller enten middelbar eller umiddelbar bidraget til enten Piben eller Trampen«.

Et »evigvarende Tvistens Æble er Rahbeks Karakteristik

[1]) Rahbek: Erindringer I P. 91-93. Dog er det ikke, som Rahbek siger, Bister, men Rechtbruder, der udtaler de anførte Vers.

af denne Sag med dens talrige Flyveskrifter og evindelige Avisindlæg. Men han maa indrømme, det er naturligt, at et Argument som Ewalds »De brutale Klappere« »maatte giøre et betydeligt Udslag mod en Sag, der desuden, i flere Henseender, ikke kunde være i Folkegunst«.

Naar Forfatteren af »Skrivelse til Forfatterne af Den dramatiske Journal, angaaende Deres udgivne No. 20 og 21 i Aaret 1773« udtaler en Formodning om,[1]) at Johannes Ewald skulde have nogen Andel i Komedien »Den dramatiske Krig« — »hans (maaskee) *impromtu* i den Dramatiske Krig« — saa tør den bestemt afvises. Det er et ganske fængslende Tidsbillede fra hine bevægede Dage, da selv Borgerhjem var delte for og imod den dramatiske Journalist, men Ewaldske Ejendommeligheder søger man forgæves efter i den lille Komedie.

Selve Begivenhederne er i Enkeltheder saa ofte skildrede,[2]) at der intet nyt er at tilføje. Efterstykket var en Art Revy, hvori selve Journalisten — »Hr. Journal, en Skolemester« — præsenteredes paa Scenen, der »er paa Skuepladsen«, hvorfra tilsidst Kritiken i »Den dramatiske Journal« afvises som ondskabsfuld, partisk og gal, og der appelleres til Publikum, hvis Vink gjaldt mere

»end alle Domme, som man fælder
i den dramatiske Journal«.

[1]) »Den dramatiske Journal«. Min Udgave. Supplementsbind P. 177.

[2]) Især af Overskou II, P. 473 o. flg. og af Frederik Bajer: »Den dramatiske Krig« — paa Grundlag af Overskous Fremstilling — i Hamiltons »Nordisk Tidsskrift för Politik, Økonomi och Litteratur« III Aargang 1868 P. 625-38.

Det vidner om, hvor stupid Bredal maa have været, naar han, den nys udnævnte Theaterdirektør, for Alvor kunde tro, at dette langtrukne Efterstykke, der end ikke ejer en Gnist af det Vid, med hvilket Molière i »Critique de l'école des femmes« havde afregnet med Angriberne af »L'école des femmes«, med Held skulde kunne føre hans Sag som Forfatter af »Tronfølgen i Sidon«.

Og de brølende, med Hjorteskindshandsker klappende, og kaarderaslende Officerer, anførte af Oberst Køhler, der ved en Skæbnens Ironi — efter som en af Struensees Banemænd at være bleven adlet som Køller-Banner — et halvt Aar senere blev Medlem af den Kommission, som skulde reformere Theaterledelsen, formaaede ikke ved deres Skældsord og Indhug paa det journalistiske Parti at skænke Nils Krog Bredal nogen Glorie som satirisk Forfatter.

Selv om W. H. F. Abrahamson i sin under Mærket H. J.*** udgivne Piece »Kritiske Tanker over Syngestykket Tronfølgen i Sidon og Efterstykket den dramatiske Journal« erklærer, at han af Hjærtens Grund har klappet «i somme Arier«, er han dog »saa overbeviist om dette Stykkes Slethed, som om min Tilværelse«. Og saaledes, siger han, »kan det være gaaet med flere; og alle dem jeg kiender, har det virkeligen gaaet saaledes. Den ene behager Musiken, den anden Aktrisen; Een gaar hen for han vil slaae Tiden bort, ligemeget hvormed, en anden for at see Ansigterne i Logerne, den tredie for han ikke forstaaer det bedre, og saa fremdeles. Hvad er der nu i dette Bifald

(om det kan kaldes saaledes) som en Autor kan giøre sig til af?«[1])

Men Bredal, der snoede og vendte sig for at slippe ærefuldt fra den haarde Anmelders Nakkedrag, vidste tilsidst ikke bedre Argument end i Slutningsoptrinet af sit taabelige Efterstykke at lade anden Actrise henvende de Ord til Hr. Journal: »Vær oprigtig og tilstaae, at det har været Dem og Deres værdige Consorter en Brand i Næsen, at endog de allerhøieste Personer i Landet har benaadet Tronfølgen i Sidon med Deres Nærværelse, og yttret Deres Bifald derover«.

Loyal var Rosenstand-Goiske utvivlsomt i Tidens Aand, som naar han i Nr. 27 af Journalens første Aargang refererer Festoptrinet ved »vor naadige Monarks Nærværelse« i Theatret efter Struensee-Katastrofen. Men han er ogsaa i dette Tilfælde Kritikeren, der finder, at den gode Thalia i Kantaten ikke kunde gøre »en svagere Lovsang« — Versene »udholdt« i det hele ikke Kritiken. Saa Bredals Argument om »de allerhøieste Personer« har ikke i ringeste Maade kunnet imponere Rosenstand-Goiske eller svække hans kritiske Iver.

Saa mange

»Vældige Kiemper og glade Aander
Opfyldte Logerne med Bredals Roes,
Parterret skingrede ved Bredals Roes,
Og Galleriet selv udbrølte Bredals Roes«.

[1]) Den dramatiske Journal, min Udgave. Supplementsbind P. 141.

men Werner Abrahamson nøjes med at karakterisere Efterstykket med de Ord, at dets Personer taler et Sprog, »som ikke pleier at høres uden af Pøblens Bærme. Skuespillerne burde anlægge Proces mod Autor, at »han har ladet dem tale saaledes« — Stykket er kun en »Samling af Fejl og Bebrejdelser imod Fornuften, de gode Sæder og den sunde Smag«.

Fornuften, de gode Sæder og den sunde Smag var saaledes Pibernes Argumenter i Kampen med Bredal og hans standsmæssige Forbundsfæller, som dannede en Konstellation, hvis Komik et helt Aarhundrede ikke har formaaet at udslette.

Theaterslaget, som det fra Tilskuerpladsen forplantede sig til Kongens Nytorv, har Jeppe Bonde set et Glimt af, naar han indleder sin Samtale med Frantz Borger[1]) med de Ord: »Hvad monstroe, det er for et stort Vertshuus. Her var nyelig et Pokkers Tumult uden for. De gik løs paa hinanden med skarpe Klinger, og det loed, som de vilde myrde hinanden strax, dog seer jeg, som vel er, ingen Døde her paa Pladsen«.

Det store Værtshus, Komediehuset ser man ogsaa for sig i en anden af de Piecer, Theaterslaget fremkaldte: »Den dramatiske Speidere i Anledning af Mandagsaftenen«[2]): »Neppe var vi komne ud af Østergade ind paa Kongens Nytorv, førend jeg mærkte, at Kuragen fik et nyt Opkaag hos

[1]) »En Samtale mellem en Bonde og en Borger angaaendes de Krigerske Øvelser uden for Comoedie-Huset Mandagen d. 25. Novbr. 1771. »Den dramatiske Journal«. Min Udgave. Supplementsbind P. 73.

[2]) Sidst anførte Sted P. 65.

dem . . . . Her seer De Kamppladsen, sagde den ene . . . Den anden sagde: Det er ikke omsunst, at Comoediehuset har i Aften ligesaa mange Tilskuere uden til som inden i«.

Den 25de November 1771 blev da den stormfuldeste Aften i Skuepladsens Historie baade før og siden. Rosenstand-Goiske var med sine 19 Aar allerede et Modsigelsens Tegn.

VI

Med Fynd og Klem havde Rosenstand-Goiske saaledes indledet sin kritiske Gærning. »Tronfølgen i Sidon« blev hans Journals Alfa og Omega. Det er maaske et Tilfælde, men det ser ud som en Tanke, at han i det Nr. 22, hvormed han April 1773 afslutter »Den dramatiske Journal«s anden Aargang og samtidig nedlægger »vor Pen for Skuepladsen«, endnu en Gang vender tilbage til Bredals lyriske Tragikomedie, idet han dog ikke vil »indlade os i nogen videre Kritik om Stykket selv, da vi før, (troe vi) have sagt nok«. Han nøjes derfor med at dadle Dragterne og at rette forskellige Anmærkninger mod Skuespillerne, især mod »den magelige Hr. Hortulan!« Det var muligvis udelukkende »Tronfølgen i Sidon«, Rosenstand-Goiske vilde ramme med sin Kritik, og han siger Sandhed, naar han i de Ord, hvormed han i samme Nr. tager endelig Afsked med sine Læsere, erklærer, at han, efter at det første Nummer var udgaaet, »tænkte ikke paa mindre end Fortsættelsen; men adskillige kritiske Venners Opmuntringer tilskyndede os at blive ved, og Publikums Understøttelse har giort, at vi kunde følge deres Raad«.

Det mod Bredal og hans forsimplede Smag rettede Angreb er da den Del af »Den dramatiske Journal«, som gjorde

Epoke i Samtiden. Denne saa fra Bredal og hans Parti ikke »en eneste ordentlig Igiendrivelse, ikke et fornuftigt Forsvar«, som det hedder i »Fortegnelsen over alle udkomne Skrifter, siden Trykkefriheden«[1]) »thi med Skieldsord og knyttede Næver at værge sig, er kuns Pøbelens Ære«, medens den »Kritiske Journal«[2]) holdt »de Domme, som Journalisterne have fældet over Tronfølgen selv, som en dramatisk Composition, for meget grundede, og underskrive dem aldeles«. Begge Tidsskrifter advarede Rosenstand-Goiske — det første mod »en alt for alvorlig og streng Tone«, det sidste mod »haanlige og bittre Domme«, men begge mødtes i Ønsket om »en pynteligere Stil« og Perioder, der ikke var saa »tunge og umagelige«.

Men Journalens Betydning som vigtigt theaterhistorisk Dokument hidrører dog især fra Rosenstand-Goiskes Kritik af den klassiske Komedies Behandling paa Skuepladsen, først og fremmest den Holbergske. Her fremsætter han mange skarpsindige Bemærkninger, her lyser han op i det Mørke, der ellers vilde hvile tæt over indre Opfattelse og ydre Fremstilling af Holbergs Mesterværker i dette Tidsrum. Her maa Journalen tale for sig selv. Den, der fordyber sig i den, vil til Trods for dens saa mangelfulde Sprog, hvor For- og Eftersætning ofte daarlig forliges, hvor Skilletegn er undergivet Vilkaarlighedens Lov, og Stavemaaden præges af den unge Skribents tilfældige Lune, tit modtage et levende Øjebliksbillede af en Skuespillers Rolle-Opfattelse eller af en Ho-

[1]) Anden Aargang 21. Stykke. 1771-72. P. 321-24.

[2]) »Kiøbenhavns kongelig privilegerede Adresse-Contoirs kritiske Journal« for Aar 1771, femte Aargang P. 361-64.

vedscenes *coup de théâtre*. Denne hurtig nedrablede Kritik, ikke just formet *sine ira et studio*, besjælet af en glødende Kærlighed til og Respekt for Scenens Kunst og Theatrets Værdighed, har i sine mangelfulde Sætningskonstruktioner virkelig formaaet at indfange noget af Skuepladsens flygtige Liv, noget af Øjeblikkets Charme, noget af den Duft, der hvilede over Opførelsen, saa vi, der læser den 150 Aar senere, pludselig kan tro os hensat i den gamle Theatersal Side om Side med den ungdommelige, respektløse, men ogsaa begejstrede Kritiker. Det er ingen støvet Parykanmelder, som med mange Fagter skriger op om Tradition, men en ung Fusentast, der heller end gærne vil daske til Gudebilleder — naar han f. Ex. gaar haardt i Rette med den populære Jfr. Halle, »Danmarks Caroline«, dadler, at hun maa »tage Svaret af Soufleuren« og sysselsætter sig »med at tage Publikum i Aasyn« — og rigtig inderlig gotter sig, naar de indbildske Akteurer skriger op af Harme og protesterer i »Kiøbenhavns Adresse-Contoirs Efterretninger«. Her hvor f. Ex. Rose udtaler Ønsket om Kritikerens »Besøgelse« for at vise ham, »hvor uhøflig, partisk og uefterrettelig Deres Dramatiske Journal er«, Udtryk, som enhver kritiseret Skuespiller til alle Tider og i alle Lande har brystet sig med.

De imponerede da heller ikke den unge Kritiker. Han ansaa »Hr. Roses og enhvers Beskyldninger med meget ligegyldige Øine, indtil de blive understyttede med Grunde og Beviis« . . . . »Ja, Hr. Rose, dersom vor Journals Øiemed allene var at lade ham vide, hvad han gialdt, saa vilde vi herefter lade os nøie med at blot anmælde ham; men da dens Hensigt er paa nogen Maade at give en Oplysning i

det danske Theaters Historie, og ved de Fuldkommenheder og Feil, som vi troe at anmærke hos ham og de øvrige Skuespillere, at advare de unge Skuespillere fra at løbe an mod disse Feil, og at efterligne disse Fuldkommenheder, maa han være fornøiet med, at vi herefter, som forhen, anfører hans Fuldkommenheder og Mangler; og skulde han være saa stolt at forkaste Sandheder, blot fordi vi sige dem, saa des værre for ham, og ei for os. — Den gode Hr. Rose seer altsaa let, at han ei kan vente, at vi kommer for at anhøre hans Forelæsninger, og vil vi bede ham derfor, at han kuns vil slaae sig til Rolighed, og vi holde meget af, at han vil heller anvende Tiden paa sine Roller, end paa unødvendige Pennekrige«.

»Den dramatiske Journal« er den rette Kilde for den holbergske Komedies Fremstilling omkring 1770. Rosenstand-Goiske har i Reglen et naturligt Skøn, har gærne brugt sin Eftertanke og sine Øjne. Han finder f. Ex. Scenen med Retten i femte Akt af »Jeppe paa Bjærget« meget »usandsynlig«, »og kan man ei til visse vide, om denne Ret er virkelig eller ei«. Han peger her frem mod vor Tids Iscenesættelse.

Ved Omtalen af »Maskeraden« siger han beskedent: »dog burde maaskee den gode Arv ei holde Vagt i Stuen, og passe paa, om Leander og Henrik gaaer paa Maskerade«. Men det varede nok langt ind i det 19de Aarhundrede, førend der her blev truffet et rimeligere Arrangement, og først, da Fru Heiberg i 1868 iscenesatte Komedien paany, lod hun i Slutningen af første Akt Scenen forandre til Gaden udenfor Jeronimus' Port. »Dette var et dramaturgisk Skridt fremad, som man havde tøvet med siden Rosenstand-

Goiskes Dage«.[1]) I »Barselstuen«, finder han, »kan det vel neppe undskyldes, at Stuen, hvori Corfitz ligger under Bordet, er den gamle Stue-Dekoration med de tvende Dørre paa, da han siger reent ud, »at der er kuns en Dør i Stuen««.

Først i Marts 1840 — altsaa efter henved 70 Aars Forløb — blev det omsider »muligt for Corfitz i anden Akt kun at se een Dør i sin Stue«.[2]) Saa der er i hvert Fald Hævd for, at Fremskridtene paa Theatret kun sker med Hanefjed, og den nulevende Slægt vil derfor handle klogt ved at indøve sig i Taalmodighed paa dette Omraade.

Til Belysning af Komedie-Traditionen kan et Træk fremhæves fra Rosenstand-Goiskes Omtale af Opførelsen af Molières »Gnieren« i 1772 — »Theaterspillet« mellem Clementin som Gnieren og Londeman som Mester Jakob. Det var dette: »naar han medens den hele Opdagelse (i 5 Akt 5 Sc.) med Anselm og hans Børn Valer og Mariane skeer slukker det ene Lys, og Hr. Londeman tænder det, slukker han det atter, og putter det i Lommen. — Hr. *L.* for at giøre det endnu mere grotesk, tænder det i Lommen, og Hr. *Cl.* brænder sig. — Dette Spil, sige vi, er efter vor Skiønsomhed alt for overdrevent, og saae vi for vor Deel det udeladt med Lyset i Lommen og Anstikningen«.

Dette Ønske er imidlertid aldrig bleven opfyldt. Endnu da »Gnieren« — eller »Den Gerrige«, som Molières Komedie nu benævnes paa Det kgl. Theater — opførtes sidste Gang i 1912, var »Theaterspillet« uforandret, saa her har

[1]) Jvnf. Normann: »Holberg paa Theatret«. P. 168 og 213.
[2]) Normann: »Holberg paa Theatret«. P. 142.

Rosenstand-Goiske end ikke efter 140 Aar kunnet faae sin Vilje.

Som Kritiker i større Stil er han, hvad der kan skrives paa hans Ungdoms Konto, undertiden misvisende i sin Dom, nu og da ogsaa præget af sin Tids Snæversynethed. Som naar han f. Ex. udtaler: »at Tartufs Karakter er skildret med alt for heslige Farver, troe vi og at være en Aarsag, hvorfor denne Comedie ei bør behage veldannede Gemytter; Tartufs Hyklerie er saa afskyelig, at man reent glemmer Moralen«.

Men paa et Omraade var Rosenstand-Goiske i hvert Fald ikke begrænset af misvisende Domme eller hæmmet i sit frie Skøn — i sin Beundring for Holberg. Han var ikke blind for Holbergs Unøjagtigheder med Hensyn til Sceneri og Sted — han har »været i samme Scene baade paa Gaden og i Stuen« — men han vendte sig skarpt mod den »Syge at foragte Holberg, den sande Smags Fader i Dannemark«. Selv om de saakaldte »Kiendere« holdt »Barselstuen« for en af Skuepladsens Skamstøtter, hævdede Rosenstand-Goiske, at denne Komedie er »efter vor Skiønsomhed uden Strid fuldproppet af den sande Vittighed, og overalt fuld af nationale Tirader«. Selv »Ækvivokerne« hos Holberg, som Rosenstand-Goiske ligesaa lidt som Rahbek efter ham undlader at beklage sig over, gør dog »mindre Skade end de som forekomme i mange af de finere Comedier — og hvorfor? — fordi man glemmer dem lige saa snart som man hører dem«.

Lad altsaa Holberg have sin Fejl — »men at hans Komedier fast hele Tiden ere interessante, holde altid Tilskueren og Læseren i god Lune, aldrig tillader ham at

gabe eller sove, at han endog, hvor han feiler, altid betager Feilene med væsentlige Skiønheder, mene vi at have Ret at paastaae; ellers er det besynderligt nok, at denne store Mand har forseet sig imod Regler, som ere lettest at iværksætte, og at han har iagttaget dem, som det er vanskeligst at iagttage«.

Da »Den politiske Kandestøber« — »et ypperlig Stykke, og et national Stykke« — i December 1772 genoptages, ser Rosenstand-Goiske i det idelige Tilløb til det »et uomstødeligt Beviis paa, at de deri revsede Sæder og Daarligheder ikke ere af Moden her; hvorved hele Antiholbergianernes Sætning ganske kuldkastes, som paastaaer, at vore fine og oplyste Tider ikke ere passende til de Holbergske Sæder«.

En Paastand, Rosenstand-Goiske dog ikke kunde udrydde, men som ofte dukkede frem igen i Aarenes Løb.

Holbergs Komedier er for ham som for Rahbek skrevne for alle Tider, og næst dem er det selvfølgelig deres Hovedfremstillere, hvis Spil han giver Omrids af. Jævnsides Clementin med sine »Naturgaver til alle latterlige gamle Mænds Roller« og et Ansigt, der med de fyrige Øjne »er i Stand til at udtrykke alt«, staar Londeman som Kandestøber-Drengen: hvor fornøjede han, da han i femte Akt oplæste Klagerne »paa saa latterlig, men tillige for en Kandestøber-Dreng saa naturlig en Maade«. Da han derefter skal dømme de stridende Partier imellem, saa han »paa Papirerne, og derefter blandede dem iblant hverandre«. Og da den Kjole, han var iført, ikke var ham for lang, og han skulde svare Kandestøberen, som befaler ham at staa stille og spørger,

hvad det er, han tager sig for, at han maaler Længden af sin Kjole, forandrede han Repliken til: »at han allene spendte sine Skoe, hvilket han og giorde«. I »Collegium politicum, der blev »af alle Akteurerne ypperlig forestillet«, lod Londeman nogle af Tobakspiberne falde paa Gulvet. »Hr. C., som mærkede dette, og, altsaa i Følge af hans politiske Ivrighed, blev vred herover, og slog med største Heftighed efter ham med en af Stolene. — Dette Træk, sige vi, giorde i vore Tanker ei allene en sand latterlig Virkning, men var saa meget mere mesterlig, da Scenen, som i sig selv er meget tom, blev paa det morsomste opfyldt«.

Der er i disse Iagttagelser af Rosenstand-Goiske Træk, som viser, hvor langt den nulevende Tradition for Opførelsen af »Den politiske Kandestøber« rækker tilbage.

Af Hortulans Jeppe kunde man have ønsket en udførligere Karakteristik — Rosenstand-Goiskes Ungdommelighed viser sig i den Tilfældighed — man fristes undertiden til at formode Pladshensyn — der præger hans Analyse af Skuespillerne, skønt, som han siger, Aktionen »er Hovedgienstanden af vor Arbeide« i Modsætning til Lessing.

Til Gengæld ser vi Clementin og Londeman Side om Side som Corfitz og Troels med forskellige Theatertræk, som gør stor Virkning, og Rose som Leander i »Henrik og Pernille«: Ansigtet var udtryksfuldt, og han fandt »den rette Tone som var blandet med Forbittrelse, Foragt og Overbeviisning om sin Uskyldighed«, og Jfr. Bøttger som Leonore i samme Komedie — hendes Deklamation er afskyelig, og hendes Ansigt viser »en forskrekkelig Koldsin-

dighed«. Da Londeman spiller Henrik i »Det lykkelige Skibbrud«, ses det, da han forestiller den hollandske Matros i 4de Akts 4de Scene, af de skjelmske Øjekast, han gjorde til Pernille, »at han var Henrik, og at den hele Historie var opdigtet«. Derimod var Hortulan meget maadelig som Rosiflengius: »ei allene Puklen han har, men endog hans opreiste Gang, er saa unaturlig, at det er umueligt at tænke noget virkeligt. Den hele Magister kommer os ei for som en pukkelrygget Mand, men som en, der skulde om han kunde, forestille en, ei paa en rigtig Skueplads, men i en Fiælehytte«.

Haard er Kritikeren mod Bech, »der i alle sine Sottiser, tydelig paa Theatret viser den dummeste Stolthed og Selvtillid«, og mod Jfr. Bøttger, der »i Aften ret havde sadt sig for, at vise et sand og fuldkommen Ideal paa den sletteste Aktion; i det mindste sparede hun ikke i nogen Henseende, at giøre sin Role kiedsommelig og væmmelig, ikke en eeneste Periode deklamerte hun taalelig, men trak og slæbede alle Ordene og som oftest selve Stavelserne efter een Snor«.

Selv hvor nu Hukommelsen svigtede Londeman — f. Ex som Pedro i »Don Ranudo« — »blev dog Rolen ypperlig given«, medens Madam Bech ikke sparede at gøre Leonore væmmelig. Rosenstand-Goiske skænker Theaterhistorien vigtige Træk, hvor han følger Londeman i den ypperlige Skuespillers sidste Dage. Som Oldfux i »Den stundesløse« svigter Komiken ham, da han skal opregne de Universiteter, han har besøgt, og de 32 Kollegier: »dem fik vi ikke heel og holdne som vi havde ønsket, da de i vore Tanker ere høist komiske«.

Da Londeman i Februar 1773 spiller Crispin i »Det gavmilde Testamente«, præges hans Fremstilling »til vores og alle Medtilskuernes billige Sorg« af Svaghed og Sygdom. »Gierne kunde vi glemme den billige Sorg over Crispins Role i det gavmilde Testamente, dersom dette i Aften mødte Tilfælde ikke truede os med Hr. Londemans Død, som i det ringeste til en Tid, om ikke for altid, vist vil trække den sande Komedie i Graven med sig«. Da Bech snart efter spiller hans Rolle som Sganarel i »Melampe« er det Middelmaadigheden, der afløser Genialiteten. Londemans Udførelse i samme Maaned af Henrik i »Maskeraden« maatte yderligere lide under hans Sygdom. Den tredie Marts dør saa Londeman, Skuepladsen mister »en af dens største Mænd«,

»— — — Comædia luget
Scena est deserta«.

Men til Eftertiden har Rosenstand-Goiske overleveret sine værdifulde Vink til Forstaaelse af denne Skuespillers Berømmelse.

Saaledes vexler da Ros med Dadel, stærke Udbrud af Beundring med affejende og saarende Domme. Rosenstand-Goiske kredser stadig om Skuespilleren og hans Evners rette Udfoldelse, og han kommer heller ikke forbi det i vore Dage især af Coquelin behandlede Problem: om den sceniske Kunstner virkelig skal føle »Situationen, som den var naturlig«. Rosenstand-Goiske slutter meget klogt saaledes, »at en god Aktion skal bestemmes af det Indtryk den giør paa Hierterne, og naar man kuns til rette Tid og

paa en naturlig Maade bliver rørt, er det vel lige meget enten Skuespilleren virkelig føler eller ei«.

Som Skuespilleren ligger Skuepladsen ham paa Sinde. Skylden for dens »nærværende Tilstand« giver han Fremmede — Operaen, den franske Komedie: »Dog vi haabe, og vi tør sige vist, at vor danske Konge nu ophielper den danske Skueplads — en Sag, som om den ei er en uvigtig i en Stat, bør ophielpes, om den skal giøre sin Virkning«.

Saa førte da Rosenstand-Goiske sin Journal gennem to Sæsoner, trodsende Skuespillernes Uvilje over den skarpe Kritik, der uventet forbitrede deres Tilværelse, ellers saa ubekymret delt mellem Skuepladsen og Vinstuen. Flere af dem — Jfr. Bøttger, Rose, Bech — maatte endog gribe til den dem saa uvante Pen for i Avisindlæg, Erklæringer, Piecer paa Vers og Prosa at værge deres kunstneriske Ære og Anseelse, medens Schwarz, endnu kun »Dandsere ved den Kongelige Skueplads«, saa sig nødsaget til — i »Kjøbenhavns Adresse-Comptoirs Efterretninger« 1773 — »offentlig at declarere, at jeg hverken directe eller indirecte har mindste Deel i denne Journal og langt mindre er selv Autor til den Berømmelse, hvormed de Herrer Forfattere har hædret mine svage Talenter«.

Selv troede Rosenstand-Goiske, at hans skarpe Skrivemaade kunde undskyldes: »vi vil ei engang beraabe os paa Myndigheden af de største Kunstdommere, men allene spørge med den ypperlige kritiske Journal, om en Recensent kan og bør være Maskine? om han kan og bør laste eller rose uden Følelse?«

Med Udgangen af April 1773 — »Den dramatiske Jour-

nal«, anden Aargang Nr. 22 — sluttede Rosenstand-Goiske denne Aargang, »og ganske vist for altid«. Andre Forretninger nødvendiggjorde, at han holdt op med et Arbejde, der for at udføres rigtigt maatte være »en Hovedsag«. Saa var der desuden den Omstændighed, at »et langt andet og nødvendigt Studium, som fordrer vor hele Tid, nøder os til at ikke mere befatte os med sligt et Arbeide, som hvad der end kan siges om det, har kostet mere Tid og Møie end det har indrentet os anden Fornøielse og Nytte, end den, (maaskee og i Grunden falske), ikke at have giort noget ganske unyttigt, og den (maaskee og ugrundede) Tanke, at Skylden ikke har været paa vor Side, om det, som i Skuespilkunsten sagt i Journalen, ikke har virket paa alle Skuespillerne, hvis Forbedring vi altid have havt for Øie«.

»Forfatterne« — d. v. s. Rosenstand-Goiske — sluttede den 14. Maj 1773 Journalen, idet han tydelig indsaa »den offentlige Kritiks Nødvendighed saalænge Skuepladsen ikke haver en kritisk Raadgiver som kan undervise Skuespillerne ved Prøverne, og ønske vi dem som paatage sig dette Arbeide meer Lykke end vi have havt, at Skuespillerne maa tage sig deres Efterretninger mere til Nytte. — Vi kunne desverre ikke rose os meget af denne Lykke; kun vor store Hr. Clementin og fortiente Mad. Knudsen have idelig rettet sig efter vore Anmærkninger; og det som eene fortryder os er at vi ikke har kundet giøre den almindelige Nytte, som har været vores og bør være enhver Recensents Hensigt«.

Trods sine 21 Aar havde Rosenstand-Goiske, der nu

ombytter Thalia med den tørre Lovkyndighed, jævnet Vejen for en dansk Theaterkritik. Saa ung han end var og saa tynget han som Stilist end var af Begynderens Mangler og Ynglingens Skødesløshed, havde han dog brudt Bresche i den Mur af Sløvhed og Slendrian, som omgærdede den danske Skueplads, ved at kritisere dens slette Ledelse, dens finansielle Deroute, Dekorationernes Mangler og Kostumeringens Meningsløsheder, alt medens den haardeste Svøbe blev svunget over Skuespillerne.

Den Dag skulde komme, da han aktivt og hensynsløst paa Scenen søgte at omsætte sine Teorier i Praxis med den Myndighed, som en overordnet Embedsstilling nu forlenede den dramaturgiske Kritiker med.

Thi Kritikeren rystede han aldrig af Ærmet, Sarkasmen prægede bestandig hans Væsen.

VII

Det var Brødstudiet, Juraen, som nu kaldte Rosenstand-Goiske bort fra hans kritiske Gærning. Han fik hurtig sin Embedsexamen og blev, inden Tiaarets Slutning, udnævnt til Auditør. Men han fremhæver[1]) at hans »Kiærlighed til Dramaturgien har Lovkyndighedens Dyrkelse dog ikke udslettet«. Han benyttede sin Fritid »til at vedligeholde og udvide de Kundskaber, jeg havde erhvervet mig i denne Deel af de skiønne Videnskaber, saavel ved Læsning, som ved flittigt at besøge Skuepladsen«.

Det er ganske naturligt, at Rosenstand-Goiske, der i »Den dramatiske Journal« saa uforbeholdent bekender sin Beundring for Ewald og, selv hvor han som i »Pebersvendene« kritiserer ham, stiller ham ved Siden af Destouches, slutter sig til Kredsen i Madam Neergaards Kaffehus i Badstuestræde, der var Ewaldianernes faste Stade. Dog saa han meget uhildet paa Wessel — kort før han sluttede Journalen, havde han udførlig omtalt »Kjærlighed uden Strømper« som »dette fortreflige Stykke«, skønt ogsaa Nordal Bruns »Zarine« var bleven anerkendt som »en god Frugt af den udsatte Belønning for nye Skuespil til vor

[1]) »Kritiske Efterretninger« P. 18.

Theater«. Tillige med Abrahamson, Thaarup og Brødrene Trojel var han Stifter af det »Danske Literaturselskab«, der dog blev en Skuffelse og kun satte sig faa Spor.

I Madam Neergaards Kaffehus traf Rosenstand-Goiske sammen med Rahbek, naar han henimod Aften kom for at drikke sin The der. Selve Aftenen tilbragte han i Reglen hos sin Svoger Bastholm, der paa dette Tidspunkt var Præst i Kastellet. Rahbek fulgte ham da derud, som han fortæller i sine Erindringer:[1]) »Naturligviis var han, som Forfatter til den dramatiske Journal, et Orakel, af hvis Mund jeg optog hvert Ord, som en Troens Artikel, og mindst kunde drømme om, hvilken arg Kiætter jeg snart i hans Øine skulde blive«.

Dette skete, da Rahbek havde udgivet »Breve fra en gammel Skuespiller til hans Søn«. En heftig Modstander fik de, siger Rahbek[2]) »især i den dramatiske Journals ovenomtalte Forfatter, Auditeur Rosenstand, saavelsom i hans Ven, der ikke tillagdes liden Deel i nysnævnte Blad, Soufleuren Lars Knudsen«. Og Rosenstand-Goiske var ikke, fordi han nu var juridisk Embedsmand, tilsinds sagtmodig at tie med sine Meninger om Theaterforhold eller at undlade at kritisere den Teori om den larmoyante Komedie i Modsætning til den ægte Komedie, som Rahbek suffisant havde fremsat i sine »Breve«, og som efter hans Opfattelse var i denne Werther-Periode »intet andet end et Slags belletristisk Bigotterie«,[3]) en Betegnelse, der vakte Forfatterens

[1]) I P. 226.
[2]) Erindringer I P. 259-60.
[3]) Kritiske Efterretninger P. 9.

forstaaelige Ærgrelse. Ligesom Rosenstand-Goiskes Paavisning af »falske Sætninger« og urimelige Følger af disse maatte irritere den let bevægelige Rahbek.

Omkring Aaret 1778 begyndte Rosenstand-Goiske at arbejde paa et nyt Skrift om Theatret: »Critiske Efterretninger om den danske Skuepladses Tilstand og Forandringer baade i Henseende til Tilstanden selv og Smagen i Publicum, siden den dramatiske Journals Slutning, tilligemed en særdeles Bedømmelse om Skuespillerne og Dandserne af begge Kiøn; som en Indledning til et nyt Skrift, hvilket under Navn af den theatralske Tilskuer udgives til næste Theater-Aar, af Forfatteren af ovennævnte Journal 1778«. — Saaledes lyder den lange Titel paa Skriftet, indført af Forfatteren selv i hans Manuskript.[1])

Aarene, der er forløbne, siden han udgav »Den dramatiske Journal«, har vistnok modnet Rosenstand-Goiske som Kritiker. Hans Domme er solidt og kundskabsrigt underbyggede, han taler som den, der har Myndighed og Autoritet, og han borer sin kritiske Sonde dybt og ubarmhjærtigt ned i al den Unatur, der truer med at omklamre den danske Skueplads. Men naar Bogen i formel Henseende fremtræder saa langt mere tiltalende end »Den dramatiske Journal«, skyldes dette Chr. Molbech, der, efter hvad han oplyser, paatog sig »det møisommelige Arbeide, igiennem hele Skriftet at corrigere saameget paa Forfatterens Sprog, Udtryk og Periodebygning, som var fornødent for at giøre Skriftet i vore Dage læseligt, men dette uden at forandre

[1]) Molbechs Fortale P. XIII.

det mindste af Indholdet, ja uden engang at berøve Forfatteren nogen Deel af hans Eiendommelighed i Udtryksmaade, Ord og Sprogvendinger«.[1])

De bedrøvelige Ødelæggelser paa Skuepladsen hidrører fra Syngestykkerne, siger han. Det Publikum, som føler sig uimodstaaelig draget mod disse Forestillinger, taber »ikke allene Smagen for det sande Drama, men faaer endog Foragt derfor; og det som heraf bliver en uadskillelig Følge er: at poetiske Genier qvæles, eller bliver kiede af at forsøge sig i det dramatiske Fag«.

Han anfører som en Kendsgerning: »Intet belønner og intet straffer en dramatisk Digter saa meget, som offentlig Behag eller offentlig Mishag . . . . Uden selv at have som Digter arbeidet for Theatret, kan jeg dog meget let forestille mig det levende Indtryk, som en Forfatter kan føle ved sit Stykkes Forestilling. Men naar nu Geniet seer, at han ingen synderlig Lykke kan giøre ved et Skuespil, der ikke har andre Fortienester, end at det kan forlyste saadanne Folk, der i Theatret give deres Fornuft og Hierte Rangen over deres Øre: saa skriver han heller ikke mere«.

Og sikkert tænker Rosenstand-Goiske paa hin Bredal, der blev hans kritiske Udgangspunkt og det egentlige Offer for »Den dramatiske Journal«, naar han fortsætter: »Nu aabnes Banen for den hungrige, den slette Poet, og Forfatteren af Syngestykker. Naar denne kun har en god Componist, saa vover han Alt, uden at spørge sig selv, om sit Talent. Han veed jo med Sikkerhed, at ingen bedømmer hans Ar-

[1]) Kritiske Efterretninger, Fortale P. XVIII.

beide efter Reglerne for et Drama. Det bryder ham ikke, at han veed han er en Stymper — om ellers en Stymper kan kiende sig selv — han skriver først væk; thi han er vis paa det Alt formaaende, Alt overvindende offentlige Bifald, naar kun Musiken finder Yndest. Han leer af alle Regler og al Natur; han er ubekymret om Plan, Situation, Characterer, Dialog; thi han veed: at alt dette ligesaa lidet fordres af ham, som han selv har troet, at det var hans Pligt at eie det. Nok: han har erhvervet sig et Navn i Publicum, som han allene kan takke sin Componist for; men imidlertid er dette dog kun et Navn, som han ikke fortiener«.

»Mon jeg har sagt for meget?« udraaber Rosenstand-Goiske, og han henviser til den daglige Erfaring. Hvor tomt er ikke Theatret, naar det ægte Drama bliver opført? »Hvor tyndt besatte er ikke Logerne, og hvor mageligen kan man ikke gaae rundt om i Parterret ved saadanne Stykkers Forestilling?« Derimod kan man ved et Syngestykkes Opførelse staae »Fare for at sætte Liv og Helsen til ved Entreen«.

Men naar Forholdet altsaa er dette, at Molière, Holberg, Goldoni og Regnard begynder at kede Publikum, »hvor skulde da nogen af vore egne enten vove, eller skiøtte om at finde Drift til at skrive i det ægte dramatiske Fag? — Hvad skal bevæge Geniet til at arbeide, naar han seer, at de nylig nævnte store Mænd skulle dele Æren, ja endog see den røvet fra sig af enhver Stymper, enhver Favart?«

»Nej, da er der en anden, en nemmere Gienvei til Belønning og offentlig Bifald. Bliver hiemme I dramatiske

Genier! Bruger eller rettere misbruger Eders Hoveder til at skrive Syngestykker, eller, om I ingen Componist kan faae, da lader Jer nøie med at oversætte! — Da have I jo paa engang baade Belønning, Bifald og Ære. — Ingen vranten Criticus skal vove at chicanere Eder, om det endog var det argeste Sladder I komme frem med. Naar man kun har Musik, saa er man fornøiet — og saa Farvel Critik og sund Fornuft!«

Med dyb Ringeagt betragter Rosenstand-Goiske det Publikum, der fylder Theatret: »Hvad giør man i Skuespilhuset? — Man snakker, man bagtaler sin Næste, man sladrer Kiedsommeligheden bort, imedens Personerne tale, og laaner først et opmærksomt Øre til Scenen, naar Talen er forbi, og Musiken indfalder. Naar man kun fornøier denne Sands, er man ligegyldig, enten Hierte og Forstand blive tilfredsstillede, eller de maa vende hiem, tomme og skuffede. Man bortbytter alle et Skuespils ellers saa nødvendige Egenskaber for Arier, Recitativer, Cavatiner, og hvad den hele Sværm hedder; thi hvo gider nu mere tænke paa en dramatisk Forestilling fra Begyndelsen til Enden, naar man kommer i Theatret?«

Rosenstand Goiske har her naaet at ramme ikke blot sin egen Samtid. Han fortsætter: »Er det virkelig i det 18de Aarhundrede, at jeg skriver? Er det i Christian den Syvendes Tidsalder, hvori Musernes Konster skulde blomstre, og hvori ogsaa Thalia og Melpomene skulde gaa med opreiste Hoveder, at man tænker saaledes i Danmark? — Og dog er intet vissere, end at dette nu er Mængdens Tænkemaade«.

Er det i det 20de Aarhundrede, i Christian den Tiendes Tidsalder, virkelig blevet saa meget bedre i Skuespilhuset? Er Thalias og Melpomenes Kaar egentlig blevne lysere?

Rosenstand-Goiske er grum mod Operatexterne — »Zemire og Azor«, »Det uformodentlige Møde«, »Det foregivne Hexerie« — og spørger: »Er det vel Overdrivelse, naar jeg paastaar, at Egholms Auctionskatalog, eller Adresseaviserne, eller Arvegangsmaaden til Syvende Mand, ligesaa godt kunde giøre deres Lykke paa Skuepladsen, naar en Gluck eller Grétry satte dem paa Noder, som ovenanførte Stykker?«

Ikke alene gode originale Skuespil savnede Rosenstand-Goiske, som de savnes i vore Dage, men han sporer en lignende Mangel i Valget af Oversættelser og i disses Godhed — samme Kritik, man nu kan rette mod Theatret.

»Saavidt er det kommet, at man er ubekymret om Fornuft og Smag i sine Fornøielser, og at man gierne opoffrer det sande Skiønne og den rette Konst paa Scenen, naar kun Øret tilfredsstilles ved Musikens og Sangens Toner«.

Theatersmagen har da taget en fordærvende Vending, og denne har atter øvet en bedrøvelig og skadelig Virkning paa Skuespilleren ikke mindre end paa Forfatteren. Niveauet for Skuespillerens Kultur er blevet sænket, og »det raae og udannede Publikum« har i Syngestykker fundet »Hovedfornøielsen paa Skuepladsen«. Rosenstand-Goiske konkluderer bittert: »Taber saaledes det Publicum, som nu ene er forgabet i Syngestykker, Smagen paa det sande Drama, taber det Naturen af Sigte i et Skuespils Bedømmelse, og taber det den Høiagtelse for den sande, ægte dramatiske Digter, som denne fortiener, og enten deler den

med, eller skienker den reent til enhver Opera-Skriver: saa taber det paa samme Tid ogsaa i Bedømmelsen af en Skuespiller, Smagen for den sande, naturlige Action; det taber Agtelsen for den Skuespiller, som har det sande dramatiske Talent, men mangler Talentet til Musik og Sang; det sætter ham til Side for enhver anden, som endog ganske mangler Talent, naar han allene er Sanger. Den samme Tolerance, som nu hersker i Skuespillets Bedømmelse, naar det er Syngestykke, hersker ogsaa i Skuespillerens, naar han er Sanger«.

Den fødte Skuespiller maa efter Rosenstand-Goiskes Skøn »foruden de udvortes Talenter, have disse indvortes: at han kan igiennemtrænges af sin Rolle; at han kan føle den, og, ved selv at troe dens Virkelighed, ogsaa faae andre til at troe den«.

Men atter og atter vender Rosenstand-Goiske tilbage til Syngespillet — »er det et Theater eller en Syngeskole, vi ville giøre Paastand paa at eie? Hvordan vil det see ud med den nationale Skueplads i Eftertiden, og hvad vil man sige om os, naar denne transitoriske Smag, som nu regierer, uddøer? Hvad vil man dømme, naar Fornuft, Smag og Lærdom igien engang indsættes i deres Rettigheder iblandt os, eller iblandt vore Efterkommere?«

Og han hører, hvad Efterverdenen vil sige, hvorledes den vil fordømme denne Tidsalders Barbari paa Theatret — denne Tidsalder, da den slette Smag triumferede, og »Slusen blev aabnet for jammerlige Oversættere og Riimsmedde; i denne bortfaldt al Forskiel imellem de gode og slette Digtere, mellem de talentfulde og de slette

Skuespillere. . . . At sige det med eet Ord: i denne Tidsalder grundlagdes det theatralske Barbarie, hvis Taage er langt fra at have fordeelt sig, og som der skal uendelig mere Tid og Møie til at adsprede, end man har behøvet til at lade den samle sig«.

Rosenstand-Goiskes Kritik er i Aarene, der er gaaet, siden han første Gang optraadte som Kritiker, bleven solidt underbygget med tekniske Studier af forskelligste Art. Han bestemmer rent anatomisk Roses Ansigtsudtryk. Da han senere omtaler Arentz' Spil som den Gjerrige i Molières Komedie, dvæler han sagkyndigt ved de Partier af Ansigtet, som kommer i Betragtning ved de forskellige mimiske Udtryk — han omtaler baade *Lineæ planctarum, Supra tentorium* og *Mystaces*. I Karakteristiken af Gielstrup faar han Lejlighed til at ytre sig om Spørgsmaalet, hvorledes en Skuespiller skal male sig, for at Illusionen ikke skal gaa tabt. Og da han dadler Jfr. Salathé for hendes Mæles store Mangel paa Forstaaelighed, siger han: »Dersom Aarsagen til denne Feil ligger i Forstoppelse i de Rør, som gaae til Panden fra Næsen (hvilket jeg er tilbøjelig til at troe), da kunde vel en maadelig Brug af Snuustobak, kort før hun indtræder paa Scenen, noget afhielpe hendes Stemmes Feil. Ingen lee af dette Raad! Jeg selv, naar jeg skal tale offentlig, er nødsaget til at bruge dette Middel og bruger det med Nytte. Den, som har læst Quintilian, vil vist ikke lee af physiske Raad for Skuespillerne«.

Da han nævner Debutantinden Jfr. Møller, den senere Madam Frydendahl, opregner han udførlig hendes Fejl, naar »hun kaster ofte uden Aarsag Øinene for meget op

ad«, og belærer hende om at »den naturlige Direction, Øinene bør være i, er den paralelle«, ligesom han giver hende en »Hovedregel om Armenes Bevægelse«.

Ikke uden Grund kan da Rosenstand-Goiske selvbevidst udtale, at han ikke skulde have sat Pen til Papiret, »dersom jeg ikke troede mig temmelig sikker paa, at det jeg skriver, i det mindste med Tiden ei vil være uden Nytte. Da jeg var 18 Aar gammel, var jeg allerede saa heldig for en stor Deel at omskabe dette samme Publicums Smag. Jeg har den Gang sat Liv og Æmulation i Skuespillere og Tilskuere; jeg har lært dem begge at agte deres giensidige Værd, Rettigheder og Pligter; og jeg bør dog troe, at jeg den Gang skrev med større Umodenhed, end jeg skriver nu, otte Aar sildigere, og med udvidede Kundskaber. Jeg skriver desuden kun bekiendte og almindelig erkiendte Sandheder, som Hundrede have sagt før mig; og jeg har kun den ene Fortieneste, at jeg skriver det, som Mange tænke i mit Fædreland; men som Ingen har havt Mod eller Lyst til at sige«.

Rosenstand-Goiske var klar over, at enkelte Fejltagelser kunde indsnige sig i hans Skrift, men disse vilde lige saa lidt kunne skade ham hos den oplyste Del af Publikum, som tilintetgøre Virkningen af Skriftets øvrige Sandheder: »Det er Sandheden i al Kritik, som omsider bliver tilbage, naar deres Urigtigheder forsvinde og glemmes; og man har endnu aldrig seet, at en god Skuespiller er bleven slettere ved en streng, endnu mindre ved en urigtig Dom. Jeg troer heller ikke, at man hos mig er bleven vant til at vente sig alt for megen, eller utidig Roes«.

Men han vil undgaa den satiriske og bidende Tone, som han har ført i »Den dramatiske Journal«, for derved at kunne udrette mere. »Een Sag er det at skrive om indgroede Skiødesynder, eller søge at udrydde en herskende falsk Smag, ligesom ogsaa at bedømme Skuespilleres Action i særskilte Roller, hvor man endnu er varm af Erindringen og af det gode eller ufordeelagtige Indtryk. En anden Sag er det derimod, at bestemme en Skuespillers Værd i Almindelighed, uden stykkeviis at bedømme ham i enhver individuel Rolle. Her maa Tonen blive ligesaa alvorlig, som Undersøgelsen maa være streng og upartisk«.

Kritikeren lover samtidig, at man aldrig skal finde ham bitter, eller at han gør sig lystig over nogen Kunstner. Ganske ligefrem vil han nævne hver enkelts Mangler og Fuldkommenheder, ikke dølge nogen af de første, ikke sætte nogen af de sidste i Skygge. »Hvor jeg fejler, der skeer det allene efter en urigtig Overbeviisning, aldrig efter en partisk Dom«.

De nu følgende Karakteristiker af Det kgl. Theaters Personale er vægtige og saa sagligt begrundede, at de endnu den Dag i Dag læses med Udbytte ved at bibringe Eftertiden et Indtryk af, paa hvilke Omraader Epokens betydeligste Skuespillere og Skuespillerinder — Rose, Rosing og Hustru, Schwartz, Hortulan, Gielstrup og Hustru, Preisler og Hustru, Caroline Amalia Bøttger, Caroline Walther, Johanne Sophie Knudsen, Mette Maria Astrup — lagde deres herskende Ævne for Dagen. Han udtaler sig ogsaa anskueligt om Skuespillere som Kemp og Beck, der begge døde forholdsvis tidlig, begge viste Talent hos Holberg,

medens den sidste af dem tog til Orde mod Rosenstand-Goiskes hvasse Kritik uden dog at kunne gøre sin »Sag til en god Sag eller faae Publicum til at troe, at han er en god Skuespiller, eller »Den dramatiske Journal« et slet Skrift«.[1]) For Kritikeren var Bech »i Tiener-Rollen ikke mere, end han var i Journalens Tid: det vil sige, han er Grimaceur og ikke Acteur«. Han var bedst i de Roller, »som vige længst fra Naturen«.

For Alvor begejstret bliver den ellers saa strenge og kølige Kritiker, da han tilsidst — under Omtale af Balletten — kommer til at nævne Danserinden Anine Frølich, død i en ung Alder c. 1784 og da besunget i Schwartz' »Lommebog« som »den ædle, skiønne Pige«, med hvem kun Lilien kunde maale sig. Hun er efter Rosenstand-Goiskes Opfattelse en sjælden Danserinde, og han, der ellers just ikke anvender poetiske Vendinger i sine Analyser, bliver i Omtalen af hende paa en Gang Lyriker: »Det var som at see Rosenknoppen aabne sig en skiøn Sommermorgen, naar man seer hende udbrede sine Arme«. Efter anatomiske Regler er hun »en fuldkommen Skiønhed, og hun er i Pantomime-Balletten en Konstnerinde, der til Fuldkommenhed opfylder sit Kald; saaledes kan hun vel kaldes en Yndling af Terpsichore i Veneris Skikkelse«. Hun er »et af de fuldkommenste Talenter af sit Slags, som vort Theater kan opvise«, og Rosenstand-Goiske, der ellers just ikke har søgt at være hensynsfuld i sin Kritik, bekender sig tilsidst »til det, hvad Pope siger, og hvad enhver Konstdommer bør

[1]) Jacob Baden: Kritisk Journal 1773. No. 8. P. 64.

sige: »Jeg dadler uden Skaansel; men jeg roser altid med Fornøielse««.

I Glæde baade over, »at Skuespilhuset paa Kongens Nytorv ikke allene er blevet udvidet, men ziirligen udpyntet og decoreret i den antique Smag«, og over, at »Dragter nu forefindes i saadan Mængde og af saadan Beskaffenhed, at jeg maa forundres, naar jeg tænker tilbage paa den Tid, da jeg begyndte at skrive den dramatiske Journal«, slutter Rosenstand-Goiske sine »Kritiske Efterretninger«.

Men gladere, end han nu kan være, vilde han have endt sine Betragtninger over »vort National-Theater«, »dersom det da ogsaa altid maatte besøges af Tilskuere, som medbragte den sande Smag for Skuespil«.

»Jeg forudseer vel, hvilke Uleiligheder jeg gaaer i Møde ved at udgive dette Skrift«, skriver Rosenstand-Goiske; »men jeg er tillige temmelig vis paa, at man ligesaavel nu, som tilforn, naar Gemytterne ere blevne rolige og Forfølgelsens Storm haver lagt sig, vil lade mig vederfares den Ret, at jeg har fulgt Sandhed, og skrevet efter Overbeviisning. Man vil med Tiden, og maaskee endog snarere, end da jeg første Gang skrev, glemme, at jeg er ung, uden Anseelse, og uden noget Slags Situation i Staten. Den, som troer sig fornærmet, vil med Tiden tilgive mig, at jeg ved at dadle har rettet hans Feil; den Opmuntrede vil takke mig, fordi jeg har ihukommet hans Fortienester. Selv den Deel af Publicum, hvis Mangel paa Smag og Indsigt jeg laster, vil engang glemme, at jeg har sagt bittre Sandheder; men den oplyste Deel af det samme Publicum vil oversee mine Mangler, naar det vil skiønne og tilstaae mig, at jeg ikke har skrevet ganske forgieves«.

Han kunde have sparet sig alle Bekymringer, for hans Skrift udkom ikke. Rahbek offentliggjorde ganske vist i andet Hæfte af det af ham og P. Foersom udgivne Kvartalsskrift Theone 1811[1]) det Fragment, der omhandlede

[1]) P. 17-32.

Schwartz, idet han udtalte, at der »vel neppe noget ønskeligere kunde tænkes for vor Skueplads, end at en Mand med P. Rosenstand-Goiskes Kundskaber, Retsindighed og Frimodighed vilde fremstaae i dette Øieblik«. Men i sin Helhed henlaa det 60 Aar, indtil Molbech udgav det 1839. Han dedicerede det til Johanne Luise Heiberg i den Tro, »at dette, noget sære og gammeldags Skrift ogsaa kan giøre sig fortient til en Konstnerindes Opmærksomhed, hvis Fortienester af vor Skueplads den strenge, sarkastiske Kritiker, om han endnu levede iblandt os, vilde have hyldet med al den Varme og Begeistring, som i enkelte Tilfælde har været i Stand til at frembryde hos ham; der, hvor den fuldendte Konst, det med giennemført Dannelse forenede Genie, fra Scenen viste sig for ham«.

Allerede Rahbek har i sine »Erindringer«[1]) anført den formentlige Grund til, at Rosenstand-Goiske ikke trykte »Kritiske Efterretninger«, som han »1782 indgav til et Medlem af Skuepladsens daværende Overtilsynskommission«: Han blev ansat som Skuespilcensor »paa det — sagde onde Tunger — at han ikke skulde udgive Bogen, der indeholdt mange Sandheder, som ikke lød vel i Vedkommendes Øren, men des liveligere omløb fra Mund til Mund de hyppige, ikke siælden træffende, ofte meget hvasse Sarcasmer, han i riig Maade, saavel i Skuespilhuset, som paa andre offentlige Steder, udgiød over Alt, hvad der i det Dramaturgiske og Sceniske forargede ham«.

I Virkeligheden var det allerede i 1779, og ikke i 1782

[1]) I P. 260.

at Rosenstand-Goiske søgte Tilknytning til Det kgl. Theaters Direktion ved at henvende sig til Kammerherre Warnstedt. At han desuden samtidig blev modtaget af Statssekretæren, Ove Høegh-Guldberg, fremgaar af følgende bevarede Billet:

S. T. *Hr. Kammerherre Warnstedt.*

Kiæreste Hr. Cammerherre!

Jeg var i Aftes hos R—; det kan altsaa ikke falde Dem fremmet, at jeg brænder af Begiærlighed at tale med Dem. Jeg haver søgt Dem 4 Gange i Dag. Aldrig haver jeg været saa forlegen for Deres Samtale og maaskee heller aldrig bliver det. Om ikke før saa seer jeg Dem vel paa Comoedien. — Kl. $4^{3}/_{4}$ slet skal jeg til Stats-Secretairen.

Christiansborg d. 6. Dec. 1779. Rosenstand.[1])

Den efterfulgtes af følgende, som viser, hvor ivrig Rosenstand-Goiske virkede for at naa sine brændende Ønskers Maal: at faa Indflydelse paa Det kgl. Theaters Ledelse, idet han følte sin Styrke som Forfatter af et kritisk Skrift, hvis Udgivelse vilde være Direktionen i høj Grad pinlig:

S. T. *Hr. Kammerherre Warnstedt.*

P: M:

Jeg benytter mig af Deres Høy-Velbaarenheds Tilladelse at erindre Dem om: at Det er i Dag Hans Excellence

[1]) Rigs-Arkivet. Det kgl. Teater: Kgl. Resolutioner, Deliberationer, Korrespondance m. v. V: Rosenstand-Goiskes Breve til den administrerende Direktør.

H. General Eickstedt taler med Hr. Stats-Secretairen: og at De haver lovet mig at søge Leylighed at erindre H. Generalen om at tale om den bevidste Sag. Dersom jeg ikke, som De selv kan tænke, længtes efter en hastig Resolution som efter en behagelig, skulde jeg vist ikke have uleyliget Dem med disse Linier eller dristet mig til at bede Dem uleylige H. Generalen om at erindre sig en Sag, som maae være mig vigtig at see bragt til Ende.

D. 21. December 1779. Rosenstand.

P: S: Jeg haaber, at jeg er saa lykkelig, at De kan læse dette.[1])

To Dage efter tilstillede Rosenstand-Goiske Warnstedt den Plan, han havde udkastet om Oprettelsen af et Læreembede i »theatralsk Studium«, som han haabede at faa betroet, med følgende Skrivelse:

S. T. *Hr. Cammerherre Warnstedt.*

P: M:

Herved tager jeg mig den Friehed at tilstille Deres Høy-Velbaarenhed indlagte Plan, hvilken jeg beder at De tager Dem af og erindrer selv og bringer i Erindring hos vedkommende.

Den Bevæg-Grund som jeg troer at høye Vedkommende kan have til at see denne Sag bragt i Rigtighed og som

[1]) Rigs-Arkivet. Det kgl. Teater: Kgl. Resolutioner, Deliberationer, Korrespondance m. v. V: Rosenstand-Goiskes Breve til den administrerende Direktør.

og kan bevæge Deres Høy-Velbaarenhed selv til at biedrage Deres dertil: var den Tanke: at Efterslægten, naar denne nu herskende transitoriske Smag gaaer til Grunde, kan sige: »Vel havde den danske Skuepladses Tilstand i Christian »den 7des Tid taget en slet Vending ligesaa vel som Smagen, »vel giorde deres Bestyrere alt for at faae Sangen hævet »som Hoved-Sagen; men Bestyrerne vare nødte dertil, den»gang kunde de ikke giøre andet end hvad de giorde; men »disse indsigtsfulde Patrioter magede det dog saaledes at »vi kunde faae Smag og Natur i alt det skiønne og især i »Skuespillet; de giorde at Grækerne og Romerne, at Ludvig »den 14des Tids Smag og at vor ægte Holberg bleve vore »Tiders Mynster og de lagde Sæden til den gode og sunde »Kritik og Smag som nu boer iblandt os«.

Denne Tanke haver jeg heller ladet staae her end i Planen selv og den beder jeg Deres Høy-Velbaarenhed at legge sig selv og vedkommende paa Hiærtet.

Tag ikke ilde op at dette er skrevet saa ulæseligt; kunde jeg ingen Ting bedre end at skrive Bogstaver var jeg vist den største Dosmer i Landet.

D. 23. Dec. 1779.

Rosenstand.[1])

Selve Planen — en Ansøgning kan den ogsaa med fuld Ret kaldes — lyder saaledes:

Paa en Tid da alle de nyeres Vittigheds Arbeyder ved hvilke jeg forstaaer de som ikke have hiemme i Græken-

[1]) Rigs-Arkivet. Det kgl. Teater: Kgl. Resolutioner, Deliberationer, Korrespondance m. v. V: Rosenstand-Goiskes Breve til den administrerende Direktør.

land eller Rom, deels ved Oversættelser deels af Originalerne, ere blevne bekiendte iblandt alle; Paa en Tid da det er blevet hver Mands Sag at være vittige, det er: at give sig af med at practisere de smukke Videnskaber; og paa en Tid, da det ikke er blevet hver Mands Sag: at legge sig efter grundig Theorie i disse Videnskaber, er det vel, om ellers nogen Tid, høyt-nødvendigt: at Alderdommens Regler, eller hvad det samme er: at Naturens Kritik bliver hørt, bliver undersøgt, og bliver fulgt.

Jeg troer at jeg haver Ret til at paastaae som upaatvivleligt: at Smagen, i Almindelighed, er hverken sikker eller god nok, at den sande den naturlige Kritik ikke er Dommeren og Reglen og at Alderdommen, som og Ludvig den 14des Seculum haver tabt sin Agt, sin Myndighed sin Anseelse ligesaavel i Danmark som i Tydskland i de sildigere Tider, ligeledes at: intet vidner mere om min Paastand: end Skuepladsen. Jeg begiver mig derfor og strax til Sagen. Der ere kun tvende Maader at indføre Kritiken iblandt os: Den eene: ved at anvende Kritikens Regler paa Individuer: den anden: ved at behandle de skiønne Videnskaber grundigen og theoretisk.

I Mangel af den første Maade haver den sidste sin store Nytte. Det er den jeg haver brugt, (thi jeg haver hidentil ikke kundet bruge den anden) i Dramaturgien, i min Dramatiske Journal og i det bevidste Haandskrift om Theatret.

Saa nyttig og nødvendig som denne Maade er, i Mangel af den første, haver den dog denne væsentlige Mangel: at den altid forudsætter en Theorie om hvis Sandhed Mængden endnu ikke er overbeviist; thi at kritisere er: at anvende

Theorien paa enkelte Personer, og naar disse enkelte Personer ikke erkiende eller ere overbeviiste om Theoriens Rigtighed, saa følger deraf: at de forkaste Kritiken. Jeg haver endnu ikke talt om Uleyligheden som denne Maade haver i Følge med sig: Denne er: foruden at denne Art af Kritik saa beskeden den og er, dog altid fornærmer den Bedømte enkelte Person især naar han ikke indseer Theoriens Rigtighed, at, enkelte Feyltagelser hos Konstdommeren af Mængden blive regnede for Partiskheder eller udbrede en Skygge over det som ellers er Sandhed. Derimod haver den anden Maade alle de Beqvemheder som den Første men ingen af dens Uleyligheder. Den læger Skaden fra Grunden, den viser: hvorledes Tingen skal være, den er almindelig, befatter sig ikke med at bedømme Individuer og fornærmer ingen. Og naar man er overbeviist om Theoriens Rigtighed, da er det let at indsee den individuelle Kritiks Nytte og Sandhed; ja den individuelle Kritik blev maaske da overflødig. At udbrede de skiønne Videnskabers Theorie, at bevise dens Værd og Vanskeligheden af at være vittig, vil afskrække den umodne fra at prostituere sig, vil opmuntre Geniet og lette det i sit Arbeyde: og giøre den til taalelig som blev afskyelig naar han hverken havde Talenter eller Kritik. Paa Skuepladsen især, af hvilken man med saa megen Ret dømmer en Nations Smag, haver Kritiken paa den sidste Maade behandlet, sin herligste Nytte. Digteren lærer at kiende sine Pligter og Rettigheder og Publicum at bedømme dem; Skuespilleren lærer at kiende sin Adel og sit Embede; han bliver paa den beste Maade sadt i Stand til, ved en sand

Theorie om sin Kunst, baade at agte sig selv og sit Publicum og Publicum bliver sadt i Stand til ved at skielne det falske og det sande, at dømme rigtigt. Men det forstaaer sig af sig selv: Læreren vilde arbeyde forgiæves dersom han tabte sig i Subtiliteter og Hiernespind; dersom hans Foredrag blev tørt og ubehageligt og dersom han hængte for meget i arbitraire Regler. Derimod blev det hans Pligt at læse tydeligen men grundig, at biebringe Skuespilleren de rigtige Hoved Ideer om hans Konst og Tale og især at lære ham det sande det naturlige theatralske Studium som yttrer sig baade i at studere Rolernes Aand og Actionens Natur. Dersom jeg blev saa lykkelig: at blive betroet et Lære-Embede i dette Fag blev min Hensigt dobbelt. Jeg vilde læse for Publicum over Poesien og Veltalenheden i Almindelighed; og saa om Skuespiller-Konsten isærdeleshed for Skuespilleren. Jeg vilde læse over Horatii Ars Poetica og Qvinctilian og det forstaaer sig af sig selv tillige at oplyse disse Fædres Regler med Exempler af de nyere og af vore egne Genier.

Jeg vilde ligeledes, hvor jeg kunde, bruge Aristoteles og det af den Aarsag hvorfor jeg og vilde bruge de gamle til Grundbøger, nemlig for at bringe dem igien i Høyagtelse hos min Nation. Dog blev det ikke min Sag at være Philolog; thi jeg troer at man kan læse de gamles Lærebøger med Nytte naar [man] haver en god Theorie inde. Over Skuespiller-Kunsten vilde jeg læse efter St. Albines le Comedien; og just over denne da Frankrig er Sædet for Theatrets Hæder og dette Skrift er den beqvemmeste jeg kiender.

Det blev altsaa langt fra ja endog under min Stilling, at

indlade mig med nogen specielle Kritik og endnu mere uværdigt: at oprøre Publicum mod dette Theater eller vore Skuespillerre imellem eller mod hinanden. Min Sag blev: blot at behandle min Materie og at sætte den i Lys uden at indlade mig eller nedlade mig til enkelte Personers Feyl; men hvor jeg kunde finde Exempler paa Reglernes Efterlevelse blandt mine Landsmænd, da vilde jeg blandt andre og bruge dem.

Med eet Ord: Jeg blev Lærer i de skiønne Videnskaber i Almindelighed og blev Dramaturgien især min Hoved-Sag; men jeg blev ingen Dommer over Smagens eller Skuepladsens Tilstand her i Særdeleshed.

Var jeg saa lykkelig at blive andsat i slig en Post paa saadan en Maade: at jeg kunde opofre min heele Tid til mit Studium, vilde jeg med Tiden læse for Artisterne over Kunst-Historien og Mythologien især, hvortil vi trænge meget, og hvoraf Publicum ogsaa kunde have megen Nytte.

Saa overbeviist jeg er om Nødvendigheden og Nytten af slig en Plans Iværksættelse saa langt er jeg og fra at paastaae: at jeg enten var den eneste eller den Beste som dertil kunde bruges; heller ikke at jeg uden Forberedelse kunde paatage mig det;

Ikkun dette tør jeg uden at rødme sige: at jeg kan blive beqvem; jeg haver viist saavel ved min Journal som ved det bevidste Skrift om Theatret: at jeg haver studeeret min Videnskab fra Grunden: at jeg haver kiendt og brugt dens ægte Kilder: de gamle, og at jeg haver vedligeholdt dens Dyrkelse i en Tid af 12 Aar.

Jeg er endnu ung og min Ære, min Taknemmelighed

mod mine Høye Velyndere, og min Kiærlighed til mit Studium, skal give mig, sadt i en Hæderlig og trangløs og Nærings Sorg-frie Stand, Mod og Lyst og Duelighed til at opnaae min Hensigt, til at dyrke min Videnskab og til at giøre andre Nytte med den. Her ere mine Tanker som det blot vedkommer de høye vedkommende at prøve: at antage: at forkaste: eller at forandre.

Rosenstand.[1])

Lærerembedet blev dog ikke oprettet efter Rosenstand-Goiskes Ønske, men Tilknytning til Det kgl. Theater opnaaede han alligevel paa anden Maade. Den 25. April 1780 tillagde nemlig Kongen ham af sin egen Kasse »indtil videre, det er, til et juridisk Embede kan blive at forunde Auditeur Rosenstand«, 400 Rigsdaler, »for at han skal rette de nye indkomne Stykker, som Overtilsyns-Commissionen agter duelige til at kunne opføres, og skulde ham tillægges fra Commissionen en Instruction, hvori hans Arbejde vel bedst derhen bestemmes, at naar Commissionen har fastsat de Stykker, som kun ere at forskyde, hvilket bedst svarer til dens Myndighed, han da forbedrer, hvad der kunde være at hielpe ved de Stykker, som Commissionen har agtet værd at beholdes«.[2])

[1]) Rigs-Arkivet: Det kgl. Teater: Kgl. Resolutioner, Deliberationer, Korrespondance m. v. V: Rosenstand-Goiskes Breve til den administrerende Direktør [fra 1779].

[2]) »Bidrag til det Kongelige danske Theaters og Kapels Historie fra 1772 til 1792« i »For Historie og Statistik, især Fædrelandets«, Anden Deel, udgiven ved J. Collin (1825) P. 232.

IX

Da nu Rosenstand-Goiske havde faaet Foden indenfor Theatret, opgav han at lade sit Skrift trykke. Men han synes stadig at have bevaret det som en Trumf i Baghaanden. Thi i det Manuskript, Rahbek ejede som Gave af Professor F. Høegh-Guldberg, der havde fundet det i sin afdøde Faders, Ove Høegh-Guldbergs Bogsamling, er med Forfatterens egen meget ulæselige Haand[1]) indført en »underdanig Erindring«, i hvilken han gør opmærksom paa, at denne Bog, som han i sin »daværende Situation« havde tænkt paa at udgive, men Skæbnen — »Deres Excellences Bevaagenhed har jeg at takke for S. T. Hr. General Eichstedts Beskyttelse og mine forbedrede Kaar; og Taknemmelighed for dette skal følge mig i Graven« — havde været ham gunstigere, kun er »et Udkast til den udgivende. Den er saaledes som den *currente calamo* er sat paa Papiret. I denne Henseende maa den ikkun læses og bedømmes. Jeg troede, at jeg hellere burde fornærme mine høie Læseres Kræsenhed, end min Redelighed; thi jeg lovede Hr. General Eichstedt Skriftet saaledes, som det var da han begierede det. Det skal være mig nok naar disse Blade, fra dette

[1]) Rahbek i »Theone« 2det H. P. 19. Molbechs Fortale til »Kritiske Efterretninger« P. XIII-XV.

Synspunkt betragtede, kan vise, at deres Forfatter var sin Materie voxen, og at Bogen, efter giørende Forbedringer, kunde være nyttig«.

Rahbek mener i den lille Indledning, med hvilken han forsynede det Brudstykke af de »Kritiske Efterretninger«, han offentliggjorde i »Theone«, at denne »underdanige Erindring« var rettet til Statssekretær Ove Høegh-Guldberg. Men denne Paastand fraviger Rahbek atter 13 Aar senere, da han i sine »Erindringer«[1]) fremhæver, at Høegh-Guldberg ikke var det Medlem af Overtilsynskommissionen ved Theatret, Bogen var tilegnet, »og at han sikkerlig af den hele Commission var den, der kunde have mindst imod, at den var kommet for Lyset«.

Den Antagelse ligger nok saa nær,[2]) at hiin Excellence, Rosenstand-Goiske her henvendte sig til, var Overhofmarskalken, Grev Chr. v. Holstein, der i Marts 1778 var bleven Medlem af Overtilsynskommissionen, samtidig med at Direktionen af November 1772 hævedes. Rosenstand-Goiske var en ærgerrig Mand, og der er ikke Tvivl om, at Censorstillingen ikke tilfredsstillede hans Pretentioner. Han vilde videre, langt videre frem. Endnu medens han var Censor, tog han 1783 Bestalling som Højesteretsadvokat.

De tolv Aar, i hvilke Warnstedt og Rosenstand-Goiske nu kom til at samarbejde, forløb under mange alvorlige Konflikter mellem de to Mænd. Alt tyder paa, at det var

[1]) I P. 260, Anmærkning.

[2]) Allerede fremsat hos Overskou III P. 162. Han nævner at af Skriftet foreligger to Manuskripter — foruden det Holsteinske Afskrift et skødesløst Exemplar bestemt til Eichstedt.

Rosenstand-Goiskes Hensigt selv at blive administrerende Direktør. Og for at naa sit Maal har han ikke været kræsen i Valg af Midler — han intrigerede bag Direktørens Ryg og søgte at mistænkeliggøre hans Hensigter og Adfærd. Dette har Overskou overbevisende dokumenteret,[1]) især ved at citere de værdige Ord, Warnstedt henvendte til sin selvsikre Antagonist: »Hvorledes skulde det falde mig ind at vexle Breve eller underholde mindste Connexion med en Mand, som fordi han er kjed af at bære Byrden af utallige Velgjerninger, sætter al blandt skikkelige og velopdragne Folk brugelig Anstændighed tilside, for at begegne mig, sin Velgjører, Grundaarsagen til hans nærværende Lykke, med den højeste Grad af Utaknemmelighed?«

Warnstedt har øjensynlig strax, da Rosenstand-Goiske blev ansat som Censor, i nogen Grad frygtet en uheldig Indvirkning fra »Den dramatiske Journal«s tidligere Udgiver. Han minder ham i hvert Fald om, at han indstændig og venskabelig bad ham »om en klog og selvfornægtende Tilbageholdenhed fra alt det, som paa nogen Maade kunde kyse unge Forfattere eller Skuespillere fra Deres Post ved Theatret«. For Fremtiden frabad han sig herefter al privat Korrespondance, som strax vilde blive kasseret eller sendt ulæst tilbage. »Tjenesten vedkommende Documenter maa De herefter sende mig i en mere anstændig Form og saa tydelig skrevne, at jeg ei skal behøve halve Dage for at dechiffrere et Ark Skrift«.

I de følgende Aar har man Indtryk af, at Rosenstand-

[1]) III P. 162 o. flg.

Goiske til en Tid har søgt at udjævne det spændte Forhold. Han har i hvert Fald troet, at han muligvis alligevel gennem Warnstedt lettest kunde opnaa baade at konsolidere og udvide sin Magt i Direktionen. Der er fra Januar 1786 — et godt halvt Aar, førend det forudsete Direktionsskifte ved Det kgl. Theater fandt Sted — bevaret følgende Brev fra Rosenstand-Goiske til Warnstedt:

Hr. Kammerherre Warnstedt.

P: M:

Siden den Gang jeg sidst havde den Ære at tale med Deres Høy-Velbaarenhed, haver jeg maattet holde mig inde formedelst en Hævelse i Halsen og andre smaae Sygdomme som ikke saa meget høre under Medicinen. Jeg veed ikke naar jeg faar Lov at gaae ud; men saa snart det skeer skal jeg ikke undlade at besøge Dem: eller om De befaler Hof Sproget: at opvarte Dem. Da jeg altsaa ikke haver kundet talt med Dem, beste Hr. Kammerherre! saa haver jeg tilsendt General Eichstedt (en Mand hvortil jeg slaaer min heele Liid og som jeg vist ikke skulde ulejlige saa ofte naar han ikke var dødelig) et Brev. Taler De med ham i Dag Formiddag, og De troer at det er nyttigt, saa nævn mig, om De vil discursive eller som De ellers vil. De kan see at jeg troer at De ikke er min Uven, og hvorfor skulde De være det? — Byen render med det Rygte at L: J: Giedde skulde blive Directeur og De Hof Marchal hos Prins Frederik — dog nu tænkte jeg at jeg talte med Dem. — Bliv imidlertid ikke vreed for min frie, min ukrybende Skrive-

maade. — Var De min Ligemand saa blev De, om De vilde, vist min beste Ven! men nu da De er min Overmand, faaer De, enten De vil eller ikke, min Høyagtelse allene.

D. 11. Jan. 1786.

Rosenstand.[1])

[1]) Rigs-Arkivet: Det kgl. Teater: Kgl. Resolutioner, Deliberationer, Korrespondance m. v. IV: Rosenstand-Goiske til Warnstedt (tidl: Abrahams' Autogr. Saml.).

X

Den anden September 1786 udnævntes den nye Direktion, hvis Præses var Overhofmarskal Numsen, medens Warnstedt bevarede sin Stilling som administrerende Direktør. Overauditør Rosenstand-Goiske fik Sæde i den som Censor, idet Numsen haabede i ham at have en Modvægt mod Warnstedt. Men Overhofmarskallen undgik dog ikke at faa hans skarpe Tunge at føle og at se de to tidligere Modstandere mødes i en fælles Opfattelse af Theaterledelsens æsthetiske Krav.[1])

Rosenstand-Goiske sluttede sig saaledes bestemt til Warnstedt i dennes Modstand mod Rosings Ansættelse som Instruktør, idet han fastholdt den Opfattelse: »man seer altid i ham den, som agerer, men aldrig den, som ageres«.[2]) Han hævdede som sit Ønske, at Instruktørposten burde besættes med en anden end med en Skuespiller, et meget klogt Standpunkt, muligt bestemt derved, at han selv nok kunde tænke sig at blive denne anden.

Imidlertid trak han og Warnstedt det korteste Straa. De andre Direktører bøjede sig for deres Chef, der havde Hofchargens hele Autoritet til Støtte, og Rosing udnævntes

[1]) Overskou III P. 338.
[2]) Overskou III P. 363.

1788 til Instruktør med næsten 10aarig Anciennitet. Men Censor glemte ikke sin Antipati mod Rosing og medvirkede f. Ex. senere til, at han ikke kom til at rejse alene paa Stipendium, men fik Saabye og Preisler med. Ved saadanne Lejligheder — især naar æsthetiske Momenter gjorde sig gældende — formaaede Rosenstand-Goiske at føre sine Anskuelser frem til Sejr.

Han — den gamle dramatiske Journalist — undlod ikke som Direktør at forsøge paa at retlede Kritiken, hvad efterfølgende Skrivelse til »Hr. Litteratus K. L. Rabeck(!)« giver et Vidnesbyrd om:

P: M:

De haver Høistærede! i sidste Minerva i *Publici Navn* æsket: At Debutantinden Jfr. Laurentius skulde undervises m: v:

I denne Anledning har jeg troet det min Pligt endog mod Dem selv, at underrette Dem om bemelte Debutantindes heele teatralske Historie.

I forrige Aar havde hun og mange fleere meldet sig hos Directionen og begiæret Antagelse ved Skuepladsen som Skuespiller; de aflagde Tid efter anden Prøve for den samlede Direction; af disse syntes Directionen Jfr. Laurentius at udmærke sig ved det beste Organ og Recitationen der var af den Beskaffenhed: at hun, frem for alle de øvrige, lod til at kunde høres og at sige sin Role gramatice rigtig. Directionen besluttede i næste Samling: at lade hende end eengang giøre Prøve for sig og fandt: at hun reciterede meer bogstavelig rigtig end efter Talens Esprit og at hun havde meget stygge og sære Lader.

Hun æskede sin Dom af Directionen som besluttede: at prøve om Instructionen kunde giøre hende meere haabefuld, og som denne Resolution faldt om Sommeren, kunde denne Directionens Tanke ikke iværksættes uden ved Hr. Svartz's Hiemkomst der selv anden var den første af D'Hr. Instructeurer, der kom hiem. Hos ham har hun og faaet den Underviisning hende tilkom, i det mindste har Directionen befalet det og jeg veed ikke rettere end at Hr. Svartz har efterkommet sin Pligt noget som jeg saalidet paatvivler at jeg vilde troe ham fornærmet ved at spørge ham derom.

Jfr. L: melte sig derpaa i Directionen med Tilkiendegivende at hun var færdig med Leonores Role i Holbergs Henrik og Pernille begiærende at maatte atter vise sig for Directionen. De fleste Directeurer (og blandt disse jeg) indfandt sig ved Prøven og saae hende spille fra Parterret. Næste Directions Samling blev man eenig i denne Resolution: at Skuepladsen havde ikke hendes Tieneste nødig, en Resolution jeg var eenig i da jeg ikke troede at Skuepladsen trængte til middelmaadige Subjecter: jeg ikke troede hende at give Haab at drive det til noget stort: og det er mit Princip, i slig Begivenhed, ikke at besvære Cassen med Mængden af maadelige, men heller betale de ypperlige desdobedre imod at de arbeyde desmere.

Imidlertid var hun misfornøyet med Directionens Dom og begierte at hun maatte debutere for Publicum hvilket og blev hende bevilget under den Betingelse: at saadant blev for hendes eget Ansvar og at Directionen paa Placaterne lade bekiendtgiøre at Debuten var efter hendes

Paastand og mod Directionens Ønske. Ved en Forglemmelse eller, Gud ved hvorfor, kom dette ikke at staae paa Placaten og hun debuterede den omskrevne Aften; Fra samme af har hun endnu 3de Maaneder at lade Publicum dømme hende og Directionen imellem og skal intet være mig kiærere end at hun maae vinde da jeg inderligen ønsker Skuepladsen Personer som Publicum erkiender for gode og giver bestandigt Tilløb.

De ser altsaa heraf blandt andet: at den sterke Æsken om Underviisning er ganske ubeføyet.

Dette har jeg som Ven af Sandheden Konsten og Dem Høistærede vildet give mig den Ære at underrette om. Som Directeur har jeg ikke skrevet da jeg dertil ikke fandt mig forbunden; ligesaalidet har jeg skrevet som Advocat da jeg ellers havde æsket Publici Fuldmagt til Dem; men, som sagt, blot som Ven af ovenanførte og altsaa ugierne seende at Deres Blade indeholde noget Factum som er urigtigt.

Lev vel! og elsk
Deres sande Ven

Hfn. d. 13. Nov. 1788. P: Rosenstand Goiske.[1])

[1]) Kgl. Bibl. N. 1455 fol.

XI

Der herskede stadig Uro i Theaterbestyrelsen. Rosenstand-Goiske var baade lunefuld og intrigant og har sikkert ment, at i denne Direktion var han alligevel den, som gennem sin dramaturgiske Dannelse besad den egentlige Indsigt i Theatersager.

Et mærkeligt Vidnesbyrd om hans Karakteregenskaber giver den Beskyldning, han — som Overskou meddeler[1]) — rettede mod Warnstedt for at have forhalet Udfærdigelsen af en Instrux for Instruktørerne i den Hensigt at holde Rosing nede og favorisere Schwartz. Pludselig optræder han som Rosings Advokat. Forholdet mellem de to Mænd, af hvilke Warnstedt var den vegere og mere forbeholdne, forværredes selvfølgelig atter. Men hvis Rosenstand-Goiskes Færd i denne Sag havde været et Led i hans dulgte Kampplan for at trænge Warnstedt bort og selv komme i hans Sted, lykkedes hans Anslag ikke. Thi Warnstedts Andragende om at faa Afsked som Direktør mod atter at træde ind i Hæren, blev ikke bevilliget af Kronprinsen. Og da Numsen i Marts 1791 afgik som Chef, blev Warnstedt første Direktør og indtog saaledes Forsædet i Direktionen,[2]) der

[1]) III P. 427.

[2]) »For Historie og Statistik« II P. 258.

nu maatte beskæftige sig med Spørgsmaalet om Forøgelse af Indtægterne. Et ofte behandlet Problem, til hvilket Rosenstand-Goiske indtog det Standpunkt, at »Forhøielsen allene burde finde Sted for Entreen ved Operaerne og Syngestykkerne, som det Slags Skuespil, der voldte Theater-Kassens Mangel«.[1]) Han var saaledes ikke til Sinds at opgive den Kamp mod Syngestykkerne, som han saa lidenskabelig havde indledet i de »Kritiske Efterretninger«. Han var ogsaa en heftig Modstander af Logeabonnementet og raadede stadig til dets Ophævelse, hvad der under Ahlefeldts Direktion ogsaa skete en kort Tid.

I denne Direktion under Warnstedt er Rosenstand-Goiske ofte det dissentierende Medlem, der hævdede »juridiske Grundsætninger« — f. Ex. da Direktionen vil iværksætte et Ombygningsforslag af Harsdorff og gøre »Publicum det saa behageligt som mueligt ved Skuespillene«, bl. a. strax og uden Opsigt har raadet Bod derpaa, »naar et Fruentimmer, hvis Sæder have været kjendte fra en uanstændig Side, har, som adskillige Gange har hændet sig, taget Plads, hvor Folket ikke vilde eller kunde taale hende«.[2]) Denne strenge juridiske Formalisme kaster Lys over flere Sider af Rosenstand-Goiskes Karakter og forklarer især, hvorfor han var et saa vanskeligt og ofte vrangvilligt Medlem af Theaterdirektionen.

Men ogsaa med Forfatterne havde Rosenstand-Goiske som Censor undertiden Sammenstød. Da han om Prams Bearbejdelse »Negeren« af Terents »Eunuchus« havde brugt

[1]) »For Historie og Statistik« II P. 259.
[2]) »For Historie og Statistik« II P. 264, Anm.

den Vending, at den »var en Skifting, som ikke burde have Lov til at vise sig for Folk«, erklærede Pram, at han havde »maattet lade sig Uhøfligheder tilmelde af Skuepladsens Censor, Overauditeur Rosenstand, en Mand, som han herved erkjendte og til enhver Tid skulde erkjende, at sidde uværdig i en Skuespildirection, da han gik om i Byen og nedrev de antagne Stykker som slette«.[1]) Dog kom der snart under Grev Ahlefeldts Direktion det Øjeblik, da man ønskede Rosenstand-Goiskes »strenge, men fornuftige Censur« tilbage.[2])

Sammen med den Warnstedt'ske Direktion var Rosenstand-Goiske nemlig i Maj 1792 gaaet af — Direktør Lassens Besvigelser dannede den mørke Afslutning paa Warnstedts Direktionstid. For Rosenstand-Goiske var der ingen Mulighed for at vinde den mere befæstede Magtstilling, han havde stræbt efter og sikkert ogsaa lige til det sidste haabet at opnaa — den Forbindelse, der her blev afbrudt, skulde ikke mere knyttes.

Den følgende Maaned komplimenteredes »Overauditeuren« til Døre af ingen ringere end Rahbek, der ikke mente sig tilstrækkelig anerkendt af Warnstedt og især gav denne Skyld for, at hans Bearbejdelse af Molières »Les précieuses ridicules« under Titlen »De latterlige følsomme« ikke var naaet til Opførelse, medens det netop var Rosenstand-Goiske, der havde kritiseret den som »manqueret i Behandlingen og nu ikke i sin *esprit* hverken fransk eller dansk«. Det var ogsaa Warnstedt, der havde holdt sin Haand over saadanne Rahbekske Stykker som »Den unge Darby«, »Sophie

[1]) Overskou III P. 491 og 520.
[2]) Overskou III P. 541.

Brauneck« og »Den Fortrolige« og muliggjort deres Opførelse til Trods for Jacobis og Rosenstand-Goiskes Protester.[1])

Men nu følte Rahbek sig saaret i sin Forfængelighed, og da han i Juni 1792 udsendte første Hæfte af »Dramatisk og Litterarisk Tillæg«, indledede han det med en Henvendelse til Rosenstand-Goiske:

»Havde De end ikke fra min første Ungdom af beæret mig med Deres Kienskab og Venskab; havde jeg end ikke saa ofte seet mig forpligtet at omtale Deres Retskaffenhed og Indsigter som Theaterdirecteur med grundet Ærbødighed; havde De end ikke fra saa mange andre Kanter Fordring paa min sandeste Høiagtelse; kiendte jeg Dem endog blot, som Forf. af den dramatiske Journal, vilde blot dette være mig Grund nok til at hellige Dem disse Blade. De har brudt den Bane, jeg her har vandret«.

Og Rahbek fortsætter med tydelig Bagtanke: »Retsindighed og Klogskab har betegnet hvert Deres Fied som Theaterdirecteur; den offentlige Agtelse ledsager Dem, da De forlader Directionen. Den eneste Savn, den eneste Klage har været, at De ikke kunde gandske opofre Dem til Skuepladsens Fremtarv; men selv denne Klage giør Dem den sandeste Ære. Ofte, naar jeg forestilte mig, hvad Skuepladsen under en Bestyrer af Deres Retskaffenhed og Indsigter kunde bleven, sukkede jeg misfornøiet over det Ran, Themis havde begaaet mod Thalia«.

[1]) Overskou III P. 177, 475 og 545.

XII

Rahbek var altsaa misfornøjet med, at Rosenstand-Goiske havde svigtet Thalia. Men da tænkte han atter — som god Borger af Oplysningens Tidsalder — »paa den hæderfulde og vigtige Bane, De gik, saae den frelste Uskyld velsigne Dem, det beskiæmmede Bedrag og den nedstyrtede Vold slippe det zittrende Rov af sin Haand, og forgiæves stræbe at undflye det Sværd, Sandhed og Lovene have betroet Dem, og jeg signede Museme, der selv havde overgivet Deres Fostersøn til Themis, at hun giennem Sandheds og Dydens Tempel skulde føre ham til Lykkens og Ærens«.

Og han ønsker ham blide og lykkelige Dage.

Det blev dog Rosenstand-Goiskes efterfølgende Dage langtfra. Der er ikke Tvivl om, at denne uventede Afgang fra Theatrets Ledelse, som han havde villet præge med sin Personlighed og sine literære Sympathier, har været den ærgerrige Mand en uovervindelig Skuffelse. Højesteretsadvokaturen, som han stadig udøvede, har ikke kunnet raade Bod herpaa.

I Skranken havde han procederet jævnsides med sine direktoriale Forretninger. Og om hans advokatoriske Dyglighed kan Eftertiden danne sig et Skøn gennem de tre af hans Forsvars Procedurer, der foreliggèr trykte. De to er fra Aarene 1789 og 1791, medens han endnu var Theaterdirek-

tør, den tredie fra Aaret 1793, da hans Hu var vendt mod andre Veje. Disse Procedurer i Sager, der optog den almindelige Opmærksomhed i Tiden, er i ikke mindre Grad end den dramaturgiske Kritik Udtryk for Rosenstand-Goiskes Personlighed, der nu var modnet i Livskampen. De farves ofte af Lidenskab, er bidske i deres Angreb paa Modparten, fasttømrede i deres Forsvar for Klienten, tit med en malitiøs Understrøm — man tror nu og da at se et ironisk Smil kruse Advokatens Læber, naar han fremsætter sine fældende Argumenter — hist og her dog ogsaa hævende sig til den Pathos, Tidsalderen saa meget yndede.

1789 forsvarede han Guvernør Abbestée, samt Harrop og Stevenson i den meget indviklede Vexel-Sag: Etatsraaderne de Coninck og Reiersen contra C. S. Blachs Enke og Comp. og Banco-Commissair L. I. Cramer.[1]) Her tager Rosenstand-Goiske strax sin Tilflugt til advokatorisk Svulst, naar han udraaber: »Jeg for min Deel maae i det mindste og efter det Begreb jeg har om Ære og Moralitet oprigtigen tilstaae: at dersom sligt Forhold er overeensstemmende med Kiøbmands Brug, og Handelsmandens sædvanlige Tænkemaade; saa offrer jeg i dette Øieblik min Faders Aske en Taksigelsestaare, at han ikke valgte Handelen til min Næringsvei«.

Sin Modparts Adfærd karakteriserer han saaledes: »At indklæde Usandheden i Sandsynligheds Dragt, kaste Mørke paa de klareste Sætninger og Beviis, forvikle Biomstændig-

[1]) Trykt Kjøbenhavn 1789, samtidig ogsaa i tysk Udgave. (Forlagt af Schultz).

hederne med Hovedsagen, fordunkle denne med hine, alt dette har han giort«.

Denne Tone er ny hos den Rosenstand-Goiske, vi hidtil har kendt. Men ofte bryder den skarpe Tone, der var den dramaturgiske Kritikers, gennem den juridiske Formalisme, og i den »Efterskrift«, han henvender til Læseren, beder han: »Det i Forsvaret selv, der kunde synes, eller vel og være deels overflødigt, deels de Herrer de Coninck og Reiersen noget nærgaaende, maatte undskyldes med den Forfatning en Advocat er i, naar han, igiennemtrængt af Varme for sit Partie, og Harme mod sit Vederpartie, sætter sig hen at skrive«.

To Aar senere staar han i Skranken som Forsvarer for Kammerherre Christian v. Lüttichau i den opsigtvækkende Sag, Generalprocurør Christian Colbjørnsen for Injurier havde anlagt mod ham i Anledning af »Tillidsskriftet« til Kronprinsen fra de 103 jyske Proprietærer[1]) Lüttichau betroede ham Forsvaret, skønt Rosenstand-Goiske erklærede at han »ærede og elskede Etatsraad Colbiørnsen for hans Fortienester af Staten«.

En Historiker som Edvard Holm har udtalt Dommen om Rosenstand-Goiskes Defensorat. Han siger,[2]) at denne som Reformven og Beundrer af Colbjørnsen havde en vanskelig Opgave at løse, men »skilte sig fra den med megen Takt og gjorde ærlig sit bedste for at formindske sin Klients Ansvar«. Hvad der dog ikke lykkedes ham, da Lüttichau

[1]) Hans Indlæg udkom i Kjøbenhavn 1791. Mallings Forlag.
[2]) »Kampen om Landboreformerne i Danmark« (1888) P. 221-223.

fik en Bøde paa 1000 Rigsdaler, medens Beskyldningerne mod Colbjørnsen mortificeredes.

Sit egentlige Forsvar begyndte Rosenstand-Goiske med de Ord, at har han »nogensinde følet Byrden af mit Embede og det ubehagelige i min Stilling i det borgerlige Selskab; O! saa er det i dette Øieblik, jeg fremstaar som Forsvar for Kammerherre Friederich Christian Tonne von Lüttichau imod Etatsraad og General-Procureur Christian Colbiørnsen«. Han frygter nemlig for, at denne Trætte, og den Maade, »den føres paa fra hans Modparts Side, vil forøge den Uenighed imellem Medborgere og Tvedragts-Aand imellem Stænder, der ikkun alt for meget og alt for længe har giort Brud paa Samfundet imellem Mand og Mand, imellem Stand og Stand, uden hvilket intet Stort i Staten udrettes«. Han er angst for, at Colbjørnsens Overilelser og Forhold under denne Trætte vil forøge Uenigheden imellem Landets Børn. »See! allernaadigste Konge! dette er det som smerter mig at erfare, og jeg vil ikke nægte, det koster mig at sige: at Publicum er deelt i to Partier: at Tvedragten yttrer sig i alle Samqvem, at man neppe har Lov til at være neutral; at den som tør lade sig mærke med han troer, Etatsraad Colbiørnsens trykte Betragtninger at indeholde Udtrykke og Misforstaaelser, der endog skade den Sag han forsvarer og fornærme Vedkommende, og at der dog vel var noget i de jydske Jorddrotters Ansøgning, som kunde undskyldes, — betitles med Navn af Aristocrat; og den som troer, at Jorddrotternes Ansøgning er affattet i ubestemte og uforsigtige Udtryk og som undskylder Etatsraad Colbiørnsens Foredrag,

med hans Temperament, hans Iver for den gode Sag, og hans Situation, faaer Navn af Democrat«.

Edvard Holm gør opmærksom paa, at Rosenstand-Goiske her berører det, der giver denne Retssag dens egentlige Betydning. De Mænd, der her mødtes i hidsig Strid, stod »som Repræsentanter for de to modsatte Partier, der i en Række Aar havde bekæmpet hinanden paa det heftigste, og det var, som om Partimodsætningerne nu tørnede sammen paa den mest udprægede Maade, hvor det gjaldt gjensidige Sigtelser af den alvorligste Natur mellem to Mænd, der hver indtog en fremragende Plads i sit Parti«.

Det er interessant at møde Rosenstand-Goiske som Ordfører i denne Kamp — hans Udtalelser vidner om hans omfattende Synspunkt og om hans Evne til at trænge ind til Kærnen i en Sag.

Han helder til reaktionære Anskuelser, naar han hævder, at det ikke var omsonst, at Kongen »tog i Betænkning at give, og Landbo-Commissionen at foreslaae, Stavnsbaandets Løsning strax og med eet; og det var vel heller ikke uden høi Nødvendighed, at Deres Mejestæt har givet 6 Personer, foruden Hosbonden, Svøben i Hænderne, for at holde Almuen til sine Pligter«.

Til sidst benytter Rosenstand-Goiske et Ord af sin Modpart, Kammeradvokat Schønheider til at hævde, at han, naar denne Sag er til Ende, hverken vil høre til Kammerherre Lüttichaus eller til Etatsraad Colbjørnsens Parti: »thi jeg vil kun høre til Sandhedens Partie, som det sømmer sig en frie Mand; det var jeg førend jeg tog denne Sag, og skal blive det siden«.

Selvbevidste Ord, bag hvilke der, efter alt, hvad man kender til Rosenstand-Goiske, stod en Mand og en Personlighed.

Den sidste af de trykte Forsvars-Procedurer[1]) stammer fra 1793, Aaret efter Rosenstand-Goiskes Afgang som Theaterdirektør. Han træder her i Skranken for sin Svoger Historikeren Professor Abraham Kall i Sagen mod den hollandske Chemiker og Fysiker Professor Gadso Coopmans, der var bleven ansat i Kjøbenhavn. Kall havde baade kritiseret Coopmans' Færd som Borger i hans Fædreland og som Videnskabsmand. Med høj Pathos fremhæver Rosenstand-Goiske Indfødsretten og Trykkefriheden blandt »de priisværdigste Bedrifter, der skal give Deres Majestæts Regierings Tid et høit Sted i Europas Aarbøger, giøre Deres Minde uforglemmeligt hos Efterverdenen«, og med den inderligste Uvilje berører han i Procedurens Løb de »høist utilbørlige« Invektiver, Kammeradvokaten har rettet mod Professor Kall — bl. a. for at have forsømt sit Embede ved Universitetet: »de er fremførte imod en Mand, som har de Studerendes Kiærlighed og Agtelse, og dette Forhold smerter mig dobbelt, da jeg tilstaaer at føle meget for en Mand, som har giort een af mine Søstre lykkelig«. Kall har brugt Trykkefriheden, som Kongen »forundte Danmarks lykkelige Borgere, og han troede, under dens Beskiærmelse, at kunde tale Sandhedens frimodige Sprog«.

Til stor Skuffelse for Rosenstand Goiske lykkedes det ham ikke ved Højesteret at skaffe sin Svoger den ønskede Oprejsning.

[1]) Kjøbenhavn, Schultz.

Rosenstand-Goiskes Temperament gjorde ham i særlig Grad egnet til Forsvars-Advokat — det er betegnende, at hans tre trykte Procedurer alle er Defensorindlæg. Skarpsindige og vel overvejede, sikre i Argumentationen og behændige i deres Indhug paa de Punkter, hvor Modstanderen giver sig Blottelser, er de hver for sig Vidnesbyrd om Rosenstand-Goiskes lyse Hoved, klare Logik og frygtløse Væsen. Hans Klinge var blank, naar han stod i Skranken.

XIII

Man tør formode, at Rosenstand-Goiske efter sin Afgang fra Theatrets Ledelse har længtes efter helt nye Omgivelser for at komme over sin dybe Skuffelse. Bryderierne fra Theatret forfulgte ham ud i Livet. Warnstedt, der havde bebrejdet ham nogen Uorden i Forretningsanliggender, synes at have haft Ret i sine Anker. I hvert Fald er der bevaret[1]) en »i Hast den 10. Oktober 1792« skrevet Billet til en ubekendt Adressat af følgende Ordlyd:

P: M:

Jeg har for meere end 2 Aar siden afleveret det i høistærede Hr. Broders Skrivelse — som jeg først i Dag har bekommet — omskrevne Stykke i den nu ophævede Direction med min Betænkning. Hvem der tog det veed jeg nu, efter saa lang Tids Forløb, ikke at erindre; maaskee Protocollen udviser det. Nok jeg kan giøre min Eed paa at have afleveret det. Tak iøvrigt for Deres Venskab og elsk

Deres

P. Rosenstand Goiske.

Rosenstand-Goiske søgte til Norge. 1794 blev han Vice-Lagmand i Kristiania og udnævntes 1796 til Lagmand. Om

[1]) Kgl. Bibl. Ny kgl. Saml. 1455 fol.

hans Liv deroppe findes et Vidnesbyrd i Conradine B. Dunkers »Gamle Dage«.[1]) Han indgød Respekt, fortæller Fru Dunker. Selv Bernt Anker blev i hans Nærværelse saa forsigtig, at han aldrig reciterede franske Vers og udgav dem for sine egne. Lagmanden spøgede gærne med den pur unge Conradine Hansteen — Fru Dunker var født 1780 — drillede hende og hendes Veninder, men han henvendte aldrig Talen til hende, siger hun. Hans Sarkasmer gik saavel ud over dem som over Landet. Niels Treschow, den senere Professor i Filosofi og Statsraad, tog sjelden til Genmæle mod Lagmanden, men derimod den muntre, vittige og talentfulde Cathrine Devegge, der blev Treschows tredie Hustru, medens Treschow gned sig i Hænderne af Fornøjelse. Fru Dunker anfører følgende Ordskifte imellem dem: »»Dette Land er frataget Ulve og Bjørne«, sagde Rosenstand, »og hvori bestaaer vel dets Skjønheder? nævn mig en eneste!« »Vore Grantræer«, sagde Cathrine, »de er evig grønne«. »Og evig stive«, var Svaret«. Da Rosenstand-Goiske havde overværet Ankers Privatforelæsning om Experimentalfysik, gjorde Foredragsholderen ham ved Selskabet bagefter en Slags Undskyldning, »fordi han havde talt om adskilligt, der ikke kom Physiken ved. Rosenstand svarede: »De har Ret; Fanden maatte fylde dem med bare Physik!««

Det norske Klima og de norske Forhold kunde ikke

[1]) Ny fuldstændig Udgave (1909) P. 143-45. Det ledsagende Portræt af P. Rosenstand-Goiske, der ejes af Fru Anna Gerner, Moss, er ikke, som i Bogen anført, malet af Jens Juel. Det er en Gentagelse af Lorentzens Maleri paa Frederiksborg, som er gengivet foran denne Skildring.

i Længden tiltale Rosenstand-Goiske. Allerede 1797 tog han sin Afsked og vendte tilbage til Kjøbenhavn. Rimeligvis har han allerede paa dette Tidspunkt været syg. Herpaa tyder følgende Brev[1]) til »Velbyrdige Herr Professor Rahbek paa Bakkehuset«, dateret Kjøbenhavn den 1ste September 1798 og til Trods for Sygdom præget af hans Væsens Ironi:

Altsaa var jeg dog en sand Spaaemand paa Kierulfs Bryllups Dag; og jeg holder mig saa forvisset om mine Spaadommes Rigtighed, at jeg forudsiger Dem megen Held, Glæde og Velsignelse i den nye Stand, som De nu har begyndt.

Mundtlig ville jeg have havt den Ære at sige Dem og Frue dette, men en Sygdom holder mig inde; ogsaa ville jeg mundtlig have fortalt Dem min Kones Skiæbne, og tillige spaaet Deres Frues, at hun lige heldig med hende maatte inden et Aars Forløb forøge Deres Glæde ved at fortiene Dem Navn af Fader.

De ville kiæreste Hrr. Professor modtage min Taksigelse og hosfølgende Qvittering for min Andeel af Veddemaalet, og udbeder jeg mig, at Deres Frue vil giemme Qvitteringen, som en Erindring om en hende endnu ubekiendt Spaaemand, der ønsker sig lige Held i alt det Gode, som han ønsker over Dem begge.

Den anden Deel af Veddemaalet bier blot paa Leilighed for ogsaa at forkynde Participantinden, at vi have fundet Dem ligesaa bestemt til at betale, som uforsigtig i at vedde.

Totus tuus

Rosenstand Goiske.

[1]) Kgl. Bibl. N. 2494[1] fol.

Om hans sidste Leveaar vides det, at han beboede en Lejlighed i Forpagter Weinholdts Gaard i Kalundborg for en halvaarlig Leje af 50 Rigsdaler. Hans Enke fraflyttede den strax efter hans Død, men blev boende i Byen. Naar Rosenstand-Goiske valgte at flytte til Kalundborg paa det Tidspunkt, da han vistnok følte sig syg og lidende, kan det muligvis skyldes den Omstændighed, at han i Ejeren af Kalundborg Ladegaard, Kommandørkaptajn i Søetaten Otto Frederik Stub, Fader til Maleren Chr. Gottlieb Kratzenstein-Stub, havde en nær Ven. Det ses nemlig, at Stub i 1796 har ydet Rosenstand-Goiske det betydelige Laan af 1090 Rigsdaler, et Beløb, af hvilket der ved hans Død ikke var betalt Renter. Endvidere var Stub Enkens Lavværge. Det tør da formodes, at der har bestaaet et venskabeligt Forhold mellem de to Familier.[1])

I Kalundborg døde han den 6te Februar 1803. Hans Sygdom nævnes ikke, men blandt Skifteakterne findes der dels en Apotekerregning fra Kong Salomons Apotek i Kjøbenhavn 1798 paa lindrende Saft, Plaster, Universalbalsam, Olie, Laxativ, Mixtur og Draaber, dels en Apotekerregning fra Apoteker Schwing i Kalundborg fra Januar-Februar 1803 paa Plaster, Kinadekokt, Draaber og Pulver, hvad der kan tyde paa en Mavesygdom som Dødsaarsag. I Følge Kirkebogen for Kalundborg By blev Rosenstand-Goiske begravet Lørdagen den 12te Februar paa Vor Frue Kirkegaard. Hans Gravsted findes ikke mere. Boet vurderedes til 17-1800 Rigsdaler, men Gælden var større end Formuen, og der blev ikke noget til Børnene efter Moderen.[2])

[1]) Jeg skylder Under-Arkivar E. Marquard Tak for disse Oplysninger.

[2]) Velvillige Meddelelser fra Landsarkivet for Sjælland, fra Under-Arkivar Marquard og fra Kantor Arlaud, Kalundborg.

To Gange var Rosenstand-Goiske gift. Med sin første Hustru Sara Dorthea Mühlhausen, Datter af Dr. med. G. Mühlhausen, fik han Datteren Louise Henriette Benedicte, der havde »et Ansigt, der forkyndte en god Siel«, og af Caroline Dunker skildres som overordentlig »stille og tilbageholden«, og Sønnen Peder, der ved Faderens Død var Søkadet. 1784 havde han ægtet sin anden Hustru Frederikke Amalie Kaas,[1]) Datter af Kontreadmiral Wolfgang Kaas og Friderica Amalia Hagen, og ældre Søster til hans Broder Johan Philips anden Hustru. Hun overlevede ham til 1821. Deres Datter, der bar de samme Fornavne som Moderen, var 1803 9 Aar gammel.[2]) Caroline Dunker fremhæver Fru Rosenstand-Goiske som en Modsætning til Steddatteren Louise Henriette. Ligesaa faamælt denne var, ligesaa snaksom var Fruen, »som de fleste danske Fruentimmer ere. . . . Hun fortalte mig, at hun var 32 Aar, havde været givt i ti Aar, og i de første sex Aar havde hun ingen Børn havt, saa hun troede, at hun heller ingen skulde faae, da hun fik den lille Datter, som nu var med hende i alle Selskaber. Denne lille Skabning, neppe fire Aar gammel, havde allerede lagt Barnet af, forlangte at spille en Rolle blandt de Voxne, og naar man ikke skjenkede hende den tilbørlige Opmerksomhed, klagede hun over Ennuy. Gud, hvor jeg ennuyerer mig! hørte man ofte af den lille Mund«.

Den senere General v. Ewald traf i Efteraaret 1811 som ung Officer Rosenstand-Goiskes Datter under en Opmaaling

[1]) Døbt i Holmens Kirke $^{22}/_{6}$ 1763 (Meddelelse fra Under-Arkivar E. Marquard.

[2]) Saaledes opgivet i Kalundborg Skifteprotokol.

i Nordvestsjælland paa Kalundborg Ladegaard hos Nordmanden Jakob Schnell, Svigersøn af dens tidligere Ejer Kaptajn Stub, idet hun var Veninde med Husets unge Døtre. Han skriver om hende: »Frederikke Rosenstands smukke og udtryksfulde Stemme var det, som fra først af tildrog hende min Opmærksomhed. Snart sang jeg hver Aften med hende, vi kom derved hinanden nærmere; hendes rene Sjæl, Fromhed og Beskedenhed gjorde et mig hidtil ukendt Indtryk paa mig, og hver Dag fandt jeg hende yndigere og smukkere . . . . neppe fjorten Dage forløb, før jeg var forelsket i Ordets fuldkomne og ædleste Betydning«.

Da han ved sin Afrejse, medens Vognen allerede holdt forspændt, forsøgte at sige hende Farvel, »sank vi i hinandens Arme«, og Afrejsen blev opsat.[1])

Frederikke Amalie Rosenstand-Goiske blev i sit Ægteskab med Carl v. Ewald Moder til Romanforfatteren H. F. Ewald, og Peder Rosenstand-Goiske saaledes Stamfader til en i Litteraturen kendt Slægt.

Maleren C. A. Lorentzen har overleveret hans Træk til Efterverdenen. Maleriet hænger nu paa det nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg — som testamentarisk Gave af Frk. Paludan-Müller[2]) — mellem Juels Portræter af P. A. Heiberg og Thomasine Gyllembourg. Der er virkelig en Art aandeligt Slægtskab mellem disse jævnaldrende Mænd: Peder Rosenstand-Goiske og P. A. Heiberg. Hen-

---

[1]) Th. Ewald: En Slægts Historie I P. 28-29.

[2]) Gengivet foran denne Skildring. Paa Museet for Tiden i Afdeling Nr. 53, Gang, Nr. 2444.

synsløsheden og Ironien har de tilfælles, det samme sarkastiske Smil kruser deres Læber. Begge krævede de videre Horisont for deres Arbejde og Virksomhed, uden dog at finde Ligevægt i deres Sind eller naa deres Ønskers Maal.

XIV

Peder Rosenstand Goiskes Virksomhed falder i to skarpt adskilte Dele: Hans dramaturgiske Ungdomsbedrift som Udgiver af »Den dramatiske Journal«, og hans Embedsgærning, under hvilken han som Theaterdirektør kun fik ringe Lejlighed til at særpræge Scenen, da han kun var menigt Medlem af en kollegial Bestyrelse, hvis ledende Mand havde hele Hofchargens Glans og Autoritet over sig.

Ung Begejstring for Scenens Kunst lagde Rosenstand-Goiske Pennen i Haanden. Rimeligvis har Rahbek Ret i sin Paastand om, at det var ældre Mænd fra selve Theatrets Verden, som inspirerede Studenten, indpodede ham mange af deres Sympatier og Antipatier og førte ham ind paa Journalistikens Bane, hvor hans Evner udfoldede sig. Han har næppe til at begynde med haft nogen altfor klar Plan for sit Foretagende, i Øjeblikket blot villet sable »et slet Stykke« ned. Som hans egentlige Daad stod stedse for ham Kritiken over »Tronfølgen i Sidon« — den gjorde Epoke i Tiden og samtidig den dramatiske Journalist til en Faktor, der maatte regnes med.

Kritik af Theatrets Forestillinger var hidtil ukendt i Kjøbenhavn. Rosenstand-Goiske havde her det Held at kunne bryde Bane og hæfte sit Navn til en Nybegyndelse.

Han mødte vel rustet, med mangeartede Studier bag sig, en ung Knægt, som heller ikke var bange af Natur, og hvem det morede at være Peber i Næsen paa Borgerskabet. Der maatte luges kraftigt op i den danske Komedies Have, der var alt for mange vildtvoxende Planter, som skulde bort, meget Ukrudt, som bredte sig formasteligt — fremfor alt Syngestykket.

En senere Tid har indset, i hvor høj Grad Rosenstand-Goiske havde Ret, naar han som Smagens Repræsentant og den danske Komedies trofaste Ridder rettede sit Angreb paa Syngestykket, der skyggede over det gode originale Skuespil. Han anede, at her laa Øxen ved Træets Rod, her Faren for den danske Skueplads' frodige Trivsel og uforstyrrede Tilværelse.

Man lod — som han siger i »Kritiske Efterretninger« — »Fornuften blive hiemme, naar man gaaer i Skuespilhuset«, man gad ikke anspænde Opmærksomheden af Hensyn til en hel Situation eller en hel Plan i et ordentligt Skuespil. Disse Syngespil blev »til Skade og Ødelæggelse for det sande Drama, og især for Comedien«, og Skaden og Ødelæggelsen har voxet gennem Tiderne for i vore Dage næsten at lade Operaen kulminere paa Skuespillets Bekostning. Rosenstand-Goiske hævder, at Erfaringen vil overbevise den, der endnu ikke har villet eller kunnet se det før — han har faaet evig Ret!

»Den dramatiske Journal« er blevet et af de kritiske Dokumenter, som senere Slægter søger tilbage til for at hente Belæring om en vigtig Tidsalder i Det kgl. Theaters Historie. Mange kostelige Vidnesbyrd om den Holbergske

Komedies Fremstilling, om de store Skuespilleres Rolleopfattelse og Karakteristik, om den europæiske Dramatiks Genspejling paa Kongens Nytorvs Brædder kan hentes fra disse Blade, som saa stolt har overlevet Forkrænkeligheden.

Det er ung Kritik, paa mange Punkter umoden og fremfusende, men baaret af den ildfulde Vilje hos en Yngling, der vilde rydde op, rense ud, vække Respekt for den danske Skueplads, fremfor alt bidrage »til en god Smags Udbredelse« og revse »den søvnige, den dovne, den trodsige og den uvidende Skuespiller«.

»Kritikens Svøbe« faldt ham let i Haanden, og han svang den uden Personsanseelse, saa vi endnu efter henved 150 Aars Forløb kan høre den suse gennem Luften og de forbitrede Klager fra de Aktører, den sviende ramte.

Oprindelig var »Den dramatiske Journal« kun et Forsøg, som Rosenstand-Goiske under sine Venners Tilskyndelse fortsatte. Som Begyndelsen var ret tilfældig, saaledes kastede han lige saa pludselig Pennen fra sig — Brødstudiet kaldte paa ham, det var ham »umuligt at blive længer ved«, selv om han indsaa »den offentlige Kritiks Nødvendighed.«

Skønt han blev Over-Auditør og Højesteretsadvokat vendte han dog stadig tilbage til sin første flammende Kærlighed, og det var kun uheldige Konstellationer, som hindrede ham i at blive Reformator for Theatret — den, det endnu i vore Dage, og haardere end nogensinde, venter paa.

Rosenstand-Goiske staar for os som en kraftig Personlighed, der ikke veg tilbage for sit Ansvar, enten han førte den kritiske Pen, stod i Højesteretsskranken eller sad i

Theaterdirektionen. Han har yndet at krydse Klinger i Stridens Hede, at hævde sine Meninger i sarkastisk Ordleg, ogsaa kunnet lide at lægge Miner og Kontraminer mod sine Modstandere eller at forbinde sig med disse mod nye Antagonister, der maaske var gamle Venner. Han var ogsaa saa meget Politiker, at han kunde indgaa Kompromis'er: en Censorplads for et uudgivet Skrift!

Han var ingen banebrydende Aand. Selv om han ansaa »Tysklands nye Goethe« for et virkeligt Geni, betegnede han dog Schillers »Røverne«, da Rosing henrykt vilde spille Karl Moor, som et Stykke, hvor al Regel og Rimelighed med Trods var traadt under Fødder.[1]) Men han havde den Dristighed i et belejligt Øjeblik at stemple den Borgmester, der var bleven Skuepladsens Direktør, som en Mand, der røbede »den tykkeste Uvidenhed« i Dramaets Kunst, og det Syngestykke, han havde skrevet og faaet opført, som »et elændigt Misfoster«. Dette blev Udgangspunktet for den Kritik, som — hvor ungdommelig og umoden den end til Tider var — dog virkelig betød et Rydningsarbejde, som fik Betydning og førte Theatret midt ud i Dagens Sol som et offentligt Anliggende.

Her ligger Rosenstand-Goiskes egentlige Betydning. Paa den dramaturgiske Kritiks Omraade var han i Danmark en Gennembrudsmand — han gjorde det første haarde Arbejde med ungdommelig Selvbevidsthed og ofte bidende Haan, men ogsaa med fuld Anerkendelse af det værdifulde og ægte.

---

[1]) Overskou III P. 775.

Selv om han langtfra naaede paa Højde med de »kritiske Fortienester«, han havde lært at skatte hos Lessing, knyttede han dog for bestandig sit Navn til dansk Theaterhistorie. Frygtløs i sin Adfærd, streng i sin Dom, med en ophøjet Følelse af Skuespillerens Pligter og Rettigheder og Skuepladsens Ære staar han for Eftertiden som vor første dramatiske Kritiker.

»KJØBENHAVNS ADRESSE-COMPTOIRS EFTERRETNINGER« 1771.

No. 181.

Mine Herrer!

En dramatisk Journal har man ønsket for mange Aar siden; den kan tilveyebringe stor Nytte for en Skue-Plads, da den, naar den er som den bør være, opvækker Eftertanke, Fliid og Paapassenhed hos de ærekiære handlende Personer, der arbeyder paa at fordrive det Kiædsommelige, som Efterladenhed kan foraarsage og i det Heele underviiser i det den paa en grundig og høflig Maade retter. Men om Deres Journal, mine Herrer, forskaffer vor Skueplads den Nytte, derpaa tillade De mig at tvivle; den røber en aabenbare Partiskhed; allene for at berømme og laste, berømmer og laster den med en overdreven og for en ung Journal meget utilladelig Myndighed; den viiser en skiødesløs og partisk Agtsomhed under Handlingerne idet den overseer og reent forbiegaar Hoved-Feyl, og derimod holder sig op ved adskilligt, skiønt samme grunder sig paa Regler, som De mueligen ikke kiender, med mere; kort, den forbittrer i Steden for at underviise, forværrer i steden for at forbedre; thi man veed hvad man giælder uden at trænge til Deres Journals Mærke. Jeg formoder, at De opfordrer mig til at beviise hvad jeg her siger, og jeg ønsker intet hellere end den Fornøyelse at opfylde denne Pligt. Men for ey at indlades i en Penne-Krig, der er tvertimod min Tilbøyelighed og som mine Ruller desuden ey kunne tillade mig, udbeder jeg mig den Ære af Deres Besøgelse, da jeg i al Oprigtighed og Hengivenhed til Sandhed vil stræbe at viise dem, hvad i Deres udkomne 5 Nummere er udeladt og burde udelades, hvori jeg saa meget mere haaber at kunne giøre Dem Fyldest som Vi paa begge Sider have Hoved-Handlingerne i en levende Erindring. De forlade mig denne Begiæring, som har Æren til Grund. De have paataget sig for Fordeels skyld (jeg mener ikke egen, men almindelig) offentlig at fornøye Publicum med vore Navne uden at navngive Dem selv. De tillade at jeg tager mig den Frihed for denne Gang offentlig at indbyde Dem under mit Navn uden at ville nævne Dem. Skulle De ikke ville unde mig den forlangte Ære af en Samtale med Dem, som jeg dog

for det Almindeliges skyld sikkert venter, da fortryde mine Herrer ikke paa, at jeg offentlig maatte beklage, at De ey have villet give mig Leylighed at viise Dem, hvor uhøflig, partisk og uefterrettelig Deres Dramatiske Journal er. Jeg har den Ære etc.

Kiøbenhavn den 6. Novbr. 1771. ROSE,

boende i Lille Grønnegaden i Huuset No. 186.

»KJØBENHAVNS ADRESSE-COMPTOIRS EFTERRETNINGER« 1771.

No. 191.

I Følge mit Brev i disse Blades No. 181 til de Herrer Forfattere af den Dramatiske Journal holder jeg det for min Pligt at bekiendtgiøre, at De ey endnu efter saa rum en Tid har beæret mig med Deres Besøgelse. Vel fik jeg strax at vide paa Theatret, at somme holdte min Indbydelse for dristig, og at jeg ikke maatte tænke, De agtede at besøge mig; jeg ventede dog, men forgiæves. Denne Deres Udeblivelse viiser en kiendelig Frygt for Sandhed og Overbeviisning, følgeligen stadfæster i alle Ting hvad jeg har skrevet, samt giver mig Føye til at troe og sige: At personlig Had og andre Hensigter have drevet Dem til dette Deres Dramatiske Foretagende. Herudover forkaster jeg med Fleere gandske og aldeles denne Journals Irettesættelse og Forskrifter som for største Deelen partiske, uædle og ubeqvemme, og derimod indskyder os for det billige og retsindige Publikum med allerydmygst Bøn, at Samme som vores Overdommere ville værge for os og befrie os fra al slig fornærmende Medfart, da vi stedse vil stræbe efter at naae den Fuldkommen[hed], os mangler, og med største Fliid søge at giøre os værdige til Dets Yndest og Dets Biefald, som den Dramatiske Journal har villet berøve os.

Kiøbenhavn den 25. Novbr. 1771. ROSE.

DEN DRAMATISKE JOURNAL,

ELLER

CRITIK

OVER

THRONFØLGEN I SIDON

ET

EFTERSTYKKE I EEN HANDLING

AF

NIELS KROG BREDAL

Tilskuer! frygt Du ikke Dig
for disse Krigs-Aspecter;
Vor Skueplads beriger sig,
Naar Landets Sønner fægter.

KIØBENHAVN, 1771.

TRYKT HOS HOF-BOGTRYKKER MØLLER.

FORERINDRING.

Da jeg lod mig overtale til at skrive Thronfølgen i Sidon, tænkte jeg lige saa lidet paa at frembringe et Theatralsk Mesterstykke, som jeg kunde forestille mig at faae derover en saa grov, ublue og aabenbare partisk Critik, som i den Dramatiske Journals første Nummer; jeg tænkte i det mindste, at man vilde lade Stykket staae ved Siden af endeel Italienske og Franske Syngestykker, som hos os opføres, hvilke vilde tabe meget, om de skulde undersøges efter Aristotelis. Endnu langt mindre agter jeg at forsvare mig mod en Critik, hvis sande Værdie falder saa vel i Øynene, som den Dramatiske Journals; allerhelst da mit Arbeide har overstaaet sin Dom af et skiønsomt og oplyst Publicum.

Min Hensigt med nærværende Stykke er aleene at vise, hvor let det er at være Konst-Dommer, naar man har sat sig for at være det paa andres Bekostning, hvilket ellers er og skal stedse blive fremmed for mit Naturel. Jeg haaber, den gunstige Læser anseer mit Forsøg som en lovlig Nødværge, der er tilladelig, naar man angribes paa Æren. Paa denne Dom, og langt fra ikke paa en partisk Journals, skal det komme an, at bestemme Værdien af hvad paa Skuepladsen er opført og fremdeles skal opføres.

Kiøbenhavn den 24de Oct. 1771

NIELS KROG BREDAL.

PERSONERNE I STYKKET:

1) Hr. Journal, en Skolemester.
2) En Acteur.
3) Anden Acteur.
4) En Actrice.
5) En anden Actrice.

Scenen er paa Skuepladsen.

FØRSTE OPTRIN.

Hr. Journal. Første Acteur.

Hr. Journal
(som kommer løbende ind efter Acteuren.)

Hola hey Karl! hvorhen?

Acteuren.

Hvad er paa Færde min Herre? Hvordan drister De Dem til at løbe saaledes ind paa Skuepladsen? Seer De ei, at Dækket ikke endnu er faldet?

Journal.

For tusinde Ulykker! Hvad kommer det mig ved? En Mand som jeg er aldrig undseelig, som I seer.

Acteuren.

Men jeg skulde dog troe, at De har læst den sidste Linie som staaer paa alle Comoedie-Placater, hvor der udtrykkelig forbydes, at ingen Uvedkommende maae indlades paa Theatret.

Journal.

Uvedkommende — — Jeg Uvedkommende? Nei god Karl! Jeg skal vise Jer alle til Hobe, at jeg ikke er Uvedkommende. Authores, Acteurer Actriser og alle deres Tilhængere, jeg skal lære Eder Vinter-Veien, og I skal faae at føle, at jeg ei bær mit Skolemester-Riis forgieves. I skal her frem, I skal mynstres om I vare tusinde. Alting skal herefter dannes efter den nye og fiine Smag; lige indtil Lyse-Snyderen skal reformeres, og der maae intet blive tilbage af den gamle Slentrian.

Acteuren.

Den myndige Tone, med hvilken min Herre taler, Deres barske Udseende og Catoniske Mine giør mig nysgierrig — — Tør jeg vel, uden at være alt for dristig, spørge om hvem det er, som jeg har den Ære at tale med?

Journal.

Saa for Pokker! Det burde De strax have giettet Dem til. Jeg beklager Dem min Ven! at De ikke kiender mig; for Deres Synders Skyld kiender De mig ikke. Ellers kan jeg let styre Deres Nysgierrighed; har De hørt tale om den Dramatiske Journal?

Acteuren.

Jo — — men — —

Journal.

Saa meget værre for Dem, god Karl! saa meget desværre. Folk som stedse vil blive i deres raae Vankundighed, bekymrer sig ikke om hvad som er rart og galant. Men for at give Dem Underretning om min Person, vil jeg lade Dem vide — — —

Acteuren
(som vil rive sig løs.)

Et Øyeblik Taalmodighed, jeg skulde —

Journal.

Ingen Slingring; en Mand af mine Indsigter og Smag lader sig aldrig falde ind i Ordene; hvad jeg siger, er Orakler, og der maae ikke et Menneske knye, naar jeg løfter min Mund op.

Acteuren.

Men De forhindrer mig i hvad jeg havde for at bestille; seer De ikke, min Herre! at jeg skal frem og annoncere Stykket til næste Comedie-Aften?

Journal.

Hvad er det for Snavs, som skal annonceres? Lad mig høre engang.

Acteuren.

Ja jeg skulde nok sige det, naar jeg vidste at min Herre ei skulde faae ont deraf.

Journal.

Siig kun frem; jeg laver mig alt paa et Anstød af en Galde-Feber. Hvormed skal den fine Smag straffes næste Aften?

Acteuren.

Vi skal have Thronfølgen i Sidon, og — — — —

Journal.

Jeg er færdig at blive gal! Nei, dette overgaaer al Taalmodighed. Endnu engang dette slette Stykke, som er saa slet forestillet, hvor der er saa smagløs Klædedragt?

Acteuren.

Jeg beder om Forladelse, min Herre! det er at tillægge et skiønsomt Parterre en alt for slet Smag, der saa ofte med Behag har bivaanet Opførelsen af dette Stykke. Det er jo at sige et heelt Publicum de groveste Sottiser lige under Øinene.

Journal.

Det er Musiken, min Søn! paa min Siel aleene Musiken, som har giort dette elendige Stykke fordrageligt; og forsøg kun paa at lade Musiken aleene opføre uden Ord, saa skal I faae at see; det maae jeg forstaae.

Acteuren.

Musiken uden Ord?

Journal.

Ja vist Musiken uden Ord — — — Naar jeg har sagt en Ting, vil jeg forsvare det — — — Det slap mig endelig lidet for tilig ud af Munden; men jeg har sagt det, og jeg gad nok see paa den, der tør sige mig imod.

Acteuren.

Med alle de rare Indsigter, som jeg troer min Herre besidder, maae jeg dog give mig den Frihed at erindre, at Versene sættes altid før Musiken, og at det er Poesien, der skal give Anledning til de fineste Vendinger i Musiken. Men maaskee min Herre er ikke selv musicalsk?

Journal.

For tusinde Ulykker! Vi have Folk iblant vor Middel, som hver Aften løbe efter Janitschar-Musiken paa Gaden, og derved danne deres Øre til det Fiine i Tone-Konsten. Og desforuden skulde der vel være nogen Videnskab, Konst eller Indsigt til i Verden, som skulde være uden for mit Hoved? Lidet har jeg lært, thi Tiden har været mig knap; men det øvrige har jeg raisonneret mig til; og hvorfor ikke det? Jeg har kiendt en Mand, der blot af Naturens Lys har holdt en Samtale ud af en Time om den høie Algebra, uagtet det var bekiendt, at han neppe kunde regne eller skrive. Det maae vi fødte Talenter forstaae. Vi store Hoveder fødes med Egenskaber, og lader andre studere for os. Vi agte ikke Verden saa meget værd, at vi ville beære den med vor egen Hiernes Fostere, og sandt at sige: En Tids-Punct ikke mere oplyst end denne, fortiener det ikke heller; men vort fine Falke-Syn opdager aleene Feil, og ingen afrættet Støver kan mere mesterlig jage efter en forvildet Hare, end vi jage efter Feil hos enhver, som formedelst Aarsagers Skyld er os i Veien, og som ikke har den Lykke at behage os.

Acteuren.

Det bliver altsaa det samme, som de falske Bier ere i en Bie-Kube. De gider intet selv bestille, men fortære og besudle de andre stræbsomme Biers Honning.

Journal
(tager op en Tegnebog og skriver derudi.)

Det Indfald skal komme Dem dyrt til at staae, god Karl! Min Galde løber over, og den skal for det første treffe den arme Forfatter af Thronfølgen i Sidon. Nu befaler jeg det hele Publicum paa mine Ord, og det forstaaer sig paa sin Journalistisk, uden at anføre Beviis, at denne smukke Historie er aldeles mishandlet, at Caracterernes Anlæg og Udførsel duer ikke, at Sproget er mat og prosaisk, at — — — — — —

Acteuren.

Uden at være saa dristig, at dadle store Mænd, hvis Fortienester i det Dramatiske ere Sole-klare, synes mig dog, at den Forfatter som har vovet sig til at giøre Abdolonimus til en Hyrde — — —

Journal.

See mig engang til den Næseviise! Saadanne og flere Friheder

maae tilgives alle, uden de som skrive i det Danske. Climatet og Luften og en vis Vedtægt — — — kort at sige: En Dansk Forfatter maae blive i sine Grændser.

Acteuren.

Og alt dette skal man da tvert imod sin Overbeviisning troe paa deres Ord, min Herre! ligesom naar de kalde Sproget mat og prosaisk, da dog meget store Kiendere, og, med Deres gunstige Tilladelse, meget større Kiendere, end De og Deres Tilhængere, have kaldet Versene flydende, naturlige og velskikkede til Musik, og Forfatteren har haft den Lykke at høre Arierne synge og spille overalt blant Folk af den fiineste og beste Indsigt; saadant kan vel endelig veye op mod hvad et Flyve-Blad af en Journal uden Navn kan faae i Sinde at indvende derimod.

Journal.

Og jeg derimod, jeg anseer alle Versene deri for Prosa, naar Rimene fratages, og jeg gad nok see hvem som vilde sige mig imod. Indretningen i Stykket er desuden ei allene Regelstridig, men latterlig. En herlig Original! En smuk Afstikning i Caracterer; thi I maae vide, got Folk! at vi Journalister fordre lidt mere end Hverdags-Carakterer i et Originalt Stykke.

Acteuren.

Det er altsaa kun i Oversættelser, hvor saadant maae have Sted?

Journal.

Ney see mig engang hvilken Spidsfindighed! Vi fordre det hvor det bør fordres, og hos dem, som vi finde for got at fordre det. Det var ogsaa alt for tvungen stedse at binde sig til samme Regler. Det er ikke den eneste Magelighed, som en Journalist har frem for alle andre Slags Skribentere.

Acteuren.

Men efter min ringe Formeening burde det dog komme i Betragtning, at Forfatteren af Thronfølgen i Sidon har været nødsaget til i Carakterenes Udførsel, at indrette de interresserende Roller efter tre syngende Personer, og at Stykket derfor af en fatal Nødvendighed langt fra ei er bleven saa fuldkommen, som det burde, hvilket Forfatteren selv er den første til at erkiende; ikke at tale om Tidens Korthed, inden hvilken det skulde være færdigt; og mere saadant, som den retskafne Menneske-Kierlighed og Upartiskhed burde have anseet som Undskyldninger. Desuden maa man ikke være alt for skarp i at bedømme Handlinger i Synge-Stykker. Deres heele Indretning er og bliver unaturlig; men de ere engang komne i Mode og de behage. Det smukke, som falder i Sandserne, maae ikke for nøye ransages, og allermindst ved journalistiske Mikroscoper, som ved deres Slibning kan give en Ting Anseelse af hvad man finder for got.

Journal.

Ja ganske rigtig, unaturlig; som for Exempel: Den Arie der synges af en Elsker, der er i Dødens Strube — — Jeg maae blive gal! —

Den Tosse kunde vel vide at et Menneske ei kunde synge en stiv halv Time efter et dødeligt Stik.

Acteuren.

For det første maae det tillades mig at erindre, at den Arie af en stiv halv Time er et overdrevet Udtryk, med mindre at maaskee Timerne løbe hastigere paa et Journal-Uhrværk end paa andre skikkelige Folks; thi efter nøye Udregning varer denne Arie syv Minutter, hvilket endda er en Feil, som er indløben, ved at den, som har sat Musiken, der ellers er en Mester langt over vores Berømmelse, ikke forstaaer Sproget, og derover har sat en lang Arie med behørig Da Capo paa et Sted, hvor en kort Cavatine havde opfyldt bedre Forfatterens Hensigt. Overalt kan dette lige saavel sees igiennem Fingre med, formedelst Musikens Fuldkommenhed, som naar man i en af vore meest søgte Italienske Opera har seet paa Skuepladsen en Person sætte sig hen for at sove, og efter at han i et langt Recitativ har beklaget sig over at han ei for Søvn længere kan holde sine Øyne oppe, endda synger en pathetisk Arie, som skal udtrykke Søvnagtighed. Udi et Synge-Stykke maae Forfatteren altid give den, som skal sætte Musiken, Anledninger til nye Vendinger, ja ofte maae Sandsynligheden selv opofres for at naae det Øyemeed, at kildre Sandserne.

Journal.

Det er nok derfor Forfatteren har faaet den bagvendte Tanke at ærgre enhver Tilskuer af Smag med det forstilte dødelige Stik, som *Agathocles* giver sig. Nu hvilket latterligt Indfald! kunde han ikke i dets Sted lade *Cleobulus* rive *Agathocles* Dolken af Haanden, og ende Stykket paa den gode gammeldags Maade?

Acteuren.

Vist kunde han; men hvor var da den døendes Arie bleven af? En Arie, som giør sin Mester saa stor Ære, og er en Original i sit Slags; men det er sandt, der vil mere end Hverdags-Øren til at fornemme saadanne Fuldkommenheder, hvor meget end min Herre med Deres værdige Consorter vil skrige Hævn og Forbandelse over den.

Journal.

Slidder Sladder.

Acteuren.

Ja det har jeg hørt alt for meget af. Men jeg har indladt mig lidet for vidt i denne Trætte, deels for at betage min Herre den falske Tanke, at alle føle saavel Styrken af Deres urimelige Sætninger, som De selv, eller Deres nyebagede Tilhængere af Høflighed vil indbilde Dem; deels for at afværge de Bebreidelser, som Fremmede kunde giøre et skiønsomt Parterre, at de taaler en Skiende-Giæst ustraffet, der paabyrder Publikum Critiker, i hvis Konst han ved sit partiske Væverie røber den tykkeste Uvidenhed og aabenbareste Ondskab.

Journal.

Galden maatte løbe over hos mig, hvis jeg ikke havde en god Recept ved Haanden. Jeg vil følge den politiske Kandestøbers Ex-

empel: En, to, tre, fire — — — det hialp fortreffelig. Dernæst vil jeg med et kraftigt Sprog af Seneca bevise, at alle de Indvendinger som giøres mod mig, er Sladder og Misfostere af ælendige Hierner. Lad mig see engang: *Qvid stultius qvam in homine alienu lacdore.* Ja ret saa; det binder Knuden, det maae jeg forstaae.

Acteuren
(med Latter.)

Qvid stultius qvam in homine alienu lacdore — — — ha ha ha — — — — — — Jeg skulde snart troe at min Herre i Deres ledige Timer havde oversat Seneca paa Krage-Maal.

Journal.

Nu hvilken Erke-Dumhed! forstaar I ikke Latin.

Acteuren.

Jo lidet til Huus-Behov; men jeg skulde snarere falde paa, at det var Arabisk, end Latin.

Journal
(for sig selv.)

For en Ufærd! det Arbeide kunde jeg have ladet blive hiemme. Havde jeg blevet ved mit gode Moders-Maal — — — Dog en Journalist maa aldrig rødmes ved Feil. (høyt) Hvad har De vel paa den Latin at sige?

Acteuren.

Nei ikke andet, end at en Skole-Pog, der havde talt eller skrevet saaledes — — — — —

Journal.

Nu hvilken Bespottelse, at ville dadle den store Seneca.

Acteuren.

Jeg dadler ikke Seneca, uden i Deres Mund, min Herre; men det kan lære Dem til en anden gang, at naar man vil skiælde, giør man altid forsigtigere, at laane Talemaader fra gammel Strand, end af classiske Autores. Man kan drive den lærde Skiødesløshed alt for vidt.

Journal.

Nu Himmel! er det mueligt, at man tør saa fornærmelig tiltale en Journalist, og det en Dramatisk Journalist oven i Kiøbet! — — — Jeg gaaer bort, for at hente min Seneca, og om I giøre mig ret vreed, skal jeg tage det Grædske med til Hielp; og da jeg engang har sat mig paa den Fod, skal jeg, om jeg end maae fordreie hvert Ord, bevise jer Sole-klart allesammen, hvad I ere for Folk. Far vel til videre, forstaaer I mig.

ANDET OPTRIN.

Acteuren
(alene.)

Det er en forbandet Karl; havde vi mange saadanne Mennesker, vilde der snart komme til at groe Græs i Parterret; thi efter al Anseende vil intet blive godt nok for ham herefter. — — — — — — End om man bød ham til en frie Loge paa Comedien — — — — Men det var at fornærme enhver skikkelig Autor, som har Ret til at forlange en saadan Belønning for hans Arbeide til Skuepladsen. Eller — — — man kunde give ham Titel af Theatrets Hovmester; Titelen giør intet til Sagen, og man kunde bruge ham, som unge Mennesker, der reise Udenlands, bruge deres Hovmester, nemlig for et Syns Skyld, og for Resten giøre og lade hvad man lyster. — — — — — Dog nei, det Danske Theater har blomstret uden saadan skarpsynet Hovmester over en Snees Aar; det vilde lade alt for ilde at faae en Formynder paa sin gamle Alder — — — — Jeg har og i Dag en Indbildnings-Kraft, som er heel fattig paa Indfald; men man maae tænke et Middel op, ellers ere vi alle forlorne.

(Han gaaer frem og tilbage i Tanker.)

TREDIE OPTRIN.

Acteuren. En Actrise.

Actrisen.

Nu hvilken Ulykke; vi ere om en Hals; og jeg for min Deel tør neppe vove at sætte min Fod mere ind paa Skuepladsen.

Acteuren.

Hvad nu! Er der noget nyt paa Færde?

Actrisen.

Ja vist, alt for meget nyt, og ondt nyt desværre! har De ikke hørt tale om den nye Theatralske Domstoel, som er oprettet?

Acteuren.

Den Theatralske Domstoel! hvad vil det sige?

Actrisen.

Det vil desværre sige, at vi allesammen skal herefter indstævnes to gange om Ugen for en vis Ret, som kalder sig den Dramatiske Journal; og det som mere er: Vi faae ikke fornøden Tid til at svare for os; thi vor Proces skal afgiøres fra en Aften til den anden.

Acteuren.

Ei! det er jo den rette Giæste Rets Varsel af 24 Timer; men man burde dog betænke, at vi ere boesatte Folk her i Byen.

Actrisen.

Ja hvad det er eller ikke, saa er jeg saa bange, at mit Hierte sidder mig i min Hals; der er aldrig noget til, som jeg er mere bange for, end Proces. Jeg har i nogle Dage baaret Frygt for min egen Skygge, og om jeg aleene faaer Øie paa en Hue-Blok, saa isner det i mig; saa frygtsom er jeg for alt, som har Lignelse af en Menneske-Skabning.

Acteuren.

Naar man bruger al Flid, og giør hvad man bør, seer jeg ikke at nogen kan rokke en Fiær i min Hat; har man da ikke den Lykke at behage vor nye selvgiorte Dommer, maae man udbede sig af ham, at han vil bevise os den Tieneste at forfærdige nogle nye Stykker, og for Sikkerhed selv at spille dem; saa kan vi faae de Løier at agere Contra-Journalister, jeg er vis paa, vi skal aldrig feile Materie til at fylde et par Ark om Ugen; og desuden vilde derved være noget at fortiene, hvilket er Hoved-Sagen; thi slige Ting gaae af som varmt Hvede-Brød paa en Fastelavns Mandag.

Actrisen.

Ja de har got ved at tale, som ikke er bange.

Acteuren.

Hvad skulde jeg være bange for? dadles jeg med Ret, vil jeg stræbe at forbedre mig; og er det ugrundet, ja — — — — saa vil jeg lee deraf. Der er vel ingen til, som kan giøre alle til Maade, og allermindst vore oplyste Tiders nyemodens Konstdommere.

Actrisen.

Ja jeg for min Part maae tilstaae, at jeg herefter er bange for hvert Ord, som gaaer ud af min Mund, og for hvert Trin og Bevægelse jeg giør.

Acteuren.

Da er saamen ikke jeg — — — og til Beviis derpaa kan jeg forsikre at jeg har endog selv for ganske nylig talt med den forfærdelige Kiempe.

Actrisen.

Hvordan? talt med ham?

Acteuren.

Ja, og det Ansigt til Ansigt.

Actrisen.

Og det for nyelig?

Acteuren.

Som jeg siger, for nyelig; og jeg kan sværge paa, at mit Blod slaaer nu lige saa jævnt som før. Var det ikke for at giøre Dem for meget bange — — —

Actrisen.

Nu da?

Acteuren.

Jo men, han kommer igien, naar han har hentet sin Seneca; thi det er efter den Bog han agter at mønstre os, ligesom von Thyboe sine Tropper efter Mons Viingaards Krønnike.

Actrisen.

Staaer der da noget i Seneca os angaaende?

Acteuren.

Nei vist ikke; men de Slags Karle kan faae til at staae deri alt hvad de lyster; i sær, naar de tale Latin, maae man tabe Næse og Mund derover.

Actrisen.

Men hvorfor blive de ikke da ved deres Latin, og lade os stakkels Danske være i Roe?

Acteuren.

Det kommer deraf, at de ville være Acteurer, og falde os ind i Haandværket.

Actrisen.

Acteurer?

Acteuren.

Ja vist, Acteurer; thi lige som vi ofte forestille Konger, Fyrster og Generaler, og ere dog intet mindre; saa ville slige Folk forestille Publikum og tale i dets Navn med en Myndighed, som om man ikke kiendte dem, og som om den hele Stad havde givet dem Fuldmagt. Men ikke før mærke de at de intet have udrettet, førend de med en lærd Medynk trække paa Skuldrene, og beklage den gode Smags Aftagelse. Troe mig, at være Konst-Dommere paa denne Maade, er det letteste af alle Haandværker. — — — — — — — og imellem os at sige, tænker jeg at gribe dertil, naar alt andet slaaer mig feil; thi Brødet er kiert. Jeg har sneget mig til at lære de fornemste Kneb af Professionen, som for Exempel: Naar et Skrift kommer ud, seer man først og fornemmelig efter Forfatterens Navn; har han da den Vanlykke at mishage os for en eller anden Aarsags Skyld, saa er Begyndelsen af Critiken saaledes: Nærværende slette Stykke, et ælendigt Misfoster, hvis Forfatter røber den tykkeste Uvidenhed, som er fuld af bagvendte Tanker, og saa videre i samme Stiil. Men er man paa en eller anden Maade i Foreening med Forfatteren, ja saa klinger det i en langt anden Tone: Nærværende prægtige Skrift, hvis store Forfatter gaaer Udødelighed med stærke Skridt i Møde, som haver viist vore misundelige Naboer, at og det kolde Norden kan frembringe Digtere af første Classe — — — derpaa et par Linier fulde af Prikker, hvis Udtydning Læseren selv maae giette sig til; thi man maae vide at disse Prikker betyde det samme som Summa Lateris i en Kiøbmands-Regning, nemlig derved foreenes i et Øiepunct alt hvad som er sagt paa en heel Side; man kan fylde et halvt Skrift op med saadanne hieroglyphiske Prikker, og saa er det ikke at veie op med Penge; thi det giver Bogen sin rette Førlighed, og Læseren faaer derved Leilighed til selv at tænke.

Actrisen.

Jeg staaer forgabt, og kan neppe tale af Forundring. Jeg er kun saa bange for at den fæle Busemand skal komme og overrumple os — — — — Men hvad er det for en Allarm jeg hører?

Acteuren.

Det er ham just selv, det kan jeg høre paa den Støy han giør, lader os staae paa vor Post, og med koldt Blod vente paa Fiendens Ankomst.

Actrisen.

Jeg stoler paa en retfærdig Sag, og oppebier min Skiæbne.

FIERDE OPTRIN.

De forrige. Hr. Journal.

Journal.

Jeg har været der nede, og beseet Eders Bogsamling ved Skuepladsen. Den staaer mig ikke an; den staaer mig ikke an, siger jeg nok engang. Jeg har sat mig i Hovedet at det skal være Snavs altsammen, mere eller mindre, ligesom jeg finder det for got; forstaaer I mig god Karl! Nu taler jeg got bredt Dansk.

Acteuren
(for sig selv.)

Ja det forstaaer jeg bedre, end naar De taler Latin.

Journal.

Hvad er det I staaer der og mumler i Skiegget? Jeg siger det og skal forsvare det. Det kolde Sprog hersker i de fleste Stykker som her opføres.

Acteuren.

Desto varmere kan vi vente Sproget i Journalen.

Journal.

Naar jeg undtager nogle faae Stykker, som endda er forskrækkelig meget at udsætte paa, have I ikke et eneste, som er indrettet efter den fine Smag.

Acteuren.

Jeg tør vel ikke være saa dristig at spørge om, hvad De egentlig forstaae ved den fine Smag i Comedien?

Journal.

Den fine Smag? Ja det kan ingen bedre forklare jer, end jeg — — — Nu vel da — — — Den fine Smag — — — giv nøie Agt, thi saadant maa høres i sin hele Kiæde — — — Den fine Smag er noget — — — fiint af — — — den yderste Fiinhed — — — som — — smager af Fiinhed — — — som maae føles

— — — af Hiertet — — — der er slebet ved Smagen — — — som gaaer igien tilbage til Hiertet — — — med en Følelse — — — forstaaer I mig?

Acteuren.

Nei jeg kan sværge paa, at jeg endnu er lige klog.

Journal.

Saa meget desværre for jer — — — jeg har forklaret mig saa got som jeg har kundet i det ulærde Danske Tungemaal; ellers kunde jeg ved en Snees Sentenser af Seneca bevise — — — (Han bliver i det samme Actrisen vaer). Men hvad er det for et Fruentimmer? Hører hun her til Skuepladsen?

Actrisen
(som træder nærmere.)

Det var mig, som havde den Ære at spille Agathoclis Rolle i Thronfølgen i Sidon.

Journal.

Den Vanære, vil De sige, mit Barn! Dog hvad kunde De dertil? De har giort Deres Beste. Hvad Skyld har De derudi, at Stykket var væmmeligt, og Klædedragten latterlig?

Actrisen
(for sig selv.)

Han er dog ikke saa slem, som jeg har forestillet mig; jeg begynder at faae Mod igien.

Journal.

Jeg kan blive gal af Ærgrelse! Man tænke en Borger af Sidon i en Fransk Gartner-Dragt! og denne fattige Gartner, som klynkende forsikrer os om sin Armod, i den prægtigste Sølv-Kiole!

Acteuren
(for sig selv.)

Dette gaaer mig noget an. (høyt) Torde jeg vel give mig den Frihed at spørge, hvordan ellers Abdolonimus skulde have været klæd i dette Stykke?

Journal.

Hvilket taabeligt Spørsmaal! Det er vel ingen Tvil paa, at han burde være klæd i Sidonisk Dragt.

Acteuren.

I Sidonisk Dragt? Den skulde da altsaa være — — —

Journal.

Som Borgerne i Sidon brugte den, og ikke anderledes.

Acteuren.

Men veed man da til visse, hvad Moder i Klædedragterne der paa den Tid vare brugelige i Sidon?

Journal.

Ja vist veed man, min Søn — — — og veed man det ikke —

— — kort at fortælle: ved saadan Leilighed bør Indbildnings-Kraften vise sig; man bør lade giøre Klæder, som i intet ligne de nu brugelige, en Blanding af noget Grædsk, noget Romersk og noget Gothisk, jo sælsommere jo bedre; naar man saa giver det Navn af Sidonisk Dragt, saa bliver det Sidonisk og Erke-Sidonisk.

Acteuren
(for sig selv.)

Det vilde blive en forbandet Stræg i Regningen, om en Skræder af Sidon i det samme stod op fra de Døde, og skulde examinere saadanne Dragter; jeg er bange for, han ikke vilde kiende sine Landsmænd igien mere, end om han saae dem i Franske Gartner-Dragter. (høyt.) Det var en slem Sag, om alle Ting ved Skuespil skulde saa nøye undersøges; i det mindste maatte man da vist ikke spille nogen Romersk eller Grædsk Tragedie i Silke-Klæder; thi man veed at endog i de Romerske Keyseres Tid blev et Pund Silke betalt med et Pund Guld, og altsaa har det vel neppe været brugeligt til Klæder.

Journal.

Jeg siger som jeg har sagt: Klæderne vare for kostbare og intet mindre end Sidoniske; og jeg paastaaer at det er en utilladelig Skiødesløshed af Forfatteren, og Mangel af Omhue for sin egen og Nationens Ære, at han ei har sørget, at de nye Klædninger, som med stor Bekostning, efter Sædvane, bleve giorte, vare rigtige. Dog hvorfore skulde Dragterne beskiæmme sit Dramme? og maaskee Abdolonimi Kiole skulde trække Tilskuere?

Acteuren.

Nylig var det Musiken der skulde giøre det, nu er det Kiolen.

Actrisen.

Om Forladelse, at jeg siger Dem imod, min Herre! Den som har berettet Dem, at Dragterne til dette Stykke ere giorte af nye og med stor Bekostning, haver forebragt Dem en stor Usandfærdighed. Ved saadan Leilighed griber man sig ikke synderlig an; man skiær i Stykker, syer sammen, og udstafferer en gammel Kiole, og derudi bestaaer den hele Herlighed.

Acteuren.

Min Herre kiender maaskee ikke Garderoben saa got som Bog-Samlingen ved Skuepladsen?

Journal.

Det eene med det andet duer ikke — — — Men nok derom; det var og et par herlige Maskerade-Klædninger, som hun og Euphemia vare klædde i ved samme Leilighed — — — ja vist en Maskerade; jeg maa selv lee af dette klygtige Indfald.

Actrisen.

Jeg mener uforgribelig, at Dragterne vare som de burde, eenfoldige, tarvelige og uden Pragt.

Acteuren
(for sig selv.)

Den sidste Post veed jeg vist var i sær iagttaget.

Actrisen.

Man kunde paa den Maade kalde alle Slags Klæder Maskerade-Dragter; thi jeg veed ei hvad Slags Dragt man ei skulde kunne bruge paa en Maskerade, sær af de Theatralske.

Journal.

Maskerade siger jeg, og lutter Maskerade — — — Dette var det første lystige Indfald som faldt mig ind ved denne Leilighed; og det er nok at jeg har sagt et Ord. — — — Men hvad vil dette Optog betyde?

Acteuren.

Saavidt jeg seer, hører hun og til Maskeraden, men jeg skal love for hun kommer hverken for tidlig eller for silde.

FEMTE OPTRIN.

Hr. Journal. Acteuren. Actrisen. En anden Actrise.

Anden Actrise
(med et Røgelse-Kar i Haanden.)

Bevar os! her spøger forskrækkeligt; lutter Gespenster, Trold, Støyen, Larm; jeg troer den hele Skueplads er forhexet. — — Jeg har taget Staal til mig, jeg har sat mine Skoe forkeerte for Sengen, jeg har strøet Hørfrøe paa Gulvet; men alle de beste Ammestue-Raad har ikke vildet hielpe. Jeg har med disse mine Øine seet — — —

Første Actrise.

En Gienfærd maaske?

Acteuren.

Hvor ere dog disse unge Piger ret nogle elendige Creature! De kan blive bange for deres egen Skygge, og naar de drømme, troe de at see alting virkeligt.

Anden Actrise.

Nei, det jeg har seet er desværre virkeligt nok; jeg veed man drømmer ikke med aabne Øine?

Acteuren.

Ikke det? Da kiender jeg visse Folk, som ikke aleene drømme vaagende, men endog ere i Stand til at drømme alt hvad som falder dem ind.

Anden Actrise.

Nei hør engang, jeg har seet et fælt Spøgelse streiffe omkring i Garderoben, imellem Colliserne, og det som endnu er det allerværste,

det har holdt et slemt Huus i Actrisernes Kammer, og mynstret alting lige ind til de Smaa-Ting, som vi have under Laas og Lukke.

Journal.

Mig synes jeg skulde kiende dette Ansigt; hvem er hun mit Barn?

Anden Actrise,
(som da først bliver ham vaer.)

O! Himmel! det er ude med mig; der er han, det er ham selv.
(Hun vil gaae.)

Første Actrise.

Nei bie kun og vær ikke saa bange; skal vi alle hovmestereres, maae vi ogsaa have hendes Text læst. Som Euphemia har hun engang lovet at deele Medgang og Modgang med mig, det har jeg over hundrede Vidner paa.

Journal.

Ja ganske rigtig; det var hende som spilled Euphemiæ Rolle i det vederstyggelige Stykke, som jeg ikke gider nævne mere; det er mig kiert, at jeg har jer her alle tre saa vel samlede; kom kun nærmere, jeg skal give hende hendes Skudsmaal med faa Ord.

Anden Actrise.

Ja vi! De da love mig, ikke at giøre mig noget ont?

Journal.

Alting til hendes sande Beste mit Barn!

Anden Actrise.

Ikke heller at kyse mig?

Journal.

For en Ulykke! følg mine Lære-Regler, saa kan hun være vis i Fremtiden paa min Beskyttelse.

Acteuren.

Jeg har da vel ikke mere her at bestille; jeg maa gaae, for at forrette mit Ærinde.

Journal.

Nei bie kun lidt god Karl! vi har endnu en Hob at tale sammen. Det forbandede Stykke! Jeg veed neppe hvor jeg skal begynde eller ende, saa meget har jeg at udsætte derpaa; Titel-Blad, Fortale, hver Linie, hvert Ord sætter mig i Iver.

Acteuren.

Alt dette gaaer uden for min Regning.

Journal.

Ja vist, meget kan I undskyldes for min Søn, men tænk ikke derfor at finde Naade for mine Øine. Det er sandt: Historien og

Hendelsen i dette væmmelige Stykke interesserer ei meget, og altsaa rører meget lidet.

Acteuren.

Nyelig var Historien prægtig, nu duer den ikke.

Første Actrise.

Om det maae tillades mig at sige den reene Sandhed, saa kan jeg forsikre, at jeg aldrig har spillet min Rolle i dette Stykke uden med megen Følelse.

Journal.

Tie hun kun stille, til Raden kommer til hende.

Acteuren.

Har jeg da ikke spillet Abdolonimi Rolle som jeg burde?

Journal.

Jeg siger: Sproget i Stykket er ikke tragisk, men Hverdags-Udtryk, og hvordan kan da vel en Acteur, om han end var den beste, udføre sin Rolle med Eftertryk?

Acteuren.

Mig synes, at Sproget passer sig ret vel til de ringe Personer, som Stykket skal forestilles af; og Kiendere have just anseet det for en Fortieneste, som min Herre dadler saa meget, at man kiendelig kan mærke Forskiel imellem det Sprog, for Exempel, som Urtegaardsmanden med hans Familie, og Hephæstion taler; men hvad bryder alt saadant mig? jeg har jo spillet min Rolle lige efter Bogstaven.

Journal.

Ja, men med en Action, som var maskinagtig; dog det vil jeg heller ikke skrive paa jer Regning; nei, derudi har Stykket selv Skyld. Men I er ikke skabt til det Tragiske, min Søn, Physionomiet staaer mig ikke an.

Anden Actrise,
(for sig selv.)

Skal man dømme efter Physionomie, saa seer han selv ligere en Pedant end til en Hovmester for en Skueplads.

Første Actrise.

Tie stille for Himlens Skyld! Vi giør ham ellers mere opirret; han seer ud som han vilde æde os allesammen.

Journal.

Som jeg siger, min Søn, I har ei Ansigt for Sørge-Spil.

Acteuren.

Jeg kommer da til at bede min Herre laane mig sit, naar jeg skal opføre en tragisk Rolle; det seer ynkværdigt nok ud.

Anden Actrise.

Nei see mig hvilken Karl! Ere ikke vore Ansigter gode nok for ham, kan han jo lade være at gloe paa os.

Journal.

Ingen Spotte-Gloser, Børn! ingen Spotte-Gloser.

Anden Actrise.

Som man raaber i Skoven faaer man Svar.

Første Actrise.

For alting giør ham ikke mere ivrig, eller jeg er bange for han giør en Ulykke paa os.

Journal,
(mere hidsig.)

Nei nu gaaer det for vidt — — — saa vid da god Karl! at jer Stemme er ikke rigtig.

Acteuren.

Ikke maae jeg bede Dem sætte den paa Noder for mig?

Journal.

Den er skingrende, nærmer sig til den Klynkende og Affecterende, Declamationen er monotomisk, og jeres Legems Bevægelser ere for tvungne og unaturlige, men den Bevægelse med Skuldrene ligner mere en Henrich end en Abdolonimus.

Første Actrise.

Der fik han ogsaa sit Pas paaskrevet paa engang kort og fyndig; jeg gruer for naar Raden kommer til mig.

Acteuren.

Da er De og den første, som tør sige mig saa mange Grovheder lige under Øinene — — og giorde jeg min Ret — — — —

Anden Actrise.

Lystig, lystig; kunde de komme i Haar sammen, saa veed jeg nok hvad Partie jeg slaaer mig til.

Acteuren.

Dog jeg leer kun til Eders Critiker, min Ven! jeg har haft den Lykke at behage et skiønsomt Publikum, førend jeg havde den Ære at kiende Dem; og for Resten vilde jeg erkiende mig selv uværdig til at have tient saa længe ved Skuepladsen, naar en eneste af disse grove Beskyldninger mod mig var velgrundet.

Journal,
(for sig selv.)

Hillemænd! han bliver vreed — — — jeg maae sadle om og giøre det godt igien; det duer ikke at giøre dem alle paa engang til mine Uvenner. (høyt) Men derimod er Deres Synge-Stemme, min Ven! i dette Stykke, ja endog i de Italienske Operer saa god, at Deres største Feil maaskee er, at den hører en Dansk Acteur til.

Anden Actrise.

Dersom jeg ikke var bange for at giøre ham vreed, gad jeg nok

spørge ham om, hvordan en og den samme Persons Synge-Stemme ikke kunde være lige saa god i et Dansk, som i et Italiensk Synge-Stykke?

Acteuren.

Jeg agter mig Dem aldeles ikke forbunden, efterat De først hegler mig igiennem, og siden opløfter mig paa mine Landsmænds Bekostning; ligesom det i Danmark skulde være en Feil at være Dansk! Jeg gad ellers nok vide, hvordan min Herre vilde tage denne Compliment op af mig: Hr. Journal er grov, ubesindig og kiendelig partisk i sine Domme, hans Stil er usammenhængende og nærmer sig til det Barnagtige, og hans Talemaader ligne mere en Skandskriftmagers, end en Kunstdommers; men med alt dette er han forstaaelig, reentalende og fri for Complimenter; jeg vilde gierne efter Deres Exempel legge det grove Hyklerie til, at det er den største Feil hos Dem, at De er en Dansk Journalist.

Journal.

Uden Stræger, min Herre! uden Stræger! Hvad jeg har sagt, har jeg ikke meent saa ilde. (for sig selv.) Jeg kommer til at legge Plaster paa Saaret. (høyt) Jeg forsikrer, at det skulde giøre mig ont, om De, min Ven! skulde finde Dem fortørnet over min Critik; thi jeg miskiender ingenlunde Deres Fortienester udi Comedien — — — — og at være en god tragisk og comisk Acteur tillige, har Skiæbnen kun undet en Garrik.

Anden Actrise.

Hillemænd! Er det Skiæbnen, som har giort ham dertil? Jeg tænkte saa vist at han var bleven det ved en Dramatisk-Journal. Nei see mig kun, hvad ikke Skiæbnen har at bestille!

Journal.

I er en Næseviis, mit Barn! og jeres Indfald smager af Pernille-Rollen.

Anden Actrise.

Det er Skiæbnen, som I maa holde Jer til; hvad kan jeg derfor.

Acteuren.

Jeg kan ærgre mig over at staae og spilde Tiden med en Mand, der roser og kagstryger mig paa eengang; jeg mærker nok at den er klogest, som tier først. Farvel min Hr. Hovmester! Jeg takker for god Lærdom. (Han vil gaae.)

Journal.

Hold Jer til Comedien, min Søn! saa skal vi blive gode Venner.

Acteuren.

Ja jeg faaer see ad; men jeg varer Dem ligeledes, at De holder Dem til Upartiskhed, om jeg skal bære Agtelse for Dem.

Journal.

Siden De endelig vil gaae, maae jeg bede Dem, at De vil hente mig den Person, som spillede Cleobuli Rolle i Thronfølgen; jeg har et par Ord at tale med ham til hans Beste.

Første Actrise.

Vidste han sit eget Vel, giorde han nok best i at blive borte, siden der endelig skal holdes Sparlagens Prædiken.

Anden Actrise.

Nei see mig til den ufordragelige Karl! hvilken myndig Tone! Man skulde nok see, at alle Acteurer og Actriser skulde staae paa Pinde for ham!

Acteuren.

Dersom jeg seer ham, skal jeg ikke mangle at give ham Advarsel. (i det han gaaer) Nu en Skielm maatte ogsaa lade sig bruge, som jeg, til enhver Rolle, som ingen anden har Lyst til; jeg maa sige at jeg faaer god Ret for min Villighed. (Han gaaer.)

SIETTE OPTRIN.

Hr. Journal. Begge Actriser.

Første Actrise.

Jeg kan mærke af alle Ting, min Herre! at Thronfølgen i Sidon ikke har haft den Lykke at behage Dem.

Anden Actrise.

Og det skulde man vel legge sig syg for!

Første Actrise.

Jeg kan dog forsikre, at jeg giorde mig al Umage, og uden at rose mig selv — — — —

Journal.

Ja vist; thi endskiønt i Følge den Fod jeg har sat mig paa, og efter mit Embede og Carakter intet bør staae mig an, vil jeg dog for denne gang forsværge min Natur, og give hende den tilbørlige Roes. Jeg har saa mine Aarsager — — — — jeg erklærer Dem altsaa for en Actrise, som Paapassenhed, en endog i det tragiske god og naturlig Action, Ild og Fyrighed i Udtrykket, god Sang og andre Dyder let udmærker.

Anden Actrise.

Nu er al Verden gal! Jeg troer vel ikke en Journal skal være Fiscal over Actrisernes Dyder; jeg gad nok see en Theatralsk Cathechismus forfattet af en Dramatisk Journalist.

Første Actrise.

De beviser mig virkelig for stor Ære, og min Undseelighed — — — —

Anden Actrise.

Tag kun imod hans Complimenter medens han endnu er i god

Lune; jeg er vis paa det vil ikke vare længe, førend Bremsen vil stikke ham igien.

Første Actrise.

Den Roes, som De behager at tillægge mig, skal tiene mig som Opmuntring til at kunne fortiene den.

Journal.

Som jeg siger, i det hele Stykke spillede ingen bedre, i mine Tanker.

Anden Actrise.

Nei hør engang, hvilken Ydmyghed der paa eengang kommer over ham!

Journal.

Vel sandt, Deres Bevægelser med Armene vare for stive.

Anden Actrise.

Jeg kunde vel tænke at der feilede noget.

Journal.

Men det skal De ikke have Skyld for, mit Barn! Dragten og aleene Dragten bør man tilskrive denne Stivhed.

Anden Actrise,

Ja hvor mange brave Folks Fortienester maa ikke staae til Side formedelst en Skræders Caprise eller Skiødesløshed?

Journal.

Kort at fortælle; jeg er vel fornøiet med Dem i det hele Stykke; thi for det første — — —

Første Actrise.

Deres Berømmelse giør mig skamfuld.

Anden Actrise.

Jeg veed ei heller nogen Ting, som jeg vilde skamme mig mere over, end om en saadan Karl berømmede mig.

Første Actrise.

Jeg beder Dem, min Herre! spar min Undseelse.

Journal.

Skulde jeg endelig have noget at udsætte, saa er det, at Deres Ansigt staaer mig ikke an; eller for at tale i vort rette Sprog: Ansigtet har De ikke.

Anden Actrise.

Hvilken Ulykke, at man ikke har et Ansigt som staaer en Journalist an!

Første Actrise.

Ja om saa er, bliver det en Feil, som ikke staaer til mig at forbedre.

Journal.

Men Deres Stemme er temmelig god, og skikker sig paa det Sted fortreffelig.

Anden Actrise.

Det kalder jeg at tale med eftertrykkelige Beviser.

Journal.

Men Deres Synge-Stemme er ei af Naturen den behageligste.

Første Actrise.

Uden Fortrydelse, min Herre! mig synes at De taler Dem selv imod. Engang er min Sang god, min Stemme temmelig god, og strax derpaa er den igien ikke behagelig.

Anden Actrise.

Ja det kalder man journalistisk Gallimathias.

Journal.

Ja jeg vilde sige — — — forstaae mig — — at — — — nu da — — — at De bruge Deres Stemme med megen Smag og Moderation.

Anden Actrise.

Det kalder jeg for Alvor at snoe Kaaben efter Veiret; det var got at være Konst-Dommer, naar der ikke dertil, som til visse andre Professioner, hørte en god Hukommelse.

SYVENDE OPTRIN.

De forrige. Første Acteur.

Acteuren.

Nei see mig engang! staaer ikke den Sladderhank endnu og væver; han har vel bragt en heel Hob smukke Sentenser frem siden jeg var her sidst?

Anden Actrise.

Jo vist har han, og det heel opbyggelige; De skulde kun have hørt det Capitel om Ansigtet, om de stive Arme, om en Stemme som er god og ikke god, og flere andre saadanne smukke Ting. Jeg kan ikke blive kied deraf, thi det er alt for løyerligt.

Journal
(til Acteuren.)

Nu kommer han snart som jeg har befalet?

Acteuren.

Maaskee han kommer, og maaskee han ikke kommer; overalt har jeg raadet ham at tage ind en Skeefuld Guld-Pulver først, for ei at faae Qvalmer.

Journal.

Hvordan?

Acteuren.

Man veed at der gives rørig Snak, ligesaavel som rørig Mad; og jeg gad nok see paa den, der fastende om Morgenen kunde fordøye en Dramatisk Journal — — — og den gode Cleobulus er ikke af de stærkeste Naturer; maaskee han kan blive lidt mere haardfør, naar han faaer gaaet Skolen igiennem.

Anden Actrise.

Ja det var en herlig Skole at være Discipel udi; jeg gad nok vidst hvad man skulde lære af en saadan Karl!

Journal.

Nu saa sagte; et got Ord finder et got Sted. (for sig selv) Sandelig hun forbløffer mig. (høyt) Hør mit Barn! De er en ung Actrise.

Anden Actrise.

Det behøver jeg ingen Døbe-Seddel til at overbevise mig om.

Journal.

De er begavet med den behageligste Stemme.

Første Actrise,
(for sig selv.)

Nei hør hvor han begynder at smigre for hende.

Acteuren.

Jeg skulde snart falde paa at troe, at denne Skolemester er en forklæd ung Studser, af deres Antal, som staae med et Glas for Øinene i Parterret, og raaber bravo hvert Øieblik.

Journal.

De har mange andre gode Talenter for Theatret.

Acteuren.

Jeg tør sværge paa, at det er en forklæd Snushane, som opholder sig incognito under denne ukiendelige Dragt, for at støve efter de unge Actriser.

Første Actrise.

Det skulde være forunderligt, om hun allene skulde være frie for Feil og besidde alle Slags Fuldkommenheder!

Anden Actrise.

Giør det kort, min Herre! thi jeg kan forsikre Dem paa, at jeg lige saa lidet røres ved Deres Berømmelser, som jeg anfægtes ved Deres Skiælds-Ord.

Journal.

Giør mig ikke vreed mit Barn! eller jeg taler strax i en anden Tone — — — og siden De endelig vil vide Sandheden, saa kan

jeg sige Dem at man reent har fordærvet Dem — — — — jeg opsiger Dem herved al Beskyttelse.

Acteuren.

Endelig taler han igien sit naturlige Sprog.

Journal.

De er fordærvet, mit Barn! i Grund og Bund fordærvet, og Deres Fordærvelse flyder af tre Grund-Aarsager.

Acteuren.

Alle gode Ting ere tre.

Journal.

Pro primo — — — —

Acteuren.

Nu taler han Latin igien. Jeg er bange for Seneca faaer paa nye et slemt Ørefigen.

Anden Actrise

Jeg ynker den stakkels Seneca, skiønt jeg ikke har den Ære at kiende ham.

Journal-

Immer falder man mig og ind i Ordene, naar jeg har de klygtigste Indfald af Verden. *Pro primo,* siger jeg, har Smigrere fordærvet Dem.

Første Actrise.

Derfor kan en Journal være en god Modgift.

Journal.

Pro secundo har Parterret kladsket for hyppig.

Anden Actrise.

Og det har maaskee været visse Folk en Brand i Næsen.

Journal.

At kladske og kladske er to, mit Barn! jeg kladsker selv, og for at giøre det med bedre Eftertryk herefter, vil jeg forsyne mit Partie med Handsker i Parterret; thi vore Hænder, som ere opofrede til Fædrenelandets Tieneste, kunde blive alt for snart opslidt; men alting maae skee i sin Orden, og til den Ende agter jeg at søge en Bestalning som Ober-Kladsker i Parterret; og da skal vist Sagerne komme paa en ordentligere Fod; det vil da giælde om, hvordan man kan insinuere sig hos mig og mine værdige Consorter herefter — — — Men for at komme igien til min Materie — — — — —

Anden Actrise.

Ja jeg troer De slap ved *pro tertio*

Journal.

Ja rigtig; *pro tertio* har De haft en slet Anførsel.

Anden Actrise.

Ja det var en Ulykke, at der ingen Dramatisk Journal var til, da jeg begyndte at blive Actrise. Lykkelige Efterslægt, som nu ikke skal savne Anførsel!

Journal.

Det var meget større Ulykke for Dem, end De tænker; thi hvis jeg havde haft Dem under Anførsel, skulde De ikke have tabt saa meget ved reent at være fordømt til Pernille-Rollen; derved er Actionen bleven unaturlig og affecteret.

Acteuren.

Hvilken Ulykke! og alt dette har Pernille-Rollen giort.

Anden Actrise.

Den stakkels Pernille!

Journal.

Jeg maatte aldrig holde op, naar jeg skulde opregne al den Skade, som denne Rolle har foraarsaget hende.

Første Actrise.

Og dog siger det hele skiønsomme Publikum just tvert derimod.

Acteuren.

Jeg er ikke for at flattere Folk i deres Øine, men efter min og mange andres Tanke har hun stedse spillet Pernille-Rollen meget vel.

Anden Actrise.

Jeg takker for godt Skudsmaal; men det kommer mig nu ikke vel tilpas; jeg giver Pernille-Rollen og alt det Pernilliske Fanden, naar man ikke har bedre Tak derfor.

Journal.

End videre — — — — De bevæger Deres Arme alt for tvungen.

Anden Actrise.

Jeg veed ikke hvad som holder mine Arme, at jeg ikke strax her paa Stedet bevæger dem mere utvungen. Jeg havde stor Lyst at lære mig til paa et Ansigt, der er saavel dannet dertil.

Journal.

Albuen skydes for høit.

Anden Actrise.

Med desto større Eftertryk kunde jeg bruge mine Arme.

Journal.

Og hvad sig angaaer hendes høire Hæl — — —

Anden Actrise.

Det var et Dievels Spring fra Albuen til Hælen — — — — men det Capitel hører egentlig til Skoemageren.

Journal.

Nei forstaae mig ret, det er Armenes Bevægelse, som foraarsager, at hun gierne løfter den høire Hæl.

Acteuren.

Hvo veed, om det ikke er paa sin Sidonisk.

Anden Actrise.

Det er ellers en Symmetrie, som aldrig før er falden mig ind.

Acteuren.

Imidlertid er det dog en fiin Anmærkning.

Første Actrise.

Herefter iisner det i mig, naar jeg løfter den høire Hæl fra Gulvet. Nu hvem skulde troe, at den fine Smag havde med Hælen at bestille!

Acteuren.

Jeg har aldrig tvivlet om at vore saa kaldte fine Konst-Dommere kunde befatte sig med Nedrigheder.

Anden Actrise.

En anden gang skal jeg, for at tiene Dem, løfte den venstre Hæl tre gange for hver gang jeg rører den høire; tro mig, jeg er lærvillig naar jeg hører Raison.

Journal.

Ja jeg giør mig og al Umage for at giøre mine Grunde fattelige.

Anden Actrise.

Da kan jeg sværge paa at det er Arabisk for mig.

Journal.

Ja, men nu kommer jeg med det allerværste, mit Barn! Hun opfylder sielden Scenen naar hun tier.

Anden Actrise.

Herefter vil jeg faae nok med min høire Hæl at bestille.

Journal.

Og desuden synes det, som hun mere svarer efter Souffleuren end efter den hun taler med, da hun lader Øinene løbe om paa Parterret og Logerne.

Anden Actrise.

Da skeer det vist ikke for at gloe efter Dem, min Herre. De kan være for Resten en brav Mand, men Ansigtet har De ikke.

Acteuren.

Ja det er Ulykken; giorde hun det, saa maaskee hendes Dom var bleven mindre partisk; thi man maa sige hvad man vil, saa er

dog en Dramatisk Journalist lige saavel af Kiød og Blod som et andet Menneske.

Første Actrise.

Det er godt for hende, at hun saa vel kan svare for sig; jeg havde min Troe ikke Mod dertil.

Anden Actrise.

Da har saamen jeg baade Mod og Lyst dertil. Skulde jeg vel staae her en stiv halv Time og lade mig hegle igiennem af en opløben — — — — nok sagt, uden at give ham det glatte Lag igien?

Journal.

Hun tager og alting paa den værste Side

Anden Actrise.

Det er saa min Maade, naar jeg kiender mine Folk.

Journal.

De Fuldkommenheder, som mangle hende, kan hun faae, naar hun har gaaet en Tid i Skole hos mig; thi for Resten kan jeg vel nok lide hende; hendes Stemme er fortreffelig, og hun synger Arierne med en stor Ømhed.

Acteuren.

Et nyt Musikalsk Udtryk! men jeg kan troe, der skal siges noget.

Anden Actrise.

Det er endda vel, at noget har den Lykke at behage Dem.

Første Actrise.

Han skienker min Troe Suurt og Sødt med lige Maal.

Journal.

Der er desuden to Ting, som har glædet mig meget ved hendes Action den sidste gang Tronfølgeren blev spillet.

Anden Actrise.

Pro primo — — —

Journal.

Jo mit Barn! I kunde jer Rolle; thi den lader I ellers tidt ligge hiemme; og I loe ikke høit, og det pleier I ei gierne at glemme i dette Stykke.

Anden Actrise.

Ja hvad kan jeg dertil. Skylden er hos Pernille-Rollen, og Skiæbnen, een for begge, og begge for een. Dog skal jeg visselig iagttage denne Erindring; men det skeer vist ikke for at trygle mig Berømmelse til af den Dramatiske Journal; det vil jeg lade Dem vide til Efterretning — — — — Men see! hvem er der? Ja han kommer vel tilpas.

OTTENDE OG SIDSTE OPTRIN.

De forrige. En anden Acteur.

Anden Acteur,
(i det han kommer.)

Er han alt borte?

Anden Actrise.

Nei han staaer her endnu til Tieneste; de Slags Folk ere ikke saa gode at blive af med.

Anden Acteur,
(i det han bliver Hr. Journal vaer.)

Jo Hillemænd! jeg kiender ham paa det bistre Aasyn. Det nytter vel ikke at tage Flugten, da han engang har seet mig. Jeg zittrer for Cleobuli Rolle.

Journal.

I kommer som I var kaldet, god Karl! See der, læs.
(Han leverer ham et Papiir.)

Anden Acteur.

Tør jeg vel spørge, hvad dette er for et Papiir? Er det maaskee en Rolle til et nyt Stykke?

Journal.

Nei hør hvilken Formastelse! at give jer en Rolle til et nyt Stykke; nei kort og got: det er jeres Afskeed.

Anden Actrise.

Det kalder jeg en summarisk Proces.

Første Actrise.

Han tager det paa en temmelig myndig Fod.

Første Acteur
(til anden Acteur.)

Ei tag kun imod hans Afskeed, og giv ham Afskeed igien; thi begge Deele har ligemeget at betyde.

Journal.

Hør god Karl! jeg kan ikke bare mig for Ærgrelse over jer.

Anden Actrise.

Saa kan I lukke jere Øine, eller blive herfra. Jeg gad nok see en Fortegnelse paa alle de Ansigter, som I ikke kan lide her ved Theatret.

Første Actrise.

Men man burde dog betænke at han er et ungt Menneske, som nylig har giort Begyndelse; han kan reent tabe Modet ved en saa haanlig Omgang; og er det ikke Synd at have et ungt Menneskes Velfærd-Spilde paa sin Samvittighed.

Første Acteur.

Jeg maa lee af det Indfald. En Dramatisk Journalist Samvittighed.

Anden Acteur.

Maae jeg da ikke faae at vide Aarsagen til den Ugunst, som jeg er falden i? maaskee jeg med Tiden kunde forbedre de Feil, hvorved jeg har haft den Uhæld at mishage Dem.

Journal.

Jo men; I svarer fuldkommen vel til den Rolle som I spiller i Thronfølgen.

Anden Actrise.

Bravo; saa er han jo fuldkommen, naar han svarer til sin Rolle; jeg tænkte ellers, at hans ene Hæl — — — —

Journal.

I er saa kold, dum og saa stiv, at ingen Theater burde eie jer.

Anden Actrise.

Hvilken prægtig Samling af udsøgte Talemaader til at forøge et Dictionair for Strand-Cadetterne.

Første Acteur.

Nei jeg kan neppe holde det ud paa hans Vegne. Saa viid da Monsieur Journal! at I er saa grov, plump og giærv, at intet Theater burde taale jer.

Anden Acteur.

Og jeg erklærer jer for det hele Danske Theaters afsagde Fiende, med al den Formynder-Omsorg, som I lader at have derfor; thi hvilket ungt Menneske med nok saa gode Talenter til Skuepladsen vilde vel i Fremtiden vove at udsætte sig for Skiælds-Ord, som kan betage den Kiekkeste Modet?

Journal.

Ei nu da; saa kan I blive! I er sagte jer Løn værd.

Anden Acteur.

Jeg takker for naadig Dom.

Journal.

Ja I maae ogsaa vide, at jeg giør det mere af Høflighed, end efter Fortieneste.

Anden Actrise.

Af Høflighed? Nei nu er al Verden gal. Kan De og saaledes forsværge 'Deres Natur?

Journal.

Ja troe mig at jeg kan være høflig naar jeg griber mig an, og det stikker mig.

Første Acteur.

Men det har maaskee ikke stukket Dem endnu?

Anden Actrise.

Hvem veed, om han ikke tør finde sig i Billighed, naar Galden faaer udraset? Kolden pleier tidt at afløse hidsig Feber.

Første Actrise.

Ja hvor vilde jeg ikke være vel fornøyet, endog med hans allerstrængeste Erindringer, naar de aleene ikke siges mig med alt for stor Haardhed; thi saadant opirrer mere end forbedrer.

Anden Actrise.

Men allermindst udrette de, naar de siges med Grovhed.

Journal.

Overalt for ikke just paa en tydelig Maade at erklære alle dem for Tosser, der saa ofte med Bifald har seet Thronfølgen i Sidon opføre, saa — —

Første Acteur.

Saa giorde De best, efter mine ringe Tanker, at erklære Dem selv for den allerstørste Tosse, med al Deres critiske Indsigt og fine Smag.

Journal.

Nei det giver et alt for slemt Exempel, min Søn! Jeg vilde sige — — — — —

Anden Actrise.

Siig reent ud, at De har misundet Stykket den Lykke, som det har haft, og at De, foruden andre Aarsager, af Avind har besluttet at give det Deres critiske Forbandelse. Vær oprigtig og tilstaae, at det har været Dem og Deres værdige Consorter en Brand i Næsen, at endog de allerhøieste Personer i Landet har benaadet Thronfølgen i Sidon med Deres Nærværelse, og yttret Deres Bifald derover.

Første Acteur,
(for sig selv.)

Indfaldet var got. Jeg gad nok vide hvordan han vil slippe vel fra denne Indvending, efter den dumdristige Dom, som han i Ubesindighed har fældet over enhver, der har haft saa slet Smag, at ville see Opførelsen af dette Stykke.

Journal.

Det er kun Musiken aleene, og den er det eneste som bør forføre en Tilskuer af Smag til at see Thronfølgen; thi den er naturlig, henrivende, kort, componeret med Smag, og sin Forfatter værdig.

Første Acteur.

Tænk hvilken Lykke for Forfatteren deraf, at blive berømt af en saa vigtig Kiender! Jeg mener ganske vist, han vilde med Penge kiøbe denne Berømmelse fra sig; thi naar jeg var en erfaren Konstner, vilde jeg tage mig det mere nær, naar jeg blev berømt af den som ingen Indsigt har, end naar jeg blev dadlet af Kiendere.

Anden Actrise.

For nyelig var der Arier iblant Musiken, som varede imod Rimeligheden en stiv halv Time, hvilket endda var en overiilet Usandfærdighed, og nu er den heele Musik naturlig og kort; jeg maae sige, det er ret en Lyst at høre saa velgrundede Critiker; men saadan gaaer det, naar Folk vil dømme om det, som de ikke har mindste Begreb om.

Første Acteur.

Jeg kan ærgre mig over at en vil fælde Dom over Musik, naar han i det fine af Konsten røber den allertykkeste Uvidenhed, og taler Pølse-Snak med en lærd Mine, aleene for at sige noget.

Første Actrise.

Jeg glæder mig over at dog Musiken i Stykket har fundet en naadig Dommer.

Anden Actrise.

Jeg bær mig saamen lige saa fornuftig ad; thi naar jeg seer en Arabisk Bog, troer jeg og i Blinde at det er et meget got Skrift, for ei at røbe min Uvidenhed; det er altid den sikreste Vei, som man slipper lettest fra.

Journal.

Naar jeg siger at Musiken er god, og efter mit Hoved, hvilket er det samme i Journal-Stiil, saa undtager jeg derfra den første Arie.

Første Acteur.

Jeg gad vide hvad der kunde være at udsætte paa dette store Mesterstykke af Musik, som giør sin Forfatter saa stor Ære, at endog en heel Deel Kiendere have sat sig fore at lade den stikke i Kobber.

Anden Actrise.

Ja man skal nok see, han veed at finde det ud.

Journal.

Men alt hvad jeg har derpaa at udsætte, skal skrives paa Forfatterens Regning, der har forført den som har sat Musiken.

Anden Actrise.

Maaskee der i Arien er glemt visse brummende Dyrs igiennemtrængende Lyd; men dette maa man bie med til der engang skal sættes Musik paa en Dramatisk Journal.

Journal.

Jeg siger at det Unaturlige og Barnagtige i den første Arie med Efterabelsen af Dyrenes Lyd maae tilskrives Forfatteren.

Første Acteur.

Hvilke besynderlige og kræsne Øren! var det Umagen værd at igiendrive en saa ælendig Sætning, hørte der vist ikke stor Konst dertil.

Journal.

Jeg maatte nok vide, hvordan dette unaturlige og barnagtige Tøi skulde undskyldes?

Første Acteur.

Intet er lettere. For det første er der fast ikke een Arie i det hele Stykke, som jo fremviser en saadan Efterabelse, endskiønt der vil finere Øren til at fornemme det, end i den første Arie; og just dette er en udmærket Fortieneste af den hele Musik i Stykket; thi ligesom den første Arie udtrykker Dyrenes Lyd, saa hører man Storm og Havblik i den anden, Nedstyrtelse af en Klippe i den tredie, Veddeløb i den Fierde, Bølgers Brusen i den femte, Hierteklappen i den syvende, og hule Suk i den ottende Arie; hvilket enhver der vil tage Stemmerne for sig, lettelig skal blive overbeviist om, naar han ikke har enten alt for grove Sandser, eller ikke forsætlig vil fornægte dem.

Journal
(for sig selv.)

Jeg er bange for, at jeg ikke kommer vel fra min lærde Anmærkning.

Første Acteur.

For det andet kan man anføre Exempler herpaa af de meest berømte Italienske Mestere, som vi dog, i Henseende til Musiken, bør ære som vore Lærere og længe endnu maae gaae i Skole hos. Der er en Arie i en vis berømt Opera, hvor en Helt ligner sit oprørte Sind med den Forskrækkelse, som kommer over Jorden ved Solens Formørkelse, Jordskiælv, Torden og Lynild. Der er fast i heele Europa ingen berømt Vocal-Componist, som jo har forsøgt sin Lykke med at udtrykke alt dette i Musiken; og med alt dette kan det dog ei saa vel undskyldes, som Efterabelsen af Dyrenes Lyd i den første Abdolonimi Arie; thi Helten i den benævnte Opera kan ikke siges virkelig at høre Jordskiælv og Torden, som Musiken udtrykker, men derimod kan man forestille sig, at Abdolonimus virkelig hører Dyrenes Lyd, medens han under aaben Himmel staaer og anpriser Morgenstunden.

Første Actrise.

Jeg troer at Arien har behaget hundrede Personer, mod hver en som har kundet indsee hvad der kunde siges til dens Forsvar.

Anden Acteur.

Ja saa gaaer det, naar man vil mænge sig i det man ei forstaaer; dette kunde tiene til et smukt *Post-Scriptum* i en Dramatisk Journal, naar man ei havde nok at fylde Arket med.

Journal
(for sig selv.)

Jeg mærker nok at jeg har forløbet mig, men jeg maa holde Ørene stive; et Orakel som engang feiler, mister sin Credit, og troes ei mere; hvad havde jeg og med Musiken at giøre. (høyt) Kort at fortælle: Hvad jeg har sagt, er saa sandt, som om det stod paa Prent, og jeg taaler ingen Modsigelse — — men jeg mærker at jeg

bliver træt af at have brugt min Tænkekraft for meget. (Han sætter sig i en Lehnestoel, som for at afsige en Dom.) Hør Børn! det hielper ei at I sætter Jer op mod mine faderlige Formaninger; jeg har endnu mange lærde Anmærkninger tilovers, men jeg vil sætte dem op, til vi sees igien. Jeg vil giøre det kort: Det Efterstykke som I brugte til Thronfølgen i Sidon, var væmmeligt og støder mod Ærbarheden, for ei at sige værre.

Anden Actrise.

Er det ikke sandt, som man siger, at der gives visse Folk, som ikke har kydskere Deel paa deres hele Legeme, end Ørene?

(Hun lister sig bort.)

Journal.

Jeg har sat mig for at mynstre og finde Feil hos de allerberømteste Dramme-Forfattere — — og Oversættere vil jeg bedømme ligesom de ere mine Venner til.

Første Acteur.

Alt dette gaaer os ikke an; det er best at gaae og lade ham holde sin Prædiken i Rolighed. (De gaae alle, en efter anden.)

Journal.

Endogsaa de Acteurer og Actriser, som i mange Aar have været Zirater for Skue-Pladsen, og som fremmede Kiendere dagligen beundre, skal herefter gaae i Skole hos mig. Føddernes Bevægelser, Udtalen af en enkelt Bogstav, Anførselen af de unge Actriser, Parterrets Klappen; alt dette skal svare for min strænge Domstoel. Jeg skal udstæde under mit Dramatiske Stempel en Instrux for Directeuren, og den kommer jeg lettest af med; thi jeg har i Sinde at udskrive den tilligemed Bedømmelsen over Stykkerne af trykte Bøger — — — See saaledes — — — (Han seer sig om og mærker at han er aleene.) Men hvor er de vel blevne af. Ikke skulde jeg troe, at de af Skræk ere løbne bort — — — ja dette er kun en Begyndelse, I got Folk! maa jeg raade, skal man snart faae see et andet Optog; om man endog skal være nødsaget at lukke Huset til, og indrette det til en Boglade for min udødelige Dramatiske Journal. Victoria, Victoria, Victoria.

(Han gaaer.)

SANGEN TIL STYKKET.

Første Acteur.

Til Skuepladsens Gavn og Ære.
En sund Critik kan tienlig være,
Ei ondskabsfuld, partisk og gal;
Velyndere! det staaer til Eder
At dømme, hvad Critiken heder
I den Dramatiske Journal.

Første Actrise.

Vi stedse have vil for Øye
Et Maal: Parterret at fornøye

Ved Flid, ved Konst, ved skiønsomt Val;
Forlader os, om det ei bliver
I alting, som man foreskriver
I den Dramatiske Journal.

Anden Actrise.

Parterret er vor Foster-Fader,
Vi ingen Møye efterlader,
Før vi dets Smag udforske skal;
Men Skuepladsens unge Poder
Maae grues for en slem Stedmoder
I den Dramatiske Journal.

Alle Tre.

Vor Sag til Doms da er optagen,
Naar Publikum har dømt i Sagen,
Enhver af os sig nøie skal;
Et Vink af Eder mere gielder
End alle Domme som man fælder
I den Dramatiske Journal.

COMOEDIEN

DEN DRAMATISKE KRIG

I

EN ACT

KIØBENHAVN, 1771.

TRYKT OG FINDES TILKIØBS HOS A. F. STEIN,

BOENDE I SKIDENSTRÆDET, No. 171.

HOVED-PERSONER:

Leander forlovet med Leonora.
Valerius med Isabelle.
Leonard, Leon. og Isabelles Fader.
Leonora.
Isabelle.
Lisette, Leonoræ Pige.
Henrik, Leanders Tiener.
Bakkenbeiser, en Stridsmand.
To Poletie-Betientere.

Scenen er i Kiøbenhavn.

FØRSTE SCENE.

Henrik
allene, med en stor Fløjte i den eene Haand og en Stok i den anden.

See saaledes har jeg, Himlen skee Tak! 2de Morder-Sverd i min Haand, kunde jeg nu allene erindre det tydske ... Sweigen ihr Eseln. Got, nu kand jeg uden Frygt gaae Fanden selv i Møde, siden vil jeg ud at hverve. Men hvor er Hvervingspengene? De behøves ikke, Folk løber saa dog efter Næsen for intet, hvilket kommer deraf, at de har intet at bestille. Hvad heder nu disse Stridsblade: (Han tager op en Tegnebog.) Tronfølgeren af Sidon, Critiquen over den dadramatiske Journal, og den den = = damaskes Journal. Men har jeg videre læst i nogen af dem, er jeg en Skielm, thi jeg kand ikke ret erindre for hvem jeg har paataget mig at krige. Jeg har i min Tegnebog sat et Kors ved min Helt. Det er Tronfølgeren af ... Ney faae den Ulykke der giør, det er den damaskes Journal. Sandt at sige er den heele Strid Spilfægterie og Børne Spil. Ligemeget, min Herre maae have Ret eller Uret, da vil jeg, om han end fik Lyst at blive en Tørk og Muselmand, eller Jøde, lade mig omskiære for at blive ham liig .... Men der er Lisette, en Forfegtere af det andet Partie (Han tramper med Fødderne og piber).

ANDEN SCENE.

Henrik, Lisette.

Lisette
med en Kost i Haanden raaber til den anden Side af Theatret.

Saa vist som der er Koster til, da skal jeg hævne mig paa alle dem, der tør opløfte Munden imod Tronfølgeren af Sideon (sagte) det er Henrik, ach! jeg er forloren.

Henrik.

Rebelske Creatur.

Lisette.

Min ...

Henrik.

Oprørske ...

Lisette.

Min tilkommende Mand ...

Henrik.

Gid Lusifer blive din Mand

Lisette.

Jeg har dog aldrig været dig utroe, og ingen Verdens Siel har ...

Henrik.

Gid din Forbrydelse ikke bestod i andet.

Lisette.

Hvad er det da.

Henrik.

Du tiener, Uforskammede, hos en Jomfrue.

Lisette.

Ikke andet.

Henrik.

Og denne Jomfrue er forloved, forstaaer du mig, med

Lisette.

Ney.

Henrik.

Med min Herre.

Lisette.

Ikke endnu.

Henrik.

Ikke endnu, alt mit Blod er i Opkaag, og var det ikke for dit Kiøns Skyld, da skulde jeg vise dig nogle af de Helte-Tempo, som jeg forgangen Aften lærte paa ...

Lisette.

Hør Henrik. Du begaaer en dødelig Synd i det du saaledes behandler en stakkels taabelig Pige.

Henrik.

Du er taabelig. Jo jo. Troe mig, at saavist som Kiøbenhavn har god Forraad paa Vægter-Piber, og der er Livs Aande og Pust i mit Bryst, da skal hverken du eller dit Partie rokke en Fier af vores Hatte, om I end brølede som afsindige Løver. Tiden er kostbar. Jeg vil slaae Allarm og hverve Vægtere og Gade-Drenge, de slags Folk spørger hverken hvad eller hvorfor, men løber Storm i blinde, og for at giøre Modpartiet endnu videre Fortred, vil jeg afrive Comoedie-Plakaterne af alle Huse og Hiørner.

Lisette.

Velan, og jeg vil før lade mig masacrere, førend jeg viger et Skridt fra mit Partie, til den Ende skal denne Kost være mit bestandige Vaaben og Geleide.

Henrik.

Donner-Wetter, Blitz, Teufel und Unglück (Han piber og gaaer).

Lisette.

Heraus Henrik, heraus Henrik, heraus Henrik.

TREDIE SCENE.

Lisette
(allene).

Ach Himmel staae mig bie i mit retfærdige Forsæt at opofre, om det end skulde være min Ære for mit Parties Vel! Ah! Rasenhed og Forbitrelse .. og denne mægtige Koste, thi herved vinder jeg min Jomfrues Yndest, og har den Ære at være indlemmet i Sælskab med saa mange oplyste Mennesker og Cavaillerer ... Men taber du ikke herved din Kierestes Kierlighed, jo det bliver nok den visseste Fordeel, og derved det søde Haab engang at blive regnet iblant de hæderlige Koners Tal (Hun græder) hvorefter jeg forgieves saa mange Aar har sukket.

FIERDE SCENE.

Leonora, Lisette.

Leonora
med Hidsighed.

Ney utroe Leander, tænk aldrig at jeg opofrer min Smag og Fornøyelse .. Ney for al den Kierlighed som jeg har baaret for saa uværdig en Person. Hvad .. kand et Fruentimmer ikke indsee ligesaavel det smukke og hæslige i en Sag, som en Mands-Person. Jo, om end al Verden sagde mig imod, saa vil jeg paastaae til mit sidste Suk, at Tronfølgeren i Sidon er et Mesterstykke, der er i Stand til at oplive Siel og Sandser.

Lisette
(grædende).

En Stand, som jeg i saa mange Aar forgieves har sukket efter.

Leonora.

Hvorfor sukker du min Pige.

Lisette.

O dertil har jeg Aarsag, Henrik har opsagt mig al Kierlighed, fordi jeg alt for haardnakket paastoed min Jomfrues Partie, ah! hans Kierlighed ligger mig meere paa Hiertet, end al Verdens Journaler og Journalister.

Leonora.

Vil du da blive en Renegat.

Lisette.

O Ney!

Leonora.

Du er giftesyg Lisette.

Lisette.

Ney aldeles ikke, men jeg ønskede gierne at blive gift.

Leonora.

Jeg har selv baaret den ømmeste Kierlighed for Leander, hans Tænkemaade har alletider været overeensstemmende med min . ja .. Lisette .. troe mig, hans gode Egenskaber havde fuldkommen indblæst mig de Elskendes Følelser, men fra det Øyeblik, at han er indgaaet i dette usle Partie, og jeg ikke hører uden Modsigelser af hans Mund, da er min forrige Kierlighed forvandlet til Foragt, og der er ikke mindste Gnist tilbage (Hun tramper med Foden) uden et uslukkeligt Had.

Lisette.

Au Au. Jeg forskrækkes ved et Vink. (Hun gaaer.)

Leonora.

Ja jeg paastaaer ... der er min Syster, der har inddrukket den samme Gift.

FEMTE SCENE.

Leonora, Isabelle.

[Leonora.]

Uden Tvivl kommer du for at plage mig med dine daarlige Overbeviisninger.

Isabelle.

Skal da den Kierlighed, som alletider har hærsket imellem os ophøre fra det Øyeblik, da en ynkværdig Selvklog fik i Sinde at skrive en skurrende Tragoedie og en grov og uforskammet Comoedie.

Leonora.

Himlen indprænte dig en saadan Selvklogskab, da var du en Zirat for vores Kiøn, min Søster, men jeg har desværre alletider formummet hos dig Sværmerie og en vrang Lærdom.

Isabelle.

Du besidder et ufeilbar Omdømme Comoedien over Journalen med alle sine Zirater var af en besynderlig Vægt, efterdi saa mange med Stokke i Hænderne indprændte et utvungen Biefald og denne sorte Journalist. Ha ha ha. Denne velskabte Dukke-Mand, der blev syg, da han den anden Gang skulde spille Comoedien, endskiønt han om Formiddagen, om man saae ret, trippede Gade op og Gade ned. Ha ha ha ...

Leonora.

Du leer ret med grace, min Søster, velan denne sorte Journalist giorde sine Sager meget vel.

Isabelle.

Dette nægter jeg ey. Men veed du hvor han skulde giort den største Parade.

Leonora.

O Ney lad høre .. lille Spisfindige ..

Isabelle.

Paa Alteret i stæden for Venus Billedet imellem de brændende Hierter i den Comoedie som du veed, der hvor den Døende synger Ha ha ha, aldrig en bizarrere Opfindelse. Ha ha.

Leonora.

Ach! din Fornuft er forblindet, jeg vil forlade dig, for at spare dig for de Bebrejdelser (med en myndig Tone) og de Skieldsord, som din Ondskab fortiener.

SIETTE SCENE.

Leonard, Leonora, Isabelle.

Leonard.

Ney bliv samlede mine Børn, I som alletider har indtaget mig med eders indbyrdes Kierlighed. Nu kand jeg indbilde mig at I smaa Elskovs-Glutter har efter Sædvane staaet og spøget med hinanden.

Leonora.

Det var at ønske.

Leonard.

Aldrig kand der være kierligere Forstaaelse i noget Huus.

Isabelle.

Jo jo.

Leonard.

Og for at giøre eder fuldkommen glade, har jeg sendt Bud efter Leander og Valerius. De skal giøre Spøget fuldkommen, thi jeg har i denne Aften besluttet eders Ægteskabs-Foreening.

Leonora.

Min Fader ....

Isabelle.

Endnu ....

Leonard.

Tys tys min Datter! Taalmodighed, de kommer strax.

Leonora.

Jeg forsikrer, at jeg ingen Foreening kand indgaae før.

Isabelle.

Og jeg ...

Leonard.

Ja ja godt. Det er dog at drive Blyfærdigheden for vidt. Slaa ikke eders Øyne ned. Tilbøyeligheden er os medfødt, uagtet man vil skiule den. Jeg glemmer ikke eders salig Moder. Jeg maatte næsten slæbe hende til Brudesengen, og skiønt jeg om Aftenen intet andet hørde end o ney, o ney .. saa elskede hun mig dobbelt Dagen derefter.

Leonora.

Men paa den Tid har man nok ikke skrevet Tragi Comoedier.

Isabelle.

Ikke heller Journaler.

Leonard
(sagte).

Af Fornøyelse veed de ikke hvad de svare.

SYVENDE SCENE.

Leonard, Leonora, Isabelle, Leander, [Valerius].

Leander.

Om du ikke frafalder din Meening vil jeg blive din bestandige Fiende.

Valerius.

Og jeg din evig varende Uven.

Leander.

Thi hvorledes vil du forsvare deres uhøflige Piben. Tilstaae mig at de derved hindrede Tilskuerne fra at høre de sødeste Indfald.

Valerius.

Thi hvorledes skulle man optage en saa uhøflig Brølen af bravo, og maaskee du ville og at man skulle tilbede den lille pudrede Junker, den lille spærlemmede Helt, denne lille Insect, der paa saa uforskammed Maade uddeelte de fornærmeligste Skieldsord.

Leonora.

Et hvert af Valerii Ord er de dyreste Sandheder, men jeg maae forundre mig over Leanders Forblindelse, der ikke skammer sig ved det brølende og bidende.

Isabelle.

Jeg paa min Side maae berømme Leander, men bebreyde Valerium, der ikke indseer det hæslige af det bidende og trampende.

Leonard.

Kommer mine Sønner, tillad jeg kalder eder ved et Navn, hvis Pligter eders Dyder ufeilbar vil opfylde, med mine Døtre skienker jeg eder alle mine Midler, forbeholdende mig allene eders Kierlighed Notarius kommer i Øyeblikket . .

Leonora.

Notarius . ney . .

Isabelle.

Det kand ikke haste.

Leander.

Han kunde gierne bie.

Valerius.

Hans Ankomst vil forjage mig.

Leonard.

Og dette Børne-Spil skulde hindre vores Glæde.

Leonora.

Naar Leander vilde frasige sig det foragtelige Partie, hvori han er indgaaet, og tilstaae, at den dramatiske Journal er den sorteste Ondskab, da skal mit Hierte som tilforn være ham opofret.

Isabelle.

Og vil Valerius forbinde sig ved Egteskabs Contracten at føre en bestandig Krig med Tronfølgeren af Sidons Forfattere, da skal mit Hierte ingen anden tilhøre end ham.

Leonard.
(Sagte)

Hvilke Daarligheder!

Leander.

Denne Lov er alt for haard at underskrive, og min Kierlighed for Leonora, hvor stor den og er kand ikke undertrykke Fornuften og Smagen.

Leonora.

Velan!

Valerius.

Jeg for min Part, kand ikke for alle Verdens Fordeele frastaae et Partie, hvorudi jeg ved Fornuftens Lys har indgaaet, for resten tilbeder jeg Isabelle, og forsikrer, at intet kunde forandre min Troeskab og tilintetgiøre min Eed, uden denne vores Uovereensstemmelse.

Isabelle.

Jeg underskriver.

Leonard.

Ach Himmel! hvad hører jeg.

OTTENDE SCENE.

Notarius, de Andre.

Notarius
med pedantiske Gebærder.

Man maae ikke regne mig det til nogen Last og Brøde, at man har opholdet eders Kierlighed.

Leonora.

De kunde gierne blevet hiemme, min Herre!

Isabelle
(leende).

Uden at have umaget sig.

Notarius.

Hem, hem. Man er dog ved Lovene beskikket og sat til en Skierm og Gierde mod Satans lede Fristelser og den uparrede Beblandelse ... Man maae ikke hverken Nymfe eller ...

Leonora.

Derfor maae de være ubekymret, dog at ikke deres Gang skal være forgieves, forærer jeg dem til Dommere imellem mig og Hr. Leander.

Notarius.

Man vil høre. Hem hem.

Leonora.

Om Tronfølgeren i Sidon ikke er fortræffelig i Henseende til Smag, Musiqve og Opfindelse.

Notarius.

Den er et Vidunder.

Leonora.

Og Critiquen over Journalen et vel afpasset Stykke.

Notarius.

Den er net, zirlig, øm og tendre.

Leander
piber.

Valerius.

Tys. Tys.

Leonora
klapper.

Bravo, bravo.

Isabelle.

Nu imellem mig og Valerius Hr. Notarius.

Notarius.

Man er opmærksom.

Isabelle.

Tragi Comoedien er jo et Misfoster og en bedrøvelig Vanskabning.

Notarius.

Den er utidig, umoden, oprørsk og forargelig.

Isabelle.

Og den dramatiske Journal vittig og upartisk.

Notarius.
sætter sin Peruque i Orden.

Hem, hem.

Isabelle.

Hvorledes?

Notarius.

Ach ja! den er høy, ædel, viis og sandrue.

Valerius.

Og at det Corps af 30, der Parviis fra de lærde Baraquer vilde hevne sig ... som Løver.

Notarius.

De vare Helte.

Valerius.

Men vente tilbage som Lam. Ha ha.

Leander.

Og ...

Leonora.

Men ...

Notarius.

Hem.

Isabelle.

Thi da ...

Notarius.

Hem hem.

Valerius.

Det var ...

Notarius.

Man ...

Leonard.

Himlen bevare deres Forstand.

Isabelle.

Og Notarius, en Vendekaabe.

Leonora.

En Veyrhane.

Notarius.

Man vil ... forraske mig ...

Leonard.

Tillad mig da at være en Dommere imellem eder, dobbelt lykkelig bliver jeg, mine Børn, om min Meening finder eders Biefald og tillige fordriver de mørke Dunster, i at forskaffe eder en indbyrdes Eenighed, som er Livets største Lyksalighed.

Leonora
tager op sin Od la vand Flaske.

Jeg befinder mig ret vel ved disse Dunster. Min Fader, man er dog nysgierrig efter at høre, hvorledes de kand bortdrives.

Leonard.

Jeg vil da med Stiltienhed fordøye min Sorg.

Isabelle.

O Ney, min Faer! Jeg er begierlig efter at høre ...

Leonard.

Velan, Tronfølgeren af Sidon.

Leander
piber.

Nu hvad videre.

Leonard.

De er dog ikke paa Comoedien, min Herre, de veed vel, at jeg er hverken Autor eller Acteur, Himlen skee Tak!

Valerius.

De forbinder mig i at blive ved.

Leonard.

Dette Stykke, som en uskyldig Oprindelse til en Deel af Stadens Ueenighed, er intet Mesterstykke. Hvilket Forfatteren selv har tilstaaet, det er forfattet for at vise de delicate Dadlere af vores Mødrene Sprog, at samme er ligesaavel skikket til Musiqve som noget andet. Kort: Stykket, hvorledes det og var, blev opført med et næsten almindeligt Biefald. Hvilket I og alle i Begyndelsen bevidnede selv med de lydeligste Haandklap.

Notarius.

Ach ja.

Isabelle.
(Sagte)

Desværre!

Leonora.

Tag til Takke, min Søster.

Leonard.

Den er den første og eeneste af sit Slags, og følgelig endnu maae blive den beste, indtil man fremviser en bedre, men at Forfatteren vilde gribe til Hevn ved en Critisk Comoedie opført ved Understøttelse af et stormende Partie, vil jeg ikke forsvare, men henregne til en overilende Ubetænksomhed.

Leander.

Saadant har aldrig været hørt.

Leonard.

Forlad mig, Molliere fordristede sig og at opføre en Comoedie, der paa en spøgefuld Maade criticerede hans Dadlere.

Isabelle.

Men af en finere Smag, uden Militairs Execution.

Leonard.

Deri ere vi overeensstemmed.

Leonora.
(Sagte)

Det var dog en stor Feil.

Notarius.

Ach ja, ach ja.

Leonard.

Den dramatiske Journal har paa sin Side store Fortienester, i det den ofte upartisk retter de agerende Personers Feil, der ikke bør understaae sig at gribe til Udfordring, da en billig Roes ey heller bliver forglemt og negtet.

Leonora.

Men ...

Leonard.

Dog nægter jeg ikke, at deres Critiqve alt for meget bidende attaqverte mere Personen end hans Arbeide ... da denne igien betalede med ligesaa grov en Mynt. Et Foretagende, mine Børn, som let kunde have viist ham et tomt Paterre.

Leander.

Men tilstaae mig, at den grove tydske Røst ...

Leonard.

Jeg veed hvad De vil sige, min Herre, den kunde bedre have passet sig for en Front, og overalt seer De Feil paa begge Sider, og hvad Partie man end tager, da bliver Frugterne til Slutningen, naar Gemytterne bliver stillede, ikke uden Beleelse, det sikkerste bliver da, at ansee disse os uvedkommende Partier med Ligegyldighed, troe mig, De bliver snart kiede af dette Spil.

Leonora
(seer mildt til Leander).

Og jeg vil blive den første (Hun giver Leander sin Haand).

Isabelle.
ligeledes til Valerius.

Og jeg den anden.

Leander.

Jeg kysser 1000 Gange denne Haand.

Leonora.

Og med den følger mit Hierte.

Valerius.

Min Glæde kand ikke udtrykkes, og .. fuld af Fortrydelse ...

Isabelle.

Min kiere Valerius! Jeg maa giøre den samme Undskyldning.

Notarius.

Ach ja. Ach ja. Ach ja.

Leonard.

Nu er jeg den lykkeligste Fader af alle. Lad os nu forglemme det forrige, kom lader os glæde os med hinanden .... Men hvad er der nu paa Færde.

NIENDE SCENE.

Bakkenbeiser, Leonard, Leander, Valerius, Isabelle, Leonora, Lisette, Henrik.

Bakkenbeiser
uden for.

Victoria, hurra. Victoria bravo, hurra hurra hurra.

Leonard.

Nye Allarm.

Leander.

Nu seer jeg, det er en Skam at være i Partie med saa mange afsindige Taasser.

Lisette bliver fort som en Fange imellem to Korsgevær af Bakkenbeiser og Henrik, der begge under Fodslag marcherer om Theatret og synger en Marche.

Lisette.

Min Jomfrue.

Leonora.

Min stakkels Pige er mig endnu troe ... Jeg vil ...

Isabelle.

Ey min Søster, lad os have Fornøyelsen at være Tilskuere.

Bakkenbeiser.

Halt, halt, herstelt. Vil din forflugte Bösewikt ikke endnu tilstaae mig at han er en forførisk Geist .. Bei meiner Seele! ... aber .. Hvor er Rebellerne, som skal masacreres eller arqvibusseres. Das ist so schnell gemacht .. eins, zwei, drei, wie ich zwei. Ohrfeigen auf einmahl presentire (Han giver Notarius og Henrik med et Tempo, et Ørefign.)

Notarius.

Hem, hem. Man er ikke dannet til Krigen.

Henrik.

Au, Au. Jeg har opsøgt min egen Bøddel.

Bakkenbeiser.

Jetzo auf ein andere Manier. Eins, zwei.

Leonard.

Holt, min Ven, vi ere ingen Elsker af Militair-Øvelser, men bær snarere Medynk med de falske Helte og Medborgere, der blotter Sværdet der, hvor den ægte Mannhaftighed stikker det i Skeeden. Kom mine Børn, kommer allesammen. (De gaaer.)

Bakkenbeiser.

Das Gewähr beim Fusz, ein, zwei, drei. (Han slaaer Haanden ud) .. De ere alle borte, ah Gut. Jeg slaaer en charmant Stok, og vil for

at hevne mig, disertere til det andet Partie, vivat vivat bravo Sidoniter. (med en martialsk Air). Jeg vil nu hente Helternes Laurbær-Krandse. Marche.

(Han vil gaae.)

TIENDE SCENE.

To Poletie-Betientere, Bakkenbeiser.

1ste Betient.

Holt Kammerat, førend I begiver eder videre paa Lykkens Tog, da tag til Takke med et Natteleye saaledes som det kand falde.

Bakkenbeiser.

Det er ikke mit Forum som Sidonit, und ich bin

2den Betient.

Ingen Snak.

Bakkenbeiser
ryster paa Hovedet.

In ganz Europa ist keine Dienste so armseelig als bei den Dramatisten.

1ste Betient.

Anderledes bliver ey Stridsheltene aflagt i den Dramatiske Krig.

(De gaaer.)

SAMTALE

IMELLEM

FIRE GODE VENNER,

HOLDEN

I MANDAGS AFTES,

EFTER AT COMOEDIEN VAR FORBI.

KIØBENHAVN, 1771.

TRYKT HOS MORTEN HALLAGER, BOENDE I STORE FIOL-STRÆDE.

Førend jeg bekiendtgiør følgende Samtale, maae jeg underrette Læseren lidet om de talende Personers Stand og Characteer, de 2de, som jeg vil give Navn af *A.* og *C.* ere Officerer ved den her guarnisonerende Soldatesqve, og de andre 2, som jeg vil kalde *S.* og *G.* ere Studentere, alle unge Mennisker, som man med god Grund kan haabe om at ville i Tiden giøre deres Fæderneland baade Ære og Tieneste, naar de blive vel anførte, og der gives dem Leylighed dertil: *A.* er noget hidsig af Naturen og stolt, saa han troer, at han har Ret til at befale over alle dem, som ikke ere over ham i Regimentet, ligesom hiin Alexander troede, at han havde Ret til at undertvinge den ganske Verden; han sætter ikke alletider sin Ære i det, som bør være en retskaffen Soldats Ære, nemlig Tapperhed og Sindighed, enhver Ting til sin Tid, men han er at undskylde; thi Naturen har ikke været alt for gunstig imod ham, i Henseende til Siælens Kræfter i at tænke og dømme, og hans Velbaarne Fader, som meente at dette udfordredes lidet eller intet hos en Soldat, giorde sig heller ikke nogen betydelig Umage for at lade disse Siælens Kræfter skiærpe og forbedre, derimod skaffede han ham Mestere, som skulde øve de større Legems Kræfter, hvorved Naturen havde erstattet den foromtalte Mangel, hvilke og havde kommet til en temmelig stor Fuldkommenhed, dersom ikke en liden Feyl i at anvende Levesafterne havde været deres Vext hinderlig, dog kan man haabe endnu, at han kan blive en fuldtagen Mand, naar han faar afvoxet. *C.* Derimod er et fornuftigt Menneske, skiøndt ikke meget ældre end *A.* men efter ald Anseende bedre opdragen, hans Opførsel har altid været mere alvorlig, og, tør jeg sige det, mindre fremfusende end hiins; ja jeg troer vist, at han besidder meere Tapperhed end *A.* skiøndt man aldrig hører ham broute, meget mindre slaaes for saa ubetydelig en Ting, som det Efterstykke er, der blev sidstleden Mandag opført. Næsten lige saadanne Contraster ere de 2de Herrer Studentere, men dette maa være nok om deres Caracterer, hvis Samtale jeg kortelig vil fortælle, den begynder hos Hr. *C.*, som ikke havde været paa Comoedie.

A.

God Aften Monfr. ney nu skal jeg fortælle dem Løyer.

C.

Hvorledes da?

A.

Jeg var paa Comoedie, og der var saa mange Spectakler, saa det var en Lyst, jeg havde ret min Fornøyelse af, at de stakkels Studentere

bleve saa cujonerede, saa jeg troer, at de aldrig mere kommer, hvor der findes brave Officerer; thi tænk engang de begyndte at trampe og pibe det Efterstykke ud, som vi havde i Aften, men jeg og en heel Deel andre kiække Fyhrer sprang op paa Bænkene i Parterret og cujonerede dem med Trudseler og Skieldsord, saa de tauge som en Muur.

C.

Da har de og giort deres Sager meget vel! men ret alvorlig hvad bevægede dem til saaledes at føre dem op, jeg forsikrer imellem os, at jeg vilde ikke hiulpen det allermindste til saadanne Optøyeri, om man endog havde givet mig frie Comoedie den heele Vinter; allermindst vilde jeg trued eller skiældt nogen, fordi de tilkiendegav deres Mishag over et Stykke, som maaskee, naar man eftertænker Sagen ret, aldrig burde været opført; men saae de ikke vores fælleds Venner *S.* og *G.* de havde lovet at komme til mig i Aften og forslaae Tiden med mig, saasom jeg kand ikke gaae ud endnu efter min Sygdom, da det er saa koldt?

A.

Jo jeg saae dem, de vare begge paa Comoedie og havde samme Skiebne, som de andre Stakler, det giorde mig vist ondt for dem, men jeg kunde ikke hielpe dem, om de og havde været mine egne Brødre, men, see der har vi dem, god Aften mine Herrer, tak for sidst.

G.

De behøver ikke at spotte os min Herre, og jeg forsikrer, at det ikke var min Skyld, at de Herrer Officerer vandt Seyer i Aften, ja meere jeg er endnu i Stand til at bevise dem, at dersom alle de Studentere, som vare paa Parterret, havde været ligesindet med mig, saa havde baade de og alle de andre Officerer og Acteurerne, ja jeg troer Eblekiærlingerne med bleven nedtraade under vore Fødder.

C.

God Aften min Ven! Gud bevare os, hvor er de hidsig!

S.

Ja deri har de Ret min Herre, jeg har haft Møye med at styre ham paa Gaden, at han ikke skulde føre os begge i Uleylighed, han vilde endelig blandet sig i en Skiermydsel imellem 2de Officerer uden for Comoedie-Huusdøren, dersom jeg ikke havde holt ham derfra.

G.

Ja burde man ikke tage hans Partie, som var den eeneste af de Militaire, som havde pebet dette elendige Stykke ud?

S.

Hvem havde bedet ham pibe?

G.

Den samme, som havde bedet de andre applaudere.

S.

Dette tvivler jeg meget paa; men overalt saa kan jo den ene have ligesaa god Grund for sig som den anden, og da de saavelsom jeg hverken kiender noget til Hr. Bredal eller Journalisten, saa kan man jo selv lade dem afgiøre hvad de kan have imellem sig, og lad[e] dem skaffe sig Partier, hver som han kan best, jeg vil vist være neutral; thi jeg holder ikke med Stykkets Forfattere, som paa saa slet en Maade søger at besvare en maaskee overilende og alt for skarp dømmende Criticus.

G.

Ganske rigtig bør man ikke derfore forsvare Journalisten, og ved at pibe Stykket ud, hevne ham for den Tort, ham offentlig skeer.

S.

Ligesaa lidet det eene som det andet; naar jeg ikke finder Smag i et Stykke, saa kan jeg jo blive derfra, da Journalisten foretog sig, at skrive den dramatiske Journal, kunde han let forestille sig, at de Personer, som han criticerede, vilde blive misfornøyede, omendskiønt han endog paa det nøyeste fulgte Sandheden, og det er en bekiendt Sag, at den jeg forekaster at forrette sit Embede slet, bliver min Fiende, med mindre den er af en Tænkemaade, som ikke er almindelig paa et Theater, og som neppe —

A.

Om Forladelse min Herre! at jeg falder dem ind i deres Tale! de staaer og snakker noget, som har slet ingen Grund i Fornuften. Bør man intet holde med dem, som har ret?

S.

Jo ganske vist! men siig mig min Herre! hvem holder de for at have Retten paa sin Side, enten Hr. Bredal eller Journalisten?

A.

Det har unægtelig den første.

G.

Og jeg paastaaer tvertimod til Trods for den heele Guarnison.

S.

Men uden Hidsighed mine Herrer! tien mig enhver for sig i at anføre mig de Grunde, de har for deres Paastand!

A.

Er intet Hr. B. en Mand af Smag? bør man vel criticere ham? og desforuden var jo hans Partie fire Gange saa stærk som Journalistens, og jeg veed ikke om de kiender den Mand, som først raabte ud af Logen: vi vil have den samme Comoedie igien? burde man vel være ham imod? og desforuden.

S.

Alt nok min Herre! jeg fatter allerede, at han har fuldkommen

Grund til sin Meening; men de Monfrere sig mig nu ogsaa ufortrøden deres Aarsager! maaskee man kand finde dem ligesaa gyldige, og da vil jeg, for ikke at legge mig ud med nogen af dem, overlade ganske til Hr. *C.* hvis gode Smag og Forstand er dem begge bekiendt, at dømme upartisk, hvem af dem der har Ret, og følgelig mindst røbet en slet Smag; de skal see, at skiønt jeg er Student, saa er jeg dog ikke bange for at tage en fornuftig Officers Dom for afgiørende, allerhelst i en Sag, som er saa ligegyldig for os alle.

G.

Jeg holder for, at naar jeg kommer paa Comoedien, har jeg samme Ret til at give min Mishag tilkiende, naar man forestiller mig et slet Stykke, som jeg har Lov til at laste en Bog, som enten er defect eller fordærvet, naar jeg vil kiøbe den, thi paa begge Steder skal jeg give Penge ud, og det eene er efter mine Tanker ligesaa fornøden for mig som det andet, naar nu en vil paatage sig i hele Publici Navn at laste det, som findes slet enten i de Stykker, som opføres eller i Acteurernes Handlinger, saa burde man ikke allene være ham Tak skyldig, men endog forsvare ham mod alle Forurettelser.

A.

Saa troer de da, at man giør Journalisten Uret? ney vær forsikret paa, at dersom han ikke selv havde giort andre Uret, og fremdeles agter at giøre, saa var han ikke saa cujonsk, at han jo nok torde være sit Navn bekiendt, og har de vel læst, hvad Rose har ladet sætte i Aviserne?

G.

Ja vist har jeg, og at Journalisten ikke er sit Navn bekiendt, dertil kan han have gyldige og lovlige Aarsager, at han ikke besøger Hr. Rose kan heller ikke giøre noget til hans Forkleinelse, thi han vil ventelig ikke være Acteur, og følgelig kunde kun have liden Nytte af Hr. Roses Omgiængelse, som vist er en god Acteur, men maaskee større Practicus end Theoreticus i sin Videnskab, har han fornærmet ham, hvilket giør mig ondt, saa kan han jo enten i et Brev til ham, eller og offentlig underrette ham og Publicum derom, hvad behøves dertil en privat Samtale?

C.

Jeg kan ikke nægte, at jeg jo finder Hr. *G.* Grunde temmelig vigtige, skiønt han falder noget mere, end sædvanlig hidsig; vil jeg dog sige dem mine uforgribelige Tanker om deres Opførsel begge to, i fald de vil være fornøyede dermed; dog maae jeg først giøre dem et Spørsmaal: veedste de begge forud, at dette Stykke skulde opføres, og om de vidste det, i hvad Hensigt kom de der da?

A.

Jeg kom for at klappe og raabe bravo.

G.

Og jeg kom for at stampe og pibe.

C.

De opfyldte jo og begge deres Hensigter.

A. G.

Ja!

C.

Vel nok! jeg vil da kortelig sige dem, at de havde lige stor Ære af begge Deele, thi ingen af Deelene bør være Hensigten med at gaae paa Comoedie, ligesaa lidet, som jeg bør gaae hen i en Boglade for at roese eller laste Bøgerne, naar jeg søger ingen anden Fordeel derved; men da de nu begge har naaet deres Ønsker, den ene ved at klappe, og den anden ved at stampe, saa er mit Raad til dem mine Venner! at de ikke gaaer paa Comoedie, førend man opfører noget bedre end disse 2 Stykker, af hvilke jeg har seet det eene, og læst det andet, men finder ingen Smag i nogen af Deelene, dog er jeg derfore langt fra at paadrage mig selv Tort eller andre Ærgrelse for deres Skyld, jeg lader enhver dømme som han vil, men aldrig vil jeg see noget Stykke, som jeg ingen Smag finder i, om der vare saa aldrig saa mange med det.

S.

Jeg finder hans Tænkemaade fuldkommen overeensstemmende med min, og at jeg skal bekiende det reent ud, saa var jeg paa Comoedie i Aften af bare Nysgiærighed, og skal vist ikke komme der igien, førend de fører os Stykker op, som due noget.

DEN
DRAMATISKE
SPEIDERE

I ANLEDNING AF MANDAGS AFTENEN.

MED DEVISE:

FI! MON FRERE! JEG HAR GLEMT MIN LORGNETTE.

KIØBENHAVN 1771,
TRYKT OG FINDES TILKIØBS HOS I. R. THIELE,
BOENDE I STORE HELLIGGEISTSTRÆDE.

Jeg gaaer ikke meget ud; men i Aftes kom der tre af mine gamle Skolekamerater til mig, paa anden dansk, brave Studentere, med hver sin Dyrendal ved Siden.

Jeg lagde NB. til denne Udrustning; thi den kom mig endeel fordægtig for i disse smukke fredelige Tider, hvor vi har ingen større Fiender, end Armod, og den slaaer vi os knap fra med Kaarden i Næven.

Men hvor voxte ikke min Forundring, da de fortæller mig, at nu var den gamle Krig igien oprippet imellem Studenterne, de Borgerlige og Officiererne.

Jeg tænkte paa min gammel dansk, at det var kuns Spas og Løier, mine gode Venner sagde, siden jeg vidste, at een af dem havde faaet fra sin kiere Moder et tusind Daler, der kom ret tilpas i disse mavre Tider, og som de ogsaa oprigtig deelte imellem hinanden, for gammel Kiendskabs Skyld.

Neppe vare vi komne ud af Østergade ind paa Kongens Nytorv, førend jeg mærkte, at Kuragen fik et nyt Opkaag hos dem.

Her seer De Kamppladsen sagde den ene, der har den Lykke, at han kan løfte en Tønde Rug med een Haand, naar han først faaer fat paa den, (men det kiere Brød er noget tungt at faae, om man end vil arbeide med begge Hænderne; og Rugen kan man knap faae fat paa, om man end vil arbeide med Hænder og Fødder. Ingen af mine Venner vare opsatte til at høre en Snak af denne tørre og kolde Tone.)

Den anden sagde: Det er ikke omsunst, at Comoediehuset har i Aften ligesaa mange Tilskuere uden til som inden i.

Den tredie soer paa en Eed, han i Gaar Morges (efter Sigende) havde stiaalen fra en Officier paa Kongens Nytorv, at før skulde han blive til en Kat, end at han skulde lade sig aftvinge Bifald, eller paanøde Mishag, om han saa skulde miave det ud ved Leilighed.

Jeg blev heel forbauset; de vare alle mine gode Venner, (og de veed nok, at Borgerne og Studenterne alletider har havt et nøie Venskab indbyrdes) og jeg frygtede for, at deres Helbred skulde tage Skade af en alt for hastig og voldsom Bevægelse, og raadte dem derfore til at agere noget mere platonisk, og nøie undersøge, om Aarsagen til deres kiendelige Fortrydelse var af nogen synderlig Betydenhed.

Jeg er ikke meget nysgierrig, men, troe mig, naar man har en god Ven, og man elsker ham oprigtig, og seer ham fortrydelig, misfornøiet eller bekymret, møder der et Slags Nysgierrighed i Hiertet, der aftvinger os adskillige Spørsmaal, som Omhyggeligheden for vor Vens Velgaaende befaler os.

Jeg spurgte dem da om Aarsagen til den Bitterhed der gnistrede dem af Øinene, og som ganske betog mig for en Tid det Søde og Rolige, der er som Sielen i Venskab.

Besynderligt var det, at deres Udsigende kom forunderlig overeens.

Det fornemste af deres Svar var dette: At ikke den mægtigste Verdens Herre var berettiget til at hindre, formere eller formindre Menneskets frie Gierninger, hvoriblant Bifald og Mishag unægtelig fandt Sted.

De gave mig derpaa nogle Spørsmaal, som jeg nødvendig maa anføre, siden jeg har giort mig til Speider for mine gode Venner, for ret at udfritte dem.

Den førstes Spørsmaal var dette: Naar de viser mig 10 Stykker Slags Kniplinger, har jeg ikke da lov til at rose hvilket Stykke jeg vil, og laste et andet?

Den andens Spørsmaal var dette: Naar jeg nu roser det, som virkelig fortiener Ros, og laster det, der fortiener Last, kan De da, som et fornuftig Menneske blive misfornøiet derover, skielde mig ud eller true mig med Hug?

Den tredies Spørsmaal var dette: Viser De sig nu misfornøiet herover, maa De ikke saa tilstaae mig, at De enten er en urimelig Mand, eller aldeles ingen Kiendere af Kniplinger?

Saaledes blev et Stykke opført paa Comoedien, der blev et Stridigheds Æble imellem Acteurs, Tilskuere og Fornuftdommere.

Vi læste strax af vore flinke Skuespilleres Ansigt, at de med Tvang og Kiedsommelighed laante sig til et Stykkes Actioner, hvis Indhold vilde kuns skaffe Componisten liden Ære, siden hans Øiemærke, som var at hævne sig over Journalisten, umuelig kunde naaes paa denne Maade.

Naar Componisten af Mandags Piecen vilde hævne sig paa Journalisten, mon han da ikke havde giort bedre, at gaae directe til ham, for at forlange Ret for den fri Dadel, han havde funden i hans Journal over et af Componistens Piecer, som fik Navn af Tronfølger i Sidon.

Kiender vi Journalisten ret, saa veed vi til visse, at han skulde have svaret Componisten i en ganske fyldestgiørende Tone, og ganske

vist sluttet sin Formaning med dette kiere Valgsprog og for Componisten nødvendige Tankesprog: *ne futor ultra crepidam* ɔ: Skomager bliv ved din Læst.

Om Componisten i dette Stykke har sprengt sin dramatiske Aand, eller forlangt af Naturen Umueligheder, eller søgt, at give Musiken Snørliv paa, skulde han derfor bringes saa stærk i Harnisk, fordi Journalisten iagttog og skreed til at anføre de Feil, der endog kunde støde den, der aldrig havde seet Skuespil opføre, og maatte have indfunden sig, da fornævnte Piece udbredte sine spraglede Vinger over vor Theatrum?

Er det vel fornuftig eller billigt, at betale Got med Ont? Og skylder man ikke altid det Menneske, der vil sige os reent ud vore Feil, baade Agt og Kierlighed?

Baade Journalisten og alle de Kiendere af Tilskuere, som Hr. *B.* ikke havde taget med Fordeel, har givet deres Misfornøielse tilkiende; den første over den bemeldte Tronfølger, de andre over Mandags Piecen.

Hvad skal det betyde, at Componisten sammenskraber sig en Kabale, deels af militaire, deels af nogle faa civile?

Og hvor stor bliver ikke vor Forundring og hele Byens, naar vi seer at al denne hule og skumle Spøg skeer allene i den Tanke, at paanøde fornuftige Tilskuere Bifald og Klap over en Piece, som saa meget supplicerer os og alle Kiendere om Mishag, for ikke at vanære et æret og krediteret Theater ved kritiske Piecer i saa nedrig et Fag og af saa qvalmende et Mærke?

Vil da Componisten med Vold paanøde os saa grumme Tanker om ham, at vi skal troe, at han har anseet det hele ærede Sælskab af Tilskuere (hans eedsorne Clienter allene undtagen) for Børn eller Folk uden Vid og Smag, der allene efter hans Smag skulde møde ved en Pieces Opførelse for at gloe og gabe, lee og snakke over nogle Dekorationer og prangende Klæder, ligesom andre Børn kan giøre, naar de mynstrer deres Dukketøi?

Fortiener ikke et skiønnende Publicum en mildere Dom af Componisten?

Og skal da ingen have Forstand, uden den der kan med Behændighed eller efter Takten behandle en Bosse?

Hvorledes kan det være, at vor Componistes Hukommelse ganske er bleven borte i denne Forvirring?

Hvorfor har han ikke husket paa, at den Ret, han har, som Tilskuere, at bifalde eller laste en komisk Piece, har ogsaa den Ringeste af de Tilstædeværende ved et offentlig Skuespil?

Skal enten Kaarder, Stokke, Næver eller knubede Ord omdanne et Menneske i en Hast, og ved Hielp af Partiskhed smelte hans billige Mishag om til et ubillig Bifald?

Naar hørte man nogen Tid, at man fordrede urimeligere Umueligheder?

Skal et eneste Menneske giøre et offentlig Skuespil til en privat Kabale?

Og hvorfra faaer han en Magt af denne Beskaffenhed, der paa vores Side er langt paa hiin Side af det Begribelige?

Har han denne Magt ved sorte eller røde Kunster? Eller befinder vi os midt i Omskiftelsernes eller Fortryllelsernes Land?

Naar kom denne forunderlige Hexegreen til Dannemark, hvormed man i et Øieblik kan forvandle fornuftige og skiønsomme Skabninger, enten til nogle dumme Maskiner, eller tause Knubber, eller kaade Slagsbrødre?

Siig os det dog, Hr. Componist! thi vi begriber det ikke; og forklar os denne mørke Tale, i det ringeste til Giengield for de Qvalmer, de har opvakt i os, naar vi tænker paa, at Comoediehuset (dette tilforn for os saa kiere Sted, hvor vi efter vor Dags Arbeide vilde og havde Ret til at hente os en Forfriskelse) herefter skal være den store og navnkundige Smeltedegl, hvor vi og alle Civile skal underkastes en ny og vanærende Forvandling, hvis de maa raade.

Og at vi endnu skal tale et par Ord om Journalisten, hvorfor synes Componisten at lade sig det komme fremmet for, at vi har faaet en Journal over de komiske Stykker og Skuespillernes Actioner.

Er det noget nyt for ham, der er en erfaren Mand? Har han aldrig før hørt tale om Journaler?

Og mon han ikke veed, at man har Frihed til, som grundig Kiendere og fornuftig Dadlere at bedømme skriftlig det, som et heelt Publicum har Ret til at bedømme ved Klap og Bifald eller Stampen og Misfornøielse.

Vi siger mere! hvor havde vi ikke ønsket for længe siden, at kunde have læst en Journal over det dramatiske, da baade Skuespillere

og Tilskuere derved kunde vinde saa meget i Smag og Bedømmelse, et dobbelt Gode, som vi tilforn har manglet. Tilforn naar vi har mødt paa Skuespillet, har vi maattet lade os nøie med et tilstædeværende Sælskabs fornøiede eller misfornøiede Udseende og Adfærd.

Nu er denne Uvished om Skuespillernes allerrigtigste Heldighed eller Vanheld ophørt, og derfor vil man nu misunde os den Lykke og fornuftige Fornøielse, at kunde faae en Pieces Held og en Skuespillers Færdighed at vide, uden at være tilstæde ved Piecens Forestilling?

Er det af Egensindighed eller Misforstand, man vredes imod Journalisten?

Eller vil man selv berøve sig den Vinding, baade som Skuespiller og som Tilskuere, at faa ugentlig en finere og vissere Smag, en grundigere og billigere Skiønsomhed, en dybere og mindre vaklende Indsigt, en tilforladeligere Rettighed til at give sin Fornøielse eller Misfornøielse tilkiende?

Vi vil endnu midt i vor Misfornøielse vente, at Componisten snart løser os sit Enigma, for at give os nogen Vished, om vi endnu engang maa møde paa Comoedie, uden enten at blive Maskine, Knub, eller allene nogle gesticulerende Kreature.

Her taug mine tre Venner, og Folkemængden forsvandt lidt efter lidt omkring ved Comoediehuset.

Da jeg saae deres Sind var sat sig noget, og de vare blevne noget roligere, giorde vi en Tour om Gaderne, og jeg beredte mig til at give dem mine Tanker tilkiende, som vare følgende: Nu! det er sandt! aldrig havde jeg ventet, at Sagen hang saaledes tilsammen; som jeg nu var bleven bevidst herom.

Halv fortrydelig, og halv forunderlig forestillede jeg mine Venner, at denne Forvirring var en Sag, som hverken ved Kaarden i Haanden eller Stokken paa Ryggen burde afgiøres, men at de kuns rolig skulde bie, da de ventelig vilde faae en afgiørende Dom i de offentlige Skrifter, som baade vilde berolige det ene og andet Partie, og at man maatte slutte, at baade de Militaire og de Civile vilde være saa resonnable imod hinanden, at begegne hinanden indbyrdes som Mennesker, at Componisten nok ved dette mislingede Optrin vilde fatte bedre og rimeligere Tanker om Menneskets fri Gierninger, og at den megen Visken og Ophævelser vilde falde af sig selv, naar enhver kuns vilde holde sig inden sine Skranker.

Vi forlode de kolde Stene, og slog os en halv Times Tid til Bachi Partie, for at nedsynke de Qvalmer vi havde faaet, deels ved Tanken om den Forvandling, der saasnart skulde have gaaet for sig med os, men som vi haabede blev ved det Gamle, at Officier blev Officier,

Componist Componist og Menneske Menneske; deels ved den Hæftighed, der havde besielet vor Samtale, som var noget lang, og hvoraf jeg her har anført det Fornemste, for nogenlunde at standse den gamle Byesnak, der har sat endeel med Grund, en anden Deel uden Grund i Bevægelse.

Hvad Journalisten er anbelangende, formoder vi samtlig, at hans Godgiørenhed imod det Offentlige ikke skulde ophøre, og han legge sin Pen ned, fordi en exerceret Kabale trækker Kaarden ud, som vi ønsker der maatte bruges ved billigere, fornuftigere og vigtigere Begivenheder, end ved denne, at vilde enten fægte eller prygle et Menneske ud af sin naturlige Karakteer.

SPEIDEREN.

EN
SAMTALE

IMELLEM

EN BONDE OG EN BORGER

ANGAAENDES

DE KRIGERSKE ØVELSER

UDEN FOR

COMOEDIE-HUSET

MANDAGEN D. 25 NOVBR. 1771.

KIØBENHAVN, 1771.

TRYKT HOS MORTEN HALLAGER, BOENDE I STORE FIOL-STRÆDE.

SAMTALEN

IMELLEM

BONDEN OG BORGEREN

ER

PAA KONGENS NYE-TORV

UDEN FOR COMOEDIE-HUSET

JUST I DET ØYEBLIK

DA

DE KRIGERSKE ØVELSER

VAR TIL ENDE.

SAMTALE

IMELLEM

JEPPE BONDE OG FRANTZ BORGER.

Jeppe.
(Pegende og gabende paa Comoedie-Huuset.)

Hvad mons troe, det er for et stort Vertshuus. Her var nyelig et Pokkers Tumult uden for. De gik løs paa hinanden med skarpe Klinger, og det loed, som de vilde myrde hinanden strax, dog seer jeg, som vel er, ingen Døde her paa Pladsen. Dette Vertshuus seer grumme rart ud, og der maae søge stolte Folk. Jeg gad nok vist, hvad de kunde komme i saa sterk Klammerie om. Enten maae de være kommen i Klammerie over Korten-Spil, eller og de ikke maae have kundet forliges om Kielder-Pigen. Ha, ha, vi sloges min Troe en heel Dag og Nat om Kielder-Pigen i vor Kroe; men det var ogsaa en lekker knøv Tøs, som var værd, kan jeg troe, at vove en Dyst for. Hun havde ret et par skielmske Øyne, og saadan en artig smule Næse, at man kunde ikke andet end faae Lyst og Villie til hende.

F.

Ney! Landsmand! det Huus, vi see der, er ingen Vertshuus, der er hverken Kortenspil eller Kielder-Piger, det er et Comoedie-Huus. Veed du vel, hvad det er for et.

J.

Ja! min Troe! veed jeg saa, der, hvor man danser paa Linier, giør Luftspring, laer Biørne og Abekatter danse, og andre saadanne tusinde *Hocus pocus*. Der var nogle Comoediantere ude hos os i Fior Vinter. De spillede Doctor Faust, og havde tusinde artige Optøyer med deres Popper. Vi gav hver sin Skilling, og saa kunde vi have vores Plaiseer den heele Aften. Der gik sagte noget med i Fortæring til Øll og Brændeviin; men det var vor egen Sag, kan jeg troe. Den sterke Mand var ogsaa ude hos os forleden Aar; men jeg troer ganske vist, at den Karl havde med Fanden at bestille.

F.

Ney, dette Comoedie-Huus er langt fra ikke saaledes som du meener. Her er ingen unaturlige sterke Mænd eller formeente Trolfolk; her er ingen Linie-Dansere, i det mindste burde der ingen være, og her er ingen Biørne og Abekatter paa fire Been. Dette Huus er stiftet i en langt anden Hensigt, nemlig fordi Tilskuerne der skulde lære Selskabelighed, Belevenhed og Dyd.

J.

Skulde Folk lære slige Ting i dette Huus?

F.

Ja! til den Ende er det bygt.

J.

Ha, Ha, Ha!

F.

Hvad leer du af?

J.

Ha, Ha, Ha! jeg maae min Troe lee engang endnu, disse Folk, som lærte saa megen Selskabelighed, Belevenhed og Dyd inde i Huuset, søgte af alle Kræfter at myrde hinanden, saasnart de kom uden for Døren. Ha, Ha.

F.

Kan du lee saa meget af dette?

J.

Ja, jeg kan min Troe. Ha, Ha, jeg kan vel ikke andet.

F.

Har du aldrig i dine Dage været i Kirken?

J.

Jo der har jeg været mange Gange, det kan I sagtens vide. Jeg er jo ingen Tyrk eller Morian mere end de andre Folk i Sognet.

F.

Siger Præsten da ikke ofte og mangfoldige Gange til Jer, at I ikke maae drikke Jer drukken, spille, bande og slaaes paa Kroen?

J.

Jo, det giør han, saa Mænd!

F.

Hvorfor gaaer da du, og de andre Bønder lige fra Kirken til Kroen, og giør just alt det, som Præsten har forbudet Eder?

J.

(Kløer sig bag Øret.)

Jeg veed ikke selv, hvad jeg skal svare herpaa. Prædiker man da ogsaa her i det store Huus, som vi see her.

F.

Jeg vil sige dig det altsammen, hvorledes det hænger sammen. Kirken og dette Huus, som vi see her, og som kaldes Comoedie-Huus, ere hinanden ulige for saa vit, at Kirken er en guddommelig Stiftelse, men Comoedien en menneskelig Indretning: I Kirken handles om de rette høye Dyder, hvorved vi allene kan behage Gud, og der

afskrekkes man fra de virkelige Laster, som mishagede Guddommen; Comoedien derimod har ikke med saa høye Ting at bestille; den advarer om de Feyl, som kan giøre os latterlige og være os til Skade i det almindelige Liv og Levnet, og lærer os, hvorledes vi skal vandre Verden igiennem med Forsigtighed og Klogskab, saaledes at vort Levnet og Gierninger kan være tekkelige og behagelige. Denne Ulighed er der imellem Kirke og Comoedie, men de ligne hinanden deri, at de begge lære Viisdom og Klogskab, skiønt med den Forskiæl, som jeg nu allerede har sagt dig.

J.

Jeg synes at fatte alt dette meget vel. Men hør engang, er der da og en Præst paa denne Comoedie. Jeg gad min Troe engang gaaet i denne Kirke, og seet, hvorledes det her gaaer til.

F.

Her er ikke alleneste en Præst; men mange baade Præster og Præstinder. De giør ikke deres Prædikener selv, men faae den stedse skreven fra andre, da de maa lære dem uden ad, og hvem som da vil høre deres Prædikener, maa betale derfor.

J.

Det forstod jeg min Troe ikke et Ord af.

F.

Det er og temmelig vanskeligt at forklare dig, dog vil jeg giøre mig al Umage derfor. Hør nu engang ret til: En klog og vittig Mand i Landet være, hvem det være vil, skriver noget, som man kan kalde en Prædiken, for saavit den er lærerig for Tilhørerne. Denne Comoedie-Prædiken, at jeg nu saa skal kalde det, er inddeelt i mange Samtaler, Spørsmaal og Svar. Derfor bliver til enhver saadan Prædiken antagne mange Personer af begge Kiøn, som hver har sin Deel mundtlig at fremføre for Tilhørerne. — Forstaaer du mig?

J.

Ikke saa aldeles ret; men jeg synes dog at kunde giøre mig et Slags Begreb derom, saa hen i Mørke. — Men lad nu dette fare. — Jeg merker nok, at jeg ikke kan faae det altsammen i Hovedet paa engang. Alt nok, at jeg veed for det første, at det store Huus, som vi her see, er et skikkeligt Huus, og at man der vil lære Folk noget godt. Er det ikke saa?

F.

Jo! rigtigt.

J.

Men siig mig nu, hvorfor man sloges saa gruelig, og gik saa mordisk løs paa hinanden, saasnart man havde sat Foden uden for dette Huus.

F.

Tydelig Begreb kan jeg ikke love dig, Jeppe, da du slet ingen Forstand har paa disse Sager. Saa meget kan jeg dog sige dig med

fuldkommen Sandhed, at dette Slagsmaal kom af Een (at jeg endnu skal kalde det saaledes) Comoedie-Prædiken. Nogle af Tilhørerne sagde, at den var slet, andre at den var god, og disse stridige Partier har vildet afgiøre deres Sag med Kaarden i Haanden. Forstaaer du det.

J.

Ja det forstaaer jeg meget got: Vi Bønder har og jevnlig Strid sammen om vores Præst: Nogle hove ikke hans Prædikener saa synderlig, andre derimod opløfte dem til Skyerne. Men vi komme aldrig i Slagsmaal for denne Sags Skyld, langt mindre at vi skulde myrde hinanden derfor. Det vilde ikke heller bekomme os Bønder vel paa Landet, om vi vilde finde paa saadanne Optøier. Træmæren, det sorte Hul, Tyrepidsken og andet saadant mere vilde strax være os til Tieneste, ifald vi ikke holdt Fred.

F.

Ja, Jeppe, du forstaaer ikke Sagen ret. Der spilles saa mange slette Comoedier, og ingen tænker at myrde hinanden derfor. Men nu vil jeg sige dig, hvorledes Sagen henger sammen med dette Klammerie. *B.* for Exempel skrev en Comoedie: *D. J.* lastede den, og *B.* søgte at forsvare sig. Nogle ere Venner af *D. J.* meest Militsen; de Civile og Studenterne derimod ere meest for *B.* Ethvert Partie vilde nu forsvare den Person, som de elskede, og det var dem just ikke om Comoedierne eller Journalen selv at giøre; thi mange har kuns forstaaet ganske lidt deraf. Disse stridige Partier kunde saa meget desto lettere bringes i Harnisk, som der sielden pleier at være nogen god og grundig Forstaaelse imellem de Militaire og de andre Stænder. Men, see! Jeppe, nu snakker jeg noget igien, som du ikke forstaaer.

J.

Jeg kan just ikke faae det altsammen i Hovedet; men saa meget fatter jeg dog, at det var just ikke egentlig for den Comoedie-Prædiken at de sloges; men for noget andet.

F.

Ret saa, Jeppe, du er ikke saa dum.

J.

Men tør de saaledes myrde hinanden? Det var et pudseerlig Slagsmaal. Saa vit jeg kunde see i den Forvirring sloges Een mod Tre og vandt, og mig syntes, der kom nogen i Vagten.

F.

Ja det blev ikke derved, Jeppe. Saa vit jeg har hørt, har de stridende Partier siden slaaes paa et Vertshuus, hvor Een er bleven overfalden af 5 til 6 paa engang, og efter at han ved et mordisk Slag var daanet næsten død need paa Jorden, har 3 a 4 trukket Kaarde ud imod ham, og giort sig en Bravoure af at blessere dette paa Gulvet liggendes mere død end levendes Menneske.

J.

Fy! det var en lumpen Streeg, om det ellers er sandt

F.

Ja! det bliver ikke herved, Jeppe; thi dette saa ilde medhandlede Menneske vil vel og ventelig have sine Tilhengere og Forsvarere.

J.

Paa denne Maade kan de jo blive ved at myrde hinanden til evig Tid. Er der da ingen Straf for sligt, og kan Øvrigheden ikke faae det hemmet?

F.

Jo vist, Jeppe, er der allerstørste Straf derfor; men dog er det vanskeligt at hemme saadanne Tretter; thi Vedkommende tænke, at deres Ære gaaer evig forloren, ifald de give det ringeste efter i slige Sager.

J.

Men hvad! om den samme Comoedie-Prædiken bliver nu oplæst en anden gang, saa vil der jo ligge et Dievels Huus.

F.

Ja! der bliver vel føiet andre Anstalter Jeppe; og maaskee det beste var, at denne Comoedie ikke mere blev opført; thi Personalia burde ikke vanhellige Theatret. Ja, Jeppe, nu falder jeg i Tanker igien, og snakker dig noget for, som du ikke forstaaer.

J.

Jeg giør, saa mænd! ikke heller, gode Ven; men jeg maa til at løbe. Farvel!

F.
(allene.)

Hvor er ikke den Misbrug at beklage! Et Huus, som en stor Konge har ladet bygge, for paa engang at fornøie og lære sine Undersaatter, skal saaledes vanhelliges! hvad har den Piben og Trampen paa Comoedien at bestille? Hvem som ikke gider seet paa Comoedien, kan jo blive borte? Ingen er tvungen til at gaae derind. Kunde ikke Journalisten og hans Contrepart afgiøre deres Sager ved Pennen? Hvad har Penne-Krige med Vaaben-Krige at bestille? Er det ikke skammeligt, at man, for at søge efter Slagsmaal, og Anledning til Mord, gaaer hen til saadan et Sted, som er stiftet for der at lære Artighed, Belevenhed, Omgiengelighed, og alle smukke borgelige Dyder? Men jeg tør haabe, at Stormen allerede har udraset, og at man aldrig opfører saadanne Stykker, som sigte paa visse Personer; thi denne Art at critisere paa, er den allerømfindtligste af alle. Socrat var vel selv tilstede paa den Comoedie, man havde giort, for at raillere ham, og det loed, som han saae derpaa med en fuldkommen Ligegyldighed. Men hvem er mig Borgen for hans Hierte? I hvorom Alting er, saa har vi ikke mange Socrater i vore Tider, og man bør ikke forbytte Folk paa de Steder, som ere ind-

viede til at fornøie og forlyste dem. Jeg maa endnu lee af min Bondemand, som tog Comoedie-Huuset an for et Vertshuus. Sandelig han kunde let falde paa den Tanke, da han saae, at man kom veltendes ud derfra med Klammerie, Støien, Slagsmaal og nøgne Kaarder. Honnette Medborgere i Kiøbenhavn af alle Slags Stænder, tillader ikke her Efterdags, at Eders Opførsel skal give de Sællandske Bønder grundig Anledning til at mene, at vort prægtige Comoedie-Huus er ikke andet end en Kroe, hvor Kortspil, Drik og Kielder-Piger oprøre Blodet til Jalousie, Hevn og Mord.

FINIS.

BETÆNKNINGER

OVER

DET DANSKE DRAMA.

MED DEVISE:

I vor Kammer er vi noget; men hvad
er vi paa Bogladen?

Censeur un peu fâcheux, mais souvent nécessaire,
Plus enclin à blâmer, que savant à bien faire.
Despréaux.

KIØBENHAVN

TRYKT HOS PAUL HERMAN HÖECKE 1771.

Det er unægtelig, at Aarsagen, hvorfor der ere saa mange Fuskere til, er denne: Man gaaer ud af sit naturlige Fag, og vil prøve Styrke i Ting, som er uden for vor Sphære.

Et vittig Menneske er mange Fristelser underkastet: En lykkelig Fremgang i Et giør ham forvoven, tyk, opsvulmet og indbildt i sine egne Tanker; han tør gaae saavidt, at fordre en Læseres Forundring, Agtsomhed og Biefald, som en nødvendig og ham tilhørende Told, naar nogle af hans slette Stykker kommer for Lyset, fordi et hældig Stykke engang kan have hiulpen ham til at erholde et skiønnende Publikums Roes.

Sandt er det, det er billigt at roese det, der fortiener Roes; men naar man igien ef[ter]tænker, hvad Skade Roes giør et ungt vittig Menneske, der ikke har ligesaa stor Kundskab om sine mange Mangler og Ufuldkommenheder, som han har Egenkierlighed til, synes mig at man ikke giør det Menneske nogen synderlig Tieneste, hvis Fuldkommenheder man uædler og forringer ved en og billig Roes.

Der er ikke noget, det menneskelige Hierte mindre taaler, end Berømmelse, og det er saare let at finde Kilden hertil.

Vi fødes alle nogle opblæste og stolte Kreature.

Forfængeligheden, denne Hiertets Eyendom yttrer sig hos os endog i de spædeste Aar.

Giv Barnet smukke Klæder, see til, om det ikke strax veed at giøre sig til af disse elendige Skaller.

Jeg har selv tilligemed min Kone nøye betragtet disse smaae Uskyldiges ret sindrige Vendinger, naar vi har givet dem nye Klæder paa; hvor har de ikke brystet sig! hvor har de ikke været uroelige, naar min Kone og jeg har ladt, som vi ikke har mærket deres forfængelige Stillinger og stolte Adfærd!

Hvor har de ikke været omhyggelige i at vise sig for os, snart som nogle smaae Paafugle, snart som nogle forkunstlede Dukker.

Det er nu de Smaae, vore Børn, der veed saaledes at giøre sig til; men, mon vi ere klogere, endskiønt vi ere ældere og voxne? Ney. Vor Skam voxer efterhaanden, som andres Roes voxer over vore Handlinger; ikke just fordi at vore Gierninger gierne imellemstunder

kan fortiene et Slags Roes, for saavidt de kan giøre noget Got i Verden, men fordi Roes er os ikke tienlig, men i mange Grader mere skadelig, siden det ikke tiener til andet, end til at opsvulme os og giøre os riig paa en daarlig Indbildning og forvoven Stolthed, i stæden for at ydmyge os og legge vore mangfoldige Mangler paa Vægt med vore faa Heldigheder.

See! det synes vel noget paradoxal, at Roes skulde uædle de beste Genier og forderve de heldigste Gierninger; men intet er vissere end dette, naar jeg faaer Lov til at troe den daglige Erfarenhed, der saa tydelig legger denne Sandhed for en Dag.

Men af alle Individus er ingen meere Fordervelse underkastet, end den der har megen Egenkierlighed eller Indbildning. Et saadant Subjectum er Roes en skadelig Forgift, der indsniger sig hos ham, og forderver endog hans beste Gierninger, hans ypperligste Genie-Kræfter.

Lad os iblant mange vittige (gid ligesaa vigtige) Hoveder allene denne Gang tage den udaf Flokken, som ved en eller anden Composition har faaet Roes, og i hvis Hoved denne Røgelse har stegen for høyt, og giort saa megen slet Operation. Hvor slet Virkning har ikke denne Roes giort i hans Hierne! I Stæden for at giøre hans Talenter ædlere og heldigere, har denne Roes fordervet hans Hierte, giort ham stiv af Stolthed, svulmet af Indbildning, og fuld af Ondskab ved sin uordentlige Egenkierlighed, der har trivedes saa got hos ham ved Roesen.

Lad os nu ligne en saadan eens sildigere Composition med nogle af hans første Compositioner; saa skal vi see en Forskiel. I Stæden for hans første Piecer har havt Ærekierhed til Øyemaal og Forskrift, Publikums Venskab til Grund, og hans Talenters Opkomst til Gienstand, er han plat vanslægtet i sine andre og øvrige Piecer og Compositioner; fordi han er bleven drukken af den Roes, man har maaskee kuns paa et Forsøg givet hans første Piecer, for at see, om Got kunde blive bedre og bedre Best.

See her Beviis nok, at Roes forderver et Subjectum, der har meere Egenkierlighed end Indsigt i sine mange Mangler og Ufuldkommenheder.

Og vil man endnu have fleere Beviser, da har vi et gandske nyt og frisk Exempel paa denne berørte Sandheds Stadfæstelse i den Mand, der har giort den 25 November i dette Aar saa betydelig og mærkværdig ved sin Composition, under Navn af dramatisk Journal.

Jeg vil langt fra ikke med det store Antal Fiender, som Mandens forvovne og haanlige Angribelse Mandags Aftenen har aftvungen det fredelige og veltænkende Kiøbenhavn, nægte ham endog de svageste Grader af Forstand og Levemaade; men ligefrem troe, at en Roes

over en eller fleere af hans forhen udgangne Piecer har indbildt ham, at naar man engang behager, kan man altid behage.

Men o! hvor har han taget Feyl i sin Indbildning, der har giort ham en ubodelig Skade i det skiønnende Publikums Credit og Kierlighed!

Han begyndte med at legge Grundsteenen til sin Miskredit i Publikums Hierne, da hans Tronfølger slap ham af Hænderne, og stadfæstet samme gandske og aldeles, da hans haanende Echo af den priisværdige dramatiske Journal igiennemskingret den Danske Skueplads, og opbragte enhver Kiender af det Ædle og Uskyldige imod sig.

Seer nu heraf, I Unge! I som ikke lader Publikums Roes tiene Eder til en Spore i Eders Bestræbelser, men stræber allene derved at komme for Øre, for saa siden at giøre hvad I vil, og blive skiødesløs i Eders Compositser! Seer og skiønner nu, at det billige og retfærdige Publikum vaagner, naar det falder det til, og fordrer Renter af den Roes, det hidindtil har beæret Eder med.

En Roes af Kiendere bør optænde i Eder en dydig og ærekier Efterstræbelse, saaledes at den ene af Eder overgaaer den anden i Flid, Kundskab, Heldighed og Talenternes rette og sømmelige Anbringelse og Anvendelse, uden enten at tabe Eders mangfoldige Mangler af Sigte, eller blive stolte og ukiendelige for Eder selv over en liden Fremgang og Publikums Roes, som det langt fra ikke giver Eder reent ud, men allene laaner Eder den, for dermed at aagre, for derved at tage til i Kundskab, Smag og Videnskaberne, hvoraf det igien har sig forbeholden at trække Renter, nemlig Eders Ærbarhed, Skiønsomhed, en ædruelig Omgang og Oekonomie med saa vigtig et Laan, uden enten at svulmes eller blive frek i at giøre Eders Compositser offentlige.

Det kan jo ikke feyle, at I jo bliver forvandlede enten til nogle smaae uværdige Tingester eller til nogle modbydelige Fuskere, naar I gaae udaf det Fag, I vare udi, da I imodtog Publikums Roes, og vover Eder ind i Ting, som enten er oven for eller uden for Eders Kundskabs og Begrebers Omfang.

Fordi en Mand kan have gode Gaver til Musiken, er det just derfor sagt, at han har Gaver til at skrive Komedier?

Og skal jeg være saa ilde-sindet imod mig selv at binde mig paa Ærmet, at, fordi Publikum ynder min Musik, derfor skal det ogsaa ynde alt andet hvad jeg giør, om det var saa at skrive Komedier?

Det er jo en urimelig Logik, og hvad en Slags Hierne skal man have, naar saadanne Fornuftslutninger skal avles derudi?

Men det vil ikke feyle, at jo ogsaa dette vil gaae an med Tiden, naar man noget nøyere kommer til at indsee den almindelige Nytte deraf baade for Skuespillere og Tilskuere.

Her kan man ikke undskylde sig med Mangel paa Materie, da der gives nok deraf inden og uden vore Huuse.

Og havde jeg Raad dertil, skulde jeg udsætte en Gevinst for den der gav os det naturligste og ukunstleste Stykke; især naar det var afhandlet i den største Eenfoldighed, at enhver kunde forstaae det og føre sig det til Nytte, uden enten høytraven Dansk, men saadan som man taler i daglig Tale; eller urimelige Klæder og Sirater, eller upasselig Alder.

Stykker af saadanne Slags vilde baade skaffe fleere og meere forbedrede Tilskuere, da Skuespillene vilde blive for dem, som repeterede Lectier af hvad de daglig i deres Huuse og uden for ere Tilskuere af; som og en vidtløftigere Nytte iblant Folk, der ikke allene kunde gaa fornøyede, men ogsaa forbedrede bort fra Komediehuuset.

AFTVUNGEN SVAR

TIL

DEN DRAMATISKE JOURNAL,

I ANDLEDNING

AF

No. 7. SIDSTE SIDE,

SKREVET

AF

BERNHARD HENRICH BECK.
ACTEUR I DE DANSKE SKUESPIL.

KIØBENHAVN
TRYKT HOS PAUL HERMAN HOECKE. 1771.

LA CRITIQUE EST AISÉE, & L'ART EST DIFFICILE.

BOILEAU. —

Saafremt den dramatiske Journals Hensigt er Skuespillenes Fremvext, som ufeylbarlig grunder sig paa gode Acteurs og Actriser, og samme besidder ligesaa megen Kolsindighed til at anhøre vedkommendes Svar, som den fordrer Opmærksomhed hos dem, der af den blive bedømmede: saa kan jeg aldrig indbilde mig, at den gode Journal optager dette aftvungne Svar med Fortrydelse.

At et Ugeblad, af denne Beskaffenhed, kunde tiene meget til at forbedre et Theater; og ved dets Forbedring, polere Nationens Smag, give den Vittighed, udpynte dens Sæder, og viise den Laster og Dyder i deres sande Skikkelser, saa at den ikke tager *Qvid pro Qvo*, Skyggen for Legemet, er en uimodstridelig Sandhed; men ligesaa stor en Sandhed bliver det og, at slig en Journal bør skrives med Overlæg, Indsigt og Upartiskhed.

Hvorvidt de[n] for nyelig begyndte Udgave, *S. T.* den Dramatiske Journal, som recenserer Stykkerne og Actionen ved det Danske Theater, som man af Bladenes nærmere Indhold erfarede, da det ikke i Adresse-Avisen[s] Avertissement var anført hvor vidt den, siger jeg, opfylder disse Pligter, derom kan og bør jeg ikke dømme i alle Poster; thi hvorvel jeg selv har den Ære, at være i de Danske Skuespilleres Sælskab, og stræber, saa vidt mueligt, at lægge Vind paa at studere Naturen, i de Roller, som med Tiden skal blive min Hovedsag, saa troer jeg mig dog ikke at have Styrke nok til at afgiøre dette Spørgsmaal.

Imidlertiid kommer det mig dog noget sælsomt for, at Journalisterne, som ventelig selv har skrevet Stykker for Theatret, og aldrig spillet paa en offentlig Skue-Plads, ikke heller, saa vidt jeg troer, været saa flittige og opmærksomme Tilskuere, som det udfordres for at skrive sligt et Uge-Blad, saa frit og løseligt bedømme et Sælskab, hvis Lykke i at komme Naturen nær, er bekiendt; (jeg taler her, om de ældre Acteurer og Actriser, hvoraf nogle, endog af fremmede, holdes for uefterlignelige) men tillade mig, at skride fra de ældre i Sælskabet, til den Classe, hvori jeg nærværende Tiid staaer, som just er Andledning til disse faae Linier: Thi det er saa langt fra, at det i ringeste Maade er den utilladelige Misundelse, over de smigrende Udtryk, de behage at betiene dem af, i deres Bedømmelse om Hr. Hansens Action i Comedien Sted-Moderen, der driver mig, at jeg tvertimod kan forsikre, at jeg med den største Selvfornægtelse, vilde see, til Theatrets Fremvext bemelte Hr. *H.* at ligne, ja endog om mueligt, overgaae vores fælles Mynster. Thi! mit Øyemærke har og kunde aldrig have været at overgaae; men nok ligne, om mueligt, de bedste.

Men uagtet alt dette, kommer det mig meget underligt for, at De, af en Aftens Action vil bestemme en nye Acteurs Haab frem for andres, allerhelst i en Rolle, som ikke er af den Betydenhed, at

den kan udmærke saa besynderlig et Talent, som udkræves til at viise Haab om den største Beqvemhed, og det med saadanne Udtryk, som kunde betage Lysten hos en anden, til at hiige efter Fuldkommenhed, saafremt den *Infallibilité*, som Journalen vil borge hos alle, virkelig er dens Egenskab.

Om jeg ikke bedrager mig alt formeget, saa udfordres der, til en Dramatisk Journal, saa megen Vittighed, saa mange Overveyelser, nøyagtige Paapasninger, endog paa det som ansees for Smaaeting, ved første Øyekast, at man neppe uden med en skielvende Haand, kan begynde at skrive paa disse Slags Værker. Her er en Kiede af utallige Fiinheder, som paa det nøyeste maae betragtes i alle dens Leed, naar man ret skal bedømme et Theater i sin heele Omfang, og hvis disse utallige fiine Træk blive forglemte, som Bagateller af Tilskuerne, vil Critiqven ufeylbarlig blive mangelhaftig, partisk og tom.

At De i de par Linier, som egentlig er her min Sag (thi andet befatter jeg mig ey med) ey nøye har iagttaget disse ovenmeldte Ting, har jeg allerede og nærmere, skiønt i Korthed, vil beviise.

Ikke at tale om, at hvis det er sandt, at Beskedenhed er en af Critiqvens store Dyder, er Journalens Udtrykke mod Hr. Irgens alt for haarde, og at De om mig behager kun at sige, at De knap kan høre, men slet ikke forstaae mig (hvilket De dog ikke havde nødig at skrive, da det er, saa vidt jeg veed, tilfældigt for alle, ikke at kunde forstaae det som man ey hører) saa kunde De jo have sagt det samme om os toe, som om Hr. *H.*; thi da De ligesaa vel hos ham som hos os sporer Feyl, kunde De da ikke ligesaa vel stræbe at overtale Publicum til at troe, at vi kunde blive beqvemme saa vel som Hr. *H.*, De dræbede da ikke vor Lyst, og undertrykkede ikke vor Geist; men fødede Haabet, om en Slags Fuldkommenhed, som bør oplive og sætte Mod i en ung Acteur.

De seer tydelig, at jeg taler ikke til Hr. *H.* men til Dem, og at det ikke er af Misundelse over deres Udtryk om ham; men af Frygt, deels at deres Journal skal forderve sig selv, ved en overdreven Friehed, og ved blindt væk at afsige en Dom, som de saa meget ønsker, at Publikum skal troe at være Ret; og deels at andre Subjects blandt Studentere, ved slige Arbitraire Domme, skulde tabe Lyst og Mod, at anmælde sig ved Skuepladsen.

Og da jeg nu har taget mig den Friehed, at give Dem nogle Træk af en Dramatisk Journalist, som bør være, saa forhaaber jeg, at De, som selv har opkastet Dem til Skuepladsens Dommere, vilde tiene Publicum, Theatret og os unge Acteurer, som ere saa langt fra Beqvemhed, med en Underretning om, hvorledes vi skulde opnaae samme. Dog uden at være Dem for meget til Byrde, udbeder jeg mig i Forveyen, en liden dog grundig Beskrivelse, hvad en Acteur er og hvorledes han bør være, for at forskaffe Dem saa megen meere Troeværdighed.

Jeg tør forsikre dem om, at denne Beskrivelse kunde tiene meget til at udpynte Deres Blade, hvis Titul er ellers smuk, og det kan ikke skade at det kommer forsildig.

Jeg gad vidst om slig en Journal ikke burde begynde fra denne Syns-Punkt, og de selv veed eller at andre faaer det at vide, ønskede jeg Efterretning derom.

UTVUNGNE
ERINDRINGER
TIL DEN
DRAMATISKE JOURNAL,
I ANLEDNING
AF
No. 14 OG 15.

VENLIGST SKREVET
AF
BERNHARD HENRIC BECK.

Melius esse quam videri.

KIØBENHAVN
TRVKT HOS PAUL HERMAN HÖECKE. 1771.

Mine Herrer Journalister!

Jeg seer af den Ære De giør mig, med at give mig et Svar, kort og got, i deres No. 15., at det dog just ikke er en Halsløs Sag, at sige dem sin Meening. I Sandhed, jeg frygtede, at de skulde blevet vreed, fordi jeg, som er saa mangelhaftig af Naturen, turde begiere et Beviis paa deres Indsigt, med at lade mig viide, at de vidste hvad en Acteur er —? Men Tak skal de have, om de vil være nøyet med det, at de dog viiste mig en Mand, af hvilken baade de og jeg kan faae dette og meere at viide. — Men, med deres Tilladelse! er *Riccoboni* bedre end de, eller de bedre end han? Frygter de ikke at denne Mand skal tage Næringen fra dem, siden han ogsaa skriver om saadanne Ting? — Ney! Ney! vil de svare, det har ingen Nød: *Riccoboni* er ikke saa læt at løbe med; os kan man læse for 2 og 4 ß. Ja, det er i Sandhed meget næmt, og desuden kiender ikke heller *Riccoboni* det Danske Theater; altsaa kunde han jo ikke heller bide og kaste — hvad siger jeg — bedømme dets Acteurs og Actricer, som vi; ja, det var ogsaa Synd, at Folk, som har Lyst til at lee paa andres Bekostning, skulde miste den Fornøyelse, at læse saa mange skiønne Ting, om de iblant os, som har den Vanhæld, ikke at være støbte i den Dramatiske Form.

Og sandt at sige, dette trækker en Hoben; thi Folk som har ingen bestemt Smag, er meget for Forandringer. — Nu læste man sig mæt om Skoebørsten; nu var man kied af, at læse saadanne Blade, hvis Mysteria egentlig var, at Autor manglede Penge; nu havde man leet nok af nogle lige saa dumme som uforskammede Skandskrifter. Saa skulde man jo have noget, at drive Tiden bort med, ved Øllet. Og nu kom de ret beleyligt. — En anden Nytte er der og ved deres Blade, som *Riccoboni* kan aldrig giøre dem stridig, og det er denne: at de giør en Theaterhistorie ud, som ret kan blive artig, ligesom man herefter kan regne Aaret fra dem, som Tyrken fra Hegira, og Grækerne fra de Olympiske Leege. — Men siden jeg dog mærker at de ere mine Venner, saa maae jeg betale dem med samme Myndt, og bede dem for alle Ting, at iagttage Accuratessen, som er *Historicorum* største Dyd, og den havde de sprunget over i det No. som bedømmer Caffeehuuset eller Skotlænderinden, hvor de anfører Hr. Londemann, som een af Interlocuteurerne (som de kalder dem) da det var en Feyltagelse, som snart kunde leede de af deres Læsere, som veed hvad de læser, paa den Tanke, at de havde seet Stykket i Fior (da Hr. *L.* virkelig havde Rollen) og bedømmet det i Aar; og det

skulde giøre mig ondt, eller maaskee de giorde det, for at slippe mig, som var iblant disse Interlocuteurs saavel i Aar, som i Fior; Maaskee de kunde ikke høre mig, eller maaskee de hørte mig alt for vel. — Men til Sagen, som de siger.

Næst skyldigst Taksigelse, for deres Skudsmaal i No. 14. maae jeg have den Ære at forsikkre dem, at jeg forundrer mig i en høy Grad over dem; enten maae de være saa mange, at de ikke ere eenige med dem selv, saa at een i et Blad revangere[r] sig, over det som en anden havde skrevet i et andet Blad, eller ogsaa bilder de dem ind, at alle deres Læsere, med ligesaa megen Uagtsomhed, læser deres Blade, som de skriver dem med Skiødesløshed; (thi saa ydmygtænkende ere de dog vel ikke, at de troer, at alle tænder Tobakspiber ved dem.) — I No. 14. hvor jeg mangler Positur (derved forstaaes vel baade Øyne, Øren og alle andre Lemmer) og et fordrageligt Mæle, har de ingen synderligt Haab om mig, uden Øvelsen kunde burde giøre det; Men i No. 15. har de fast intet Haab om mig, formedelst Naturens Mangler, og derfor skal jeg have min Afskeed, saavel som fleere, maae jeg sige. — Men veed de hvad? Formedelst Naturens Mangler, haver jeg slet ingen Haab om dem, og troer derfor, at i Fald Bogladerne skal blive rensede for Ukrudt, saa maae de ogsaa have deres Afskeed. — Dog, maaskee Øvelsen kunde fordrive noget af det partiske Væsen, som reent har spildt deres Credit, og betaget dem Myndigheden. —

Hvad bryder os slig Snak, vil de tænke; men hvad bryder mig deres Udtryk. Dersom det høystærede Publicum, hvis Fornøyelse bør være en Acteurs Øyemeed, og hvis Biefald bør opmuntre ham, dersom det, siger jeg, ved et offentlig Mishag lod mig sligt vide, saa drev Egenkierligheden mig vist nok selv fra et Sted, hvor man er udsat for saa forskiellige Domme. Men at de, nogle ubekiendte, og hvo veed, af hvor mange Slags Aarsager drevne, kiøbte eller tilskyndede, saa plat vil sige deres Domme af, er alt for ufordrageligt.

Og just det, at jeg her saa aabenhiertig siger dem min Meening, hvorved jeg uden Tvivl vil giøre dem meere bittre, dette skal just være en af de store Drivefiedre hos mig, til at stræbe efter at naae en Slags Fuldkommenhed, om det er mueligt, i at fornøye et Publicum, hvis Biefald, uagtet det af dem erkiendes uefterrettelig, dog altid skal være Maalet for min Flid.

De elsker Theatret, at jeg saa skal tale, paa den ene Side, naar de skielver for dets Skiebne, ved at miste dets berømmelige gamle Acteurs; men de hader det ligesaa meget paa den anden Side, ved at forknytte alle de Planter, som for nærværende Tid skulde opelskes til Theatrets Nytte.

Og det er i Sandhed stor Skade, at de ikke var til (dog, jeg veed ikke engang, hvem de ere, mindre hvor gamle de ere) da Theatret kom op: hvor herlig havde da ikke Planteskolen bleven indrettet! Og saa havde slige . . . (ja jeg veed ikke selv) som jeg og andre, ey været dem en Torn i Øyet, hvad siger jeg, lagt Directionen til Byrde; og saa kunde de ogsaa med deres egen Haand anlagt en lille Mis-

bænk, hvor de imellem kunde plukke en Directeur, siden jeg dog mærker, at han er vanskelig at faae, naar han skal være dem tilpas.

I er et uforskammet Menneske, vil de vist raabe: ja, jeg tilstaaer det selv: Men mit Kammer er et heelt Echo, og der er saadan en Gienlyd af den Dramatiske Journal, at, saafremt jeg vilde have Roe, maatte jeg skrive dette op. Og at jeg skal skrifte aabenbare, saa holdt jeg selv af dem, da jeg læste i deres Blade, at de Unge bleve for slet aflagte; men jeg hadede mig selv strax derefter, for samme Tanke, da jeg mærkede, at de skrev dette allene for at faa Leylighed til at sige dem blant deres Læsere, som troer, at de sidder paa den hellige Treefod, naar de skriver, og spaaer, at alle disse Unge og en Gammel burde afskaffes — De raabe med deres erhvervede Myndighed, at alle disses Løn skulde været henlagt til tvende, som kunde opfylde Hr. *C.* og Hr. *L.* Roller: — Ja, jeg tilstaaer, at disse 2de store Acteurer, hver for sig, har giort dem saa fortiente hos Publico, at den Berømmelse de kan give dem, er endog til Overflødighed, og at deres Savn ved Theatret vil og være vanskelig at gotgiøre. — Men, mine Herrer! naar 2de, som ved en fornuftig Anførsel, det er paa deres Sprog, ved den Dramatiske Gamalies Fødder skulde anbringes allene til disse Acteurers Roller: hvor vilde da saa mange af de saa kaldede Bie-Roller imidlertid besættes? Jo! af deres Plante-Skole, de kunde og imellem giøre en Intermezze, som de Tydskes Dramatiske Kinder-Spiel. — Ney! Veed de hvad, mine Herrer Journalister: hold dem allene ved at bedømme Actioner, og Stykkerne, for at blive i Fortienesten; men meleer dem aldrig med at være Raadsherrer, de kunde maaske i de flestes Øyne giøre samme Figur deri, som jeg i den pantsatte Bondedreng, eller Hr. *J.* i Kandestøberen. *vid.* Journalen No. 14.

Siig os vore Feyl, men med Beskeedenhed, uden Ondskab, Partiskhed, og for at hævne sig; saa kan den ædle Nytte af den Dramatiske Journal komme frem, og saa vil enhver Acteur og Actrice takke dem, at de kan af dem lære sine Feyl: men aldrig paa en Maade, som giør Gemyttet bitter hos nogle, forknytter Lysten hos nogle, og det, som er det værste, opvækker Foragt mod Journalen hos alle.

Bedøm allermeest os Unge, grandsk nøye efter det mindste Feyltræk i vor Action, og siig os det uden Ondskab, vi vil da takke dem, vi vil rette vore Feyl, om det er mueligt. — Og — O! jeg beder dem, for al den Lyst jeg har til Theatret, lad mig vide i et af deres Blade, hvad der mangler mig i min Positur, og siig mig paa deres Honeur, om de da slet intet Haab har om mig! —

Men jeg havde nær glemt, at de tiltroer Øvelsen en Hoben — Ja, jeg tilstaaer, at den kan giøre den største Deel hos en ung Acteur, da den gir ham Tillid og Færdighed paa Theatret, men aldrig hos saadan en, som paa saa høytidelig en Maade er bleven erklæret uden Haab; — Thi jeg kræver hermed den heele critiske Verden til Dommer, hvorledes den nogen Tid, om aldrig saa meget øvet, kan blive en god Acteur, der slet intet Haab gir? — Jo, det er sandt:

de Herrer Journalister meener vel, at jeg endnu ikke ved nogen betydelig Rolle har viist noget Haab, og at altsaa Øvelsen ... Men de ulyksalige Mangler. — Jeg vilde ikke engang tale om Ansigtet allene, men tænk? — Posituren — og det i Sandhed uden at anføre nogen Grund.

Jeg udbeder mig derfor en Efterretning om de Mangler, Naturen saa misgunstig har straffet mig med, og forstaaer derved en upartisk og nøyagtig Beskrivelse, paa det at jeg, om mueligt, kunde raade Bod paa dem ved Øvelsen. Thi under os at sige, har jeg en inderlig Lyst til det Theatralske, og denne kunde maaskee i en og anden Deel hielpe lidet paa de Mangler, de ere blevne vaer hos mig.

Naar de saaledes har forklaret dem og viist, at de ikke siger noget uden sand Grund, (thi de falske Grunde kan let omstødes), saa veed jeg at rette mig derefter, og saa bliver de ikke anseete for underkiøbte Dommere. — De indseer lettelig, om de ellers ere saa rettænkende, at da jeg er den eeneste iblant dem, der, for at hielpe paa Manglen af duelige Acteurer, skulde afskeediges, som reent er fordømt neden for Naturen (thi de andre kunde dog blive taalelige): saa faaer jeg derved en Fyldestgiørelse, som de allerbeste og sundeste Critici ikke kan nægte mig. Og de iblant Læsere, som ikke tilfulde nok indseer, hvorvidt de har feylet i deres Dom eller ey, bliver derved betaget en Skrupel, som ellers let kunde biedrage mig saadan en Slags uvis Foragt, som er langt utaaleligere for en Siel, som har den tilladelige Egenkierlighed, end en Foragt, som er understøttet af soleklare Domme.

Thi det kan vel hverken de eller nogen nægte mig, at der jo blant de Velyndere, som beære vores Skueplads med deres Komme, findes de, som, enten ved at være anbragte til andre Ting, eller ved at være sysselsatte med andre Forretninger, end de, som ere i denne Cirkel, ikke besidder den Indsigt, at kunde skielne, hvorvidt Journalens Domme ere falske eller sande; og at altsaa slige Fordomme kan præjudicere en ung Acteur i den Yndest hos Publicum, som Øyemeedet af hans Flid.

De vilde vel sige, mine Herrer, at ikke nogen af dem, der endnu har faaet deres Feyl at høre i Journalen, har fordret saadan et Regnskab af dem; det er sandt mine Herrer! men der findes forskiellige Gemytter, (endog vilde der vist findes de, som meere ømt, fiint og høflig vilde sige os vores Feyl) og desuden har de fleste af dem, der har gaaet Skolen igiennem hos dem, saa mange Fortienester hos vores skiønsomme Publicum, at de ikke har nødig at frygte for slige Følger. — Overalt giør enhver, som ham lyster; og derfor troer jeg aldrig, at de nægter mig denne Fyldestgiørelse, da den er saa billig.

Men forud maae jeg erindre, at jeg er slet intet indtaget af mig selv, og at jeg altsaa let indseer, at hvad de anmærker om mit Mæle, er gandske sandfærdigt. — Dog! jeg vil haabe, at det, de syntes i Kandestøberen, kom enhver anden virkelig for, som ligesaa gierne vil sige det gode om Folk, som det onde. —

Naar jeg saaledes har faaet en fuldkommen Efterretning fra dem; men den maae være grundet, og ikke bygget paa Fordomme, saa veed jeg, hvad jeg siden kan rette mig efter, og om den Hensigt jeg har

haft, ved at lægge Vind paa Skuespiller-Konsten, at opnaae Publici Gunst, er grundet eller ey; — Thi, med hvad Lyst meener de ellers jeg vilde arbeyde, da jeg nok kan stave mig til, i deres Project, om Reductioner, at de selv troer den er lidet urimelig, skiønt den dog staaer der. — Jeg ærgrer mig tusinde Gange om Dagen over min Positur, og alle mine Mangler; thi, naar jeg betragter, at mit Hierte og min heele Siel er saa hengiven til Theatret; men at Journalen derimod siger, at jeg er saa Mangelhaftig, saa er jeg færdig at beskylde Naturen, som synes, at have givet mig en Theatralsk Siel, just for at blotte mine Mangler. —

Ellers forsikrer jeg dem *per Jovem*, at jeg har læst, og jeg troer endnu kan læse, baade *Terentz* og *Plautum*, om det kan hielpe noget, og hvad min Levemaade og Opdragelse er angaaende, ja? jeg veed ikke hvad jeg tør sige; dette veed jeg vist, at jeg tidt, med Niels Klim, har læst mit *Testimonium Scolast.* igiennem. —

Nu mine Herrer? her har jeg da sagt dem, noget af det jeg vilde sige dem; men langt fra ikke alt det jeg kunde sige dem. — Lad mig nu see, at de igien siger mig, alt det de kan og bør sige mig, i Følge deres Embede; men, aldrig uden Beviis, saa skal de see, at jeg med lige saa stor Oprigtighed skal takke dem, da jeg ligesaa vel som en anden, er skabt til at føle Venskab, og det er just den sande Ven, som uden at opirre, siger en sine Feyl, og da var just alt Haab ude, naar en ung Acteur ikke vil høre sine Feyl, med ligesaa stor Opmærksomhed, som en gammel og berømt Acteur, hører sine Fortienester med Fornøyelse. — Thi denne er just kommet til Fuldkommenhed, ved det første, og hiin kan heller aldrig vente denne sande Glæde, uden paa den Maade. — Men, de kan heller aldrig fortænke et ærekiert Gemyt, at det søger et billigt Forsvar, og det er just Tegn til noget godt, naar man ligesaa lidet frygter for en billig Critiqve, som man taaler ubillige Domme.

TIL

ET HØY-GUNSTIGT

PUBLICUM

SOM

EN RETFÆRDIGGIØRELSE

IMOD

DEN DRAMATISKE RECENSENT

FREMLAGT

AF

BERNHARD HENRIC BECK

ACTEUR I DE KONGLIGE DANSKE SKUESPIL.

KIØBENHAVN,

TRYKT HOS PAUL HERMAN HOECKE 1772.

Gunstige Publikum!

Vores Sælskab maatte over i 20 Aar (og det er Hiemmel efter Loven) umuelig kunde have bestaaet, uden ved et Gunstigt Publici Biefald og Gunst. Vi ere ikke af den Beskaffenhed, som udenlandske Troupper, der, saasnart de ikke gielde længer paa et Sted kan strax reyse til et andet. Ney! vi maae blive inden vore egne Grændser. Ligesaalidet som vi kan gielde i Ringsted, naar vi ikke længer finder Biefald i Slagelse; ja jeg veed ikke selv hvor, ligesaa lidet kan vi, øvede paa et mindre Theater, siden træde frem paa det første i Riget; ney! som Lærlinger, ja det som er endnu det vanskeligste, som Lærlinger under Mestere, der ere de første af deres Slags, som Copiister af Naturens første Originaler blant Nationen, maae vi staae blotte for et Publicum, der har ligesaa megen Upartiskhed og Mildhed i deres Domme, som de har Indsigt i Sager af dette Slags. (At jeg taler her om Begyndere, seer enhver let).

Hvor vanskelig, ja jeg maae sige og tør betiene mig af det Ord umuelig, er det ikke derfore for en ung Skuespillere, at fremstille sig paa det eneste Theater i hele Riget, i en Residence, hvor Hoffet (den fineste Deel af Nationen) Rigets Forvaltnings-Betientere, Akademister og Militaire; kort sagt: Kiernen af Folket, afgiøre ved deres Biefald eller Mishag, en Acteurs Fortienester! — Skulde en ung, ja i det Tilfælde en gammel og øved Acteur med, allene spille for et Parterre, fuld af jævne Borgere, Haandværkere, som vilde lee uden at vide hvorfore! saa blev det vel ingen Vanskelighed, da saadanne got Folk føder kun Øyet uden at undersøge Naturen tillige; men saa at sige, at iile Naturen i Hælene for et oplyst Parterre, er en Sag hvis Vanskelighed just kan begribes af oplyste Folk.

Det er derfore ikke fornøden, at være vidtløftigere i denne Sag; men jeg kan uden flere Omsvøb gaae til mit Forsæt.

Vi lever, høy-gunstige Publicum! i en Tid, da Skuespiller-Kunsten har naaet sin høyeste Spidse. Den Høy-Kongelige Naade hvormed den Danske Trouppe er bleven opmuntred, giver tilkiende med hvilken Iver vor bedste Konge lader det sig være angelegen, at sætte den Danske Skueplads i Floer; enhver af os erkiender denne Høy-Kongelige Naade, med taknemmelige Hierter, med Hierter, fulde af Lyst til at fornøye den bedste Konge, der saa anseelig fornøyede os. Kunsters og Videnskabers Opkomst og Fremtarv, et Fransk Theater, hvorpaa virkelig nogle udmærker sig i deres Nationale Træk, vidner om, at Skuepladsens Bane har aldrig været saa glat som nu. For at undgaae Anseelse og Skin af partisk Bitterhed,

vilde jeg gierne lade den 4de Post uberørt, som saavidt jeg troer, endnu meere end alle de andre giør Skuepladsen vanskelig, ja efter den Alen de maaler med, farlig og afskyelig; men for at opnaae Hensigten til min Retfærdiggiørelse, maae jeg vel nævne: den dramatiske Jou[r]nalist.

Af de andre Poster, opmuntrer den første, tilskynder den anden og medfører den tredie, Lyst til, om ikke at overgaae, saa dog i det mindste at ligne den fremmede. Men! hvad disse Poster giør got, giør denne ondt igien.

Den gode Recensent, som i almindelighed bider og kaster om sig, med de utilladeligste Udtryk, endog imod et Parterre, som bør have frie Hænder og frie Smag, har vel i Fior stedse viist sig bitter imod mig; men i Aar, da jeg tiere har haft Leylighed, at være udsat for deres Grovheder, synes den at vilde reent kue mig under.

For dens Skyld, og langt mindre for min egen Skyld, skriver jeg ikke disse faa Linier. Ney! men for at sige et høy-gunstig Publicum, at det er paa dets Biefald jeg stoler, imod saa ubillige Dommere. Naar dette høy-gunstige Publicum, ved hvis Biefald vores Velstand har formeret sig, ikke bestandig i de mest levende Udtryk opmuntrede og tilskyndede vores Sælskab, som naar det betragtes med upartiske Øyne, er maaskee det eneste i sit Slags, saa havde det ved denne ubillige Recensents tordnende Domme for længe siden ikke allene været nedslagen, men endog maaskee reent gaaet til Grunde.

At jeg i denne Sag ikke taler formeget, er let at bevise med den gode Recensents eget Exempel og Opførsel.

Naar man vil betragte ham med de Øyne man bør bruge, til at see ham i sin rette Skikkelse, saa falder det let, at hans Embede er et af de allervanskeligste. Uden at stikke noget under Stolen, vil jeg ikke mere frikende mig selv end andre, fra den Skrøbelighed, at man hellere vil høre sig roset end lastet. Man maa eye saa megen Selvfornegtelse som man vil: der bliver dog altid lidt Egenkierlighed tilovers; men iblant alle maae en Theatralsk allermest nedtrykke denne medfødte Egenskab. Dette forud betragtet, imod den Dramatiske Journalistes Uhøflighed, giver en fuldkommen Oplysning om hans Hoved-Feyl, som unægtelig til Deels er en utilladelig Grovhed og til Deels en ugrundet Malice. Da den gode Journalist satte sig paa denne vanskelige Dommer-Stoel, og i saa vigtig en Sag vilde agere Arbitrarius, burde han først vel have veyet sin Samvittighed, og i lige Tilfælde med den retfærdige Dommer, prøvet sin Styrke i Upartiskhed. Saasnart han paa den Maade havde nedladt sig paa sit Dommer Sæde, i *NB.* høflige Udtryk: vilde et Publicum som vores, der altid har været Thaliæ Formynder, taget Deel i hans Sag, ja endog forsvaret ham imod alle Tilfælde, i Betragtning af den virkelige Nytte saadan Recension medfører. Ja! den heele Trouppe, fra den yngste til den ældste, vilde glæde sig, at den saa at tale, kunde høre sin Berømmelse (en Vellyst som altid er ædel for en Acteur) fornyet af retsindige Dommere, og sine Feyl rettede i anstændige Udtryk, til desto større Fuldkommenhed i en Rolle af samme Slags. Hvor uhøflig den gode Journalist allerede begyndte i Fior, har jeg ikke nødig at oprippe igien, enhver Retsindig, som erindrer dens Uhøfligheder i de 2 første Nummere, maae vel sande med mig i

denne Sag, og er det i Sandhed! den eneste Retsindighed af Journalisten, at han ikke begyndte i en bedre Tone end han havde i Sinde at vedblive.

Det er hans Uhøflighed angaaende, og er det den Feyl, som kun anstaaer mig at sætte ham i rette for. Hans Upartiskhed angaaende, vil jeg just overlade til Publici Retsindighed og Indsigt at dømme over.

At pukke paa Fortienester andstod mig ikke, hverken eyer jeg dem, ikke heller burde jeg lade mig merke med dem, om jeg var dem mægtig; men med den ivrige Lyst jeg har til det Theatralske, og under et høy-gunstig Publici Beskyttelse i en stedsevarende Øvelse, vil jeg fremture i at opelske den Kunst, jeg engang har applicered mig til, uden at bekymre mig om Recensentens Uhøfligheder. For Publicum og ikke for et Sælskab af, jeg ved ey hvor faa, er det, at jeg og enhver af vores Trouppe skal aflægge Regnskab, for den Flid med hvilken vi søge at studere Naturen.

Dette er hvad jeg til min Retfærdiggiørelse har agtet fornøden at anføre; enten det er Af-U- eller I-tvungne Tanker i mine Modstanderes Øyne, er mig ligegyldig. Med den Flid som ligner mine Kræfter, og med de Kræfter jeg ved Publici Gunst i Tiden kan opnaae, skal det aldrig mangle hos mig. Uden med den Selv-Tillid, som Journalisten behager at tilegne mig, og uden at tabe Modet i mine Fienders Skielden, ja uden at glemme at jeg besidder store Mangler, eller lukke Øret for retsindige Erindringer, om mine Feyl i Action; skal jeg fremture i at stræbe efter at vinde et Publici Gunst, hvis Yndest vedligeholder de øvede og opmuntrer de unge i Flid og Lyst.

ÆREMINDE

OVER

DEN DRAMATISKE JOURNAL

AF

BERNHARD HENRIC BECK
ACTEUR I DE KONGELIGE DANSKE SKUESPIL.

KIØBENHAVN
TRVKT HOS PAUL HERMAN HÖECKE. 1772.

SI PROVOCOR, AN FLEBO?

HORATZ.

Om ey Journalen var, gik da Theatret med?
O ja! — hvem skulde Det med Fynd formane?
Hvem skulde rette nu Dets gamle Vane —
Til sand Forbedring, med Dens Aands Spagfærdighed?

Hvem lærte Danske Folk at kiende Skuespil?
Og hvem oplyste vel, et Dansk Parterre,
Som klappede — men tidt tog Feyl, desverre?
Erfarenheden vel? jo, jo! jeg troer I vil?

Hvad gialt, jeg spørge maae, en Dansk Tilskuere?
Det kan Journalen ham jo best selv lære,
Hvorledes han med Klap sig bør adbære:
Hvo var Acteurer? — Faae! det svær Journalerne.

Hvem undrer sig vel paa, at Den har bittert Skiemt?
Man vel af Rosens Stang kan Blomster tage,
Men man paa Tornen sig og kan bedrage;
Thi under yndigst Blad er Ukrudt ofte giemt.

Lev længe, vor Journal! Skriv dobbelt om hver Feyl:
Skriv, ædle Journalist! mens Blek kan løbe!
Hvis I Theatret kan derved omstøbe:
Saa er I mere værd, end ligge bag et Speyl!

PRO OG CONTRA

ELLER

UPARTISK
BREVVEXLING

IMELLEM

EN TYDSK SKUESPILLER

OG

EN TILSKUER,

OVER

DET DRAMATISKE.

LA JALOUSIE A DES YEUX, QUI VOIENT QUELQUEFOIS CE QUI N'EXISTE PAS; ELLE NE VOIT RIEN, MAIS ELLE CROIT TOUT VOIR.

BIGA, TOM. 4. PAG. 74.

KIØBENHAVN, 1771.

TRYKT HOS L. N. SVARE.

FØRSTE BREV

FRA

TILSKUEREN

TIL

DEN TYDSKE SKUESPILLER.

Min Herre!

Hvor meget skulde det ikke fornøye mig, om min Nations Fornøyelser har fundet deres Biefald.

Jeg veed, De er en Ven af Skuespil, og jeg troer ei, at jeg giorde for meget deraf, om jeg sagde, at De ere en Elskere deraf.

Den Fod, vor Danske Skueplads nu er paa, vil uden Tvivl faae Dem, som en Fremmed, paa vor Side.

Jeg har Aarsag til at slutte af de mange Samtaler, vi har havt sammen om det Theatralske, at De er ligesaa stor Kiendere som billig Bedømmere.

Og siden ingen Tid har været beqvemmere til at vise det Offentlige deres Tanker og Dom over Drama, saa giver jeg mig den Friehed, at skrive Dem dette til, for at overtale Dem til at give mig det skriftlig, hvormed De saa tit mundtlig har opmuntret og fornøyet mig.

De veed mit Embede her i Verden: og De erindrer vel endnu, hvor forunderlig De blev, da jeg første gang sagde Dem, at jeg var en Tilskuer ikke alene af vore theatralske Lege, men endog en Tilskuer af den store Verdens Skueplads.

Jeg læste af Deres Ansigt, at Navnet gefaldt Dem, og at De havde Drift til at indlade sig i Kiendskab med mig.

Dette for mig nyttige Kiendskab med Dem, slog uformerkt ud i et ømt Venskab, hvilket nu omstunder forsøder mit Liv, og giør, at jeg ønsker mig det længere, end Naturen lover det.

Jeg vil igientage det offentlig her, som jeg i Særdeleshed saa ofte sagde dem, at mit Tilskuer-Embede afføder saavel bitre som glade Timer.

Da jeg gandske bruger min Agtsomhed til at betragte og bedømme Menneskets Gierninger, saa begriber De nok, at jeg lige saavel maa være Vidne til mange Daarligheder, Urimeligheder og Laster, som til Dyder, Ædelmodigheder og Velgierninger.

Og som den hele Verden er daglig for mine Øine et Theatrum, hvor Dyder og Laster mænges i hinanden, er det mit Arbeid, at skille det Rene fra det Urene, for ei at feile i min Bedømmelse.

Her veed jeg nok, at De vilde have, at jeg skulde offentlig udmærke de Actioner, hvor vor elskelige Londemand har mest skindt, men vi vil mere tydelig en anden gang udmærke enhver Acteur og Actrices heldige Actioner, men alene denne gang sige, at vor Londemand lever endnu, men vi ønsker samtlig, at en anden Phenix maatte igien opstaae af dennes Aske.

Vi gaaer videre, og kommer til vor navnkundige Actrice J. Bøtker. Det er ikke alene hendes Landsmænds Øine, der er fæstet paa hende, naar hendes Action forefalder, for at ofre hende Beundring og Biefald, men Kiendere af fremmede Nationer giør hende et villig Tilbud af deres virkelige Fornøyelse og erkiendtlige Fornemmelser.

Mon ikke vor Skueplads har Grund til at bryste sig af vor florerende M. Rose og vor rørende J. Bøtker? Parterre og Loger vegrer sig ikke ved at forene deres Stemmer, og raabe: Ja.

Vi kommer saa til M. Knudsen, som Kiendere fornøyer sig ved at kalde: vor yndige Actrice. Hun har den Lykke i de fleste af hendes Actioner at røre en Kiendere af det naturlige Skiønne og af en utvungen Vokalmusik.

Dernæst har vor Theatrum den unge J. Halle, der lover Fremtiden i hende en komplet Actrice, og som allerede nogle gange har opvakt Beundring og stort Biefald af meer end almindelige Kiendere. (Nogle Tilskuere mener, at en overdreven Roes kan forderve en ung Actrice.)

Men jeg begiver mig fra Skuespillerne for at komme til Tilskuerne.

De fortiener ikke mindre mine Tanker og vor fælles Agt.

Et Skrift, som nylig er udkommet, under Titel af Dramatisk Journal for Aaret 1771 har giort, han veed det, en Pokkers Støi iblant Folk.

Vi vil upartisk undersøge, hvad Grunden og Kilden har været til denne Journals Fødsel. Er det veltænkende og skiønsomme Folk, der er Forældre til dette Stridigheds Foster, har jeg den Tanke om dem, at de ikke har skreven denne Journal i anden Tanke, end at forbedre, om mueligt, de Mangler, der kunde treffe ind hos vore Skuespillere.

Mon ikke vore Journalister havde indlagt sig dobbelt Ære, om de havde givet os offentlig en Dadel om vore theatralske Nylingers mislingede Actioner, hvilket Skrift kunde have tient som en Spore for vore unge Lærlinge til gradviis at erholde et skiønnende og resonnabel Publikums Kredit og Biefald? Dette nægter ingen Veltænkende; men hvad bliver nu Frugten af denne Journal, anden end denne: Utidige og unyttige Dispytter, nye Yngler af vanskabte Skrifter, uventede og urimelige Tvistigheder, Adspredelser iblant gode Venner, og en barnagtig Støi paa de Steder, hvor Ærbødigheds Love ikke burde krænkes?

Nogle Tilskuere mener, at nogle tragiske Scener vil foregaae; vel mueligt! en liden Gnist kan ofte antænde en stor Ildebrand. Hr. B. Piece, opført den bekiendte Mandags Aften, kan jeg ei dømme om, da jeg ei har seet den.

Der vil vist nok en af vore Skribentere snart stikke Hovedet ud, og raabe enten Horra eller Bravo; ligemeget hvilket, naar kuns Upartiskhed er Grunden til det Hele, og Sandhed maae beholde sin Værd hos den ene og den anden.

For Resten er denne min Mening, at disse theatralske Stridigheder vil drage mange besynderlige og uventede Følger med sig.

Nu vil vi giøre Gietninger.

Hvem veed, om ikke en gammeldags Jomfrue, der i en Tidlang har været fængslet i et Sovekammer, og sukket over Verdens Forfængelighed og vor Danske Skuepladses Flor, nu med det første vil titte ud, og maaskee lade sine kolde og forfrosne Lemmer kiøre op til Komediehuset, for at mætte en Nysgierrighed, som saa længe har sultet.

Hvem veed, om man ikke herefter maae see sig nødt til, at bygge Komediehuset større, for nogenlunde at rumme den Mængde Tilskuere, som Nysgierrighed vil geleide paa Komedien, at ikke en Deel skal vende tilbage og skrige i Mundene paa hinanden: *Amici! vesperam perdidimus.*

Hvem veed, om ikke en dobbelt Cabale imod sin Villie eller Vidende skal berige Komediehuset saavidt, at det snart skal komme udaf sin Gield.

Hvem veed, om ikke Ondskaben herefter skal lære at blive sædelig og mindre hidsig, naar den, til sin Skade, mærker Følgerne af de Hensigter, der ere faldne ud til dens egen Tab. Her seer, min Herre, mine Tanker over Skuespil i et kort Begreb.

Vi vil herefter faae Leilighed til at gaae denne Materie noget nøyere igiennem, hvis vi kan mærke, at Publikum vil fatte Kredit for vore upartiske Tanker.

Og saavidt jeg kan dømme, kunde ingen være beqvemmere til at give os nogle theatralske Tanker, end De, min Herre.

Jeg er af den Tanke, at hvis De skriver os noget, skal det blive i den Tone, at hverken det ene eller andet fiendtlige Partie skal blive fornærmet eller misfornøyet, da jeg kiender Deres bilige og upartiske Gemyt, og tør vente af Dem Tanker til Nytte, Fornøyelse og Oplysning, uden Blanding af personlig Nag, bittre Udtryk eller ugrundet Dadel.

Et skiønnende Publikum vil aldrig vegre sig ved, at elske Deres Tanker, naar det bliver vandt til Deres upartiske Tænkemaade og

levende Stiil, der tillige har den Lykke, at være frie for alle stødende Talemaader og skurrende Indfald.

De helses paa det kierligste fra Capitainen og hans Frue, der giør de samme Ønsker, som jeg, snart at læse Deres Tanker trykte om Skuespil og andre didhenhørende Materier.

Tilskueren.

EN
SØRGELIG OG SORRIGFULD
VISE,

HVORUDI FORESTILLES

PAA

EN RØRENDE MAADE

EN STUDENT

OG

EN OFFICEER

I EN HIERTELIG HIDSIG

SAMTALE.

DETTE ER EN PRØVE AF DEN TYDSKE SKUE-
SPILLERS POESI,
SOM, HVIS DEN FINDER BIEFALD, SKAL LEDSAGES
MED FLEER.

Visen kan qvædes under den velklingende Melodie:

Træd sagt heran! din Synd med Sorrig beklage, du unge Mand ect.

* * *

1 VERS.

Studenteren.

Eya; O Vee!
Nu maae en brav Studenter
Sukke og see,
Og sætte ud paa Renter
Sit Helte-Mod,
Sit Helte- sit Helte- sit Helte-Mod
For lutter Spas og Spøg.

* * *

2 VERS.

Offiseren.

Det er ei Spøg,
Men Alvor uden Lige;
Krigerisk Løg,
Som skal i Næsen stige,
Og Knald og Fald
Og Knald og- Knald og- Knald og Fald
Iblant Studenter-Flok.

* * *

3 VERS.

Studenteren.

Au! spar mit Liv!
Betænk jeg er en Jyde!
Skræk giør mig stiv,
Hvis I vil paa mig skyde.
Gevalt! Falil!
Gevalt Fa-Gevalt Fa-Gevalt Falil.
Lad Bøssen kuns slaae Klik.

* * *

4 VERS.

Offiseren.

Hohl mich der T**
Nu knuser jeg din Pande!
Ein, zwei, to, tre!
Reis til de Dødes Lande!
Nur kein Pardon!
Nur kein Par- nur kein Par- nur kein Pardon.
Du diesz Mahl sterben soll.

* * *

5 VERS.

Studenteren.

Skal jeg nu døe
Paa Tydsk, skiønt jeg er Jyde,
Da maae jeg strøe
Lidt Salt udi min Gryde!
Nu spretter den!
Nu spretter- nu spretter- nu spretter den.
Mach zu, schlagt an, gieb Feur!

* * *

6 VERS.

Offiseren.

Nu kuns herud!
Allons! Zieh aus von Leder!
Komm mit dein Hud,
Und sey nur keiner Schræder!
Das sag ich dir,
Das sag ich- das sag ich- das sag ich dir
Puf! Puf! nun bist du todt.

* * *

7 VERS.

Studenteren.

Eya! eya!
I brave Kamerater!
Horra! Horra!
Vel slaaes, men med Dukater;
Saa er jeg med.
Saa er jeg- saa er jeg- saa er jeg med.
Det var kuns blind Allarm.

TANKER OM TRETTER.

Hvad er dog Trette til?
Den føder Fiendtligheder
Og Børne-Daarligheder;
Det er kun Trauer-Spil;
Hvad er dog Trætte til?
Fra Krig og fra Dispytter
Jeg idelig mig hytter;
Thi Tid og Leilighed
Har lært mig hvad jeg veed
Om dette og om mere;
Gid Enighed florere:
Det Fredens Skuespil!
Hvad er dog Trætte til?

SVAR.

Det er fornøden, at
Forargelse skal være!
Men dette ei bør lære
Krakilere den Kunst,
At trættes blot omsunst.

KRITISKE TANKER

OVER

SYNGESTYKKET TRONFØLGEN I SIDON

OG EFTERSTYKKET

DEN DRAMATISKE JOURNAL

VED

H. I***

BEWEISZT ES! HÖR ICH ALLE SCHREYN:
RECHT GUT, ES SOLL BEWIESEN SEYN!
GELLERT.

KIØBENHAVN, 1772.

TRYKT OG FINDES TILKIØBS HOS JOH. RUD. THIELE, BOENDE
I STORE HELLIGGIESTSTRÆDE.

FORERINDRING.

Efterfølgende Tanker har jeg ikke opsadt til een Tid, jeg har moret mig med dem, naar andre Forretninger tillode mig en Fritime. Begyndelsen blev skreven førend den 25 November 1771, et Par Dage efter det saa kaldede nye lystige Efterstykke udkom. Meer alvorlige Forretninger have hindret, at det ikke er udkommen førend nu, da den da værende Stridighed næsten er gaaet af Glemme. Et Par gode Venners Tilskyndelse haver formaaet mig til ikke ganske at holde det tilbage, som jeg næsten havde besluttet, uagtet det indeholder en Deel, som hos nogle ogsaa kan have Nytte omendskiønt hine Optrin ere forbi, og som maaskee er des mere indtrængende, nu da Gemytterne ere rolige.

Min Undskyldning at have skrevet, er, at jeg troede og endnu troer, det er sandt, hvad jeg haver fremsadt paa følgende Blade, og at det er en Pligt at bekiende Sandheden offentligen. Kiøbenhavn, i April Maaned 1772.

*H. I.****

I Følge af den Rettighed, enhver Læsere haver til at sige sin Mening om det han læser, i Følge af denne Rettighed haver jeg sadt mig for at sige min Mening om det saa kaldede nye lystige Efterstykke den dramatiske Journal. Maaskee jeg og ved denne Lejlighed udsvæver til en og anden Materie, som ikke saa ligefrem hører herhen, men som dog, for Sammenhængets Skyld, bør handles om, noget udførligen.

Men førend jeg indlader mig i denne Sag, saa maae jeg først lade den Forsikring gaae foran, at jeg er hverken Forfatter, eller Medarbejder af det periodiske Skrift, som har givet Anledning til Stykket, jeg taler om, og at jeg ikke faaer noget Nummer af Journalen at see, førend det er trykt og kan haves af en hver.

Det glædede mig overmaade meget da jeg hørte at et Stykke af en dramatisk Journal var udkommen, eftersom jeg længe havde ventet og hierteligen ønsket et Skrift, som kunde indføre en fornuftig Kritik iblandt os, i alt det hvad Skuespilkonsten angaaer. Efter at have læst det første Nummer af Journalen, tog min Glæde til, da jeg saae at Forfatterne i dette eene Blad allerede havde sagt saa meget, og saa meget sandt at man kunde giøre sig det beste Haab om dem for Fremtiden. De paafølgende Stykker have bekræftet dette Haab og jeg har alletider tænkt, at man burde ønske Smagen til Lykke med dette Skrift. Mange Venner og Kiendere af de smukke Videnskaber og Konster have dømt ligesaa, og jeg har af de ved dem fældede Domme erfaret, at jeg ikke havde taget Fejl i min. Voltaire paastaaer at

— — — *pour former oeuvre parfait*
il faudroit se donner au diable — —

og da Journalisterne ventelig lige saa lidt og mindre har giort dette som Voltaire, saa er det naturligt, at der findes Fejltagelser og Mangler i Journalen, som foruden Foretagendets Vanskelighed i og for sig selv, flyde af den Aarsag at Begyndelsen alletider er besværlig.

De Mangler som overhovedet pleje at legges denne Journal til Last, ere en sommetider alt for afgiørende Tone, hvilken endogsaa hvor det er sandt, den siger (og sielden tager den Fejl) støder en Læsere der ikke ved nøje Bekiendtskab med andre Nationers kritiske Skrifter er bleven vant til denne Tone. Der hersker iblant os en vis Fordom (andet er det ikke) som synes at forlange at Kritiken (for alting) naar den kommer fra en ikke noksom bekiendt Forfatter, skal giøre nogle Komplimenter, i Besynderlighed naar graduerede og karakteriserede Skribentere bedømmes; den forlanger, Konstdommere

skal tale som *Mr. le Bailli* til sin Junker med en *Excusez si j'ose* – og *pardon si je propose* o. s. v. den troer at en Mand fornærmes paa sin Ære, naar man siger ham reent ud han er en slet Skribent, ret ligesom Dyd og Ære vare uadskillelige fra Indsigter og Vittighed. Tvertimod Fornuften, og Boileau siger: At »man kan dadle et Skrift »uden derved at sværte Forfatterens Sæder. At den gode Kritik veed »at giøre Forskiel imellem den retskafne Mand og Poeten. At man »gierne og med Fornøjelse kan tilstaae, at en Skribent er troefast, »ærekier, gudfrygtig, høflig, oprigtig, o. s. v., og alligevel sige offent»lig, at han er langt fra ikke den bedste Autor, at hans Skrifter ere »langt fra ikke Mønstere« *).

Denne Fordom haver skadet Forfatterne af Journalen, da de just, til Ulykke, i det første Stykke maatte bedømme et Skuespil af Hr. Borgemester Bredal. Indtagen af de Tings Sandhed, som de havde at sige, vare de ikke forsigtige nok, i at vælge de beqvemmeste Udtryk, de talede reent ud, og Skuespillernes Bedømmelse blev naturligviis ligesaa. De vare overbeviste om det hvad han skrev, og troede formodentligen, at naar de havde husket Læseren paa det eene eller det andet, saa vilde den være ligesva overtydet derom som de; derfor sagde de sine Sandheder uden vidtløftigen at bevise dem **), og faldt derved i denne afgiørende Tone, som er den ene Mangel der forekastes den. Den anden er en vis Skiødesløshed i Skrivemaaden som en Forfatter letteligen henfalder til, naar han mere seer paa Kroppen end paa Klæderne ***). De senere Stykker blive kiendeligen mere og mere fri for denne Feil, og man seer deraf, at Forfatterne tager imod Kritik.

Man har, endogsaa offentligen, beskyldet Journalen for Uefterretelighed og for Partiskhed. Uefterrettelig skal den være fordi Forfatterne ikke siger om Aktionen alt hvad siges kan, og de (som der paastaaes) tager Fejl i visse Ting de laster. At de nok imellem tager Fejl, det nægter de vel neppe selv, men at det skeer sielden, saare sielden, det falder enhver i Øjnene, som læser Journalen, og tillige har nogenledes tænkt efter over Naturen og hvorledes den kan udtrykkes ved Efterlignelsen, Men skulde der siges alting, det er, skulde Forfatterne anføre hvert Sted hvor Skue-

*) Satire 9.

**) Hr. Rose og Hr. Bech, men for alting denne sidste have offentligen paastaaet, at Forfatterne skulde bevise alt hvad de fremsætter. Det er en slem Sag for vores stakkels Journalister. Thi for at fyldestgiøre deres Begiering behøvedes her for det første nogle Tingsvidner, da de uden disse ikke kunde siges at have beviist, hvad som de paastaaer en Skuespiller at have giort eller udeladt, og hvilket denne maaskee fik i Sinde at nægte. For det andet vilde Journalen ikke allene blive til et Hefte ugentlig i Steden for et Ark, men end og faae et fortvivlet lærd Anseende ved alle de Citationer, der maatte giøres af Aristoteles, Horaz, Despraux, Pope, Home, Riccoboni, Lessing, Sonnenfels og en Mængde andre. Og i hvilken Fare stod ikke saa Forfatteren for at der kunde indløbe en Trykfejl i en eller anden Citation af et fremmed Sprog, hvorved de da strax maatte vente sig en Scene i et eller andet lystigt Efterstykke, hvori de for disse Trykfejlers Skyld blev paakastet ævig Skam, Spot og Skiændsel.

***) Man har af denne Skiødesløshed i Sproget vildet slutte at Forfatterne vare ikke danske, og derfor en Tid lang holdt en Mand for Autor, som havde lige saa liden Deel i Skriftet som jeg, de rette Forfattere ere derover bleven mere skiulte end ellers skeet var.

spillere ikke traf Naturen, eller rose ham hver Gang han traf den, ja saa fik de antage et Dosin Observateurer og med deres fælles Bemærkelser fylde ugentlig saa mange Ark som der er Akteurer og Aktriser ved Skuepladsen. Journalisterne tænkte formodentligen, at det var nok, ved Erindringen af een eller anden Fejl at giøre Skuespilleren opmærksom paa sit Spil, bringe Tilskueren paa Spor med selv at anmerke hvad der gives got eller slet, og over Hovedet, at vise hvor ofte en liden Fejl er tilstrækkelig at forstyrre Illusionen. Man tænke ikke at Smaafejl i Aktionen ere Smaating. Mange smaa Fejl giøre tidt den naturligste, den varmeste Rolle uinteresserende, Tilskueren, som brændte ved Læsningen, bliver kold ved Forestillingen; den forundrer sig derover, men kan tidt ikke sige, hvori Fejlen bestaaer; disse idelige forekommende Smaafejl volde det altsammen, hver for sig er en ringe Ting, men tilsammen udbrede de en Taage over Rollen, som forhindrer dens beste Virkning. De store Fejl falde end og den udøvede i Øjnene, og det var altsaa forgieves at opholde for længe sig ved dem, men disse fine Dunster (om jeg tør sige saa) ere Materien til den Skye, der saa ofte staaer imellem Rollens levende Ild og Tilskuerens Siæl.

Man har offentligen beskyldt Forfatterne for Partiskhed og Himmelen veed hvor denne Beskyldning kommer fra. Hvert et Stykke af Journalen beviser det der er tvertimod. Er det Forfatternes Skyld at Madame Knudsen passer paa sin Rolle, at hun stræber at opfylde den; er det deres Skyld at Jomfrue Halle glemmer den imellem? Kan de giøre for det at Hr. Ørsted tog Fejl i Povel Verners Karakter og i Steden for den soldatiske, ædelmodige Vagtmester, viste os en tvungen Declamator? Eller skulde de være partiske for ikke at synes partisk? —

See, disse Fejl lægges Journalisterne til Last, men om deres mange Fuldkommenheder tales ej. Den rigtige Dom de fælder over Originaler og Oversættelser; den rigtige Dom over Aktionen i Almindelighed; de mestendele uimodsigelige Anmærkninger over særdeles Steder; denne Indsigt i Rollernes Natur, dette Bekiendtskab med de beste Theaterskribentere, alt dette og mere, hvem taler derom, hvem anfører dette med Sandhedens Enthusiasmus, naar Journalen lastes, naar smaa Kritikastre gaae omkring og døve os med deres rhapsodiske Kritik i Fragmenter som de ved tredie og fierde Haand have faaet sammenskrabet; naar Mænd af mere Indsigt ved Venskab, ved Fordomme, og sligt lode sig forlede til at giøre Partie imod Journalen og ved deres Samtykke eller Taushed giøre Giensigerne kiækkere. Lad Sandheden tale, lad Journalens Fortienester afvejes paa Naturens og den kolde Fornufts Vægtskaal og findes de da for lette, nu saa er det tids nok, at forkaste dem og da vil det ikke engang behøves at modsige eller giendrive dem, Tiden vil i saa Fald hastigen kaste Forglemmelsens Sløer over den og derved hevne Autor og Akteur og Publikum.

Men til Sagen. Forfatteren af Tronfølgen i Sidon har funden sig fornærmet ved Journalisternes Kritik over dette Stykke. Han har fundet sig fornærmet (ikke paa sin Ære som han, formodentligen paa

Skrømt, siger) som Autor og som Direkteur, han griber til Nødværge for ikke at forsvare sig*). Han har til den Ende udgiven: »Den dramatiske Journal eller Kritik over Tronfølgen i Sidon, »et Efterstykke i een Handling.

»Tilskuer frygt du ikke dig
»For disse Krigs-Aspecter**),
»Vor Skueplads beriger sig***)
»Naar Landets Sønner fegter.«

8. Kiøbenhavn 1771.

Efter denne Titel skulde man troe at Stykket var en Farce, det er et lidet Skuespil, Handlingen, Charakterer, Sentiments, o. s. v. hvad der hører til ethvert Skuespil ere anlagte og udførte med Lethed og Humor. Alting i det Smaa, men dog Alting dramatiskt. Kort sagt, et Efterstykke, som og Titelen lover. Nu vende vi Bladet om, og det følgende med og læse — en Recension forfattet i otte Samtaler†). Vist er man vandt til at Titelen gierne lover mere end Bogen giver, men saa ganske og aldeles at see sit Haab skuffet og at finde Neller hvor der lovedes Negliker det er utaaleligt.

Vel er det sandt, at hvo der havde læst Tronfølgen i Sidon, den lovede sig ikke saa meget rart af dette Stykke. Efter Analogien at slutte, saa var her intet Mesterværk at vente, men der vare dog de, der tænkte: en Autor kan være uhældig i det heroiske og meget lykkelig i det komiske og burleske. Foretagendet var ej heller saa meget besværlig. Lidt Vittighed, en Færdighed i at parodere, Skingrunde fremsat under en Bedækkelse af Kløgter og Indfald, o. s. v. see af disse og flere Ingredienzer havde saadan en Antikritik kundet bleven til en temmelig moersom Farce. Læseren havde leet og under Læsningen ikke spurgt hvem der af begge Partier havde Ret. Man var bleven diverteret og hvad vil man saa mere. Selv paa Skuepladsen kunde det under disse Vilkaar have behaget et Par Gange saa lidet ogsaa ellers et Publikum bør underholdes med Stridigheder, der allene angaae en enkelt Person af saa liden Betydenhed.

Men nu? Kritiken var rigtig; Forsvaret er elændigt; Autor er hverken Konge eller Statsminister; hvad i al Verden skal nu drive mig til at læse dette eller at see det paa Skuepladsen? Paa Skuepladsen? Her hvor jeg gaaer hen og søger en behagelig Tidsfordriv, en Tidsfordriv der tillige kan opvække een eller anden god Følelse i mig; ja her, paa det Sted, som af mange holdes for Sædernes

*) Det lader modsigende, men det er ikke min Sag at forsvare Forerindringen til det nye lystige Efterstykke.

**) Hr. Bredal giorde os troeskyldig med det, at han bad os ikke være bange. Vi fulgte ham men vi fandt dog Aarsag at frygte os, trods Hr. Bredals højtidelige Forsikring. Den stakkels Mand i første Bænk frygtede ikke heller til han fik et Drav i Næse og Mund saa det smaldt.

***) Mange have troet at her tales om Berigelse i oekonomisk Forstand, men Meningen er ganske vist at Skuepladsen ved saadanne Lejligheder beriges med nye lystige Efterstykker og deslige.

†) Skuepladsen kunde sandeligen beriges anseligen, dersom en tog til at dialogisere de anseligste Recensioner af den kritiske Journal og udgive dem som et lystigt Efterstykke *ad Modum*.

Skole; her hvor vi saa hierteligen leer af en Rosiflengius der ikke kan taale Kritiker, og som er gal nok til, at vilde ved Øvrighedens Hjælp paalegge en Philemon Taushed*), her skal vi see og høre, hvad en slet Skribent, paa en slet Maade siger, ikke til sit Forsvar, men for at giøre en indsigtsfuld Kritikus latterlig. Vi skal betale vore Penge for at see den blodige Hevn**) han tager over Journalisterne.

De gamle hedenske Kejsere vare dog saa artige, at de gave fri Entree, naar de engang morede dem med, at see nogle uskyldige Christne sønderslides af vilde Dyr. Men her blive vi indbudne til saadant et Spektakel for vore gode Penge. Imidlertid havde man dog vel seet over med denne Uhøflighed imod Publikum***) dersom Stykket havde været bedre, men da det er saa slet, eller rettere sagt da det er slet ingen Theater-Stykke; da Dialogerne af Pepliers Grammaire skikke sig fuldkommen saa vel til Theatret som dette; saa fortiente den Dristighed at lade det opføre, al den Revselse som et med Rette opirret Publikum kan paalegge. Det blev opført, thi man forlod sig paa et hvervet Partie, hvis Hænder og Lunger vare opofrede til Hr. Bredals Tieneste, men der hørtes dog en Lyd »som af en »Vægterpibe i Parterret«†) og omendskiønt mangen een skreeg af fuld Hals »Bravo! min Siæl! Gott straf mich, bravissimo, fort bien!« Saa rumlede dog altid (Contrabassen i dette kiønne Concert) Stokkernes Torden fra den ene Ende til den anden over Parterret. De øvrige Optrin der forefaldt, gider jeg ikke besmittet mit Papir med. Det kunde hænde sig at en Fremmed af Nysgierrighed bladede disse faa Ark igiennem, og da skulde det giøre mig ont at have blottet min Nations Blusel for denne Fremmede. Men maaskee han ogsaa troede at jeg overdrev Historien, thi at flytte gammel Strands Scener til Parterret og iblant Folk af Stand at bruge Vognmandskarles og Fejekierlingers galante Udtryk, det vilde synes ham ligesaa utroeligt; som det forekom en vis Mand da der fortaltes at det i et af de indianiske Kongeriger var tilladt enhver at sige sin Mening og skrive den paa offentligen ophængte Palmblade, det maatte nu være over Landsfyrsten eller Omraherne, eller Braminerne eller alle andre Indbyggere, men ikkun om et vist Slags Gøglere var det ved høj Straf forbuden at tilkiendegive sin Mishag. Manden spurgte om disse Gøglere da maaskee forestillede nogle Religions Ceremonier, men der blev svaret nej, de forestille intet uden meget ligegyldige Ting, som Folket, Høje og Lave gaae hen at see paa, for deres Ruspan††).

*) Magister Rosiflengius var dog fornuftig nok til, at han ikke ligefrem anmodede Dommeren om at skaffe ham Fred for Satyren. Nej, han ophidsede endeel andre til at anklage sin Modstander og derved at forskaffe sig den blodige Hevn han attraaede, som forvandlede sig i en heslig Kappe for Hr. Magistren. Men det var og barbariske Tider den Gang. Dommeren tænkte de Tider ikke en Gang paa, at det var Magistratens Sag at foreskrive Folk hvad de skulde finde got og hvad ikke.

**) Hevnen havde saa nær bleven blodig nok, omendskiønt det desværre ikke var Journalisternes Blod der flød, men andre got Folkes, der ikke kunde taale at tages om Næsen og skieldes ud til.

***) En Uhøflighed som var saa meget mere lastværdig da den kom fra dem som lever af Publikums Penge, jeg mener fra Entrepreneuren og Direkteuren.

†) Breve efter Rabners Maade.

††) En Sølvmynt omtrent 20 Sk. D.

Men sagde Manden, det er jo dog utroligt, vel veed jeg hvor tyrannisk disse østerlandske Despoter regiere, men I siger jo, at det er tilladt at skrive sin Mening paa Palmblade, der ere offentligen ophængte, om Kongen, Kejseren og de Store, ja end ogsaa om Præsterne, hvad Pokker have da disse Gøglere forud at man ikke maa giøre det samme ved dem? Det er dog saa, svarede den Rejsende, jeg var næsten selv kommen i Ulejlighed over dette; Thi ved Mogolens Hof, i Pegu, i Siam, og overalt i Indierne, var jeg vant til alle Tider, naar jeg gik til Gøgletorvet (som de kalder det) efter den almindelige Skik, at hænge en huul Kokos-Nød med Smaastene i, ved min Stok, og som andre ved Raslen at give tilkiende at disse Gøglere (som ere et Slags Mimer) ikke giorde deres Sager got, jeg kom da ogsaa her til Porten med samme Udrustning, men en god Ven som lykkeligvis blev det vaer, sagde mig dette løjerlige Forbud, og altsaa slap jeg vel derfra uden at forsee mig imod disse hellige Gøglere. Den vantroe Mand smaasmilede og rystede med Hovedet til denne Fortælning, men han var for høflig til at giensige længere.

Sandt at sige Historien udfordrede en temmelig firskaaren Troel, men saa meget lettroende er dog ikke heller enhver, at han skulde tage det alt for Sandhed, naar jeg fortalte ham, at jeg havde seet en stor Deel Personer af gandske hæderlig Stand at klappe og huiskrige*) af Glæde over Scener som den store Gudinde, hvis Roes Pope sang om i Dunciaden, selv ikke skulde skamme sig ved at have giort; ved Tvetydigheder, som endogsaa en ung Pige maatte sige; naar jeg fortalte at have hørt og seet disse, ved deres Stand hæderlige Personer, at true, at skiende som Nyboders Indbyggere i en Brændevins-Kielder; naar jeg fortalte at Folk, som ikke brød sig om hvad et Drama er, eller hvad Skuepladsens og Digtekunstens Regler udfordrer, at disse vilde opkaste sig til Smagens Diktatorer, og forfegte et uselt Væverie imod den højtalende offentlige Kritik**); naar jeg fortalte dette og mere, saa vilde, siger jeg, ikkun ganske faa, maaske slet ingen troe at sligt kunde hænde, uden maaskee hos Cherokuser eller Kamtschadaler.

Men enten man troede mig eller ej, saa var det lige ilde, i første Fald havde jeg røbet min Nations Svagheder, og i den anden, om man troede at jeg havde opfunden dem, saa vilde det kun giøre mig en slet Ære. Hertil kommer at jeg troer, ja veed, at Hr. Bredal

*) Det var løjerligt at høre hvorledes de stakkels Folk greb deres Lunger an. Røsterne bleve mod Enden af Stykket naturligvis saa hæse, at jeg ret blev fortrydelig derover, thi, da de bortgangne Skuespillere kom saa skikkeligen ind igien og sang Visen, og en Fierdedeel af Parterret giorde Chorus med dem i det smagefulde Omqvæd, saa faldt alle disse mandige Stemmer langt fra ikke saa behagelig i Øret som de vist havde, dersom de ikke havde angreben dem saa stærk i Stykket selv. En Lykke var det at dette harmoniske Chor var saa vel besadt, thi nogle faa Stemmer vilde man vist ikke kunde have hørt, saa hæse var de got Folk.' Jeg, siger jeg, var fortrydelig derover, thi hvad kunde man ikke love sig af saa mange Stemmer, som gik igiennem alle Gradationer fra Alten ned til den huuleste Basz. Det var dog Skade, at de bleve saa ilde skiendt!

**) Stykket er under Kritiken det veed enhver, men naar en Theater-Principal er dumdristig eller uvidende nok til at lade saadant et Intet opføre, saa bør det dog siges ham.

ingen Deel haver i de Nederdrægtigheder, som bleve begaaet i Parterret den Aften, da dette ildeberygtede Efterstykke blev bragt paa Theatret. Jeg siger, han havde ingen Deel deri, thi da han begik den Uforsigtighed at hverve Tilskuere og iblant dem saa mange Militaire, der tænkte saa vel ikkun lidt paa hvad Følgerne vilde blive. Han saae ikke (hvad dog saa mange saae) at dette vilde ikkun tiene til at opvække paa nye en Animositet imellem Civile og Mllitaire, en Animositet, som næsten alle Tider hersker og som ved mindste Lejlighed udbryder og kan have de fæleste Følger. Aarsagen til denne Animositet er ikke her det Sted at undersøge, nok er det, at den hersker og har taget til efter denne tumultueuse Aften, og den anden, hvor Fortrydelighedens Stemme talede saa højt og hine Bravo og Skieldsords Stemmer taug saa skikkeligen i Parterret. Manden er, som jeg siger, uskyldig i alt dette. Han var Autor, han var kritiseret, og, hvad som er det Værste, med Rette kritiseret, hvad skulde han gjøre? Hvo der kiender til Skribenternes og i Besynderlighed til de maadelige Skribenters Egenkierlighed, den vil let see, han søgte at værge sig saa got som han kunde, han vidste, at hele Europa over, Belønningen for en slet Theater-Skribent bestaaer i *grands coups de siflets*, han søgte at faae saa mange Hænder samlet at de kunde overklappe Pibens og Stokkens Musik; han vidste at Soldater holde sammen, at een let overtaler den anden, at de fleste Militaire ikke ere synderlige Kiendere af hvad der hører til et Skuespil, at de fleste ikke engang læste hans Tøjerie, at mange ikke engang vidste hvad han havde udstaaendes med Journalisterne, *(braves gens d'ailleurs!)* alt dette vidste han eller troede at vide*), og haabede derfor at faae sit Partie mest rekruteret i Militair-Etaten. Hvad er da nu saa meget strafværdigt i dette? Er det en Forbrydelse at der fattedes Manden paa Overlæg eller Indsigt i Tingenes Natur eller Kundskab om Folkes Tænkemaade**)? Nej det være langt fra at jeg skulde lægge det Hr. Bredal til Last at en Mand i Parterret fik en Kindhest fordi han peeb, og andre bleve overvældede med liderlige Skields-Ord, nej lige saa lidet kan han for det, som en heel Stand kan derfor at der findes ubetænksomme, uhøflige og uvidende Folk i den. Altsaa nok engang Hr. Bredal kan ikke til alt dette, og da han dog er Hoved-Thema til disse mine Betragtninger; saa gaaer jeg alle disse Børne- og Pøbelstræger forbi og vender mig lige til det, hvad han virkelig har Skyld i.

At Tronfølgen i Sidon og Efterstykket er slet det er ikke hans Skyld, men at han skrev Tronfølgen; at han tog det ilde op da ham blev sagt den var slet; at han vilde forsvare sig, da han dog ikke kunde; at han ikke kiendte sig selv; at han lod Efterstykket opføre; at han ikke lod Teppet falde da han hørte »en Lyd som af en »Vægterpibe***) i Parterret« — Alt dette har han Skyld til og alt

*) Han giorde sandt at sige med denne Tanke just ikke den forbindtligste Kompliment til de Herrer Militair, men det var dog ikke heller en Injurie, thi uden at vide om Aristoteles var Skræder i Kallundborg eller Skriverkarl i Aars, kan man meget kiæk gaae lige ind i Ilden og falde som en brav Mand for Fædrenelandet.

**) Det er i det højeste dog kun en Skrøbelighed at han ikke erindrede Cromwells Ord: Forsigtighed er en Borgemesterdyd.

***) Egentlig et Dosin Vægterpiber.

dette kan med største Billighed lægges ham til Last og paastaaes Fyldestgiørelse for af Publikum, hvis Mand han er.

»Men er Tronfølgen da saa slet« spurgte forleden en vis Person og lod Armene falde ned og lagde Hænderne sammen og saae saare bedrøvet ud derved. — Ja, min Herre, den er meget slet! — »Men »det er let sagt, hvad om det skulde bevises?« — Det er lige saa let beviist, men det falder noget vidtløftigt — »Nu, det gad jeg »høre. Marqueur, nok en Koppe Kaffe! Nu da?« — De huske formodentligen, sagde den anden, at der i Fior paa det italienske Theater blev opført en Opera af Metastasio over samme Sujet kaldet *Il Re Pastore*. — Jeg veed ikke om min Herre læser italiensk? — »Nej, jeg forstaaer det slet ikke.« — Nu, saa faaer de at troe mig paa mit Ord, eller paa deres som de maaskee ellers veed som forstaaer dette Sprog, at Metastasio er et af de sieldne Genier, som vide at forene flere Fuldkommenheder i et og det samme Værk. Maaskee at man herefter vil anvise ham sit Sted ved Siden af en Klopstok og en Shakespear, og at disse ikke vil blues ved hans Selskab. En vellagt Plan, gottegnede Charakterer, glimrende Sentiments, et stedse vedholdende poetisk Sprog, en Harmonie i Versene, og en Runding i Perioderne, som giøre alle hans sande lyriske Poesier saa meget syngbare, en ubeskrivelig Velklang i Arierne; Alt dette tilsammen udmærker hans Dramer store og smaae frem for alle hans Rivalers, som for Resten ikke ere at foragte. Nu altsaa dette store Genies *il Re Pastore* havde vi seet og beundret paa det italienske Theater. Vel er det sandt Aktionen var afskyelig, Klædedragterne urimelige, men paa saadant et Stykke kan man, som Klotz siger om Lessings Minna, fordærve meget, førend det bliver saa slet at man ikke gider seet det*). Nu siig mig, min Herre, hvad kalder de det, naar een saa gaaer hen og behandler et Sujet efter en Metastasio, og det i et og det samme Aar, for et og det samme Folk. Ja, siger Hr. Bredal, er det ikke tilladt at kappes endog med en Mester? Jo, Hr. Borgemester, det er tilladt, men for dem og mig og vore Lige er det ikke tilladt. Hvad om en Mursvend sagde: Jeg fører dog ogsaa en Pensel, mon det ikke være tilladt at kappes med en Pilo? De selv og deres eedsorne Mænd, Hr. Bredal, vilde lee af Manden og lee dobbelt naar han blev vred over deres Latter. Jeg siger dette kun som en Fortale, thi denne Dristighed i at behandle et Sujet efter saadan en Digter, er vel daarlig, men du beviser dog ikke Stykkets Slethed. Thi lad os kun sætte at Hr. Bredal var selv et Genie, eller kun en Digter af Smag og Læsning, saa kunde maaskee Stykket have blevet got, dette Medbejlerie uagtet. Men at en Mand af saa faa Talenter til Digterkonsten, besidder tillige saa blind en Stolthed at vove paa dette Stykke, det fortiente at anmærkes, thi derved lærer man at kiende Manden og at forklare de Skridt han siden, til alle Fornuftiges store Forundring, giorde.

Jeg faaer da nu vel ordentlig gaae Tronfølgen igiennem og see hvori den da er saa slet, som jeg mod dem, min Herre, haver paastaaet.

*) Det 16de Stykke af Klotzes Bibliothek var alt udkommen førend vi fik den danske Minna, ellers skulde man let falde paa de Tanker, at han med disse Ord stiklede paa os.

Ethvert Skuespil, som enhver Poesie, bør have en Plan og denne Plan bør være god, det er simpel og naturlig og tillige underholdende, maa paa en naturlig Maade forvikles og ligesaa opløses, naar Stykket ellers skal due noget*). Lad os nu see Planen. Abdolonimus bliver af Hephæstion paa Alexanders Vegne indsat til Konge over Sidon, samme Hephæstion vil have at en vis Sidonier Kleobulus skal giftes med Abdolonimi Datter Euphemia, han overtaler Faderen, Faderen overtaler halvvejs Datteren, men som de skal giftes, kommer Datterens forrige Elsker Agathokles ind og lader som han stak sig ihiel, for ved dette Kneb at faae sin Kæreste viet til sig, han springer derpaa op, frisk og sund, og de andre gaae hiem med en lang Næse.

Jeg behøver neppe at sige dem, min Herre, at denne Plan er, hvad Knuden angaaer, saa udpidsket at hvert andet slet Drama og forskrekkelig mange gode have samme Knude, men Opløsningen er saa barnagtig, at den allene kunde være Aarsag nok til at udpibe Stykket om det ellers var nok saa got. Journalisterne have alt anmærket, at denne snurrige Katastrophe er heel og holden tagen af Don Quixotte, hvorved Gamacho's Bryllup, Basilia bruger det samme Kneb for at faae sin Quiteria. Men hvad man taaler, hvad man maaskee finder naturlig nok i en komisk Roman og iblandt Landfolk, det finder man vederstyggeligt i et heroisk Drama. Enkelte Fejl vrimler denne Plan ogsaa overflødigen med. Denne Hephæstion som lader sig bruge til Kobler for Kleobulus uden den ringeste Aarsag, denne Kleobulus som vil tiltvinge sig en Pige der saa inderligen elsker en anden og bliver elsket, og saa mange (næsten alle) vindskiæve Situationer, som jeg siden skal tale om; lutter Fejl i Planen og følgelig i Kielderetagen, hvad Under da at Huset er saa umagelig og staaer saa svagt.

Eenhederne (min Herre, veed nok hvad jeg mener) vil jeg ikke tale om, thi de ere kun en ringe Fortieneste hos en Theater-Skribent, og alligevel har Hr. Bredal ikke engang iagttaget disse. Tidens? Jo. Stedets? Den har han nok med Flid brudt for at faae anbragt een Dekoration til; men Handlingens, den fornemmeste, den eeneste nødvendige Eenhed**), hvad er den bleven til? Hvad har Hephæstions tomme Indfald med Kleobulus, med Tronfølgen i Sidon at bestille? Og dersom vi tilgiver det hvad bliver af Abdolonimus? Han skulde dog vel interessere lidt, men han interesserer slet intet, han kommer

*) Beviset til denne Fordring ligger i Naturen, Planen maae være der, ellers er det en Rhapsodie og intet Skuespil, Planen maae være simpel for at kunde oversees og fattes; naturlig, for at interessere, thi det unaturlige interesserer næsten slet ikke; underholdende, for at man ikke sover ind under Stykkets Fremgang; forvikles maae den for at opvække en billig Nysgierrighed, hvilken fuldkommeligen bliver stillet tilfreds naar Forviklingen mod Slutningen opløses naturligen.

**) Næsten allene nødvendig og umistelig er Handlingens Eenhed. Thi hvor jeg gaaer hen for at illuderes, der springer jeg gierne med Autor over et lille Gab i Tiden; jeg lader mig bevæge at transporteres fra et Sted til det andet, og lader som jeg ikke merker det; men skal jeg hæfte min Opmærksomhed nu paa een Rad Handlinger, nu paa en anden; skal jeg tage stor Andeel i denne Persons Skiebne, og tillige en lige saa stor Andeel i en andens saa trættes jeg, den sønderrevne Opmærksomhed bliver for svag og jeg sover til eller i det mindste gaber jeg.

og gaaer, synger og snakker, snakker og synger, og det er alt. Tronfølgen er bestemt, thi man vil dog ikke tiltroe Hephæstion den Tossestræg at udelukke en Mand som Byrd og Fortienester havde bestemt til Tronen, bare for sit gifteknivske Indfalds Skyld. Er nu Tronfølgen bestemt, hvad skal da alt det andet til? Tronfølgen vil jeg vide, og den veed jeg. Nu kommer disse to forliebte Siæle og græder, ih det vil jeg ogsaa vide hvad der bliver af, og see min Opmærksomhed er deelt, følgeligen svækket. Behøves der mere Bevis til at Handlingen er dobbelt, ja at Episoden, eller rettere den anden Handling er større end Hovedhandlingen?

Karakterer? Er der nogle i Stykket; saa ere de slette. Abdolonimus haver jeg alt talt om. Denne Mand, som besidder saa stor en Dyd at den sætter ham paa Tronen, denne lader sig ved Sophisterier overtale til, at bryde sit Løfte, til at tage sin Datter fra Agathokles, som var af lige saa god Herkomst som Kleobulus, og give hende til denne som hun ikke elsker, hvilken Svaghed! hvilken lille Siæl! De to Elskende ere hverandre saa lige, at det er en Lyst at see derpaa. Begge villige til at opgive alt Haab om Tronen for deres Kierligheds Skyld, begge i den Beslutning at døe, begge lige snaksomme: kort sagt de ere ret giorte for hinanden. Kleobulus er en Karl som Abdolonimus eller Hephæstion skulde sparke ud af Haven. Han veed, at han ikke bliver elsket, at en anden bliver det, men alligevel driver han frisk væk paa, eller taaler dog at der paadrives, at han kan faae Euphemia og Tronen. Ey! Den livagtige Blifil i Tom Jones! — Men saa listig en Skurk som Blifil var, er han langt fra ikke, han staaer der og sukker som Mr. Slender: *Ah sweet Ann Page!**) for Resten er han saa ørkesløs som et Menneske kan være. Hephæstion han fornægter sin Karakter (den han burde have), han lægger sig i saa mange Bugter og Folder, for at faae denne Mariage i Stand, at det en Ynk at see paa, og tilsidst staaer den Skrydere dog der og gaber. — Maaskee at Kleobulus skulde kontrastere med de to Elskende og Hephæst med Abdolonimus, men skal dette være Kontrastering, saa taber jeg mit Latin derved.

Sentiments er der i Stykket, trods i noget Compendium over Moralen. Jeg er sommetider geraadet paa den Mistanke at Hr. Bredal havde taget Sententzer eller *Lieux communs***) for Sentiments, thi andet er der sandeligen ikke i hele Stykket. Steder som disse:

Coronas la virtu, Dogliere a lei
Quel che l'adombra ingiurioso velo
E il piacer, chè gli Dei prøvano in culo —
— — se ami la vita
Men del' Onor, se piu Tamiri adori
Che il tuo piacer, guidala in trono mori.
— — un fido pastorello
— — — — — — —
*Piu ch'un Resenza fide, efflar mi piace****).

*) Shakesp merry wives of Windsor.
**) Det er vel ikke tilladt at oversætte *locus communis* ved Almeen-Sted?
***) *Il Re pastore.*

Steder som disse er Metastasios Dramer fulde af, men i Tronfølgen skal man lede saare længe førend man træffer paa sligt.

Theatralske Situationer ere der kun faae og disse ere forulykkede. Hvor kold er den Scene da Euphemia faaer høre at hendes Fader skal være Konge, hvor unaturlig at Hephæstion med det hele Følge staaer der og snakker med den tilkommende Princesse, i Steden for strax at opsøge den nye Konge i Templet, som uden det var det beqvemmeste Sted til deres højtidelige Budskabs Anbringelse. At Kleobulus giør det, ja det kan jeg finde mig i, thi han er saa forliebt at han fordrejer Øjnene i Hovedet, men at Hephæstion kan staae der og væve saa længe og dog tilsidst maae gaae efter Abdolonimus hvilket han strax burde have giort, det er imod Naturen. Nu den fameuse Katastrophe! At den er latterlig haver jeg sagt forhen, og det behøvedes neppe at anmærke, da det endogsaa faldt de mest ukyndige i Skuespillets Regler, i Øjnene. Men om vi bære over med det og glemmer at det skal være et heroisk Stykke, er da ikke alligevel Naturen sat paa Hovedet i den hele Scene? Agathokles kommer ind i Offerdragt, han tager *tour à tour* Afskeed med dem allesammen, ret som een der nu skal stige op paa Skaffottet, hvad i al Verden bevæger de andre Taaber, til at staae og gabe og ikke strax at tage fat paa Karlen, de kunde jo tydeligen høre at han ved al sit Vas ikke siger andet end: Hold paa mig, eller jeg giør en Ulykke. Offerdragten og hans rene ramme danske Ord kunde jo overbevise dem om dette, om han ogsaa havde skiulet Dolken bedre end han giorde*).

Nu Sproget. — Ja, — mere prosaisk kunde det vel neppe være. Hr. Bredal siger, ja mine Personer ere Gartnerfolk? Got! men have de ikke læst andre Nationers Tragoedier (eller, om de vil, heroiske Skuespil) deri forekomme og Bønderfolk, Hyrder og deslige, men Digterne have alletider husket at han var Digter. Lad kun deres Tanker være jævne, deres Udtryk uden Tvang, og giv dem for Resten det poetiske Sprog, og jeg forsikrer dem og sætter hvad de vil, at ingen Kunstdommer tager det ilde op. Og er da Agathokles, Kleobulus, Hephæstion, og af Folket? De burde dog vel tale Asamal. Men alle taler af een Tone. Solut Stiil er det, og solut Stiil bliver det, og solut Stiil fra Begyndelsen til Enden.

Et Sørgespil i Prosa er alt noget voveligt, og dersom jeg troer Hr. Bredals egne Ord utilladeligt**). Et heroisk Skuespil som den nærmeste Grande til Tragedien, fordrede altsaa vel ogsaa Vers. Men Hoved-Aarsagen, hvorfor solut Stiil er saa modbydelig her, er det gyselige Spring fra den planeste Prosa til en rimet Aria, som synges med alle Musikens Konstigheder. Arier ere i og for sig selv saa unaturlige at der behøves en stærk Forberedelse til, naar man skal taale dem og Taalmodigheden tabes sommetider alligevel. Nu kiere Herre! naar jeg i et heelt Qvarteer og derover har hørt den bare prosaiske Stiil, og Personen stikker paa eengang i at synge eller Orchesteret falder ved Ritornellen den Talende i Ordet og suspenderer

*) Den Aften jeg saae Stykket.
**) Adresse-Contoirets Efterretninger No. 1.

Handlingen, hvad kan jeg da føle derved uden Ærgrelse. Nej, vil man endelig have Arier og Arioser og Duetter og hvad det altsammen heder, saa opfylde man dog for Fornuftens og Naturens Æres Skyld Mellemrummet, om ikke med Recitativ, saa dog i det mindste med Vers. Men jeg veed nok, man slipper lettest ved Prosa, og at det er langt fra ikke saa tungt, at giøre et Par Snese Vers, som fire, fem hundrede, om de kuns endog skulde være saa gode, som de i Tronfølgens Arier. — Maaskee at jeg dømmer for streng om disse Arier, maaskee at Metastasio, Ramler og Evald have forkielet mit Øre, det kan være, jeg vil altsaa intet videre sige om dem, men disse sex Dyr i den første Aria, som gaae der saa parreviis frem som de skulde ind i Arken, og denne barnagtige Musik, som Hr. Sarti haver ladet sig overtale til, det tør jeg reent ud paastaae at være under Kritiken. For vores Æres Skyld vilde jeg ønske at kun ingen Fremmed*) havde seet og hørt paa hvorledes Parterret klappede og vraalede naar Orchesteret lagde den stakkels Musik paa Pinebænken, for at faae den til at efterabe nu en Hane**), nu en Frøe, nu en Kukkuk. Nyrnbergerne pleje at have et Slags behagelige Instrumenter tilfals, hvormed endog et Barn paa tre Aar kan meget galant imitere nogle af disse Dyr, hvad om man foreslog Hr. Direkteuren eller Entrepreneuren for at lette Arbejdet lidt for Orchestret, at anskaffe endeel af disse Instrumenter, hvoriblant der ogsaa plejer at findes smaa Hunde, som giør nydeligen, og naar alt dette blev akkompagneret med Vagtelfløjter, saa kunde det være en herlig nye Invention til at sætte Hænder og Halse paa Parterret i Arbejde, kun at man tog sig i Agt ikke at tage Vægterpiber i Steden for Vagtelfløjter, thi ellers kunde man let komme i Klammerie med Politiet. Denne Arie for Resten kan Hr. Sarti anføre til at fralegge sig en usandfærdig injurieux Beskyldning som for nyligen i et offentligt Skrift blev ham giort i det at man deri paastod, at han, den kongelige danske Ober-Kapelmester, komponerede en Musik til Ord som han ikke vidste hvad de handlede om, eller i hvilket Sammenhæng de stod***). Jeg har ikke den Ære at kiende Hr. Sarti, men jeg har dog alle Tider troet, at en Mand som havde opholdt sig næsten i tyve Aar i et Land, hvor han har funden Ære og Brød, at han, siger jeg, dog vel skulde legge sig saa meget efter dette Lands Sprog, at han vidste hvad en Arie handler om, og i hvad for Omstændigheder den skal synges, naar han vil sætte den i Musik. Nej, denne første Arie beviser (desværre alt for meget) det, der er tvertimod.

Den som havde tvivlet om Tronfølgens Slethed rystede med

*) Fremmede pleje og det med Rette at dømme om en Nations Smag efter den[s] Skueplads.

**) Dersom Orchesterets Hanegal ikkun var lidt mere naturlig end det er, saa kunde det dog bruges med stor Nytte, naar den ypperlige Ode engang skulde komponeres, hvor det Vers forekommer:

»Og Hanen slog ud sine Vinger og goel«.

Den ærlige Mand som har komponeret den nu brugelige Melodie til denne Ode har ikke givet Agt paa den fine Vending dens Forfatter har givet ham Anledning til paa dette Sted, hvilket gaaer saa vidt, at Sandsynligheden selv er bleven opofret deri.

*** Efterstykket den dramatiske Journal S. 13.

Hovedet og taug, ellers dersom han havde sagt den anden imod, saa havde maaskee dette Kollegium polemitikum varet længere. Taalte bare Tronfølgen en Sammenligning med *il Re Pastore*, saa vilde denne Sammenligning vist allene have givet Materie til en lang Samtale? Thi hvilken Forskiel i Alting. Den foreslagne Mariage er rigtig nok her ogsaa, men hvorledes? Her skal ikke en privat Person forbindes med Princessen, som skal forlade en anden der er lige saa god som hiin, nej, her skal den nye Konge forbindes med den styrtede Tyrans Princesse, paa det denne ej maae opvække Uroligheder og Oprør, og Pigen, som skal forlades, er og blir en slet og ret Hyrdinde. Giftermaalet er politisk, er et Middel til Landets sande Bedste, som den store Overvinder selv falder paa og selv vil udføre, og ikke en Fuldmægtiges Indfald, som kan ikke give anden Grund for det end at han har lovet Pigen til Kleobulus. Katastrophen behøves her ikke at tale om, den er hos Metastasio af yderste Højhed og hos hans Rival af den yderste Burleske. Men hvilken Forstand imellem Agathokles og Agenor eller Amintas. Disse, dreven af den inderligste Kierlighed, bestræbe sig som ædeltænkende Mennesker efter intet uden deres Elskedes Lykke. Den eene opgiver sin brændende Kierlighed, for at see sin Princesse paa Tronen, som hun var fød til; den anden, forsager Tronen, for ikke at bryde sit givne Løfte og derved at bringe sin Elisa til Fortvivlelse. Agathokles derimod, han er saa ædelmodig at han siger reent ud Euphemia skal frasige sig sin Ret paa Tronen, for hans Skyld. Abdolonimus i Tronfølgen er ogsaa langt under den i *Re Pastore*. Han er saa eenfoldig at han lader sig binde paa Ærmet, det vil befordre Rigets Lyksalighed om han bryder sit Løfte, og giver Euphemia til Kleobulus, ret ligesom denne var en farlig Fiende. Da han tvertimod lægger netop en meget svag Tænkemaade for Dagen, ved det at han vil, ved en fremmed Generals Hielp, tvinge sig en Haand og et Hierte til, der var bortskienket til en anden. Saadan en Mand kan ikke være saa meget at frygte, og har ikke Hephæst fortalt om denne lille Siæl at han havde afslaaet Kronen? Denne Ædelmodighed skulde man ikke vente af ham, og man havde ikke heller troet det var det blevet fortalt mod Slutningen, da vi alt kiendte Mennesket. Men i Førstningen, da vi kun kiendte ham af Anseelse, maatte vi freilig troe Hans Excellence paa sit Ord.

Nu, efter alt dette; hvad har da Journalisterne sagt, som fortiente saa mange Ophævelser? Kan det lægges dem til Last at have sagt Sandhed om et saadant Stykke? Eller at have sagt det paa et Ark hvad jeg hermed beviser og alting behøver fire? Eller at have glemt Popes Regel*).

Fear most to tax an honourable Fool,
Whosd right it is uncensur'd to be dull,
Such whitout Wit are Poets when they please &c. —
T'is best sometimes your censure to restrain
And charitably let the dull be vain &c. —
For who can rail so long as they can write?
Still humming on, theur drowsy course they keep
And lash'd so long. like Tops, are lash'd asleep &c. —

*) Ess. on Crit. v. 601. seqv.

Skal dette være den Forbrydelse Forfatterne af Journalen haver begaaet, saa kan de trøste sig ved det, at ikke een af alle de bedste Konstdommere haver været frie for denne Fejl, og at de lider i et got Selskab. Dog hvad taler jeg om Lidelser? Dem er intet fortredeligt hendet. Thi af Forfatteren af Tronfølgen — *still humming on* — har udgivet Efterstykket, det er meere Triumpf end Beskiæmmelse for Journalisterne. De faa (iblant dem som kan dømme) som endnu troede at Tronfølgen og dens Forfattere vare for strengt bedømmet, disse faa see nu at Journalisterne havde Ret, og at de kiendte deres Mand tilgavns.

Thi hvad skal man troe om den Mand, der var i Stand til at skrive den dramatiske Journal; der var i Stand til at lade den opføre; der var i Stand til at trodse et heelt Publikum, som har anbetroet ham sin Skueplads og lønner ham for det; thi Hr. Sarti lønner ham vel neppe af sin egen Pung. Ja, siger hans Venner, han er bleven forført til det, han har ladet sig overtale. — Saa? Naar nu een kommer og vil forføre og overtale mig til at springe ned af tredie Etagie ud paa Gaden, mon jeg ikke blev vred og sagde: jeg har mine Arme og Bene kierere end saa. — Er Hr. Bredal ikke gammel nok til selv at indsee, hvad ham skader eller gavner, til at indsee hvad der kan bringe ham Ære og hvad Foragt? Thi hvad har Manden vunden ved det? — det giør mig ont for ham, han er en behagelig og beleven Mand, og besidder maaskee mange gode Egenskaber, — men hvad har han vunden ved disse Optøger, uden en næsten almindelig Foragt? Og hvad fortiente hans Stykke andet? Og hvad fortiente den Dristighed andet, hvormed han udgav sit Stridsskrift for et Efterstykke, og som saadant et lod det opføre? Hvad i al Verden er der dramatiskt i det hele Stykke? Et Par Folk der snakke om et og andet, det er det alt. Det var et stærkt Vovestykke at indføre fire Skuespillere, og at lade dem altetider tale i deres eget Navn; men dersom dette nu endeligen skulde giøres, saa burde disse brave Folkes personlige Karakter studeres og dem ikke lægges andet i Munden, end hvad de rimeligviis selv kunde have tænkt og udtrykt ligesaa. Men langt fra mig være den Tanke, at Hr. Musted skulde tænke saa urigtigen og udtrykke sig saa modsigende og saa uhøflig som Autoren har ladet ham tænke og tale; at Jomfrue Halle skulde finde en eeneste Tanke i sig der kunde frembringe saa gemene Talemaader, saa usaltet en Skiemt, saa smageløse Kløgter og saa næsvise Svar som hun maae kaste omkring sig med. Nej, jeg ærer disse Personer alt for meget til at kunde troe om dem, de vilde tale Pernilles og Oldfuxes Sprog naar de fremstille sig i deres egne Karakterer. Hvilke Tanker maae da vel deres Hr. Direkteur have om dem, som tvinger dem til saa unaturlig en Adfærd? Enkelte Steder i Stykket, som Skuespil betragtet, vil jeg ikke tale om, Journalen har beviist det den ufortiente Ære at røre ved nogle af dem, og har derved betaget mig denne Umage. Og hvad skulde jeg vel sige derom? Naar Hr. Dumbart sidder i Parterret og hører een spørger sin Naboe: »Hvem er det der sidder i Balkonlogen? Saa vender han sig gesvindt til den Spørgende, og siger, det er Jomfrue Bøttger eller det er Rose, thi han veed ikke at tale om det ringeste andet, og troer, man kan ikke spørge om

andet. Men det er en Uhøflighed af Hr. Dumbart, thi han anseer den der spørger for saa eenfoldig, at han ikke kan lære Folk at kiende som ere saa berømte og som man seer dagligen paa Skuepladsen; Lige saa uhøflig vilde det være af mig giort, dersom jeg her vilde begynde at docere for mine Læsere hvor elændig den første Samtale sluttes med halvanden Side fuld af de mavreste Indfald over en stakkels Trykfejl, en Trykfejl som Journalisterne selv har anmærket! Det er ubegribeligt hvorledes (i Besynderlighed efter at denne Anmærkelse i 3 og 4 St) dette Sted har kundet komme for Lyset. Jeg har giort mig et Hypothes over denne Sælsomhed, som forklarer den nogenledes, men jeg giver det ikke ud for andet en[d] for en Hypothes. Jeg bilder mig nemligen ind, at Forfatteren skrev dette Sted hen i den første Hede, efter at have læst No. 1. i Journalen, og medens han endnu var saa opirret, at han havde lagt Forfatterne ned paa Stedet havde han havt fat paa dem. Dette kunde jo undskyldes, thi for pokkeren, naar jeg er i Fare for at drukne, saa griber jeg nok om en Nelle for at holde mig. Nu kom No. 3. og 4re ud, og see, Trykfejlen blev anmærket og nogle mærkværdige Ord lagt til. At strvge over hvad een Gang skrevet var, det holdt Forfatteren, tænker jeg, for et Børnedrab, og hvem myrder gierne sit eget Barn, for alting naar det ligner Faderen? Stedet blev altsaa staaendes, og da Blodet kiøltes ganske, da var Manuskriptet alt i Bogtrykkerens Hænder, og da var der ingen Redning mere. Saaledes forklarer jeg det, men lader for Resten enhver beholde sine egne Tanker derom. Een Ting endnu undskylder Forfatteren. Dette Sted, i hvor uskikket (jeg havde nær sagt dumt) det endog er, har ikke behaget ham allene, jeg hørte et hundrede Par skrallende Hænder og halv saa mange veldige Stemmer ved dette samme Sted i Parterret. Og hvad saa mange kiekke Folk finde ypperligt, det kan jo umuligen være dumt. Den samme Erfaring giorde jeg ved et andet Sted, i 5te Optr. nemlig hvor den anden Aktrise taler om Smaating, som Aktriserne have under Laas og Lukke. Skal dette ikke være en Tvetydighed, saa siger det slet ingen Ting. Men det være nu det eene eller det andet, nok er det, samme Klappade, samme Bravovraal i Parterret. Jeg kunde anføre flere Steder hvor en anselig Deel af det høje respektive Publikum, gav et lydeligt Bifald til Steder, hvor jeg vilde have sadt al min Velfærd til Pandt, Autor selv skammede sig ved at have giort det. Men alle disse Steder vare ypperlige, thi saa mange »vældige Kiemper og glade Aander

»Opfyldte Logerne med Bredals Roes,
»Parterret skingrede ved Bredals Roes,
»Og Galleriet selv udbrølte Bredals Roes.«

Sproget? det har jeg alt rørt noget om tilforn. Jeg ynkede den stakkels Jomfrue Halle, som maatte staae der og prostituere sig ved det gemene Sladder hun havde at fremføre, og som hverken beviste noget eller henhørte til Sagen. Og alle Personer i Stykket tale overhovedet et Sprog, som ikke plejer at høres uden af Pøbelens Bærme. Skuespillerne burde anlægge Proces mod Autor, at han har ladet dem tale saaledes. Dog er jeg kied af længere at mynstre denne

Samling af Fejl og Bebrejdelser imod Fornuften, de gode Sæder og den sunde Smag.

Jeg vil da allene betragte Stykket som et Stridsskrift og antage Akteurernes og Aktrisernes Ord for Hr. Bredals, og saa see hvad han har frembragt imod Journalen.

For at igiendrive Iournalisterne og andre, som sige at Tronfølgen er slet, anføres (S. 8.) at Parterret saa ofte med Behag har seet og hørt paa den, og (S. 57.) at endog de allerhøjeste Personer i Landet har benaadet den med deres Nærværelse, og yttret deres Bifald derover. Dersom dette var rigtigt sluttet, saa havde vi slet ingen slette danske Stykker, thi Parterret, hos os, har en stor Taalmodighed*), og Herskabet, som kommer hver Gang i den franske Komedie, er slet intet Beviis paa de Stykkers Godhed der opføres; thi hvem vilde sige at alle franske Stykker, som bleve opførte, ere gode? Nej, ihvorvel Valget har paa en Tidlang været temmelig skiønsom, saa ere dog en anselig Deel middelmaadige og nogle slette Stykker indløbne blandt de ypperlige og gode, og Herskabet, som har noget ganske andet at bestille, end at give sig af med dramatisk Kritik, bærer over med det, naar det og ikke just er saa meget besynderlig. Dette Argument burde altsaa ikke været brugt, da det beviser slet intet. Hvor mange Aarsager kan ikke trække Tilskuerne til et Stykke, hvis Fejl alligevel ere aabenlyst. Jeg som er saa overbeviist om dette Stykkes Slethed, som om min Tilværelse, jeg har seet det alligevel og klappet af Hiertens Grund i somme Arier**). Og hvorfor? Musiken, de Syngendes Stemme og Aktion behagede mig. Saaledes kan det have gaaet med flere; og alle dem jeg kiender, har det virkeligen gaaet saaledes. Den ene behager Musiken, den anden Aktrisen; Een gaaer hen for han vil slaae Tiden bort, ligemeget hvormed, en anden for at see Ansigterne i Logerne, den tredie for han ikke forstaaer det bedre, og saa fremdeles. Hvad er der nu i dette Bifald (om det kan kaldes saaledes) som en Autor kan giøre sig til af? Det bliver altsaa nok en Usandfærdighed (S. 8.) at Journalisterne haver sagt det hele Publikum de groveste Sottiser lige under Øjnene. Men den 25 November 1771. saae jeg endeel Folk som virkeligen sagde en Deel af Parterret de groveste Sottiser lige under Øjnene, hvorpaa de paa et mindre offentligt og agtbart Sted havde fortient at svares paa en følelig Maade. — Men det hører endelig ikke herhid. —

At Musiken ellers kan giøre et slet Stykke taaleligt, behøver vel neppe Beviis, i hvor meget end (S. 3. og 4.) bliver sagt derimod

*) I Frankerige kunde denne Maade at slutte paa nok gaae an, thi der er Piberne alt for beredvillige til, at et slet Stykke skulde kunde giøre sin Lykke. Den første Aften bestemmer der gemenligen Stykkets Skiebne. Jeg siger det kunde gaae an at slutte saa i Frankerige, thi sommetider faaer ogsaa der Kabalen overhaand saa at en Praden en Tidlang foretrækkes en Racine, men dog varer det aldrig ret længe.

**) Sandt er det, jeg har kun seet det eengang, og det skulde lægges mig meget nær om jeg skulde bevæges til det en anden Gang: thi den Fornøjelse man har af Musiken i visse Arier, bliver al for dyrt kiøbt ved det Kiedsommelige i alt det andet.

(eller rettere hvad man lader som man sagde derimod, thi egentligen siges der slet intet). Iblant mange Exempler vil jeg kun anføre den bekiendte tydske Digter Brockes hans Passions Oratorium som en stor Mester satte i Musik. Det blev beundret af enhver og endnu den Dag i Dag er anseet for noget ypperligt, da dog Stykket i og for sig selv er væmmeligt. Hvilken Mængde af franske Operetter og italienske Buffer blive ikke seete og hørte, ikke uden Fornøjelse, som ikke vilde være uudstaaelige dersom ikke Musiken holdt dem. (S. 2.) docerer Akteuren for Journalisterne at Versene sættes altid før Musiken, og at Poesien skal give Anledning til de fineste Vendinger i Musiken. Med Akteurens gode Tilladelse, »maae jeg dog give mig den Frihed at erindre« at vi have en ypperlig Poesie som er forfærdiget til en Musik der var komponeret i Forvejen*). Ikke at tale om saa mange uforlignelige Psalmer og Viser som ere giordte efter forhen bekiendte Toner. Hvem der har læst Klopstoks og Gellerts Psalmer, og i Besynderlighed den førstes, vil letteligen finde Exempler hertil. At Poesien giver Anledning til de fineste Vendinger i Musiken, er en unægtelig Sandhed, og naar en Graun komponerer en ramlerisk Poesie falder Beviset i Sandserne, men at Poesien med og uden Poetens Skyld ogsaa tidt kan forlede Komponisten til store og latterlige Fejl er lige saa stor en Sandhed, hvilket bevises ved utallige Stykker. Hvor i al Verden skulde en Komponist falde paa at omskabe sine Fioler og Hobojer og Fløjter i Otchesteret til Haner og Frøer og Kukker, med mindre Poeten ikke forførte og overtalede ham til det. Iblandt en stor Deel Liebhabere af Musiken hersker en Fordom som netop anseer denne Fejl for en Skiønhed. Ikke saa snart kom de Ord, Ekko, Torden, Storm, brusende Hav, Suk, og deslige, forekomme i en Aria, strax forlange de at Komponisten skal ved Musiken efterligne disse naturlige Begivenheder. De fleste Komponister rette sig efter denne bagvendte Smag, og takkes for denne Umage med Klap og Bravo. Ingen bryder sig om hvad Hoved-Indholden af Arien er, hvilken Affekt den skal udtrykke og opvække. Om for Exempel een i højeste Grad opirret, synger en Aria hvori det Ord Suk forekommer, saa forlanges kun af Komponisten at hans Musik skal dygtigen sukke, og saa er det godt. Den Forliebte som klager over sin Elskedes Fraværelse, vil opvække en øm Medlidenhed hos os, han nævner til al Ulykke Tordenen, og nu faaer vi ikke andet at høre end Tordenens Rullen og Slag. Saa gaaer det til med næsten alle Affekter. Musiken, som skulde gaae Poesien til Haande i at prøve Hiertet nu til een nu til en anden Lidenskab, alt efter Stykkets Indhold, maae lade sig misbruge til Ordspil: Thi andet er det i Grunden ikke. Aarsagen hvorfore Mængden er saa meget for dette Leegeværk, ligger nok først i den Fornøjelse som man alle Tider føler naar eet eller andet i Naturen bliver godt efterlignet ved Konsten. Naar denne Efterlignelse sysselsætter sig med store og vigtige Ting saa er vores Fornøjelse billig og rigtig, men kun en Giek kan henrives af Beundring, naar Maleren har vendt stor Flid og Umage paa Krigsgudens Harnisk og Negler,

*) Hr. Evalds prægtige Passions-Cantata fra 1768, som har den samme Musik der blev brugt ved Kongens Begravelse 1766.

eller Billedhuggeren paa Athletens Haar*). Den stille Glæde over en dejlig Morgen var det vi vilde have opvækket i os, den vilde vi høre paa, men ikke Hanegal eller Frøers Qvækken. Der er desuden ikke een Frøe i alle Stadens Grave som jo ikke qvækker bedre end Hr. Sarti tillige med hele Orchestret kan giøre det**).

To Undtagelser møde herved. Den eene, naar Arien ved en Lignelse eller paa anden Maade gandske og allene taler om Torden, om Storm eller om sligt. Da først er det Komponistens Pligt at vende al sin Flid an, for at giøre Billedet ret levende for os. Og da først bliver saadan en Naturbegivenhed noget betydeligt, thi da svækker den intet andet Indtryk som Digteren vilde giøre paa os. Det er Digteren maler her et Billede og ikke en Affekt.

Den anden Undtagelse er i burleske Stykker, hvor Digterens Hoved-Øjemeed er at forlystes ved det Latterlige. Her taaler man, ja seer imellem gierne at Musiken udtrykker, et eller andet Dyrs Stemme, Klokkeklang, Trommeslag, Karetraslen, o. s. v. Men i alvorlige Stykker behøves hverken en nye eller en fiin Smag til, at see hvor uskikket sligt er. Med den Fornøjelse som findes ved Efterlignelsen, plejer gierne en vis Slags Stolthed at være forbunden, som vi føler over at kunde mærke Ligheden. Maaskee og at denne Stolthed er Hovedgrunden til den omtalte Fornøjelse. I hvorom alting er, saa opvækkes dog denne Stolthed, ikke uden naar vi kunde indsee Ligheden. Nu behøves der græsselig liden Indsigt til at kunde mærke hvad for et Dyr en Musikus vil efterabe, eller naar Musiken udtrykker Torden, Storm, Havets Brusen og sligt. Derfor er det da naturligvis Mængdens Smag.

Hvad man er vant til det finder man som oftest smuk tilsidst; nu da den omtalte smageløse Efterlignelse er ti Gange saa let som Affekters og Følelsers Udtryk; saa er det naturlig, at man faaer hundrede Steder i det første Slags for et i det sidste, og dette er en tredie Aarsag hvorfor saadant omsider gefalder.

En fierde Grund hertil, er den Bemærkning, man paa begge vores Parterrer og i hundrede Selskaber kan giøre: nemlig, at de fleste ikke skiøtte om at lade sig røre ved Naturens sande Efterlignelse. En Tirade, et Indfald, et Ordspil, en Tvetydighed, et Slagsmaal, sætter Hænder og Lunger i Bevægelse; tales om et godt Stykke, saa bliver til Beviis paa dets Godhed anført eet eller andet af dette, men om Stykkets Plan eller Charakterer eller god under-

*) Gellert og Horaz.

**) En Hoved-Aarsag, hvorfor sligt ikke kan giøre en retskaffen Fornøjelse. Konstneren, som alt for meget søger at efterligne Naturen, river os hen, saa vi nu tabe Tanken om Efterlignelsen, og ganske henvende os til Naturen, og eftersom Kopien alle Tider bliver under Originalen, saa bliver vi fortrydelig over at Ligheden ikke er stor nok. Man mærker, at vi just ikke føle disse Fornemmelser tydeligen nok, men de er dog stærke nok til at berøve os den Fornøjelse, som Efterlignelsen opvækker naar den bliver inden sine Grændser. Til Exempel behøver jeg bare at erindre den der haver seet en malet og paaklædt Billedstøtte og givet Agt paa de Fornemmelser den opvakte hos ham, og paa de er et velgiordt Marmorbillede, eller kun et godt Skilderie gav ham.

holden Satyre, om Affekter taler næsten slet ingen, og taler een derom saa bliver det anhørt og besvart med den koldsindige Skiødesløshed, hvormed man optager det hvad man ikke kiender til eller gider lidt*). Dog nok herom.

Handlingen, hedder det (S. 12.) maae ikke alt for skarp bedømmes i Syngestykker; men jeg gad nok vidst hvorfor ikke. Ja, siger Hr. Bredal, deres hele Indretning er og bliver unaturlig. Lad os see. — Sandt er det, i daglig Omgang synger aldrig nogen naar han vil tilkiendegive sin Mening, klage sig, o. s. v., men paa Skuepladsen kommer jeg for at illuderes. Naar Digteren og Komponisten og Skuespilleren og Theatermesteren have giort hvad de skal, saa kan jeg let finde mig i at høre Sang i Stæden for Deklamation og Deklamation i Stæden for daglig Tale. Men Handling og alt det øvrige hvad der hører til et Skuespil forlanger jeg. Metastasio giver i sine mindste Stykker lige indtil Oratorierne et Beviis paa, at et Syngespil kan have en god Handling saavel som et Sørge- eller Lyst-Spil der ikke synges. Sangen giør her ingen Forskiel. Ritornellen er det eneste som standser Handlingen. Arierne selv giøre det ikke engang, thi Komponisten bør (og han kan det) holde vor Siæl i Handling den hele Arie igiennem.

Karaktererne undskyldes med slet intet, thi at de interesserende Roller har maattet indrettes efter tre syngende Personer, hører ikke herhid. Man lade af endeel af Metastasio's Stykker Biepersonerne bare deklamere deres Roller, og see saa om ikke ved tre syngende og nogle faa andre talende Personer de rigtigste Karakterer udtrykkes og underholdes**) og overhovedet hvad har Sangen med Karakteren at bestille?

Journalisterne have sagt, Sproget at være mat og prosaisk. Hr. Bredal svarer S. 11. at meget større Kiendere end Journalisterne og deres Tilhængere ere, have kaldet Versene flydende, naturlige og velskikkede til Musik, og at han har havt den Lykke, at høre Arierne synge og spille overalt blandt Folk af den fineste og bedste Indsigt. Et løjerligt Forsvar! Hele Stykket bliver dadlet og derimod bliver et Par Snese Linier forsvaret. Og hvordan blive de det? Jeg har al Respekt for de paaberaabte Kiendere, ja jeg husker at en Mand af bekiendte, store Indsigter, sagde, at endeel Vers i Tron-

*) Man kan læse, hvad Spektator skriver om den alt for nøje Efterlignelse paa Skuepladsen. Den sande Kiender foragter de Konster som visse Dekorateurer udenlands have brugte, da de anbragte naturlige Vandspring levende Fugle og sligt paa Theatret. Skuepladsen skal efterligne Naturen men ikke være Naturen selv. Det sømmer sig lige saa lidet som naar en Akteur virkeligen vilde dræbe en Person naar han efter Stykket skal begaae et Mord.

**) I Demophon til Exempel kunde Demophon, Dirce, og Timantes, allene synge, og alle de andre bare tale, derfor blev Demophon dog alle Tider den strænge og retfærdige Konge, Timantes den ukonstlede Elsker, Dirce den ømme og taalmodige Ægtefælle, o. s. v. Alexander, Porus og Sleophida kunde være de eneste syngende Personer i Alexander i Indien, uden at Erixena holdt op at være den uskyldige forliebte Pige, eller den tapre Candertes at være sin Konge troe i Liv og Død, eller den højmodige Porus at være den aabrysottige Indianer.

følgen vare meget flydende, men hvad vil det saa sige. Sal. Gottsched giorde saa flydende Vers som nogen, men hele Tydskland raabte dog af een Mund: For Himmelens Skyld, Hr. Prof. holdt op at skrive! — Og mig synes dog som om vores gode Tøger Reenbergs Vers ere en heel Deel mere flydende. — Naturlige? Ja mæn! Solut Stiil kan være Naturen selv. — Velskikkede til Musik? Kan nok være! En vis tydsk Kritikus*) sagde engang om en stor Mands Forandringer i een af sine Arier, at den nu var bleven til nogle Vers hvori vare mange aabne Vokaler, men desmindre sund Fornuft.

(S. 33.) tales endeligen om Sproget i Almindelighed, men siges intet uden at Abdolonimus og Euphemia ere Gartnerfolk, thi Agathokles som i Byrd og Fortienester giver ingen efter i det hele Land**), hører dog vel neppe herhid, omendskiønt Forfatteren synes, at regne ham til Urtegaardsmandens Familie. Poetiskt er der intet i Hephæstions Tale; naar han brouter svolmer Sproget, men bliver langt fra ikke poetisk, og endnu mindre Kleobulus eller Heroldens. Om alt dette har jeg tilforne S. 31. talt, og sagt hvorfor det burde være ikke allene poetisk men paa Vers.

Den latterlige Katastrophe er viseligen gaaet forbi, paa et eeneste Sted, (S. 14.) bliver rørt lidt derom, men kun saa løseligen, og Akteuren giver den rigtige Grund til den, at der skulde være en Aria af en Døendes, en Arie, som, hedder det, giør sin Mester stor Ære, og er et Original i sit Slags. At Arien er kiøn vil jeg ikke tage mig paa at nægte, men at Hr. Bredal synes at modsige sig selv, det vil jeg bevise. (S. 13.) har han sagt, at Hr. Sarti »ikke forstaaer »Sproget, og derover har sadt en lang Aria med behørig Dacapo paa »et Sted, hvor en kort Cavatine havde opfyldt bedre Forfatterens »Hensigt***)«. Dersom dette var sandt, saa giorde Arien, i hvor ypperlig den end kunde være, sin Komponist sandeligen kun liden Ære. Men, den Beskyldning er ikke sandt, ja den er urimelig. Man tænke! Hr. Sarti, den kongelige danske Ober-Kapelmester, en Mand af Indsigter og Smag og Levemaade, som i tyve Aar haver opholdt sig i Kiøbenhavn, denne Mand skulde ikke kiende til det Lands Sprog, hvor han har fundet Ære og Brød†), han skulde kiende saa lidt til Sproget, at han ikke vidste at den Syngende holdtes her for at have givet sig et dødeligt Stik; den kongelige Ober Kapelmester skulde komponere hen i Væjret hvad han ikke forstod; skulde ikke vide hvor der behøvedes en Cavatine og hvor et Dacapo, førend en Borgemester kom ned fra Trundhiem og lærte ham det; skulde fattes Menneskeforstand, thi den maatte han fattes, dersom han vidste hvad de Ord vil sige, tromle, gale, kurre, giække, o. s. v., og ikke hvad det vil sige: han stikker sig og falder om. Hvilken ublue Beskyldning! Og hvor i al Verden kommer det fra,

*) Litt. Br. Th. S.
**) Tronfølgen S. 47.
***) At det neppe var Forfatterens Hensigt at have en Cavatine paa dette Sted, sees af Ariens Længde og Indretning, men hvorfor Forfatteren ikke aabenbarede sin Hensigt for Komponisten, ligesaavel i dette som andet, da han dog levede i en og samme Bye med ham, det sees ikke saa let.
†) Man tillade mig denne Igientagelse.

at Arien udtrykker en Døendes tiltagende Afmægtighed saa vel, naar Komponisten ikke vidste hvad han komponerede? —

At Klædedragterne ere imod al Kostume, har enhver seet, som endog for det forrige ikke giver sig af med theatralsk Kritik, de ere alt for moderne til at det ikke skulde falde i Øjnene. I vores nye, lystige Efterstykke bliver Journalens Kritik over dem angreben, der stræbes at giøre den latterlig, men den bliver aldeles ikke giendreven. (S. 26. og f.) tales endeel derom, men det er desværre Væv tilsammen. Akteuren giør til de Hrr. Journalisterne det (i hans Tanker) listige Spørgsmaal, hvad Mode den Gang kunde have været i Sidon. Svaret skal være ironiskt eller saadan noget, men det giver intet, nok er det at man seer Direkteuren vidste ikke hvad for Klæder han skulde give sine Personer, og at han havde den Agtsomhed for Publikum at bryde sig meget lidet derom. Han tænkte: Publikum tager nok til Takke, det forstaaer dog intet derom, thi de Folk der studerer Antiquiteter og veed at »et Pund Silke i de romerske Kejseres Tider »blev betalt med et Pund Guld.« Disse gaaer ikke paa Komoedien og ere desuden saa faa at de nok skal lade være at overskrige mig.

Uden at forstaae mig paa Antiquiteter vilde jeg dog nok give Hr. Direkteuren et uforgribeligt Raad. Man veed at de Østerlandske næsten aldrig forandre deres Moder i Klædedragt, for saa vidt det væsentlige angaaer. Sidonierne vare dog formodentligen Østerlændinger: hvad om de vare klædte omtrent som Kleobulus? Urtegaardsmanden og hans Folk kunde jo have aflagt deres Kaftaner medens de arbejdede eller agtede at arbejde, og saa havde den hele Vanskelighed været hævet. Om, for Resten, en Theaterklædning er af Silke eller af ulden Tøj, det kan ikke hindre Illusionen, lige saa lidt som naar Alexander eller Cato eller Porus eller Abdolonimus tale dansk, fransk eller italiensk. Men naar jeg nu har sadt mig med mine Tanker her i Sidon og i Alexanders Tider, og jeg seer saa paa eengang mine Personer klædte i en Dragt som Colin og Lubin bruge i det attende Aarhundrede, saa bliver Kontrasten for stærk, og jeg paa en ubehagelig Maade vækket af min gode Drøm som jeg ved Forfatterens og Theatrets Hielp havde bragt mig udi.

Hvad Forfatteren siger imod hvad som i Journalen er erindret angaaendes Aktionen, fortiener ikke at recenseres, thi han har paa 30 Sider ladet sine Personer staae og væve noget hen i Taaget, vrængen efter Journalen, kaste omkring sig med Skieldsord, og det er alt. Hans Maade er først at lade sin Hr. Journal sige omtrent det hvad Journalisterne haver sagt, derpaa svarer Akteur eller Aktrise enten med at igientage det, eller med Fordrejelse eller Ordspil eller med Latter, eller med noget gandske uvedkommende. Dersom jeg gad skrevet ud, saa kunde jeg let faae en halv Snees Beviser iblant den Sværm af slige Steder, men det er ikke Umagen værd at spilde Tid og Papir paa det, hvem der ikke vil troe mig paa mine Ord skal til Straf læse Skarteken igiennem fra S. 35. til Enden, og derefter veed jeg, fordrer han intet videre Beviis.

Jeg vil slutte med nogle faa Anmærkninger om nogle enkelte Steder i dette Stridsskrift. For en Slags Orden Skyld og for des lettere at kunde oversee den Sværm af Fejl hvoraf hele Skarteken vrimler, vil jeg anføre den som jeg uden al for nøje Grandskning har funden, under de Rubriker Grovheder, Urimeligheder, Fordrejelser og Ordspil, Utilstrækkelighed. Endelig, da Forfatterens Hensigt [v]enteligen har været at svække Journalisternes Sandheder, regner jeg iblandt Fejlene med, de Steder hvor Sandheden kommer frem uden, som det synes, at det var Forfatterens Hensigt at sige den.

Grovheder.

Det synes modsigende og er dog sandt at en Forfatter som S. 36. og 37. besværger sig over at en Kritik er grov i selvsamme Tid kan selv være saa hæslig grov mod Konstdommeren, kan kaste omkring sig med: Skiendepræst, S. 14; Væverie, tykkeste Uvidenhed og aabenbareste Ondskab, S. 15; Karl, paa utallige Steder; ubesindig, barnagtig, en Skandskriftmager, S. 37; Sladderhank, S. 43; En opløben —*) S. 52; Plump og giærv, S. 55; Tosse, Avind, S. 57; Pølsemad, S. 59;

Skolepogen, S. 16. regner jeg ikke, thi først er det kun lignelsesviis talt, og for det andet staaer det i den kiønne Scene om Trykfejlen, og det var ubillig at fordre, at sund Fornuft skulde herske paa saadant et Sted. Gierne lod jeg de nyebagede Tilhængere, S. 14. gaae op imod Journalisternes brugte værdige Consorter, men da dette sidste Udtryk gives alligevel rundeligen tilbage i Efterstykket, S. 14. 47. 57.; saa faaer disse nyebagede Tilhængere at blive paa Grovhedernes Liste. Hertil kommer det kiønne Sted, hvor Jomfrue Halle maae byde de Hrr. Journalister Ørefigener, S. 49; og hvor Journalisterne beskyldes for at have dømt hende saa strængeligen, for hun ikke imellem seer venlig til dem med, da »de dramatiske »Journalister er ligesaavel af Kiød og Blod som et andet Menneske« **) S. 51; S. 55. findes det latterligt at der tales om Journalisternes Samvittighed, og S. 56. siges han at forsværge sin Natur naar han paastaaer sig at bevise en Høflighed. S. 60. anføres visse brummende Dyr, som skal have en igiennemtrængende Lyd. Det skal være en Grovhed kan jeg slutte mig til, men jeg kiender ikke disse Dyr, kan altsaa intet videre sige derom ***).

En Forfatter, som var i Stand til at skrive saaledes, burde dog ikke heller være saa meget kræsen, naar Sandheden sagdes ham lidt

*) Et Skieldsord skal det dog vel være, omendskiønt jeg gierne tilstaaer at jeg ikke saa ret veed at udfylde Lakunen.

**) Hvad om Journalisterne vare uhøflige nok til at retorqvere Argumentet og sige, at Forfatteren tog sig Sagen saa nær, af den Aarsag at en Direkteur ved Skuepladsen havde ligesaavel Kiød og Blod som et andet Menneske. Mon det vilde behage Hr. Bredal? Jeg troer lige saa lidet som det Sprog jeg i dette Skrift somme Tider har maattet føre. Men Forskiellen imellem os begge ere at jeg taler for Sandheden og Efterstykket imod den.

**) Den grove Beskyldning mod Hr. Sarti S. 13. haver jeg alt tilforn talt om S. 54, ellers hørte den naturligvis ogsaa herhid.

uforblommet. Han klager jammerligen over Grovhed og er tusinde Gange saa grov som sin Modstander. Gellert fortæller om en Mand som troede sig fornærmet ved sin Naboe, og begyndte sin Klage med:

Mein Nachbar! der infame Mann!
Du Schelm! — Ich will ihn zwar nicht schimpfen!

Urimeligheder:

Jeg kalder de Steder urimelige, som ere saa enten i og for sig selv eller efter Stykkets Anlæg og de Omstændigheder Forfatteren har sadt Personerne i.

S. 6. Hr. Journalisten, for at underrette Akteuren om hvem han er, spørger ham om han har hørt Tale om den dramatiske Journal? Akteuren svarer: »jo — men« — og Hr. Journal siger: »saa meget »værre for dem, god Karl, saa meget desværre!« o. s. v. ret ligesom Akteuren havde svaret, at han intet kiendte til Journalen.

S. 7. frygter Akteuren ironice at Hr. Journalen skal faae ont, naar han faaer at høre hvad for et Stykke han skal anmælde, og veed alligevel ikke endnu ret hvem han taler med, eller at Hr. Journal er saa afsagt en Fiende af Tronfølgen.

S. 14. siger samme Akteur, at han har indladt sig saa dybt i Trætte med Hr. Journal, for at afværge de Bebrejdelser, som Fremmede kunde giøre et skiønsomt Parterre, at de taale en Skiendegiest ustraffet, o. s. v. Hr. Bredal har glemt to Ting, nemlig at Akteuren taler allene med Hr. Journal*), og at denne Samtale altsaa neppe kom Fremmede for Øren, og at alt hvad Akteuren har forebragt, er saa hierteligen utilstrækkelig, at Fremmede derved ikke kunde overtales hverken til det ene eller til det andet, uden at tale om at man plejer at være lidt mere beskeden, naar man taler for høviske Øren, og ikke kaste saa omkring sig med Skieldsord.

S. 17. gaaer Akteuren frem og tilbage, efter at have talet en heel Deel, uden at erindre at han skal anmelde Stykket, da han dog S. 7. havde saa stor Hast for at faae den liflige Tronfølge anmeldt.

Samme Side er han bange for, at der skulde komme snart til at groe Græs i Parterret, dersom der var mange Journalister her. Jeg vil sige Hr. Direkteuren ved hvad Middel man kan komme Græs til at groe i Parterret, det bestaaer korteligen deri: At man forsømmer at vejlede Akteurerne ved Prøverne; at man paabyrder Publikum Vas i Steden for Skuespil, og usle Stridsskrifter i Steden for Efterstykker; at man ved allehaande Midler hværver Folk, til at overfalde Tilskuerne med Skieldsord og Munddaske, og endeligen, at man tilsniger sig Øvrighedens Befalinger, som indskrænker Friheden der,

*) At Dekkenet maae være falden ned siden Hr. Journal kom ind, sees deraf, at Aktricerne komme ind og skiendes med Hr. Journal, og det pleje de dog aldrig at giøre medens Teppet er oppe endnu.

hvor den bør regiere mest. Lad ham bruge dette Raad nogle Gange, da skal han see at der snart vil groe det dejligste Græs i Parterret, ja paa Theatret med. *Probatum est.*

S. 20. slaaer Akteurens Blod lige saa jævnt som før, da han dog S. 17. i sin Monolog syntes at være temmelig opbragt.

S. 30. Aktricen har sadt sine Skoe forkerte for Sengen. Nu spøger dog Hr. Journal kun i Komoediehuset, følgeligen har Jomfrue Halle en Seng paa Komoediehuset, og ligger i den, thi hvad kunde det ellers hielpe hende, at sætte Skoene forkerte, naar hun ikke frygtede at Spøgelset skulde komme for Sengen, naar hun var i den. Nu kan det gierne være at dette er virkeligen saa, jeg tilstaaer og gierne, at en Seng er mere magelig end en Kanapee eller en Løjbænk, men det burde hun dog ikke tale om, thi Aktricerne komme jo ikke til Komoediehuset for at lægge sig, men for at agere.

At hun har strøet Hørfrøe paa Gulvet, skulde hun have tiet stille med, thi derved ere en Deel faldne paa de Tanker, at hun af en overdreven Forsigtighed ogsaa haver strøet noget paa Theatret, hvorover den gode Signora Andreini forvreed sin Fod den Aften. Maaskee hun er uskyldig, maaskee Signora Andreini gleed ud i det Blod Agathokles kort tilforn paa samme Sted udgydede, thi Theatret kan ikke være Skyld til det, da dette bliver saa vel underholden og saa nøje paaseet, som jo er Gud og hver Mand bekiendt. Jomfrue Halle, siger jeg, er maaskee uskyldig i dette, men hun har dog opvakt Mistanke ved sin uforsigtige Tilstaaelse.

S. 45. Hr. Journal siger, han bliver forbyttet (et meget ædelt Ord) ved den anden Aktrice. Ethvert andet Menneske, som blev tituleret og svaret saa gemeen som Hr. Journal bliver, det havde det freilig kundet gaae saaledes, men denne Hr. Bredals Skabning, denne Hr. Journal seer ikke ud til at forskrækkes saa let.

S. 57. menes der, at Journalisterne har misundet Tronfølgen sin Roes, og derfor behandlet den saa skarp. Jeg veed nok at dette er alle maadelige Skribenteres Tilflugt, men det bliver tillige en ævig Sandhed, at man aldrig føler Avind over noget man foragter, og at følgeligen hverken de dramatiske eller kritiske Journalister eller jeg (om jeg tør nævne mig tillige med disse fortiente Mænd) kan misunde Forfatteren det ringeste, om han ogsaa rostes af nok saa mange haandfaste Venner eller høflige Bekiendere.

Fordrejelser og Ordspil.

Da de store tydske Poeter begyndte at blive bekiendte og beundrede, indfandt sig iblandt andet Væverie paa Messerne ogsaa en Bog som kaldtes »Das neologische Wörterbuch«. Forfatterne af denne Skarteke, besad iblandt andre vakre Egenskaber ogsaa en stor Styrke i at rive et Ord eller en Talemaade ud af Sammenhængen og at leege dermed, saa længe til han fik noget snurrigt ud af

det, og dette skrev han da frisk væk paa den Skribents Regning, han havde laant Ordet hos. Forfatteren af vores nye, lystige Efterstykke, see vi gaaer meget heldigen frem paa denne ophøjede Ordbogmagers Vej, kun med den Forskiel at hin Forfatter anbringer en heel Hoben Vittighed ved sit kritiske Fias, men vores — Dog til Sagen.

S. 11. spørger Akteuren om Hverdagskarakterer da kun maae bruges i Oversættelser, da Journalisterne, »sige vi, fordre mere i Originalstykker,« og Autoren vil altsaa lade som han ikke forstod Journalisterne forlanger nye Karakterer naar man med store Ord anmelder et nyt Original, at de vil sige det er ingen Konst at skrive noget sammen, ligemeget hvad; at de ved disse Ord paastaaer, at den der giver sig Anseelse som en Originalskribent, at den bør opfinde og ikke kopiere nogle kopierte Kopier, som er kopieret tusinde Gange, o. s. v. Men her kunde indføres et Ordspil, og derfor lukkes Øjnene i med Magt. Forfatteren har giort sig noget til Gode med dette Indfald, thi han lader sin Hr. Journal sige, at det er en Spidsfindighed. Jeg hørte engang et Par Soldater, den ene bød den anden til Giæst paa den sædvanlige og blandt Pøbelen giængse Maade, og denne svarede: See, kommer du igien med dine Finter! Han tog Fejl, stakkels Karl, det var en Grovhed og ingen Finte, ligesom det omtalte Indfald er et mavert Ordspil og ingen Spidsfindighed. De øvrige Steder behøver jeg kun at nævne.

S. 21. Akteuren siger, Journalisterne vil mynstre dem efter Seneca, fordi han anfører en Sentens af den samme, som angaaer en moralsk Fejl.

S. 33. Historien kan gierne være prægtig og tillige interessere meget lidt, men den kan ikke være tillige prægtig og tillige ikke due. Autor vil dog vel ikke, at vi skal troe at han forstaaer ikke hvad som interesserer paa Skuepladsen eller ej?

S. 34. og 42. bliver leeget med det Ord Ansigt.

S. 35. og 43. med det Ord Stemme.

S. 37. med Journalisternes ironiske Tanke, at Hr. Musteds Syngestemme havde maaskee kun den eneste Fejl, at den hørte en dansk Akteur til.

S. 38. og flere Steder med det Ord Skiebne.

S. 40. med det Ord Dyd.

S. 49. med Armenes Bevægelse.

S. 55. med den Sammenligning imellem Kleobulus's Rulle og Hr. Irgens's Aktion, nemlig at begge vare dum, kold og stiv.

S. 58. Det utaaleligste af alle Ordspil. Det Forbindelses Ord kort bliver giort til et Adjektivum, allene for at faae en Urimelighed der udaf. For dette ene Sted allene fortiente Forfatteren at udpibes og peges med Fingre af, overalt hvor han lod sig see paa Gaderne.

Utilstrækkelighed.

Hertil regner jeg ikke allene de Grunde Hr. Bredal anfører for sig, og som er intet bevendt, men for Kortheds Skyld ogsaa det, hvad hans Akteur og Aktricer maae tale om, som om Grundsætninger, og hvilket dog er stridende mod Regler, Smag eller Sandhed.

S. 3. og 19. paastaaes, at Journalisterne skulde selv skrive noget for at giøre det bedre end Forfatteren af Tronfølgen. Nu troer jeg gierne at Journalisterne ikke behøvede at være bange for denne Prøve, og om de aldrig havde poetisk Genie, saa vilde deres Arbejde dog altid blive mere regelmæssigt og smagefuldt end Tronfølgen, og naar jeg undtager Junior Philopatreias, kunde man giøre dem Paastand til enhver Skribent, og det maatte gaae med Troldoms Konster, skulde deres Arbejde blive slettere end just denne samme Tronfølger. Men Alvor talt: kan ingen være en god Konstdommer i noget uden selv at være ypperlig i den? dømmes de Digtere og Konstdommere ved et og det samme Genie? kan jeg ikke kiende Smagens Regler, kan jeg ikke have studeret Akteuren tilgavns, uden at være Digter? hvad er det for en Maade at slutte paa? jeg haaber ikke at Hr. Bredal nægter Lessing og Sonnenfels at være meget fortræffelige Dommere over Aktionen, alligevel har ingen af dem nogen Tid været Akteur. Den sidste har, førend han skrev noget Skuespil, bedømt Skuespillene lige saa got, ja maaskee bedre imellem, som den første der har skrevet nogle. Og hvortil behøves Exempler? Sagen er soleklar, og Argumentet allerede brugt saa tidt og af saa mange slette Skribentere, at Hr. Bredal, for Skams Skyld ikke burde have brugt det*).

S. 10. forekastes Metastasio at have giort Abdolonimus til en Hyrde, ligesom det ikke var ligemeget naar han kun lod ham blive i en ringe Stand, uden at tale om, at han og lader ham sige, at han forhverver sig det Fornødne ved sin Have tilligemed ved Hiorden. Og hvad skal dette Indfald til? Det er godt at Forfatteren har ladet Hr. Journal falde Akteuren ind i Talen, ellers havde denne aldrig ved denne Forvandling beviist, at i Tronfølgen, ikke Historien, var mishandlet, Charakterens Anlæg og Udførsel slet, og Sproget mat og prosaisk.

S. 11. Det er et kiønt Beviis at Sproget ikke er mat og prosaisk; naar der siges, at Kiendere synger og spiller Arierne. Just

*) Jeg husker meget vel imedens jeg gik i Skole, naar jeg somme Tider sagde til en af mine Meddiscipler, hvad mig syntes der ikke duede i hans Udarbejdninger, at jeg da gierne fik samme Spørgsmaal: Kan I giøre det bedre? Sligt et Argument holdes tilgode i de Aar, men blandt oplyste Folk, blandt Skribenter der staae Publikum til Ansvar for hvad de skriver, blandt saadanne kan og bør det ikke taales.

det beviser, at Hr. Journal S. 8. og 58. har stor Ret, at det er Musiken som har holdt Tronfølgen. Hundrede elendige Viser synges for Tonens Skyld. Men lad Forfatteren navngive en eeneste Kiender, som har reciteret noget af det ubundne i Tronfølgen, eller og af disse paaberaabte Arier selv, uden naar han har villet giøre det latterligt, saa vil jeg have tabt.

S. 12. Tidens Korthed maae en Forfatter aldrig anføre som en Undskyldning. Publikum fordrer med Rette den Agtelse, at en Forfatter skal give sig Tid og ikke forelægge det et umodent, raat Forsøg.

S. 13. At een siger han er søvnig, og igientager det i en Arie, kan undskyldes, da Søvnen kommer langsommere end Døden, og man kan være meget søvnig og alligevel snakke en heel Deel. Men lad være det er en Fejl, er dermed vores Forfatter undskyldt. Dersom Journalisterne skrev om det italienske Theater, vilde de vist ikke glemme at anføre disse Fejl ligesaa fuld, som om Hr. Bredal selv havde begaaet dem.

Samme Side. »Udi et Syngestykke maae Forfatteren altid give »den, som skal sætte Musiken, Anledninger til nye Vendinger.« Ihvorvel dette ikke er saa ganske nødvendig at Digteren altid maatte giøre det, thi Komponisten kan anbringe nye Vendinger uden det; saa kan man dog gierne tilstaae dette uden at bifalde den aabenbare Usandfærdighed, at »Sandsynligheden selv maae opofres, »for at naae det Øjemed at kildre Sandserne.« Sandsynligheden i Skuespil maae aldrig opofres og allermindst bare for at kildre Sandserne. Det sidste synes freilig at være nødvendig i et Syngespil, men kan Digteren og Komponisten ikke opfylde denne Pligt uden at opofre Sandsynligheden til den, saa maae han gierne aldeles lade være at skrive og sætte, thi det gaaer ham da som Poeten der veed ikke at forbinde Riim og Tanker. Han rime saa rigtigen og reen, og skrive saa flydende et Vers som han vil, han vil alle Tider blive en elendig Riimsmed og intet andet, dersom han ikke undertrykker poetiske Tanker ved et poetisk Sprog i den. Hvad, om Dekorateuren vilde opofre Sandsynligheden i Theaterdekorationer for at kildre Synet med allehaande spraglet Malerie og groteske Forestillinger, mon det og kunde forsvares?

S. 22. »Slige Folk vil forestille Publikum og tale i dets Navn »med en Myndighed — som om den hele Stad havde given dem »Fuldmagt«.

Konstdommeren haver det tilfælles med Satyrskriveren, at Folk, som ikke tænke alt for rigtigen, tidt spørger dem: hvem har givet jer Lov til at igiennemhegle os, hvor er jeres Kaldsbrev til dette? Man plejer gierne at svare til saa ubetydende et Spørgsmaal med et Smiil og med Stiltienhed; men da her tales om Myndighed og deslige, saa bør jeg dog sige hvorledes jeg troer Sagen bør ansees. Man forestille sig et Raad, een af Assessores staaer op og foredrager

noget. Det bliver ventileret, voteret omkring, og de fleste Stemmer antage eller forkaste Propositionen. Den som giorde Forestillingen, brugte ikke en Myndighed, som om det hele Raad havde given ham Fuldmagt, nej han proponerede kun. Mutatis Mutandis har det sig ligesaa med en Konstdommer. Han paatvinger ingen sine Domme, han fremsætter dem, Publikum voterer omkring, og inden faa Aar er Sagen bragt til Endelighed, og Dom falder. Publikum er alle Tider retfærdig naar det kun forundes Tid at samle Stemmerne. Hundrede Konstdommere bringe et eneste godt Skrift i Forglemmelse, men, sandeligen hundrede Efterstykker, lystige eller sørgelige, redde ikke eet mavert Stykke fra Dom og Straf.

Sammè Side tales der noget om Prikker. Men Himlen veed hvad det egentlig skal sige. Jeg vil dog aldrig troe, at det er mindre tilladt at bruge et Suspensionstegn end at bruge Udraabs eller Spørgsmaalstegn. Naar en Tanke afbrydes, eller der er en bradt Overgang fra een Tanke til en anden, eller der skal vises at der bør være Pauser imellem Deklamationen, hvad skal man saa bruge for Tegn til det? At man kan giøre formeget af alting nægter ingen, men det er og bliver dog en ævig Sandhed, at Misbrug aldrig ophæver den rette Brug.

S. 27. »Det var en slem Sag, om alle Ting ved Skuespil skulde saa »nøje undersøges.« Nej, om Forladelse! Det var tvertimod en skiøn Sag, thi saa blev der passet bedre paa at Illusionen ikke saa ofte forstyrredes; saa viistes mere Agt for et Publikum der betaler sin Entree; saa kom dette ikke til saa ofte at døje de groveste Urimeligheder; saa forestilledes ikke Statuer, eller Vandspring eller Klædedragter, eller Andet saaledes, at man behøvede hver Gang en Chilian, der kunde tage et Lys af Kollisserne, og sige: »Kan I see, der »staaer jo med forgyldte Bogstaver, dette skal være Venus eller dette »en sidonisk Gartnerdragt.« o. s. v.

Hvad S. 60. tales om Efterligning i Arierne (eller som Forfatteren behager at kalde det, Efterabelse) vilde mere være til Komponistens Last end Roes dersom det var sandt, men til al Lykke findes der ikke mange saa fine Øren der kan mærke dette anførte i Arierne. Imidlertid maae det være løjerligt nok at høre Veddeløb efterlignet ved Musiken eller Nedstyrtelse af en Klippe. Det sidste maae give et hæsligt Puff, thi andet høres vel ikke naar een styrtes ned af en Klippe, uden maaskee en heel Bataillon styrtede ned, da kunde freilig høres mange Puffe, som Musiken kunde holde sig lystig med*).

S. 61. At italienske Tonekonstnere have nu og da søgt den omtvistede Efterligning i Musiken, kan gierne være uden at det derfor er Ret. Gierne kan vi ære dem som vore Lærere i Musiken, »og længe endnu gaae i Skole hos dem« uden derfor at ansee deres

*) Man dadle mig ikke. Det er næsten umuelig at tale alvorligen naar Folk fremfører saa latterlige Ting.

Fejl eller Overilelser for Skiønheder, uden derfor at udstrække det, hvad de kun have anvendt ved en særdeles Lejlighed til alle, og giøre en almindelig Regel af en besynderlig.

Samme Side siges Abdolonimus kunde maaskee høre alle de Dyr som han giver Fortegnelse paa i den første Arie, men dersom saa var; saa maatte Abdolonimus være een af de bedste Spaamænd jeg kiender, for han veed det forud hvad Dyr der vil lade sig høre, og saa anno[n]cerer han det. Men er han ingen Spaamand saa maae han dog vist kunde hexe, at Dyrene giver Hals saasnart han har fortalt os de skal giøre det*). Han er forekommen mig som disse halvtydske Karle der løbe om med schöne Spilværk. De sige ogsaa: »nun werde sie sehn eine Hahn! Und abermal werde sie sehn eine Kukkuk, und abermal werde sie sehn,« o. s. v.

S. 62. haver den anden Aktrise et tvetydigt Indfald over den Dadel Journalisterne har fældet over Mohren, og det er alt hvad der siges imod denne saa vel grundede Kritik, men et Indfald i hvor tvetydigt ja smudsigt det monne være, bliver dog aldrig en Giendrivelse.

Saasom og ligerviis som en vis Person i Hr. Evalds Adam og Eva S. 137. giver ved mange græsselige Ophævelser tilkiende, at den Aand som er over ham, tvinger ham til at sige noget mere end han havde i Sinde. Saa og ej anderledes lægges

S. 8. og 58. Hr. Journal Ord i Munden, som ere dyrebare Sandheder, og som vil blive det, om der snakkedes aldrig saa meget uvedkommende og utilstrækkeligt derom. Alt hvad Forfatteren haver ladet sige sin Interlokuteurer derimod, er lige saa grundig og bevisende, som den døve Elskovs Svar vare til hans Herremand.

S. 20. Siger Akteuren han vil stræbe at forbedre sig naar han dadles med Ret og lee af Kritiken naar den er uefterretlig. Det er netop den sande Maade at gaae til Værks paa. Men desværre, den gode Akteur glemmer snart dette ypperlige Forsæt: og det kan tilgives ham, da Manden, under hvis Anførsel han staaer, Manden, som har lagt ham disse fornuftige Ord i Munden, da lige den selvsamme Mand i samme halve Time, da han skrev disse Ord, glemte dem, og i Steden for at stræbe efter Forbedrelse før af bitter Harme, og udøste alt hvad hans Galde kunde frembringe imod Journalisterne, som ulykkeligviis havde Ret.

S. 26. Gartnerens Sølvkiol vrænger Hr. Journal efter Journalisterne, men der bliver ikke sagt et eeneste Ord til Forsvar for den.

S. 33. Hr. Journal har her et meget sandt Indfald naar han

*) Dersom disse Dyr stode under militairisk Subordination, saa kunde man finde sig i at de vare forsamlede for Kapitainens Qvarteer, og svarte punklig, naar deres Navne bleve opraabte.

siger, at den anden Aktrices Indfald smager af Pernillerollen. Hr. Bredal tænkte vel neppe, at han i disse to Linier skrev en bitter Kritik over sig selv. Al Verden har sagt det samme. Med Ynk har man hørt og seet paa hvorledes den stakkels Jomfru Halle, den Aften, maatte nedlade sig til en Tienestetøses Sladder, og Sæder.

S. 52. Det skal være Ironie hos Forfatteren naar han lader Hr. Journal sige, at Jomfrue Halle skulde gaae i Skole hos ham, men det er atter en Sandhed, som Aanden udpresser. Jeg har hørt med Fornøjelse, at denne Aktrice læser Journalen, og seet at hun har rettet en heel [Deel] af de Fejl hende bliver sagt deri. Jeg har siden den Tid havt en dobbelt Agt for hende, da jeg nu saae at hun ikke troede sig saa fuldkommen, at hun jo kunde forbedres, og at hun foragtede de eenfoldige Smigreres fornærmelige Snak, som maaskee ofte har villet indbilde hende det.

S. 61. Den første Aktrice siger her en Sandhed, som jeg vilde have svoret paa, hun havde lagt til under Forestillingen, dersom jeg ikke havde læst den. Nemlig, at hundrede Personer roser Arien imod een som kan indsee hvad der kan siges for den. Eller overhovedet talt hundrede roser noget imod hver een som forstaaer hvad det er der roses. Til den omtalte Aries Forsvar kan endelig ikke siges noget tilstrækkeligt, og jeg troer ikke, at een eeneste af alle dem, som har roest dem, vilde tage sig paa nu at forsvare den. End videre troer jeg, at hundrede har roest den i Begyndelsen da Tronfølgen blev spillet, imod hver een der roser den nu.

Dette maae være nok talt om enkelte Steder. Jeg har langt fra ikke anført dem alle, thi ellers havde jeg skreven et Par Ark fuld til, og havde dog intet videre beviist, end hvad allerede er lagt tydeligen nok for Dagen, nemlig at dette fameuse Efterstykke er den slette Smags Triumph?

Thi et Stykke som har hverken Plan eller Handlinge,

Hvor Karaktererne ere sadte paa Hovedet og Dialogen yderst elendigt,

Som vrimler af Grovheder, Ordspil, Tvetydigheder, Urimeligheder, usande og utilstrækkelige Sætninger,

Saadant et Stykke er intet Skuespil følgeligen intet Efterstykke.

Et Stridsskrift som hviler paa falske Grunde,

Som giendriver ved Vrængen, Fordrejelser, og Skieldsord,

Som lader det Vigtigste uomtalt,

Som strider mod soleklar Sandhed,

Saadant er et elændigt Stridsskrift.

Naar det nu hænder sig, at Forfatteren til sligt et elændigt Stridsskrift, hvilket fører Navn af Efterstykke og er det ej, tillige er Direkteur for en heel Nations eeneste Skueplads; naar denne Mand altsaa formaaer Entrepreneuren til at opføre for denne polerede Nation dette Stykke; naar han altsaa bringer sin Privat-Stridighed, hvilken han fører med saa slet Hæld, paa Skuepladsen; hvad skal da vederfares denne Mand? — Han maae udpibes, raaber Frankerig. Han maae udtrampes, raaber Tydskland. Han maae stenes, raaber Engeland. Han maae elskes og æres derfor, raaber Dannemark. Men nei, det var ikke Dannemarks Røst! »Cimmeriske Mørke skiuler ikke mere Norden.« Barbarie og tyk Uvidenhed hersker ikke mere i Dannemark. Lad os følge de Nationer, som have bragt Konsterne til den anseeligste Højde. Lad os ikke blive forekastet, at vi af Dumhed eller Dorskhed lade os alting gefalde, i hvor smagstridigt det er; det blive ikke sagt, at et heelt Publikum i Kongestaden lader sig foreskrive Love af en Mand, som det lønner, og det naar han faaer i Sinde at vende op og ned paa Sandhed og Smag. — Men stenes skal han ej. Livsstraf staaer ikke paa slige Forbrydelser, men udpibes, nedtrampes, og det skal han. Saa var det Skik fra Arrilds Tid af, saa er det Skik endnu der hvor Smag og sund Fornuft hersker over Skuepladsen. Saa være det her! — Og det skede! Tordendes rullede Mishagens Stemme fra Hiørne til Hiørne, højt skrald Pibernes fæle Lyd. Men Manden havde en Pande af tredobbelt Erts, som hørte det, stolende paa Kabalens Bistand, lod han fortsætte det afskyelige Stykke. Akteur og Aktrice, vel underrettede, stode der og trodsede, og kastede et Blink af Foragt ned til Parterret, som ikke vilde tvinge dem til deres Skyldighed. — Fremmede saae det og smilte og sagde: de eenfoldige Danske! men det skar i Patriotens Bryst, og han soer en hellig Eed at det skulde hevnes. List afværgede en Deel af Hevnen, imedens Kiekhed udførte den anden. Men hvordan sluttes denne Scene? Man lod Øvrigheden tale og de lydige Danske taug.

Ingen souverain Monark under sit Folk mere Frihed end den ædle Danske, og i ingen Stat republikansk, souverain eller despotisk bliver Skuepladsen tyranniseret uden hos os. Aldrig vilde Kongen det. Naar et heelt Kollegium ere Skuepladsens Entrepreneurer, naar saa Partiaanden rejser sig, og for at antaste nogle Personer, misbruger Parterrets Frihed, naar selv Skribenterne indskrænkes; da kan en Forordning være nyttig, nødvendig. Men naar en Partikulier entreprenerer, naar et elændigt Stykke mishager, naar jeg kan skrive offentligen hvad sandt er; da at anvende hin Befalning paa disse Omstændigheder, hvad skal man sige dertil? Dog, den ædle danske Nation sætter sig ikke op imod den som byder i Kongens Navn. Øvrigheden talede, Nationen lyder.

Men hvad er det for en Tænkemaade, at søge eller dog at benytte sig af Øvrighedens Beskyttelse imod den Foragt der med Rette rammer den elendige Skribent. Kan den Stolthed der er i ethvert Menneskes Siæl tillade at gribe til saa vanærende et Middel? — Jeg vil ikke tale, jeg vil lade en stor Kiender tale, og anføre hvad han sagde til en slet Skribent, som nu er glemt.

»Wie können sie so lächerlig seyn, und sich einbilden, dasz die »Gesetze der Satyre gegen elende Schriftsteller steuren würden? Schon »in dem Gesetze der zehn Tafeln war es geboten Misgeburten zu »ersaufen, und lesen sie die Verordnungen der Königin Elisabeth »gegen die schlechten Poeten ihrer Zeit. Ein elender Schriftsteller »verunreinigt die Quellen woraus das ganze Publikum schöpfet, er »ist in dem nemlichen Falle wie die Brunnenvergifter, er ist also »vogelfrey, mit dem groszen Banne geächtet, man kan ihn überall »angreifen, und tod oder lebendig liefern. Glauben sie demnach »nicht, dasz über sie zu lachen ein Staatsverbrechen ist. Wir leben »in einem Lande, **wo wir es laut sagen dürfen:** *Que Midas a des »oreilles d'ane!*« *).

Hvor mangen slet Skribent vilde ellers glæde sig over dette. Det væmmeligste Smørerie kan haabe at komme paa Skuepladsen, saa længe det er ikkun tilladt at belønne, men ikke at straffe. Lad os tale ordentlig herom.

Hvem er urimelig nok til at giøre den Paastand, at vores Skueplads og vores dramatiske Litteratur ere saa fuldkomne, saa de trænge hverken til Kritik eller til Opmuntring? — Velan da! Hvorledes opmuntres en Digter, en Akteur best? skeer det ved en maadelig Løn hos denne, eller ved en tredie Aftens Indkomster hos hin. Nej, enten kiender jeg meget lidt til Mennesket i Almindelighed, og til Digtere og Konstnere i Særdeleshed, eller de attraaer mest den Belønning som Æresbeviisning, Bifald, Roes, giver dem. Haandklap og Bravoraab ere det offentlige, det igienne[m]trængende Bifald som begge hige efter, som bliver begges Belønning for Velgiort. Denne Belønning bliver uddeelt strax paa Stedet; denne Belønning er et offentligt Ærestegn; denne Belønning overgaaer den skiulte Berømmelse i smaa og store Selskabe og i snartglemte Journaler; denne Belønning, der flyder umiddelbar af et rørt Hierte, hvorfor den og er saa almindelig og ældgammel; denne er Hovedopmuntringen.

Men bør en vel indrettet Stat give Belønninger og aldeles udelukke Straffe? bør i de skiønne Videnskabers Rige enhver have Lov til at begaae de groveste Forbrydelser imod dette Riges uforanderlige, ævige Love, og ikke straffes med andet end med Belønningens Tilbageholdelse? det er jo uforsvarlig, det er jo mod al sund Philosophie, ja imod al sund Fornuft. Den dorske Siæl, som Belønningens Spore ikke kan drive, den bør skrækkes ved Straffens Svøbe. Ikke allene mod Kongens Grundlove forsynder den ælendige Theaterskribent sig, men endogsaa mod Selskabets, mod de almindelige Høfligheds Regler forgaaer han sig ogsaa paa det groveste. 400de Personer af begge Kiøn komme sammen, for i nogle Timer at forlystes paa en anstændig Maade, de betale for det, og vente — og see Kiedsommelighed og Fortred er alt hvad man giver dem for deres Penge. Nu lad Billighed og Retfærdighed svare, hvad den eller de fortiener, som ere Skyld dertil. — Straffes bør de og det

*) Sturzes Menechmer S. 61.

exemplarisk. Det er en Skyldighed for Digteren og Skuespilleren at fornøje, og det fortiente derfor ingen Belønning, alligevel er Publikum ædelmodig nok til at belønne denne Pligts Opfyldelse, og hvad er da mere billig end at det straffer Forsømmelse og forsetlig Forsømmelse?

Straffen bør ligesom Belønningen uddeles strax paa Stedet, der hvor Forbryderne, der hvor de Fornærmede ere samlede. Paa Gods og Krop straffes de ikke, Kritiken paalægger aldrig uden Æresstraf. Ved Ord kan det ikke skee, hele Forsamlingen af de Fornærmede (som tillige ere Executores) kan ikke tale tillige og blive forstaaet; der maae altsaa fastsættes et Tegn, hvorved flere kan udtrykke deres Mening, de ere enige i, uden at blive uforstaaelige. Vedtægt har antaget Piben og Trampen, begge Dele forstaaer man hvad de vil sige, om end nok saa mange begyndte dermed, og disse to Slags rædselsfulde Lyd bør da ikke tilbageholdes, naar Dumdristighed træder Smagens, Velanstændigheds og Naturens Love under Fod, og trodser mod sin Herre. Ja Publikum, eller dog den Deel deraf som besøger Skuepladsen, er Herre over denne sidste, og over de der høre dertil. Det er ikke fornærmeligt at sige dette. Tusinde hæderlige, anseelige, høje Personer ere Tienere af Publikum. Dommeren som bær Kongens fornemmeste Orden, Læreren paa Kathedret og Prædikestolen, Feldtherren og dens Soldater, alle ere Tienere af Publikum, alle lønnes af dets Pung og opofre deres Tid til dets Tieneste, og staae det til Ansvar for denne Tienestes gode eller slette Paapassen: ligemeget om en Monark eller et Senat eller et Parlament eller en Rigsdag representerer det, Publikum er og bliver dog alle Tider Herren for alle de fornævnte og andre Slags Tienere.

Men bliver nu Hænderne bundne paa det, bliver det betaget Magten til Straf, og allene tilladt Magten til at belønne; hvor snart vil dets Anseelse falde, fra Herre vil det snart nedsynke til Ligemand, til Slave, til Smigrere. Belønningen vil hastigen tabe al Magt, blive ligegyldig og foragtes. Skuespilkonsten vil gaae frem med stærke Skridt fra slet til slettere, vanslægte til Barbarie og hendøe. Det eneste Nationaltheater i begge Kongeriger vil lukkes, og al den Formildelse i Sæderne, som den gode Skueplads er saa mægtigt et Middel til, vil forgiæves ønskes. Jeg tilstaaer gierne, at Skuepladsen er en ringe Ting, i Ligning med de mange store og vigtige, Kongen har at sørge for, men Kongen holder Øvrighedspersoner, for dem er Skuepladsen intet mindre end ubetydelig, for dem maae det være magtpaaliggende at regulere det Sted hvor saa ofte en betydelig Deel af Stadens Indbyggere af alle Stænder samles, som bidrager saa meget til Nationens Polering og den gode Smags Udbredelse. En Franskmand, som jeg fortalte vort Theaters Omstændigheder, loe og sagde: »*Mais, Vous voulez rire!* Naar man er stille under et Skuespils »Forestilling, saa betyder det jo at man er fornøjet med det, vel ikke i »saa høj en Grad, som naar man applauderer, men at man dog finder Stykket godt. Bliver jer da anbefalet at være stille, saa hedder »det jo lige saa meget som I skal finde alle Stykker for gode, og »det var jo en forunderlig Befalning, I tillader derfor at jeg holder

»jeres Foregivende for et overdreven Spøg, *une hyperbole*, hvorfor be»faler man jer ikke lige saa vel at klappe i ethvert Stykke, det er »at finde det besynderlig godt, som man befaler jer et finde det godt »ligefrem. *Non, jamais je ne pourrois croire cela!*« Jeg maatte overtyde min Franskmand med Dokumenter for ikke at holdes for Løgnere af ham. Han smilede derpaa og sagde intet videre uden *bon dieu!*

Man sige ikke Partiskhed vilde snart bemægtige sig disse Bifalds- og Mishags-Tegn, at deres Virkning derved vilde gaae over Styr. Sandt er det, at Partiskhed bliver aldrig ude. Vi see det dagligen. Har vi ikke seet et anseeligt Parti at give et umaadeligt Bifald til det afskyeligste Stykke der nogen Tid er kommen paa et Theater? Men hvad giver det? Andre Nationer ere lige saa lidet fri for Partiskhed som den danske, alligevel bruge de alle disse antagne Tegn, og have de ypperligste Skuespillere og Skuespil. Eller vil man antage den saare patriotiske Mening, at den danske Nation er mere hengiven til Partiskhed, det er, mindre indsigtsfuld end andre. Det var jo lige saa forargeligt som usandfærdigt at ville paastaae sligt. Nej, lad kun ved disse og andre Middeler en sundere Smag udbredes blandt Nationen, saa vil Partiskhed sielden opløfte sit Hoved, og naar den engang giør det, vil den dog meget hastigen nedtrykkes og qvæles igien.

Og hvad Skade kan der flyde af om da Partiskhed virkeligen indfinder sig og nu og da dømmer galt? saa længe ikkun enhver forundes Forlov at pibe eller klappe som ham lyster, saa længe ikkun god Vagt sættes ind i Parterret for strax at bringe dem til Fornuft, som vil forbyde deres Medtilskuere det eene eller det andet, saa længe dette skeer saa vil en urimelig Piben ikke giøre videre Skade end at den maaskee bringer en Akteur eller Aktrice lidt af Fatning.

Og lad være at et godt Skuespil eller en god Skuespiller sielden, jeg tør sige, aldrig vil det hænde, havde det Uhæld at udpibes, og følgeligen at falde ved en Kabale, saa var dog dette Onde ikke at regne imod det Gode som igen vilde flyde deraf. Autorer vilde ikke bringe elændige Tingester paa Skuepladsen i Steden for Skuespil; Direktionen vilde være mere vaersom i Stykkernes Valg; Akteur og Aktrice vilde forlade den Lunkenhed i Spillet og den Skiødesløshed i Udenadlæren, Entrepreneuren vilde sørge for gode Skuespillere, kort: Skuepladsen vilde paa en fornuftig Maade forbedres.

Man tilgive mig denne lange Udsvævning. Den staaer i alt for nøje Forbindelse med mit Hovedæmne til at gaaes reent forbi, og siden jeg altsaa maatte røre ved denne Sag, saa vilde jeg heller blive lidt vidtløftig, og sige een Gang for alle alt hvad jeg troede kunde siges for den.

Jeg vil ikke heller længere øve Læsernes Taalmodighed, men med det samme slutte mine Tanker over disse tvende Stykker, som til sin Tid giorde saa stor Opseende, og som Dommene faldt saa ulige

om. Skiønsomme Læsere maae nu afveje mine Grunde, og findes de ikke for lette, saa veed jeg man vil lade dem vederfare hvad Ret er. Har jeg undertiden talet haardt, eller som visse Folk vil kalde det, grovt, saa maae de Ting undskylde mig som jeg talte om; har jeg nu og da trukken paa Smilebaandet, saa vil man tillade mig det, da det ikke er min Skyld at det

Urimelige er latterligt.

TANKER,

TIL HVILKE

DEN

DRAMATISKE JOURNALS

ANDEN AARGANG

HAR GIVET ANLEDNING.

KIØBENHAVN 1773.

TRYKT HOS M. HALLAGER OG SÆLGES HOS GYLDENDAL
I TROMPETERGANGEN No. 112.

Dommen i Nummer 17 af den Dramatiske Journals anden Aargang over Jfr. Bøttgers Hæshed i Zarine, har i Besynderlighed givet Anledning til disse Tanker. Imidlertid jeg skrev dem bekiendtgiordte Jfr. Bøttger sin Retfærdiggiørelse i Aviserne, som ikke skiller synderlig fra den Beretning, her findes. Jeg har derfor indtil nu staaed i Beraad, om jeg skulle lade dem komme for Lyset, eller ikke. Jeg vover det endelig. Dersom jeg troede, at jeg i ingen Ting havde taget Feyl, kunde man med Billighed bebreide mig en utilgivelig Hovmod. Men jeg selv maatte alt for meget fornærme min Egenkierlighed, om jeg troede, jeg ikke havde Ret i nogen Ting. Tiden skal lære mig, om Smagen, eller om Hoben bliver paa min Side. For desto sikrere at faae dette at vide, skiules

Forfatteren.

De uligeste Domme fældes i de Ting, som vedkomme Smagen. De ulige Indtryk samme giøre paa os, vore forskiællige Følelser derved, de adskillige Sider, fra hvilke de kunne betragtes, hvortil komme ofte Sindslidelser og Fordomme, ere gemeenlig de Love, hvorefter her dømmes. Vi skulle dømme efter det, som er naturligt, siger man. Jeg har al Ærbødighed for Naturen; men hvad er Naturen her? Mon man ikke ofte tager Vanen for Naturen? Bonden finder meest Smag i de eenfoldigste Spiser, de Højeres forvendte Ganer ville have dem krydede. Smagen i Forstandens Føde er ligesaa ulige som den i Legemets.

Skuespil og Skuespillerne ere i Særdeleshed udsatte for ulige Domme. Den indsigtsfulde Skuespiller, som har Evner, at igiennemgrunde sin Rolle, og Gaver at udføre den, undersøger det Heele, betragter derpaa sin egen særskilte Rolle, og, efter at have sammenlignet den med hiint, udvælger den Maade at spille den paa, som synes ham, at være den naturligste. Han behager de Tilskuere, som betragte Rollen fra samme Side, han har betragtet den: Han behager mindre, eller reent mishager dem, der tage Rollen fra en anden Synspunkt. Hine rose, disse dadle ham. Er det Skuespillerens Skyld, at han ikke behager alle? Han har spillet efter Grunde, har han Uret? Jeg meener, at Aarsagen til dette Behag eller Mishag ligger i Smagens og Følelsernes Forskiellighed, og taler altsaa ikke her om Tilskuere, der forud kunne være indtagne for eller imod den spillende Person. Man tillade mig at anføre et Exempel: Saavel det Danske som det Franske Selskab har opført Turcaret eller Generaltoldforpagteren. Marqviens Rolle blev paa den Danske Skueplads spillet af Hr. Rose, og paa den Franske af Hr. Le Beuf. De spille den paa forskiellige Maader. Hr. Rose, som antager den unge Herres Charakter, er munter fra Begyndelsen indtil Enden, ja, om jeg erindrer ret, endnu mere munter ved Slutningen, end i Begyndelsen. Hvilken ypperlig Skuespiller! raaber een Tilskuer. Hvor giør han sin Rolle naturlig, siger en Anden. Hvorfra denne Roes? Vor Skuespiller viser dem deres eget livagtige Billede. De vide med sig selv, at de Natten igiennem kunne vaage i deres Piges og Flaskes Selskab, forlade det om Morgenen med en Munterhed, der ikke forsvinder hele Dagen, der faaer nyt Liv i et andet Selskab om Middagen, og vedligeholdes i Omgangen med de Smukke indtil Dagens Ende. Den derimod, som af en liden Sviir om Natten bliver hele Dagen efter døsig, alvorlig og næsten tumlende, vil efter mine Tanker finde sig mere fornøyet med Hr. Le Beuf, som spiller Rollen i en mere Aldrendes Charekter. Hvem

af dem har nu udvalgt den rigtigste Maade at spille denne Rolle paa? Begge kunne beraabe sig paa Naturen. Maaskee denne Rolle endnu kunne betragtes paa flere Sider, og hvor mange saadanne Roller gives der ikke? Jeg kunne aldrig falde paa at opkaste mig til offentlig Dommer over Skuespilleren, naar jeg ikke var fuldkommen overtydet hos mig selv, at jeg besad ligesaa megen Indsigt, ligesaa megen Taalmodighed og Nøyagtighed til at betragte Rollen, som han bør have.

Naar jeg har betalt min Mark, min Tomark eller Daler for en Plads i Skuespilhuset, saa har jeg ligesaavel, som nogen anden, Ret til at dømme om hvad der gaaer for sig; enten jeg nu dømmer klogt eller galt, hvem maae giøre mig min Ret stridig? Jeg dømmer ogsaa, men efter de Følelser, der opvækkes hos mig af det, der gaaer for sig. Jeg troer andre bør have samme Frihed. Der skeer noget paa Skuepladsen, som ikke rører mig det allermindste, rund omkring mig klapper man saa Huset ryster. Jeg spørger aldrig, hvad Grund havde de til at klappe der? Hvorfor biefaldt de denne og ikke hin Person? Ja end ikke med en spodsk medlidende Hovedrysten bebreyder jeg mine Medtilskuere, at de have anden Smag, andre Følelser, end jeg. Jeg har læst de fleste af de Blade, som ere udkomne under Titel af den Dramatiske Journal. Som oftest have de Herrer Forfatteres Domme eller Tanker været stridige imod mine. De have dadlet, naar mig syntes, de burde have berømt, og tvertimod. De have ofte opholdt sig ved Ting, hvor jeg troede, de ikke burde, og paa en Maade, som ikke var efter mit Sind. Iblandt de Personer af Selskabet, som de, efter mine Tanker, ofte uden Aarsag, have dadlet, er Jfr. Bøttger. Jeg kunde for længe siden ogsaa have ladet mine stridige Tanker bekiendtgiøre. Men til hvad Nytte? De Herrer Journalister dømme og udtrykke sig efter deres Indsigter og Følelser, enhver anden Tilskuer har samme Frihed. De dømme om det, som skeer for alle Tilskueres Øyne, man kan altsaa biefalde dem, eller ikke, ligesom man finder for got. Denne Betragtning allene havde været stærk nok, at holde mig fra at indlade mig i Stridigheder, om jeg end ellers kunde havt Lyst dertil.

Dog har jeg ikke altid tænkt anderledes, end de. Iblandt andet, hvori jeg er enig med dem, er dette, at det var meget uanstændigt, at Jomfrue Bøttger i Zarine fremkom i saadan Tilstand, saa hæs! saa uforstaaelig! Hvor liden Agt blev ikke her viist for enhver Tilskuer! for Kongelige Tilskuere! Jeg troer ikke, at Hæshed paa et Øyeblik angriber Folk saa stærkt, som hun var angreben, saa man dermed kunde undskylde sig, at man ikke udvalgte et andet Stykke i Steden for Zarine, hvorudi Jfr. Bøttger intet havde at bestille. Jeg forestiller mig, at de Herrer Journalister, ligesaavel som vi andre Tilskuere, allene dømme efter det, der sees og høres paa Pladsen. De have formodentlig, ligesaa lidet som andre, Aand eller Menneske eller Underjordisk ved Skuepladsen, som kan give dem Underretning om det, der skeer. Man maae altsaa allene dømme efter det, man saae, og derfor endnu engang, hvor uudstaaelig var denne Hæshed? og formedelst den, hvor kiædsommelig Zarine!"

Jeg havde aldrig hørt om Jfr. Bøttger, og ved at see hende paa Skuepladsen aldrig troet, at Mangel paa Agt for det Almindelige var

hendes Feil. Jeg kunde altsaa ikke begribe, hvorledes hun den Aften i Nærværelsen af det kongelige Herskab, ville begaae saadan Forseelse; thi, at det var en stor Forseelse, er vel unægteligt. Jeg erkyndigede mig da om, hvorledes dette gik til, og fik efterfølgende at vide. Havde jeg havt den Ære, at kiende de Herrer Journalister, havde jeg strax meddeelt dem det i den fulde Forsikkring, at de, da de vilde ansees for aldeles upartiske, saa snart som mueligt havde ladet det indrykke i deres Blade. Men, da jeg ikke kiender dem, og jeg holder det for billigt, at de, saavelsom enhver anden Tilskuer bør indsee Sagens sande Beskaffenhed, for deraf selv at kunne dømme, saa mælder jeg her, hvad jeg har faaet at vide: »Sørgespillet Zarine »skal opføres Onsdagen d. 17 Febr. og altsaa prøves næste Tirsdag »tilforn. Jfr. Bøttger indfinder sig ved Prøven om Formidagen. Hun »var hæs allerede da hun gik fra sit Hiem. Hun bliver slettere paa »Skuepladsen under Prøven. Hr. Printzslev gaaer hen at be»rette hendes Tilstand til Hr. Inspektør Hvas, som ikke var til »Stede ved Prøven, og kommer tilbage med denne Beskeed, at »det blev vel bedre med Jomfruen. Hun fik at see hun »kunde spille. Om Eftermiddagen prøves Zarine atter. Jfr. Bøttger »indfinder sig igien; men saa slet, at man, for at skaane hendes »Bryst, beder hende, allene at fremsige Repliqverne. Hr. Inspec»tøren var her atter ikke. Hr. Rose gaaer derfor, da Prøven var »til Ende, til Inspektørens Huus; da han ikke finder Inspektøren »Hiemme, beder han sammes Tiener, at sige ham, strax han kom »hiem, at han, Rose, havde været der for at tale med ham angaa»ende Svaghed i Selskabet.«

Dette er alt hvad der er gaaet for sig førend Zarine blev opført. Jeg troer nu enhver kan dømme, om al Skylden eller om den største Skyld er hos Jfr. Bøttger, eller hos en anden. Da Skuespiller, Inspektør, Direktør, alt ere offentlige Domme underkastede, saa kan jeg jo ligesaavel sige min Mening, som andre. Efter min Mening altsaa burde Jfr. Bøttger, da hun om Onsdag Morgen mærkede at hendes Tilstand havde forverret sig, atter sendt Bud til Inspektøren og ladet ham vide det, og havde han endda paastaaet hun skulle spille, da bekiendtgiort det altsammen for Direktionen, som deres fælles Foresatte. Hun havde da været uden al Skyld. Men nu paa den anden Side. Hr. Inspektøren er let at undskylde, at han om Formiddagen ikke var tilstede ved Prøven, som ventelig kunde forrettes uden hans Nærværelse. Men at han, efter det Bud han havde faaet, ikke indfandt sig ved Prøven om Eftermiddagen, det var vel ikke at undskylde? Og at han, da hans Tiener sagde ham Hr. Roses Ærende, ikke strax, eller om Morgenen efter erkyndigede sig nøyere herom (allerhelst da han ikke kunde vide, om ey nok en Person i Stykket var bleven syg) dette troer jeg, at jeg vel nok tør kalde en Forseelse. Dette har jeg allene vildet anføre for at retfærdiggiøre Jfr. Bøttger imod den Beskyldning, de Herrer Journalister, jeg er vis paa af Uvidenhed om Sagens Sammenhæng, have giort imod hende om Mangel paa Agt for Tilskuerne. Hvorfor skulde ikke en Gloriant, endogsaa i vore Tider, kunne finde en Olger, naar hun beskyldes af en Buurmand.